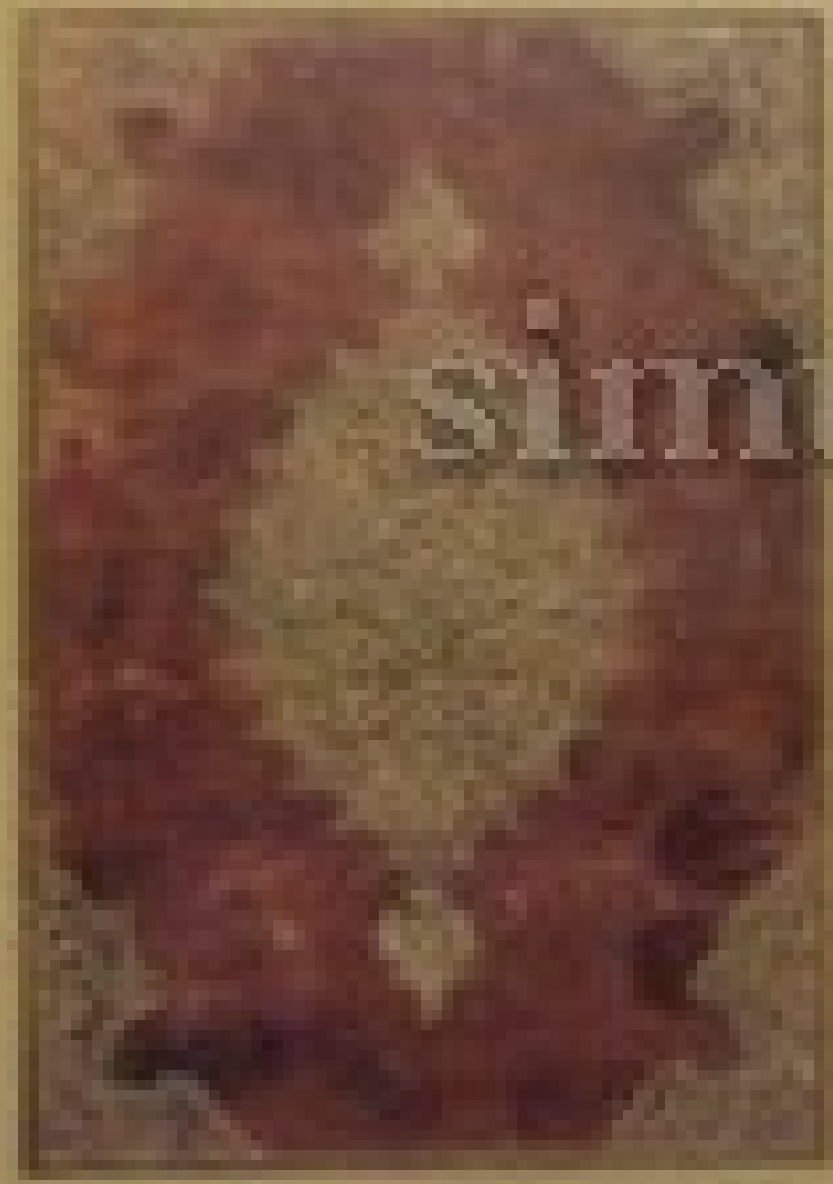

ASTE PISA

Garbi-nâme

1

Printed in London 1852

Printed and Published by W. G. and J. S. at the
No. 10, Pall Mall, London

ÂŞIK PAŞA
GARİB-NÂME

I/1, 1/2

HAZIRLAYAN

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

İstanbul, 2000

1

**OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞUNUN 700. YIL DÖNÜMÜNDE,
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN AÇILIŞININ 80. YILINDA BÜYÜK TÜRK
MİLLETİNE ARMAĞANDIR.**

•

Bu eser, Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü ile eşi Dr. Meral Kılıçözlü'nün malî katkılarıyla hazırlanmıştır.

2

ÖZGEÇMİŞ

1947 tarihinde K. Karapınar Ermenek'te doğdu. Adiller İlkokulu'ndan sonra, sıra ile Ermenek Ortaokulu'nu ve Konya Erkek Lisesi'ni bitirdi. 1967 yılının Şubat ayında İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girerek Kasım 1970'te Türkiyat Enstitüsü'ne kütüphane memuru tayin edildi. 03 Mayıs 1971 tarihinde bu fakülteden mezun olarak aynı yılın Kasım ayında doktora başladı. 1973 Haziranında Erzurum Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'ne Osmanlıca asistanı olarak tayin edildi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde başladığı doktora çalışmasını bitirerek, 21 Haziran 1977 tarihinde Doktor unvanını aldı. 07 Temmuz 1978 tarihinde Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne asistan olarak atandı. Yabancı dilini geliştirmek ve sahasıyla ilgili araştırmalar yapmak üzere 1981-1982 ders yılında Fransa'ya gitti. 05 Kasım 1982 tarihinde Yardımcı Doçent ve 20 Nisan 1983 tarihinde Yeni Türk Dili sahasında Doçent oldu. 16 Şubat 1984 tarihinde Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kadrolu doçent olarak atandı ve bu tarihten, 25 Ağustos 1986 tarihine kadar Türk Dili Anabilim Dalı Başkanlığı'nda bulundu. Bu arada bağlı olduğu fakülteden başka, Profesör Dr.

M. Kaya Bilgegil'in dekanlık yıllarında (1982-1984) Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde Türk Dili ve Osmanlıca derslerini yürüttü. 27 Ağustos 1986 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'na naklen tayin edildi.

03 Nisan 1989 tarihinde Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Profesörlüğe yükseltildi. 18 Eylül 1989 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı'na getirildi. Hâlen bu görevi sürdürmekte olan Kemal Yavuz evli ve üç çocuk babasıdır.

3

ÖZET

Âşık Paşa 1272 yılında Kırşehir yöresindeki Arapkir'de doğmuştur. Baba İlyas'ın oğlu olan Muhlis Paşa'nın oğludur. Âşık Paşa babasının vasiyeti üzerine Şeyh Osman tarafından en iyi şekilde yetiştirilmiş, zahirî ve bâtinî ilimleri öğrenmiştir. Devrinin önde gelen bilginlerindendir. 3 Kasım 1332 tarihinde vefat etmiş olup, türbesi Kırşehir'dedir.

Âşık Paşa Türk diline çok büyük önem verir ve devlet için dilin önemini eserlerinde vurgular. Onun en büyük eseri 10592 beyitten meydana gelen Gârib-name'dir. Garib-name on bölümden meydana gelir ve bu on bölümün içinde de onar kıssa bulunur. Eser gerek tertibi ile gerekse

muhtevası ile orijinal bir eserdir. Açık ve anlaşılır bir dille yazılmıştır ve devrinin dil hususiyetlerini taşır. Âşık Paşa bu eserini Türkçenin hor görüldüğü bir devirde Türk milleti için kaleme almıştır. Eser, muhtevası ve şekliyle dikkat çekici olduğu gibi, en ince tasavvufî konuları dahi Türkçe anlatması açısından da önemlidir.

ABSTRACT

Âşık Paşa was born in 1272 in Arapkir of Kırşehir Region. He is the son of Muhlis Pasha the son of Baba İlyas. Due to his father's wish and will, he was well educated by Seyh Osman and he had a good knowledge of physical and spiritual sciences. He was the famous scientist of his age. He died in 1332, and his tomb is in Kırşehir.

Âşık Paşa gave enormous importance to Turkish language and emphasized the importance of language for the state in his works. His most significant work is Garib-name which consists of 10592 couplets. It has three chapters and each chapter includes ten subsections. Also Garib-name has original content and arrangement. It has written in clear and comprehensible manner and it has given linguistic characteristic of Turkish in its own age.

Âşık Paşa has written this book for Turks when Turkish was despised. It is not only important as content and form, but also it is important to write mystic topics in Turkish.

4

İÇİNDEKİLER

Özgeçmiş.....	3
Özet.....	4
Abstract.....	4
ÖN SÖZ.....	6
GİRİŞ.....	9
II. ÂŞIK PAŞA.....	9
1. Hayatı.....	9
2. Garib-nâme.....	12
METİN - GARİB-NAME.....	17
SONUÇ.....	535
Bibliyografya.....	536

5

ÖN SÖZ

XIV. yüzyılda Osmanlı Devletinin kuruluş devrinde yazılmış olan *Garib-nâme*, hiç şüphesiz Türk edebiyatının önde gelen, değerli ve temel eserlerinden biridir. Böyle olmasına rağmen, eserin bugüne kadar, derli toplu şekilde ilmî bir neşri ortaya konamamıştır. Yapılan çalışmalar ise dağınık ve bölük pörçüktür. Bunda eserin hacimli olmasının yanında, çeşitli zamanlarda bazı çalışmaların yapıldığının veya yapılmakta olduğunun bilim çevrelerinde söylenti şeklinde yayılması da rol oynamıştır. Oysa *Garib-nâme* gibi eşsiz bir eserin neşredilip edebiyat ve kültür dünyamıza kazandırılması başta gelen bir vazife olmalı idi. Zira bu büyük eser:

1. Anadolu Türkçesinde yazılmış Türk edebiyatının XIV. yüzyıldaki en büyük mesnevîsi oluşu,
2. Telif olup tercüme yer vermemesi,
3. Türk hayat ve yaşayışını en iyi şekilde yansıtmaya, 4. Türk kültürünü büyük ölçüde kendinde toplaması,

5. Genel anlamda devrinin sosyal yönünü vermesi ve hedefler göstermesi, 6. Tertibi ve konuları işleme açısından bir benzerinin bulunmaması, 7. Ele alınan konuları çok açık ve sade bir şekilde anlatması, 8. Anadolu'da gelişecek olan Türk edebiyatı alanında ilk yazılan edebî eserlerden olması

ve bu yönü ile edebiyatımızın şekillenmesinde temel eserlerden birini teşkil etmesi, 9. On dördüncü yüzyıldan beri, her zaman için, Türkçenin önde gelen bir dil hazinesi olması ve şairinin dil şuuruna sahip bulunması,

10. Nasihat edebiyatımız içinde yer alması,

gibi yönlerden değerini hiçbir zaman kaybetmeyecek bir eserdir.

Ayrıca *Garib-nâme* Âşık Paşa'nın ömrünün sonuna geldiği, bütün tecrübe ve bilgilerini tanzim ederek yerleştirdiği bir eser olarak insanlığı aydınlatması bakımından da önemlidir. Âşık Paşa ömründe gördüğü öğreticilik vazifesini, hayattan el çekerken eseri vasıtasıyla devam ettirmiştir. *Garib-nâme*'nin eğitici ve öğretici bir niteliğe sahip olması, eserin telif edildiği devirden başlayarak yüzyıllar içinde zamanımıza kadar istinsah edilmesine yol açmıştır.

Biz bu eseri Türk milletine ve ilim âlemine kazandırmayı gaye edindik. Önce eserin Süleymaniye Kütüphanesi Lâleli 1752 numarada kayıtlı, iki ciltten oluşan en güzel nüshasını ele alıp yeni harflere ve günümüz Türkçesine çevirmeye karar verdik. Fakat başta Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'nde bulunan bir nüshanın fotokopisinin elimizde olması, birkaç nüshadan da olsa bizi, karşılaştırmalı metin neşrine yöneltti. Hâl böyle olunca vaktiyle rahmetli hocam Prof. Dr. Sadettin Buluç'un üzerinde çalıştığı en güvenli nüshalardan olan Almanya Tübingen nüshasının fotoğraflarını Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nden temin yoluna gittik. Ayrıca eserin en eski nüshalarından olduğu söylenen Konya Koyunoğlu Müzesi'ndeki nüshayı da elde ettik. Böylece nüsha sayısı dörde çıktı ve biz çalışmamızı bunlar üzerinden gerçekleştirdik. Nüshalar buldukları yerlere göre; Süleymaniye Lâleli L, Almanya, Tübingen Depot der Staatsbibliothek (Nr. 1684) A, Konya Koyunoğlu (Nr.13634) K, Kayseri Raşid Efendi (Nr. 9344) ise R harfleri ile gösterildi. Eserin bütünü ilgilendiren beyit numaraları nüshaları temsil eden harflerin sırasında, genellikle beş atlamalı olarak yazıldı..

6

Elinizdeki eser birden ortaya çıkmış değildir. *Garib-nâme* üzerinde ilk defa doktora yapmamı teklif eden merhum hocam Prof. Dr. Mehmet Kaplan olmuştu. O vakitten beri geçen 28 yıl zarfında zaman zaman esere döndüm. Hatta Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki hocalığım sırasında *Garib-nâme*'nin ilk dört bâbı üzerinde Yüksek Lisans tezi yaptırđım. Bundan sonraki çalışmaları öğrencilerimizin daha da ileri götürmesi temennisi ile Erzurum'dan ayrıldım. Fakat bütün çalışmalar bıraktığımız gibi kaldı. Bu arada yine Çukurova ve İnönü üniversitelerinde, eserin metin olarak tamamını vermeyen doktora çalışmalarının yapıldığını öğrendim. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde vazife aldıktan sonra *Garib-nâme*'nin neşri zaman zaman dile getirildi. Rahmetli hocam Prof. Dr.

Mehmet Akalın, bir konuşmamızda eseri yayımlayacaklarını söyleyince, yine bir kenara çekilerek neşrini bekledim. Fakat o da çalışmalarını bir sona ulaştıramadan, bu dünyaya veda etti.

Gel zaman git zaman Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı'nda yapılan toplantılarda eserin *garip* durumu ve neşrinin nasıl yapılabileceği dile getirildi. Kırşehir'in vatansever, Türk kültürüne gönül vermiş evlâtları bu zor işi bize teklif edince, eski ümitlerim yeşerdi ve çalışmaya başladım. Böylece yalnız benim değil, artık aramızda bulunmayan hocalarım Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, Prof. Dr. Sadettin Buluç, Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş ve Prof. Dr. Mehmet Akalın olmak üzere, hayatta bulunanlar da dahil, değerli meslektaşlarımızın ve Âşık Paşa dostlarının dilekleri gerçekleşmiş oldu. Bu saadeti okuyucularımızla birlikte paylaşırken ahirete intikal eden hocalarımı da rahmetle yâd ederim.

Garib-nâme hacimli bir eserdir. Bunun için manevî destek yanında büyük maddî desteği de gerektirir. İşin manevî yönünü Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı'nın önde gelen mensupları Galip Demir, Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü, Prof. Dr. İlhan Şahin, Prof. Dr. Hüs-nü Özek, Nevşehir Eski

Milletvekilllerinden Kırşehirli Ramazan Demirsoy, Yard. Doç. Dr.

Erol Ülgen ve Dr. Ali Mazak ile diğer gönül ehli arkadaşlar yüklendi. Maddî tarafını ise, filmlerinden fotokopi ve baskı işlemlerine kadar ne gerekiyorsa, Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü ile eşi Dr. Meral Kılıçözlü üzerine aldılar. Böylece el ele, gönül gönüle vermenin sonunda *Garib-nâme*'nin birinci cildi meydana geldi ve bu hazzı hep birlikte tatmış olduk. Kendilerinden büyük yakınlık, maddî ve manevî destek gördüğüm bu dostlarıma ve eserin temininde bize her türlü imkânı bahş eden Süleymaniye Kütüphanesi'nin değerli müdürü Dr. Nevzat Kaya Bey'e tekrar tekrar teşekkür ederim.

Ayrıca Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'ndeki nüshanın temininde yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya'ya, görüş ve fikirlerinden istifade ettiğim Prof. Dr.

Necat Birinci'ye, eserin yazımında kendi hazırladığı yazı tiplerini lütfeden aziz dost Halil Açıkgöz'e, Arapça ibareleri kontrol eden Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda birlikte çalıştığımız değerli meslektaşlarım Doç. Dr. Yekta Saraç ile Doç. Dr. Azmi Bilgin'e; Farsça ile ilgili kısımların hallinde yardımlarını esirgemeyen Fakültemiz Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nden gayretli ve değerli dost Yard. Doç. Dr. Mustafa Çiçekler'e teşekkür ederim. Yine eserin fotokopilerinin alınmasında işlerimizi takip eden, metni baştan sona kadar okuyarak tashih işlerinde yardımcı olan Anabilim Dalımız Araştırma Görevlisi, doktora öğrencim Cemal Aksu'ya; eserin nüshalarıyla ilgili bilgi ve dokümanları bize ulaştıran doktora öğrencim Ayşe Gürol ile değerli arkadaşım Osman Esin'e ve Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Yard. Doç. Dr. Orhan Yavuz'a teşekkürü bir borç bilirim.

Kültürde devamlılık esastır. *Garib-nâme*'deki hayat, Anadolu'da bizim kısmen yaşadığımız, bizden önceki neslin ise aynen, bizden sonraki kuşakların da az çok yaşayacağı 7

ve yaşatacağı bir hayattır. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 76. yılının idraki içinde, 670 sene öncesini günümüze getirirken, bu değerli eseri Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. yıl dönümünde, o günleri yaşayan Âşık Paşa'nın arzusuna uygun olarak, büyük Türk milletine armağan ediyoruz.

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

Üsküdar, 03 Ocak 1999

8

GİRİŞ

II. ÂŞIK PAŞA

1. Hayatı

Asıl adı Ali olan Âşık Paşa, 1272 yılında Kırşehir civarındaki Arapkir'de doğmuştur.

Baba ve anne tarafı bakımından devrin hatırı sayılır ailelerine bağlıdır. Babası Muhlis Paşa, Baba İlyas'ın oğludur. Şeyh İlyas olarak da anılan Baba İlyas, Horasan'dan Anadolu'ya göç etmiştir. Mutasavvıf ve fazıl bir kimse olan Şeyh İlyas'ın müritlerinin çokluğu devrin hükümdarı II. Gıyaseddin Keyhusrev tarafından iyi karşılanmamış, öğrencilerinden Baba İshak'ın başlattığı ayaklanma sebebi ile 1241 yılında şehit edilmiştir. ¹ Bu ayaklanmaya Şeyh İlyas karşıdır. Ancak o, Baba İshak'a ne kadar tavsiyede bulunursa bulunsun; sözünü geçirememiş, sonunda bu asi ve söz dinlemez öğrencisine bedduada bulunmuştur. Elvan Çelebi'nin verdiği bilgilere göre, isyan eden bu topluluk bellerine hıristiyanlık alameti olarak zünnar kuşanan kimselerden oluşmuştur. Bu durumda bu ayaklanma daha çok Baba İshak etrafındaki Hristiyan bir topluluk tarafından çıkarılmış ve Baba İlyas kat'iyen bu ayaklanmaya katılmamıştır.

Kaynaklara bakınca Elvan Çelebi dışında Âşık Paşa ile ilgili pek bilgi bulunmaz.

Garib-nâme'sinde de bu konu ile ilgili olarak bilgi vermez. Ayrıca tezkire sahiplerinden sadece Lâtîfî (öl. 1582) ondan bahseder. Âşık Paşa için; onun *velîlerden, âşık, ârif ve tarikat yolunda sahib-i maarif* biri, *aslen Acem sınır boylarından gelen ve Kırşehir'i vatan tutan bir*

aileden olduğunu söyler. Sonra Sultan Orhan devrinde Hazret-i Hacı Bektaş ile aynı çağda yaşadığını ve görüşüp sohbetinde bulduklarını zikreder. Ayrıca Âşık Paşa'nın büyük şeyhlerden olduğunu belirtip, zenginliğinden bahseder. [21](#) *Garib-nâme*'nin Almanya nüshasının ön sözünde ise; *söz sultanı, imanın delili, melekût denizlerinin gezgini, ceberût dünyasının anahtarı, hakikat müşküllerinin çözücüsü, anlaşılması güç meselelerin çözeni, ilâhî hazinelerin bilicisi Şeyh-i Hemedânî, veliyy-i sultanî Ali bin Muhlis bin Şeyh İlyas* şeklinde anlatılmaktadır. Bir de büyük dedesi Şeyh İlyas için *Şeyhlerin şeyhi lâfzına* yer verilmiştir. Bunun dışında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. [22](#) Ancak bu kısmın ön söze sonradan eklendiği anlaşılmaktadır.

Âşık Paşa'nın hayatına bakınca Lâtîfi'nin kaydettiği gibi, onun, sadece Sultan Orhan zamanında yaşamadığı görülür. O, artık ömrünü sülâle olarak tamamlamış bir devletin son hükümdarlarını idrak ettiği gibi, Osmanlı Devletinin kuruluşunu da görmüştür. 1272 yılında doğduğuna göre, Âşık Paşa'nın çocukluğu III. Gıyaseddin Keyhusrev (1266-1284), gençlik yılları Sultan II. Mesud (1284-1296, 1302-1310) ve III. Alâeddin Keykubad (1298-1302) zamanlarında geçmiş ve Osman Bey devrini olgunluk yıllarında yaşamıştır. Ömrünün son yedi senesini ise Orhan Bey zamanında geçirmiştir. Bu durumda o, üç Selçuklu ve iki Osmanlı hükümdarı olmak üzere beş sultanın saltanat zamanlarında ömür sürmüştür. Bu ömür içinde tahsiline Kırşehir'de devam etti. Süleyman-ı Türkmanî'den tasavvuf dersleri aldığı gibi kayın pederi Şeyh Osman'ın derslerinde yetişti. Devrin siyasî şahsiyetleri yanında âlim ve şeyhleri ile temas kurdu. Osman Gazi'nin istiklâlini ilânı sırasındaki törende de bulundu.

1 Bursalı Mehmed Tahir; Âşık Paşa, *Türk Derneği*, 1. sayı, İstanbul 1327, s.19.

21 Latîfi; *Tezkere-i Lâtîfi*, Dersaadet İkdam matbaası, İstanbul 1314, s. 44-45.

22 Âşık Paşa; *Garib-nâme*, Almanya, Ms. Or. Quart. 1684. Vr. 1b / 2-7.

9

Kırşehir'in Osmanlı topraklarına katılmasında büyük rol oynadı. Burada açtığı zaviyede ilim neşrine çalışarak halkı aydınlattı. Kırşehir beyi tayin edildi. [23](#)

Ayrıca Mısır'a elçi gittiği, Anadolu valisi Timurtaş Paşa'nın veziri olduğu rivayetleri de vardır. Eserinin miracı anlattığı kısımlarında, özellikle Kudus'teki, Mescid-i Aksa ve Kubbetü's-Sahra gibi yerleri tasvir ederken, büyük bir gözlem içinde olması ve hemen her yeri dikkatle ortaya koyması bu fikri kuvvetlendirmektedir. Çünkü bu şekildeki anlatım ancak gören birisi tarafından verilebilir. Bu durumda şairimizin Mısır yolculuğu sırasında Kudus'e de uğradığını belirtmek gerekmektedir. Elvan Çelebi babasının ölüm tarihini, 3 Safer 733

olarak bildirmiş ve 63 yıl ömür sürdüğünü söylemiştir. Bu da milâdî olarak 3 Kasım 1332

tarihine rastlamaktadır. Kırşehir'de vefat eden Âşık Paşa'nın türbesi şehrin kuzeydoğusunda bir tepede, kendi adı ile anılan mezarlıkta bulunmaktadır.

Âşık Paşa'nın en önemli vasfı devrinin bir âlim ve mutasavvıfı olarak halkla olan ilişkisidir. O Anadolu'nun buhranlı ve karışık zamanlarında Türk milletine yol gösteren-lerdendir. Eserini de bu düşünceden hareket ederek yazmış, Türk dili ile eser vermeyi kendine başlıca vazife bilmiş ve halkı aydınlatma yolunu seçmiştir. Bunun için de kendini çok iyi yetiştirmiştir. Eserinde Türk kültürünün bütün devrelerine gider gelir. Bazı ifadelerinde *Orhun Âbideleri ne, Kutadgu Bilig' e, Dede Korkut' a, Mesnevî'ye* ve Yunus'a giderken, bazı sözleri ile de Süleyman Çelebi'ye yönelir.

Miracnâme ve *mevlid* gibi türler yanında *Leylâ ile Mecnun, Yusuf ile Zeliha* gibi, kendi devrinden sonra başlı başına büyük mesnevîler olarak ortaya konacak eserlerin de ilk örneklerini Âşık Paşa verir. Hatta sözü aşka getirirsek, Sinan Paşa'daki söyleyişler de *Garibnâme*' den gelir. Tespit edebildiğimiz kadarı ile Yazıcıoğlu Mehmed, Kaygusuz Abdal, Eşrefoğlu Rumî, Baki, Şeyh Galip gibi Türk edebiyatının önde gelen simaları dili kullanıştan düşünce şekillerine kadar, Âşık Paşa'nın tesirinde görülürler. Ayrıca Âşık Paşa hikmet açısından Anadolu'da gelişecek Türk

edebiyatı içinde de, ilktir. Bu bakımından Türk edebiyatının başlangıcında hikmet vardır. Bunu takip eden şairlerimizden Ahmedî ile XVII.

yüzyılda hikmet sahasında bir yol açmış gibi görünen büyük şairlerimizden Nâbi de, hikmet yönü ile Âşık Paşa'ya bağlıdır. Bu yol daha sonra Rami Mehmed Paşa ile Koca Ragıp Paşa tarafından devam ettirilir.

Âşık Paşa'da Türkçe sevgisi önemli bir yer tutar. Bu itibarla Türkçecilik cereyanı içinde görülür. Gerçekten o, bütün diller üzerinde düşünen ilk dilcilerimizdendir. Hangi dil olursa olsun dilin sese bağlı bulunduğunu, ciğerlerden başlayarak hava ve ses yolunun durumunu, sesin meydana gelişini ve bir kalıba dökülerek manaya kadar gittiğini en önce işaret eden odur. Yine sesin harflerle olan bağlılığını, bunların bir araya gelmesi ile kelimelerin oluşup manaya ulaşıldığını Âşık Paşa bildirir. O bu yönleri ile modern bir dil düşünürü olarak görülür. Buradan hareketle Türkçe üzerine görüşleri de vardır. Farsça'nın hâlâ etkili olduğu bir zamanda eserini Türkçe yazması, gramer fikrine yer vermesi, ortaya koyduğu eseri ile Türkçe bir âbide meydana getirmesi, hepsinden önemlisi bu eserde Türk dilinin kaidelerine uygun olarak pek çok kelime türetmesi ondaki dil şuurunun ne kadar derin, köklü ve canlı olduğunun bir delilidir. Aynı şuur çağdaşı Gülşehrî'de de vardır. Fakat Gülşehrî dili, gönülden geldiği gibi kullanır. Yalnız güzel Türkçe ister ve başka bir fikir getirmez. [25](#) Âşık Paşa böyle değildir. Onun bu fikirleri Genç Kalemler'de kendini bulan fikirlere ve hâlâ geçerliliğini korumaktadır:[25](#)

23 Enver Behnan Şapolyo; *Kırşehir Büyükleri*, San matbaası, Ankara 1967, s. 14-15.

25Kemal Yavuz; XIII-XVI. Yüzyıl Dil Yadıgârlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir 10

Sosyal bakımdan Âşık Paşa eserinde günlük hayata geniş olarak yer vermektedir. Ekin ekmekten, oğul kız düşüncesinden, toplumda insanların durumlarından, çocuklara isim vermekten, kızları evlendirmekten, öksüzlerin ve itibardan düşenlerin hâllerinden ve cemiyet içindeki yerlerinden bahsettiği gibi, devri için önemli bir mesele olan ve bütün zamanlarda geçerliliğini koruyan hükümdarlığın; akıl, asalet, yiğitlik, ilim ve cömertlik gibi sağlam temeller üzerine kurulabileceğinden söz açar. Bunlar olmadan toplumu idare etmenin zorluğunu belirtir.

Âşık Paşa ayrıca deniz ve karaları da içindeki yaratıklarla ele alarak geniş şekilde karşılaştırır. Bir tohumun çimlenmesi için gerekli şartları, insan vücudunu ilikten deriye kadar ele alıp anlatması ve kâinatla karşılaştırması, yıldız ve gezegenlerle ilgili fikirleri Âşık Paşa'nın nasıl bir gözlem içinde olduğunu gösterir. Bu onun tabiata bakışıdır. O bu yönü ile fen bilgilerine de yönelir. Ayrıca tarikat ve adabını, şeyh-mürit ilişkisini en geniş şekilde ve sistemli olarak hayatından örneklerle anlatır. Bu da devri için bir gerçek olduğuna göre, yalnız sofiliği bile anlatsa bunda da sosyal hayatı verir. Âşık Paşa, meselele ve hadiseleri açıklayan bir bakış açısına sahiptir. Kâinat ona göre bir aynadır. O, kâinattan insana gelir. Her bir varlığın özelliğini belirtir. Kıyaslar ve benzer tarafları ile ilgi kurduğu gibi, zıtlıkları da gözler önüne serer.

Ayrıca bir kısım öğütlerinde de ana baba, hoca ve esnaf velisi olan ahiden dua almayı da tavsiye eder. Bunlara hizmeti, sözlerini dinlemeyi, ilim öğrenmeyi, özellikle hoca eşliğinde kul olmayı; ahilikle ilgili olarak da ihlâs sahibi olmayı, halkın sıkıntısını yüklenip gidermeyi, malı mülkü insanların yoluna ve faydalarına harcamayı, gelen gidenle ilgilenip onları boş

göndermemeyi, yolunu şaşırana yol göstermeyi sıkı sıkıya tenbih eder. İş hayatını anlatır.

Onda yetmiş iki millete bir gözle bakmak, hangi dine mensup olurlarsa olsunlar insanlar arasında ayırım yapmamak fikri de vardır.

Bütün bunların yanında Âşık Paşa'nın en önde gelen fikri birlik fikridir. Bu fikir bütün devirler için geçerlidir. Ondaki bu düşünce bir bakıma kendi devrinin de büyük derdidir.

Halkı toplayıp bir idare altında birleştirecek hükümdara ihtiyaç vardır. Memleket birlik ve bütünlük içinde olmadığı, gerçek bir idareciden mahrum bulunduğu zaman harap olmuş demektir.

Âşık Paşa'nın ilme verdiği değer büyüktür. O âlimleri örnek gösterir. Dört büyük imama ayrı bir sevgisi olup, onları över; insanları doğruya çektiklerini ve çalışmaları ile sıkıntıları ortadan kaldırdıklarını anlatır.

Âşık Paşa; Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın önemle işaret ettiği gibi, *Osmanlı Türklerinin kurmuş oldukları cihan devletinin ideolojik ve metafizik temelini hazırlar*. Ayrıca

edebiyatımızda tasavvuf alanının ilk temsilcileri arasında yer alır. Devrinde en büyük mesneviyi ortaya koymuş, ayrıca gazeller de kaleme almıştır. Açık ve anlaşılır bir dil ile yazan Âşık Paşa, devrine göre aruz vezni en iyi şekilde kullanan bir şairdir. O, önder bir âlim, mütefekkir bir mürşit olarak halkı aydınlatmada bir hayli gayret sarfetmiştir. Bunun için *Garib-nâme* adlı büyük mesnevîsini yazmıştır. Babası ve dedesi gibi, İslâmî esaslara, dört büyük imama sıkı sıkıya bağlı olan Âşık Paşa bu eseri ile düşüncelerini, öğütlerini halka yaydığı gibi, daha sonraki asırlara da ulaştırmıştır. Âşık Paşa'nın ulaşılmaz bir görüşü vardır.

Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 27. sayı, İstanbul 1983, s. 43-45, s.

33 vd.,

11

Eserini tertip ederken bile onlu sistemi kullanır. Ona göre onlar ve katları sonsuza açılan bir penceredir. Bu durumu göz önüne alırsak, şairimizin ne kadar gerçekçi, hesaba ve sayıya bağlı olduğunu ve ne kadar büyük düşündüğünü görürüz. Ayrıca o matematikteki kümelerden hareket ederek böyle bir eser ortaya koymuştur. Bunun da ötesinde Türkçenin ifade gücünü günümüzden daha canlı bir şekilde Âşık Paşa'da buluruz. Bu da onun samimî oluşundan ve Türkçe için düşünüp çırpınmasından ileri gelmektedir. Âşık Paşa kendi ana dilinde yazdığı eseri ile tasavvufu bile anlatabiliyorsa Türkçe daha o günden ilim dilidir. Âşık Paşa bunu da gerçekleştiren ve eserini Türk milleti için yazan bir âlim, şair ve düşünürümüzdür. Bu bakımdan *Garib-nâme* devri için Türk düşünce, fikir ve inancının en iyi şekilde ortaya konduğu bir eser olduğu gibi, daha sonraki çağlarda da Türk milletinin hayat ve yaşayışında yönlendirici bir rol oynar. Bu yönü ile Âşık Paşa, hemen her saha ile ilgili olarak çalışma yapanlara da hitap eder.

2. *GARİB-NÂME*: Âşık Paşa'nın başlıca eseri *Garib-nâme* adıyla bilinen büyük mesnevîsidir. Eser, bazı kaynaklarda; *Divan-ı Âşık*, *Divan-ı Âşık Paşa*, *Maârifnâme* ve *Gencnâme* gibi adlarla anılırsa da³¹, Âşık Paşa: Bu *Garib-nâme* anın geldi dile

Kim bu dil ehli dahı ma'ni bile

II-237a/5

beytinden de anlaşılacağı üzere, eserinin adını *Garib-nâme* koymuştur. On bölüm hâlinde yazılan eserin, nüshalara göre, beyit sayısı değişiklik gösterir. Eserle ilgili çalışmalarda tahminî olarak on iki bin beyit olduğu zikredilirse de, Sadettin Nüzhet Ergun'un bildirdiğine göre 10.293³²; Âmil Çelebioğlu'nun sayımına göre de 10.015 ve 10.312 beyittir³³. Başta Farsça bir ön söze yer veren eser, baştan sona kadar; *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün* vezni ile yazılmıştır. Ancak bu ön söz, üzerinde çalıştığımız, *Garib-nâme*'nin metnini iki cilt hâlinde veren Süleymaniye Lâleli nüshasından Türkçeye çevrilerek verilmiştir. Bu nüshanın birinci cildi, on bölümden meydana gelen eserin bir ve yedinci bölümlerini ihtiva etmekte ve 5.640

beyti bulundurmaktadır. Bu kısımda eser hakkında bilgi verilmekte ve her bölüm iki beyitte tanıtılmaktadır. Daha sonra yer alan 228 beyitlik kısımda ise; tevhid, münacat ve tevhid şiirleri

vardır. Bunu sıra ile; Peygamber'in övgüsü, dört halifenin methi ve Peygamber'in nübüvvetinin ispatı için yazılan şiirler izlemektedir. *Garib-nâme*'de böyle bir tertipten sonra asıl bölümlere geçilir.

On bölümden meydana gelen eserin her bölümünün de on kıssaya yer vermesi ve bölümden bölüme genişleyerek, bir nizam içinde gittikçe açılması *Garib-nâme*'nin en dikkat çekici özelliğidir. Bu açıdan bakılınca eserdeki konular da birbiri ardından açılıp genişlemektedir. Bunu bölümleri takip edip her bölümü on ile çarptığımız takdirde (10+20+30+40+50+60+70+80+90+100=) *Garib-nâme*'nin en azından 550 konuyu işlediğini veya bu kadar mesele üzerinde durup açıklamalara yer verdiğini belirtmek gerekir. Böylece; açılan ve bu açılmada genişleyen, genişleyip büyürken de nizam ve intizamını koruyan, insanı daha ötelere götüren, Âşık Paşa'nın deyişi ile nelerin olduğunu gösteren bir *kâinat aynası* ile karşılaşır ve zerrelere güneşlere yol alır, hikmet ve sırlara kavuşmuş oluruz. İşte *Garib-31 Sadettin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri, 1. cilt, 1 Haziran 1936, No.9, İstanbul 1936, s. 130. / Muallim Naci; Lugat-ı Nâci, Çağrı yayınları, İstanbul 1978, s.529.*

32 Fuad Köprülü; *Âşık Paşa, İA, s.705.*

33 Amil Çelebioğlu; *Sultan II. Murad Devri Mesnevileri, Erzurum 1976, Basılmamış Doçentlik tezi, s.32.*

12

nâme'nin en önemli özelliği budur. Bu durum, şairinin ne derecede geniş bir düşünce ve ibretle baktığını, nasıl bir hayal gücüne sahip olduğunu, ne derecede görüş inceliklerine dikkat ettiğini, ilmî titizliğini ve eserinin orijinalliğini göstermesi açısından da önemlidir. Bu yönden bakılınca eserde karşılaşılan bu şaşırtıcı durum kitabın niçin *Garib-nâme* adı ile anıldığının da sebebi olabilir. Ayrıca eser tasavvufî yönde Hakk'a kavuşmanın sırlarını vermesi bakımından da önemlidir. Dünya bir gurbet yeri kabul edilirse *Garib-nâme* adının bir başka anlamı ile de karşılaşırız.

Eserini Türk milleti için yazar. Türkçenin o devirde hor görüldüğünü, her dilin araştırılıp incelendiğini, öteki dillerde eserler verildiğini, Türk dili ile kimsenin ilgilenmediğini, bu durumu Türk milletinin de bilmediğini ve *Garib-nâme* adlı eserini bunun için yazdığını, böylece Türklüğün kendi dilinde eserler okuyup hikmetlere ulaşmasını ve mahrum kalmamasını ister. Bunu:

Gerçi kim söylendi bunda Türk dili

İlla ma'lum oldu ma'nî menzili

II-236b/11

Türk diline kimsene bakmaz-ıdı

Türklere hergiz gönül akmaz-ıdı

Türk dahı bilmez-idi ol dilleri

İnce yolu ol ulu menzilleri

Bu Garîb-nâme anın geldi dile

Kim bu dil ehli dahı ma'ni bile

.....

Tâ ki mahrûm kalmaya Türkler dakı

Türk dilinde anlayalar ol Hak'ı

II-237a/3-5,9

beyitlerinde dile getirir. Kısaca söylemek gerekirse Âşık Paşa eserini Türk milletinin hikmetlere ulaşması için Türkçe yazdığını ve mensubu bulunduğu millete bir armağan bıraktığını, böylece asırlar ötesinde hatırlanacağını düşünür. O, eserini 730/1330 yılında yazdığını da:

Bu kitâbun hatmı uş oldu tamâm

Toptolu yüz dâsitan geldi tamâm

Yidi yüz otuz yılında hicretün

Sözi irdi hatmine bu fikretün

II-238a/2-3

beyitlerinde anlatmıştır.

Türk edebiyatının Anadolu sahasında verilen temel eserlerinin en önde geleni *Garibnâme*’ dir. Hacim bakımından 10592 beyit olan bu eserin başlıca özelliği telif olmasıdır. Türk edebiyatının Farsça ve Arapça edebî eserlerin tercümesi ile işe başladığı, vezin ve nazım şekillerinde bunlardan etkilendiği eskiden beri söylenilegelmiştir. Bu iddia üzerinde düşünülecek olursa, Türkler İslâm inanç dairesi içinde yer almış ve karşılaştığı yenilikleri de 13

almaktan çekinmemiştir. Bu itibarla İslâmiyet’ten sonra edebiyatında, zevkinde, inancında ve tarihinde yeni gelişmeler olmuştur. Ancak bu gelişmelere ve yeniliklere açılırken kendi zevki ve huyuna göre bir yol tutmuş, ele aldığı konuları ruhuna göre işlemiştir. Bu bakımdan kendine has orijinal eserler verdiği gibi örnek aldığı eserleri de aynen tercüme etmeyerek telif tarafına gitmiştir. Bu, Türk edebiyatının benliğini koruyarak gelişip yayıldığını gösteren başlıca özelliğidir.

Aslında Türk edebiyatının İslâm medeniyeti içindeki ilk büyük eserleri telif olarak karşımıza çıkar. Bu durum XI. yüzyılda *Kutadgu Bilig* ile kendini gösterir. *Garib-nâme* de tertip bakımından *Kutadgu Bilig*’ e benzer. O devir Türk hayatına yer veren Âşık Paşa, görüp geçirdiklerini, tecrübelerini, hayalini, yaşayışını ve ilmini *Garib-nâme* ile gösterir. Eserin içine girilince şairimizin Türk milletinin hayatına geçmişi ve geleceği ile ne derece nüfuz ettiği hemen anlaşılır. O *Orhun Âbideleri*’nden başlayarak, *Kutadgu Bilig*’e ve *Dede Korkut*’a kadar gelen başka bir dilde bile yazılsa, *Mesnevî*’deki duruma kadar bütün Türk hayatını bilen ve yaşayan bir âlimdir. Bunun yanında babası ve dedesi gibi sünnî olup İslâmî ilimleri hakkıyla bilen biridir. Çok dil öğrenmesi ve öğrendiği dillerin edebiyat ve kültürlerini hakkıyla bilmesi onu ortak kaynaklara götürür. Böylece Mevlâna Celâleddin-i Rumî gibi âlimlerle aynı safta yer alır. *Garib-nâme*’ de Mevlâna tesirinden bahsedilmesi de bu yüzdendir.

Hâlbuki *Mesnevî*’ nin tertip ve hikâye tarzı *Garib-nâme*’ ye hiç benzemez. *Mesnevî* hikâyeleri anlatımda ne kadar dağınık ise, *Garib-nâme* onun zıddına, o kadar nizam ve intizam içindedir.

Her iki eserde de o devir Türklüğünün hayatına, âdetlerine yer verilirse de [35](#) *Garib-nâme*’ deki derli toplu durum *Mesnevî*’ de görülmez. Ayrıca ele alınan konular; benzerlik de gösterebilir, farklı farklı anlatılır. Ancak Âşık Paşa *Mesnevî*’den beyit seviyesinde kalan bazı ifade şekillerine eserinde yer vermiştir.

Bundan başka *Garib-nâme*’deki nefis ve akıl konusu aşağı yukarı bazı farklarla *Risâletü’n-Nushiyye* ile benzerlik gösterir. Yalnız Âşık Paşa konuyu Yunus’a göre daha da genişletir. Ayrıca *Garib-nâme*’ de *Yunus Divanı*’nın bazı beyitleri de açıklanır. Benzerlik bakımından Hacı Bektaş-ı Veli hazretlerinin *Makâlât*’ını da zikretmek gerekir. Tabii ki bütün bunlarda, aynı inanca ve ortak bir kültüre bağlılığın, aynı çevrede hayatı yaşamanın ve dile getirmenin de rol oynadığını belirtmeliyiz.

Garib-nâme’ nin Türk edebiyatında önemli bir yeri olan *Mevlid* üzerinde büyük tesiri vardır. Gerçekte bazı söyleyişler, ya kısmen değiştirilerek veya aynı şekilde Süleyman Çelebi tarafından *Mevlid*’ e alınmıştır. Bunu:

Allah adın eytlüm evvel ibtidâ

Andan oldu ibtidâ vü intihâ

şeklinde, daha *Garib-nâme*’ nin ilk beytinden itibaren görmeye başlarız.

Garib-nâme’ de, hacimli bir eser olması bakımından bazı beyitlerin, aynen veya az çok değiştirilerek tekrar edildiği de görülür. Ayrıca her kıssanın başında ve sonunda benzer ifadeler yer verildiği de bir gerçektir. Eserin açık ve çekici bir anlatımı, anlaşılabilir bir dili vardır. Dikkat çeken bir başka özellik Arapça ve Farsça tamlamalara sadece gerek duyulunca, çok az yer verilmesidir.

Bunun yanında bazı beyitlerde Arapça ve Farsça kelimelere hiç yer verilmediği gibi alınanlar da ölçülü olarak alınmıştır.

35 Kemal Yavuz; *Muînî'nin Mesnevî-i Murâdiyesi*, Basılmamış doktora tezi, İ.Ü.Edebiyat Fak., İstanbul 1977.

14

Garib-nâme'nin ilk nüshaları 15. yüzyıla aittir. Bu yüzyıldan beri tespit edebildiğimiz kadarıyla, Konya İl Halk Kütüphanesindeki nüsha yanında, Prof. Dr. İsmail Erünsal ve Doç.

Dr. Cem Dilçin özel kitaplıkları da dahil, 81'i yurt içinde 35 adedi de yurt dışındaki kütüphanelerde olmak üzere, eserin bilinen 116 nüshası vardır. Bunlardan en eski ve en yeni olan nüshalar Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesinde bulunmaktadır. Burada 320 numarada kayıtlı en eski nüsha 830/1427, en yeni olan ve 57 numarada kayıtlı bulunan nüsha ise 1339/1921 yılında istinsah edilmiştir. [36](#) Bu durumda bilinen en eski nüsha, *Garib-nâme*'nin yazılışından 97 sene sonra elimize geçmiş olmaktadır. Eserin 1920 yılına kadar, 600 sene gibi bir zamanda nüshalarının çoğalarak gelmesi, *Garib-nâme*'nin değerini de göstermektedir.

Bunlardan, çalışmamızda faydalandığımız Süleymaniye Laleli L, Almanya Tubinger A, Konya Koyunoğlu K ve Kayseri Raşid Efendi R nüshalarının tavsifleri aşağıdadır.

Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli 1752m/1-2

1-2 ciltler, 410 x 300, (290 x 210) mm., 282, 240 v. , 11 satır, sülüs, âharlı, krem renk h. âbâdî kâğıt, zahriye, serlevha ve sonu nefis tezhipli, fasıl başları altın yaldızlı, nefis meşin cilt, 882 H.

Başı:

Allah adın eytlüm evvel ibtidâ

K'andan oldu ibtidâ vü intihâ

Sonu:

Her ki dinlerse bu sözi iy Celîl

Rahmetün olsun ana her dem delîl

Her nefes bin rahmeti Hakk'un ana

Kim yazanı Fâtiha birle ana

Bu nüsha Memlûk devâdârlarından Yaş Bek'in kütüphanesi için yazılmıştır. Sultan Gavri zamanında yaşayan Yaş Bek ayrıca şairdir. Gavri bu zatın ölümü üzerine mersiyeler de yazmıştır.

Almanya, Tübinger Depot der Staatsbibliothek nr.1684

26.5 x 18, (20 x 13) cm., 336 v.,17 satır, 2 stn., düzensiz, harekeli, nestalik, kalın, sarımsı kahverengi lifli, su yollu, filigranlı kâğıt, ayetler, hadisler, cedveller ve szb. Kırmızı soğuk şemseli, kahverengi meşin cilt, Ahmed bin Pir Hasan El-Konevî el-mevlevî, 850 H.

Başı:

Allah adın eytlüm evvel ibtidâ

K'andan oldu ibtidâ vü intihâ

Sonu:

Eydene dinleyene vü yazana

Rahmet eyle yâ İlâhi Rabbenâ

36 Ayşe Gürol; *Âşık Paşa ve Garib-nâme'si*, Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet tezi, İstanbul 1991, s.31-70 / Kemal Yavuz; *agm.* 9 numaralı dipnot, s.33.

15

Konya, Koyunoğlu kütüphanesi, nr.13634

18 x 26 (12,5 x 20.5) cm., 361 varak, 15 satır, ara bölüm başlıkları kırmızı. Yarısından

sonrasında bazı yapraklar gülkurusu renginde. Çerçevesiz, açık kahverengi bez cilt, harekeli, nesih, aharlı kâğıt.

Kayseri, Raşid Efendi kütüphanesi, nr.9344.

260 x 175 (220 x 135) mm. 287v., 19 satır. Nestalik, âharlı kâğıt, konu başlıkları ile ayet ve hadisler kırmızı, cildi bozuk, müstensih Abdülhasen bin Pîr Hacı, 1060 H.

Bunlar içinde en güzel olanı Süleymaniye Lâleli; en sağlam olanı ise Almanya'da bulunan nüshadır. Konya Koyunoğlu ve Kayseri Raşid Efendi nüshalarında eksiklikler tespit edilmiştir. Bu kabil eksiklikler başka *Garib-nâme* nüshalarında da vardır.

16

METİN

GARÎB-NÂME

17

1 BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRÂHİM

2 hamd-i vâfir ve şükr-i mütekâsir ve senâ-i bî-hadd ve sipâs-ı bî'add 3 şol vâcibü'l-vücûda kim hâlık-ı zemîn / ve âsımân ve sâni-i kevn ve mekân 4 ve mübdî-i felek-i devvâr ve muhterî'-i / her sâkin ü seyyârdur. Ol Kerîm kim 5 Kanâdil-i eltâfi-y-ıla 'âşıklarun gönlini / Sâfi ve aydın ider. Ve ol 6 Rahîm kim mesâbîh-i a'tâfiyla mü'minlerun / mir'ât-ı kulûbın rûşen kılar.

7 Celle celâluhu ve 'amme nevâluhu. / Andan sonra sılât-ı salavât-ı zâkiyât 8 ve teslîmât-ı lâiykât şol merkad-i / mutahhar ve ravza-i münevver 9 hulâsa-i mevcûdât ve nekâve-i / kâyinât, iki 'âlemün 10 rahmeti ve benî âdemün safveti / fahru evlâdı Âdem kutbu 11 evtâdi ['l-] 'âlem menba'u'l-cûdi / ve'l-kerem efsahu'l'arabi ve'l'acem 12 sâdikun bilâ kezip Muhammedü'bnü / 'Abdillahi'bni 'Abdi'l-muttalib salavâtul-lahi 13 ve selâmuhu 'aleyhi ve âli ve ashâbı / üzerine nisâr olsun. Andan sonra 14 bil kim 'ulemâ'-i şerî'at ve / ebnâ'-i tarîkat ve ashâb-ı hakîkat, 15 ve meşâyihve evliyâ ve asfiyâ / anlar kim mübâriz-i dîn ve sibâ'-i gâbe-i 16 yakîn ve imâm-ı ehl-i îmân ve / muktedâ-yı kâfile-i İslâm'durlar. Her biri 17 öz netâyic-i efkâr ve bedâyi'-i / esrârından enva'-ı resâyil ve kütüb, 'Arab 18 ve 'Acem diliyle tasnîf idüp 'ömr-i 'azîzlerin bu ma'nide sarf idüpdürler.

19 Şol cihetden kim müsülmânları / şeytân cenginden kurtaralar ve bid'at ehlini 20 zulumât-ı cehlden hidâyet-i 'ilme / delâlet ideler. Tâ kim hak sübhânehu 21 ve ta'âlâ 'ârifleriyle *mak'ad-ı / sıdk-ı* 'irfânda *'inde melikin / muktedir* muntazım 54/55

22 olalar. Ve şimdi şöyle bil kim bizüm / zamânumuzda halkun çokı idrâk-i 23 ma'ânî niçe kim gerekdür idemez / ve besâtîn-i ma'rifetden bir gül direbilmez; 18

24 ve bülbül âvâzın gülistân içinde işidemez. / Zarûret iktiza itdi kim bir 25 kitâb Türk dilinçe tertîb ola ve bir / kaç lafz-ı manzûm ol tertîb üzre 26 düzele. Tâ nef'i 'âmm u hâssa irişe / şî'r Gerçi kim söylendi bunda Türk dili /

27 İlla ma'lûm oldı ma'nî menzili Çün bilesin cümle yol menzillerin /

28 Yirmegil sen Türk ü Tâcik dillerin. Her kimün kim gönli selîm\

29 ve 'aklı müstakîm ola çün bu kitâbı / mütâla'a ide âferînişden maksûd 30 neyise bile ve cemî'-i esrâra muttali' / ola. Gerek kim özin degşüre; 31 ef'âl-i kabîha ve a'mâl-i fazîhadan / ihtirâz ide. Tâ kim hak ta'âlânun mukarreb /

32 kulları ile musâhib ola. Ümîd kâmiller keremine ve vâsıllar merhametine 33 Oldur kim bu kitâba nazar-ı rızâ ve / girişme-i safâ birle bakıp 'ayb itmeyeler / şî'r; 34 Ve 'aynû'r-rızâ 'an külli 'aybın kelîletün / Velâkinne 'ayne's-suhti tûbdi'l-mesâviyâ 35 Ve bu kitâb on bâb üzre tasnîf olındı.

EL-BÂBÜ'L-EVVELU Fİ'L-EHADİYYİ

/ Bâb-ı evvelde işit on dâsitân / Kim bilesin ma'ni gencin bî-gümân

2 Her birisi birikenler medhidür / İkilik içre kalanlar kadhıdur EL-BÂBU'S-SÂNİ Fİ'S-

SÜNÂ'İYYİ

3 Hem ikinci bâb içinde on yine / Dâsitân var kim anı diñleyene 4 Biline ezdâd 'âlemde 'ayân / Çün ten ü cân çün zemîn ü âsımân EL-BÂBU'S-SÂLİSU Fİ'S-SÜLÂSİYYİ

5 Var-durur üçinçi bâbda yine on / Dâsitân çün hak buyurdu kâf u nûn

6 Bunları üç üç yarattı Zü'l-celâl / Nitekim müstakbil ü mâzî vü hâl

EL-BÂBÜ'R-RÂBİ' Fİ'R-RUBÂ'İYYİ

7 Zikr ider dördinçi bâb on dâsitân / Her birisi dil-güşâ çün bûsitân 19

8 Ma'lum ider dörtleri dördinçi bâb / Hem-çünân ki hâk ü bâd u nâr u âb EL-BÂBÜ'L-HÂMİS Fİ'L-HUMÂSİYYİ

9 Hem bişinçi bâb içinde on latîf / Dâsitân var pür letâyif iy harîf 10 Bildürür kim kim-durur her fasl u cins / Hem-çünân ki penç tâ'at penç hiss EL-BÂBÜ'S-SÂDİS Fİ'S-SÜDÂSİYYİ

11 Bâb-1 altınçıda hem on dâsitân / Ma'lûm eyler altıları hôş 'ayân.

12 Kim cihânı çün yarattı Pâdişâh / Altı üzre urdu bünyâd ol İlâh.

EL-BÂBÜ'S-SÂBİ' Fİ'S-SÜBÂ'İYYİ

13 Hem yidinçi bâb içinde on 'aceb / Dâsitân var kim buları ol Çalab 14 Yidi yidi yaradupdur hem-çünân / Yidi endâm u yidi kat âsımân EL-BÂBÜ'S-SÂMİN Fİ'S-SÜMÂNİYYİ

15 Hem yine sekzinçi bâb içinde on / Dâsitân var ma'lûm eyler bize yön.

16 Kim Çalap bunçaya ad urdu sekiz / Nitekim uçmak sekizdür iy 'azîz.

EL-BÂBÜ'T-TÂSİ' Fİ'T-TÜSÂ'İYYİ

17 Bâb-1 tokzinçıda hem on dâsitân / Ma'lûm eyler kim Hudâvend-i cihân 18 Tokuz adın urdu bunçaya hisâb / Hem-çünân ki nüh nüfûs u nüh hicâb EL-BÂBÜ'L-'ÂŞİR Fİ'L-'UŞÂRİYYİ

19

Hôş hakâyık hôş dekâyık hôş beyân / Bâb-1 onınçıda hem on dâsitân 20

Ma'lûm eyler anları kıldan kıla / Hem-çünân ki tilke 'aşre kâmile EL-BÂBÜ'L-EVVELU Fİ'L-EVVELİ TAÑRI

TEBÂREKE VE TA'ÂLÂ TEVHİDİN BEYÂN

EYLER VE ŞERH-İ 60 CEMİ'-İ MEVCÛDÂT-I

'ÂLEMİ 'ULVİ VE SÜFLİ BEYÂN KILUR

20

1 Allah adın eytlüm evvel ibtidâ / K'andan oldu ibtidâ vü intihâ Evvelüñ ol evvelidür bî-gümân / Âhirüñ hem âhiridür câvidân Cümle 'âlem yog-iken ol var-ıdı / Şöyle eksüksüz ganî cebbâr-ıdı

Küllî şey'in hâlikün den soñra hem \ Kala illâ vechehu bî-bîş ü kem 5 Ol zamânda kim henüz yokdı zamân / Bî-zamân ol bî-mekân vardı hemân Her dü 'âlem ol 'ademde gark-ıdı / Hem 'adem ol asl-ı demde gark-ıdı Var-ıdı ol pâdişâh-ı bî-niyâz / Kandasâ ne nâz vardı ne niyâz Kendüzine kendüsi nâz eyledi / Kâf 1 nûn a urdu bir sâz eyledi Innemâ emruhû izâ erâde şey'en en-yekûle lehû kün fe-yekûnu Kâf u nûn dan kopdı nagmât u usûl / Kim işitdi ilk anı ol ulu kul 10

'Akl-ı küldür adı ma'rûf ol kuluñ / Kamu kuldan oñ gelüpdür ol bilüñ Kâle'n-nebiyyü salla'llâhu 'aleyhi veselleme evvele mâ halaka'llâhu'l-'akle Sâzı ilkin ol işitdi saldı baş / Fî vü yî vü kâf u nûn a oldu baş

'Akl-ı kül ilkin işitdi ol üni / Kullığa durdu hak'a karşı yöni Anun ardınça işitdi nefis-i kül / Ol işikte ol dahı hem oldu kul

'Akl-ı kül baş ol üne hôş eyledi / Nefis-i kül katlanmadı cûş eyledi 15 Nefis-i kül durdu vü çarh urdu semâ' / Cûşa geldi yir ü gök durdu semâ'

Çarha girdi çarh dün gündüz döner / Çarh içinde gösterür dürlü hüner Bak bu azrak-pûş sûfi çarhına / Kim bilesin kendü ne'ymiş çarhı ne Sûfi ol ünden henüz gerdân-durur / Ya'ni kim bu çarh

sergerdân-durur Şol bir ünden kamusı cünbişdedür / Görseñê kim her biri bir işdedür 20

‘Arşı gör kim insafa durmuş durur / Ol ışıkde niçe baş urmuş durur Levhi gör kim yüzini dutmuş bakar / Allah adı yazıla dip intizâr 21

Gör kalem niçe döner baş üstine / Ol semâ‘da hôt kelâm dip dôstına Ol mukarrebler durupdur kapuda / Cümle ‘izzet ışiginde tapuda Hem firiştehler durupdur tâ‘ata / İntizâr öñden soña bir sâ‘ata *Lâ-ya‘sûna‘llâhe mâ emerahüm ve yef‘alüne mâ yu‘merüne* 25 Gör müdebbirler ki niçe işdedür / Ol semâ‘da her biri cünbişdedür *Fe‘l-müdebbirâti emren*

Ol Zuhâl gör altı el sunmuş işe / Allah emrinden gelüpdür cünbişe Gör ne re‘y ü tedbîr eyler Müşterî / Şundan alur şuña virür mülkleri Mirrih‘i gör kim niçe başlar biçer / Ol semâ‘da harket eyler kan saçar Gör ki niçe geymiş altun tonı gün / Ol semâ‘da harket eyler dün ü gün 30 Zühre‘yi bir gör niçesi şâd-kâm / Ol semâ‘da zevka gark olmuş müdâm Gör ‘Utârid ol semâ‘da ne düzer / Gördüğün işitdiğün cümle yazar Ayı bir gör kim olur mı hîç melâl / Ol semâ‘da geh bedirdür geh hilâl Gör bu yılduzlar ki niçe sevnîşür / Ol semâ‘da harket eyler yügrîşür Gör bulıtlar niçe oynar durmadın / Niçe aglar hîç kimesne urmadın 35 Yılı bir gör kim neler eyler neler / Ol semâ‘da ya‘ni yüzler tâzeler Suyı gör kim niçe akar durmadın / Yir komaz kandasa da yüz sürmedin Yiri gör kim secdeye urmuş yüzün / Ol semâ‘da yavu kulmuş kendüzün Gör bu odı niçe yanar yandurur / Hem döner hâlden hâle hem döndürür Gör deñizler mevci niçe çalhanur / Ol semâ‘da bu deñizler yayhanur 40 Gör ma‘âdinden niçe cevher biter / Kuvvetinden niçe huşk u ter biter Gör nebâtdan kim niçe ni‘met gelür / Ol semâ‘dan kamusı lezzet alur Gör bu hayvânâtı cümle cins cins / Ol semâ‘da cûşa gelmiş nakş u cins 22

Gör benî-âdem ne işler kaynadur / Ol semâ‘da kamusın kim oynadur Kimi peygâmbir kimi ümmetleri / Birbirine bağludur himmetleri 45 Kimi sultândur kimi leşker aña / Ol semâ‘da yügrîşürler görseña Enbiyâ vü evliyâ vü hâs u ‘âm / Ol semâ‘da yile virmiş neng ü nâm Cûşa gelmiş kamusı harket kılur / Kim durur u kim gider ü kim gelür Cümle mahlûkât cümle ins ü cân / Yir ü gök ü ‘akl u zât u cism ü cân Ol semâ‘dan harket eyler kamusı / Kimseye hîç assı kılmaz nâmusı 50 Geñlü geñsüz kâf u nûndan ün irer / Halkı komaz bir karârda hî sürer Cümle halkı oynadan ol ün-durur / Bu semâ‘uñ sâzı kâf u nûn-durur *Kavluhû ta‘âlâ: Kün fe-yekûne*

Cümle ‘âlem bir işâretdür hemân / Yüz biñ ança mülki var durur nihân Kim anı gözler bakup görmüş degül / Diller ol ilden haber virmiş degül Hem kulak işitmedükdür adını / Hîç kimesne bilmedükdür dadını 55 Fikr ü ‘akluñ iremez ol menzile / Adı ol mülküñ inan gelmez dile Ol-durur ol mülk-i vahdet ol-durur / Uşbu mülki yog-iken ol oldurur Hem dilerse var-iken yog eylemek / Hergiz anuñ hükmüne yokdur emek Ne ulaldı ol bu mülk olmag-ıla / Yâ bu mülk olmaz-ısa nesi eksile Ol demekden çün bu deñlü mülk olur / Olmasa bu mülk nesi eksilür 60 On sekiz biñ ‘âlemüñ kadri aña / Yok-durur bir zerrece öñden soña Kadr ü kıymet kendünüñ var kendüye / Kendüzün kendü bile kendü duya Ançılâyın kim var anı kim bile / Yâ aña lâyıık ‘ibâdet kim kıla Ol ki ‘âlem halkınuñ fahrı-y-ıdı / Ol makâmdan bir haber virdi-y-ıdı Dünyadan çün Tañrı‘ya açdı gözin / Ol deñizde yavu kıldı kendüzün 23

65 ‘Acz-ıla pes bir niyâz itdi hak‘a / Eytdi yâ Allah u yâ hayy u Bekâ Eyle kim bilmek gerekdi bilmedüm / Şöyle kim kılmak gerekdi kılmadum *Mâ ‘arefnâke hakka ma‘rifeteke vemâ ‘abednâke hakka ‘ibâdetike* Çün habibullah bu nâlişde-durur / Gel kıyâs it ayrugı ne işdedür Cümle ‘âlem ‘acz-ile kalmış-durur / Ol deñizde külli gark olmuş-durur Niçe bilsün katre deryâ ne‘ydüğün / Zerre ne bilsün güneş niçeydüğün 70 ‘Acz u nâliş pes bize lâzım-durur / Anı bilmek da‘visinde kim durur Kimsene kim bilmeye kendüzünü / Niçe eyde anı bilmek sözünü MÜNÂCÂT EYLEMEK VE HÂCETLER DİLEMEK

İy Hudâvendâ senüñ lutfuñ delim / Sensin âhir hem hakîm ü hem ‘Alîm Hem Habîr u hem Basîr u

hem Şekûr / Hem Rahîm u hem Kerîm ü hem Gafûr Cümle sensin âşikârâ vü nihân / Bî-zamân u bî-
mekân u bî-nişân 75 Ne saña ‘akl irebilür fikr ile / Ni seni dil eydebilür zikr ile Pâdişâhsın sen bize
biz kul senüñ / Yog-ıduk biz sen bizi var eyledüñ Cânı sen virdüñ tene vü câna ten / Cân tene cândur
u cânuñ cânı sen

‘Işk u devlet ‘akl u dâniş cân gönül / İşigüñde cümle boynı baglu kul Cümle sendendür bizüm
sermâyemüz / Zât içinde nakd u genc ü mâyemüz 80 Var ne höd biz bir avuç toprag-ıduk / Toprag
olmadın ho küllî yog-ıduk Cümle varlık bes senüñdür yâ Celîl / Evvel ü âhir saña sensin delîl Ne ola
bizde ne var lâyıık saña / Gelmedi bir lâyıık iş öñden soña Saña lâyıık kanı ‘akl añlayası / Yâ kulak
kanı sözüñ diñleyesi Kanı lâyıık göz ki sini boylaya / Kanı arı dil ki zikrüñ eyleye 85 Kanı gönül kim
kıla her dem niyâz / Kanı döstlık kanı kullık kanı nâz 24

Kanı tâ‘at hazret’e ‘arz itmege / Kanı kuvvet dogru yola gitmege Kanı lâyıık ten ki emrüñi duta /
Emr içinde ola her dem ol dü-tâ Kanı nefis kim emrüñe ‘izzet kıla / Emr içinde kul ola kemter kula
Kanı ol cân kim saña lâyıık-durur / Sini sevmeklik aña bayık-durur 90 Kanı ol ‘ışk-ı hakîkî kim bizi /
Ala ilte göstere görklü yüzi Kamusı ol hazret’e lâyıık degül / Anda ‘arza geçmeği bayık degül
Rahmetüñle sen kabûl kılsañ meger / Kılasın kullaruña rahmet nazar Bilürüz bizden bize yokdur
meded / hazretüñde fazl u rahmet bî-‘aded Bilürüz kim biz üküş kılduk günâh / Sen kerîmsin yarlığa
iy pâdişâh 95 hâlümüze munsıfuz öñden soña / Yolumuz dogru gider senden yaña Kaçuban kurtılmaga
yir yok-durur / Yüz saña dutduk ki fazluñ çok-durur Senden ayruk yokdur Allâh illa sen / Var-ıduñ
sen cümle ‘âlem yog-iken Kimsene ortak degüldür işüñe / Olmadı olmayısar öñden soña *Lâ ilâhe
illa’llâhu vahdehû lâ şerîke- lehû*

Ol Muhammed hem kuluñdur hem resûl / Anı sen sevdüñ ü sen kılduñ kabûl *Kâla’llahû ta‘âlâ
Muhammedün resûlu’llâhi*

100 Biz aña girtü inanduk sıdk-ıla / Kim bize yarın şefâ‘at ol kıla Ol imâm oldı vü biz uyduk
aña / Anuñ-ıla varuruz senden yaña *Kavluhû ta‘âlâ yevmeizin eyne’l-meferru 75/10*

‘Âşık’a sensin bu sözi eytdüren / Cân içinden derdini daşra süren Sen kabûl eyle niyâzın iy Celîl
/ Dogru yolda tevfiķuñ olsun delîl Ol habîb’üñ hurmetiyçün iy Kerîm / Kamuya sen rahmet eyle iy
Rahîm TAÑRI TEVHİDİN BEYÂN EYLER

25

105 Yine eytlüm ol birüñ birliğini / Kim bilür ol kamunuñ dirligini Birlik aña yaraşur kim bir-
durur / Yaradup öldürmege kâdir-durur Yaradan iki cihân bünyâdın ol / Âşikârâ vü nihân kamusın ol

‘Arş u kürsî yir ü gök levhu kalem / Ol binâdan kopdı bu kamu ‘âlem Cümle dürlü bünyaduñ
oldur cânı / Cümle eşyâ yügrişüp ister anı 110 Ger güneş ger ay u ger yılduz-durur / Kamusınuñ
maksudı ol yüz-durur Ger felekdür ger melek ger âsümân / Cümlesinüñ cânı oldur bî-gümân Ger
vuhûş u ger tuyûr ger ins ü cin / Gözleyüben görmedi kendü cânın Yir ü gök kamusı anuñ hazreti /
Yirde gökde toptoludur kudreti Eyle garkken yir gök aña iremez / Yir gök ehli cümle gözlep göremez
115 Zîhi kudret zîhi ‘ibret zîhi hâl / Zîhi lutf u zîhi fazl-ı bî-misâl Çünkü düzdi mülki bu tertîb-ile /
Kendü gizlendi adın virdi dile Saçdı kendü varlığın bu mülkine / Düşdi düpdüz soñına vü ilkine Öñ
gelenler dahı anı birledi / Soñ gelen hem yine aña bir didi Öñde soñda kamunuñ maksûdı ol /
Gelmişüñ geldeçinüñ ma‘bûdı ol 120 Mâsivallah ne ki var kuldur aña / Kul içinde kulavuz oldur aña
Oldur âhir bunça cüst-ü-cû kılan / Ol-durur hem isteyüp anı bulan Kim ire bu ‘ilme vü bu hikmete /
Kim gire bu işlere bu kudrete Hem getürdi ‘âlemi ‘ademden ol / Hem bitürdi âdemi ‘âlemden ol Yog-
ıdı bu ‘âlem ol var eyledi / Cümlesin ‘ışka giriftâr eyledi 125 ‘Âlem üzre yazdı kudret nüshasın /
Âdem üzre urdı dâniş noktasın Âdeme ol nüshayı gösterdi hak / Destur oldı kim ala andan sebak *Ve
‘alleme Âdeme’l-esmâ’e küllehâ 2/31*

26

Her kim ol nakşı bakup okımadı / Sırrı hayvân gerçi âdemdür adı *Fa'tebirû yâ uli'l-ebşâri 59/2*
Çün bu nakşı bize gösterdi dürüst / Kendüsi virdi sebak okıdı cüst Cân ki anı duydı niçe dek
durur / Pes bu cânâ çok şükür gerek-durur *Le'in şekertüm le-ezîdenneküm*

14/7

130

Pes bize vâcib-durur şükr ü senâ / Günde yüz biñ kez cana vü hem tene Zîra kim ten bir avuç
toprag-ıdı / Bilelikden ol dem ol ırag-ıdı Çün Çalap ol toprağı kıldı güher / Pes bu ten üstinde çok
şükrâne var Cümle a'zâ şükr aña kılrsa gerek / Ne'ydüğün ü n'olduğın bilse gerek *Ellezîne*
yezkurûna'llâhe kıyâmen ve ku'ûden ve 'alâ cünûbihim ve yetefekkerûne 3/191

Kim halâl ola bu cân yoldaşlığı / Hergiz ayrılmaya 'ışk koldaşlığı 135

Cân dahı kılmak gerek şükr ü sipâs / Kamudan yig olsa yigdür hak-şinâs Zîra cân bilür bu devlet
kadrini / Cân göriser hem ol ayuñ bedrini *Vücûhun yevme'izin nâzıratun ilâ rabbihâ nâzıratün*
75/22-23

Cân u ten çün bu işe kâyim dura / Devleti ayrılmadın dâyim dura Cân içinden dogâ ol cân güneşi
/ Ten içinde kona ol devlet kuşu Cân güneşi ire cümle cânlara / Hem bu cânandan sâye düşe tenlere 140

Kân ola ol cân u ten gevher kopa / Kul olup cümle cihân aña tapa Her ki kul oldu bu 'âlem issine
/ hâkim oldu cümle 'âlem üstine Kul olan oldur ki duta emrini / Emr içinde harca süre 'ömrini Dil-ile
kulam diyiçi çok-durur / Dilüñ anda kıymeti hiç yok-durur Her kimüñ kim dirliği lâyıkdurur / Ol
kapuda sevgülü bayıkdurur 27

145

İsteyüp kimse anı niçe bula / Yâ rızâsı nedür anuñ kim bile İlla anuñ döstların bulmak gerek /
Döstlarınuñ gönlini almak gerek Döstını sevmek anı sevmek olur / Döst rızâsında olan anı bulur
Nitekim peygâmbere kıldı hitâb / 'Âkile ma'nî yiter uşbu cevâb *În-küntüm tuhibbûna'llâhe*
fettebi'ûnî yuhbibkumu'llâhu 3/31

'Aşık it hak döstına kendüzüñi / Toprag eyle ayagında yüzüñi 150

Kim bularuñ toprağı iksîr olur / Her neye irer-ise güher kılar NEBİMÜZÜÑ SALAVÂTULLAHİ
'ALEYH

MEDHİN SÖYLER

Ol Resûl kim hak habîbümdür didi

Ol habîb iken bu 'âlem yog-idi

Düzdi anuñ döstlığıyçun 'âlemi / Hem aña kıldı ra'ıyyet Âdem'i Eyledi 'arşu aña seyrân-ıçun /
Döşedi ferşi aña meydân-ıçun Enbiyâ kamusu anuñ leşkeri / Evliyâ cümle aña oldu çeri 155

Yir yüzini dutdı anuñ heybeti / Günde biş kez urıldur nevbeti Ol gice kim ol Resûl bindi burak /
'Arş anuñ na'lînine oldu turak Kâbe-kavseyn oldu menzilgâh aña / Gör ne devlet virdi ol Allah aña
Sümme denâ fetedellâ fekâne kâbe kavseyni ev-ednâ 53/8-9

Kendü râzın hak aña rûz eyledi / Levhnakşı oldu anuñ ebcedi *Fe evhâ ilâ 'abdihî mâ evhâ 53/10*

Kalması hiç nesne kim ol bilmedi / Aña beñzer kimse mülke gelmedi 160

Enbiyânuñ aslı vü hatmıdur ol / Evliyâ hem cümle andan aldı yol 28

Velâkin resûla'llâhi ve hâteme'n-nebiyyîne 33/40

Pişvâ-yı cümle cânur ol habîb / Cümle rence hak anı kıldı tabîb Kim 'ilâc ol eyledi cân rencine
/ Ol irürdi cânı rahmet gencine Dîn anuñ kavlı-y-ıla kâyim-durur / Şer'i anuñ bâkî vü dâyim-durur
Mu'cizâtın şerhidersem bî-şümâr / Taş nutka geldi ağaç virdi bâr 165

Ay oldu bir işâretten dü nîm / Şarka garba seyr kıldı her dü-nîm *İkterabeti's-sâ'atu*
ve'nşakka'l-kameru 54/1

Yine geldi biriküp oldu bir ay / Gördiler bu mu'cizi yohsul u bay Süklünüp bişmiş kuzı söz virdi

hem / Eytdi benden yime zehr-âlûdeyem *Lâ te'kûl minnî fe innî mesmûmetün*

Ol dogıçak putlar oldu ser-nigûn / Cümle putlar serveri kaldı zebûn Ger vuhûş u ger tuyûr ger ins
ü cân / Didiler kim sen resûlsın bî-gümân 170

‘Âlem içre hak anı ağırladı / Hem hak’ı tevhd-ile ol birledi *Lâ-tezerunne vedden velâ-suvâ’an
velâ-yagûse 71/23*

Seçdi dînden küfr ü şirk ü şekleri / Virdi destûr kırmaga müşrikleri *Faktulu'l-müşrikîne
kâffeten 9/36* Hak aña innâ fetahnâ âyetin / Viribidi virdi fethüñ gâyetin

Virdi nusret birle fethAllah aña / Yazludur *nasrun min-Allah* görseñüz / 61/3

Gör ne hil‘at viribidi ol Kerîm / Geldi hazret‘den aña hulkun ‘azîm

Ve inneke le‘alâ hulukın ‘azîmin 68/4

175

Tâha birle öğdi anuñ özini / Ya‘ni ayuñ bedri diyüp yüzini *Ve‘z-zuhâ ve‘l-leyl* tanukdur ol yüze
/ Saçı düdür yüzi beñzer gündüze Çün dün ü gündüz tamâmet ol-durur / Pes bu ‘âlemde kerâmet ol-
durur Bu benî-âdem mükerrrem oldugı / Anı bilmekdür kerâmet bulduğı 29

Ve lekad kerremnâ benî âdeme

17/70

Yarın anda bu günâhlu kullara / Ol şefâ‘at eyleyiser bunlara *Şefâ‘atî li-ehli‘l-kebâ‘iri min-
ümmetî*

180 Ol yarânlar kim anuñla var-ıdı / Yol içinde yoldaş u hem yâr-ıdıHak‘dan artuk nesneye
tapmad EBUBEKR‘İ RA∞IYALLAHU ‘ANH MEDh

İDER

Birisi Sıddîk-ıdı gör hâlini / Kim niçe terk itdi sevdük mâlını Yagmalatdı mâl u mülkü hânumân
/ Virdi ol ‘ışka gönül ü cism ü cân *Ve seyücennebuhâ‘l-etkâ ellezî yü‘tî mâlehû yetezekkâ 92/17-18*

Terk ile söyndürdi ol hırs odını / Duttı sıdkı aldı Sıddîk adını 185

‘ÖMER‘İ RA∞IYALLAHU ‘ANHU MEDh

İDER

Ol biri ‘Ömmer‘di kim dâd eyledi / Kendü oğlın öldürüp ad eyledi Oğlını öldürdi mutlak dîn-
içün / Eyle sanmañ siz anı kim kîn-içün *Innallâhe ye‘muru bi‘l-‘adli ve‘l-ihsâni 16/90*

Dâd kıldı ‘âlem içre tâ-ebed / Hôşnud andan hem Muhammed / hem Ahad

‘OSMÂN‘I RA∞IYALLAHU ‘ANHU MEDh İDER

Birisi ‘Osmân-ı zi‘n-nûreyn idi / Kim Kelâmullah‘ı ol hatm eyledi Mushaf üzre virdi baş u
dökdi kan / hak yolında tâ-ebed kaldı nişân 190

Dökdi kan u virdi baş aldı rızâ / Hôşnud andan hem Resûl ü hem Hudâ

‘ALİ‘Yİ RA∞IYALLAHU ‘ANHU MEDh İDER

Birisi kimdi Emîrû‘l-mü‘minîn / Ol ‘Alî kim açdı bu İslâm dinin 30

Saldı kâfir boynına ol Zü‘l-fikâr / Zü‘l-fikâr‘dan dü nîm oldu Zü‘l-humâr Dîn kılıçın saldı kâfir
boynına / Kimse katlanmadı anuñ oynına Uşbu işler kim bular işlediler / Ol Resûl hoşnûdlığın
istediler 195

Her işi kim ol Resûl kıldı kabûl / Tañrı andan râzıdur hiç şek degül *Razıya‘llâhu ‘anhüm ve
razû ‘anh 5/119*

Siz dahı isteñ Resûl hoşnûdlığın / Kim bulasız Tañrı‘nuñ hoş dutduğın Rahmetiyle hôş duta
Allah sizi / Dôstına bağışlaya kamumuzu Dôstını sevmek anı sevmek olur / Anı bulan dôst rızâsıyla
bulur Nitekim Peygâmbere kıldı hitâb / ‘Âkile ma‘nî yiter uşbu cevâb *În küntüm tuhibbûna‘llâhe
fettebi‘ûnî yuhbibkümu‘llâhu 3/31*

200

Her kim anuñ döstünî döst bilmedi / Haşm içinde kaldı rahmet bulmadı Mustafâ döstliğıçün oldı cihân / Ne ki varsa âşikârâ vü nihân *Levlâke lemâ halaktu'l-eflâke*

‘Âşık’a pes farz u vâcib ol-durur / Mustafâ şer‘i ki dogru yol-durur Duta ol dogru yolu dogru gide / Ne ki yâd endîşe varsa terk ide *Ve enne hâzâ sırâtî müstakîmen fettebi ‘ûhu 6/153*

İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ol şefâ‘atdan bizi ayırmagıl NEBİMÜZÜÑ NÜBÜVVETİN İSBÂT İDER

205

Kimseyi kim ol götürdi kim basa / Çeşmeyi kim ol akıtdı kim kese Ol huvân kim hak döşedi kim dire / Ol cânı kim hak bezedi kim yire Ol kapu kim hak’dan açılmış ola / Ol gerek kim tâ-ebed bâkî kala Ol kimesneye ki hak benüm didi / Lâcerem cânlarda yazıldı adı Evvel âhir devleti kâyim-durur / İşidüñ ol devlet issi kim-durur 31

210

Mustafâ’dur Mustafâ’dur Mustafâ / Müctebâ’dur Müctebâ’dur Müctebâ Eyle kim sevdi Çalap ol Ahmed’i / Hem resûlüm hem habîbümsin didi Hem didi ger sen degül miseñ ‘ayân / Yaradur degül idüm kevn ü mekân *Levlâke lemâ halaktü'l-eflâk*

Cümle senüñ döstliğıçün eyledüm / Senüñ aduñla bile yazdum adum *Lâilâhe illa’llâhu Muhammedün resûlu’llâhi*

Pes bilüñ kim gelmedi hem gelmeye / Mustafâ gibi kimesne dünyeye 215

Ne dahı Kur’ân bigi hön geliser / Yimeyenler bellü mahrûm kalısar *Kul lei’ni’cteme’ati’l-insü ve’l-cinnü ‘alâ en ye’tû bi-misli hâzâ’l-kur’âni lâ ye’tüne bi-mislihî 17/88*

İy Çalap sen rûzı kıl kullaruña / Ol zibâ hönı bu yohsullaruña Ger niçe kim dil iremez bu söze / Kamusıyla farz u vâcibdür bize Mustafâ’nuñ dört yarın yâd eylemek / Anuñ-ıla göñlümüz şâd eylemek Kim bular dogru bütün yol vardılar / Maksuda vü hem murâda irdiler *Ulâ’ike’llezine hedâhümü’llâhu ve ulâ’ikehüm ulü’l-elbâbi 39/18*

220

Bunları añmak göñüller saykalı / Ol Ebubekr ü ‘Ömer ‘Osmân ‘Alî Dilümüzden adları eksilmesün / Göñlümüzden dadları kesilmesün Hem bulardan hoşnud olsun şâhumuz / Rahmet içre dutsun ol Allah’umuz Kim bulardur kamunuñ yüzi suyu / Bunlara virdi Çalap görklü huyı Bunlaruñ yüzi suyuçün iy Kerîm / ‘Âşık’a sen rahmet eyle iy Rahîm 225

Bunlaruñla bile kopmak rûzı kıl / Yarın anda cümlemüze iy Celîl EL-BÂBU’L-EVVELÜ Fİ’L-AHADİYYİ

Bâb-ı evvelde işit on dâsitân / Kim bulasın ma’ni gencin bî-gümân Her birisi birikenler medhidür / İkilik içre kalanlar kadhıdur 32

DÂSİTÂN-I EVVEL BÂB-I EVVELDEN SAHÂBENÜÑ AhVÂLİNİ ŞERh EYLER

İşid imdi eydeyüm bir anları / hak yolında ol biriken cânları Birlik içre kim ne devlet buldılar / Biriküben niçe yoldaş oldılar 230

hak rızâsın buldılar birlig-ile / hazret’e irdi bular dirlig-ile Diñle imdi Mustafâ ahvâlini / Kim ne-y-ile açdı İslâm yolını Ol zamân kim dünyaya geldi Resûl / Ne yol erkân var-ıdı ne höd usûl Yir yüzi toptolu kâfirler-idi / Dirilüben haça taparlar-ıdı Mustafâ ‘arz eyledi hak varlığın / Söyledi hem kendü peygâmbarlığın 235

Hîç bular Tañrı’nı bilmezler-idi / Mustafâ’ya mutî‘ olmazlar-ıdı Da‘vet itdi bunları hak yolına / Eytdi gelüñ iy kavum girçek dine *Kul hâzihî sebîlî ed’û ila’llâhi ‘alâ basîretin ene ve meni’t-tebe’anî 12/108*

Bunlar eytdi dönmezüz biz söz ile / Nesne göster kim görelüm göz ile Mustafâ’dan mu‘cizât istediler / Her birisi bir dilek dilediler Kamusunuñ maksudı oldı tamâm / Her biri dileğini buldı

Dirilüp ol servere eytdi bular / Cümle işüñ câdulıkdur ser-te-ser *Ve yekûlûne in hâzâ illâ sihrun mübînün 37/15*

Dahı bedter oldı düşmanlıkları / Hîç yöritmezler-idi Peygambarı Her biri biñ dürlü mekr ider-idi / Ne cefâ gelse Resûl yudar-ıdı Tâ ki dörd yâr gelmeyinçe bir yire / Kimse baş indürmedi ol servere Çünkim ol dörd yâr düzildi cân-ıla / Gör ki ne kıldı bular düşmân-ıla 245

Dîn kılıçın ellerine aldılar / Tañrı'ya düpdüz tevekkül kıldılar Ol kılıçı saldılar kâfirlere / Müdde'îye düşmana münkirlere Her ki gelüp ol müsülmân olmadı / Ol kılıçdan bir dem amân bulmadı 33

Kimisini kılıc-ıla kırdılar / Kimisin heybet ile kaçurdılar Dutdılar yir yüzini kafdan kafa / Şol sebebden kim birikdiler safa 250

Cümle gelüp Mustafâ'ya bitdiler / Anuñ-ıçun yir yüzini dutdılar Pes bilüñ kim kanda birlik var-ısa / Kim kimüñle ikiliksüz yâr-ısa Devlet-i her dü cihân anlardadır / Anlaruñ menzilleri cânlardadır Birikenler buldılar girtü murâd / Mahkum oldı bunlara biliş ü yâd Zîra birlik hak Çalap birliğidür / İkilik şol 'âsiler dirligidür 255

Birlige bitmek hak'a irmek olur / Pâdişâhuñ lutfına girmek olur Birlige bitmek nişândur devlete / Lâyık eyler âdemîni hazret'e İy yarânlar birlik eyleñ yâr-ıla / Kim varasız dünyadan ikrâr-ıla Birlige ulaşmadın varanlaruñ / Yarın işi düşvar ola anlaruñ İy Hudâyâ 'Âşık'a sen rûzı kıl / İkiliksüz birliği kılsun hasıl 260

Biriküp bile varavuz yâr-ıla / Dahı şol girçek gelen döstlar-ıla İKİNÇİ DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN BU ÂYETİ Kİ *MÂHALKUKÜM VELÂBA' SUKÜM İLLÂK*

TARİKİN BİLDÜRÜR 31/28

Aç kulaguñ bir işit iy yol eri / Eydeyüm ol birlige bitenleri Kim niçe bir oldılar öñden soña / Göstereyüm mislini senden saña Ol ki hak evvel yaratdı 'âlemi / 'Âlem içinde kopardı Âdem'i Ol zamândan tâ kıyâmet günine / Bir-durur her kim gelüp bitdi dine 265

Mâzisi vü hâzırı müstakbili / hak yolında cümlesi birdür hali Niçe yüz biñ dürlü kişi geldiler / Her birisi dutageldi bir hüner Bir degüldi sûreti vü sûreti / Bir teferrüc it sen uşbu hikmeti İşit imdi hikmet-ile hâl niçe / İşidürseñ eydeven uçdan uça Yüz biñ ü yigirmi dörd biñ enbiyâ / Dörd yüz ol kırk dörd tabakât-ı evliyâ 34

270

Birlik içre cümlesi bir cism-idi / Cism içinde bunça dürlü ism-idi Her birinüñ bir şekil ahvâlleri / Birlik içre bikiküpdür hâlleri Baş gibi vü göz gibi kulak gibi / Dil gibi hem el gibi ayak gibi Her birisi bir şekil yumışdadur / İlla baksañ kamusı bir işdedür Birikenler ahvali beñzer şuña / Diñle imdi eydeyüm bir bir saña 275

Kim niçe bir oldı cümle enbiyâ / Niçe geldi degmesi bir ma'niye Her biri bu birlik içre gör nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür İŞÂRET ÂDEM'E 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi ayak-durur bu birlige / İlkin ol geldi cihâna dirlige Bunça yıl halkı götürüp yöridi / Cümle halkuñ aslı andan dörیدی Nefs dahı hem ilkin ayakda olur / Arkun arkun atlayup başa gelür 280

Nitekim anda bileydi ol zamân / Ol sebebden utlu oldı bî-gümân Çünki bildi suçını Âdem Safi / Pâdişâh lutfi anı kıldı 'afi İŞÂRET NÛH'A 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi oldur ki ol yondı gemi / Garka virdi bunça yüz biñ âdemi El götürdi hazret'e kıldı du'â / hak katında ol du'â oldı revâ *Rabbi lâ-tezer 'ale'l-arzı mine'l-kâfirîne deyyâren 71/26*

Çünki buldı ol du'â anda necâh/ Cümle garka vardı ol buldı felâh 285

Her kim anuñ da'vetiyle gelmedi / Cümlesi gark oldı hîç bir kalmadı Her kim anuñ hükmini dutdı 'azîm / Kaldı bünyâdı cihân içre mukîm İŞÂRET MÛSÂ'YA 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi dildür kim ol oldu Kelîm / Pâdişâh'la didi işitdi delim

'Arz iderdi cümle hâcâtı 'ayân / Ma' ruf u meşhûr münâcâtı beyân 35

Ol münâcât var-ıdı anda müdâm / Söyleşürdi hakk-ıla biñ bir kelâm *Ve kellema'llâhu Mûsâ teklîmen 4/164*

290

Ne olursa kaygusuz söyler-idi / Ne gerekse korkusuz sorar-ıdı Bir sözine gelür-idi biñ cevâb / Bir cevâba bulur-ıdı biñ sevâb İŞÂRET HALİLULLAH'A 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi gözdür kim ol bînâ-y-ıdı / Dôst yüzini görmege ra'nâ-y-ıdı Görmeyinçe kimsene dôst m olur / Kurban-ıçun oğlına kasd mı kılır Görmeyinçe kimse cân terk itmedi / Dôst-ıla 'ahd ü vefâ berkitmedi 295

Dôstı girü dôst göziyle gördiler / Dôsta hem dôst dôstlığıyla irdiler Görmeyinçe kimsene dôst olmadı / Nemrud odın şöyle bostân bulmadı İŞÂRET DÂVÛD'A 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi kulakdur ol işitdi ün / Ün içinde ma'lûm oldu dürlü yön Eytdi sini biz halîfe eyledük / Yir yüzine hükm için viribidük *Yâ Dâvûdu innâ ce'alnâke halîfeten fi'l-arzı 38/26*

Halk içinde hak yolını ırmadın / Dogru sürgil dünyaya karılmadın 300 Çün kim işitdi bu sözi ol kulak / Gafleti elden bıraktı oldu sakHak niçe buyurdısa ol işledi / An İŞÂRET SÜLEYMÂN'A 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi gönül gibi uçar-ıdı / Göz yumınça bir deñiz geçer-idiHükmine fermân-ıdı cümle cihân / Âşikâ *Kâle rabbi'gfırlî ve heblî mülken lâ-yenbagî li-ehadin min ba'dî 38/35*

Ol gönüle cümle halk sığar-ıdı / Dilese yirden göge agar-ıdı 305

Cümle halkuñ dilini bilür-idi / Niçe hükm ider ise olur-idi Kime degdi ançılâyın saltanat / Kim gelüp kuşlar açar-ıdı kanat İŞÂRET 'İSÂ'YA 'ALEYHİSSELÂM

36

Kimisi rûhdur kim ol dirlik nuru / Anuñ-ıçun ölüyi kıldı diri Rûh-ıladur cümle halkuñ dirliği / Virdi ol Allah aña bu erliği Kanda kim kıldı du'â urdı nefes / Ölüler oldu diri virdi nefes 310

Her du'â anda kabûl olmaz bilüñ / Her nefes ölü diri kılmaz bilüñ Degmelere virmedi hak bu işi / Kim-durur kim diri kıla ölmişi İŞÂRET YÛSUF'A 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi yüzdür kim ol yüze bakan / Terk kıldı ol yüz-içün hân-u-mân Virdi sultânlığını miskînliğe / Ol yüz için düşdi ol elkinliğe

'Âkıbet ol yüz sebebinden yine / Yiñi 'ömür virdi hak ol miskine 315

Pâdişâh ol yüzi eyle eyledi / Kim anuñla Mısır şehrin toyladı Bir dahı anuñ bigi yüz kanda var / Cümle cân ol yüz-içün olsun nisâr İŞÂRET NEBİMÛZE 'ALEYHİSSELÂM

Kimisi başdur kim ol düzdi işi / Kamusınuñ serveridür ol kişi

'Akl-ıla devlet dahı anda idi / Anuñ-ıçun ne dilerse işledi Hiç kimesne hükmini döndermedi / Kalmadı kimse ki baş indürmedi *Vemâ erselnâke illâ kâffeten li'n-nâsi beşîren ve nezîren 34/28*

320

Kamular a'zâ-y-ıdı ol baş-durur / hak yolında biriküp yoldaş-durur Çünki baş oldu vücûd oldu tamâm / Hem rükû'u hem sücûd oldu tamâm Ol geliçek oldu hatm-i enbiyâ / Geldi hem anuñ nurından evliyâ Anuñ üzre kimse gelmedi dakı / Hem dahı gelmeyiser Tañrı hakı *Kâle 'aleyhisselâm lâ nebiyye ba'dî*

Her ki geldi ol yol-ıçun virdi cân / Dogru durdı ol yol üzre dökdi kan İŞÂRET SAHÂBEYE RA∞İYALLAHU 'ANHÜM

37

325

Ol yarânlar kim anuñla var-ıdı / Yol içinde yoldaş olup yâr-ıdı Kimisi ol yol-ıçun terk itdi mâl /

Kimisi ol 'ışka öldürdi 'ayâl Kimisi baş virdi yüz döndürmedi / Kimisi urdı kılıç hîç durmadı Ol zamândan tâ gelinçe bu güne / Cümle kul oldu gelen uşbu dine Şimdiden soñra dahı her kim gele / Cümle baş indüriserdür bu yola 330

Bil kim ol demden berü cümle gelen / Bir suratdur hak yolına yâr olan Ne var eger verzişi ayrug-ısa / Kimisi eksük kimi artug-ısa Cümlesi bir iş için geldi bular / Kamusınuñ maksudı hakkı diler Sen dahı bitdüñ-ise ol birlige / Bî-riyâ girdüñ-ise ol dirlige Hak didârın göresin anda bile / İnşaallah kim Çalap rûzî kıla *Vücûhun yevmeizin nâzıratun ilâ rabbihâ nâzıratun 75/22-23*

335

Yüzi toprak 'Âşık'ıñ ol kimseye / Kim bu sözüñ ma'nisini añlaya Nazm içinde artug eksük var-ısa / 'Ayb dutmaya anı kim yâr-ısa Kim bu sözden ma'nidür maksûdumuz / Rûzı kılsun kamuya ma'bûdumuz ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN BU HADİSİ Kİ *EL-CEMÂ'ATÜ RAHMETÜN VE'L-FURK*

TAHRİZ VE TAHRİK KILUR

Cümle işüñ yigregi birlik-durur / Birlige bitmek bütün erlik-durur Birlige bitenler irdi menzile / İkilikle kimse gelmez hâsıla 340

Kanda kim iki gönül birlikdedür / Göresin bunlar ganî dirlikdedür Birlik ehli hõş geçürür vaktını / Birikenler dutdı dünyâ tahtını Birlig-ile açdı yolu Mustafâ / hükm kıldı dünyaya kâfdan kafa Birlige biten gönüller oldu şâd / hâsıl oldu bunlara cümle murâd Ne ki devlet var-ısa birlikdedür / Birlik ehli ölmesüz dirlikdedür 345

Birlig-ile geldi cümle iş ele / Birlig-ile vardılar dogru yola 38

Birlik içredür Çalab'ıñ rahmeti / İşid imdi eydeyüm bu hikmeti Ol ki tâ'atdur farîza Tañrı'nuñ / Günde biş vakt kim diregidür dinüñ *Es-salâtu 'imâdü'd-dîn* Hak anı kullarına farz eyledi / Bildürüp peygambere 'arz eyledi *Ekîmu's-salâte ve âtü'z-zekâte 2/43*

Niçe kim diri olasın kıl didi / Kullık eyle kullıguñı bil didi 350

Kıldı peygâmbere Kamu kılmak gerek / İlla maksûd ne-durur bilmek gerek Maksud oldur anda kim rahmet bula / 'Arz yirinde hazret'e lâyıq ola Şek degül kim rahmet ol tâ'atdadur / İlla bilmezler ki ne sâ'atdadur Tâ'atuñ ya kankısında yazludur / Lâcerem kim rahmet anda gizlüdür Bu tâ'at bir dürlü degüldür ahir / Kimisin baylar kılur kimin fakîr 355

Kimisi bu nefse hükm olmuş-durur / Kimisi mâl üstine gelmiş-durur Kimisi oldur kim anı cân kıla / Kimisi oldur kim emr oldu dile Kimisin 'akl üstine farz eyledi / Kimisin gönüllere 'arz eyledi Her biri durmuş-durur bir tâ'ata / Muntazırdur bir mübârek sâ'ata İşid imdi ol tâ'atlar niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür 360

'Akluñ oldur tâ'atı kim fikr ide / Dilüñ oldur tâ'atı kim zıkr ide Gönlüñ oldur hazret'e mülhak ola / Cânuñ oldur 'ışka müstagrak ola Mâluñ oldur harc ola hak yolına / Kim anuñla rahmet-i hak bulına Nefsüñ oldur kim kıla biş vakt namâz / Anuñ-ıla hazret'e kıla niyâz Her birinüñ bir şekil tâ'atları / Ne kadar kim var-ısa tâkatları 365

İmdi gelüñ cânumuzuñ râhatın / İsteyelüm ol Çalab'un rahmetin Kankı tâ'atda görelüm gizlüdür / Kankısınuñ üzresine yazludur

'Arz idelüm hazret'e her birini / Gözleyelüm her birinüñ yirini 39

Kankısı lâyıq gelürse rahmete / Kâyim ollum dün ü gün ol tâ'ata Şek degül âsâr-ı rahmet bî-gümân / Kodı hak her tâ'at içinde 'ayân 370

Şol güneş nûrı bigi düşmiş-durur / Cümle dürlü tâ'atı dutmuş-durur İlla aslı kandadır bulmak gerek / Dün ü gün anuñ-ıla olmak gerek Her işüñ kim aslını bilmeyesin / Hôd ol işden fâyide bulmayasın Aslı oldur kim imâma uyalar / Uymag-ıla hak rızâsın bulalar Tâ gönüller uymayınça bir yire / Rahmetine Tañrı'nuñ kanda ire 375

Tâ'atı yalñuz dahı kılrsa olur / Farz u sünnet ne'ydügin kamu bilür İlla emr oldur biriküp kılalar / Birliğ-ile hak rızâsın bulalar Birikenler rahmet-ile doydılar / Rahmeti ol cem' içinde duydılar Pes bilüñ birlikdedür hak rahmeti / İkilikte kodı cümle zahmeti Birlik ehline olur rahmet nüzûl / *El-cemâ'atu rahmetün didi resûl El-cemâ'atu rahmetün ve'l-furkatu 'azâbun*

380

Her ki imâmıla birlik eyledi dürüst / Ol varısar hazret'e çâlâk ü cüst İy 'Âşık sen birliğe virgil göñül / Kim olasın rahmet evinde kabûl Her ki bunda ikilikle dirile / Yarın anda tamu dapa sürile İy Hudâyâ rûzı kılğıl birliği / Kamuya ol saña lâyük dirliği DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN BEYÂN İDER KİM ÇÜN İKİ GÖZ BİRİKDİLER TA VE HİL'AT-I MÂZÂĞ GEYDİLER 53/17

Eydeyüm bir hõş mesel senden saña / Yâdigâr olsun bu söz benden saña 385

'Âkıl-ısañ birliğe ulaşığör / Ne ki devlet var-ısa birlikdedür İkiliksüz birlik eyle yâr-ıla / Yârlığı başarmayasın 'âr-ıla Yârlığı-ıla hak yolına giresin / Birliğ-ile hak didârın göresin Nitekim birlik kılanlar buldılar / Bakmaga dîdâra lâyük oldılar 40

İmdi gel 'akluñı dir kendüzüñe / Fıkr idüben bakğıl iki gözüñe 390

Gözlerüñ eyde saña n'itmek gerek / Yâr-ıla birlik niçe itmek gerek Hîç iki göz iki yaña bakamaz / Eyle bitmişdür biri birni komaz İkisi bile bakar saga sola / Bilelikdedür niçe kim var ola Uyhuya varsa dahı bile varur / Uyanıçak yine bile uyanur Aglayıçak ikisi aglar bile / Diñse dahı hem yine diñer bile 395

Şöyle bütün birliğe bitdüg-içün / 'Ömr içinde biriküp gitdüg-içün Gör ne devlet virdi Tañrı bunlara / Lâyük itdi bakmaga dîdârına Sen dahı birlik iderseñ yâr-ıla / Şâd olasın 'âkıbet dîdâr-ıla Yâr-ıla birlik iden mahzûn degül / Rahmetinden Tañrı'nuñ magbûn degül Dünyada 'ömrin süre devlet bile / Âhiretde şâd ola rahmet bula 400

hak yolına yârlığı-ıla vardılar / Menzile yâr yarlığıyla irdiler Yüzi toprak 'Âşık'ıñ ol kimseye / Kim bu yolda girtü yârlık eyleye Degme bir kemter nesene görüben / Kalma yâruñdan yüzüñ döndürüben Her nede kim kalduñ-ısa bî-gümân / Menzilüñ oldur hakikat iy fülân İy Hudâyâ dogru yoldan ırmağıl / Tevfikuñdan sen bizi ayırmağıl BEŞİNÇİ DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN

BEYÂN İDER KİM hAK TA'ÂLÂ ELLERDE

DÜRLÜ hİKEM GİZLEDİ VE HİL'AT-İ

ÜSLÜK YEDEKE Fİ-CEYBİKE AÑA

GEYDÜRDİ 28/32

405

Birlik aslından diyem bir söz dakı / Göñlüñe yaz bu sözi her dem okı Ger bu sözi cân-ıla diñleyesin / 'İlm ü 'ibret ne'ydügin añlayasın 41

Âdemüñ cismi kitâbdur kamusı / Göñül içre yazlu-durur ma'nisi Kankı göñül kim arındı da'viden / Ol göñül duydı haber bu ma'niden Degme göñül görmedi bu kudreti / Degmeler añlamadı bu 'ibreti 410

Cümle a'zâlarda 'ibret yazludur / hâslar okır ol 'avâmdan gizlüdür İmdi gel bir fıkr-ile elüñe bak / Elüñ üzre yazludur bir hõş sebak Ele degin biriküp geldi koluñ / Anda geldi biş budak oldı elüñ Hîç ikisi düz degül kaddi tamâm / Kuvvet içre bir degül haddi tamâm Tâ ki bunlar bir yire cem' olmaya / Artuğı eksügi hîç düz olmaya 415

Çünki cümle yönlerin döndürdiler / Kamusı bir yire baş indürdiler Düpdüz oldı kaddi vü hem kuvveti / Bakuban görseñne sen bu 'ibreti Sen ne hâcet kimseden kim sorasın / Elüñi yum üstine bak göresin Bu meseldür bize ma'nî gösterür / Bir gözet bu ma'niyi kanda varur Bu yöriyen âdemîler kamusı / Âdem oğlanlarıdır 'âmı hâsı 420

Kamusınuñ aslı hazret'den-durur / 'Aklı cânı cümle kudretten-durur Geldiler Âdem bilinden

sızdılar / Kimi dogru vardı kimi azdılar Kimi yohsul kimi baydur kimi bek / Kimi âsûde kimi darta
emek Kimi câhil kimi ‘âmdur kimi hâs / Kimisi bu ortada hâsü'l-havâs Kimisinüñ ‘ilmi var bilür
havâl / Kimisi gelür sorar andan suvâl 425

Kimisi zâhid kimi fâsık-durur / Kimisi hak yolına ‘âşık-durur Her birinüñ gönli bir nesne sever /
Degme biri bir dilek dutmuş kovar İkininüñ bir degüldür hâlleri / Biriküben bile gitmez yolları Tâ ki
bunlar bir yire bitmeyeler / Ulular etegini dutmayalar İrmeyeler ikiliksüz birlige / Girmeyeler ol
ölümsüz dirliğe 42

430

Uşbu söz ma‘nî yiter añlayana / Cân kulagın açuban diñleyene Birlige bitmek bilüñ kim yahşıdur
/ hak didârı birikenler bahşıdurHak bizi ayırmasun ol kapudan / Ev

‘Âşık’uñ hâcâtını kıl sun kabûl / Ger niçe kim hazret’e lâyıık degül İy Hudâyâ tevfiķuñ ayırmağıl /
Dünya âhir togru yoldan ırmağıl ALTINÇI DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN

BEYÂN İDER KİM HAK TA‘ÂLÂCİHET-İ

İCTİMÂ‘ VE İTTİHÂD İÇÜN SUYI

GÖKDEN İNDÜRDİ Kİ *VE ENZELNÂ*

MİNE’S-SEMÂ’İ MÂEN TAHÛRAN FE-

AhYÂBİHİ’L-ARZA 25/48

435

Birlik aslından diyem bir söz yene / Devlet ola uşbu söz diñleyene Cân-ıla diñler-iseñ birlik
sözin / Göstere bu söz saña ma‘nî yüzün Toptolu ma‘nî-durur uşbu cihân / Gözi açık gönüle görnür
‘ayân Her ma‘ânî her işâret dünyada / Her birisi bir berâtdur iy dede Her berâtda bir sebak yazlu-
durur / Her sebak biñ dürlü ma‘nî gösterür 440

Bize birlikden sebak dutmak gerek / İkilik kop birlige bitmek gerek Kimsene kim yalñuzın girdi
yola / Yolını iltemedi ol menzile Nitekim bu yir yüzünüñ suları / Fikr ile kılğıl teferrüc bunları Bir
deñizdendir kamu sular başı / Tagıluban dutdılar tagı taşı Katre katre degme yirden çıkdılar / Yüz
urup yine deñize akdılar 445

Ne kadar güçlü olursa bir pınar / Deñize yol iltemez yire siñer Zîra tag u taş aña ma‘nî-durur /
Issı sovk hem anuñ yolın urur Yalñuzın hîd kuvveti yok kim aka / Yolına karşu duranları yıka 43

Pes n’idüp deñize iltür yolını / İşit imdi eydeyüm ahvâlını Kendü gibi bir su-y-ıla irişür / Birlik
eylep anuñ-ıla karışur 450

Birliğ-ile şol kadar kuvvetlenür / Kim ulu ırmağa degin katlanur Çünkü irer karışur ırmağ-ıla /
Hiç gümânsuz yolın iltür menzile Zîra kim ırmak suyu kuvvetlüdür / Kamu akan sudan ol devletlüdür
Tag u taş anuñ yolın bögeyimez / Yazı vü yaban anı egleyimez Yaz u kış şöyle akar eksilmedin /
Deñize girür yolu kesilmedin 455

Bu meseldür uşbu halk dirliğine / Hem tanukdur yol eri birliğine Kim bu halk cümle bir evden
geldiler / Gelübenin dünyada tagıldılar Yine cümle ol evedür yönleri / Anda cem‘ olası-durur cânları
Niçe kim uslu olursa bir kişi / Olmaz-ısa hak yolından yoldaşı Yolını iledemez ol menzile / Dolaşur
dünyâda yüz biñ müşkile 460

Zîra dünyâ perdedür halk yolına / Halkı komaz kim vara hak yolına Yalñuzın kuvvet kanı kim
yol açâ / Bu kamu perdeleri yırtıp geçe İmdi çün böyle-durur n’itmek gerek / Dogru yâr etegini
dutmak gerek Ulaşubilür-iseñ togru yara / Yâr seni ulaşdura ululara Çün ulular sohbetine giresin /
Eyle bil hak hazretine iresin *Men erâde en yeclise ma‘allâhi fe-yeclis ma‘a ehli’t-tasavvufi* 465

Zîra dünyâ bunlara mâni‘ degül / Dünya zevkine bular kâni‘ degül Dün ü gün hazret-durur
seyrânları / Pâdişâha ulaşudur cânları

‘Âşık’uñ ne didüğün tayar-ısañ / Dünyada ululara uyar-ısañ Ulular ilte seni ol hazret’e / Hiç

470

YİDİNÇİ DÂSİTÂN BÂB-I EVVELDEN

BEYÂN

İDER KİM KAZLAR KULAVUZLA-
RINA MÛTÂBA‘AT KILUP MAKSÛDA
İRÛPDURALAR VE BUNI ŞERİ‘AT VE
TARİKAT

EHLİNE TEMSİL GETÜRÜR

Bir sözüm var eydeyüm dutarısañ / İkilik kop birlige biter-iseñ Deginesin devlete birlig-ile / Birlige bitenler irdi menzile Yalñuzın geçer-ise ‘ömrüñ senüñ / İle irmez kaldı yabanda cânüñ Yalñuzın hîç kimsene yol varmadı / Kulavuzsuz hak yolın başarmadı Kulavuz gerek yola girenlere / Kim ireler diledükleri yire 475

Dirilüp kulavuza bitenlerüñ / Menzili gevher kânıdur anlaruñ Uşbu söze ger tanuk ister-iseñ / Eydeven ger ‘ışk-ıla diñler-iseñ Görseñüz şol kazı kim gelür geçer / Cümle bir kulavuza uymuş uçar Kulavuz iltür buları menzile / Çün biriküp bile girdiler yola Türksitân’uñ ol tumanlı tagları / Kim bularuñ ol-durur yaylakları 480

Andan uçuban inerler ‘ummana / ‘Ummanı kışlap bular döner yine Bunça iller bunça taglar atlayup / Bunça sular içüp otlar otlayup Bunça seyrân u teferrücler kılup / Bu hevâ üzre geçerler dirilüp Uşbu devlet ne sebebdendür kaza / Şol sebebden kim uyar kulavuza Ger yüz-ise birisin öñdin dutar / Ol kulavuzdur kamu aña biter 485

Sen dahı kulavuza biter-iseñ / Ulular etegini dutar iseñ Yol varasın seyr idüp cevlân-ıla / Hîç gümânsuz iresin ol menzile Uşbu sözden maksudumuz kaz degül / Ma‘nisi var bu sözün deñsüz degül 45

Kulavuz şol ululardur kim gider / Uşbu halkı hazret’e da‘vet ider Dünya Türkistân tagıdur karı çok / Âhıret ‘ummân ki gevherleri çok 490

Uçagelüp dünya tagın yayladuk / Âhıretten yaña çün ‘azm eyledük Kulavuz iltse gerek bizi aña / Kim azup tagılmayavuz dört yaña Kankı cem‘iyyet ki kulavuzı var / Cümle halkuñ farkı üstinde uçar Anlaruñ kim yok-durur kulavuzı / Ol-durur bu cümle halkuñ yavuzı Bu söze Kur‘ân ‘da vardur hem delîl / *Yevme ned’û* didi âhir ol Celîl 17/71

Yevme ned’û külle ünâsin bi-imâmihim 17/71

495

Ya‘ni her kim kime kirtendi tamâm / Anuñ-ıla okınısar ve’s-selâm Ol kişiler kim imâmsuz kaldılar / Bellü bilüñ kim imânsuzdur bular Pes kılavuz ‘Âşık’uñ imâmıdur / Göñli cânı ol imâmuñ râmıdur Bel imâm oldur göñül baglu ola / Anuñ odına yürek taglu ola Ol imâmdan hak bizi ayırmısın / Dünya âhir togru yoldan ırmasın SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN EVVELKİ BÂBDAN

BEYÂN İDER OL ‘ARAB hÂLİNİ Kİ

KA‘BE‘YE GİDERDİ YOLI DEÑİZ

KIRAGINA DÜŞDİ SAVUGDAN GÜÇ

GÖRDİ NE KADAR KİM ÇAKMAK ÇALDI

ODDAN ESER GÖRMEDİ TAZARRU‘

İDÜP MAKSÛDINA İRMEK DİLEDİ

500

Bir hikâyet eydiserven muhtasar / Hôş meseldür hôş ma‘ânî hôş habar Bu habardan bize ma‘nî añlanur / İmdi kanda gizlüdür gör añla nûr Nûrı Allah birlik içinde kodı / Nitekim çakmak u taş u kav

Uşbu sözde ma'ni var eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Rûzigâr içre meger kim bir
'arab / Ka'be'ye gitmeklige kıldı taleb 505

Diledi kim yazugından yolına / Bu niyetle girdi Ka'be yolına Kâfileye uydı yol dutdı gider / Bir
işid kim varuban anda n'ider Mâl u ni'met terk idüp gitmiş-idi / Cevr ü mihnet ihtiyâr itmiş-idi Çün
beriyeye uçına girdi 'arab / Aña bir hâl vâkı' oldı bu'l-'aceb Kâfileden girü kaldı añsuzın / Arkun
arkun gider-idi yalñuzın 510

Gider-idi karnı aç göñli yavuz / Ne zavâda var bile ne kulavuz Ol gün uzun yorıdı yalñuz garîb /
Kondı bir yirde gice aç u arıp Ol ara deñiz kinârıydı meger / Dünle deryâ sovuğı kıldı eser Od gerek
oldı aña ısınmaga / Tâ ol uht olınça kim güneş toga Çakmak u hem taş u kav vardı bile / Kavlığınan
çıkarup aldı ele 515

Bu kamu teşvîş-ile diler sora / Od bularuñ kankısındadır göre Çakmağı aldı eline nâz-ıla / Çok
'azîm and virdi aña niyâz-ıla Eytdi iy çakmak onuñ hürmetine / Kim cihân muhtâc-durur rahmetine
Tap buñaldum birez od virgil baña / Buñaluban muhtac oldum ben saña Ka'be dapa varuram
esirgegil / Tañrı'yı PeygâMBER'i ağırlağıl 520

Yiri gögi Tañrı'yı PeygâMBER'i / Cümlesin yâd eyleyüp kıldı zarî Niçe zârî kıldısa iş bitmedi /
Çakmak anuñ zârisin işitmedi Virmede bir zerre od ol miskine / Kim ol odı yanduruban ısına Çakmağı
elden bıraktı ol kişi / 'İzzet-ile eline aldı taşı Döndi bu kez ol odı taşdan diler / Şöyle kim ölmege
degdi cân diler 525

Zâri kılur aglar u hem yalvarur / Tañrı'nuñ adlarına andlar virür 47

Zârılığı yine makbûl olmadı / Taşda dahı yalvarup od bulmadı Yine mahrûm kaldı ol miskîn
'arab / Üşimiş açmış vü göñli pür ta'ab Taşı dahı kodı çapındı kava / Kavdan ister derdine bu kez
devâ Kava dahı çok tazarru' eyledi / Aglayup hem yalvaruban söyledi 530

Eydür iy kav bâri sen mahrûm koma / Çâresüzem bakğıl âhir hâlüme Tañrı 'ışkıyçun baña od vir
birez / Bu savuk elinden al bini bu kez Tap buñaldum baña od vir bâri sen / Buñaluban muhtac oldum
saña ben Kavda dahı bulmadı istediğün / 'Aklını cem' eyledi dirdi ögin Bu kezın taşı kavı dutdı bile /
Bir yañadan çakmağı aldı ele 535

Urdı taşta çıkdı od düşdi kava / Cümle hâcet ol sa'at oldı revâ Çünkim od yandı hak'a şükr
eyledi / Od katında oturup fikr eyledi Fikr içinde ma'niyi böyle güder / Zikr içinde sözi böyle
şerhider Eydür uşbu od 'aceb kanda idi / Bunça zârî kıldugum ben ne-y-idi Ger bu çakmakdan mısa
bula-y-ıdum / Taşda mıssa yalvarup ala-y-ıdum 540

Yoksa ger kavda olaydı söyleyüp / Elbete bula-y-ıdum cehd eyleyüp Bellü bildüm bu oduñ
kandalığın / Hem dahı key añladum dirlik sağın Od bularuñ birliğinde nakş imiş / Birikene cümle
devlet bahş imiş

Bu mesel eygü meseldür birlige / Birikenler girdi girtü dirliğe Ne ki devlet var-ısa birlikdedür /
Birlik ehli ölmesüz dirlikdedür 545

İkilik mihnet-durur bellü bilüñ / Göçüñ andan birlik evine gelüñ Şol nese kim şöyle katı taş-
durur / Taş u hem demür ü hem agaç-durur Bunlaruñ birikmegi nûr koparur / Kim karañu yirlere
aydın virür Ger ola bir kaç göñül birlik kıla / Gel kıyâs it sen anı kim ne bula 48

İy Hudâyâ rûzı kıl sen 'Âşık'a / Kim bu sırrı eyde cümle sâdika 550

Ola kim bir kimsene bu birlige / Gelüben ulaşa bâkî dirliğe Tâze ola dünya âhir solmaya / Kim
ebed dirlik bula hiç ölmeye DOKZINÇI DÂSİTÂN EVVELKİ BÂBDAN

BEYÂN İDER OL SULTÂN HİKÂYETİ KİM

OTUZ OGLI VAR-IDI VE ÂHİR 'ÖMRİNDE

HER BİRİNE DÜRLÜ VASİYYETLER EYLEDİ

Gönlüme geldi yine bir hış haber / Hış hikâyetdür sarîhu muhtasar Bu hikâyet birlige iltür bizi / Birlik evindedür ol dirlik özi Her ki bitdi birlige devletdedür / İkilik ehli kamu mihnetdedür 555

Birlik ehli vardılar togru yola / Birikenlerdür ki irdi menzile Yalñuzın hîç kimsene yol varmadı / İkilikle kimse iş başarmadı Birlik ehli hîç yavuzluk görmeye / Birikenler düşmana boyn virmeye İkilikte kalanuñ görnür hali / Her iş içinde zebûn irmez eli Uşbu söze kim direm tanuk nedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür 560

Bir zamânda var-ıdı bir nâmdâr / Saltanat sürmiş-idi çok rûzigâr Eyü yavuz çok işe irmiş-idi / Dünyada çok dürlü iş görmiş-idi Dünya içre ni‘meti key bol-ıdı / Ol zamânda ne ki varsa ol-ıdı Otuz ogıl virmiş-idi hak aña / Bir key işit gör ki ne dirven saña Degme birsi bir ile mahdûm-ıdı / Yidi iklîm bunlara mahkûm-ıdı 565

Her bir işüñ dünyada kim öñi var / Hîç gümân dutmân ki anuñ soñı var Niçe uzak yol-ısa uç dönüm / Niçe uzun ‘ömr ise soñı ölüm Çün uzun yaşuñ soñı ölmek-durur / Bes bu niçe oynamak gülmek-durur 49

Bellüdür bundan gelen turmaz gider / Diñle imdi ol hikâyet kim ne dir Ol kişi çün bellü bildi kim ölür / Dirdi oğlanlarını öğüt virür 570

Eydür iy oğlanlarum geçdi zamân / Vaktum irdi öliserem bî-gümân Bâri size ben bir öğüt vireyüm / Dünyada dirlik yigin göstereyüm Eytdi irtte kamu hâzır oluñuz / Her birüñüz bir ok alup gelüñüz Kim sözüm var söyleyesi söyleyem / Dirlik aslın size ma‘lûm eyleyem Eytdiler fermân senüñ n’ider iseñ / Dutavuz biz her ne kim sen dir-iseñ 575

İrte anda kamu hâzır oldılar / Her biri bir ok aluban geldiler Eytdi oklu okuñuz sîñ göreyüm / Aña lâyük size öğüt vireyüm Sıdılar oklu okın söylediler / Ne dir-iseñ imdi söyle didiler Eytdi varuñ getürüñ bir ok dakı / Baña virüñ bu kez ol otuz okı Kim size ol öğüdi eydem ‘ayân / Bilesiz her bir işi bellü beyân 580

Vardılar birer dahı getürdiler / Oklu okın ortada kop durdılar Gör bu kez n’itdi ol iş bilen kişi / Sen dahı öğüt idingil bu işi Otuz okı cem‘ idüp dutdı bile / Bağladı başdan başa bir ip-ile Şöyle muhkem bağladı kim oldı bir / Getdi andan ol otuzluk kaldı bir Eytdi bu kez bir görüñ sıya mısız / Sımasañuz didügüm tuya mısız 585

Ol otuz yigit anı uçdan uça / Aluban her birisi girdi güçe Her biri güçlü gücün sınıdılar / Niçe kim cehd itdiler sımadılar Çün ‘acız kaldı kamu bakdı yire / Eytdiler kim atamız öğüt vire Ataları eytdi iy oğlanlarum / İy yüregüm kanları iy cânlarum Bu öğüt tapdur ahır dutanlara / İkilik kop birlige bitenlere 590

Kim ol ok yalñuz-iken hîç döymedi / Çün birikdi hîç kimesne koymadı 50

Pes bilüñ yalñuz kişi güçsüz olur / Birikenler devleti uçsuz olur Kanda kim olur-ısa yalñuz kişi / Her makâm içinde sınımadur işi Birikenler şâdumândur şâdumân / Bu hikâyet girtü sözdür bî-gümân Ol kişi kim bu sözi anda didi / Eyledür kim ol anı bunda didi 595

Zıra bunlar dünyadan nakl itdiler / İlla bu pendi bize kop gtdiler Pes bilüñ hak sevdügi birlik-durur / Birlik içinde safâ dirlik-durur Her ki kaldı ikilikde yâr degül / Yoga saygıl sen anı kim var degül Biriken cânlardur ol rahmet bulan / Rahmet içinde ebed bâkî kalan

‘Aşık’uñ cânı fidâ olsun fidâ / Cânına bu söz gıdâ olsun gıdâ 600

Bilelikden ırmason ol hak Çalap / Bu du‘â hazret’de olsun müstecâb ONINÇI DÂSİTÂN EVVELKİ BÂBDAN

BU HADİSİ Kİ HAYRU’R RUFAKÂ’İ

ERBA’ATÜN BEYÂN İDER VE MİSÂL

GETÜRÜR KİM DÖRD KİŞİ BİR NESNE

ÜSTİNDE ÇEKİŞDİLER

İşid iy ma'nî soran gör ne direm / Bir kulag ur diñle gör ne eydürem Gör Çalab'ıñ kudretin gör mahlukı / Gör bu mahlûk niçe ister Hâlık'ı Kamusı gör niçe gider bir yaña / hâllu hâlıyla yönin dutmuş aña Gör ki kamu mansıb ol birden dutar / Cümlesinüñ maksudı andan biter 605

Kamu dil söyledügi bir söz-durur / Kamu göz boyladugı bir yüz-durur Kamu 'âlem sevdügi bir nesnedür / İlla birbirnüñ dilin bilmez nedür Anuñ-ıçun dartışukdur ortada / Çün biribirnüñ dilin bilmez n'ide Yohsa kamu 'âlemüñ maksûdı bir / Gelmişüñ geldeçinüñ ma'bûdı bir 51

Bu söze bir hış mesel gelmiş-durur / Bir kulag ur diñle ne olmuş-durur 610

Rûzigâr içre meger kim bir yola / Dört kişi yoldaş olup gitdi bile Bir 'Arabdı bir 'Acem bir Türk eri / Ermeniydi ol biri yoldaşları Birbirinüñ dilini bilmez-idi / Biri didügin biri almaz-ıdı Añsuzın çün bile yoldaş oldılar / Dördi bir yirde bir akça buldılar Aldılar ol akçayı vü gitdiler / Bir işid kim varup anda n'itdiler 615

Var-ıdı anda meger bir şehr ulu / Şehr içinde dürlü ni'metler tolu İrdi bunlar şehr uçında kondılar / Yavlak armışlardı key diñlendiler Bir zamândan nefis işteh eyledi / Karnı açdı her birinüñ söyledi Birbirine eytdi ol akça kanı / Getürüñ yiyesiye virlüm anı Akçayı orta yire getürdiler / Her birinüñ göñli bir nesne diler 620

Dillü dilinçe biraz söz söyledi / Eytdiler nefis ne kim işteh eyledi Diller ayruk illa dilek bir idi / Bir işid kim her biri ne dir idi İlk agâz itdi dilinçe ol 'Arab / *Kâle yâ eshâbünâ hâtu'l-'ineb* Pârisî eydür be-în engûr harîm / Hış be-hem bi'nşeste an-râ mî-horîm Ermeni eydür ceyis hagûg küzim / Tî hagûg cernûs bîs elük hazîm 625

Türkmen eydür üzüm aluñ yiyelüm

Bu uşak keleşleri koyalum

Birbirinüñ ne didügin bilmedi / Ol didügin işidüp ol almadı Savaş oldu cümle örü durdılar / Yumrug-ıla biribirin urdılar Halk işitdi bunlaruñ gavgâsını / Geldiler kim göreler n'olasını Eytdiler hey ne-durur ahvâlünüñ / Ne urışursız nedür ahvâlünüñ 630

Yine bunlar dillü dilin söyledi / hâllü hâlin halka ma'lûm eyledi 52

Halk işitdi bunlaruñ dillerini / Lîkin añlamadılar hâllerini Var-ıdı ortada bir kişi kim ol / Bulmuş-ıdı cümle halk göñline yol Dürlü dili virmiş-idi hak aña / Ma'lum idi cümle iş mutlak aña Ol bularuñ dilini bildi 'ayân / Her birinüñ dilegin bellü beyân 635

Geldi ilerü eytdi hey urışmañuz / Sabr idüñ birbirünüñze düşmeñüz Baña virüñ akçayı kim ben sizi / Hışnud eylep getürem arzûnuzı Akçayı aldı bu vardı bağçaya / Viridi üzüm aldı ol bir akçaya Çün getürdi üzümü kodı ilerü / Kamusunuñ derdine oldu darû Şâd oluban her biri sevindiler / Arzuların buluban avındılar 640

Cümlesinüñ maksudı oldu tamâm / Kalmadı bunlarda zerre intikâm Çün bir-idi istedügi dördinüñ / Merhemi bir yirde-y-idi derdinüñ Pes bu gavgâ vü urışmak ne-y-idi / Cümle dilin bilmedüğinden-idi Bilmeyen katındadır söz ü savaş / Her ki bildi bu işi oldu yavaş

Bu meseldür dünya ehli hâline / Hem tanukdur yol eri ahvâline 645

Kim bu cümle mahlukâtuñ ma'budı / Birdür ol bir yirde biter maksudı Bir güneşdendir bu cümle göz nuru / Bir emirdendir bu cümle halk diri Ger surat yüz biñ ise birdür hayât / Görseñâ kim bir sudan yüz biñ nebât Sen gerekse bardağı yüz biñ sına / Çün sıyasın su hemân birdür yine Bir makâmda biñ çerâg olsa münîr / Sırçası ayrukdur illâ nûrı bir 650

Rengi ayruk üzümüñ birdür suyu / Çün şarâb oldu kamu birdür huyı Bir deñizden yıl-ile biñ mevc olur / Çünkü yıl diñdi yine deñiz kalur Bir güneş yüz biñ bacadan ger ine / Çün güneş gitdi baca birdür yine Yıl hisâbda üç yüz altmış gün-durur / İlla her gün gelen ol bir gün-durur 53

Her günüñ bir adı var bir hükm ider / Kamusunda bir güneş gelür gider 655

hükm içinde degme gün bir san-durur / Asl içinde kamusı yeksân-durur Pes bir evdendir bu

cümle mevcudât / Muhtelif düşmişdür illâ mahlukât Degme birnüñ bilüsi elvân-durur / Her bilüden maksud ol Sübhân-durur Yitmiş iki milletüñ maksûdı ol / Matlub u ma‘şûkı vü ma‘bûdı ol Gam degül ger dilleri ayruğ-ısa / hâl içinde eksük ü artug-ısa 660

Cümlesi ol kapuya muhtâc-durur / Kamu tokvan diyen anda aç-durur Çün garaz birdür bire bitmek gerek / Biriküben bir yola gitmek gerek İkilikde kim kalursa kalısar / Yarın ol hazret’de utlu olısar İy ‘Aşık sen bu işi bildüñ-ise / Ol gönüller maksudın bulduñ-ısa İkilik eyleme hîç kimse-y-ile / Hôş dirilgil yohsul-ıla bay-ıla 665

Kim iresen ol birüñ birligine / Hem giresen ulular dirliğine EL-BÂBU’S-SÂNİ Fİ’S-SÜNÂ’İ
Hem ikinci bâb içinde on yene / Dâsitân var kim anı diñleyene Bilinür ezdâd ‘âlemde ‘ayân /
Çün ten ü cân çün zemîn ü âsümân EVVELKİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I DÜNYÂVE ÂHİRET İDER

VÜ SÖYLER Kİ HER NESNE KİM

MEVCÜDDUR BİRBİRİYLE

MUHTE- LİTDÜR ZÂHİREN VE BÂTINAN

Bilüñ anuñ birligin kim bir-durur / İki diyenler aña kâfir-durur Aña bir demek-durur ikrârumuz /
Birligine yok-durur inkârumuz 670

Birdür ol birligine şek yok-durur / Andan ayru dünyada tek yok-durur 54

Her ne kim yaratdısa çift eyledi / Her birin bir maksuda kıft eyledi Her birinüñ ma‘nisi var örtülü / Anı görüp añlayandur bahtulu İmdi bir gör âhiretle dünyayı / Cân göziyle okıgıl bu ma‘nayı Gör bu ma‘nide neler gizlü-durur / Anı bu sûret gözi kanda görür 675

İki evdür dünya ile âhiret / Âhiretdür menzilümüz ‘âkibet Bu iki ev birbirisinden ‘ucâb / Birisi görnü-durur biri hicâb Kimsene kim gözi kaldı dünyada / hak didârından bular kaldı yada Kimsene kim ahrete kıldı nazar / hak didârın göriser şeksüz ol er Dünyada her ne yaparsañ yıkıla / Âhiretçün yapduğun bâkî kala 680

Kovma dünyâ dilegin utanasın / Âhiret evinde oda yanasın Dünyayı görüp yakın aldanmagıl /
Âhiret senden ırakdur sanmagıl Dünya dahı âhiret cânuñ-ıla / Karışupdur tendeki kanuñ-ıla N’ideyüm kim añlamazsın hâlünü / Bâri işit eydeyüm ahvâlünü Dünya cismüñ dilegidür iy safâ / Kim gelür andan saña yüz biñ cefâ 685

Âhiret cân maksudıdır iy ‘akil / Kim biter andan saña yüz biñ hasıl Cân dilegin terk idüp uyma tene / Ten dilegin terk idüp uyğıl cana Kim bu cismüñ aslı toprakdan-durur / Lîki cânuñ bünyâdı hak’dan-durur Kim tene uyar-ısa toprag ola / Kim cânâ uyar-ısa bâkî kala Zîra kim her nesne varur aslına / Cân çıkar ‘arşa vü ten girür sine *Küllü şey’in yerci ‘u ilâ aslihî*

690

Ten dün ü gün nefis-ile virür alur / Anuñ-ıçun hazret’e ‘âsî olur Cân dün ü gün ‘ışk-ıla alur virür / Anuñ-ıçun ma‘şuka dogru varur İy ‘Aşık sen ‘ışka uydur cânuñı / Kim göresin göze göz sultânunu 55

İy Çalap ‘ışkdan bizi ayırmagıl / Dünya âhir togru yoldan ırmagıl İKİNÇİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN BE-YÂN İDER KİM HER NE KİM YİRDE

VE GÖKDE MEVCÜDDUR ‘ÂLEM-İ

EŞBÂHDAN MİSLİ VE NAZİRİ ‘ÂLEM-İ

ERVÂHDUR VE HER NE KİM YİR ALTIN-

695

DA MEDFÛNDUR NAZİRİ BEDEN-İ

İNSÂANDA MAHZÛNDUR

Gör Çalab’uñ kudretin kim n’eyledi / Niçe dürlü nakş u bünyâd eyledi Her surat her nakşı kim kıldı ‘ayân / Cümlesinde ma‘ni var bellü beyân Yir-ile gögi yaratdı ol Kadîm / Birbirine çift kıldı ol

hakîm İkinüñ arasında Âdem'i / Kıldı peydâ cümle bu hâs u 'amı 700

Âdemîde cümle dürlü hâl ü iş / Yir-ile gökden biter bu yaz u kış

Gökden indi cân u 'akl u fehm ü dîn / Yirden oldu nefs ü ten hem kibr ü kîn Gökden indi devlet ü mertebeler / Yirde bitdi mihnet ü mefsedeler Göklere tolmuş-durur rûhâniler / Yir yüzün almış-durur nefsâniler Gök yüzü cümle firiştehler tolu / Bu yir ehli dîv-durur çirkin hulu Gökler içindedür ol uçmak kamu / Yirler altında-durur yidi tamu Yir yüzünde yahtulık gökden iner / Dünyaya karañulık yirden döner 705

Dürlü rahmet cümlesi gökden yagar / Dürlü mihnet kamusu yirden togar *Küllü inâ'in yeteraşşahu bi-mâ fihi*

Zîra kim gök 'âlemi rûhânîdür / İlla bu yir 'âlemi cismânîdür Eyle olsa yir tendür gök cân / Bu söze ister-iseñ eydem nişân 56

Yidi kat gök cân içinde gizlüdür / Yidi kat yir ten içinde yazludur Cândadır uçmag u hem hûr u kusûr / Tendedür tamu vü hem fisk u fücûr 710

Ma'rifet cândan kopar gelür tene / Ma'siyet tenden kopar gelür câna Cân dilegi uçmag-ıla sâzıkâr / Ten dilegi tamu-y-ıla sâzıvâr Cân-ıla ten hikmeti üküş-durur / Ten kafasdur cân içinde kuş-durur Muntazırdur cân kafas kaçan sına / Âzad ola gide kendü mülkine

'Işk getürdi cânı tende egledi / 'Âkıbet cân kendü mülkin öğledi 715

Yine 'ışkdur cânlaruñ kulavuzı / Alur ilter gösterür görklü yüzü İy 'Aşık sen 'ışk yolınça gidegör / 'Işk yolında cânuñı terk idegör Kim iresin maksuduña bî-gümân / Rahmete peyvest olasın câvidân Tâ ki cânlar cânını tîz bulasın / hazretinde hâslarıyla olasın İy Hudâyâ 'ışkuñı ayırmagıl / Dünya âhir togru yoldan ırmagıl ÜÇÜNÇÜ DÂSİTÂN İKİNCİ BÂBDAN

BEYÂN-I MÜLK-İ RÛHÂNİ VE CİSMÂNİ

KILUR VÜ 'AKLUÑ SEYR İTDÜĞİ MÜLK-İ

RÛHÂNİDE SÖYLER

VE NEFSÜN MÜLK-İ CİSMÂNİDE

TAYERÂN İTDÜĞİN BİLDÜRÜR

720

Aç gözüñi kim göresin menzilet / Aç kulaguñ işidesin ma'rifet Dir öğüñi kendüzüñi aragıl / Kankı mülkdedür makâmuñ aňlagıl Mülk ikidür yaradan bir dogru bak / Bu iki mülke tolupdur emr-i hak *Elâ lehu'l-halku ve'l-emru* 7/54

Birine rûhâniler tolmuş-durur / Birini nefsâniler almış-durur 57

'Aklı vardır nefsi yok rûhâninüñ / Nefsi vardır 'aklı yok nefsâninüñ 725

Durmadın hazret sever rûhâniler / Dün ü gün dünyâ kovar nefsâniler Bunlar iksi birbirine yagıdur / Birbirinüñ tedbirini tagıdur Su-y-ıla beñzer oda emsâlleri / Anuñ-ıçun birikimez hâlleri Âdemînüñ mülki geldi mu'tedil / Nefs ü tendür varlığı hem 'akl u dil Ya'ni kim ol 'akl u dil rûhânîdür / Nitekim bu nefs ü ten cismânîdür 730

Aslı berkinmiş-durur rûhâniye / Fer'i tagılmış-durur cismâniye Kendü orta menzili dutmuş-durur / Ol iki mülk ehlini utmuş-durur

'Akl-ıla rûhâni mülke seyr ider / Bir işid kim varuban anda n'ider Nüh felekden yokaru seyri geçer / İrer ol rahmet honından yir içer Seyr ile her dem varur ol menzile / Cümle gök ehlin görür bu 'akl-ıla 735

Hem görür ol hak didârın bî-hicâb / Pâdişâhlık bulur anda bî-hisâb *Terzuku men teşâ'u bi-gayri hisâb* 3/27

Ol fenâsuz mülk içinde şâh olur / Merkezi vü menzili dergâh olur

‘Akl-ıla rûhânide gördüğü ol / Bu kezin cismâniye geldi bu yol Nefs-ile cismâni mülke seyr ider / Bir işid bunda dahı n’eyler n’ider Dünyada her dürlü cismüñ adı var / Her bir aduñ gizlenü bir dadı var 740

Cümle cismüñ âdemî adın bilür / Ad içinde gizlenü dadın bilür Girür ol cismâni mülke nefis-ile / Alur ol lezetleri kıldan kıla Geh geyür ü geh biner hôt atlara / Geh bakar şol sevgülü sûretlere Gâh alur bu cümle ni‘metden gıdî / Âdemiye kamusı oldu fidî

‘Akl-ıla rûhâniler mülkin bilür / Nefs-ile cismâniden lezzet alur 745

Kendü orta yirde urmuşdur kadem / Seyr ider ol iki mülke dem-be-dem 58

Añlar-ısañ ol iki mülk sendedür / Birisi cânda vü biri tendedür Göz açup bakdugumuz mülk-i cihân / Göz yumup gördüğümüz mülk-i nihân Seyr idüp vardugumuz hazret-durur / Geydüğümüz hil‘at-ı devlet-durur Mâyil olup kovdugumuz dünyedür / Bâki degül yıkılası bünyedür 750

Her ki bâtın mülkine girdi revân / Pâdişâh olasıdur anı seven Her ki zâhir mülkini dutdı kavî / ‘Âkibet dûzah-durur anuñ evi İy yarânlar zâhirüñüz terk idüñ / Bâtın içre yirüñüzi berkidüñ Kim iresiz ol hakîkî devlete / hükm idesiz ol fenâsuz mülkete

‘Aşık’uñ mülki ebed anda-durur / Devleti tende degül cânda-durur 755

İnşaallah kim tene karılmaya / Câmı ‘ışka yâr ola ayrılmaya DÖRDÜNÇİ DÂSİTÂN İKİNCİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM HÂLIK-I BERR Ü BAHİR

ÇÜN KİM BERRİ VÜ BAHİRİ YARATDI

HER ŞEY’ Kİ YİRDE MEVCÛDDUR ANUÑ

NAZİRİ DEÑİZDE MEVCÛDDUR

TAÑRİ’NUÑ KUDRETİ VE İRÂDETİ VE

MEŞİYYETİYLE

Tañrı ‘ilmin hôt-durur öğrense çok / Dutmasa öğrenmegüñ assısı yok Devlet oldur kim duta öğrendügin / hak yolına bağlaya ussın ögin

‘İbret ala her neye bakar-ısa / İmin ola her neden korkar-ısa *İnne fî-zâlike le‘ibreten limen yahşâ* 79/26

Añlaya bu dünyanuñ ahvâlini / Aña göre bile kendü hâlini 760

Dünyada ne var-ısa sende-durur / ‘İlm tende ma‘nisi cânda-durur 59

Çünkü dünyâda ne vardur bilesin / Andan anı kendüzüñde bulasın *Ve fî-enfüsiküm efelâ tubsırûne* 51/21

Bilesin sûd u ziyânuñ ne-y-imiş / Hem dahı uşbu işi niçe-y-imiş

İşit imdi eydeyüm maksûd nedür / Uşbu söz üzre hikâyet nitedür İki nesne var cihânda key ulu / İksi dahı mahluk-ıla toptolu 765

Bunlaruñ berr ü bahırdur adları / Beñzemez hem birbirine dadları Ya‘ni berr ü bahr diyüp söyledüğüm / Kuru yir birle deñizdür didüğüm İmdi bir işid bularuñ hâlini / Eydeyüm birin birin ahvâlini Deñiz ehli balıg u bahrî-durur / Bunlaruñ deryâ kadîm şehri-durur Ol deñiz içre-durur seyrânları / Dirlik ü şâdî vü hem cevlânları 770

Yir yüzine çıksalar ölür bular / Hiç gümânsuz hep fenâ olur bular Kuru yir ehli vuhûş u hem tuyûr / Dünyada bunlar dahı kılur sürûr Kimine meydân-durur tag u ova / Kimine seyrângeh olmuşdur hevâ Yir yüzindedür bularuñ lezzeti / Dirliği vü şâdisi vü ni‘meti Deñiz ehli kuruya çıksa ölür / Kuru yir ehli deñizde gark olur 775

Deñiz ehli kuruda eglenimez / Kuru yir ehli deñize giremez Pes deñiz ehli deñizde yaraşur / Nitekim yir ehli yirde yaraşur Bu meseldür ma‘ni gösterür bize / Remzdür bu ten ile göñlümüze Ten

kuru yirdür gönül deñiz-durur / Bir işit bu söz ne ma' nî gösterür Cân balıkdur 'ışk-durur bahrî 'ayân / Gönül içre bunların hükmi revân 780

Zîra kim gönüldedir cevânları / Dürr ü gevher üstine seyrânları Ol ki didümdi vuhûş u hem tuyûr / Tende uş nefis ü hevâ bunlar-durur Ten içindedür buların tahtları / Dünya üzre açılıpdur bahtları 60

Ten içinde şâd u hurremdür bular / Arzuları dün ü gün çirkin hular Nefs-ile uşbu hevâ elbir ider / Bir işid bunlar ki ne tedbîr ider 785

Cân-ıla 'ışkı okırlar dünyaya / Maksud ol kim bunları kul eyleye Ger bular bu nefse münkâd olalar / Dirliği kalmaz gerek kim öleler Nitekim balıg-ıla bahrî-durur / Çıkıçak yir yüzine ol dem ölür Cân-ıla 'ışkı dahı bir gör n'ider / Ol hevâyı nefis-ile da'vet ider Okır eydür dün ü gün hak'dan yaña / Aslumuz oldur rücû' itlüm aña 790

Râzı olmazlar bular kim varalar / Kuru yiri kop deñize gireler Nitekim şol cânavarlar kuruya / Öğrenüpdür anı kop girmez suya Dün ü gündüz dartışıkdadur bular / Ol yeñer kim 'akl anuñla oldu yâr Kankısına kim 'akıl koldaş ola / Yol içinde yâr olup yoldaş ola Ol gerek kim yolın ilte ilerü / Yol bula ol içerüden içerü 795

Cân-ıla ger 'ışk uyarsa tenüñe / Pes geliserdür nedâmet cânuña Saña şol nefis ü hevâ düşman-durur / Dôstlıg iden saña 'akl u cân-durur Pes bu 'ışkı 'akl-ıla uydur cana / Kim yüzün tâze varasın Sübhan'a Bu deñizde ko helâk olsun bular / Yol eri nefsi helâk olmak diler İy 'Aşık sen nefse yoldaş olmagıl / 'İşka uygıl 'ışk yolında kalmagıl 800

Kim seni 'ışk kavşura ma'bûduña / Hîç gümânsuz iresin maksûduña BİŞİNÇİ DÂSİTÂN İKİNCİ BÂBDAN

BEYÂN-I MECLİS-İ RAHMÂNİ VÜ
MECLİS-İ ŞEYTÂNİ KILUR VE İKİ
MECLİSÜN EHLİNİ ZIKR İDER
VE TÂHRİZ EHL-İ MECLİS-İ SÂNİ

61

EVVELKİ MECLİS EHLİNE KILUR KİM
MÛTÂBA 'AT-I RAHMÂNİ KILALAR

'Akıl-ısañ añlagıl ne eydürem / Aç kulaguñ bir işid gör ne direm Ger bu sözüñ ma'nisin añlar-ısañ / Cân-ıla gönül-ile diñler-iseñ Añlayasın dôstuñı düşmânuñı / Kurtarasın düşmanuñdan cânuñı Bilesin bu dünyada n'itmeñ gerek / Neyi terk idüp neyi dutmañ gerek 805

Diñle imdi kim ne direm iy 'akıl / Uşbu sözden fâyide kılğıl hasıl İki meclis var cihânda belgüñ / Her biri hâllü halinde sevgülü Birisi ol meclisün rahmânidür / Birisi hîç şek degül şeytânidür İşid ol rahmâni meclis vasfını / Kim niçe düzmiş-durur Allah anı Yüz biñ yigirmi dört biñ enbiyâ / Dört yüz ol kırk tabakat-ı evliyâ 810

Ehli uşbu meclisün anlar-durur / Dahı bunlara uyan cânlar-durur Cân-durur ol ortada harca varan / Cânına kalmadı ol girçek eren Ortada yaylup-durur Kur'an honı / 'İlm ü hikmet yir bular düni günü Mustafâ ol meclisün serdîhidür / Pâdişâh ol meclisün yârdehidür İslâm evinde-durur dirnekleri / Yok-durur hîç bunların ivmekleri 815

Hôş Hudâyî meclis anda kurulup / Hem safâdan bâdiyeler urılup Toptolu ol bâdiye şerbet-durur / Kim içerse cânına rahmet-durur

'İşk-durur ol meclisün hem sâkisi / Eydimezem dile gelmez bâkisi Ol ki 'âşıkdur ne direm añlaya / Anların kim 'ışkı yokdur tañlaya Tevbedür 'ışk sâkisinün sagrakı / İçen olur cümle 'ışk müstagrakı 820

Hem imândur ol arada şem'-i cem' / Yahtu virür orta yirde hemçü şem'

Ol imân çerâgını yanduruban / Yönlerin düpdüz hak'a döndürüben 62

Ol şarâbı hôt içerler zevk-ile / Cümlesinüñ câni tolu şevk-ile Ol biri meclis kim ol şeytânîdür /

Kim bular bu meclisüñ düşmânîdür Diñle imdi anı dahı ne-y-imiş / Ehli kimdür hâlleri niçe-y-imiş

825

Nemrud u Şeddâd u Fir'avn-ı le'im / 'Utbe vü Şeybe Ebu Cehl-i zinîm Ehli bunlardır bilüñ ol meclisüñ / Nâyibidür her birisi İblisüñ Serdihi ol meclisüñ şeytân-durur / Sevgülü ni'metleri küfrân-durur Küfr evinde meclisi kurmuş bular / İşleridür kibr ü kîn çirkin hular Meclis-i şeytânî anda kurulup / Müşkilâtdan bâdiyeler urılup 830

Toptolu mihnet-durur ol bâdiye / Garra olmuşdur bular şol şâdiye Uşbu nefsdür sâkisi ol meclisüñ / Sagrakı fiskdur hem ol müşkil işüñ Dün ü gün içdükleri mihnet-durur / Eyle sanurlar anı 'işret-durur Sen bulardan kankısın sever iseñ / Sohbetine varmaga iver iseñ Anuñ-ıla varısarsın hazret'e / Rahmeti kop mâyil olma mihnete 835

İy 'Aşık sen uşbu hönî yâruña / Dahı hem şol sevgülü dôtlaruña Yidürüdur dün ü gün usanmadın / Her nesenüñ çok yiyen bilür dadın İnşaallah kim Çalap rûzî kıla / Yiyevüz biz ol honı dôtlar-ıla ALTINÇI DÂSİTÂN İKİNCİ BÂBDAN

BEYÂN-I ELKANÂ'ATU KENZÜN LÂ-

YEFNÂ KILUR VÜ HEM BİLDÜRÜR

KİM KANÂ'AT İHTİYÂR-I ERBÂB-I DİN

VE AŞHÂB-I YAKİNDÜR VE BİLDÜRÜR

KİM KANÂ'AT İHTİYÂRİ VE GAYR-İ

İHTİYÂRİDÜR

63

Bir sözü var hôt sarîhü muhtasar / Söz içinde ma'ni vardur mu'teber Her kimesne kim bu sözü diñleye / Diñleyüben ma'nisin hem añlaya 840

Devlet issidür hakikat ol kişi / Pâdişâha lâyük olmuşdur işi Anlaruñ kim gözleri açuk-durur / Anuñ-ıçun azmadın dogru varur Kimsenüñ kim gözi yokdur ne göre / Kıldan inçe bu yolu niçe vara Anlaruñ kim kulagı baglu degül / İşidiçek hak sözi kılur kabül Kimsenüñ kim kulagı işitmeye / Lâcerem ögüt viresin tutmaya *Lehüm kulûbün lâ-yefkahûne bihâ ve lehüm a'yunun lâ-yubsirûne bihâ ve lehüm âzânun lâ-yesma'û* 845

Virdise ger göz kulak Tañrı saña / Bir sa'at dut göz kulak bendin yaña Gözüñ-ile göresin n'itmek gerek / Hem bilesin kim niçe gitmek gerek İşid imdi yol eri verzişini / Gözüñ aç bak kim göresin işini Ne iş-ile hak rızâsın buldılar / N'eyleyüben hak yolından vardılar İki dürlü kâni' olmak var-durur / Birisi reh-zen biri rehber-durur 850

Birisin işle iresin Tañrı'ya / Birisin kılma seni yoldan koya Bir kanâ'at var eri iltür hak'a / Bir kanâ'at var kılan dînden çıka Her ki kani'se azacuk ni'mete / İresidür ol hakîkî devlete *Felenuhyiyennehû hayâten tayyibeten* 16/97

Her ki tâ'at azına kâni' ola / Rahmetinden Tañrı'nuñ mahrûm kala Mâl azına kim kâni' olur-ısa / Tañrı'ya her dem şükür kılur-ısa 855

Tañrı anuñ yanudın uçmak vire / Hiç gümânsuz ol kişi hakk'a ire *Le'in şekertüm le-ezîdenneküm* 14/7

Ol ki tâ'at azına kâni'-durur / Kendü işi kendüye mâni'-durur Komaz anı kim ulaşa hazret'e / Ol kişi lâyük degüldür rahmete 64

Dünyelige kâni' olmak kân-durur / Zîra kim yarıçısı Rahmân-durur Ol nese kim kân-durur eksilmeye / Yarı kim hak'dan-durur kesilmeye 860

Kimse kim yarıçısı Rahmân ola / Tag u taş cümle aña fermân ola Tâ'ata kâni' olan kâfir-durur /

Zîra anuñ yolını şeytân urur *Ve eclub 'aleyhim bi-haylike ve racilike ve 17/64 şârikhüm fi 'l-emvâli ve 'l-evlâdi* Sustlığı andan-durur ol kişinüñ / hazret'e lâyıki yokdur işinüñ Ol kişi kâni' anın olmış-durur / Nefsi elinde zebûn kalmış-durur

'Âkila degmiş ola söz ma'nisi / Anbaruñ bir avuç olur çâşnisi 865

Bu kadardan añlayasın hâlünü / Bakuban arar-ısañ sen yoluñı

'Âşık anuñ kulıdur kim yol bile / Yolın arap kendü eksügin bula İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl

/ Ol kanâ'atdan bizi ayırmagıl YİDİNÇİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER Kİ MAGFİRET VE MEZELLET

SEBEBİ NEDÜR MAGFİRET-İ ÂDEM

NEDE-Y-İDİ VE MEZELLET-İ İBLİS

NİÇEDÜR MAGFİRET VE MEZELLET

MA'NİSİN BU ÂYETDEN Kİ *MÂ-ESÂBEKE*

İSTİNBÂT İDER 4/79

870

Hôş-durur eksükligin bilse kişi / Nite olmaz mahlukuñ eksük işi Kendü eksügin bilen mahrûm degül / Mahrum oldur kim yola mahkûm degül Hayrı hak'dan şerri nefsinden bilen / Oldur âhir tevbesi makbûl olan Nitekim Kur'ân haber virür bize / Âyetin eyde-y-idüm gelmez söze *Mâ-esâbeke min hasenetin fe-mina 'llâhi vemâ esâbeke min seyyi 'etin fe-min nefsike 4/79*

65

Gerçi takdîr Tañrı'dandur her işe / Hîç kimesne eydimez kim *bu nişe* Lîki edebdür suçı nefsdan bileler / Her dem istigfâr u tevbe kılalar Suçı hak'dan dutsa lâyıki olmaya / Eyle diyen hîç rahmet bulmaya 875

Nitekim İblîs-ile Âdem-durur / Bu söze tanuk bular muhkem-durur Bunlar iksi suçlu oldu nâgehân / Gerçi takdîr Tañrı'nuñdur bî-gümân Birisi la'net olup düşdi irak / Biri uçmaktan çıkup darddı firâk Bunlara bu iş Çalap'dan bahş-ıdı / Takdir içre nüsha olmış nakş-ıdı İblis'e Âdem bahâne oldıdı / Âdem'e İblîs havâle geldidi 880

Degmesi bir dürlü iş işlediler / Ol iş-ile suçlu oldılar bular Birisi rahmet bulup geldi ilerü / Birisi la'net olup kaldı girü Ne sebebdendür bularuñ hâlleri / İşid imdi niçedür ahvâlleri Eydeven ger 'ışk-ıla diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ İblis eytdi senlödür bu cümle iş / Senden alur kamu 'âlem perveriş

885

Sen ezelde bu işi düzmiş-idüñ / 'Arş üzre nüshasın yazmış-ıduñ Her bir iş kim işlenür fitne senüñ / 'Âlem içre yöriyen fetvâ senüñ Bu iş içre suçı ne ben miskinüñ / Emr ü takdîr ü dilek cümle senüñ *Kul küllün min 'indi 'llâhi 4/78*

Böyle dimek niçe söylemek olur / Bu suçı sen işledüñ dimek olur Çünkü suçı kendüzinden bilmedi / La'net içre kaldı rahmet bulmadı 890

Âdem eytdi yâ İlâhâ Rabbenâ / Suçlu oldum rahmet it ben miskine *Rabbenâ zalemnâ enfüsenâ ve in lem tagfirlenâ ve terhamnâ le-nekûnenne mine 'l-hâsirîne 7/23*

Bilürem eksüklüyem suç işledüm / Kendü kendü nefsume zulm eyledüm Tevbe kıldum döndüm uş senden yaña / Kamu eksügüm-ile geldüm saña 66

Sen Rahîm'sin hem Kerîm'sin hem Gafûr / Hem Kadîm'sin hem Mukîm'sin hem Sabûr Ben bilürem suçumu kıldum günâh / Sen kerîmsin yarlıga iy Pâdişâh 895

Dâyimâ bizden yañadan suç-durur / Yarlıgagıl rahmetüñ üküş-durur *Fetelekkâ Âdemu min Rabbihî*

kelimâtin fetâbe 'aleyhi innehûHüve't-tevvâbü'rrahîmü 2/37

Çünkü Âdem munsıf oldu hazret'e / Suçlu-y-iken lâyıık oldu rahmete Rahmetin viribidi ol dem aña
/ Uşbu iş 'ibret yiter saña baña *Sümme'ctebâhu rabbuhû fe-tâbe*

'aleyhi ve hedâ 20/122

Her ki kendü eksügin bilüdura / Durmadın rahmet aña gelüdura Her ki suçsuzam diyü da'vî kıla
/ Lâcerem ol la'nete lâyıık ola 900

'Âşık'ıñ sözi ögütdür dutana / Dutmayanlar magbûn olup utana İy hudâyâ dogru yoldan ırmağıl /
Rahmetüñden sen bizi ayırmağıl SEKZİNÇİ DÂSİTÂN İKİNÇİ BÂBDAN BU

ÂYETİ Kİ *SENÜRİHİM ÂYÂTİNÂ Fİ'L-*
ÂFÂKİ TEFSİR İDER VE BEYÂN-I MİN
KÜLLİ ŞEY'İN HALAKNÂ ZEVCEYNİ
KILUR PES HER ŞEY Kİ 'ADEMDEN
VÜCÛDA GELÜR BU MA'Nİ ANDA
MEVCÛDDUR 51/49

Hôş-durur ol kimse kim ma'nî bile / Ne ki varsa kendü cisminde bula Cem' ola kendüze
tagılmaya / Kendüzinden taşra nesne bulmaya 67

Kendüden ma'lûm ola nakş-ı cihân / Eyü yavuz âşikârâ vü nihân 905

Zîra hak Kur'an 'da ma'lûm eyledi / Ne ki 'âlemedür ol sende didi *Ve fi enfüsikum efelâ*
tubsırûne 51/21

Dün ü gündüz yir ü gök uçmak tamu / Sendedür âhir ne kim varsa kamu İlla hayf kim sen seni
bilimedüñ / Geçdi 'ömrüñ bir saña gelemedüñ Bilimedüñ sen seni kim sen nesin / Kendüzüñde sen
dahı bir dünyesin Ne ki var dünyâda var sende dakı / Bir elif eksük degül Tañrı hakı 910

Sen eger kendüzüñi bilmez iseñ / Ben diyeyüm ger melûl olmaz-ısañ Kim bilesin sen seni hem
dünyeyi / Hem bilesin sendeki her nesneyi Uşbu dünyâ iki nesnedür i yâr / Çift çiftdür dünyada her ne
ki var *Ve min külli şey'in halaknâ zevceyni 51/49*

Yir ü gök ü dün ü gündüz yaz u kış / Uşbu tertîbçe varur her dürlü iş

Kimi zâhir kimisi bâtın-durur / Nitekim ten aslı mâ' u tîn-durur *Innî hâlikun beşeren min tînin*
38/71

915

Ya'ni kim tîn iki dürlü nesnedür / Toprag-ıla su degül mi bes nedür Cismi şundan eyleyüpdür ol
İlâh / Çün yaratdı 'âlemi ol Pâdişâh İki urdı her işüñ bünyâdını / 'Âlem içre cismini vü adını Ol
ikiden dünyada her ne ki var / Mislini sende komışdur hem i yâr İşid imdi her biri niçe'ydügin / Kim
bilesin bu hikâyet ne'ydügin 920

Dünyada gök var-ısa sende gönül / Sen dahı ol gök gibi şöyle giñ ol Dünyada yir var-ısa sende
vücûd / Sen dahı ol yir gibi kılğıl sücûd Dünyada gün varsa sende ehliyet / Dünyada dün varsa sende
cehliyet 68

Dünyada 'arş varsa sende cân u dil / Dünyada ferş varsa sende âb u gil Dünyada yaz varsa hem
sende safâ / Dünyada kış var u hem sende cefâ 925

Dünyada gör niçe ni'met huşk u ter / Câmı gökden sûreti yirden biter Sende 'ilm ü ma'rifet
kandan gelür / harfî dilden ma'nisi cânndan gelür Dünyada bir dem gelür güneş togar / Bir sa'at bulit
olur yagmur yagar Sende şâdî kopduğı ol nûr gibi / Kaygu bulit göz yaşı yagmur gibi Dünyada hem
berr ü hem bahr eyledi / Hem kuh u kuhsâr u hem nehr eyledi 930

Berr sende ten-durur hem bahr cân / Kûh u kuhsâr a'zalardur nehr kan Yirde gökde ne ki varsa
sende var / Kimisi cânnda vü kimi tende var Gök tolu hûr u kusûr beñzer nura / Her birisi rahmet
indürür yire Sende hûb endîşeler beñzer aña / Kim biter cânndan gelür her dem saña Bu yir altı cümle
dîvlerdür tolu / Zışt ü 'ifrît her biri çirkin hulu 935

Sendeki haşm u gazab kibr ü kine / Her biri beñzer Süleymân dîvine Pes ne kim âfâk içinde yazludur / Cümle bu nefsüñ içinde gizlüdür *Senürîhim âyâtinâ fi'l-âfâki ve fî-enfüsihim hattâ yetebeyyene lehüm ennehü'l-hakku 41/53*

Aç gözüñ âfâk içinde gör ne var / İmdi bir gel kendüzüñe kıl nazar Kim bilesin hak nedür bâtlı nedür / Dünya mülkinde saña hâsıl nedür Her ki bunda bu işi bilmedise / Ol ki maksûddur anı bulmadısa 940

Yarın anda maksuda irmeyiser / Pâdişâh dîdârını görmeyiser *Ve men kâne fî-hâzihî a'mâ fehüve fi'l-âhireti a'mâ ve ezallu sebîlen 17/72*

Uşbu sözden sen seni añlayasın / 'Ârifiseñ bilesin kim sen nesin Sen seni bildüñ-ise bildüñ hakı / 'İlmüñ aslı sendedür cehd it okı *Men 'arefe nefsehû fe-kad 'arefe rabbehû*

69

Zâhir ü bâtın ne kim varsa 'ayân / Kamusı sende-durur bellü beyân Zâhirüñde 'ilm-i 'ibret yazludur / Bâtınuñda 'ilm-i hikmet gizlüdür 945

Zât içinde hîd tolupdur hak nurı / Kim hakîkat cân anuñladur diri Ayruğın eydemez gelmez dile / Niçe eydem ma'lum olmaz dil-ile Aña kim hak ma'lûm itmişdür işi / Ol kişi bilür bu sözi ol kişi Aña kim bildürmedi niçe bile / Aña kim buldurmadı niçe bula Yol varana reh-nümâ oldur ahir / Kullarını kendüye hem ol ohır 950

Vây aña kim ol okımaya n'ide / Mübtelâ kılmış-durur kaçça gide

'Âşık'a yol gösteren oldur 'ayân / Andan açılmış-durur keşf ü beyân Ol eger doğru yolu göstermeye / 'İşk-ıla doğru yola göndermeye Bu yolu kimse niçe vara-y-ıdı / Yâhud ol dergâha kim ire-y-idi Çünkü koşdı döstlara ayırmassın / Dünya ahret togru yoldan ırmassın **DOKUZINÇI DÂSİTÂN İKİNCİ BÂBDAN BEYÂN İDER Kİ VÜCÛD-I ÂDEMİ BİR**

ŞEHRİSTÂNA BEÑZER VE 'AKL VE NEFS ANDA İŞ BİTÜRİÇİDÜRLER VE GÖÑÜL HAK HAZÂNESİDÜR A'ZÂYI 'İBÂDETE DA'VET KILURLAR

955

Kanı ol kim kendüzinden 'ilm okır / Gelsün eydüñ ger ganîdür ger fakîr Okulum bu mektebüñ 'ilmin bile / 'Âlim oldur kendüñüñ 'ilmin bile Kendü 'ilmin her ki bildi mutlakâ / Kendüzinden yol açıldı ol hak'a Kendüden ol hazret'e çün buldı yol / Seyr ider her dem-be-dem ol yoldan ol Ol kişi çün kendüden aldı haber / Ol haberden iş tuyıldı mu'teber 960

Gördi kendü cismini bir şehr ulu / Her ne kim 'âlemde var anda tolu Küfr ü dîn ü fisk u tâ'at hayr u şer / İşlenür bu şehr içinde her hüner Şehr içinde her işüñ issi mukîm / Her birisi bir işi dutmuş 'azîm 70

Her biri hoşnûd u râzı işine / Diñle imdi kendü kimdür işi ne Şehr içinde vardur iki tahtgâh / Her birinde oturur bir pâdişâh 965

Bunlar iksi birbirine yağıdur / Birbirinüñ tedbirini tağıdur Hîç biri birne muti' olmaz bular / Andan olur gökçek ü çirkîn hular Ol iki sultândur âhir iy kişi / Şehr içinde işleden her bir işi Gerçi bunda hak koyupdur bunları / Bunlar okır lîk her efsûnları Cümle a'zâ bunlaruñ hükmindedür / Gerçi kim hak emri birle zindedür 970 İşid imdi her birinüñ adı ne / Kim iresin sen bu sözüñ dadına Birinüñ adı 'akıldur iy safâ / Kim anuñla durdı şer'-i Mustafâ Birinüñ adı nedür nefis ü hevâ / Kim 'akıl hükmini ol dutmaz revâ Var bularuñ her birinüñ leşkeri / Birbirine viribir her dem çeri

'Akl urupdur cân içinde tahtını / Cem' idüpdür leşkerüñ nîg bahtını 975

Cism içinde nefis taht urmuş-durur / Leşkerüñ müfsidlerin dirmiş-durur Bu iki leşker durupdur sâf sâff / Birbirisiyle kılır her dem mesâff Diñle imdi adını ol leşkerüñ / Gör bulardan kankısıdur leşkerüñ Dün ü gündüz kankısıyla bilesin / Uşbu sözden kendüzüñi bilesin

'İlm ü 'ibret tâ'at u zikr ü safâ / Berkidüpdür 'akl-ıla 'ahd ü vefâ 980

hulk u î mân u kanâ‘at kamusı / ‘Akla berkinmiş bularuñ nâmusı Hem riyâzet hem kerem ihlâs-ıla / Düzilüpdür ‘akl-ıla dün gün bile Hem mahabbet hem hayâ hem doğruluk / ‘Akl-ıla bunlarda yokdur ayrılık Uşbulardur leşkeri ‘akluñ i yâr / Bunlara beñzer dahı her ne ki var Var-durur nefsuñ dahı leşkerleri / Eydeyüm kim kimdür ol leşker eri 985

Kibr ü kîne fisk u inkâr u riyâ / Nefs ile bunlar diler ‘aklı sıya 71

Buhl u zerk u haşm u cehl ü hem hased / Dün ü gün nefse kılır bunlar meded Hem küfür hem mekr ü hîlet hem gazab / Nefse bunlar yâr olupdur rûz u şeb Hem hevâ hem fi‘l ü fitne hem nifâk / Berkidüpdür nefs-ile key ittifâk Uşbulardur nefse iş ü yâr-ısa / Bunlara beñzer dahı ne var-ısa 990

Sohbeti dün gün bularuñ nefs-ile / Ya‘ni ceng itmek dilerler ‘akl-ıla Cân içinde bu ‘akıl dutmuş makâm / Leşkeri birle durur anda müdâm Cism içinde hem bu nefsuñ menzili / Leşkeriyle dün gün anda mahfilî Bunlar iksi birbirine diş biler / Birbirinüñ hükmini basmak diler Bu ikinüñ orta yirinde gönül / Dartışurlar kim kırlarlar anı kul 995

Bu gönül mülkin bular dutmak diler / Anda genc vardur anı utmak diler Geh basar nefsi ‘akıl serleşkeri / Ten tagından dagıdur bir bir eri Geh basar ‘aklı bu nefse eyler zelîl / Leşkeri ‘akluñ olur hôr u hacîl Nefs sınıksa sığınur ten tagına / Bu ‘akıl sınıksa girer cân bâğına Cism içinde her biri bu a‘zalar / Nefs için key kal‘alardur kal‘alar 1000 Çün ‘akıl nefsi yiñe vü nefse sına / Varur anda sığınur kal‘asına Cânda vardur ‘akl-ıçun key tahtgâh / Kim ‘akıl her dem aña getirür penâh Bu ‘akıl sınıksa girür ol tahtına / Meşgul olur kendü kendü vaktına Ol anı yurd idinüpdür ol anı / Bunlar işler hayr-ıla şer olanı Orta yirde bu gönül bir noktadır / Hîç kimesne bilemez kim bu nedür 1005 Geh yönin ‘akla dutar tâ‘at kopar / Cümle a‘zâ kul olur hakk’a tapar Geh yönin nefse döner işler fesâd / Cümle hayr işler olur anda kesâd Kalb anuñçun didi aña ulular / Kim bu şahsı hayra şerre ol ular İki yüzlü olduğuyçun adı kalb / Altına bakır katıldı oldu kalb 72

Bu gönül pes bir yire uysa gerek / Kim ola ol ‘akl u nefsdan yigirek 1010 ‘Akı hak’a döndüre iş duydura / Leşkeriyle nefsi ‘akla uydura Kim-durur ol evliyâdur evliyâ / ‘Akl u nefsi bunlar iltür Mevla’ya *Kul in küntüm tuhibbûna’llâhe fettebi ‘ûnî yuhbibkümu’llâhu 3/31*

Ger hak’a nefsuñ boyun virmez-ise / ‘Akluñ eli nefsuñe irmez-ise Dut ulular etegin iste meded / Kuvvet ire saña andan bî-‘aded Nefsuñi ol duta ura demüre / Sanma kim nefsi anda ayruk dem ura 1015 Tevbedür bu nefsi ayagında demür / Tevbelü nefsi oldu kul kamu ‘ömür Her kimüñ kim nefsi tevbe kılmadı / Eyle bil kim ol imâna gelmedi Evliyâdur nefse î mân öğreden / Yohsa kâfir yurdı olur bu beden Çün fesâd iş aldı her bir a‘zayı / Sanki kâfir dutdı cümle kal‘ayı Kaldı ‘akl ol kal‘ada oldu zebûn / Mahbus oldu cân dahı kaldı zebûn 1020 Çün bu nefse tevbe virdi ol velî / Külli dartıldı fesâddan nefsi eli Kaldı tende mahbûs u hôr u zelîl / Fâsıka hak tevbeyi kılsun delîl

‘Akl oturdı tahtına işler işin / Meşgul oldu tâ‘ata yazın kışın Yandı î mân orta yirde şem‘ olup / Allah emri yöresinde cem‘ olup *Mâ künte tedrî me‘l-kitâbu ve le‘lîmânu velâkin ce‘alnâhu nûran 42/52*

Orta yirden gitdi ol fisk u fesâd / Ma‘zul oldu nefsi işi kaldı kesâd 1025 Her kimüñ kim nefsi böyle oldısa / Evliyâ öñinde tevbe kıldısa Pes müsül mân oldu nefsi mutlaka / Dünyayı terk eyledi döndi hak’a *Ve enîbû ilâ rabbiküm ve eslimû lehû min kabli en ye’tiyekümü‘l-‘azâbu sümme lâ-tunsarûn 39/54*

Yoksa dek adı müsül mândur hemîn / Mülki çün küfr aldı göster kanı dîn Bu kadar söz tapdur âhir ‘âkile / Her ki ‘âkıl bile kim ne kıla 73

Devlet anuñ kim günâhdan arına / İnana ol ulular ikrârına 1030 Gönli vü ‘aklı döne hak’dan yaña / Mahkum olup kul ola nefsi aña Cümle varlık hazret’e ‘âşık ola / hak cemâlin görmege lâyıık ola Lâcerem hak’dan bula her dem meded / Bî-şümâr u bî-hisâb u bî-‘aded

‘Âşık uşbu öğüdi ilkin sen al / Bu öğütten olmasun gönülün melâl Sen bu ‘ilmi kendü cismünde

okı / Ger buşup kakır-isañ nefse kaki 1035 Kendüzin bilmekdür âhir ma‘rifet / Kendü hâlin bilmemekdür ma‘siyet Her ki bildi kendüyi bildi hak’ı / Kündüzinde ol kişi buldı hak’ı *Men ‘arafe nefsehû fekad ‘arefe rabbehû*

Kendüzinden kündüye açıldı yol / hakk’a ograr kançarı kim varsa ol İy ‘Aşık sen kendü nefsuñ yatlu gör / hak Çalab’uñ rahmetini bulıgör İy Hudâyâ togru yoldan ırmagıl / Rahmetüñden sen bizi ayırmagıl ONINÇI DÂSİTÂN İKİNÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM ‘IŞK HER VÜCÛDDA
SÂRİ VE CÂRİDÜR VE HER KAVULDA
VÜ Fİ‘İLDE ‘IŞKDAN ESER VARDUR
ŞÖYLE KİM HİÇ VECH-İLE MEVCÛDÂT
‘IŞKDAN hÂLİ OLMAZ

1040 ‘Işk içinde her ki dogru yâr ola / Ayrılık yok niçe kim ‘ışk var ola

‘Işk yolında birlige yokdur zevâl / ‘Işk-ıla yoldaş olan buldı visâl

‘Işk evinde esriyen ayılmaya / ‘Işk elinden yazılan yoyılmaya

‘Işk-ıla sevgü ebed bünyâd ola / Ger surat gamnâk ola ger şâd ola Bu surat ne hâlde kim olur-ısa / ‘Işk ırılmaz ger surat ölür-ise 74

1045 İki hâlden bu surat hâli degül / Kim ola kim ol anuñ hâli degül Geh gam u geh şâdîdür sûretde hâl / Bundan ayruk sûrete dirlik muhâl İkisinde ‘ışk biledür cân-ıla / Diñle bir bir eydeyüm bürhân-ıla Görseñe kim bir kişi ‘âşık olur / Çünkü kendü ‘ışkına sâdık olur Ol iki hâlde añar sevdüğini / Hiç gidermez sevdüğinden ögini *Kad şegafehâ hubben 12/30*

1050 Şâdi gelse ol yüzi görmek diler / Şâdisin anuñ-ıla sürmek diler Kaygu gelse hem anı ister yine / Zîra dermân andan oldı derdine

‘Işk biledür kayguda vü şâdide / Câna boyanmış-durur kanda gide Hem iki hâlde biledür ‘ışk yine / Komaz iltür gönüli sevdüğine Bu iki hâli dahı bilgil nedür / İşid imdi eydeyüm kim nitedür 1055 Yâ zikirdür yâ fikirdür kişide / Yâ diye yâ dek dura ayruk n’ide *Ellezîne yezkürûna’llâhe kıyâmen ve ku‘ûden ve ‘alâ cünûbihim 3/191*

Dek durıçak ‘aklınuñ fikridür ol / Söyleyiçek dilinüñ zikridür ol *Men ehabbe şey’en eksere zikrahû*

Sevdüğün söyletdürür ‘ışk komadın / Gördüñ-ise höd bilesin dimedin Yine vardur âdemîde iki hâl / Bu ikiden taşra höd kişi muhâl Olduğı niçe-y-imiş bilgil ‘ayân / Diñle imdi eydeyüm bellü beyân 1060 Yâ uyur ya uykudan bîdâr olur / İkisinde ‘ışk anuñla yâr olur Görseñe her neyi kim sevse kişi / Gündüzin işi olur dünle düşi

‘Işk içinde dün ü gündüz bir olur / Cümle halde ‘ışk eri şâkir olur Çün ırılmaz ‘ışkı hâl dönmeğ-ile / Niçe hâl döner-ise bunlar bile Pes mahabbet birligi ayrılmaya / ‘Işk-ıla diri olan hiç ölmeye 75

1065 Eyle olsa ‘ışk ebed bünyâd olur / ‘Işk içinde bilelik âbâd olur

‘Işkdan ayruk ne ki varsa fânîdür / ‘Işkı berk dut ayrugınuñ terkin ur

‘Işk saña sermâyedür tap dut anı / Kim anı dutdı-y-ısa oldı ganî İy ‘Aşık sen ‘ışka dutgıl yüzüñi / ‘Işk yolında harca sür kendüzüñi Kim ebed dirlik bulasın ölmesüz / Hem gül olup açılasın solmasuz 1070 Üstüñe hak rahmeti yagadura / Tal‘at ayı karşuña togadura İy Hudâyâ togru yoldan ırmagıl / Kendü ‘ışkuñdan bizi ayırmagıl

‘Âşık ol ‘âşık ki ‘ışk iltür hak’a / ‘Âşık ol kim bulasın ‘ömr-i bekâ

‘Âşık ol kim ‘âşık olan kişiler / Hak katında ‘arza geçdi mutlaka

‘Âşıkuñ evvel nişânı ol-durur / Gözleri yaşı gerek dâyim aka 1075 Her kime kim yoldaş oldıysa bu ‘ışk / Yapduğı düzgünlerin gerek yıka

‘Işk erine küfr ü dîn kaygusu yok / ‘Işk eri ma‘şûk-ıçun dînden çıka Gerçi kim geydi pilûn gütdi

toñuz / Ne ziyân oldı ol Abdurrezzak'a Dil-ile olma müyesser 'ışk ere / 'Âşıkı ma'sûk gerek kendü çaka

'Âşık olan kişinüñ Mecnûnlayın / Yüregi yağın gerek bu 'ışk yaka 1080 'Işka mahkûm eyle
'Âşık sen sini / Vardugınça gele sözüñ revnaka Kim ebed dirlik bulasın ölmesüz / Hem gül olup
açılasın solmasuz Üstüñe hak rahmeti yagadura / Tal'at ayı karşıña togadura İy Hudâya togru yoldan
irmagıl / Kendü 'ışkuñdan bizi ayırmagıl EL-BÂBÜ'S-SÂLİSFİ'S-SÜLÂSİYYİ

Var-durur üçinçi bâbda yine on / Dâsitân çün hak buyurdı kâf u nûn Bunları üç üç yaratdı Zü'l-
celâl / Nitekim müstakbil ü mâzî vü hâl EVVELKİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN

76

BEYÂN-I MEBDE' VE MA'ÂD VE MA'ÂŞ-I
CİSMÂNİ KILUR VE BİLDÜRÜR KİM
RÛh-I İNSÂNİ GÖKDEN NEYE GELDİ VE
NE HÂSİL İTDİ VE N'EYLE RÜCÛ' İDER

Vasf-ı hâl eydem saña işid cânım / Bu hikâyet hem senüñdür hem benüm Senligi vü benligi ko
bir yaña / Bir kulag ur diñle ne dirven saña 1085 Sen senüñ ahvâlünüñ bilse-y-idüñ / Bir sa'at
kendüzüñe gelse-y-idüñ Añlasayduñ andagı dirliğüñi / Ol ezelde şâh-ıla birliğüñi Ol ezal evinde sen
kanda-y-ıduñ / Ne makâmda niçe ma'dinde-y-idüñ Ol makâmdan nişe geldüñ bu ile / Hem dahı andan
ne getürdüñ bile Bunda ne kesb eyledüñ bilür misin / Bu kadar kesbe kani' olur mısın 1090 Uş yene
bundan göçersin bir ile / Key sakın sermâyeñi virme yile Bu üç evde hâlünüñ bilseñ gerek / Aña lâyük
kullıguñ kılsañ gerek Ger bilümezseñ bilenden al haber / Ol haberden iş tuyasın mu'teber İşid imdi
biz ezelde ne-y-idük / Şöyle kim hiç eksügi yok bay-idük Yog-ıdı teşvîş ü gussa ol zamân /
Rahmetinden toptolu-y-ıdı cihân 1095 Ekmedin biter-idi dürlü yimiş / Varmadın olur-ıdı cümle yumuş

Söylemedin añlanurdı her cevâb / İşlemedin yazılurdı her sevâb Her sevâb işlemedin gelür-idi /
Ne dilerse göñlümüz olur-ıdı Sunmadın dutar-ıdı ellerümüz / Külli ârâste-y-idi hâllerümüz Varmadın
irer-idük her menzile / Korkusuz girür-idük her mahfile 1100 Bakmadın görnür-idi ma'sûk yüzi /
Şöyle birlikde dutardı ol bizi Şöyle birlikde-y-iken gör bu işi / Niçe dutsag oldı ol hazret kuşu 77

Fârig u âzâd-iken olduk esîr / Gör ki ne kıldı bize ol bî-nazîr Çünkü saldı bizi uşbu dünyaya /
Bunda gelüben sataşduk gussaya Cümle dürlü işümüz oldı emek / Yok-durur emeksüzün lokma yimek
Felâ yuhricennekümâ mine'l-cenneti

feteşkâ 20/117

1105 Bunça dürlü iş ki bu dünyâda var / Kanı bir dem âsudalık kanda var Bir sa'at yaydur güne
yanmak gerek / Bir sa'at kışdur oda çonmak gerek Bir sa'at saglık u bir dem sayrılık / Bir sa'at birlik
ü bir dem ayrılık Bir sa'at hış karnumuz tok âsude / Bir sa'at açlık elinden aluda Bir sa'at nefse esîr
hayvân gibi / Bir sa'at dirliğümüz oğlan gibi 1110 Bir sa'at gözümüze uyku gelür / Bir sa'at
göñlümüzü kaygu alır Bir sa'at dirliğümüz hak'dan yırak / Bir sa'at vaslat gibi bir dem firâk Bir sa'at
dirlik-içün emek gerek / Bir sa'at ölüm gamın yimek gerek Bir sa'at bu kaygudan çıkamazuz / Bir
nazar hak'dan yaña bakamazuz Ev ü barh u hân-u-mân mâl u tavar / Cümlesi kaygu-durur her kimde
var 1115 Anlaruñ kim eli irmez biş biter / Kaygudadur âh idüp dütni düter Uşbu işler cümle dünyâ
hâlidür / Kim-durur kim bu emekden hâlidür İmdi bu derde bize dermân gerek / Bu bizüm
dirliğümüze cân gerek Uşbu dirlikde geçen diri degül / Anuñ-ıçun kaygudan ayrı degül Dirlik oldur
kim ölümü olmaya / Şâdılık oldur ki kaygu gelmeye 1120 Kamusıyla çünkü bundan gidevüz / Hiç
bilümezüz ki anda n'idevüz Çünkü iş bunda hak'a lâyük degül / Anda ne olasımız bayık degül Bunça
iş bunça hisâb u hem cevâb / Bunça hâl bunça 'ikâb u hem sevâb 78

Bunça hulk u bunça lutf u bunça nâz / Bunça şevk u bunça zevk u bunça râz Cümlesi bizüm için
şerbet-durur / Kimisi hil'at kimi zarbet-durur 1125 Kim niye lâyük-ısa iresidür / Bilmezüz kim bize

ne viresidür İy ‘aceb biz ol ezelde ne-y-idük / Niçe dirlikde vü ne hâlde-y-idük Kim bu cân eyle ganî
âzâd-idi / Gussası vü kaygısı yok şâd-idi Anuñ-ıçun kim bizümle ol zamân / Yog-ıdı küfr ü nifâk u
hem gümân Cânumuz tolu-y-ıdı hak sevgüsü / Göñlümüzde yog-ıdı nefis kaygısı 1130 Dün ü gündüz
cânumuz sohbet idi / Anuñ için hönümüz rahmet idi Yog-ıdı bizüm-ile buhl u hased / Dünyada kâsid
şunuñladur cesed Pes niçe dirlik gerek bunda bize / Kim yarın ud gelmeye anda bize Dirilelüm ol
ezel dirliğini / Kim bilevüz pâdişâh birliğini Küfr ü inkâr u gümân terk idelüm / Göñlümüz girçeklige
berkidelüm 1135 Terk idüp hırs u hased bullum safâ / Ulular sohbetine killum vefâ Kim bize dünyâ
dahı hazret ola / Cümle dürlü hönümüz rahmet ola Ger kılursa pâdişâh bize yarî / Hem geçerse
dünyada dirlik arı Yarın anda cânumuz âzâd ola / Dirliğümüz ölmesüz âbâd ola Şol kadar mülket vire
degmemüze / Kim anuñ vâsf u hali gelmez söze 1140 Degme bir köşk yitmiş uşbu dünyaca / Yitmiş
anuñ gibi köşk andan uca Köşk-ile hür u kusûr bezm ü yarak / Hulle vü tâc u kemer taht u turak
Cümlesin vire bize almayavuz / Dahı yüz biñ ançaya kalmayavuz Eydevüz kim seni gerekdür bize /
Cânumuz müştâk-durur görklü yüze Ol sa‘atda cümle perde açıla / Dürlü rahmet üstümüze saçıla
1145 Gözümüze görnügele pâdişâh / ‘Âşık iseñ ol hevesçün urgıl âh 79

Vücûhun yevmeizin nâzıratun ilâ

rabbihâ nâzıratun 75/22-23

Dahı ne eydem saña bundan latîf / Ger ‘aşıkçañ ger ‘alimseñ ger zarîf Uşbu sözden hâlünü
añlayasın / Añlayumazsañ ahir tañlayasın

‘Âşık’uñ cânı fidî ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye Aña lâyük dirliği arı ola / Yol
içinde nâmusı ‘arı ola 1150 İy Hudâyâ arı dirlik rûzı kıl / Arılarla bize birlik rûzı kıl İKİNCİ
DÂSİTÂN ÜÇÜNCÜ BÂBDAN

TAKRİR-İ İNKISÂM-I A‘MÂR-I BENİ

ÂDEM KILUR KISM-I EVVEL MERTEBE-İ

TUFÛLİYYET KISM-I SÂNİ MERTEBE-İ

ŞÛBÛBİYYET KISM-I SÂLİSMERTEBE-İ

ŞEYHÛHİYYET VE PİRLİK

İy ‘akıl dir ögünü kendüzüne / Kim görine gizlü hâller gözüne Kullaruñ istedügin virür Çalap /
İrgürür her kim neye kılsa taleb Tâlib olgıl kendü hâlünü bilmege / Kâni‘ olma gün günün eksilmege
1155 ‘Âkil oldur kim bile kendü hâlin / Her hâl içre komaya elden yolın Câhil oldur kim dimez iş
nicedür / Şöyledür kim gündüz aña gicedür Uşbu sözden maksudum bir kaç cevâb / Kim anı bilmek
bize yavlak savâb İşid imdi eydeyüm maksûd nedür / Uşbu söz içre hikâyet nitedür Âdemînüñ ‘ömri
üç menzil-durur / Degme bir menzilde bir mahfil durur Her birinüñ bir şekil ahvâlleri / Beñzemez
birbirine hiç hâlleri 1160 hâl dahı ayruksıdur sûret dakı / Hiç makâmda bu surat kalmaz bakı 80

Niçe kim rûzgâr geçer yıldan yıla / Döndürür bu sûreti hâldan hala Niçe kim döner bu devr-i
rûzigâr / Hiç makâmda bu surat dutmaz karâr Ol ki üç menzil didüm aña nedür / ‘Ömr içinde vâsf-ı
hâlünü nitedür Oglan u yigit kocadur didügüm / Kendü ‘ömrüm kaygısıdur yidügüm 1165 Ben yirem
bu kayguyu yiñ siz dakı / Kim degir yimegine Tañrı hakı

‘Ömr hoş sermâyedür bilenlere / Vây anı hayfin yavu kulanlara Diñle imdi eydeyüm vâsf u sıfat
/ Kim niçe hâlden hâle döner surat Her makâmda hâl nedür bilü nedür / Her birinüñ göñline tolu
nedür Geldük imdi işid oğlanlık halin / Ne iş içinde geçer gör ahvalin 1170 Oglan-iken kişi hiç kaygu
yimez / Dünyaya geldüm yine gidem dimez Yok-durur anda ölüm endîşesi / Dün ü gündüz
oynamakdur pîşesi Ne yirinür dünyada ni‘met için / Ne sevinür uçmaga rahmet için Ne bilür kim
döst nedür düşmân nedür / Ne bilür kim küfr-ile îmân nedür Ne bilür kendüzini ne ayruğı / Ne bilür
kim niçedür hak buyruğı 1175 Ne gözi bakubanın ‘ibret dutar / Ne ho göñlinde anuñ hikmet biter Ne
kulagı Tañrı ‘ilmin işidür / Ne dili Allah eyitmek işidür Ne edeb var ne hayâ ne tâ‘atı / Oynamaga

sarf ider her sâ'atı Atasıyla anasın bilür hemîn / Bu kamu endîşelerden ol emîn Böyle geçer cümle
oglanlık halı / Bu hal içinde kanı Tañrı yolu 1180 Geçdi oğlanlık bu kez oldu yigit / Ol dahı ne hâl-
durur bir key işit Yigidüñ hâli geçer gaflet ile / Ögi ussı dün ü gün 'işret ile Endişesi ol-durur kim
hôs geçe / Dünyada ura duta yiye içe At bine vü ton geye devlet süre / Yiri duta mülk ala çok mâl
dire 81

Bagçalarda dün ü gün seyrân kıla / Bezenüp cilve urup cevlân kıla 1185 Kayguya karılmaya hôş
şâd ola / Her bir a'zâ dünyadan bir dad ala Kulagı sazlar üni tola müdâm / Göñli kaygu görmeye güle
müdâm Agzı dünyâ ni'metin yiyüdura / Dili dünyâ sözlerin diyüdura Şâdılkda geçüre günlerini /
Göklü yüzde besleye gözlerini Dünyada her neyi kim gözi göre / Cehdi oldur kim aña eli ire 1190
Bundan artuk fikri hergiz yok-durur / Uşbu hâller niçe dirsek çok-durur Ne ölüm endîşesin yir ol kişi /
Ne günâh dip terk ider mekrûh işi Ol yigitlik hâli dahı böyledür / Uşbu sözi kendü hâlüm söyledür
Kanı Allah buyruğı kanı safâ / Kanı hâl kim hôşnud ola Mustafâ Geçdi yigitlik dahı oldu koca / Bir
işit anuñ dahı hâli niçe 1195 Diñle imdi ol kocalık hâlini / Eydeyüm bir bir saña ahvâlini Kocalıçak
kişi olur ten za'îf / Gitdi kuvvet gitdi et oldu nahîf Oturursa durmaga yok tâkatı / Râhatından dünyada
çok zahmeti Cümle a'zâ kaldı işden oldu süst / Kopdı andan hırs u sagınç oldu cüst Bulsa-y-ıdı 'âlemi
ol bay-ıdı / hırsı anuñ dünyayı yuda-y-ıdı 1200 Gözi toymaz 'âlemi yudmag-ıla / Tola meger bir avuç
toprag-ıla Tedbirin eydür-istem tañlayasın / 'Âkil-iseñ didügüm añlayasın Bâg u çift ü şirket ü satu
bazâr / Ögi ussı durmadın anı düzer Dün ü gün oğlı kızı endîşesi / Yay u kış kaygu yimekdür pîşesi Ol
ki vardur endîşeden geçemez / Ol ki yokdur gussadan göz açamaz 1205 Cümle 'ömri şunuñ-ıla harc
olur / İrmedin sagınçına bir gün ölür Kanı tâ'at kanı kullık kanı hâl / Kaldı cümle ev ü barh u mülk ü
mâl 82

Kocalık mülki dahı oldu fenâ / Ma'siyet kim kıldıdı kaldı cana Aç gözün geçdi 'ömür vardı yile
/ Gün ki geçdi ol girü girmez ele Hak seni bunda niye viribidi / 'Ömrüñi var şöyle mi harc it didi
1210 Kullıga geldüñ ahir kullık kanı / Dünyaya sarf eyledüñ 'aklı canı Uşbu hâl bir gün ahir 'arz
olısar / Niçeler ol demde udlu kalısar Ol gusayı şimdiden yimek gerek / Yola giden yaragın itmek
gerek Ol kişi kim oğlan-iken tapuda / Geçüre oğlanlığın hak kapuda Anuñ-ıla kimsenüñ ne işi var /
Tañrı hôşnûd hem Resûl anı sever 1215 Ol yigit kim tevbeye gelmiş ola / Tañrı hâsları elin almış ola
Tâ'at içre geçüre yigitliğin / hak yolına bağlaya ussın ögin Aña degül bu sözümüz bilüñüz / Ol
velîdür aña hürmet kılüñüz Ol koca kim dünyayı elden kodı / Dünya sözlerin kamu dilden kodı Tâ'at
u zıkr ü huzûrdur dirliği / Pâdişâha birikipdür birliği 1220 Anuñ-ıla degül uşbu sözümüz / Ayagında
toprag olsun yüzümüz İnşallah kim Çalap sizi dakı / Bunlara bağışlaya bizi dakı Yüzi toprak
'Âşık'üñ şol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye Diñleyüben araya kendü yolın / Yolın arap
añlaya kendü halın Hâlin añlap da'vasından uşana / Uşanuban hak yolında döşene 1225 İy Hudâyâ
topraga düşenleri / Rahmetüñle sen götürgil anları ÜÇÜNÇİ DÂSİTÂN ÜÇÜNÇİ BÂBDAN

TAKRİR İDER Kİ MÜVELLEDÂT ÜÇ KISM

ÜZREDÜR KISM-I EVVEL 'ÂLEMDÜR

KİM 'ADEMDEN MEVCÛD OLDI İKİNCİ

83

ÂDEM 'ÂLEMDEN VÛCÛDA GELDİ

ÜÇÜNÇİ ÂDEMDEN KELÂM ZÂHİR OLDI

Pâdişâh lutfın diyem diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ Diñleyendur añlayan uşbu
sözi / Gözi görendür seven görklü yüzi Görmeyen katında birdür hûb u zışt / Bilmeyene çi duzahdur
çi bihişt Pes görendür hem bilendür añlayan / Añlayandur uşbu sözi diñleyen 1230 Görmek ü bilmek
saña virdiyse hak / Ögüñi dir gözün aç bir dogru bak Gör kim ol Allah neler kılmış-durur / Kudret
elinden neler gelmiş-durur Sâni'üñ sun'ın görüp bildi bilen / Genci genc-nâme-y-ilen buldı bulan Ol

Kadîm'dür hiç zevâl yokdur aña / Bir kulag ur diñle ne dirven saña Hem anuñ döstlarına yokdur ölüm / *Fedhulûhâ hâlidîn* okır 'ulûm 39/73

1235 Hem anuñ döstlarına yokdur fenâ / Cism-içün geldi ölüm yokdur cana Uşbu söze ger tanuk ister-iseñ / Eydeven ger 'ışk-ıla diñler-isen Üç nesene dünyada mevlûd-durur / Bir gözet bu söz ne ma'nî gösterür Birbirinden toguban geldi bular / Degmesinde bunça dürlü ma'ni var Bunlaruñ şoldur yiri evvel kadem / Kim bu 'âlem yog-iken vardı 'adem 1240 Cümle varlık yoklık içre gark-ıdı / Ni dün ü gündüz ne garb u şark-ıdı Ne yir ü ne gök ü ne çarh u felek / Ne ten ü ne cân u ne ins ü melek Ol 'ademde kamusı penhân-idi / Sanasın kim togmaduk oğlan-idi Çün işâret kıldı hak bir kez aña / Cümlesi oldı tamâm öñden soña Togdı 'âlem ol sa'at ismi bile / Görnügeldi gözlere cismi bile 1245 'Arş u kürsî yir ü gök levhü kalem / Ol 'ademden kopdı bu cümle 'âlem Çünki togdı 'âlem oldı pâyidâr / Anuñ üzre geçdi bunça rûzigâr 84

Togdı 'âlemden dahı Âdem 'ayân / Hâs u 'âm u cümlesi oldı beyân Hem sa'îd ü hem şakî vü hem şerîf / Cümle sûret bağladı zışt ü latîf Çünki cümle a'zalar oldı tamâm / Togdı Âdem'den dahı görklü kelâm 1250 Her yaradılmış ki var adı-y-ıla / Söz oluban her biri geldi dile Pes bu 'âlem kamusı kim halk bilür / Eyü yavuz ne ki dilde eydilür Ol 'ademden togdı bilüñ bî-gümân / Bî-nişândan geldi bu cümle nişân Hem bu âdem 'âlem oğlıdur yine / Ata ana yir ü gökdür bu tene Atası gök anası yir âdemüñ / Eyle olsa oğlı olur 'âlemüñ 1255 Çünki 'âlem oğlıdur âdem beyân / Togdı âdemden dahı bu söz 'ayân Âdem-ile ma'lûm oldı iş kamu / Eyü yavuz hayr u şer uçmak tamu Gelüñ imdi yönümüz dutlum Hak'a / Görelüm kimdür fenâ kimdür bekâ Kimdür ol kim öliserdür bî-gümân / Kimdür ol kim kalısardur câvidân Görelüm ol fânî olan kim-durur / Kim bu 'Azrâyil aña hâkim-durur 1260 Hem bilelüm kimdür ol bâkî kalan / Pâdişâh dergâhına lâyük olan Geldük imdi pâdişâh takdîrine / Girelüm bir bu sözüñ takrîrine Görelüm fânî nedür bâkî nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür Ol ki 'âlem eytdüm-idi hâlini / Ol 'ademden dogduğı ahvâlini Kamu dilde söylenür ismi anuñ / İlla bir görlüm nedür cismi anuñ 1265 Dörd neseden hak anuñ bünyâdını / Eyledi vü urdı 'âlem adını Birisi toprak-durur kâyim-makâm / Birisi sudur anuñ yorır müdâm Birisi yildür eser destûr-ıla / Birisi oddur münevver nûr-ıla Hem bu dördden hak yaratdı dörd vücûd / Kim kamu nesne aña kıldı sücûd Birisi anuñ nebâtdur kim biter / Bir gör andan niçeler mansıb dutar 85

1270 Birisi hayvân-durur merkeb içün / Gör niçe râhat virür ol dün ü gün Birisi insân-durur ehl-i hitâb / Bunlaruñçundur beşâret hem 'itâb Hem melekdür birisi rûhâniler / hazret'e meşgûl-durur dün gün bular Uşbu dört nesne k'eyitdük hâlini / 'Arza kılduk döstlara ahvâlini

'Âlemüñ cisminde bunlar cân gibi / Cân-ıla sûret gibidür tertibi 1275 Cân-durur kim sûreti kâyim dutar / Niçe kim yoldaş-durur dâyim dutar İmdi gelüñ bunlaruñ ahvâlini / Şerhidüben isteyelüm hâlini Görelüm kankısıdur bâkî kalan / Hem bilelüm ne-y-imiş fânî olan Kim bular dördi bile demsâz-durur / Niçe kim varlıkdudur hem-râz-durur

'Âlemi tutdı bular dördi bile / Eyü yavuz ne ki var gördi bile 1280 İlla bu birlik gerek ayrılısar / 'Ârizîdür nite kâyim kalısar Eyüsinden yavuzın seçmek gerek / Magzın alup kısrını saçmak gerek Ol ki magzıdur u bâkî kalısar / Şol ki kısrıdur u fânî olısar

'Âlem-i pâkden gelen pâkdür yine / 'Âlem-i hâkden gelen hâkdür yine Pes nebât ölür bayık hayvân-ıla / Bâki kalısar melek insân-ıla 1285 Dünya fânîdür nebât ölmek gerek / Hem dahı hayvân fenâ olmak gerek Lîkin insân u melek ölmeyiser / hazret ehлідür fenâ olmayısar *El-mü'minûne lâ-yemûtune velâkin yunkalûne min-dârin ilâ-dârin* Ölmegi şoldur ki bu mülkden gider / Ol makâma varıçak gör kim n'iderHak cemâlin göriserler bî-gü *Ulâ'ike ashâbu'l-cenneti hümm fîhâ hâlidüne* 2/82

Zîra bunlar hak nurındandır bayıkH ak nuru fânî mi olur iy ayık Küllü men 'aleyhâ fânin ve yebkâ vechu rabbike zü'l-celâli ve'l-ikrâmi 55/26-27

1290 Çünkü bildün niçe-y-imiş ‘âlemi / İmdi bir gel şerhidelüm âdemi 86

Görelüm bir âdemün aslı nedür / İşid imdi eydeyüm kim niçedür Dört asıl nesne-durur âdem dahı / Uşbu nakşu kendüzünde gör ohı Sûret ü nefis ü ‘akıldur cân-ıla / Dördi bir yirde bile insân-ıla Degmesinde hâsiyet vardur dürüst / Her birinde bir hamiyet var dürüst 1295 Sûreti gör âlet olmuş bunlara / Âleti yok kimse ne iş başara Cânı gör kim diri dutar bunları / Ol sebebden birikipdür yönleri Nefsi gör kim dünyadan ne dâd alır / Nefs gediçek tende ne lezzet kalur

‘Aklı gör ne re’y ü tedbîr dörüdür / Yidi iklîm üzre hükmin yöridür Niçe kim dünyâ dura dirlikdedür / Düzilüp dördi bile birlikdedür 1300 Hüb u zışt ü kahr u lutf u hayr u şer / Birikip dördi bile görür bular İlla bu birlik gerek kim ayrıla / İşid imdi eydeyüm niçe ola Sûret-ile nefis fânî olısar / Cân-ıla bu ‘akl bâkî kalısar Sûretün misli nebâtdur kim biter / hazret’e irmez girü bunda yiter Nefsün aslı hayvana beñzer ‘ayân / Olısar hayvân fenâ bellü beyân 1305 İlla cân insân u ‘akl aslı melek / Bunlaruñçun urılupdur nüh felek Hem ezelde var-ıdı bu ‘akl u cân / Tâ ebed hem kalısardur câvidân Eyle olsa ‘akl u cân ölmeyiser / Pertev-i hak’dur fenâ olmayısar Nefs ile sûret-durur ol kim ölür / Aslı toprakdur girü toprak olur *Minhâ halaknâküm ve fihâ nu ‘idüküm ve minhâ nuhricüküm târeten uhrâ 20/55*

Yoksa hazret ehline yokdur memât / Uçmak içre bunlara dâyim hayât 1310 Bellü bildük âdemînüñ hâlini / Hem bir asluñ añladuk ahvâlini İmdi bir görlüm nitedür ol kelâm / Kim togadur âdemîlerden müdâm Ol dahı hem aslı dörd nesne-durur / Diñle imdi eydeyüm kim ne-durur 87

Birisi anuñ nefesdür kût-ı cân / Biri âvâzdur kim ol cânâ nişân Birisi harfdür kim ol cânâdan gelür / Birisi ma‘nî olur kândan gelür 1315 Ol nefes âvâz u harf ü ma‘nidür / Diñle imdi eydeyüm kim niçedür Kanda kim söyler-ise yohsul u bay / Dördi birlikde bile yıl on iki ay Küfr ü îmân her ne kim gelür dile / Söylenen sözde bular dördi bile Söylenüben söz tamâm oldugı dem / İşidenün göñline toldugı dem Ol sa‘atda bunlaruñ dirlikleri / Bozuluban tagıur birlikleri 1320 Kimi varur ‘akl-ıla cân evine / Anda varan şek degül kim sevine Kimisi ayruluban tende kalur / Tende kalan bil ki yabanda kalur Ol nefes âvâz-ıla olur fenâ / Ayrug anda ne zikir var ne senâHarf-ıla ma‘nî girü bâkî kalur / Cân-ıla ‘

Yazılır harf cân içinde nakş olur / Ma‘ni varur külli ‘akla bahş olur 1325 Niçe kim ‘akl-ıla cân varlıkdadır / harf-ıla ma‘nî bile yarlıkdadır Çün nefes âvâz-ıla olur fenâ / Uşbu sözden saña hâlün añlana Pes melek insân u hayvân u nebât / İksi sâbitdür iksi bî-sebât Hem bu sûret nefis-ile hem ‘akl u cân / İksi ölür iksi kalur câvidân Bu nefes âvâz harf ma‘nî dakı / İksi fânî-durur iksi bakî 1330 Söz tamâm oldı kamu şerhi bile / Bâki vü fânî nedür geldi dile Ma‘lum oldı kim bu cümle mahlukât / Cismi ölür cânına yokdur vefât Ne var âhir nakl iderse dünyeden / Cân hak’a varur eger ölür beden Dünyadan gidenlere öldi dimeñ / Bunları küllî fenâ oldı dimen Zîra hazret ehline yokdur fenâ / *Fedhulûhâ hâlidîn* geldi senâ 39/73

Velâ tahsebenne’llezîne kutilû fisebîli’llâhi emvâten bel ahyâ’un

‘inde rabbihim yürzakûn 3/169

88

1335 Ölen oldur kim bu işi duymadı / Dünyada hak döstlarına uymadı /

Sıdkı oldur ‘Âşık’un ol döstlara / ‘İşkdan esrük ol ezelden mestlere Kim ölüm yokdur olara bî-gümân / Rahmet içre kalısarlar câvidân Döstlarından hak bizi ayırmasun / Dünya âhir togru yoldan ırmasun DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM ERVÂH-I BENİ ÂDEM
ÜÇ MERTEBE ÜZREDÜR EVVELKİ MER-
TEBEYE DEVLET VİRİLDİ DÜNYADA VE
ÂHİRETDE İKİNÇİYE MİHNET VİRİLDİ

ÜÇİNÇİYE DEVLET Ü MİHNET BİLE VİRİLDİ

Kanı ol kim ma'ni ister diñlesün / Didügüm söz ma'nisini añlasun 1340 Eydiserven ma'niden bir kaç cevâb / Diñleyenün cânına yüz biñ sevâb Diñle imdi eydeyüm cândan haber / Hem yine girü saña senden haber Kim bilesin sen seni hem ayrugı / Hem bilesin ne'ymiş ol hak buyrugı Ol ki bilmez kendüyi bilmez hak'ı / Ol kişinün adını hayvân okı Kendüzin bilmek ulu devlet-durur / Kendüye gelmek ulu ni'met-durur 1345 Ger dilerseñ kim bilesin hâlünü / hâl içinde añlayasın yoluñı İlk saña bilmek gerek kim cân nedür / Cân içinde küfr-ile îmân nedür Cân duta mı geldi bu cümle hali / Yohsa geldi bunda mı buldı yolu Dogru yol varanlara nedür sebab / Azanuñ azmagı ne'ymiş iy 'aceb Dogalı ikrâr-ıla gelmek neden / Togmadın inkâr-ıla ölmek neden Ol ki yavuz hulki terk itmez neçün / Biñ ögüt eydesin işitmez neçün 89

1350 Ol ki hiç ögüt aña hâcet degül / Kanda kim bulsa kılur hakkı kabûl Yâhud ol kim küfr ü îmân biledür / Geh gelür îmâna geh küfr-iledür Bu kamu işler ki vardur muhtelif / Ne sebebeden böyle olur iy 'ârif Bu işi Hâlık mıdur cümle kılan / Yohsa bu mahlûk mıdur böyle olan 1355 İşini bilmek revâdur kamuya / İş bileni iltmeyeler tamuya Yâ kişi bu işleri bilmek gerek / Yâ bilenden işidüp almak gerek Vây aña kim kendü işin bilmeye / Yâ bilenden işidüben almaya Câhil oldur dünyada hiç şeksüzün / hak bize göstermesün anuñ yüzün İmdi bir görlüm gelüñ bu iş nedür / hâl içinde bu kamu teşvîş nedür 1360 Müşkili yokdur eger añlar-ısañ / Eydeven ger 'ışk-ıla diñler-iseñ Diñle imdi eydeyüm cândan haber / Bu haberden iş tuyasın mu'teber Ol ezelden üç gürûh geldi bu cân / Degmesinde bile geldi bir nişân Birisi devlet dutagelmiş-durur / Birisi mihnet ile kalmış-durur Birisinde devlet ü mihnet bile / Ol sebebeden döndürür hâlden hale 1365 Ol ki devlet dutageldi dünyaya / Devletinden hergiz ol ayrılmaya Zîra kim hak eyle kılmışdur anı / Rahmete yoldaş olup geldi cânı Ol ki mihnetle bile gelmiş-durur / Mihnet içinde ebed kalmış-durur Hem anuñ üzre dahı hükm-i İlâh / Eyle emr itdi aña ol pâdişâh Tañrı'dandur bunlara bu iş kamu / Bunlaruñla bezenür uçmak tamu 1370 Ol biri kim ikisinden bahşı var / Ol-durur kim kimi görürse uyar Devlet issine uyarsa ol kişi / Devlete degşürilür cümle işi Mihnet ehline uyarsa hûd 'ayân / Kaldı ol mihnet-ile bellü beyân Pes aña mürşid gerek yol göstere / Kim anuñla hak yolın dogru vara 90

Mürşid olmaz-ısa yol varmayısar / Yolda kaldı menzile irmeyiser 1375 İmdi gel bir irdegil sen yoluñı / Yol içinde añlayasın hâlünü Bunlaruñ kankısınıñ hâlindesin / Dün ü gün yoldaş olup yolındasın Bu işi bilmez-iseñ nesne degül / Bilmedin bildüm dimegil iy fozûl Ger diyesin devleti geldüm duta / Çün degül dogru bu söz kanda uta Ol ki devlet dutageldi dünyaya / Kim-durur ol enbiyâ vü evliyâ *Elâ inne evliyâa'llâhi lâ-havfun 'aleyhim velâhüm yahzenûne* 10/62

1380 Kim bular hiç mihnete düşmeyiser / Nitekim Kur'ân bize virür haber Yohsa ger eydür-iseñ mihnet-ile / Yoldaş olup geldüm evvelden bile Bu dahı geçmeyiser dogru degül / Yañlışı nite kılur kimse kabûl Mihneti dutagelen kâfir-durur / Şol nifâk ehli kara münkir-durur Kim bular hiç devlete girmeyiser / Pâdişâh dîdârını görmeyiser 1385 Hem bu söz ma'lûm-durur Kur'ân-ıla / Âyetin eydeyidüm gelmez dile *Kellâ innehüm 'an-rabbihim yevme izin le-mahcûbûne* 83/15

Kaldı bu kez ol biri bölük kim ol / Ulaşıpdur cânına ol iki yol Devlet ü mihnet bile cânı bile / Karışupdur hayr u şer kanı bile Key 'amel işlerse irür devlete / Yavuz işi iltür anı mihnete Ol kişi pes kendü fi'linden bulur / Hayr u şer işledügi karşı gelür 1390 Bu makâmdur menzilüñ bilgil 'ayân / Gürnüdur hûd dirligüñ bellü beyân Sıdk u tâ'at devlete iltür seni / Nefs ü şehvet mihnete yiltür seni Devlet ehli hak rızâsın duydurur / Mihnet ehli kendüzine uydurur Ortada 'akluñ hakemdür üstüne / Eyü yavuz görnü-durur 'akluña Hem bilürsin devlet ehli yolını / Hem görürsin mihnet ehli hâlini 91

1395 Kankısın kim sen kılursın ihtiyâr / Sohbetinde dün gün olursın i yâr Anuñ-ıla varısarsın hazrete / Devleti kop mâyil olma mihnete Yohsa ger bildüñ gücün yitmez-ise / Nefsün öñinde sözüñ

ötmez-ise Dut ulular etegini sıdk-ıla / Kim bular ilte seni ol menzile Maksuduñ anda bulasın bî-
gümân / Rahmet içinde kalasın câvidân 1400 Yüzü toprak ‘Âşık’uñ ol kimseye / Kim bu sözi cân
içinden diñleye Aña lâyıq dirligi ola tamâm / Kim bula ol rahmet evinde makâm İy Çalap sen rûzı kıl
kullaruña / Ol dükenmez hönı yohsullaruña BİŞİNÇİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN

BEYAN-I GÜMİŞ VE BAKIR İDER BİL KİM HAK TA’ÂLÂ ÇÜN ‘ADEMDEN ‘ÂLEMİ
VÜCÛ

ZULMETİNDE İDİ AY-ILA GÜNEŞİ
YARATDI TÂŞEB Ü RÛZ SEYR İDÛP
‘ÂLEMİ MÜNEVVER İDELER

Ol Çalab’uñ rahmetin zıkr idelüm / Virdügi ni‘metlere şükr idelüm Bî-dirîg gökden inedur
rahmeti / Bî-hisâb yirden bitedur ni‘meti 1405 Cümle dürlü ni‘meti ol bitürür / Cümle halka yidürür
ü yitürür Her suratda bunça dürlü a‘zalar / Her birinüñ bunça ni‘met bahşı var Kulaga hôş ünleri hön
eyledi / Gözi görklü yüzler ile toyladı Ağıza gör niçe ni‘met yidürür / Gör dimâga niçe lezzet tadurur
Göñülü gör kim neler gizlü-durur / Alına bak bir neler yazlu-durur 1410 ‘Aklı bir gör kim ne işler
döridür / Devleti gör ne hükümler yöridür Gör nefesden ne du‘â agar göge / Kimse anuñ lutfını niçe
öge Dahı yüz biñ ança ni‘met dünyada / Kim yaratdı pâdişâh geldi ada 92

Ger bahâ virseñ gelür cümle ele / İşid imdi eydeyüm kim ne-y-ile Dünyada üç dürlü nesne var-
durur / Kamu nesneye bahâ bunlar-durur 1415 Bunlaruñla bulunur ne istese / Bunlaruñla alınur her bir
nese Ol bahâ altun gümüñ ü pul-durur / Dünyada ni‘met bulara kul-durur İlla kimse kim diler gevher
ala / N’eylesün kim pul-ıla gelmez ele Satusı puluñ sogandur yâ tere / Pul kaçan lâyıq olısar gevhere
Akça virse çok nesene bulunur / Dünya içre dürlü nîmet alınur 1420 Akça dahı gevhere lâyıq degül /
Zîra gevher akçayı kılmaz kabûl Gevhere altun gerek lâyıq ola / Kim anı almaklığa bayık ola Gevheri
bir taşt içinde dikeler / Altunı ol gevher üzre dökeler Altunuñ a‘dâdına yokdur karâr / Bî-hisâb u bî-
dirîg u bî-şümâr Gevhere altun bahâ şol dem olur / Kim güher altun içinde ornılır 1425

Yâ terâzûya koyalar gevheri / Darta altun birle anı müşterî Tâ ki kendü kıymetini almaya / Niçe
çok altun virürseñ gelmeye Satusı böyle-durur ol gevherüñ / Añlayasın var-ısa höd cevherüñ Bu
meseldür kim bize hâl gösterür / Allah’a varmaklığa yol gösterür İmdi gel bu ma‘niyi irdeyelüm /
Kendüzümüzde ne var isteyelüm 1430 Ol kim eytdüm pul-ıla altun gümüñ / Bir görelüm bizde anlar
ne-y-imiş

Gevheri bir isteyelüm bulalum / Ne-y-ile gelür ele bir bilelüm /

Ol ki ni‘metler didüm bilgil nedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür Pul dilüñdür hem gümüñ tendür
‘ayân / Ol kızıl altun bilüñ cândur beyân Ol kamu ni‘met ki didümdi saña / Ya‘ni uçmak ni‘metidür
baksañâ 1435 Ol güher cân maksudıdır iy habîb / Aç kulaguñ uşbu sözden al nasîb 93

İrmeyesin maksuda bu dil-ile / Nitekim gevher alınmaz pul-ıla Dil-ile dünyâ-durur ele gelen /
Zîra kim az nesnedür dile gelen Ten dahı ol maksuda irmez eli / Görnüdur kim ne kadardur ten hali
Ten ‘amel kılrsa aña uçmak gelür / Nitekim akça cihân mülkin alur 1440 Ten ile maksûd ele
girmeyiser / hak cemâlin ten gözi görmeyiser Cân gerekdür cân gerekdür cân gerek / Cân fidây kılsun
kime sultân gerek Tâ ki cân harc olmayınça mutlaka / Bellü bilüñ kimsene irmez hak’a Cân dahı şöyle
gerekdür bî-şümâr / Pâdişâh dergâhına ola nisâr Degme cân-ıla likâ mı alınur / Biñ can içre anda bir
cân bulunur 1445 Bilene söz ma‘nisi degdi tamâm / Bilmeyençün höd ne gam var vesselâm

‘Âkıl-ısañ nesne ‘arz eylemegil / ‘Akl u cân u tâ‘atum var dimegil Degme nesne mi geçer ol
hazret’e / Degme cân lâyıq mı olur rahmete Hak meger fazl eyleye rahmet kıla / Kullaruñ tâ‘atına
ragbet kıla Yohsa ne var bizde ‘arz eyleyesi / Ne dilümüz var anı söyleyesi 1450

‘Âşık’uñ ‘arz idesi nesnesiyok / Niçe kim ister-iseñ eksügi çok Hak meger eksügümüz kendü
düze / Yohsa kendü hâlümüzde vây bize İy kamu bî-çâreye feryâd-res / Bu kamu bî-çâreye feryâdres

ALTINÇI DÂSİTÂN ÜÇÜNÇÜ BÂBDAN

BEYÂN-I HİSÂL-İ SELÂSE KİM ÂDEM

OGLINDADUR EYDÜR ÇÜN TEVFİK

MÜSÂ‘ ADET İDE BU ÜÇ HASLET KİŞİDE

Şİ‘ ÂR VE DİSÂR OLUR SÜRME-İ MÂZÂĞ

ÇEKÜP MÜŞÂHEDE-İ CEMÂL KILUR

94

53/17

Key murâddur dünyada üç dürlü hâl / Kim tufeylîdür anuñ bu mülk ü mâl

Dünya mülki ol işe nisbet degül / Degme câna ol ‘atâ kısmet degül 1455 Tañrı’ dan bahşâyış ü hil‘atdur ol / Bilüñ anı key ulu hasletdür ol Hak kime virdiyse ol üç hasleti / Bellü andan savdı cümle mihneti Yokdur anuñla kimesnenüñ işi / Yarıçısı hak erendür yoldaşı Sevdüğine viridi hak ol devleti / Degmeler kanda bulur ol ni‘meti Rûzı kılusun hak anı girçeklere / Kime viridi hak anı girçek ere 1460 İşid ol hâsiyyet imdi ne’ydügin / Kim bilesin bu işi niçe’ydügin Nedür ol kim degme câna virmedi / Degme şahsuñ eli aña irmedi ŞERh-İ HASLET-İ EVVEL

Evvel ol kim nefsi aña kul ola / Ne ki nefse hükm iderse ol ola Her bir işde kâdir ola nefsi / Nefsi merkeb eyleyüp nefse bine Mahkum ola nefis, aña n’eyler-ise / Diñleye hak’dan ne kim söyler-ise 1465 Olmaya hiç nefsinüñ hükm itmegi / Nefs aña kul ola ol nefsuñ begi Ne gönülde kîne duta kimseye / Ne dilinden bîhude söz söyleye Ne tama‘ kıla gözi gördük yire / Ne galat suna eli irdük yire Kamusından arınuban pâk ola / hak yolında döşenüben hâk ola Ol işi işlemeye kim ud ola / Ol sebebden yiri yarın od ola 1470 Her ki nefsi böyledür ol şâd ola / Cümle dürlü kaygudan âzâd ola Ol ki nefsi mahkum oldı kendüye / Bilüñ anı evliyâdur evliyâ Korkusu kaygusu yok ayruk anuñ / Lâyık oldı hazretine Mevla’nuñ *Elâ inne evliyâa ‘llâhi lâ havfun ‘aleyhim velâhüm yahzenûne 10/62*

95

ŞERh-İ HASLET-İ SÂNİ

İşid imdi ol ikinci hasleti / Rûzı kılusun döstlara ol devleti Her kime virdiyse hak ol dirliği / Ol kişiden savdı cümle şerliği 1475 Şoldur ol dirlik ki nefsinden öten / Kamudan yig ol ola sözün dutan Pend virürse pendini bekleyeler / Ne dir-ise didügin işleyeler Cümle ehli mahkum ola kendüye / Ol ne kim dirse bular aña uya Kimse kim ehlini yola döndüre / Yir ü gök ehli aña baş indüre Zîra hak Kur’ân’da yâd itmiş-durur / Döstumuz düşmânumuz eytmış-durur *Innemâ emvâlüküm ve evlâdüküm fitnetün 64/15*

1480 Âdemînüñ düşmeni oğlamıdır / Ger niçe kim yüreginiñ kanıdır Kimsene kim düşmenin kul eyleye / Cân içinde hak aña yol eyleye ŞERh-İ HASLET-İ SÂLİS

İşid imdi ol üçüncüsün dahı / Şol-durur kim koymaya düşmân ohı Münkir ü kâfirden ol kayurmaya / Aña karşı müdde‘î dem urmaya Kamu yirde bekleye Allah anı / İy hoşâ ne bahtlu anuñ canı 1485 Hiç halk aña elem degürmeye / hükm idüp kimse aña yol sürmeye Ger müsülmân ger cühûd ger nasranî / Kim bakup görür-ise sever anı Cümle halk andan yaña iver ola / Kamuları ol dahı sever ola /

Devlet ola yitmiş iki millete / Düşmeye anı sevenler mihnete İrişürse yir yüzi halkı bile / Kamusun kul eyleye hulkı bile 1490 İmdi bellü bildüñüz mi bu işi / Ne sebebden eyle olur ol kişi Kim kul olur cümlesi anı gören / Müddê‘îlikdan geçer aña iren Çünkü basdı kul idindi nefsinin / Kendüye döndürdi cümle ehlini 96

Kamu ‘âlem kul-durur ol kimseye / Kim-durur kim aña karşı söyleye Böyle olan kimsene devletlüdür / Mansıb u bahşâyış ü hil‘atlüdür 1495 Rûzı kılusun döstlara anı Çalab / ‘Âşık’uñ olsun du‘âsı müstecâb /

İy Hudâvendâ Kerîmâ Hâlıkâ / Pâdişâhâ Kârsâzâ Râzıkâ /

Rûzı kılğıl döstlara bu dirligi / Dirlik içre şol riyâsuz birliği İy Hudâyâ tevfiķuñ ayırmagıl /

Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl YİDİNÇİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN OL

PÂDİŞÂH HİKÂYETİN BEYÂN İDER KİM

BİR BAGÇA YAPMAGA ‘AZM İTDİ VE HER

MEYVE AGACI Kİ ‘ÂLEMDE VAR İDİ OL

BAGÇADA EKDİ ÇÜN YİDİ YIL TAMÂM

OLDI PÂDİŞÂH BUYURDI Kİ YİDİ İKLİMİ

DA‘VET İTDİLER VE HALÂYIK ‘ÂLEMİ ÜÇ

GÜRÛH İDÛP BÂGA GİRDİLER VE

TENÂVÛL-İ SİMÂRA MEŞGÛL İTDİLER

Var-ıdı bir pâdişâh aşnu zamân / Dünyada olmış-ıdı hükmi revân 1500 Dutmuş-ıdı yir yüzini ad-ıla / Düzmiş-ıdı halkı ‘adl u dâd-ıla Yidi iklîm halkına mahdûm-ıdı / Ne ki dirse halk aña mahkûm-ıdı Hükmi güçlü ‘ömri uzun mâlı çok Ayrug endîşe kamu gitmiş-ıdı / Göñli içre bir heves bitmiş-ıdı Gâlib oldı ol heves yavlak aña / İşid uşbu hikmeti batgıl taña /

1505 Diledi kim bir ulu bagça eyleye / Yidi iklîm halkın anda toylaya Dünyada ne var-ısa anda ola / Her ki ne ister ise anda bula Eyü yavuz acı tatlu ne ki var / Bagça içinde bula ol nâmdâr 97

Çünki sultân uşbu sözi söyledi / Bu söz üzre durdı göñül bağladı Okıdı beglerini tapusına / Söyledi bu tedbiri kamusına 1510 Begler eytdi mahkumuz ne dir-iseñ / İşleyevüz niçe hükm ider-iseñ Ol gice sabr eyleyüp katlandılar / İrte oldı durdılar atlandılar /

Yörıdı sultân kamu begler bile / Yidilürdi tâzî yedekler bile Begler ü leşker kamu sultân-ıla / Bir niçe gün yörıdı seyrân-ıla Gördiler sular akar bir sahrada / Geldiler eglendiler ol arada 1515 Bakdılar ol sahrayı begendiler / Emr kıldı sultân anda indiler Eytdi bu yir bagçaya lâyıķ-durur / Bunda bagça olmaga bayık-durur Begler eytdi didüğüñ işleyelüm / Buyurursañ yapmaga başlalyalum /

Sultân eydür getirüñ mi‘mârları / Kim bular yapabilür dîvârları Niçe mi‘mâr ol gün anda geldiler / Niçe altun akça pîşîn aldılar 1520 İrgad için kişi gitdi yollara / Bu habar yayıldı cümle illere Kırk biñ ırgat cem‘ oluban geldiler / Her bir usta bir yanın başladılar Yidi yılda yaptılar dîvârını / Dörd yañadan kodılar yollarını Şeh buyurdu bagçavânlar geldiler / Her birisi bir yañasın aldılar Kazmaga başladılar dörd yañadın / Dün ü gün işlediler hiç durmadın 1525 Bagçayı başdan başa düzeldiler / Arkların hōş dartuban uzatdılar Dürlü yimiş dikdiler ol bagçada / Niçe eydem vasfını gelmez ada Niçe ni‘met kim cihânda var-ısa / Yir yüzinde her ne kim biter ise Bitdi anda cümlesi oldı tamâm / Sanasın kim uçmak oldı ol makâm Pâdişâh gördi begendi oldı şâd / Diledi kim çıkara dünyâda ad 1530 Çün gözine hōş görindi ol ara / Pes buyurdu yaptılar köşk ü serâ 98

Gendüziyçün durmaga yir eyledi / Durdı anda kışladı vü yayladı Kişi saldı çevre yaña yollara / Eytdi varuñ ma‘lum eyleñ illere Yidi iklîm halkını da‘vet kılıñ / Gelmeyeni geñsüzün alup gelüñ Tâ ki cümle bu yimişden yiyeler / Niçe kim dünyâ dura söyleyeler 1535 Çünki bu sözi işitdi halk varı / Geldi cümle bayları yohsulları Sen işit ol bagçada biten yimiş / Her birinde hâsiyet niçe-y-imiş

Kimi ‘aklın artururdu kişinüñ / Kim çıkardı ‘uhdesinden işinüñ Kimi delü eyler idi yiyeni / Kim görıçek korka-y-ıduñ sen anı Kimi halkuñ nûr virürdi gözine / Kim bakaydı görklülerüñ yüzine 1540 Kimisi göz nûrını alur-ıdı / Kim ki yirse nâ-binâ olur-ıdı Kimisi göñülleri kılurdu şâd / Eyler-ıdı halkı kaygudan azâd Kimisin yiyen düşerdi korkuya / Her ki yirse bıragurdu kayguya Kimi halkuñ düzer-ıdı dirligin / Yiyenüñ hem artururdu erligin Kimisin yiyen kişi ölür-ıdı / Bâgçevânlar kamusın bilür-ıdı 1545 Şâh buyurdu bâgçevânlar geldiler / Pâdişâhdan emr ü destûr aldılar Eytdi başlañ halkı girüñ bagçeye / Gösterüñ kim ne kefâretdür neye Her yimiş hâsiyyetin eydüñ beyân / Kangısından kim gerek yisün yiyen Ger olursa kimsene kim yañıla / Yiñemeye nefsinı ol yiñile Yâ tama‘ ide yavuz

yimişlere / Şol sa‘at tiryâk içürüñ bunlara 1550 Kim helâk olmayalar kem nesneden / Hôş selâmet yöriyeler dünyede Ol ki tiryâk içemezdir koñ anı / Ger ölürse boynına kendü kanı Çünkü destûr oldu cümle bağçevân / Bir bölük halkı alup oldu revân Ne ki şâh eyitdise eytdi bular / Yimişüñ her birisin gösterdiler 99

Hem dahı aňlatdılar ol tiryakı / Eytdiler kim içene bizüz sakî 1555 Çünkü söz degdi tamâm oldu salâ / Ol yimişden her biri aldı ele İşid imdi halk işin kim n’itdiler / Bağçaya niçe gelüben gtdiler Bunlar ol gün üç gürûh oldu kamu / Kim bulara muntazır uçmak tamu Hôş yidiler bağçanuñ yimişini / Diñle imdi her birinüñ işini Bir gürûhı şol yimişden yidiler / Kim yiyenler bu eyüdür didiler 1560 Sunmadılar ayrugına ne-y-ise / Yimediler yavuz eger k’eyise Hôş selâmet çıkdılar ol bağçadan / İmin olup cümle dürlü korkudan Bir gürûhı eyüsini yir-iken / Yavuzın yidi yimezem dir-iken Bildi kim yavuz imiş döndü girü / Tiryâk içdi derdine oldu darû Ol dahı sag çıkdı girü yolına / Hôş selâmet vardı kendü iline 1565 Bir gürûhı yidi ne gördi ise / Yirmede hiç her neye irdi ise Çün ziyân itdi bulara yidüğü / Topraga düşdi kamu gitdi ögi Bağçevânlar çün bu işi bildiler / Her birisi tiryak alup geldiler Eytdiler aluñ içüñ bu şerbeti / Giderüñ kendüzüñüzden zahmeti Uymadılar bunlar anı eydene / Ol sa‘atda cümlesi oldu fenâ 1570 Her ki ne işler-ise anı bulur / Kim neye lâyıktır ise eyle olur *Lehâ mâ kesebet ve ‘aleyhâ me’ktesebet 2/28*

İy Hudâyâ rûzı kılğıl kullara

Kim saña lâyıktır yolu doğru vara

Bu meseldür kim bize yüz gösterür / Cânumuz bisleyesi rûz gösterür Bu meseldin bir öğüt al iy kişi / hâzırın gör n’eydürüz ol geçmişi Sultan oldur kim yarattı ‘âlemi / ‘Âlem içinde döritdi âdemi / 100

1575 Begler ol hâslar-durur kim hakk-ıla / Dün ü gün ayrılmadın oldu bile Ne ki hak işler-ise dir bunlara / ‘Âkil-iseñ göñlüñi vir bunlara /

Bagçevânlar uşbu mürşidler-durur / Kim bu halka eyü yavuz gösterür Bağçe bu dünya-durur kim eyledi / Anuñ-ıla cümle halkı toyladı Ol kim eytdüm bağçanuñ yimişleri / Eyü yavuz cümle dünyâ işleri 1580 Tevbe ol tiryâka beñzer bilene / Kim Çalap’dan sıhhat irer kılana Ol kavum kim girdilerdi bağçeye / Dünya halkıdur ki girdi dünyeye Pâdişâh hükmi getürdi bunları / Kim belürdi her birinüñ hûları Dörd yañadan tolptolp geldi revân / Degme tolbtı başladı bir bağçevân Eyü yavuz her ne kim geldi ada / Cümlesin gösterdiler bu dünyada 1585 Çünkü hayr u şer bilindi saldılar / Sen işit bu halkı kim ne kıldılar /

Üç gürûh oldu cihânda hâs u ‘âm / Her birinüñ dirligin diñle tamâm Kim cihânda n’eylediler n’itdiler / Her birisi niçe gelüp gtdiler Bir gürûhı dutdılar işitdüğün / hak yola bağladılar ussın ögin Sunmadılar dünyada yavuz işe / Zikr ü tâ‘at bunlara oldu pişe 1590 Lâcerem hôş vardılar ol hazret’e / Her birinüñ cânı irdi rahmete Bir gürûhı bilür-iken hak yolın / Nefsini yiñemedi oldu yulın Bildiler kim hôş degül terk itdiler / Tevbe kılup mürşid elin tutdılar Pâdişâh hem yarlıgadı bunları / Dünyadan bunlar dahı çıkdı arı Bir gürûhı eyü yavuz dimedi / Dünyada işlemedük iş komadı 1595 Yavuz işden hâsıl oldu çok günâh / Kaçan olsa isteyiser pâdişâh Dünyada itdüklerin bilür kamu / Hem dahı bilür ki var uçmak tamu Eyle-y-iken tevbeye gelmez bular / Ulular ögüdini almaz bular Tamu odına bular lâyıktır-durur / Hiç gümânsuz uşbu söz bayık-durur *İnne ‘llezîne fetenu’l-mü’minîne ve ‘l-101*

mü’ minâti sümme lem yetûbu felehüm

‘azâbu cehennem velehum ‘azâbü’l-Harîki 85/10

1600

İy yaranlar kimde ‘akıl var-ısa

Her ki ‘aklı kendüsiyle yâr-ısa

Uşbu sözden fâ’ide bağlaya ol / Kim belürdi niçe-y-imiş doğru yol

‘Aşık eydür dogru yolu varana / Toprag olsun yüzümüz ol erene

Ve inneke le tehdî ilâ sırâtin müstakîmin 42/52

Tâ bulardan bir du‘â ire meger / Kim kıla Rahmân bize rahmet nazar Ol nazardan hak bizi

ayırmasun / Kendü kendü tal‘atından ırmasun SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ BÂBDAN

SÖZ GÜNEŞİNÜN TEŞRİFİN BEYÂN İDER

BİL KİM SÖZ GÜNEŞİ ÜÇ MENZİLDE

TULÛ‘ VE GURÛB İDER VE SÂMÎ‘LERÜN

SEM‘İN BÎ-HİTABU FESTEİMİ‘U LEHU

MÜZEYYEN KILUP MAGRİBDEN

MATLİ‘İNE RÛCÛ‘ İDER 7/204, 22/73.

1605 Hôş-durur kendü halin bilse kişi / Ma‘lum olsa kendüye kendü işi Vâkıf olsa cümle işi

añlasa / ‘Ârif olup uşbu sözi diñlese Bilse bu söz ma‘ninin kandan gelür / Aslı ne‘ymiş kankı

ma‘dinden gelür Diñlemegün dilegi bilmek-durur / Bilmegün kendüzine gelmek-durur Ma‘ninin

bilmek dilersen bu sözün / Ögünü dir kendüzüne aç gözün Gör cihânda bu yaradılmışları / Bak aña

‘ibret getür iy yol eri 1610

Her ki gördün nesneden ‘ibret duta / Göñli içre kaynaya hikmet bite İşid imdi ma‘niden birkaç

cevâb / Diñleyenün cânına yüz biñ sevâb Cân kulagı işidür ma‘ni sözün / Cân gözi görebilür ma‘ni

yüzün Nefs-durur bu ma‘niyi duyurmamayan / Göñli ol hak ‘ışkına uydurmamayan İy Hudâyâ rûzı kılglı

kamuya / Kim koya nefis dilegin ‘ışka uya 102

1615

Geldük imdi sözümüz söyleyelüm / Bu sözi kaçça varur soylayalum Üç makâmdadır bu sözün

menzili / Her birinün bir şekildür mahfili Degme bir menzilde bir yüz gösterür / Degmesinde bir

şekil ma‘nî virür Evveli göñül-durur kim gizlüdür / Cümle sözün aslı anda yazludur Söylemedin söz

göñülde var-durur / Göñül içre yazılı defter-durur 1620 Okınur her dem gelür andan dile / Kim

cihânda hayr u şer ma‘lûm ola Ger göñülde olmasa bünyâd aña / Olmayaydı bu göñül üstâd aña Hem

ikinci menzili bu dil-durur / Dil dahı bir gör niçe menzil-durur Söz göñülden çün kopar dile gelür /

Halk ögüdi cümle bu dilden alur Dil-durur ma‘lûm kılan uşbu sözi / Dil okıdı dörd kitâbı düpdüzi

1625

Dil-durur kim kişinün ahvâlini / Ma‘lum eyler cümle halka hâlini Ma‘niyi ger dil beyân

eylemese / Kim bileydi sözi dil söylemese Pes üçinçi menzil oldur kim iner / İşidenün göñli içinde

konar Yazılır anda göñül evrâkına / hâzır olur nuht gerek olsa yine Nûrı-y-ıla göñülü aydın dutar / Ol

sebebden bunça hikmetler biter 1630 Uşbu üç menzildedür söz mahfili / Geh göñül mülkin dutar u geh

dili Geh dogar bu sûrete dirlik düzer / Geh iner anda göñül mülkin bozar Söz-ile dutdı dutanlar

i‘tibâr / Söz-ile oldı olanlar ihtiyâr Söz güneşdür ma‘nisi Tañrı nurı / Anuñ-ıçun hôş dutar göñülleri

Ol güneş bu cân göginde hey döner / Geh togar bize görünür geh iner Uşbu ağız şarkına gelür togar /

Bu nefes burcına seyr idüp agar 1635 Uşbu sohbet mülkine tâb bıragur / Pes bu kulak magribinden

uyagur Bu avâz menzilgehinde seyr ider / Bir gözet kandan gelür kaçça gider Yine çevrinüp gelür bir

dem dahı / Uşbu nakşı kendüzünde gör ohı Kendü nakşın okıyan olur harîf / Kendü nefsin añlayan

olur zarîf 1640

Kendü nefsin bilmeyen bellü beyân / Ol-durur bu ma‘niden mahrûm kalan Kendüzinden kendü

‘ilmin bilene / Yirde gökde ne ki varsa bilene 103

Kendüzün bilendür ol hakk’ı bilen / Kendüye gelendür ol hakk’ı bulan

‘Aşık ol kendüzini bilenlere / Toprag eyle yüzünü sen anlara Kim bularuñ topragı iksîr olur /

Her neye irer-ise altun kılur 1645

İy Hudâvendâ Kerîmâ Kârsâz / Irma bizi ol ışıkden kış u yaz DOKUZINÇI DÂSİTÂN ÜÇİNÇİ

BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂÜÇ DÜRLÜ
HALK KETM-İ ‘ADEMDEN VÜCÛDA
GETÜRDİ BU ÂYETDEN Kİ *FEMİNHÛM*
ZÂLİMÜN Lİ NEFSİHİ İKTİBÂS İDÜP
MA‘LÛM VE MEFHÛM OLUR 35/32.

Diñle imdi eydeyüm birkaç haber / Ger cânuñda var-ısa ‘ışkdan eser Bu haberden bir nasîhat
alasıñ / Aña bakup kendü hâlün bilesin Kamuya vâcib-durur hâl añlamak / hâlini bilmekdür ahvâl
añlamak Kendü hâlin bilmeyen hayvân-durur / Ger niçe kim sûreti insân-durur 1650

İşid imdi eydeyüm halk hâlini / Kim bakup añlayasıñ ahvâlini Üç bölükdür ne ki halk var
dünyada / Her biri bir iş-ile geldi ada Degme birnüñ işleri elvân-durur / Cümlesi bu dünyada
mihmân-durur İltesidür ne ki kazandı ise / İresidür neye uzandı ise Geldük imdi bir buları eydelüm /
Her birinüñ dirligin şerhidelüm 1655

Dirliginden ma‘lûm ola hâlleri / Diñle imdi niçedür ahvâlleri Bunlaruñ bir bölügi yavuz hulu /
İçi taşı zehr-ile fitne tolu Ne duz etmek bilür ü ne koñşılık / Tamarında yok-durur hîç togruluk Niçe
kim eyelük idesin sen aña / Aygutın yavuzluk ider ol saña Sen aña döstlük halin arturasın / Ol saña
düşmanlık ide göresin 1660 Sen

anı götüresin düşmiş iken / Ol saña karşı biter olur diken Şuña beñzer kim üşimiş ilanı /
Isıdasan koynuñ içinde anı Döne seni urmaga kasd ide ol / Zahm ura derhâl bulursa saña yol 104

Eylüğe yavuzluk itmekdür işi / Pes münâfıkdur hakîkat ol kişi Ol biri bölük dahı işit niçe /
Mertebeyle bu bölük andan yüce 1665

Eylük idene bular eyelük ider / Güçi yitdükçe yola togru gider Dôsta döstdür düşmana düşman-
durur / Dôstı döst u düşmanı düşman bilür Kim aña eyelük iderse ol yine / Eylük eyler hem anuñ
eylüğine Her ki yavuzluk iderse ol hemân / Kılur aygut hem yavuz bellü beyân Her kişiyi kendü
hâlinde dutar / Her metâ‘ı kendü haddinde satar 1670 Ol

kişi mü’mîn-durur bellü bilün / ‘İzzete lâyıkdurur ‘izzet kılun İşid ol üçinçi bölük dirligin / Bir
teferrüc it bularuñ erligin Kim bular rahmet-durur kamulara / Hem yarın feryâd ire tamulara Bunlara
düpdüz-durur cümle cihân / Ne ki varsa âşikârâ vü nihân Cümle halkuñ dirligin bilür bular / Niçe
kim fisk u fesâd çirkin hular 1675

Göredurken cümle çirkin hûları / Eyle-y-iken hîş dutarlar buları Ol kişiler güneşe beñzer olur /
Nûrı-y-ıla dünyayı aydın kılur Togagelür cümle ‘âlem üstine / Yahtu virür düşmanına döstına Yâ
dahı şol yıl gibi kim düpdüzi / Çün eser tâze kılur cümle yüzi Çirkin ü gökçek kamu birdür aña / Hîç
yirer mi kimseyi bir baksañâ 1680 Yâ

dahı şol su gibidür hikmeti / Kim bitürür cümle dürlü ni‘meti Kim yunur kim abdest alır kim
içer / Cümlesine maksudın virür geçer Hem dahı şol yir gibi sâkinliği / Kamulara var-durur
miskînliği Her ne kim işler-ise ol götürür / Kim yöriyür kim durur kim oturur Tañrı’nuñ hâs
kullarıdur pes bular / Kim bular yavuzlığa eyelük ular 1685 Tañrı’nuñ erenleridür ol kişi / Eylük
itmekdür yavuzlığa işi Sen bulardan kankısısın iy safâ / Kankısınuñ yolına kıldun vefâ Gör bulardan
yoldaşuñ kankısıdur / Sendeki hû kankısınuñ hûsıdur Anuñ-ıla kopıarsın gözüñ aç / Ko münâfık
dirligin mü’mine kaç Kim iresen ol erenler yolına / Ol makâmı degme cân mı bulına 105

1690 Yüzi

toprak

‘Âşık’uñ ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye

Aña lâyıkdur dirligi ola tamâm / Kim bula rahmet evinde ol makâm Cânı gönli uşbu sözden dad ala
/ Ma‘ni içre ol kişi üstâd ola Girtü mü’mîn ol-durur kim ma‘niye / İşidiçek sıdk-ıla saddak diye İy

BEYÂN İDER KİM PÂDİŞÂH-I ‘ÂLEM

, CİHET-İ ZABT-I BENİÂDEME ÜÇ DÜRLÜ

TAHTA BAHT-I EBED VİRDİ VE TÂC-I

‘İZZET BAŞLARINA KODI VE OLARUÑ HAKKINA SÖYLEDİ Kİ *FAHKÛM*

BEYNE’N-NÂSİ Bİ’L-hAKKI 38/26

1695

Göñlüme geldi yine bir vâsf-ı hâl / Kim bize bu söz cevâbdur hem su’âl Ma‘lum eyler her makâmuñ hâlini / Gösterür hem yol eri ahvâlini Devlete yoldaş niçe olur kişi / Başa ne’yle iledür her bir işi Her makâmda n’eyleyüp n’itmek gerek / Yol eri yolda niçe gitmek gerek Uşbu söz eydivirür diñleyene / Diñleyüp söz ma‘ninin añlayana 1700

İşid imdi hâl nedür dirlik nedür / Her makâm içinde serverlik nedür Gör bu mülki niçe düzdi ol İlah / Niçe kodı her makâmda pâdişâh Kim anuñla ol makâm ârâstedür / Pâdişâhı olmayan mülk yastadır Dünyada üç taht yarattı ol Celîl / Kim bulara yok-durur olmak zelîl Ger ölürse tahta hükm iden kişi / Taht ölmez bellü bilüñ bu işi 1705

Zîra kim bunlar-durur göge direk / Niçe kim dünya dura bunlar gerek Ol zamân kim bunlaruñ hükmi kala / Bu felek hükmi gerek ma‘zûl ola Diñle imdi eydeyüm ol tahtları / Kim bunlaruñ Tañrı’dandur bahtları Birisi sultân-durur hükmi revân / Mahkum olur hükmüne cümle cihân Diler-ise dünyada ‘adl eyleye / Ni’met-ile cümle halkı toylaya 1710

Ger dilerse zulm-ıla yıka ili / Ne ola kim irmeye anuñ eli 106

Biri ‘ilm ehli-durur kim şer‘-ile / Dîn içinde hükm ider kıldan kıla Mismili murdârı bunlardur bilen / Dîn içinde gösterüp ma‘lûm kılan Zîra kim bunlar-durur dîn diregi / Şer‘ içinde cümle halkuñ yigregi Hem birisi evliyâdur evliyâ / Bu göñül yüzün gerek bunlar yuya 1715 Kankı göñül kim yüzi yunmuş-durur / Ol göñüldür kim hak’a dönmiş-durur Evliyâdur göñüle saykal uran / Cism içinde nefsleruñ boynın buran Degmesi bir dürlü mülke hükm ider / Her biri bir dürlü iş dutmuş gider Ol ki sultândur ile hükmin sürer / Göñüle hükmi anuñ kanda irer

‘Adli vü zulmı yorır il üstine / Yazılır fermânları mâl üstine 1720

Her ki dutmazsa anuñ fermânını / Öldürüben yire döker kanını İlla ‘ilm ehli dine hâkim-durur / Dîn içinde mahkum olmaz kim durur Dîn ilin düzer bular dünin günin / Bunlara bildürdi hak İslâm dinin Her ki mahkûm olmaz-ısa bunlara / Yarın anda kopısar yüzi kara Evliyânuñ hükmi göñülde yörir / Anuñ-ıçun kamular yüzün sürür 1725

Bunlara virdi Çalap göñül ilin / Bunlara bildürdi hem kudret dilin Kimsene kim bunlara münkir ola / hak didârından gerek mahrûm kala İmdi bir görlüm bu tahtlar ne-y-ile / Devlete yoldaş olup gider bile Tahta hükm itmek geñez midür i yâr / Sanmagıl kim degmenüñ hükmi irer Bunlara üç dürlü hâl lâzım-durur / Anuñ-ıla tahtına hâkim-durur 1730 Kankısınuñ eksük olursa işi / Tahtına hâkim degüldür ol kişi İşid imdi eydeyüm ol hâl nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Sultanuñ evvel gerek aslı ola / Andan ikinci bütün ‘aklı ola Aslı olmazsa aña kim tapısar / ‘Akı olmazsa ili kim yapısar Hem üçinçi devleti muhkem ola / Kim halâyık kamusı mahkûm ola 1735

Devleti olmazsa hûd sultân degül / Hiç kimesne hükmini kılmaz kabûl Çün ola aslı vü ‘aklı devleti / Yir yüzini duta anuñ heybeti Andan ol sultânliga lâyıık ola / Pâdişâhlığı anuñ bayık ola 107

Böyle olmazsa bir addur dadı yok / Bu za‘îf mazlûmlara feryâdı yok Geldük imdi ol şer‘at ehline / Kim bular mutlak hakemdür bu dine 1740 Mescid ü minber bunlaruñ tahtları / ‘İlm ü Kur‘ân’dur bunlaruñ rahtlarıHükm iderler nefse hak emri-y-ile / Gösterürler hak yolın kıldan kıla Hem buları üç hüner dâyim dutar / Dîn içinde tahtını kâyim dutar Ol hünerden ger biri eksük ola / hükmini iltümeğe ‘âciz kala Diñle imdi ol hüner niçe-y-imiş / Kim bilesin bunda maksûd ne-y-imiş

1745

Evvel oldur kim ola ‘ilmi tamâm / ‘İlm içinde ma‘lum ola her makâm Bir suvâle bin cevâb hâzır
ola / Müşkili hall itmege kâdir ola Hem ikinci didügin işleye ol / Didügin dutmak olur key dogru yol
Didügin kendü duta evvel kadem / hâlini irdeyüdura dem-be-dem Hem üçinçi kâni‘ ola dünyaya / Ne
ki hak viridi-y-ise şükr eyleye 1750

Kim kanâ‘at key ulu genc-hânedür / Hîç dükenmez harc idüp dürdânedür *El-kanâ‘atu kenzün lâ-
yefnâ*

Çün ola ‘ilm ü ‘amel ârâste / Hem kanâ‘at kıla ol bî-vâsıta Kamu ‘âlem hükmine fermân ola /
Şeksüz ol derdlülere dermân ola Yohsa ger böyle degülse n’idiser / Kendü ‘âcizdür kime hükm
idiser Evliyâ tahtın dahı añlar-ısañ / Eydeven ger ‘ışk-ıla diñler-iseñ 1755

Gör üçinçi tahta hâkim kim-durur / Kim gönül mülki aña mahkûm-durur Evliyâdur kim Çalap
hükmi ile / Şâh olup hükmin yöridür gönüle Bu gönül âhir Çalap mülki-durur / Mülkini sevdük kulına
bildürür *Ve ‘allemnâhu min ledünnâ ‘ilmen 18/65*

Mevli’nüñ sevdük kulıdur evliyâ / Evliyâdur dogru varan Mevli’ya Evliyâdur kim bulara korku
yok / Dünyada hem âhiretde kaygu yok *Elâ inne evliyâa’llâhi lâ hayfun ‘aleyhim velâhüm
yahzenûne 10/62*

1760

İşid imdi evliyâ tahtın dahı / Gönülüne yaz bu sözi her dem ohı Ol dahı gör ne-y-ile hâkim-durur /
Kim gönül mülki aña mahkûm-durur Üç nasîb bahş eyledi Allah aña / Tahtın ol kâyim dutar öñden
soña 108

Ger biri eksük olursa iş degül / Hîç nasîbsüz kişi yol varmış degül İşid imdi ol nasîb nedür
‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân 1765

Evvel oldur kim bütün ‘ışkı ola / Kim bu halkı döndüre hâldan hala Hem safâ ola ikinci hem arı
/ Arı gönülde olur Tañrı nurı Hem üçinçi duta Allah hulkını / Hulk-ıla hôt duta ‘âlem halkını
Tahallakû bi-ahlâki’llâhi ta’âlâ

Çün ola ‘ışkı bütün gönli safâ / Andan ola anda hulk-ı Mustafâ *Huzi’l-’afve ve’mür bi’l-’urfî ve
a’rıız ‘ani’l-câhilîn 7/199.*

Pes gönülde ol kişi sultân-durur / Cümle ‘âlem hükmine fermân-durur 1770

Ger degülse böyle kim didüm tamâm / Gönül ilinde aña yokdur makâm Zîra kim sultânlığa lâyıık
degül / Evliyâ hâlinde ol bayık degül Söz tamâm oldı kamu şerhi ile / İlla ol kim ma‘nidür gelmez
dile Ma‘niyi bu dil beyân eyleyemez / Eyle kim gönüldeyür söyleyemez Anlara kim ma‘ni keşf olmış-
durur / Bahri olup deñize talmış-durur 1775

Kanda gevher var-ısa oldur bulan / Bu sözüñ ma‘nisini oldur bilen Anlaruñ kim sûrete kaldı
gözi / Ne dimekdür ne bilür ol bu sözi Söz kamusı ol degül kim dildedür / Ol kim aslıdur sözüñ
gönüldeyür Gönüle gir ki hakikat bilesin / Bu sözüñ ma‘nîsin anda bulasın İy Hudâyâ ‘Âşık’a sen kıl
yarı / Kim bu halka bildüre bu sözleri 1780 Dôstlarınıñ dôstlığın artur dakı / Düşmanın dôst eyle
birliğüñ hakı Suçını bağışlagıl hâslaruña / Lâyık eyle ‘âkıbet dîdâruña *EL-BÂBU’R-RÂBÎ’U FÎ’R-
RUBÂ’İYYİ /*

Zıkr ider dördinçi bâb on dâsitân / Degme birsi dilgüşâ çün bûsitân Ma‘lum eyler dördleri
dördinçi bâb / Hemçünân ki hâk ü bâd u nâr u âb *EVVELKİ DÂSİTÂN DÖRDÜNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM ‘ANÂSİR ‘ÂLEM-İ*

SUGRÂNUÑ DÖRD DİREGİDÜR VE İ’ –

109

*RÂB-I ‘ÂLEM-İ KÜBRÂKİM REF‘ VE NASB
VE CERR VE SÜKÜNDUR*

MÜMÂSİLE DÖRD ERKÂNDUR VE BE-
YÂN-I MEN 'AREF İDÜP LE-İN ŞEKER-
TÜM İŞÂRET İDER 14/7

Gör kim ol Allah neler kılmış-durur / Kudret elinden neler gelmiş-durur 1785

Diledi kim kendüzini bildüre / Mülk yarada mahlûk-ıla toldura Ol didi oldu cihân u cism ü cân /
Durdı yir gök ma'lûm oldu ins ü cân Her bir işi bir işe kıldı sebab / Ol sebebden kamuya oldu neseb
Hiç sebepsüz dünyada iş olmadı / Hiç nesebsüz dünyaya halk gelmedi Her ki geldi kamusunuñ aslı
var / Aslı olan nesnenüñ hem nesli var 1790

Ol ki aslı nesli yokdur kimdür ol / Oldur ol kim kamuya hâkimdür ol *Kul huva'llâhu ehad*
Allâhu's-samed lem yelid velem yûled velem yekun lehû küfüven ehad 112/1-4

İşid anuñ kudretin eydem 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Gör ki ne kıldı vü n'itdi
n'eyledi / Ne yarattı neyi neden eyledi / Bu işi vâcib-durur bilmek saña / Diñle imdi eydeyüm batgil
taña

İlk yarattı kudretinden 'akl-ı kül / 'Akl-ı külden eyledi dörd dürlü kul 1795 Kıldı ol dördü
cihâna dörd sûtûn / Andan oldu nasb u cerr ref' u sükûn Âb u âteş bâd u hâk ad eyledi / Bunları bu
mülke bünyâd eyledi Dördine dörd hükm virdi ol Celîl / Kim bulara yok-durur olmak zelîl Her birisi
bir işe kâyim-durur / Bunlaruñla bu cihân dâyim durur İşid imdi her birinüñ işi ne / Gör ki niçe
hoşnud işlü işine 1800

Birisinden tâze olur deşt ü bâg / Biter anuñ hâsılında bal u yağ Birisi mülke çerâg olmuş-durur /
Aydınından yir ü gök tolmuş-durur Birisi yir yüzünüñ ferrâşıdır / Hem sular hem süpürür hem arıdur
Birisi mahkûm olup tutdı karâr / Tâ ki mahlûk süre anda rûzigâr Dördü dörd işde durupdur hôş latîf /
İşlü işinde velî dördü harîf 110

1805 Tâ

kopınça ol kıyâmet günleri / Kimse ma'zûl itmeyiser bunları

'Âlemüñ aslı bu dörd server-durur / 'Âlemi kâyim dutan bunlar-durur Bunlaruñla bu cihân dutdı
sebât / Bunlaruñla dünyada bitdi nebât Dünyada nesne vücûda gelmeye / Kim bulardan anda mevcûd
olmaya Sûret aslı cümle bu dördden biter / Hem yene cümle gıdî andan dutar 1810

İmdi gel ma'ni bile bak hâlüne / 'Âşık-ısañ vâkıf ol ahvâlüne Gör kim ol Allah senüñle n'eyledi
/ Niçe düzdi seni neden eyledi Ne 'inâyet kıldı saña ol hakîm / Ne kerâmet virdi saña ol Kerîm Ger
bilürseñ kadrini şükr eylegil / Dün ü gündüz durmadın zikr eylegil *Le'in şekertüm le-ezîdenneküm*
14/7

Şükr iderseñ artura bahşâyışuñ / Diñle imdi eydeyüm nedür işüñ *Fe-emmâ bi-ni'meti rabbike*
fehaddis93/11

1815

Çünkü ol Allah saña virdi vücûd / Toprag u su yil ü od kıldı sücûd Dördü bir kezden senüñ
kullıguña / Geldi teslîm oldu ululuğuña Her birisi kullıga dutdı boyun / Girtü bilgil bu sözi dutma oyun
Eydeyüm her birinüñ işi nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Odı gör kim yüregüñde yanadur /
İssılıguñ od degül mi yâ nedür 1820

Ma'deñi hall eyleyen oddur senüñ / Anuñ-ıla kâyim olur bu tenüñ Hem güneş oddur dogar her
gün gelür / Karañuken evüñi aydın kılar Ne dikerseñ besler anı bitürür / Ne biterse perverişle
bişürür Kim sen anı yiyüben şükr idesin / Dün ü gün Allah adın zikr idesin *Le'in şekertüm le-*
ezîdenneküm 14/7

Yıl dahı geldi saña oldu nefes / Kim anuñla diri yorır bu kafes 1825

Ger nefes gidüp girü gelmez-ise / Ten ölür yilden nefes almaz-ısa Degme bir sâ'atda biñ kez iy
velî / Saña ni'met eyler Allah ol yili Şükr iderseñ sen dahı ol ni'mete / Hôş nefesler viribigil

hazret'e *Le'in şekertüm le-ezîdenneküm 14/7*

111

Suyı gör kim tamaruñda kan-durur / Hem içerseñ susayıçak kandurur Sûretüñ hem anuñ-ıla hış geçer / Hem yunur hem avdaz alur hem içer 1830

Dîn ü dünyâ ehline ol sâkidür / Hem Çalap dîdarınuñ müştâkıdur Anı dahı ni'met eylep ol Celîl / Kendü lutfından saña kıldı sebîl Kim içesin şükr idesin sen dakı / Yirine gelmek gerek kullık hakı *Le'in şekertüm le-ezîdenneküm 14/7*

Topragı hem gör ki n'itdi ol İlâh / Kim senüñçün eyledi hış tahtgâh Toprag üstinde saña virdi makâm / Kim olasın ol makâmda sen müdâm 1835

Hem bu toprakdan surat virdi saña / Kim gören hayrân olup kalur taña Sen dahı şükr ü senâ kılsañ gerek / Uşbu lutfuñ kadrini bilseñ gerek *Le'in şekertüm le-ezîdenneküm 14/7*

Kim halâl ola saña bu 'ışk u dem / Devletüñ artadura her dem-be-dem Çün bu dörd nesne kuluñdur iy safâ / Sen dahı hak 'ışkına kılğıl vefâ Hem kuluñdur hem dahı asluñ köküñ / Uşbu söze olmasun hergiz şeküñ 1840

Zâhir içinde bular senden ulu / Bâtın içinde bular senden alu Sûretâ baksañ bular bisler seni / Ma'nide kuldur saña bilgil şunu Geldi bunlar bislemek-içün teni / Gelmedi kul idine küllî seni Kamu nesne câna kul olmuş-durur / Cân hak'a kullıg-ıçun gelmiş-durur Hayf aña kim kul ola kullarına / Kullık ide kendü yoksullarına

1845 Uşbu sözler 'âkile ma'nî yiter / Bu kadar sözden delim ma'nî biter Câhile söz üküşi assı degül / Çün işidüp ma'niyi kılmaz kabûl Kimsene kim kendüzin bilmiş ola / Cem' olup kendüze gelmiş ola Ma'ninüñ aslı aña ma'lûm olur / Anuñ-ıçun munsıf u mahkûm olur

'İşk sözidür 'Âşıka ma'nî viren / Ma'niden vâkıf degül 'ışksuz eren 1850

İy Hudâyâ bu sözi añlayanuñ / 'İşkın artur cân-ıla diñleyenüñ Kendü 'ışkuñdan anı ayırmagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl İKİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM NÜFÛS-I ÂDEMİ

112

MESCİD-İ CÂMİ'-İ 'ÂLEM-İ ULVİ VE
SÜFLİDÜR VE 'AKIL EVVEL HUTBEYİ
VAHDET-İ MENBER-İ DİMÂGDA HALK
BAŞI ÜZRE OKIR VE TAKRİR-İ HİL'AT-I
VÜCÛD-I BENİ ÂDEM KILUR

İlk saña bilmek gerekdür ol İlâh / Kim neden kıldı seni ol Pâdişâh Tâ cihânda hış nesne kalmadı / Kim anuñ mânendi sende olmadı 1855

Bu senüñ cismüñ makâmdu mu'teber / Mu'teber bil bilme anı muhtasar Bil kim ol bir mescidi câmi'-durur / Eyleyen bu mescidi sâni'-durur Anuñ-ıçun eyledi bu mescidi / Cümle mahlûk bunda cem' olsun didi Çün surat câmi' dimâg minber-durur / Câmi' içre cümle nesne var-durur

'Akl agupdur bu dimâg minberine / Hutbe okır cümle halk üzerine 1860

Dünyada 'ömrüñ dahı bilgil nedür / Öyle san bir yaluñuz âdînedür Halk varı cem' olmuş uş bunda bugün / Nitekim mescidedür âdîne gün Kamu 'âlem bunda cem' olmuş-durur / Bu vücûd mescidine tolmuş-durur Kim bu 'akluñ hutbesin diñleyeler / Kul nedür sultân nedür añlayalar

'Akl okır ol vahdet-i hak hutbesin / Hâlıkı sultân kul eydür kamsın Pâdişâh hükmini kul dutmak gerek / 'Âkıl-ısañ bilesin n'itmek gerek 1865

Ol zamân kim pâdişâh lutf eyledi / Yapmaga bu mescidi hükm eyledi Buyrug oldı toprağın dirşürdiler / Dört kavuldur kim niçe getürdiler Bir kavulda toprağın bu mescidüñ / Taş feriştehler getürdi işidüñ Bir kavulda şol firiştehler-idi / Kim buları hak resûle virbidi Bir kavulda hîd hüküm

‘Azrâyl’ e / Oldı kim ol topragi hâzır kıla 1870 Bir

kavulda

sundı kudret kabzasın / Cem‘ kıldı mahlukâtuñ kamusın

Fe-kabaztü kabzaten min cemî‘i‘l-arzı

Dörd kavul dördi dahı geldi dürüst / Dörd asıldan bu beden oldı dürüst Degme asl içinde bir kudret kodı / Bir işit gör kim niçe hikmet kodı 113

Birisi ol hikmetüñ rûyendedür / Birisi hayvân gibi pûyendedür Birisi insân gibi gûyendedür / Birisi hemçün melek cûyendedür 1875

Dördine dört nesne kısmet kıldı hak / Her biri hâllü halinde oldı hak *Nahnu kasemnâ beynehüm ma‘işetehüm fi‘l-hayâti‘d-dünyâ 43/32*

Her birinüñ şerhini eydem ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân Ol ki rûyende-durur hemçün nebât / Bitmek uzanmak-durur anda sıfât Şol firiştehler topragin cem‘ eyledi / Kim bularuñ menzili taşra-y-ıdı Suyı cân virdi Çalap ol topraga / Gör kim andan niçe ni‘metler dogâ *Ve ce‘alnâ mine‘l-mâ‘i külle şey’in hayyin 21/30*

1880

Ol ki pûyende-durur hayvân hulu / Göñli yimekte vü gözi uyhulu Topragın şunlar getürdi bir yire / Kim risâlet iltı peygâMBERlere Emr-ile ol topragi kıldı diri / Yokdur anuñ tertibi vü tedbiri *Kuli‘r-rûhu min-emri rabbî 17/85*

Ol ki gûyende-durur âdem gibi / Dimek işitmekdür anuñ tedbiri Topragın dirşürtdi ol ‘Azrâyl’ e / Diri kıldı hak anı nefha-y-ıla 1885 Nefhayı ol topraga cân eyledi / Anuñ-ıçun ‘ilm ü hikmet söyledi *Fe-nefahnâ fîhi min rûhinâ 66/12*

Ol ki cûyende-durur hemçün melek / Zîr-i pây oldı aña ol nüh felek Topragın kudret eliyle ol Celîl / Cem‘ kıldı var-durur aña delîl *Ve‘l-arzu cemî‘an kabzatuhû yevme‘l-kıyâmeti 39/67*

Rûh-ı kudsi bunlara cân eyledi / hazretin hem aña seyrân eyledi *Ve eyyednâhu bi-rûhi‘l-kudüsi 2/87*

Uşbu dört nesne saña kısm eyledi / Dördini katdı bile cism eyledi 1890

İşid imdi her birinüñ adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını Cism içinde dördi dutdı dört makâm / Anuñ-ıla bu beden oldı tamâm Görseñüz rûyendedür uşbu ayah / Tâ aña degin ki olmışdur dü şâh Eyle san iki direk durmuş-durur / Bu surat evini götürmüş-durur 114

Va‘llâhu enbeteküm mine‘l-arzı nebâten 71/17

Hem ayakdan yokarı püşt ü şikem / Ne‘ydüğün diñler-iseñ eydivirem 1895 Bu

şikem pûyendedür hayvân gibi / Yimek ü içmekdür anuñ mansıbı *Ye‘külüne kemâ te‘külü‘l-en‘âmu 47/12*

Şehvet ü hırs u hevesdür pîşesi / Yok-durur ayruk anuñ endîşesi Çün şikemden geçdi gör uşbu sine / Neye beñzer dirliği vü hûsı ne Dile degin bu sine gûyendedür / Anuñ-ıçun ‘ilm ü hikmet andadır *Yâ eyyühe‘r-resûlü bellig mâ ünzile ileyke 5/67, Ve yetefekkerüne fî-halkı‘s-semâvâti ve‘l-arzı 3/191*

Zîra kim olmuş-durur âdem-sıfat / Söyledügi cümle ‘ilm ü ma‘rifet 1900

Zıkr ü tesbîhü temennâdur işi / Âdemînüñ pes dahı nedür işi Sîneden söz çün kopar konar dile / Dil anı ma‘lum kılur kıldan kıla Âdemî bu söz-ile oldı şerîf / Söz içinde hâsa kim olsa zarîf Çünki dilden geçdi menzil oldı baş / Pes bilüñ cûyende milki oldı baş

Şol firiştehler gibi kim dem-be-dem / Gâh urur yirde vü geh gökde kadem 1905

Yirde gökde ne ki varsa seyr ider / Bir işit kim seyr içinde ol n’ider *Ve yetefekkerüne fî-halkı‘s-semâvâti ve‘l-arzı 3/191*

Ne ki ma‘nî var-ısa ister bulur / Dirliği cûyendenüñ böyle olur Uşbu dört nesne kim eydildi

‘ayân / Ma‘lûm oldu dirliğı bellü beyân Görelüm bir bunlaruñ ölmü niçe / Diñle imdi eydeyüm uçdan
uçta Ol ki rûyende-durur toprakını / Taş firiştehler getürmişdi anı 1910 Suyı cân virmiş-idi Allah aña
/ İşid uşbu hikmeti batgıl taña Yine cânın ol feriştehler alır / Kur’an içre âyeti böyle gelür *Ellezîne
teteveffâhümü’l-melâ’iketü tayyibîne* 16/32

Ol biri pûyende kim öñden soña / Vasfını şerheyleyüp eytdüm saña Kim resûller toprakını
dirmiş-idi / Allah emrinden cânın virmiş-idi Yine bunlar alır anun cânını / Nazma gelmez kim diyem
Kur’ân’ını *H attâ izâ câ’e ehadekümü’l-mevtü teveffethu rüsülünâ* 6/61

115

1915

Ol biri gûyende kim eytdüm-idi / Vasf u hâlin cümle şerhitdüm-idi Şol ki emr olmuş-ıdı
‘Azrâyil’e / Kim anuñ toprakını hâzır kıla Nefhadan cân virmiş-idi hak aña / Eytdüm-idi bunları
cümle saña Yine ‘Azrâyil-durur cânın alan / Kur’an eydür bu sözi dutma yalan *Kul yeteveffâküm
melekü’lmevti’llezî vükkile biküm* 32/11

Geldük ol cûyendenüñ ahvâlini / Eytdüm-idi saña cümle hâlini 1920

Kim anuñ toprakını ol pâdişâh / Kendüsi cem‘ eylemişdi ol İlâh Rûh-ı kudsî hem bulara cân-ıdı
/ Nüh felek uçdan uça seyrân-ıdı Yine cânın bunlaruñ Allah alır / Bu söze Kur’ân’da hem âyet gelür
Allâhu yeteveffe’l-enfüse hîne mevtihâ 39/42

Velletî lem temut fî-menâmihâ 39/42

Anlaruñ kim cânını Allah alır / Eyle bil katre girü deryâ olur Ayruk aña katre olmak olmaya /
Eyle dirlik buldı ol hiç ölmeye 1925 Ma‘lum

oldı bu beden birin birin / Eytdük ol cevherlerüñ yirlü yirin Sâbit oldu cümlesi âyât-ıla / Şerhü
takrîr ü beyân kıldan kıla İlla ol ma‘nî ki vardur gizlüdür / Dile gelmez ol gönülde yazludur Hiç
kimesne kim gönülde yol bula / Ol gönül genc-hânesini ol bile İy Hudâyâ ‘Âşık’ı bu ma‘niden / Bir
nefes bir dem ayırma anı sen 1930

Diñleyenüñ gönline rahmet bırak / Bunlara göstermegil hecr ü firâk Dôstlaruñ yüzi suyıçun iy
Kerîm / Bizi bizden istemegil iy Rahîm ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDİNÇİ BÂBDAN BU

ÂYETİ Kİ *VELİ TA‘LEMÛ ‘ADEDE’S-SİNİNE*

TEFSİR İDER BİL KİM hAK 17/12

BİL KİM hAK TA‘ÂLÂFUSÛL-I RÛZİGÂ-

RI DÖRD FASL ÜZRE KİSMET İTDİ VE

A‘MÂR-I BENİ ÂDEMİ AÑA GÖRE DÖRD

KİSM EYLEDİ ANI BEYÂN İDER KİM

116

NİÇEDÜR

İy cihânda ‘ilm ü ‘ibret isteyen / Aç gözünüñ bir dem bu gafletten uyan Gör ki ‘âlem toptolu
‘ibret-durur / Her neye bakar-ısañ hikmet-durur Dek gönül birle göresi göz gerek / Görene ma‘lûm-
durur ne söz gerek 1935

Anlaruñ kim gözünü açdı Celîl / Kamu nesne aña âyât u delîl Kanda kim baksa okır andan sebak /
Açug-ısa gözlerüñ sen dahı bak Kim göresin ‘ilm-ile ‘ibret nedür / Hem bilesin bu hikâyet nitedür
Yohsa ger bakup gözünüñ görmez ise / Fikr idüp ‘akluñ aña irmez-ise Dut kulaguñ ol erenler sözine /
Kim bilesin dilegi ne sözi ne 1940 Söz içinde ma‘lûm ola iş nedür / Diñle imdi eydeyüm kim
nitedürHak yaratdı kudretinden dünyayı / Hem yaratdı dünyada günü ayı

Ay u güneş togmag uyakmag-ıla / Gün hisâbı aya varur ay-ıla Yıl geçer ‘ömri bile harca sürer /
Niçe uzun yaşlar uçına irer Şimdi hód çok yaşayan seksen yaşar / Doksana irer-ise ‘aklı şaşar 1945

Pes ‘ömür yigregi seksen yaş olur / Kim ‘akıl anda bile yoldaş olur Uşbu seksen yaş kim eytdüm

hâlini / Ne kadardur eydeyüm ahvâlini Sekseni gelmiş-durur bir yıl gibi / Bir yıl içinde düşüpdür tertibi Bilmeyen bu tertibi hayvân-durur / Ger niçe kim sûreti insân-durur Tertib-ile düzmiş Allah her işi / N'ideyüm bilmez-ise degme kişi *Ve külle şey'in fassalnâhu tafsîlen*

17/12

1950

Diñle imdi eydeyüm aslı-y-ıla / Görseñüz bir yılı dört faslı-y-ıla Degme fasluñ adı vardur başına / Diñle imdi adı nedür işi ne Evveli gelmiş-durur fasl-ı bahâr / Mu'tedildür anda bu leyl ü nehâr Ol zamân cümle cihân gökçek olur / Yir yüzi levn-â-levün çiçek olur Kamu nesne biter anda uzanur / Dürlü dürlü renkler-ile bezenür 1955 Açılır ferri vü artar kuvveti / Böyle olur yaz gününüñ hey'eti Ol bahâr üç ay içinde hatm olur / Ol geçer ardınca tâbistân gelür 117

Anuñ içinde dahı gör nedür iş / Niçe gelür reng ü hâl ü perveriş

Ol zamânda bu havâ key germ olur / Niçe hamlar köynilüben nerm olur Ol nebâtlar kim biter haddi yiter / Çiçegi vü yaprağı kaddi yiter 1960

İlla ol mevsümde yimiş ulalur / Az iken her nesne artar bolalur Ne ki ni'met var-ısa görnür göze / Düzilüp cilve urur karşı bize Yay gününüñ böyle olur hâleti / Zîra eyle tertib olmuş âleti Sürer üç ay ol dahı kendü işin / Kul nite dutmayısar hak yumışın Anuñ ardınca bu kez pâyız gelür / Uşbu işler 'Âşıkâ câyiz gelür 1965

Gör bu kez pâyız içinde iş nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür Ol zamânda hâsıl olur cümle iş / Hâmı gider köynilür cümle yimiş

Ne ki ni'met var-ısa bellü beyân / Gizlü kalmaz kamusı görnür 'ayân Ni'mete batmış olur her bir makâm / Ol dahı üç ay olur şöyle tamâm Ol geçer ardınca bu kez kış irer / Cümle dürlü nesneye teşvîş irer 1970

Şol bezenmiş bâg u bağçe bozılır / Niçe varlık anda yoga yazılır Şol elif gibi duran dürlü nebât / İki bükilüben olur dâl sıfat Karañulık üküş olur aydın az / Zîra kim gün kısa olur şeb dirâz Issıdan anda sovak artar olur / Gün yüzün her dem bulıt örter olur Ne ekerseñ bitüben gelmez işe / Uşbu hâli virmiş Allah ol kışa 1975

İlla bir iş var kim anda hış olur / Ger niçe kim bâg u bağçe boş olur Kiler ü çartâk u anbârlar dolar / Aña karşı issinüñ beñzi güler Yaraşur tâ'at u sohbet ol zamân / Girtü bilgil bu sözi dutma gümân Kimse kim yazın yeşil yaprak seve / Yay gününde yaylayu kölge kova Güz geliçek nesne girmez eline / Görnüdur kim kışın anuñ hâli ne 1980

Her ki yazın ni'mete bünyâd ura / Yay gününde güneşe karşı dura Güzün oldur ol zahîre bağlayan / Kış içinde hış bıyığın yağlayan Niçeler ol kişiye muhtâc ola / Ol tok ola cümle 'âlem ac ola İmdi sen kendüzüne gelseñ gerek / Bu meseldür kim didüm bilseñ gerek 118

Uşbu söz cümle senüñ hâlün-durur / Ne ki didüm cümle ahvâlün-durur 1985 Bir

yıluñ şerhi ki bu dört fasl-ıla / Takrir itdüm ben saña kıldan kıla Ol senüñ seksen yaşuñ beñzer şuña / İşid imdi eydeyüm öñden soña Uşbu seksen yıl dahı dört fasl olur / Degme faslına yigirmi yıl gelür Her birinüñ şerhini eydem 'ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân Fasl-ı evvel kim yigirmi yıl-durur / Şol yazuñ üç ayına kâbil-durur 1990

Ol üç ayda ne ki 'âlemde olur / Cisme bu yigirmi yılda ol gelür Görseñüz sûret biter boy uzanur / Et tolar u renk gelür yüz bezenür Ne işidürse kişi anı dutar / Nitekim yazın düşen şol dem biter Boy u süñük artar u ilik dolar / Ferr ü şâdî açılır beñzi güler Bu yigirmi yıl surat böyle olur / Anuñ-ıçun yaza ol kâbil gelür 1995

Geçdi andan geldi yigirmi dahı / İmdi gel anuñ dahı 'ilmin ohı Uşbu yigirmi dahı gör niçedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür Sûret anda kâyim ü muhkem olur / Hış fasıl hış mevsüm ü hış dem olur Gizlü kalmaz 'ilm ü san'at fethü cûd / Hış ganîmet alur ol dem bu vücûd Âdemînüñ içi taşı bay olur /

Eyle sankim yıl içinde yay olur 2000 'İşret ü şâdî vü kuvvet had alur / Zîra kim kırk yaş ulu menzil olur Bu beden kırka degin böyle gider / Çünkü kırkdan geçdi bu kez gör n'ider Çünkü kırkdan geçdi geldi altmışa / Ol yigirmi yıl dahı düşdi işe Anuñ içinde dahı gör hâl niçe / Diñle imdi eydeyüm uçdan uça Cümle iş anda dutar hadd u karâr / Sûret olur her bir işde pâyidâr 2005 'Aklı kâmil re'yi muhkem mâlı çok / Dutmuş olur kişi anda var u yok Muhkem olur ol zamân 'akl u bilü / 'İlm ü hikmet cân gönül olmuş tolu Ne ki cevher var-ısa bellü beyân / Gizlü kalmaz cümlesi görnür 'ayân Her bir a'zâ bir hüner issi olur / Kırkdan altmışa degin böyle olur Nitekim şol güz güninde hâs u 'âm / Ni'mete batmış olur her bir makâm 2010

Ol zamânda âdemî böyle olur / Çün geçer ol dem işit kim ne gelür 119

Geçdi altmışdan çü vardı seksene / Anda dirlik kış degül midür ya ne Görseñz kim dürlü cevher dökilür / Saç u sakal agarur bil бүkilür A'zalardan gider ol dürlü hüner / Sûretüng şekli azar rengi döner Gussa vü teşvîş ü kaygu ol zamân / Şâdıllıktan artuk olur bî-gümân 2015 Mihr

ü

şefkat 'ışk u bâzî kem olur / Ma'de içinde sovk muhkem olur Nitekim kışuñ düni artuk-durur / Aydınından karañusı çok-durur Yiñmiş olur ıssısın ol zemherîr / Şuña beñzer âdemî çünkim karır Kocalık bilüñ şuña mânend olur / Anuñ-ıçun hâlleri beñdeş gelür Kimse kim oğlan-iken oyun kova / Çün yigit ola yimek içmek seve 2020

Kedhudâ oldukda dünyâ ked ider / Kocalıçak Tañrı anı redd ider Oğlan-iken mektebe meşgûl olan / Yigid-iken tevbe vü tâ'at kılan Kedhudâlıkda düşer ol sohbeta / Kocalıçak lâıyk olur rahmete Mün'im olur ma'nide ol kimseler / Ma'rifetden tolu anda biñ kiler Hem 'akıl çartakları hikmet tolu / Kocalar şunuñ-ıla olur ulu 2025

Yohsa ol dermânde mahrûm kaldı bil / Diri dimeñ kaçan-ısa öldi bil Bu hikâyet uş tamâm oldu tamâm / Kamu 'ömrüñ bir yıla geldi tamâmHâlini böyle güden oldu velî / Bir yıl içinde görür seksen yılı

Ol ki seksen yaşadı gaflet ile / Eyle san kim gelmedi bu menzile Dogmaduga say anı kim var degül / Çün bu dâniş anuñ-ıla yâr degül 2030

Âdemî oldur bile kendüzini / hazret'e dutmuş ola ol yüzini Âşık'ıñ cânı fidî olsun aña / Andan ayru olmasun öñden soña Bu temennâyı Çalap kılsun kabûl / Diñleyenüñ hâceti olsun kabûl İy Hudâyâ togru yoldan ırmagıl / Bu me'âniden bizi ayırmagıl DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM hAK TA'ÂLÂÂDEMİ DÖRD
MERTEBEDE İCÂD İTDİ MERTEBE-İ EVVELÜÑ
TÂCI NÜBÜVVET BAŞINA KOYUP DİDİ Kİ VE
FA∞∞ALNÂHÜM 'ALE'L- 'ÂLEMİNE,

120

İKİNÇİ MERTEBEYE HİL'AT-I VİLÂYET GEYDÜRÜP
ELÂİNNE EVLİYÂA'LLÂHİ LÂ-HAVFUN
'ALEYHİM ÜÇİNÇİ MERTEBEYE KİM İTÂ'AT
BAGLADI Kİ VE YUTİ'ÛNALLÂHE VE
RESÛLEHÛ DÖRDİNÇİ MERTEBEYE MÜHR-İ
MİhNET BİRLE MUKAFFEL İTDİ Kİ
HATEMA'LLÂHU 'ALÂKULÛBİHİM VE 'ALÂ
SEM'İHİM VE 'ALÂEBSÂRİHİM GIŞÂVETÜN
45/16, 10/62, 9/71, 2/7.

Bir 'aceb hikmet sözi geldi yene / Hoş ögütdür 'ışk-ıla diñleyeñe Anlaruñ kim girçek isti'dâdı

var / Ulular ögüdine istâdı var 2035

Anlaruñ kim cevheri kâbil degül / Biñ ögüt virür-iseñ kılmaz kabül Pes ögüdi hısmına virmek gerek / Ne neye lâyıık-durur görmek gerek

‘Âkil oldur işi añlap söyleye / Ne nedeysel anı andan isteye Nitekim hikmetde söz gelmiş-durur / Pîş-revlerden bize kalmış-durur Dür sadefde didiler âhûda nâf / Göñül erenlerdedür câhilde lâf 2040

Bu ögüt mü’minlere devlet-durur / Yohsa ol münkiirlere mihnet-durur Câhile renc iltmegil hâsıl degül / Zîra kim cânı aña kâbil degül Uşbu sözüñ tanuğın eydem saña / İşid imdi niçedür öñden soña Dört bölük mahlûk yaratdı ol İlâh / Kamusı kuldur u kendü pâdişâh Yogi var eylemege kâdirdür ol / Kanda kim ister-iseñ hâzırdur ol 2045 Çün

yaratdı bunları cismi-y-ile / Ma’lum oldı her biri ismi-y-ile Her birinüñ hâlini eydem ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân Birine virdi nübüvvet hil’atin / Kamulardan yüce kıldı devletin Birine virdi vilâyet tahtını / Urdı göñüllerde anuñ rahtını Birisin îmân-ıla yâr eyledi / Anuñ-ıçun dilde ikrâr eyledi 2050

Birinüñ göñline mühr urdı Çalap / Kılısardur bunlara katı ‘azâb 121

Hatema’llâhu ‘alâ kulûbihim ve ‘alâ sem’ihim ve ‘alâ ebsârihim gışâvetün 2/7.

Ol bölük kim rahmet oldı hönları / Ol nübüvvet hil’atidür tonları Enbiyâdur ol bölük bu dünyada / Meşhur olup her biri geldi ada Bunlara peygâm geldi Tañrı’dan / Hem bulardur bu yolu dogru giden Mu’cizyle dünyayı dutdı bular / Niçe *men men* diyeni utdı bular 2055 Bir

gürûhı kim vilâyet ehlidür / Şol erendür kim kerâmet ehlidür Evliyâdur ol bölük bellü beyân / Halk içinde her biri oldı ‘ayân Çün bular hak yolına basdı kadem / hak’dan açıldı bulara fetHu demHak yolında gitdi ol girtü eren / Kopdı bunlardan kerâmet bî-kerân

Bir gürûhı kim imândur yoldaşı / İ’tikâd u sıdk u ikrârdur işi 2060

Mü’min eydür bunlara Kur’ân’da hak / Mürşid öñinde okır bunlar sebak Ne ki mürşid dir-ise diñler bular / Her işi ilhâm-ıla añlar bular Mü’minüñ bahşâyişi ilhâm olur / Gizlü işler göñline görnür gelür Bir gürûhı kim mühürlenmiş-durur / Küfr ü inkâr anda yirlenmiş-durur Kâfir ü münkir münâfikdur bular / Birbirine hôtş muvâfikdur bular 2065

Fi’l ü fitne zerk u hîle işleri / Mahrakadur ulu bahşâyişleri Zîra maksûd viriçidür ol Çalap / İrgürür her kim neye kılsa taleb *Ve’llezîne câhedû finâ le-nehdiyennehüm sübülenâ 29/69*

Uşbu dörd dürlü halâyık hâlini / Kim didüm bir bir saña ahvâlini Âdem aslı dünyada bunlar-durur / Eyü yavuz cümle ne kim var-durur İmdi gel sen bir ‘acâyib ma’ni gör / Niçe bisler uşbu halkı Mevli gör 2070

Ol kim eytdüm dörd bölük halk hâlini / Diñle imdi niçedür ahvâlini Her ne kim hak hazretinden feyz olur / Dördinüñ üzresine düpdüz gelür İlla gör kim her birinde ne biter / Añlayana uşbu söz ma’ni yiter Enbiyânuñ mu’cizâtın arturur / Kim anuñla uşbu yol kâyim-durur Evliyâdan hôtş kerâmetler kopar / Kim görenler kul olur hakk’a tapar 2075

Mü’minüñ hem arturur ilhâmını / Dîn içinde berkidür akdâmını Kâfir ü münkir münâfik gör n’ider / Ger göremezseñ görenden sor haber 122

Nesi artar bunlaruñ ol feyz ile / Diñle imdi eydeyüm kıldan kıla Fi’li artar fitnesi hem kalplığı / Zulmı vü mekri vü haşmı sarplığı Cümlesi bahşâyiş ol birden dutar / İlla zâtında ne varsa ol biter 2080 Nitekim

şol görklü mayıs yagmuru / Kim içinde gizlüdür Tañrı nurı Gürleyüp gök yüzine bulıt agar / Yir yüzine düpdüz ol yagmur yagar Şol deñiz ka’rındaki gizlü sadef / Çıkar aña karşı durur saff u saf Agzın açar her biri ol yagmura / Yagmur içinde duran gizlü nura Yir içinden hem çıkar ‘ifrît yılan / Şol bihiştde Âdem’e düşmân olan 2085 Ol

dahı ol yagmura agzın açar / Niçe kim yagmur düşer bir bir içer İmdi gör sen bu Çalab’uñ

kudretin / Anlagıl hem bu hikâyet hikmetin Kim sadefde dürr olur yağmur suyu / Şundan eyler Pâdişâh ol lü'lüyi Ol yılanlar kursağında zehr olur / Her kim aña sataşursa kahr olur İkininüñ aslı bir yağmurdurur / İlla anı biri şöyle döndürür 2090

Hem yine ol yağmuruñ bir hikmeti / Kamu yirde düpdüz olur kuvveti İlla baglarda biter dürlü çiçek / Şûre yirlerden gelür hâr u haşek Yine baksañ ikisinüñ suyu bir / Pes nedendür degme birnüñ hûyu bir Uşbu söze bir delîl eydem yine / Devlet ola uşbu söz diñleyene Diñle imdi Tañrı'nuñ birliğini / Hem Resûl'üñ yâr-ıla dirligini 2095

Dünyada gör n'itdi bunlar n'eyledi / Birbirini gör ki ne'yle toyladı Tañrı'dan her ne hitâb olur-ıdı / Anı cân-ıla Resûl alur-ıdı Ma'lum eylerdi anı yârânlara / Karşusunda sıdk-ıla duranlara Dördine söyler-idi bir lafz-ıla / Emr ü nehy ol ne-y-ise kıldan kıla Degmesinde bir hüner artar-ıdı / Şol ki kendü cevherinde var-ıdı 2100 Her

işâret kim kılurdu Mustafâ / Sıddıka artar-ıdı sıdk u safâ

'Ömmer'üñ hem artururdu 'adlını / Anuñ-ıçun katl kıldı oğlını Yüz suyu 'Osmân'da hem artar-ıdı / Kendü cismin kendüden örter-idi Hem 'Alî'de fethartardı sehâ / Kendü cânın karşı dutardı oha 123

Hem işâret kim bular görür-idi / hükmi anuñ kamuya varur-idi 2105

Kamu 'âlem ol işâret hükmine / Teslim olup yüz ururdu bu dine

'Utbe vü Şeybe Ebucehl-i la'în / Eydür-idi kim zîhi sihr-i mübîn *Kâle'l-kâfirûne inne hâzâ le-sâhirun mübînün* 10/2

Dahı artardı bularda kibr ü kîn / Fi'l ü fitne zerk u hîle gün günin Kamuya bir hükm olurdu Tañrı'dan / Kim küfür hâsıl kılurdu kim imân Her birinüñ cevherinde ne-y-ise / Ol biterdi yavuz u ger k'eyise *Küllü inâ'in yeteraşşahu bimâ fîhi*

2110

Pes bilüñ her nesne kim aslî degül / Biñ ögüt virür-iseñ ehli degül Her ki burya kamışına renc yiye / Sanmasun kim andan ol şekker yiye

'Âkıl iseñ câhile renc yimegil / Yir-iseñ soñra dönüp incinmegil Kimse kim bisledi ilan gencini / 'Âkıbet aldurdu elden gencini Bu kadar söz ma'ni yiter 'âkile / Ma'ni bilen añladı kıldan kıla 2115

Anlaruñ kim ma'ni bilmez cânları / Âdemiyye saymagıl sen anları İy 'Aşık sen şol yire harc it seni / Kim yavu kulmayasın anda dini Dîn dahı ger harc olursa sehl ola / İlla şol kimselere kim ehli ola İy Hudâyâ münkir-ile câhile / Yoldaş eyleme bizi bir dem bile BİŞİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDÜNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I NEBÂT VE HAYVÂN VE İNSÂN
VE MELEK İDER VE HER BİRİSİNÜÑ
DÜRLÜ MERÂTİBİN BİLDÜRÜR VÜCÛD-I
ÂDEMDE KİM OKIYANLARA MA'LÛM
VE MUHAKKAK OLA KİM KANSI SIFAT-
LA BU SIFÂT-I ERBA'ADAN MUTTASIF
OLUPDUR OL SIFATLA HAŞR OLACAK-
DUR VE'S-SELÂM

Eydeyüm senden saña vasf u sıfat / Aç kulagun diñle 'ilm ü ma'rifet 124

2120 Uşbu sözden añlayasın hâlünü / Bildüre bu söz saña ahvâlünü Hem senüñ hâlünü saña görnügele / Hem dahı sende ne var ma'lûm ola Bilesin her sûretünü aslı nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür Hem göresin kendü tahtuñ nakşını / Hem bilesin kamularuñ bahşını Dünyada dörd dürlü bünyâd urdu hak / Aç gözüñ bir bunlaruñ üstine bak 2125

Gör ki bunlar her biri ne işdedür / Aslı nedür kendü ne, adı nedür İşid imdi her birinüñ adını / Kim bilesin sen bu sözüñ dadını Birinüñ adın nebât eydür kelâm / Mecmu'ınuñ niçe kim varsa tamâm

Birisi hayvân-durur cem'i-y-ile / Uşbu bir sözde gelür cümle dile Birisi insân-durur öñden soña / Kamusun bir lafz-ıla eytdüm saña 2130 Birinüñ

adı melek bellü beyân / Ol dahı bir lafz-ıla oldı 'ayân Dördinüñ dörd dürlüdür bahşâyişi / Birbirine beñzemez ârâyişi Çün kim ol Allah seni var eyledi / Bunları senüñ ile yâr eyledi Dördini düzdi saña ayrılmasuz / Şöyle berkitdi ki hîç ırılmasuz Dördinüñ yirlü yirin eydem 'ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân 2135

Ol nebât cismüñ degül mi kim biter / Ger timâr itmez-iseñ bir dem yiter Ol ki hayvândur senüñ nef süñ-durur / Kim yüküñ dartar saña kuvvet virür Ol biri kim anuñ insândur adı / Şol-durur ol sende kim cândur adı Ol melek kim vasfin eytdümdi saña / Şol senüñ 'akluñ-durur ol görseñe Dördi yoldaşdur saña ayrılmaya / Niçe kim 'ömrüñ ola ırılmaya 2140

Degme birnüñ bir şekildür hâlleri / Birbirine beñzemez ahvâlleri Her birinüñ hâli sende var-durur / Zîra kim aslı senüñle yâr-durur İmdi gel sen kendüzüñi izdegil / Bunlaruñ hâlini sende irdegil Gör ki sen kankısınıñ hâlindesin / Dirligin dirliklenüp yolındasın Kankısınıñ cevherî gâlib-durur / Kim seni kendüzine alup-durur 2145

Bil kim oldur mertebeñle menzilüñ / Anuñ-ıla olısdur mahfilüñ Çün bu iş ma'lûm ola senden saña / Günde yüz biñ kez selâm benden saña 125

Yohsa ger añlayımsañ hâlünü / Diñle imdi eydeyüm ahvâlünü Gör ki beñzer mi nebâta mertebeñ / Yohsa hayvân dirligi mi saña deñ Yâhud insân mahfili mi mahfilüñ / Yohsa ol mülk-i melek mi menzilüñ 2150

Âdemî oldur ki bu remzi bile / Diñle imdi eydeyüm kıldan kıla Ger Çalap adı senüñ zikrüñ ise / Yâ anuñ sun'ı senüñ fikrüñ-ise Yâhu kullar hâlini añlar-ısañ / Dimedin hâcet revâ eyler-iseñ Pes melek bahşâyişidür mertebeñ / Anuñ-ıçun geldi hâlüñ aña deñ Zîra bunlar Hâlîk'üñ zikrin kılur / Hem bu cümle mahlukuñ hâlin bilür 2155

Ger dilerse kim kıla hâcet revâ / Göz açınça irgüre derde devâ Yohsa ger halkuñ hâlin bilmez iseñ / Dimedin hâcet revâ kılmaz iseñ Añlayımsañ gönülde döneni / Bâri dutgıl söylenüben dineni Ger bu dirlikde olursa menzilüñ / Bil ki insân mansıbıdur hâsıluñ Zîra insân ol-durur kim söz duta / Buyrug içinde dura gönül uta 2160

Kim resûl üzre hitâb inmiş-durur / Emr içinde dogru dur dinmiş-durur *Fe'stakım kemâ ümirte* 42/15

Ger ulular sözini almaz-ısañ / Emr-i ma'ruf ne'ydüğün bilmez-iseñ Hükm ile işler-iseñ her bir işi / Bil ki sen hayvân gibisin iy kişi

Zîra kim hayvân ağaç zahmı-y-ıla / Yük götürüben gider ilden ile Hükm ile buyruk dutan hayvân olur / Belki hayvândan dahı girü kalur 2165

Kur'an eydür uşbu sözüñ gâyetin / Ger inanmazsañ baña, gör âyetin /

Ulâ'ike ke'l-en'âmi belhüm ezall

7/179

Vay eger böyle dahı olmaz-ısañ / hükm-ile hem hâsıla gelmez-iseñ Pes hakîkat sendeki bu cism ü zât / Şöyledür kim dagda bitmişdür nebât Kaçan olsa oda yanmakdur işi / Gör ki şuña beñzemegil iy kişi Yohsa sen dahı düşesin tamuya / Uşbu sözler hış öğütdür kamuya 2170

Belki senden yigrek ola ol nebât / Kim dege andan bize bir hış sıfât Ol kişi kim hayrı degmez kimseye / Taş u ağaç yig gele andan giye 126

Uşbu sözüñ tavrı oldı tamâm / Şerhi birle ma'lum oldı her makâm Ma'lum oldı her vücûduñ aslı ne / Niçe döner her birisi aslına Gör senüñ asluñ dahı kankısıdur / Sendeki hû kankısınıñ hûsıdur 2175

Ger melek hulkın dutarsañ iy safâ / ‘Âkıbet peyvest olasın ol safâ Yâhud insân dirliyiye
dirliğün / Ol erenlerle birike birliğün Yohsa ger hayvân husıysa hû saña / Âdem-iken hayvân olduñ
yû saña Vây eger dutduñ-ısa hulk-ı nebât / Çün ölesin ummagıl ayruk hayât İy Hudâyâ ‘Âşık’a sen kıl
yarı / Kim bu halka bildüre bu sözleri 2180 Tevfıkın artur kamu diñleyenün / Diñleyüp söz ma‘ninin
añlayanuñ Cümle eksükliğümüzle iy Kerîm / Rahmetüñden ayru dutma iy Rahîm ALTINÇI DÂSİTÂN
DÖRDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM VÜCÛD-I İNSÂN BİR
ŞEHRE MİSÂLDÜR VE OL ŞEHİRDE BİR
TAHT URILUPDUR VE OL TAHT ÜZRE HÂKİM HÜKMİLEDÜR VE OL
ŞEHRÛÑ
DÖRD KAPUSI VAR CEMİ‘ MEVCÛDÂT
İKİ KAPUDAN GİRÜRLER VE İKİDEN
ÇIKARLAR

Bir ‘aceb hikmet diyeyüm nazm-ıla / Şerhü takrîr ü beyân kıldan kıla Kim bu hikmet sır viriser
cânüña / Cân içinde kût ola îmânuña Hem bu hikmetden bilesin hâlünü / Añlada bu söz senün
ahvâlünü 2185 Bilesin

mü’min

münâfık ne-y-imiş / Dünyada dirlikleri niçe-y-imiş

Diñle imdi niçedür eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Âdemîde dörd kapu var
rehgüzer / Yir ü gök ehli gelür andan geçer Eyle san bir dü der kervânsaray / Kâruvân durmaz geçer
yıl on iki ay Yir ü gök degme biri bir il gibi / Orta yirde âdemî bir yol gibi 2190

Yol üzere bu surat bir şehir ulu / Kim gelür andan geçer uslu delü Şehir içinde var-durur bir
tahtgâh / hâkim ol taht üstine hükmi-İlâh 127

Cân anuñ mülki gönül genc-hânesi / ‘Akl keyyâli fehim peymânesi Bu surat şehri makâmdur
mu‘teber / Ger niçe kim görünürse muhtasar Bu şehirde dört kapu vardur ‘ayân / Adlu adıyla diyem
bellü beyân 2195

Birisi gözdür biri kulak-durur / Birisi dildür biri barmak-durur Nîk ü bed cümle gelür andan
geçer / ‘Akl öñinde ‘arz olur cândan geçer Kimisi gözden girür elden çıkar / Kimi kulaktan girür
dilden çıkar Zîra göz gördüğün el eyler olur / Kulak işidür ü dil söyler olur Göz alır nakşı virür cân
mülkine / El çıkarur uşbu cihân mülkine 2200

Kulak alur sözi virür gönüle / Yine gönülden gelür ol söz dile Pes bilün gözden giren elden
çıkır / Hem bu kulaktan giren dilden çıkar Zîra ‘âlem dün ü gün devrândadır / Geh suratda geh gönül
geh cândadır Çevrinüdür durmadın dölâb gibi / Degir andan her vücûda mansıbı Her surat hâllü
halinçe mansıbın / Alur andan her birisi lâyıkın 2205

Geldük ol mü'min münâfik hâline / Gör bularuñ dirligi ne hâli ne Görmek işitmekde bunlar niçedür / İşlemekte söylemekde nitedür Diñle imdi eydeyüm şerhi bile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla Görmek işitmekde bunlar farkı yok / İşlemekte söylemekde farkı çok Ne ki mü'min görür-ise dünyada / Hem münâfik görür anı iy dede 2210

İlla mü'min hayr işler şerri yok / Ol münâfik hayr kılmaz şerri çok Zîra mü'min çün görür hayrı olur / Kursagında bir eyü iş biñ olur Cümle elinden çıkar ol iş anuñ / Ol sebebden yolu hakdur mü'minüñ *Ve'l-mü'minûne ve'l-mü'minâtu ba'zuhum evliyâu ba'zın 9/71*

Ol münâfik dahı hem hayrı görür / Gördüğü iş cümle göñline girür İlla köyner kursagında yog olur / Anuñ-ıçun gelmez elinden kalur *Ve'l-münâfikûne ve'l-münâfikâtu ba'zuhum min ba'zın 9/67*
2215 Yavuz

iş görür ol mü'min dakı / Hem görür nâ-hakkı hem görür hakı Ol ki hakdur işlenür hâsıl olur / Ol ki nâ-hakdur kalur bâtlı olur 128

Göz yolın eytdüm nite vardı ele / Gör kulak dahı niçe varur dile Kim tuyasın bu sözüñ ma'nîsini / Hem bilesin ayruğı vü hem seni Söz kulakdan iner otrur göñüle / Yine göñülden gelür cümle dile 2220

Eyü yavuz her niçe kim söz olur / Kulag işitmekde cümle düz olur Ne ki dil söylerse kulak işidür / Zîra işitmek kulaguñ işidür Söz işitmekde bu cümle hâs u 'âm / Farkı yok ulu kiçi birdür tamâm İlla girü söylemekde saçılır / Kimde ne gizlü-y-ise ol açılır Küfr ü îmân degmesi bir söz-durur / Bu kulakdan cümle göñüle girür 2225

İlla mü'min küfri kat' eyler yıkar / Biri biñ olur îmân dilden çıkar *Ve emme'llezîne âmenû fezâdethüm îmânen ve hümm yestebşirûne 9/124*

Ol münâfiklar dahı işdür ahir / Kim bu mü'minler niçe tesbîhokır Kulagından girür âhir göñline / Lîki biñden biri gelmez diline İlla küfre gör niçe ragbet ider / Çünki küfri işidür gör kim n'ider Biri biñ olur dilinden saçılır / Bu iş ile ol münâfik seçilür *Fe-a'kabehüm nifâkan fî-kulûbihim ilâ yevmi yelkavnehû 9/77*
2230

Pes bilüñ görmekde bu kamu işi / Farkı yok düpdüz-durur her bir kişi İlla girü işlemekte farkı var / Kim neyi sever ise anı kovar *Men ehabbe şey'en eksere zikrahû*

Hem bu sözde bir-durur cümle kulak / Söz işitmekde kulaga dutma dak Söylemekde saçılır küfr ü îmân / Girtü bilgil bu sözi dutma gümân Söz işidende degül dutandadır / Tohm ekilende degül bitendedür 2235 Kişi oldur kim elinden iş çıkar / Yohsa bu göz kanda olursa bakar İy 'Aşık sen ol iş issi erene / Kurban eyle câmı ol yol varana Kim dilerseñ maksuduña iresin / Bî-hicâb ol döst yüzünü göresin İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Döstlaruñdan sen bizi ayırmagıl BU DÂSİTÂN GARİB VE BEDİDÜR OL

129

SEBEBDEN BU ARADA ZİKR OLINDI
SU'ÂL İDER KİM NEFS-İ NÂTIKA DÂ-
HİL-İ VÜCÜDDUR YÂHÂRİC-İ VÜCÜD
VE CEVÂB VİRÜR

İy cihânuñ müşkilin hall eyleyen / Dün ü gündüz 'ilm ü hikmet söyleyen 2240 Ben dahı bir müşkilüm var sorayım / hall iderseñ şükâne cân vireyüm Her nese kim kişi anı bilmeye / Ger sorarsa bilene 'ayb olmaya Müşkili olan kişi sormaya mı / Şekker-içün kamışı sormaya mı Gerçi küstâhlıkdur illâ soraram / Çün su'âlde ma'ni vardur görürem Geldük imdi sözümüz söyleyelüm / Bu sözi kaçça varur soylayalum 2245

Görelüm söz ma'nisi kaçça gider / Degme göz görmez 'azîm inçe gider İmtihân birle degüldür

bu su'âl / İhtiyâcdan hem degüldür uşbu hâl İlla bir 'ışk mevcidür geldi dile / Maksud oldur kim kişi hâlin bile İşid imdi eydeyüm kim hâl nedür / hâl içinde sordugum ahvâl nedür Kendü hâlüm soraram hâl bilene / Cism içinde kendüzini bulana 2250

Zîra bu cismi Çalap dört nesneden / Eyledi kim kâyim oldı bu beden Odı suyı toprağı katdı yile / Dördi bir yirde bu cism oldı bile Kendü emrinden bu cisme viridi cân / Cism anuñla zinde oldı bî-gümân

'Aklı hem ol cânâ yoldaş eyledi / Nefsi dahı bile koldaş eyledi Degme birsi işine kâyim-durur / Kim bu cism anuñ-ıla dâyim-durur 2255

Eyt bulardan kankısıdur âdemî / Kim anuñladur mükerremlik demi Kankısıdur hak ögüp söyledüğü / Şol firiştehler sücûd eyledüğü *Velekad kerremnâ benî âdeme* 17/70

Gözlerem ben âdeminüñ cismine / Bulımazam cism içinde hısmını Bilmezem kim cân mıdur yâ 'akl u nefis / Yâ su mı toprak mı od mı yâ nefes Kankısı gider-ise bu cism ölür / Bâtıl olur iş ü ev issüz kalur 130

2260 Pes

bularuñ

ortasında kimdür ol / Kim bu evde mutlaka hâkimdür ol

Hôd bular her birisi yumışçıdur / İş buyuran kanı bunlar işçidür İş bitiçek taglısar her biri / Nire varur görnüdur yirlü yiri Girü bunlar cümle gider aslına / Toprağı topraga su suya yene Yıl yile karışır u hem od oda / 'Akl u cân dergâha varur iy dede 2265

Nefs ölür hôd ortada bellü beyân / Kanı ol alnın açup benven diyen *Küllü nefsin zâ'ikatü'l-mevt* 3/185

Kanı şol kim ben fülânam dir idi / Dürlü ni'metler cihânda yir-idi Kañça vardı kanı ol göster baña / Uşbu sözdür ol ki ben sordum saña Eyt baña kañçaru vardı kanı ol / Şunu bilendür ki bildi anı ol Şol kişidür sordugum ben şol kişi / Kim benümdür dir-idi cümle işi 2270

'Akla 'aklum cânâ cânım dir-idi / Nefse vü hem cisme benüm dir-idi

'Akl u cân u nefis ü ten oldı cüdâ / Kanda vardı ortadan ol kethudâ

'Akl-ıla mı vardı yohsa cân-ıla / Nefs-ile mi kaldı yohsa ten-ile Yohsa ol bunlardan ayruk başına / Kişi midür kim hakemdür işine Şunu bilendür ki bildi kendüyi / Kendüyi bildi vü buldı Tañrı'yı *Men 'arefe nefsehu fekad 'arefe rabbehu* 2275

2275

Kendüzin bilmeyene da'vî harâm / Ne diyem ben ol kişiden ne soram Kendüzin bilen bilür kim ne-y-idi / Uşbu mülke gelmedin kanda idi Hem bu mülke ne-y-içün geldi bilür / Allah anı ne işe saldı bilür Yine bu mülkden gidicek ol kişi / Hem bilür kim ne olur anda işi Şol kişi kim kendüzin kimdür bilür / Ol hakâkat menzile irmiş olur 2280

Hem dilerse irgüre kalmışları / 'İsa bigi dirgüre ölmüşleri Ol kişiye kul olan magbûn degül / Dek bizi ol kullıga kılsun kabûl

'Âşık'uñ cânı fidî olsun aña / Andan ayru olmasun öñden soña Bu temennâyı kabûl kılsun Celîl / Diñleyenler olmasun hôr u zelîl İy Hudâyâ tevfiķuñ ayırmagıl / hazretüñden sen bizi hîç ırmagıl 131 2285 Hem

dahı bu diñleyen 'âşıklarauñ / Sıdkın artur ya İlâhî bunlaruñ YIDİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDÜNÇİ BÂBDAN BU

ÂYETİ Kİ MESELÜ'L-CENNETİ'LLETİ VÜ'İ –

DE'L-MÜTTAKÛNE TEFSİR İDER BİL KİM HAK TA'ÂLÂKABLE HALKU'LEBDÂN

47/15

YÜREGİ CENNETE MİSÂL YARADUPDUR
VE OL DÖRT YARMAK KİM CENNETDE
MEZKÛRDUR ANUÑ MİSÂLİ GÖÑÛLDE
VAR ERBÂB-I ZEVKE GİZLÜ DEGÛL

Eydiserem yine bir hîş vasf-ı hâl / Hîş hikâyetdür latîf ü hîş misâl Hem teferrücdür ‘ârifler gözine / Hem temâşâdur erenler özine Hem ulular göñlinüñ şerhi-durur / Hem ol uçmak ehlinüñ medhi-durur Hem mukâbildür göñül ol uçmaga / Belki yigdür bakma hûrî kuçmaga 2290

‘Âlemüñ göñlidür uçmak gögsi gög / ‘Âlemi ko uçmagı ko göñli ög Göñli hak kendüzi-y-içün eyledi / İstesünler beni göñülde didi Uçmagı ev eyledi mü’minlere / hûri kuçdurmag-ıçun mü’min ere Ne kim ol uçmakda var göñülde var / ‘İşk-ıla diñler-iseñ eydem ne var Diñle imdi eydeyüm ol uçmagı / Uçmag içinde akar dörd ırmagı 2295

Kim niçe akar bile karışmadın / İşid imdi eydeyüm bir bir adın Biri sudur biri sütdür biri bal / Birisi hamr u velâkin hîş halâl *Fîhâ enhârun min mâ’in gayri âsinin ve enhârun min lebenin lem yetegayyer ta ‘muhû ve enhârun min hamrin lezzetin li’ş-şâribîne 47/15*

Uçmag içinde akar dördü bile / Dördini mü’minlere virdi bile Taht u tâc u hulle vü hûr u kusûr / Kamusı mü’min için hâzır-durur

Fî-cennâtin ve ‘uyûnin yelbesûne min sündüsin ve istabrakın mütekâbilîn 44/52-53

Nûr tabaklar tolu dürlü yiyesi / Kim bu mü’minler varuban yiyesi 2300 Hem dahı dîdâr gösterde Çalap / Ol ümîde halk kılur dün gün taleb 132

İnşaallah rûzı kıla kullara / Ol dükenmez hönü bu yohsullara İmdi gel gırlüm göñül uçmagına / Lâyık iseñ hûrisin kuçmagına Bir işid nedür bu uçmak hûrisi / Yüz biñ uçmak bigi degir birisi Hem didüm dörd ırmag ol uçmakda var / Dâyimâ eksilmedin anda akar 2305 Uş göñülde akadur dördü bile / Diñle imdi eydeyüm kıldan kıla Anda bir ırmag sudur bundagı seyr / Kim ne mescid kor ne büthâne ne deyr Anda birisi hamr u bunda ma‘rifet / Kim bu cânı serhoş eyler mey-sıfât Anda bir ırmag sütdür bunda ‘ilm / Ol biri kim anda baldur bunda hilm Çün göñül hîç şeksüzün uçmak-durur / Pes bular her biri bir ırmak-durur 2310 Uş göñülde akadur dördü bile / Uş bular kim adları geldi dile İlk göñülde hak anı nakş eyledi / Döndi bu döstlarına bahş eyledi İkisın rûz eyledi dervîşe hak / ‘İşk odından suhte vü dil-rîşe bak İkisın hön eyledi ‘ilm ehline / Tâ anuñla kâyim ola bu dine İmdi gör kankısıdur dervîşlerüñ / Şol çalap ‘ışkı bile dil-rîşlerüñ 2315

Ol hakîmdür ne neye lâyük bilür / Olmışı oldaçıyı bayık bilür Virdi seyri ma‘rifetle bunlara / Leyli ‘ışkından yanan mecnûnlara Seyr iderler cân-ıla döst evine / Anda varan aklamaya avına Cân varuban gördüğün dil söyleye / Ma‘rifetle bize ma‘lûm eyleye Ol kişi kim yalnız anuñ seyri var / Şol suya beñzer ki dün gün hî akar 2320 Anuñ-ıla ‘aşy u ‘işret olmaya / Sudan ayruk yalnızın iş gelmeye Şoldur ol kim bir kanınça içeler / Çünkü kandı terk idüben geçeler Şol ki yalnız ma‘rifetdür key gibi / Ol dahı şol suyu eksük mey gibi Her kim içer köyndürür kursagını / Sayru eyler âdemînüñ sagını Ol dahı hem key degüldür yalnızın / Diñle imdi eydeyüm dirlik özin 2325

Kimde kim iksi bile mevcûd ola / Ol kişinüñ işi fethü cûd ola Yol içinde serdih ola ol kişi / Meclis ola dâyimâ anuñ işi Andan iren hân-u-mânın terk ide / Cümlesi ayık gele esrük gide 133

Seyr-ile ol ma‘rifet issi budur / Zîra kim biri hamır biri sudur Geldük imdi süt ile bal şerhine / Diñle bir gör tavrı ne ne şerhi ne 2330 Ol

süt

ırmagın eyitdüm ‘ilm-idi / Ol biri kim bal-durur ol hilm-idi Bunları ‘ilm ehline virdi Celîl / Kim anuñla olalar halka delîl Ol dahı hem yalnızın nesne degül / Yalnız anı kimsene kılmaz kabûl Kimsede kim ‘ilm ola hilm olmaya / Ol hilimsüz ‘ilmi kimse almaya Zîra kim bu ‘ilm çün bî-hilm ola / Ol ‘ilimden çok kişiye zulm ola 2335 Yâ ‘ilimsüz hilm olursa yalnızın / Ol kişide tîz harâb ola bu

dînHilm yalñuz bî-

‘ilim işde degül / Anı dahı kimsene kılmaz kabûl

Pes ikisi bile gerek kişide / Kim anuñ didüğini halk işide Halkı da‘vet eyleye hilmi bile / Emr-i ma‘rûf bildüre ‘ilmi bile *Ud‘u ilâ sebîli rabbike bi‘l-hikmeti ve‘l-mev‘izati‘l-haseneti 16/125.*

Ol kişi ne dir-ise bayık-durur / Halkı da‘vet kılmaga lâyıık-durur 2340

Ger olursa kimsede dördi bile / Bu cihânda ol kişi nâdir ola Pes ola ol kimsene kutb-ı zamân / Rahmet ola ‘âleme ol bî-gümân Ol göñülde kim bu dörd ırmağ ola / Pes hakîkat ol göñül uçmağ ola Hem Çalap dîdârı anda görine / Bugün iste anı güyme yarına Her ki bunda göñüle girmez-ise / Göñül içre döst yüzün görmez-ise 2345 Yarın anda uçmaga girmeyiser / Pâdişâh dîdârını görmeyiser

‘Âşık ister dün ü gün ol göñülü / Olmag-ıçun göñül issinüñ kulı Her kim aña kul olursa şâd ola / Dünya âhir kaygudan âzâd ola İnşaallah kim Çalap rûzı kıla / Lâyık eyleye bizi ol göñüle SEKZİNÇİ DÂSİTÂN DÖRDÜNÇİ

BÂBDAN BEYÂN İDER KİM HER

MEVCÛD VÛCÛD-ILA ÂRÂSTE VE

MÛZEYYENDÛR VE GEREK KİM DÖRD

‘UNSRDAN DÖRD DÛRLÛ FERZEND

VÛCÛDA GELE VE YED-İ MEMÂT

134

OLARUÑ ZEYL-İ hAYÂTINA İRİŞMEYE

Kimsene kim erlige degmiş ola / Eydeyüm kim n’ eyleye ol ne kıla 2350

N’ eyleye kim bileler ol er-durur / Dörlü bahşâyışler anda var-durur Ger niçe kim gizlüdür erde hüner / Belürür elbette andan bir eser Kim anuñla ol hünerler bilinür / Nitekim müşk yiylemekle bulunur Ol hünerden eydeyüm bir kaç habar / Şol kadar kim mu‘teberdür muhtasar Sanma kim bunçak-durur erlik işi / Biñde biridür ki direm iy kişi 2355

Yohsa ben anı niçe eydem tamâm / Ulu yirde urılupdur ol makâm Kamusıyla geldük erlik şerhine / Bir gör anuñ dirliği ne şerhi ne Kim bilesin erlige irmek nedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür Her kim erlik tahtına agmış ola / Ol kişiden dörd ogul dogmış ola Dördi dörd işde ola kâyim-makâm / Atasınuñ adın añdura müdâm 2360

Dördi toga dörd yirinden ol erüñ / Eydeyüm ger açug-ısa gözlerüñ İşid imdi her birinüñ adını / Kim bulasın uşbu sözüñ dadını Bir ogul oldur ki mâlından dogar / Şöyle kim mâlın döker mescid yapar Medrese hem köpri hem kârvânsarây / Ataya alkış ider yıl on iki ay Zîra mâlından dogan oğlı-durur / Anuñ-ıçun ata adın añdurur 2365

Bir ogul oldur ki nefsenden biter / Ata gider yirini oğlı dutar Oğlı-y-ıla ata adı añılır / Oğlını gören du‘â aña kılar Şol oguldur ol bitüp nefsdan gelen / Kim bu halk eydür fulân ibni fulân Çün sülâle mukbil ola dünyada / Ata adın yirde komaz iy dede Bir ogul oldur kim ol cândan gelür / Ata bu mülkden gider oğlı kalur 2370

Dün ü gündüz sohbet ider halk-ıla / Atasınuñ adı kendüyle bile Ol ogul uşbu kitâblardur ‘ayân / Atasını bildürür bellü beyân Her kitâb kim dünyada kalmış-durur / Cümlesi cândan dogup gelmiş-durur Pes bu söz cân oğlıdur hîç şeksüzün / Ma‘niye bak kim göresin cân yüzün Bir ogul oldur ki zâtından iner / Şol çerâğlar kim çırâğından yanar 135

2375 Oğlıdur zâtından inmiş şeyhüñ ol / Ger sürerse şeyhi gibi dogru yol Bu halîfe kim kopar erden kopar / Ol ere ‘âşık olan aña tapar Zîra kim oğlı anuñ bayıkdur ol / Aña ogul olmaga lâyııkdur ol Şeyhi gider dünyadan bunlar kalur / Şeyh yolu niçeydüğün ma‘lûm kılar Kimsenüñ kim hôt halâldur lokması / Hem dahı gitmiş-durur göñli pası 2380

Ger kala olkişiden bu dörd ogul / Olmaya hîç dirliğinde bî-usûl Ger harâmdan kursağı dolmuş-

İsa / Andan uşbu dörd ogul kalmış-İsa Hîç bulardan gelmeye bir hōş kılınç / Kim aña yoldaş olanlar
ola renc Uş didüm ol dörd ogul şerhin saña / Ma‘lum oldu her biri öñden soña Her kim uşbu takrirüñ
issi ola / Kendü gide dörd ogul bunda kala 2385

Ol hakikat diri-durur ölmedi / Şol kişi öldi kim oğlu kalmadı Bu kadar söz ma‘ni yiter ‘âkile /
Her ki ‘âkildür bile kim ne kıla Uşbu sözden ma‘lum ola iş aña / İş içinde gelmeye teşvîş aña Devlet
ol kimselerüñ kim iş bile / Dünya içre hakk’a lâyük iş kıla İşî kala kendü gide dünyadan / Cânı
ölmeye ölürse bu beden 2390

İy yaranlar uşbu işe cehd idüñ / İş içinde pâdişehle ‘ahd idüñ Eyle işleñ kim geçiçek rûzigâr /
Kala sizden dünyada bir yâdigâr Anı gören aña sizi dem-be-dem / Eydeler kim zîhi yol zîhî kadem
Eyle etmeñ kim görenler kakıya / Arduñuzça kamu la‘net okıya Uşbu dünya bâkî kalmaz kimseye /
Cân gönül harc eylemeñ bu dünyeye 2395

Dünyadan hîç kimsene almadı dad / Devlet anuñ kim koya bir eyü ad Kendüden soñra cihânda
yâd ola / Kendünüñ anda revânı şâd ola

‘Âşıkuñ sözi ögütdür dutana / Dutmayanlar yarın anda utana İy Hudâyâ rahmetüñden sen bizi /
Aydın eyle bu tonuk gönülümüzi Bizi bizüm hâlümüzle sormagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl

DOKUZINÇI DÂSİTÂN DÖRDÜNÇİ

BÂBDAN BEYÂN İDER KİM hAK TA’ÂLÂ

136

VÜCÛD-I İNSÂNI DÖRD ZİDDAN YARATDI

VE ANDA BİR TAHT DÜZDİ VE BİR

SULTÂNİ TAHT ÜZRE MUKARRER İTĐİ VE

‘ANÂSIRA EMR İTĐİ Kİ HIDMETİNDE

OLALAR KIRK YILA DEGİN ANDAN

MUHTELİF hÂL OLUP ASLLARINA RÛCÛ‘

İTMEK DİLERLER ‘AKL BİR NİÇE GÜN

MU‘ÂLİCET İDER ÂHİR HER BİRİ MER-

KEZİNE VARUP TEFERRUKA hÂSİL OLA

2400

Yine geldi gönülüne hak’dan eser / Ol eserden eydiserem bir haber Vâsf-ı hâldür bu haber añlar-
ısañ / Sini saña bildüre diñler-iseñ Ger dutarsañ kulaguñ bir dem baña / Gösterem ma‘nî-y-ile seni
saña Nedür asluñ nişe geldüñ bu ile / Kim-durur bunda harîf senüñ-ile Añlayasın sen seni kim
kandasın / Dirliğüñ ne kim harîfüñ sen nesin 2405

Ol harîflerle bu evde birligüñ / Niçedür yoldaşlıguñ u dirliğüñ Şunu bildüñse bilürsin hâlünü /
Ger bilümezseñ işit ahvâlünü Eydeyüm kim ten nedür ü cân nedür / Cân-ıla tende çehâr erkân nedür
Bu ne tertûbdür ki düzdi ol Celîl / Gâh ‘izzetde bu tertûb geh zelîl Bağça vü bâg u sarây u taht u baht /
‘Ayş u ‘işret hâl u dirlik nerm ü saht 2410

Şâh oturmuş ileyinde dörd harîf / Geh muvâfık hâlleri geh muhtelif Ne sebebden muhtelîfdür
hâlleri / İşid imdi niçedür ahvâlleri Her birinüñ hâllerin eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân
Bir kulag ur gör ne direm iy zarîf / Nedür ol sultân u hem ol dörd harîf Bağça vü köşk ü sarây u taht
nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür 2415 Uşbu ‘âlem bağçadur dünyâ sarây / Bu sarâyda kim
ganîdür kim gedây Her sarâyda bu surat bir taht-durur / Tahtı issüz görme sultân oturur Kanda kim
taht var-İsa sultânı var / Nitekim her bir vücûduñ cânı var 137

Dörd harîf düzlüp-durur sultân-ıla / Ya‘ni toprak yil ü od su cân-ıla Cân oturmuşdur surat
tahtında hōş / Tapuda ol dörd harîf durmuşdur uş

2420

Dâyimâ bunlar bile ‘işret kılır / Cân oturmuş ayrugı hizmet kılır Dün ü gün meşgûl olur bunda bular / Bu hayât ‘ayşın sürer tende bular

‘Akl oturmuş bezm düzmiş ortada / Hem vezîr ü hem nâyib hem kethudâ Nefsi gör kim bunlara sâkî olur / Hem şarâbuñ lezzetin ilk ol alur Sâki nefis ü sagrak işdeh bâde hâl / Bâdiye bu rûz u hefte mâh u sâl 2425

Bu hayât hâliyle bunlar ‘ayş ider / Eyü yavuz ne ki gelse nûş ider Kırk yıl olınça bular hôt sâzıkâr / Çünkü geldi geçdi kırkdan rûzigâr Sîr olur her biri ‘ayşdan usanur / Aslın añar aslı üzre uzanur Zîra kim müstagrak oldu mestlige / Başladı her biri bir bed-mestlige İlk fozulluk toprak eyler ortada / Aslına kavuşmak ister iy dede 2430 Aslı kâhil ol dahı kâhil olur / Yoldaşıyla yörimez girü kalur Oturıçak girü durmak dilemez / Yatmak ister işe varmak dilemez Üşenür her bir işi işlemege / Dilemez kim düşe bir dem emege Eyle olsa meclisün zevkı gider / ‘Akl anı cem’ itmek için gör n’ider Tıbdan aña şerbet eyler içürür / Anı ol kâhıllığından geçürür 2435

Kim yine yoldaş ola yârânlara / Sâzıkâr ola harîf olanlara Ol düzildi bu kezın yıl mestlige / başladı hem ol dahı bed-mestlige Ya‘ni diler kim bulardan ayrıla / Aslı yıldür karışa hem yıl yile Çün diler aslıyla ola sohbeti / Kasd ider vîrân kıla bu sûreti Bu surat gâh öksürür gâh aksurur / Uşbu işler cümle yıl fi‘li-durur 2440

Geh yüregın agrıdur geh bögrini / Geh beli geh göksi vü geh yagrını Geh dutar dizin ü geh kollarını / Ya‘ni kim açmak diler yollarını Yol açar yıl aslına gitmek-içün / Bundagı düzgünü terk itmek-içün Yıl gidicek yine meclis dagılır / Gitmesün dip ‘akl aña dermân kılır Yine tıbdan şerbet eyler ol yile / Tâ düzile yıl bayagı menzile 138

2445

Yıl düzildi bu kezın başlar bu od / Mest olup bir gör ki ne işler bu od Geh teni ıtlak ider geh kabz ider / Geh dimâgı huşk olur ‘aklı gider Geh olur kim hasba için köynüdür / Geh yarakan renci rengin döndürür Kamusı od fi‘lidür gitmek diler / Ya‘ni kim bu bezmi terk itmek diler Od gidicek yine bu bezmi bozar / ‘Akl aña tıbdan yine şerbet düzer 2450 Komaz

odı gitmege vazgetürür / Yine bu od sâkin olup oturur

Od düzildi bu kezın su oldu mest / Diler eyvândan çıka kıla şikest Yir yirin yol eyledi sızdı çıkar / Geh gözinden gâh burnından akar Geh kataru’l-bevl olur bir bir tamar / Geh teninden çözüdür bir bir tamar Kamusı su fi‘lidür maksûdı ne / Ya‘ni diler su suya gide yine 2455

Su giderse yine bu dirlik gider / Uşbu meclis dagılır birlik gider Yine düzer ‘akl aña tıbdan şarâb / Dilemez kim ola bu meclis harâb Su dahı sabr itdi cem’ oldu yine / Hôt düzildi ol bayagı hâline Bu kezın bed-mesligi sultân kılır / Ya‘ni gitmek ‘azmini bu cân kılır Ayrug aña kişinüñ dermânı yok / Anuñ üzre kimsenüñ fermânı yok 2460

‘Akl ana pes re’y ü tedbîr kılamaz / Tıb içinde şerbet ister bulamaz Pes ecel oldur bilüñ bellü beyân / Mahlukuñ aña eli irmez ‘ayân Emr ile gelmiş-idi ol bu ile / Yine bu mülkden gider hem emr-ile Hîç ‘âkil aña dermân bulmadı / Kamu işi bildi anı bilmedi Çünkü şâh bezmin götürdi kul n’ide / Her birisi kendü aslına gide 2465

Od oda vü suv suva vü yıl yile / Gitdi kaldı topragı toprag-ıla Küllü şey’in yerci ‘u ilâ aslihi

Uşbu sohbetde ki bunlar var-ıdı / Dörd harîf sultân-ıla kim yâr-ıdı Niçe yimek niçe içmek ortada / Niçe zevk kim sürdiler bu dünyada Ger Çalap hoşnûd-ısa ol dirlige / Hergiz olmaya zevâl ol birlige Yohsa hoşnûd olmadıysa ol Celîl / Tâ ebed kaldı bular hôt u zelîl 2470 Dahı ne eydem saña bundan latîf / Ger harîfseñ ger şerîfseñ ger zarîf 139

Uşbu sözden añlayasın hâlünü / Âdem-iseñ bilesin ahvâlünü Yüzi toprak ‘Âşık’uñ ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye Aña lâyıık arı ola dirligi / Dirlik issiyle birike birligi İy Hudâyâ rûzı kıl kullaruña / Ol dükenmez hômı yohsullaruña ONINÇI DÂSİTÂN DÖRDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I TAHKİK-I ÂYET-İ MÂHALKUKÜM
VELÂBA'SUKÜM İDÜP BİLDÜRÜR KİM HAK
TA'ÂLÂDİLEDİ KİM ÖZ GENCİNİ ZÂHİR
İDE Kİ KÜNTÜ KENZEN MAHFİYYEN YED-İ
KUDRETLE VÜCÛD-I ÂDEMÎ TAHMİR İTDİ
PES CÜMLE NÜFÛSİ KE-NEFSİN VÂHİDETİN-
DÜR 31/28

2475

Her ki bildi kendü hâlin dünyada / Âdemî oldur hakikat iy dede Kendü hâlin bilmeyen âdem
degül / Aña hayvân dir-iseñ sen gam degül Âdemi bu nakş u sûret bilme sen / Ma'nisüz âdem
degüldür hûd bu ten Ma'nidür kim sûreti kâyim dutar / Ma'ni olmazsa suratdan ne biter Sûreti çünkim
yaratdı ol İlâh / Gör ne tertîb eyledi ol pâdişâh 2480

Od u suyu toprağı katdı yile / Sûret oldı dördü bir yirde bile Hem bu dördten bitdi dörd nesne
tamâm / Dördü dutdı sûret içre dört makâm Anuñ-ıla sûret oldı mu'teber / Tañ degül ger görnür-ise
muhtasar Her birinüñ adını eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Birinüñ adın nebât eydür
'ulûm / Birini hûd hayvan eydür bu dilüm 2485

Birisi insân-durur bellü beyân / Hem melekdür birisi bilgil 'ayân Ya'ni tendür nefis ü cân u 'akl-
ıla / Sûret oldı dördü bir yirde bile Ol melek insân u hayvân u nebât / Bu suratda her biri dutdı sebât
Her birinüñ yirini eydem 'ayân / İşid imdi niçedür bellü beyân Başı gör kim yir idinmiş ol melek /
Ya'ni 'aklun tahtı andadur dölek 140

2490

Göksi gör insân-ıçun oldı sarây / Ya'ni cân anda olur yıl on iki ay Bil ü karın oldı mülk hayvâna
hem / Ya'ni kim nefis tahtıdur püşt ü şikem Bu ayaklar hûd nebâta dek-durur / Ya'ni direkdür bu mülki
götürür Pes melek insân u hayvân u nebât / 'Akl u cân u nefis ü ten düzdü hayât Âdemüñ bünyâdını ol
pâdişâh / Uşbu dörd nesneden urdı ol İlâh 2495

Şöyle kim her birini eytdüm saña / Şerhi birle takririn öñden soña Yine eydem 'ışk-ıla diñler-
iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ Bu ayak geldi nebâta beñzedi / Anuñ-ıçun bitdi şöyle uzadı
Hem bu karın oldı ol hayvân yiri / Görseñüz kaplapdur anı bir deri Göküs oldı hûş sarây insân-ıçun /
Bu yürek anda makâmıdur cân-ıçun 2500

Göksi gör kim niçe muhkem eyledi / Dörd yañadın berk süñükle kapladı İlle baş oldı melek
mülki tamâm / Anuñ-ıçun dutdı 'akl anda makâm Başı muhkem kal'a kıldı ol İlâh / Baş içinde virdi
'akla tahtgâh Ya'ni ol mülk-i melekdür şeksüzün / Her kim andan bakdı gördi dôt yüzün Çün bu iş
böyle tamâm oldı dürüst / Hûş yaradıldı beden çâlâk ü çüst 2505 Âdemî

oldı vü geldi dünyaya / Kim aña bunlaruñ adın kim saya Kamusun kıldı Çalap bir âdemî / Pes
aña mülk eyledi bu 'âlemi *Ve hüve'lezi enşe'eküm min nefsin vâhidetin 6/98*

Âdemî bir nefis-durur öñden soña / Şerhi birle adını eydem saña *Mâ halkuküm velâ ba'suküm
illâ ke-nefsin vâhidetin 31/28*

Çün *ke-nefsin vâhid* oldı âdemî / İşid imdi eydeyüm ol Âdem'i Ol Safiyyullah ki halk eydür
dedem / Bu *ke-nefsin vâhid* e oldı kadem 2510 Cümle

halkı sulbına almış-ıdı / Bunlara kendü ayag olmuş-ıdı Çünki ol Âdem ayag oldı 'ayân / Aña bu
rüyendelik geldi beyân Aña bu rüyendelik gelmiş-ıdı / Boyı anuñ-çun bülend olmuş-ıdı Geçdi Âdem
devri geldi Mûsa'ya / Ol dahı bir gör neye beñzer neye Mûsa'ya püyendelik gelmiş-ıdı / Ya'ni kim
püşt ü şikem olmuş-ıdı 141

2515 Dutdı hayvân mülkini sürdi işin / Güdügi hayvân-ıdı yazın kışın Pes *ke-nefsin vâhidüñ*
karnıdur ol / Kavminüñ hayvânlığı anın da bol Ol kavum hayvân degülmisse i yâr / Otu niçün kılalardı

ihitiyâr Her dem uçmak ni‘metin yirler-idi / Biz buña katlanmazuz dirler-idi *Len nasbira ‘alâ ta‘âmin vâhidin 2/61*

Eytdiler kim yâ Musâ hak’dan dile / Tâze ni‘metler ki bu yirden gele 2520

Nuht dilersevüz biz anı yiyelüm / Sini her dem kaçaruz isteyelüm *Fed‘u lenâ rabbeke yuhric lenâ mimmâ tünbitü‘l-arzu 2/61*

Mûsa ol dem sıdk-ıla kıldı du‘â / hak katında ol du‘â oldı revâ Bitdi bakla şinhiyâr çün kıldı nâz / Sarmusak hem mercüme ü hem piyâz *Min baklihâ ve kıssâ‘ihâ ve fûmihâ ve ‘adesihâ ve besalihâ 2/61*

Pes hakikat ol kavum hayvân-ıdı / Mûsa hem anuñ-ıçun çobân-ıdı Bir dahı hem bunların hayvânlığı / Şol-ıdı kim doğıçak oğlancuğı 2525 Anasından ton-ıla dogar-ıdı / Ten ulaldukça tonı artar-ıdı Nitekim hayvân togadur tüy-ile / Tüsi artadur bile kendü-y-ile Bir dahı tanuk bularuñ hâline / Mutlakâ hayvânlığı ahvâline Mu‘cizâtın Mûsa’nuñ ol Pâdişâh / ‘Asasında komış-ıdı ol İlâh *Vemâ tilke bi-yemînike yâ Mûsâ kâle hiye ‘asâye 20/18*

Zîra hayvân sürilür ağaç-ıla / Sürmeyinçe yörimez dogru yola 2530 Geçdi

Mûsâ

‘İsa’ya geldi zamân / ‘İsa’ya gûyendelik geldi ‘ayân

Anuñ-ıçun dogduğı dem söyledi / Kendüzini halka ma‘lûm eyledi *Ve yükellimü‘n-nâse fi‘l-mehdi ve kehlen 3/46*

Pes bilüñ ‘İsâ *ke-nefsin vâhidüñ* / Göksi-durur hiç gümânsuz işidüñ Zîra kim söz cümle göküsde olur / Nuht gerekse bu dile andan gelür Bu göküs insâna mülkdür iy kişi / ‘İsa geldi ma‘nide anuñ tuş 2535 ‘İsa insân mülkine hâkim-durur / Pes melek mülkine hâkim kim-durur Ol melek mülkine hâkim iy safâ / Mustafâ geldi cihâna Mustafâ 142

Aña bu cûyendelik gelmiş-idi / Ne ki oldı olısar bilmiş-idi Yirde gökde ne ki varsa buldı ol / Tâ ebed iş ne’ydüğini bildi ol

‘Ullimtü ‘ilme‘l-evvelîne ve‘l-âhirîne

Pes *ke-nefsin vâhid* e ol baş-ıdı / ‘Akl-ıla devlet anın yoldaş-ıdı 2540

Çünkü ol geldi tamâm oldı vücûd / Anda düzildi rükû‘ u hem sücûd Ol *ke-nefsin vâhid* uş oldı tamâm / Dörd kişi dörd menzili dutdı makâm Evvel Âdem ayak oldı görseñüz / Mertebe rûyendelik geldi aña Mûsa kim karnı-durur ol gövdenüñ / Mansıbı pûyendelik geldi anuñ

‘İsa anuñ sînesidür iy kişi / Görseñüz gûyendelik oldı işi 2545

Pes Muhammed geldi baş oldı aña / Menzili cûyendelikdur görseñüz Bâki niçe halk ki vardur dünyede / Tâbi‘îdür bu vücûduñ iy dede Oldur Allah ögdüğü ol âdemî / Aña bir ev eyledi bu ‘âlemi *Ve lekad kerremnâ benî âdeme 17/70*

Çün birikdürdi buları ol Çalap / Pes anuñ üzre bu kez kıldı hitâb Eytdi işle niçe buyrıldı ise / Dogru durgıl niçe emr oldı ise *Festakım kemâ ümirte 11/112*

2550 Çünkü

durdı ol ulu Âdem örü / Boyı geçdi yidi gökden yokaru

Durdı Âdem kim ayakdur Mekke’de / Ya‘ni Mekke pâyigâhdur iy dede Mûsa kim karnı-durur agdı Tur’a / Ya‘ni kim çûpân gerek tagda dura

‘İsa kim ol Âdem’üñ göksi-durur / Aña ol dördinçi gök kürsî-durur Mustafâ kim baş-ıdı çıkdı tamâm / Tañrı’nuñ ‘arşı aña oldı makâm 2555 Kâbe-kavseyne

oldı anuñ menzili / Tâ ebed ol hazret oldı mahfili

Fekâne kâbe-kavseyne ev-ednâ 53/9

Cümle peygâamberler oldı bir beden / Kâbe-kavseyne irişdi Mekke’den Pes cihânda uşbudur ol ulu kul / Bu kişi ‘aklı-durur ol ‘aklı kü

‘Aklı dutmuşdur cihâmı düpdüzi / Yire göge toptoludur kendüzi Cümle enbiyânuñ ol aslı-durur / Evliyâ cümle anuñ fer‘i-durur 143

2560 Zî

vücûd-ı mu‘teber ârâste / Ez-zemîn tâ nüh felek ber-hâste Ol *ke-nefsin vâhid* uş oldu ‘ayân / Cümle halk bir nefş-durur bellü beyân Çünkü oldu cümle mahlûk bir vücûd / Yir ü gök ehli aña kıldı sücûd *Ve iz kulnâ li ‘l-melâ‘iketi ‘scüdü li-âdeme feseceğü 2/34*

Cân kulagın aç ki bu söz añlana / Hôş ganîmet ola cânuñ diñlene Cân göziyle bak kim anı göresin / Uşbu sözüñ ma‘nisine iresin 2565 ‘Aşık anuñ kulıdur kim cânı var / Cân içinde şübhesüz îmâmı var Girtü mü‘min dünyada şol kişidür / Ma‘ni sözün kanda bulsa işidür Her ki ma‘nî ne‘yduğın bilmez-ise / Münkir oldur ma‘niden almaz-ısa İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ma‘ni ehlinden bizi ayırmagıl EL-BÂBÜ’L-HÂMİS Fİ’L-HUMÂSİYYİ

Hem bişinçi bâb içinde on latîf / Dâsitân var pür letâyif iy harîf 2570

Bildürür kim kim-durur her fasl u cins / Hemçünân ki penç perde penç hiss DÂSİTÂN-I EVVEL BİŞİNÇİ BÂBDAN HİKÂYET İDER BU HADİSDEN Kİ

MA‘ASSEMÂVÂTİ, İLÂÂHİRİ VE TEMSİL
GETÜRÜR ‘ÂLEM-İ SUGRÂVE KÜBRÂ AÑA
YA‘Nİ VÜCÛD-I ÂDEMİ MUKÂBİLE-İ
‘ÂLEM-İ ‘ULVİ VE ‘ÂLEM-İ SÜFLİDÜR

Ol kadîm sultân kadîm-durur kadîm / Ol ‘azîm Sübhân‘azîm-durur ‘azîm Dilerem sultânlığın vasf eyleyem / Dile gelmez n’ideyim ne söyleyem Beñdeşi yok ortagı yok birdür ol / Kanda kim ister-iseñ hâzırdur ol

‘Aklum anuñ sun‘ına kaldı taña / ‘Âciz ü hayrân haber virmez saña 2575 Anuñ

ululığına had yok-durur / Vâhid oldur dahı vâhid yok-durur Uşbu ‘azmet kim anuñ var bî-zevâl / Niçe eyde kimse aña vasf-ı hâl Uşbu ‘azmet ileyinde hâs u ‘âm / Mâsivallah ser-be-ser cümle tamâm Kamusı şol bir mücerred söz gibi / Şöyle durmuş bir mu‘allak koz gibi *Ma’s-semâvâtü ve ‘l-arazûne fi ‘l-‘azameti ‘llâhi illâ ke-cevzetin mu‘allakatin 144*

Çün mukâbil geldi ‘âlem bir koza / Ol kozuñ ma‘nisi ne gellüm söze 2580

Kim bilesin koz nedür ‘âlem nedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür

‘Âlemi biş kat yaratdı ol Celîl / Kimisi ‘izzetdedür kimi zelîl Bir katı cism-i nebâtdur kim biter / hazret’e irmez girü bunda yiter Bir katı hayvân-durur bellü beyân / Ol dahı taş kat-durur bilgil ‘ayân Bir katı insân-durur ehl-i hitâb / Bunlaruñçundur beşâret hem ‘itâb 2585

Hem yene cism-i melekdür bir katı / Kim bularuñ yiri ol hak hazreti Andan ayru var-durur bir kat dakı / Ol-durur bu kamusınuñ revnakı Ol Çalap sırrı-durur hiç şeksüzün / Gösterür ‘âşıklara ma‘şuk yüzün

‘Âlemüñ biş katını eytdüm saña / Adlarıyla her birin öñden soña İşid imdi niçedür ol koz dahı / Dut mukâbil ‘âleme ‘ilmin ohı 2590 Koz

dahı biş kat-durur ‘âlem gibi / Anuñ-ıçun beñzer aña tertibi Diñle imdi her birinüñ adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını Bir kat ol gök kap-durur hemçün nebât / Kim anuñ varlığına yokdur sebât Bir kat andan içerüki katı kap / Cism-i hayvândur olur hem ol harâb Bir kat ol lüb kim kozuñ cânıdur ol / Şöyle bil kim cism-i insânîdür ol 2595

Bir kat ol yagdur ki lübbüñ cânıdur / Ol melekdür kim bular rûhânîdür Bir kat ol nûrdur ki yag gizler anı / Oldur ol eytdükleri cânlar canı Ol-durur şol gizlenü genc-i nihân / Anı ister yügrüşüp cümle cihân Koz dahı biş kat tamâm geldi dile / Takkir oldu kamusı kıldan kıla

‘Âleme geldi mukâbil takriri / Gör ki n’eyler pâdişâhuñ takdiri 2600

Çünkü ol ‘azmetle nesne deñ degül / ‘Âlem anda kozça olsa tañ degül Yâ ‘aceb mi ger mu‘allak

durdısa / Durmaya mı ger mu'allak dur dise Yüz biñ ançadur anuñ cebbârlığı / Hem ezeldür hem ebeddür varlığı Kanda kim ister iseñ hâzırdur ol / Yogi var eylemege kâdirdür ol Hem varı yog eyleyen oldur yene / Kamu nesne mahkûm anuñ emrine 2605

Ol getürdi yog-iken bu 'âlemi / Ol bitürdi 'âlem içre Âdemi 145

'Âlem üzre yazdı 'ibret nüshasın / Âdemiye virdi dâniş noktasın

'Âlemi bu âdemîde gizledi / Ehl-i dâniş geldi anı izledi Gördi 'âlem âdemîde gizlüdür / Gizlü

'ilmüñ nakşı zâhir yazludur Okıdı ol nakşı bildi 'âlemi / Uşbu 'ilmi bilen oldu âdemî 2610

İmdi gel sen kendüzüñi irdegil / Uşbu 'ilmi kendüzüñde istegil Gör ki sen kimsin ü bu 'âlem nedür / İşit imdi kim hikâyet nitedür Biş kat ol 'âlem ki eytdüm tertibi / Durmuş-ıdı bir mu'allak koz gibi Âdemîde kamusı vardur 'ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân Hem vücûd biş kat-durur bişin dahı / Ben diyem adın u sen 'ilmin ohı 2615

Biri tendür biri nefsdür biri cân / Biri 'akl u biri esrâr-ı nihân Ten mukâbil şol nebâta kim biter / hazrete irmez girü bunda yiter Nefs tamâm hayvân gibi gelmiş-durur / Anuñ-ıçun hırs-ıla tolmuş-durur Cân mukâbildür tamâm insân gibi / Aña beñzer cümle dürlü tertibi

'Akl hem gelmiş-durur misl-i melek / Kim mu'ayyen ileyinde nüh felek 2620

Ol kim esrâr didüm ol şol nûr-durur / Kim gören dîdârı anuñla görür Hem mukâbildür vücûd ol koz gibi / Aña beñzer urılupdur tertibi Şöyle kim biş kat-durur eytdüm saña / İşid imdi niçedür öñden soña Ten kozuñ gök kabıdur nefs katı kap / Kaçan ölse olısar bunlar harâb Cân içidür 'akl u cân içinde yag / Pâdişâh 'ışkı-durur anda çırâg 2625

Yag içinde gizlenür ol nûr ki var / Şol mahabbetdür kim ol Allah sever Görseñüz niçe yanupdur iy safâ / hak nurından ol çerâg-ı Mustafâ *Ve dâ'iyen ila'llâhi bi-iznihî ve sirâcen münîren 33/46.*

Ol çerâgdan sen dahı yandur çerâg / Yandurasın var-ısa başuñda yag

'Akl u dâniş ya'ni yagdur ma'ni nûr / 'Akl şol uçmaga beñzer ma'ni hûr Kimsede kim 'akl u dâniş var ola / Lâcerem kim ma'ni aña yâr ola 2630

Kimsenüñ kim 'aklı yarı kılmaya / Lâcerem bu ma'niden dad almaya Âdemî bu 'akl-ıla buldı şeref / Görseñüz 'aklı giden oldu hâref 146

'Âşık eydür ma'ni sözün 'akile / 'Âkıl oldur ma'niye saddak kıla Ma'niye her kim gönül virmiş ola / Hiç gümânsuz maksuda irmiş ola Ma'ni bilen bu sözüñ dadın bilür / Gizlü nakşuñ rengin ü adın bilür 2635

hak bizi bu ma'niden ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun İKİNCİ DÂSİTÂN BİŞİNCİ BÂBDAN BEYÂN

İDER KİM hAK TA 'ÂLÂ 'ÂLEM-İ KÜBRÂYI

BİŞ YARATDI VE 'ÂLEM-İ SUGRÂ KI

ÂDEMDÜR ANUÑ MUKÂBİLİNDEDÜR

AMMÂ HEY'ETİNDE 'AKİS OLUPDUR

ÂDEMİ ÇÜN KABRDEN BAŞ KALDURA

'ÂLEM-İ VÜCÛDI VÂHİD GÖRE MA'Nİ

YEVME TÛBLE'S-SERÂ'İRÜ BİLİNE 86/9 /

2636 Tañrı öğdi Kur'ân içre Âdem'i / Âdemî nedür bilendür âdemi Nüşhasıdur âdem uşbu 'âlemüñ / Serveri vü hâsıdur her nesnenüñ

'Âlem içre ne ki varsa nakş u bahş / Kamusı bu âdemîde oldu nakş

Şöyle kim bir zerreçe yokdur kemi / Ne ki 'âlemdür hemândur âdemî *Senürîhim âyâtinâ fi'l-âfâki ve fî-enfüsihim 41/53*

2640

Pes niçün 'âlem durupdur mu'teber / Âdemî nişe düşüpdür muhtasar Ne sebebdendür bularuñ

hâlleri / Diñle imdi niçedür ahvâlleri Ol şekil kim hak yaratdı ‘âlemi / ‘Âlemüñ ‘aksinçe düzdi âdemi Anuñ-ıçun ol uludur bu kiçi / Kim anuñ taşı bunuñ oldı içi Diñle imdi niçedür eydem saña / Takrir ü tertîbini öñden soña 2645 Âlemi

biş kat yaratdı pâdişâh / Gör ki n’eyledi vü n’itdi ol İlâh Birbirine kapladı şol top gibi / İşid imdi bu ‘acâyib tertibi Biri toprak biri sudur biri yıl / Birsı oddur birisi emr-i Celîl Ol ki toprakdur durupdur ortada / Topragı su kaplamışdur iy dede Suyı hem yıl kaplayupdur yılı od / Odı Allah kaplamış bâ-emr-i hûd 147

2650

Zîra kim Allah muhîtdür ‘âleme / ‘Âlemi bildüñ bu kez gel âdeme *Vallâhu min-verâ’ihim muhîtun 85/20*

Âdemüñ hem gör niçedür tertibi / Ol dahı biş kat-durur ‘âlem gibi Birbirini kaplamışdur ol dahı / İşid imdi niçedür ‘ilmin okı

‘Âlemüñ içi olupdur bunda kap / Kap içi vallahu a‘lem bi’s-savâb Añlayumazsañ diyem her birini / Adlarıyla her birinüñ yirini 2655

Toprag u su yıl ü od vü emr-i hak / ‘Âlemüñ ‘aksinçe durur sende bak Daş yanüñ toprak dutupdur kaplayu / Ten-durur toprak bakarsañ añlayu Ten içinde şol damarlar tolu kan / Su degül mi kim akar dün gün revân Ol sudan dahı içerü yildür yene / Uş nefes kim varur iner öykene Yine yilden içerü od yanadur / Şol harâret od degül mi yâ nedür 2660

Hem bu oddan içerü emr-i Hudâ / Hûd degüldür emr âmirden cüdâ

‘Âlemüñ şol taşına olan muhît / Âdemîñüñ içine ol mürtebit Uş eyitdüm âdemîyle ‘âlemi / ‘Âlemüñ ‘aksinçe geldi âdemî Ol anuñçun mu‘teber durmuş durur / Anı kudret kaplayup dutmuş-durur Biz anuñçun muhtasar kalduk za‘îf / Bizi toprak kaplayupdur iy harîf 2665

İlla gör kim içümüz ne mu‘teber / Yirden ü gökden virür her dem haber Bu kez ölüp dirüriçek hak bizi / Taş yaña döndüriser içümüzü Çünkü zâhir ola gizlü yirümüz / Uşbu ‘âlemçe ola her birümüz Gizlü genci açılıp ma‘lûm ola / Gizlü sırlar gözlere görnügele

Yevme tüble’s-serâ’iru 86/8-9.

Bunda cân var cism-ile illâ nihân / Bakup anı göremez kimse ‘ayân 2670 Yarın anda ten ola hem cân-ıla / İlla kimse görmeye nişân-ıla Bunda uş ten kaplayupdur cânları / Anda hem cân kaplayısar tenleri Çün kıla hak yarın anda bu işi / Düpdürüst ‘âlemçe ola bir kişi Şol yire kim bunda irer göñlümüz / Yarın anda aña irer elümüz Anuñ-ıçun bir kişinüñ mansıbı / Ola yitmiş katla bu dünya gibi 148

2675

Belki haddi vü hisâbı olmaya / hakka iren aña dahı kalmaya Cân göñül peyvest ola küllî hak’a / hak vire anda bize ‘ömr-i bekâ Ayruk ölmek olmaya anda bize / Dôst yüzi görnüdüra her dem göze *Vücûhun yevmeizin nâzıratun ilâ rabbihâ nâzıratun 75/22-23.*

‘Aşık iver ol yüzi görmek-içün / Zerreyi ol güneşe virmek-içün Kanı yoldaş kim olur gelsün bile / Gidelüm eglenmedin ol menzile 2680

İy Hudâyâ tevfiķuñ ayrımagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM HAK TA‘ÂLÂ BİŞ

DÜRLÜ ‘İLM BU CİHÂNA NÂZİL İTDİ

VE HER BEŞİNİ BEŞ DÜRLÜ MAHALLE

BEDEN-İ İNSÂNA

ERZÂNİ KILDI VÜ YENE HER ‘İLME BİŞ

DÜRLÜ DELİL ‘ATÂKILDI

Kanı ol ilden ile ‘ilm isteyen / Gelsün işitsün ‘ayân-ender-‘ayân Nahv u tasrîf u lugat hâcet degül / Bâg ne hâcet çün bulunur evde gül Mısır’ı n’idersin saña şeker gerek / Hôna gel kim yiyessin şeker börek Ne gerekdür ol Hıtâyistân saña / Ger dilerseñ müşk-i hâlis gel baña 2685

Çün geñez kıldı Çalap her bir işi / Nişe dartsın emek sen iy kişi Maksuduñ ‘ilm ü ‘ameldür bil ü kıl / Ne gerekdür mâcerâ vü kâl u kîl Hazret’e irmek dilerseñ sâdık ol / Ma‘şuka irmek dilerseñ ‘âşık ol

‘İşk kitâbından okırsañ bir sebak / Ma‘lum ola saña senden ‘ilm-i hak Zîra kim genc-hâne kıldı hak seni / Kodı sende külli kendü ‘ilmini 2690 Hâlıkun hîd ‘ilmi çokdur bî-hisâb / İlla şol kim mahluka kıldı hitâb Tañrı’dan biş dürlü ‘ilm inmiş-durur / Kullarun biş yirine konmuş-durur

‘İşk-ıla diñler-iseñ eydem tamâm / Kankı ‘ilme nireñi kıldı makâm Diñle imdi her birinün adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını Birisi bu ‘ilm-i zâhirdür ‘ayân / Birisi ‘ibret-durur bellü beyân 149 2695 Birisi

şoldur kim ol hikmet-durur / Biri esrâr u biri kudret-durur İşid imdi eydeyüm her birini / Göstereyüm sende yirlü yirini

‘İlm-i zâhir Tañrı’dan çün döstına / Geldi hâkim oldı bu nefis üstine Tâ ki nefse emr-i ma‘rûf bildüre / Pâdişâha karşı kullık kıldura Nefsüne bu dogru yolu göstere / Sini şeytân gâretinden kurtara 2700 ‘İlmi zâhir itmeseydi ol Ahad / Nefs kalaydı zulmet içre tâ ebed *Levle’l-‘ulemâ’ü sâra’n-nâsu ke’l-behâyimi*

‘İlm-i zâhir pes bu nefside oturur / İşî oldur nefsi yola getirür Ol ki ‘ibret ‘ilmidür gör ol nedür / Kendüzünde ol dahı gör kandadır

‘İlm-i ibret şol-durur ‘akl añlaya / Görmedügin hem göre hem tañlaya Zîra ‘âlem üzre ‘ibret yazludur / ‘İlmi anuñ ‘akl içinde gizlüdür 2705

Göz görür ‘akl okır ol ‘ibretleri / Hiç ola mı hem delü ‘ibret eri Ol ilim pes ‘akl içinde oturur / Kanda kim bakarsa ‘ibret getirür *İnne fî-zâlike le-‘ibreten li-uli’l-‘ebsâri 24/44*

Çünkü bildün ‘ilm-i ‘ibret ne-y-imiş / Diñle hikmet ol dahı kanda-y-ımiş Hikmeti hak göñüle kıldı nüzül / Bil anı kim kendü söylepdür nugül *El-hikmetü nutku’llâhi ta‘âlâH* ikmeti göñüllere hak bildürür / Şol göñüle kim aña kâbil-durur

2710 Pes bu hikmet nakş olupdur göñüle / Andan ol kaynar gelür her dem dile Hikmeti bildün bu kez esrârı gör / Ol dahı kanda-y-ımiş bir anı gör

‘İlm-i esrârı Çalap cânda kodı / Sanma kim nefside vü yâ tende kodı Şol zamân kim cân ezelde var-ıdı / Anda söyleşdügi bu esrâr-ıdı Pes bu esrâr ol ezelden cân-ıla / Bile geldi bunda nite ayrıla 2715

Cân içinde kodı esrârı Ahad / Cândan ayrılmaysardur tâ ebed Gel bu kez ol ‘ilm-i kudret gör nedür / Kendüzünde ol dahı bil kandadır

‘İlm-i kudret zât içinde oturur / Niçe bitmez işleri ol bitürür Kudrete bu zât içinde pâdişâh / Kendü düzdi aña lâyıık tahtgâh Zîra kudret ‘ilmi küllî hak-durur / ‘Âlem içre hâkim-i mutlak-durur 2720

Pes bu kudret cümle ‘ilmün cânıdır / Zât içinde pertev-i Yezdânıdır 150

Uşbu biş ‘ilmün tamâm öñden soña / Adlarıyla yirlerin eytdüm saña İşid imdi her birine ol Celîl / Niçe virdi hâllü hâlinçe delîl Ol delîldür kim bu ‘ilmi geçürür / Şerbet eyler cümle halka içürür Pes delîlsüz ‘ilmi hîd almaz kişi / Mâni‘ olur degme bir olmaz kişi 2725

İmdi her ‘ilmün delîli gör nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür

‘İlm-i zâhirde delîlün gâyeti / Yâ hadîsdür yâhu Kur’ân âyeti Zîra zâhir ‘ilmi nefside oturur / Nefs fozûldur dem-be-dem baş götürür Kimsenün ayruk sözün kılmaz kabûl / İlla şol kim Tañrı eytdi yâ Resûl Pes bu zâhir ‘ilmine oldur delîl / Kim Resûl eytmışdür anı yâ Celîl 2730

Gel bu kez 'ibret delîlin gör nedür / Diñle imdi eydeyüm kim nitedür

'İbrete yokdur delîl illâ misâl / Çün misâl geldi dahı yokdur mecâl Zîra 'ibret bu cihânda yazludur / Sırrı anuñ cism içinde gizlüdür

'Akl oturmuşdur bakar ol 'ibrete / Görür anda niçedür bunda nite Yâ cihânuñ 'ibretin eydür bize / Cism içinden bir mesel dir ol söze 2735

Yâhu cismüñ 'ibretin eydür saña / Bu cihândan bir mesel getrür aña Bu mesel bir âyinedür ortada / 'İlm-i 'ibret anda görnür iy dede Pes meseldür 'ibret evinde delîl / Nitekim Kur'ân'da eydür ol Celîl *Ve tilke'l-emsâlü nazribühâ li'n-nâsi 59/21*

'İbretüñ bildüñ delîli ne-y-imiş / İmdi gör hikmet dahı niçe-y-imiş Hikmete hergiz delîl yokdur 'ayân / İlla şol kim sâdık ola diñleyen

2740

hikmete ger sıdk olmazsa delîl / Kanda söylerse olur hôr u zelîl Zîra kim hikmet Çalap nutkı-durur / Pes delîli mü'minüñ sıdkı-durur Sıdkı yoga hikmeti sen söyleme / Key sakın ol hikmete zulm eyleme Hikmeti Allah gönüllerde kodı / Anı gayr-ı ehline eytmeñ didi

Lâ-tu'tu'l-hikmete li-gayri ehlihâ fe-tazlimûhâ

Ehli oldur kim anuñ sıdkı ola / Sen diyinçe karşudan saddak gele 2745

Pes delîli hikmetüñ bu sıdk-ı mış / Allah anı sende anuñçun komış

Kim alasın hikmeti saddak ile / Hem kopasın yarın ol Sıddık ile 151

Ve yef'alu'llâhu mâ yeşâ'u 14/27

Yahkumu mâ yürîdu 5/1 Hikmeti bildüñ bu kez esrâra gel / Ne-durur anda delîl ikrâra gel

Ol dahı ma'lûm gerek niçe-durur / Diñle imdi eydeyüm kim ne-durur

'İlm-i esrâruñ delîli sevgüdür / Zîra sevgü cân içinde eygüdür 2750

Tâ ki sevgü olmayınca ortada / Cân içinden sırr açılmaz iy dede Sevmedük yire kişi râz açmaya / Ger açarsa sözi anda geçmeye Cânı cân sevse aña râzın açar / Küfr-ise İslâm-ısa anda geçer Pes bu esrâra delîl sevgü-y-imiş / Bu sevişmek döstlara eygü-y-imiş

Yuhibbûnehum ke-hubbillâhi ve'llezîne âmanû eşeddü hubben li'llâhi 2/165

Ol tamâm oldı bu kez gel kudrete / Gör bu kudret 'ilmini kal heybete 2755 Anda

dahı añlagıl nedür delîl / Kudret içre ne komış rabbi Celîl Kudrete şoldur delîl kim söyleye / Ne ki dirse didüğini işleye Zîra kudret ol-durur kim el ire / Dilese hem cân ala hem cân vire *Ve yef'alu'llâhu mâ yeşâ'u 14/27*

Yahkumu mâ yürîdu 5/1

İşlemege eli ire her işi / Yapmag u yıkmak ola kemter işi Ne delîl gerek dahı ayruk aña / Didügin çün işleye öñden soña 2760

Pes delîl bu 'ilm-i kudretde 'ayân / hükmini sürmek-durur bellü beyân Kanda kudret 'ilmi varsa hak-durur / Anı bilen hâkim-i mutlak-durur Her ki sâhib-kudret ola şeksüzün / Anı gören bil ki gördi hak yüzün Gözgülü-durur ol kişi her kim baka / Gören hak dîdârın anda mutlakâ Uşbu 'ilm bişdür tamâm eytdüm tamâm / Bişine biş yirümüz oldı makâm 2765 Biş delîl hem bişine geldi 'ayân / Kim anuñla geçdi ol bellü beyân Her kime kim Tañrı rûzı kıldısa / Uşbu biş 'ilmi tamâm ol bildise Hîç müşkil kalmadı ol kişide / Rahmet ola ol kişi bu dünyede

'Âşık'üñ cânı fidî olsun aña / Andan ayru olmasun öñden soña Ol kişiden hak bizi ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun 152

DÖRDÜNÇİ DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I KİRÂ'AT-I KUR'ÂN İDER BİL

KİM KUR'ÂN'DA

BİŞ DÜRLÜ MAKÂM VAR VE HER KİŞİ

OL BIŞ MAKÂMI BİLE ZÜMRE-İ EHLUL-
LAHDAN OLA VE İLLÂ‘ ACEB OLMAYA
KİM KUR’ÂN’DAN HİÇ NASİBİ OLMAYA

2770 Tañrı ‘ilmin hôş-durur bilse kişi / İşlese anuñ-ıla her bir işi Okımag u bilmek ü kılmakdur
iş / Kılduğı anda kabûl olmakdur iş

Ma‘ninin bilmezse ‘ilmi olur muhâl / Bildügin kılmazsa hód küllî vebâl *El-‘ilmü bi-gayri
‘amelin vebâlün*

Kılduğı anda kabûl olmaz-ısa / Pâdişâhuñ rahmeti gelmez-ise Okımak bilmek ü kılmak assı yok /
Fâsid işler işleyenüñ ussı yok 2775

İşid imdi eydeyüm ben ol kişi / N’eyleye kim fâsid olmaya işi Ol gerek kim kendü eksügin bile /
Bî-riyâ ihlas-ıla tevbe kıla Çün riyâsuz tevbeden şerbet içe / Ne ‘amel işlerse hazret’de geçe Ol
kişinüñ işi fâsid olmaya / İşleyüben soñra mahrûm kalmaya Gerçi bu ‘ilm ü ‘amel hak’dan bize / Farz
olupdur işlemek kamumuza *Talebü’l- ‘ilmi farîzatün ‘alâ külli*

müslimin ve müslimetin

2780

İlla tâ‘at tevbesüz kâbil degül / Ol kişinüñ maksudı hâsıl degül Uşbu sözüñ maksudın eydem
saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Şol kelimullah ki Kur’ân’dur kadîm / Viribidi anı bize ol
Kerîm Hem okıñ hem ma‘ninin bilüñ didi / Çün bilesiz didügin kılüñ didi Kılınan çün lâyük ola
hazret’e / Tâ ebed yoldaş olasız rahmete 2785 Okımag u bilmek ü kılmak nedür / Kılduğı anda
kabûl olmak nedür İşid imdi eydeyüm bir bir ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân 153

Kur’ân okınmakda vardur biş makâm / Biş kez okınmag-ıla olur tamâm Degme birne bunça dürlü
renc gerek / Renc yiye ol kimseye kim genc gerek Diñle imdi biş kez okınmak nedür / Kim bilesin bu
hikâyet nitedür 2790 Bir

okınmak şol ki Kur’ân hıfz ola / hâfız anı yidi kır’atla bile Kaç ‘aşirdür niçe âyetdür tamâm /
Ma‘lûm ola kaç durakdur kaç makâm İlla bilmez ma‘ninin lafzın bilür / Eyle olsa bir kez okınmak
olur Pes ikinci okımagı şol-durur / Kim bire bir taht-ı lafzın bildürür Degme bir harfüñ kim okır
ma‘ninin / Bilür anuñ ne dimekdür kamusın 2795 Taht-ı lafzuñ bilür ol ne didügin / İlla bilmez anda
maksûd ne’ydügin Ma‘ninüñ maksûdını bilmekdür iş / Pes üçinçi okımagı ol-ımiş

Hem süre hem ma‘niyi maksûdına / Hem bile her âyetüñ maksûdı ne Sebeb-i nezli nedür anı bile
/ Şerhü takrîr eyleye kıldan kıla Bu üçinçi okımakdur kamusı / Zîra bilnür bunda ma‘ni ma‘nisi 2800

İmdi gel dördinçisin gör ne-y-imiş / Bir işit kim ol dahı niçe-y-imiş

Şol-durur dördinçisi kim ol kişi / hazret’e lâyük ola her bir işi Bildügi ‘ilmi tamâm işler ola / Ol
‘ilim birle ‘amel eyler ola Ol ki dördinçi okınmak şol-durur / ‘İlmi böyle okımaklık yol-durur Geldük
ol bişinçi okınmaklıga / Şoldur ol kim kılduğı göge aga 2805

Tâ‘atuñ ol hazret’e lâyük gele / Pes saña hak rahmeti bayık gele Çün kim Allah’dan saña rahmet
ire / ‘İlmüñe hem tâ‘atuña cân vire Dirile ‘ilm ü ‘amel sende tamâm / Mahkum ola saña cümle hâs u
‘âm Her bir a‘zañ bir hüner issi ola / İşid imdi eydeyüm nesi ola Gözüñ ola hak nurından yahtulu /
Kime bakarsañ kılasın bahtulu 2810 Kulaguñda

şöyle ola ol eser / Kim alasın her bir ünden bir haber

‘İlm ü hikmet kim gelür senden dile / İşidenüñ gönli içre yazıla Her du‘â kim gele agzuñdan
doga / Bir nefesde ol nefes göge aga Ellerüñle götüresin düşmiş / Dutar-ısañ bitüresin her işi 154

Ayaguñ basduk yire rahmet gele / Nire kim varur-ısañ ilden ile 2815

Akluñ Allah sun‘ını fikr eyleye / Sun‘ içinde Sâni‘a şükr eyleye Gönlüñ Allah rahmetiyle şâd
ola / Cümle dürlü kaygudan âzâd olaHasıl ola cânuña kurb-ı visâl / ‘İyd ola saña bu cümle mâh u sâl
Saña bakan anı göre şeksüzün / Gözğü olup gösteresin döst yüzün Şol sebebden saña bu devlet

gele / Kim işüñ ol hazret'e lâyk ola 2820

Çünki tâ'at anda makbûl olmaya / Ol kişiyye uşbu devlet gelmeye Çün kabûl olmaya hazret'de işi / Hâsıla gelmeye hergiz ol kişi Neye beñzer uşbu söz eydem saña / 'Işk-ıla diñler-iseñ öñden soña Şuña beñzer kim kişi hön eyleye / Anuñ-ıla dôstlarını toylaya Çünkim ol ni'met tamam kaynar bişer / Ol bişinçe hâs u 'âm anda üşer 2825 Aş bişiçek üzre hön-sâlar gelür / Zîra hönüñ tertibini ol bilür Kotarur ol ni'meti çanaklara / Düzer ol çanakları tâbaklara Çünki hön ârâste olur u tamâm / Buyurur kim oturlar hâs u 'âm Bıragur hönü vü halk üzre bakar / Yimege virür salâ kendü çıkar Çün salâ degdi vü halk meşgûl olur / İrdüginçe sunar ol hõndan alur 2830 Kankı aş kim hõş gelürse göñline / Lokma lokma alur andan eline Pes eliyle iltür anı agzına / Diş urur çeyner ki çıka magzına Lezzeti çün çıkar anı hal ider / Toklîg anda hâsıl olur kim yudar Yidügi çün kursagında hazm olur / Cümle dürlü a'zaya kuvvet gelür Kuvvet-i ten hâsıl olur kişiye / Uşbu sözden saña ma'nî ışıya 2835

Bu meseldür ma'nisin eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Hön bu Kur'ân'dur ki virdi ol Celîl / Kim bu hõna yok-durur olmak zelîl *El-Kur'ânu mâ'idetu'llâhi*

Çün diledi hak bu hönü mutlakâ / Düzdi yüz yigirmi dört biñ matbaha Göksi peygâmbirlerüñ matbah-durur / Göñli hõd çömlek gibi mutlak-durur *El-kalbü fi's-sudûri ke'l-kudûri*

Yirde gökde yaş kuru kalmadı hiç / Kim bu matbahlarda olmadı havîc 155

Ve-lâ ratbin ve-lâ yâbisin illâ fi-kitâbin mübînin 6/59

2840

Yidi biñ yıl kaydadı bişdi tamâm / Kamu dîne da'veti oldı makâm Geldi hön-sâlâr u düzdi tertibi / Zîra aña virdi hak bu mansıbı Yidi kat hön eyledi düzdi tamâm / 'Âleme düpdüz bu hön düşdi tamâm *İnne li'l-Kur'âni batnen ve li-batnihî batnen ilâ seb'ati abtunin* Añla hön-sâlâr kimdür iy safâ / Mustafâ'dur Mustafâ'dur Mustafâ Görseñüz her bir varak oldı tabak / Degme bir harf ol tabakda bir çanak 2845

Degme harf ma'nisi bir ni'met-durur / Biribirne beñzemez lezzet virür Çün Nebî düzdi bu rahmet hönünü / Hõna döndürdi bu halkuñ yönini Çün bıraktı hönü vü urdı salâ / Vây aña kim yimeye mahrûm kala Diñle imdi yimegi niçe-y-imiş / Kim bilesin bunda maksûd ne-y-imiş Hâfız oldur hön kıyında oturur / Kankı aşdan diler-ise götürür

2850 Taht-ı lafzın bildügi şoldur yene / Kim iledür aldugını agzına Ol nüzûlın bilmege yimek emek / Şol-durur kim ol ta'âmı çeynemek Şol kim ol bildüğünü tutmak-durur / Ya'ni ol çeynedüğün yutmak-durur İşledügi lâyk olmak hazret'e / Yidügi siñmek bigidür sûrete Yidügi siñmez-ise şerbet içer / Ol dutılmış mi'deyi şerbet açar 2855 Tâ'atı geçmez-ise n'itmek gerek / Tevbe kılup el etek tutmak gerek *Ve tûbû ila'llâhi cemî'an eyyuhe'l-mü'minûne 24/31.*

Uşbu sözün tavrı oldı tamâm / Biş kez okınmak dile geldi tamâm Ma'lum oldı niçe okınmak gerek / Okınan görnür ne öginmek gerek Halk sanur kim kendüsi Kur'ân okır / İlla bilüñ kim bizi Kur'ân okır Kur'an'ı biz kaçarur okıyavuz / Ol okır ol gösterür eyü yavuz 2860

Ol-durur mü'minlerüñ kulavuzı / Hem anuñla bilinür dirlik özi Devlet anuñ kim aña yoldaş ola / Renc yimekten aña bagrı baş ola Başı hoşdur 'Âşık'ıñ Kur'ân-ıla / Sever anı göñül-ile cân-ıla Ger degülmisseydi Kur'ân inmegi / Ma'lum olmayaydı bu dîn yigregi Yanmasaydı cânlar içre bu çerâg / Zulmet içre bulmayaydı cân firâg 156

Ol çerâguñ tal'atından degdi tâb / Kim teveccüh eyler aña şeyh ü şâb Hak bizi ol sevgüden ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun

BİŞİNÇİ DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I KEYFİYYET-İ HALVET-İ EHL-İ

SÜLÛK İDER BİL KİM DÜNYÂDA BİŞ

DÜRLÜ GALEBE VARDUR VE HİÇ KİMSE

ÖZİNİ ANDAN HALÂS İDEMEZ MEGER
Kİ 'İNÂYET-İ *MENYEHDİLLÂHU* İRİŞE
HALVETLERİ TECELLİ-İ ZÂT-ILA
MÜNEVVER Bİ-NURİLLÂHİ OLA 7/178

Kanı ol kim halvete girmek diler / Halvet içre nefsi öldürmek diler Kasd ider kim anda ança
otura / Tâ ki nefsi aña î mân getüre Fikr-i fâsid kendüzinden yâd ola / Rûzigâr şerrinden ol âzâd ola
2870

Ya'ni diler kurtıla endîşeden / hazret'e tâ'at kıla bu cân u ten Kûşelerde bir evi halvet kılur /
Oturur anda anı halvet bilür Niçe halvet kim cihânuñ teşvişi / Deñiz olmuş batmış aña ol kişi Göñli
cânı teşviş ü gavgâ tolu / Ya'ni halvetde miyem dir ol delü Halvet oldur anda galbe olmaya / Endişe
ol göñüle yol bulmaya 2875 Ya'ni

biş kat galbe vardur dünyada / Halvet andan içerüdür iy dede Her kim andan kurtıla bellü beyân
/ Halvet issi ol-durur bilüñ 'ayân İşid imdi biş kat ol galbe nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür
Vasfi birle şerhini eydem tamâm / Kim saña ma'lûm ola halvet makâm Geldük imdi birisi ol
galbenüñ / Saltanat hükmidür üstüñde senüñ 2880

Her dem anuñ galbesi eksük degül / Ten mi vardur kim aña ol yük degül Sultânın zikr eylemez
dil olmaya / Ol añılmaz hîç mahfil olmaya Kamu dilde söylenüdür durmadın / Kim ola kim añmaya
sultân adın Hem añarlar adını hem işini / Kimse var mı kim yimez teşvîşini Gâh 'adli gâh zulmü
söylenür / Hâs u 'âm cümle anı zikr eylenür 157

2885

Gâh begler añıludur geh çeri / Geldi vardı akdı urdu illeri Gâh ilçî sözi al tamga-y-ıla / Şehr
tolu galbe vü gavgâ-y-ıla Geh yasama gâh kapçur geh tagar / Koşına koşmuş ili her dem sagar Uşbu
sözden hâli olmaz hâs u 'âm / Bu keleş toptoludur her makâm Birisi bu söz-durur ol galbenüñ / Bu
keleş tesbihüñdür hûd senüñ 2890

Yine bundan içerü bir kat dahı / Galbe var anuñ dahı 'ilmin ohı Ol dahı gör dünyada nedür 'ayân
/ Diñle imdi niçedür bellü beyân Şoldur ol kim iş ü konşî dîst u yâr / Her birinüñ sende bir maksadı
var Kimisi öldi yasa varmak gerek / Kavmınuñ hem göñlini sormak gerek Kimisi hûş düğün eyler il
gelür / Okıdı varmaz-ısañ göñli kalur 2895

Kimi sayru sormak ister sor anı / Kimi bir dem görmek ister gör anı Kimi küstü birbiriyle kîni
var / Hûş safâ kıl birbiriyle anı var Kimisi şunu diler ırte gice / Kim soralar nitesin hâlüñ nice Her
birinüñ hâlîni sormak gerek / Her birinüñ maksudın virmek gerek Hîç eksilmez bu iş yıldan yıla /
Niçelerüñ 'ömrini virdi yile 2900

Yine vardur bir katı galbe dahı / Şöyledür kim bir dem añdurmaz hak'ı Niçe baş ol galbeden
oldı semî / 'Ömri geçdi bulmadı halvet demi Diñle imdi ol dahı nedür i yâr / Bâg u çift ü mülk ü mâl
u rûz davar Çifti koşup tohmını saçmak gerek / Çün ekin oldı bugün bıçmak gerek Mâlî işletmek ü
başarmak gerek / Götürüp ilden ile varmak gerek 2905 Ger

'imâret

olmaz-ısa mülk dakı / hâsılı bitmez ü olmaz revnakı

Hem başarılmak gerek rûz u davar / Çâre yok kanda ise kaygusu var Hâs u 'âm u beg ü kul
yohsul u bay / Gark olupdur bu işe yıl on iki ay Bir dem uht bu galbeden hâli degül / Kim ola kim ol
anuñ hâli degül Yine vardur bir ulu galbe yene / Şöyle kim hîç beñzemez ayrugına 2910 Ol

dahı bir key işit niçe-y-imiş / Kim bilesin bu hikâyet ne-y-imiş

Ata ana 'avrat oğlan kız gelin / Kamusınuñ sen yiseñ gerek gamın 158

Ataya vü anaya hürmet gerek / 'Avrata vü oğlana ni'met gerek Çün ulaldı oğul evermek gerek /
Ağı atlas at katır virmek gerek Kız boya degdi bu kez eyle çehîz / Elin alup erine ısmarla tîz

Çün ogul kız sag ola kaygusu var / Sayru olsa hûd dahı korkusu var Uşbu galbe teşvişinden hâs u 'âm / 'Ömri geçdi bulmadı halvet makâm Kamusından ulu bir galbe dakı / Var-durur kim hiç işitdürmez hak'ı Ayrugından cehd idenler kurtılır / İlla bu galbe öliçek ayrılır Dirliğinde andan ayrılan kişi / Ol-durur mutlak hak'ı bulan kişi 2920

Nedür ol galbe diyem diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ Şoldur ol niçe ki tende cân ola / Üç yüz altmış damaruñda kan ola Kan içinde yügrüşür nefis ü hevâ / Erdür ol kim anı kendüden sava Kibr ü kîn ü buhl u hem fisk u fesâd / Katlarında hak sözi yavlak kesâd Fi'l ü fitne hırs u hıkd u şerr ü şûr / Halvet olmaga kişiyi kanda kor 2925 Hışm u gaybet cehl ü inkâr u riyâ / Kor mı sini kim varasın Tañrı'ya Degme birnüñ galbesinden 'akl u cân / Cûş içinde kanı halvet iy fülân Her ki bu biş galbeden kurtılmadı / Bilüñ anı hiç halvet bulmadı Ol gerekse göge çıksun yalñuzın / Halvet olup görmeyiser döst yüzün Gerek insün yidi deñiz ka'rına / Halvet issi olmayısar ol yene 2930

Gerek agsun yüce daglar başına / Döst-ıla olmayısardur âşinâ Çünkü dünyâ galbesinden çıkmadı / Halvet içre döst yüzine bakmadı Halvet issi ol-durur kim dünyeden / Kurtıla diri yörirken bu beden Ölümünden ilerü ölmüş ola / Halvet issi ol kişi olmuş ola *Mûtû kable en-temûtû*

Kendüzinden çıkmayınça âdemî / Bulmadı kandasa da halvet demi 2935

Çünkü kendü varlığından yâd ola / Kanda olsa ol kişi âzâd ola Galbe içre halvet ola ol kişi / hakdan ayru olmaya hergiz işi 159

'Aşık anuñ etegin elden koma / Tesbihidin adını dilden koma Ol-durur ol Pâdişahuñ rahmeti / Bu cihânuñ ol cihânuñ devleti Ger bulardan kimse behre ala ol / Tâ kıyâmet rahmet içre kala ol 2940 Bunlaruñla

varıgörgil hazret'e / Kim ebed lâyük olasın rahmete

İy Kerim ü pür kerem sen kıl kerem / İredursun rahmetüñ her dem-be-dem ALTINÇI DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I hADİS-İ SÂFİRÛ TASİHHU

TAGNEMÛ EYDÜR

BİL KİM ÂDEMDE BİŞ DÜRLÜ 'İLLET

VARDUR ZÂHİREN VE BÂTINAN ŞÖYLE

KİM BİNDEN BİRİ VE ÇOKDAN AZI OL

BİŞ DÜRLÜ 'İLLETDEN SİHHAT BULUP-

DUR VE BU BİŞ DÜRLÜ 'İLLETÜÑ BİŞ

DÜRLÜ MÂNİ'İ VE DÂFİ'İ VARDUR

İşid iy sagvan diyüp da'vî kılan / Olmasun kim ola bu da'vî yalan Ud ola sagvan demek sayru kişi / 'Ayb ola bayvan demek yoklu kişi Halk kamu yohsuldur illâ Tañrı bay / Kamuya rızkın virür yıl on iki ay *Vallâhü'lganiyyü ve entümü'l-fukarâ'u. İnna'llâhe hüve'r-rezzâku zü'l-kuvveti'lmetînü* 47/38, 51/58

2945

Halk sökeldür illa kim bilmez neden / Ne var eger yörise sag bu beden Hiç dert yok kim anuñ dermânı yok / İlla halkuñ kendüye fermânı yok Mustafâ eytdi sefer kılmak gerek / Sağlığı hem baylığı bulmak gerek *Sâfirû tasihhû tagnemû*

Ger bu halk sayru degülmisse-y-idi / Sağlığı isteñ niçün diye-y-idi İşid ol sağlığı u sayruluk nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür 2950 Âdemînüñ

biş yiri sayru olur / Sayruya tîmâr idüñ yohsa ölür

Hîç hâcet yok kim ol olmaz revâ / Hîç derd yok kim aña yokdur devâ İlla meger kim ecel irmiş

ola / Kamu işden ol kişi kalmış ola 160

Kim anuñ derdine dermân olmaya / Rencine tîmâr assı kılmaya Yohsa ayruk niçe kim bî-çâre var / Kamusınuñ derdine bir çâre var 2955

Pes bilüñ sayrulara vardur meded / Tañrı'nuñ fazlı üküşdür bî-'aded Geldük ol biş sayruluk gör ne-y-imiş / Kendüzüñde her biri kanda-y-ımiş

Ne yirüñ sayru olur bilgil i yâr / Sağlığın ister iseñ kılğıl timâr Diñle imdi her birinüñ adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını Birisi şoldur ki ten sayru olur / Biri nefsdür hîd 'ayân sayru olur 2960 Birisi

'akluñ-durur

bilmez

misin / Biri gönülüdür timâr kılmaz mısın

Birisi cândur kim ol rencûr olur / Niçeler cânı kim ol rencden ölür İşid imdi her birinüñ renci ne / Ne kefaretdür bularuñ rencine Ne-durur ten renci niçe em gerek / Ol cerâhatdur aña merhem gerek Tende yâ nesne çıkar yâ zahm olur / Aña ne dermân gerek cerrâhbilür 2965

Bu tenüñ sayruluğı şoldur 'ayân / Aña cerrâhdur hekîm bellü beyân Çünkü ten sayruluğın bildüñ nedür / Diñle imdi bir bu nefsuñ niçedür Nefsde şoldur sayruluk kim halk bilür / Sayru dip dîstlar anı soragelür Çün yimek içmek bu nefis elindedür / Pes tagayyurlık dahı yolındadır Yâ yimekten nâ-muvâfik lokmalar / Gelür olur dem-be-dem nefse zarar 2970

Yâ sovuk koymış olur yâhîd hevâ / Tıb içinde isteñ ol derde devâ Ol ki nefis sayruluğıdur şoldurur / Aña dermân tıb içinde bol-durur Nefsi bildüñ imdi bu kez 'aklı gör / Ne-y-imiş anuñ dahı rencini sor Çün bilesin sen bu 'akluñ rencini / Añlayasın uşbu sözüñ gencini

'Akluñ oldur renci kim fikri şaşar / Fikrine olmayası işler düşer 2975

Gâh olur kim fikr ile çok mâl bulur / Virür anı fikr-ile mülkler alur Geh alur bir ulu begüñ kızını / Sultân eyler fikr-ile kendüzini Geh varur fikri-y-ile iller açar / Geh metâ'lar götürür deryâ geçer Geh yapar u geh yıkar geh öldürür / Fikr-ile hîç olmaz işler oldurur Ortada añmaz Çalap emrini hîç / Bu hevesler gönle tolmuş pîç-e-pîç 161

2980

Böyle olsa pes 'akıl rencûr olur / Uşbu rencden 'akl sohbetden kalur Evliyânuñ sohbetin her kim bula / 'Akı anuñ işbu rencden kurtıla Şerbeti 'akluñ velî katındadır / Diñle bu kez kim gönül renci nedür Bu gönül rencin dahı bilseñ gerek / Ne-y-imiş dermânını kılsañ gerek Çün gönül rencûr ola kaygu dutar / Kaygudan kaynar yine kaygu biter 2985

Bu gönül sayruluğı kaygu-durur / Vây aña kim kaygu aña hû-durur Kaygu eglense gönülde jeng olur / Jeng olıçak gözgü yüzi neng olur Gussa vü kaygu gönülde gidiçek / Bu gönül bağçaları virür çiçek Biter anda ma'rifet yemişleri / Sag gönülün böyle olur işleri Her kim ister gönli rencden kurtıla / Eydeyüm kim n'eyleye vü ne kıla 2990

Ol ulular sohbetini istesün / Varsun anda 'ilm ü hikmet diñlesün Çünkü hikmet işide ol şâd ola / Gönli kamu kaygudan âzâd ola Çün gönülde kaygu küllî sürile / Renci anuñ sağlığa degşürile Bil ki irdük yirde bu hikmet nurı / Dirgürür ölmüş-iken gönülleri *İnna'llâhe yuhyi'l-kalbe'lmeyyite binûri'l-hikmeti kemâ yuhyi'l-arza'l-meyyite bi-mâ'i'l-matari*

Nitekim yagmur suyu gökden yagar / Ölü yirler dirilür ni'met dogar *Ve enzelnâ mine's-semâ'i mâ'en tahûren li-nuhyiye bihî beldeten meymen 25/48-49*

2995

Pes bu gönül rencini hikmet savar / Zîra kim hikmetde Allah nûrı var Ol dahı bitdi bu kez gel cânı gör / Derdini bildüñ yine dermânı gör Cân dahı sayru nedendür derdi ne / Gör ne dermân olur anuñ derdine İşid imdi eydeyüm şerhi bile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla Nuht ki nefsdan sâdır olsa

bir günâh / Kim duta kul üzre anı pâdişâh 3000 Anun

odından bu cân sayru düşer / Zîra dôstdan dirliği ayru düşer Ger günâhdan zevk alur nefis
yaglanur / İlla cânuñ yolu hak'dan bağlanur Çün günâh cânı gelür kat kat basar / Mahbus eyler seyrini
hak'dan keser Bu günâhuñ her biri bir tag olur / Cân anuñ altında nite sag olur 162

Yarın anda bu günâhuñ cirmini / Cân göriser ol 'azâbı ol kını 3005

Pes ol oddan cân bu kez sayru olur / Zîra dôstdan dirliği ayru olur Görseñüz kim miskin olup
basılır / Zikr ü tâ'atdan gıdâsı kesilür Nitekim rencûr olan nesne yimez / Yimege söylemege renci
komaz İmdi bu rence bize dermân gerek / İstesün dermân kime kim cân gerek Diñle dermân ne-durur
eydem 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân 3010

Tevbedür cân rencine şerbet bilüñ / İy yarânlar tevbeye ragbet kılıñ Her kim ister cânı rencden
kurtıla / Ol gerek gerçekleyin tevbe kıla Çünki cân bu tevbeden şerbet içer / hak anuñ üzresine rahmet
saçar *Halaka'llâhu'l-ervâha fî zulmin sümme reşşe 'aleyhim nûrahû* Câna sıhhat irer ol dem
şeksüzün / Gözin açar karşı görür dôst yüzün Hem şükürden hem utanmaktan kızar / Ne günâhı var-ısa
derler sızar 3015

Sagalur cân dürlü rencden arınur / Kanda baksa gözine dôst görünür Bu kadar söz tap-durur
añlayana / Sıdk-ıla ikrâr-ıla diñleyene Kişi oldur kim anuñ ikrârı var / N'eylesün söz aña kim inkârı
var Âşık'uñ istediği şol kişidür / Kim bu sözi cân içinden işidür Sözi diñlerken gözi ma'nî güder /
Göñli ol ma'ni-y-ile tolmış gider 3020

İy Çalap sen rûzı kılğıl kamuya / Şunu kim sözden göñül ma'nî tuya YİDİNÇİ DÂSİTÂN
BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I hAVÂSS-I HAMSE VE FARK-I

BEYNE hAVÂSS-I 'AVÂM U HAVÂS

KILUR hAVÂS-I 'AMME BÂSIRA SÂMÎ'A

ŞÂMME ZÂYİKA LÂMİSE

HAVÂS-I HÂSSA NEFS KALB RÛh SIRR-I HAKİKAT SIRRU'L-ESRÂR VE

BEYÂN-I Ah-

VÂL-İ 'AVÂM VE HAVÂS İDÜP BEYÂN-I

'AKL KİM HALİFETULLAHDUR KILUR

İlk saña bilmek gerek kim ol İlâh / Niçe düzdi 'âlemi ol Pâdişâh 163

Kâf-ıla nun ortasından bu cihân / Niçe dogdı âşikârâ vü nihân Çün bu halkı yog-iken var eyledi /
Hôn bırakdı kamusını toyladı Hîç halk yokdur ki ol ni'met yimez / Degürür hîç kimseyi mahkûm
komaz 3025

Halka hõd ni'met yimek bayık-durur / İlla hõnı kendüye lâyıık-durur Her birinüñ hõnı lâyıık özine
/ Hem muvâfık ni'meti kendüzine Yirde gökde ne ki mahlûk var diri / hak honında yiyedurur her biri
Her yirüñ hâlinçe hõnı var-durur / İlla bu 'akl ortada server-durur

'Aklı bu milke halîfe eyledi / Kamulardan 'aklı artuk toyladı *Ve iz kâle rabbüke li'l-melâ'keti
innî câ' ilün fi'l-arzı halîfeten* 2/30

3030 Anuñ-ıçun kim anuñ penç hissi var / Her nenüñse lezzetini ol duyar İşid imdi eydeyüm
hissi nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Biri yimekdür cihânda hõnları / Biri işitmek-durur hõş
ünleri Biri şoldur hõş yiyiler yiyleye / Biri göre hõş teferrüc eyleye Biri dutmaktan alur lezetleri /
Virdi hak biş hisse bu ni'metleri 3035

Geh yimekten lezzet alur mu'teber / Geh işitmekten alur datlu haber Geh yiyiler hõş latîf
çiçekleri / Geh bakar gözle görür gökçekleri Geh neye kim meyl iderse el sunar / hiss içinde gizlüdür
bu biş hüner İlla ol kim evliyâ 'aklı-durur / Anuñ işi kamudan a'lî-durur Zîra kim ol 'akl-ı küldür iy
kişi / İşid imdi niçedür bahşâyişi 3040 Niçe

lezzet

rûzı kıldı hak aña / Diñle uşbu hikmeti batgıl taña

Geldük imdi eydeyüm hönı nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Ol zamân kim hak yaratdı
'akl-ı kül / Kim cihânda yokdur andan ulu kul Yog-ıdı bu yir ü gök uçmak tamu / 'Akla hön olmagı-
çün geldi kamu Şol nefes kim dogdı bu 'akl acıdı / Ya'ni kim kuldur hak'a muhtâc-ıdı 3045
Pâdişâhdan hön tevakku' eyledi / Şâh anuñçün gör kim ol dem n'eyledi Açdı yoklık matbahını ol
hakîm / Dartdı varlık hönın anda ol Kerîm Düşdi 'akluñ öñine urdı salâ / Vây aña kim yimeye
mahrûm kala 164

Pes bu 'âlem Tañrı hönıdır i yâr / İşid imdi eydeyüm hönnda ne var Cümle sûret kim yaradılmış-
durur / Ol 'ademden 'âleme gelmiş-durur 3050

Her biri bir kâsedür ni'met tolu / Ni'meti hikmetdür añla iy ulu Niçe biñ yıldur ki bu 'akl anı yir
/ Ne bu hön eksildi ne 'akl oldı sîr *Şerbetü'l-hubbe ke'sen ba' de ke'sin femâ feraga's-şarâbu velâ
ruviytu* Hön-ı 'âlem ni'met-i hikmet-durur / Ol ki hön-sâlâr-durur kudret-durur Çün yidi bu kez semâ'
ister semâ' / Hôş avâzlar kılmak ister istimâ'

Kulagın ol kâf-ıla nün'a dutar / İşidüp añlayana ol söz yiter 3055

Zîra ol sazdan bu sûfi kim-durur / Raksa girmiş durmadın hey çarh urur Cümle halk ol nagmeden
cünbişdedür / Görsenz kim her biri bir işdedür Zîhi nagme diñmedi bir dem üni / Ol-durur
çevrindüren ay u günü Ol didi oldı oludur olısar / Künfekân pes niçe, ma'zül kalısar Ol zamân kim
hak bu sazı döndüre / Otura bu sûfi hırka indüre 3060

Çünkü saz ister 'akıl diñler şunu / Hôş semâ' eyler hak'a karşı yöni Bu kez ister hôş yiyiler
yiyleye / Diñle imdi eydeyüm kim n'eyleye Yirde gökde ne ki mahluk var-durur / Kamusına bu 'akıl
burnın urur Yiyiler hak yiyisin ister bulur / Kanda varsa ol yiyi ma'lûm olur Nitekim ol Mustafâ eytdi
'ayân / Baña Rahmân yiyisi gelür revân *İnnî le'ecidü nefese'r-Rahmâni*

min kıbeli'l-Yemeni

3065

Ger dilerseñ sen dahı yıylayasın / Anuñ-ıla cânuñı toylayasın Karşu durgıl evliyânuñ yüzine /
Dut 'akıl burnın bularuñ sözine Kim alasın ol nefesden yiyiler / Yiyleyenler anı böyle yiyiler Çün
'akıl hak yiyisin hôş yiyledi / Bu kezın görklü yüze meyl eyledi Geldi gözden bakdı 'âlem nakşına /
Bildi kim nakkâş kimdür nakşı ne 3070 Nakşı kor nakkâşına hayrân olur / Ya'ni hak dergâhına seyrân
kılur Kanda kim baksa görür hak yüzini / Anuñ-ıçün unıdır kendüzini 165

Fe-eynemâ tuvellû fe-semme vechu'llâhi 2/115

'Akla her dem görnüdur kudret yüzi / Ol yüzi niçe göre sûret gözi Ger dilerseñ kim göresin sen
dakı / Bakduguñ yirde gümânsuz ol hak'ı Gözgülü dutgıl 'akluña sun'ımı sen / Kim göresin Sâni'i ol
gözüden 3075 Yine

düşdi 'akla bir hôş ârzû / Diledi kim kuça hôş hôş hûb-rû Eydeyüm kim ne kılur 'akl añlagıl /
Añlayıçak uşbu sözi tañlagıl Mushaf içre sahralar var kâfurî / Kim düşüpdür bunlara Allah nûrı
Sahra yüzi toptolu çâdır-durur / Ne dilerseñ anda sen hâzır-durur Müşk ü 'anberden-durur ol
haymeler / Hayme içinde neler vardur nelerH *ûrun maksûrâtun fi'l-hiyâmi 55/72.*

3080

Hayme içre oturur hôş hûb-rular / Kim Çalab'ıñ rahmetindendür bular Yüzleri nûrı güneşden
görklürek / Degme birnüñ boyı nûrdan bir direk Sahra kâğıd hayme yazu ma'ni hûb / Niçesi sabr ide
'akl aña bakup Pes 'akıl ol sahraya seyrân kılur / Görür ol gökçekleri hayrân kalur Girür ol
haymelere vü el sunar / Her birinden hazz alur zî-hôş hüner 3085

hûr u gılmân sanmañuz gökden yagar / İlla bilüñ kim bu sohbetden dogar Ol kişiden kim bu
sohbet gelmeye / Yarın anda hûr u gılmân bulmaya Ger inanmazsañ baña, bak mushafa / harf içinde

ma'nisin gör iy safâ Ma'niyi dut 'akla var kim iresin / Tâ ne lezzet vardur anda göresin
'Akla virdi hak bu biş dürlü işi / 'Âkıl-ısañ sen dahı işle iy kişi 3090 Evliyâ
bahşâyışidür bu hüner / Degme câhil bu işe el mi sunar
'Âşık anuñ kulıdur kim iş bile / Uşbu biş dürlü hüner andan gele Cümle 'ömrin zevk içinde
geçüre / Ol ezelden tâ ebed devlet süre İy Çalap sen rûzı kıl kullaruña / Ol dükenmez hõnu
yohsullaruña SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM BEŞ DÜRLÜ KAPU HAKDAN CİHÂNA AÇILMIŞDUR VE
İN'ÂM-I RAHMETİ KAPUNUÑ KAPUÇI-
LARINA İRİŞÜP-DURUR KAPUNUÑ

166

GENGİLİĞİ VE VÜSATİ BEYÂN İDER

Kanı ol kim alkış ister uludan / Vâsf-ı hâlin diñlesün ben delüden 3095

Eydeyüm kim n'eyleye ol ne kıla / Kim ululardan müdâm alkış ala N'eyleye kim devlet aña yâr
ola / Yir ü gök ehli aña dildâr ola Kankı dilden alkış ala ol kişi / Kim döne hoşnûdlığa her bir işi Ol
ki bilmez alkışı kimden ala / Ne bilür kim hoşnûd andan kim ola Ger dilerseñ kim bulasın diñlegil /
Didügüm söz ma'nisini añlagıl 3100 Eydeyüm

alkış u hoşnûdlık nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Dünyada biş kapu vardur iy safâ / Her
birine cân-ıla kılğıl vefâ Her kim ol biş kapudan alkış ala / Şeksüzün andan Çalap hoşnûd ola İşid
imdi her birinüñ adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını Birisi ata-y-ıla ana-durur / Biri üstâduñ degül
mi ne-durur 3105 Biri

ahı birisi şeyh kapusu / Olsa gerek her birinüñ tapusu Biri hõd hazret-durur bellü beyân / Biş
kapu bunlar-durur bilgil 'ayân İşid imdi her birine ne gerek / Tapusu vü kullığı niçe gerek Vâsfi birle
şerhini eydem tamâm / Kim saña ma'lûm ola bu biş makâm Her birinde ne gerekdür bilesin / Aña
lâyık kullıguñı kılasın 3110

Geldük evvel ata ana kapusu / Eydeyüm nedür bularuñ tapusu Bu ogul kız ataya vü anaya / Farz u
vâcibdür kim ikrâm eyleye Ne ki dirse karşı söz kaytarmaya / Mahkum ola hîç kaşın kantarmaya
Felâ-tekul lehumâ üffin velâ-tenherhümâ ve kul lehumâ kavlen kerîmen 17/23.

Bir zamân ata ana işler-idi / Oglını vü kızını bisler-idi Bu kez ogul kız gerek kim işleye / Atayı
vü anayı hõş bisleye 3115

Ataya ogul gerek kim yâr ola / Dogru yolda düzile dildâr ola Ata göñlin bekleye hîç armadın /
Ana göñlin isteye hî durmadın Ol kişi her dem-be-dem alkış ala / Pes bilüñ andan Çalap hoşnûd ola
Ol tamâm oldu bu kez üstâda gel / Cehd kıl anuñ dahı alkışın al 167

Kim Çalap hoşnûd ola her dem saña / Rahmet ola yoldaşuñ öñden soña 3120

N'idüp üstâd alkışın sen alasın / Hem Çalap hoşnûdlığını bulasın Eydeyüm kıldan kıla diñler-
iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ Hidmet it üstâduña sen kul gibi / Şöyle kim ol bay sen yohsul
gibi Öğren anuñ 'ilmini olma melûl / Her ne kim dir 'ilm için kılğıl kabûl Her kim üstâd işiginde kul
ola / Tañrı katında sözi makbûl ola *Setecidunî inşâa'llâhu sâbiren velâ*

a'sî leke emren 18/69

3125 Bu

şerî'atdur kim üstâd öğredür / Resm ü erkân u nişân ad öğredür Farz u sünnet bildürür nefse
'ayân / Da'vet eyler tâ'ata bellü beyân Kankı nefis kim tâ'ata gelmedi ol / Tañrı'nuñ emri nedür
bilmedi ol Pes bilüñ üstâdı 'âlimler-durur / Kim şerî'at ne'ydüğünü bildürür Eyle olsa anlara 'izzet
gerek / Hem edeb erkân u hem hidmet gerek 3130 Kimse

kim

üstâdına hıdmet kıla / Hîç gümân dutmañ kim ol alkış ala Hem Çalap hoşnûd ola andan 'ayân /

Girtü bilgil bu sözi bellü beyân Ol dahı bitdi bu kez gel ahıya / Kullıg it ihlâs-ıla kılma riyâ Berk kuşan ol kapuda sen er gibi / Güç götürgil sabr idüp şol yir gibi Mâluñı terk it yüzüñ döndermegil / Geleni hôt dut kuru göndermegil 3135 hak

yolında dogru durgıl sınımadın / Yolu göster yolsuza kaypınmadın Toprag eyle yüzüñi yol ehline / Olmasun kim dutasın kibr ü kine *Elem ye'ni li'llezîne âmenû en tahşa'a kulûbühüm li-zikri'llâhi* 57/16

Kim ahı her dem saña alkış kıla / Hem dahı senden Çalap hoşnûd ola Ahıdan geçdi bu kez şeyh kapusı / Gör anuñ dahı niçedür tapusı N'idesin kim ol dahı alkış kıla / Hem yene senden Çalap hoşnûd ola 3140

Şeyh öñinde şöyle durgıl sen i yâr / Şeyhden ulu görme sen hiç ihtiyâr Şol göz ile kim bakarsın sen hak'a / Ol gözün bak şeyhüñe hem mutlakâHak'dan ayru görmegil sen şeyhüñi / Şeyhe bagla gönüñü vü 'akluñı

Şeyh gönli gözgüdür sen bak aña / Görine ol gözgüden Allah saña 168

Şeyh öñinde sen fidî kıl özüñi / Er-iseñ sen vir aña kendüzüñi 3145 Çün

kılasın sen bu bâzârı tamâm / Sen bulasın şeyh gönlinde makâm Şeyh nefsinden saña alkış gele / Lâcerem senden Çalap hoşnûd ola Ol dahı oldu bu kez gel hazret'e / Gör anuñ kullıgını kal heybete Anda hıdmet neyimiş bilgil 'ayân / İşid imdi niçedür bellü beyân Ol işikde yüzüñi ur topraga / Varlıguñdan çık fenâ ol yoklığa 3150

hak'dan ayruk her ne kim sermâye var / Terkin urgıl kamusınuñ sen i yâr

'İlm ü hikmet zikr ü tâ'at kamusın / Unıd ol dem uçmagın u tamusın Tecrid olgıl varlıguñdan külli dur / 'Akl u cân u nefis ü gönül terkin ur Ko bu yoldaşlaruñı sen yalnız ol / Sen dahı sıgmazsın anda sensüz ol Neng ü nâm u nâmûs u erkân nişân / İsteme anda zamân u ne mekân 3155

Kamu nesne mahv olıçak göz kala / Pâdişâh'dan ol göze görmek gele Anuñ-ıla girü anı göresin / Ol gönüller maksudına iresin Takrir oldu uş tamâm ol biş kapu / Bildük anda ne-y-imiş kullık tapu N'eyleyüben lâyük ola kul hak'a / Ma'lum oldu hiç gümânsuz mutlaka İş bilindi işleyesi er gerek / Bu yolu varmaga key server gerek 3160

Kim bilesin kaçça varur bu mesel / Sözi nedür ma'nisi neye bedel

'Âşık anuñ kulıdur kim yol vara / hak kimi sevdiyse yolu ol vara Anlaruñ yüzi suyıçun iy Kerîm / Bizi bizden istemegil iy Rahîm Rahmetüñden yarlığa kullaruñı / Rûzı kılğıl sen bize dîdârüñi

DOKIZINÇI DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM SÂLİKÜNG MİSÂLİ
NİÇEDÜR VE VÂKİ'ÂT VE MÜKÂŞİFÂT
Kİ SÂLİKDEN SÛRETE GELÜR NE TARİK-
ILADUR VE 'AKABÂT VE DEREKÂT KİM
YOLDADUR BİLDÜRÜR KİM NE NESNE
VE NİÇEDÜR

169

Yine buldum bir mesel senden saña / Dut kulagun bir dem uht benden yaña 3165

Kim bilesin bu mesel kaçça varur / Söz nedür hem ma'nisi ne gösterür Bildüre bu söz saña n'itmek gerek / hazret'e kimse niçe gitmek gerek Anda varanlar n'ider añlayasın / Añlayıçak bu işi tañlayasın İşid imdi eydeyüm şerhi bile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla Bir kişi kim durdı sultâna varur / Bu meseldür diñle bir ne gösterür 3170 Ol

kişi biş dürlü iş kılsa gerek / İşid imdi eydeyüm n'olsa gerek Ol gerek evvel düze yol zâdını / Aluban gitmek-içün ol zâdını Hem düze sultân-ıçun hıdmet tapu / Kim bula ol varduğı yirde kapu Çünkü cümle yol yaragı cem' ola / Hem muvâfik ol yola yoldaş bula Çün yaragın eyledi n'itmek gerek

/ Bu kezin yola çıkup gitmek gerek 3175

Yolda hem gör niçe zahmet darta ol / Hôd emeksüz olmadı hergiz bu yol Geh inişdür geh yokuşdur yazı yir / Yola giden geh sovk geh ıssı yir Açlık u arnuk harâmî korkusu / Yol erinüñ hiç dükenmez kaygusu Tâ kim ol varınça sultân şehrine / Kendüzin virmek gerek yol kahrına Çünkü irdi menzile n'itmek gerek / Bir kolay yir buluban konmak gerek 3180 Anuñ-ıçun konar anda ol kişi / Tâ tefahhus eyleye her bir işi Göre begler kanı, sultân kanda dur / Añlar anda iş nitedür hâl nedür Dutınur ol sultânüñ pes bir begin / Komaz elden ol begüñ hiç etegin Kullıg eyler ol begüñ gönlin alur / Şöyle kim ol beg aña hoşnûd olur Beg öninde 'arza kılır hâlini / Tâ bilür ol beg anuñ ahvâlini 3185 Hem

dahı 'arza kılır hizmetlerin / Gösterür hem ol bege pişkeşlerin Beg varur söyler şehe bu hâlleri / Destûr alur, alur iltür ol eri Beg bile çün tapuya gitdi kişi / Kaldı anda işi kavmı yoldaşı Hiç kimesne anuñ-ıla varamaz / Varsa dahı pâdişâh hükmi komaz Yalñuzın varmak gerek ol tapuya / Kamusıyla çünki vardı kapuya 3190

Gördi anda degme bir kullar durur / Kim muti' olmaz-ısa boynın urur 170

Zehresi yok dınmaga hiç kimsene / Kim durısar karşı sultân hükmine Her kimüñ kim nesnesi yok virmege / Anı komazlar saraya girmeye Bu kezin ol beg aña oldu sebab / İlti sultân öñine kıldı 'aceb Geçürür ol perdelerden beg anı / Zîra kim dutmuş-ıdı etegini 3195

Çün hakikat gördi sultân yüzini / Yavu kıldı korkudan kendüzini Söyleyesi bir keleş bulımaz / Kaldı 'âciz n'eyleyesin bilemez Bu kez iş sultâna kaldı hükm anuñ / Çâre ne çün hâkim oldur hükm anuñ Ne ki sultân hükm iderse ol-durur / Yâ virür hil'at veyahûd öldürür Ol kişinüñ dahı yokdur çâresi / İlla şol kim yüz urup yalvarası 3200

Ger kabûl kıldı geçürdi lutf anuñ / Yohsa ger haşım itdi sürdi 'unf anuñ Uş tamâm itdük bu biş dürlü işi / Eytdügüm ol sultana giden kişi Biri şol kim eyledi yol yaragın / Biri şol kim yola basdı ayagın Biri şol kim vardı kondı menzile / Biri şol kim şâhı gördi göz-ile Biri şol kim pâdişâhun hükmine / Hiç kimesne zehresi yok kim dine 3205 Uşbu biş dürlü işi kim diñledüñ / Şerhi birle ben didüm sen añladun Bu meseldür bagla anı mahluka / Gör bu mahlûk niçe varur Hâlık'a Hem bu biş dürlü işi añla nedür / Bu şerî'at hem tarikat niçedür Ma'rifet hem ol hakikat ne-y-imiş / Ol ledün 'ilmi dahı niçe-y-imiş

Eydeven ger 'ışk-ıla diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ 3210 Bu

şerî'at şol-durur kim ad ola / Bil ü kıl kim yolda saña zâd ola Yol yaragın eylemekdür mutlakâ / Usañ olma çün gidisersin hak'a

'İlm ü tâ'at hem saña azuk-durur / Hem Çalap dergâhına lâyıkdurur Çok yarak it aña andan çık yola / Hôş-durur kim yolda azuk bol ola İlla cehd itgil ki yola gidesin / Ger gidemezseñ bu zâdı n'idesin 3215

Pes tarikat ol yola gitmek-durur / Yol emegin ihtiyâr itmek-durur Bu riyâzet ol yoluñ âfâtudur / Lâcerem kim yol yörimek katıdur Dost u düşman zahmetin dartmak gerek / Dün ü gündüz durmadın yortmak gerek 171

Terk ü tecrîd ol iniş yokuş-durur / Yola gitmek yavlak ulu iş-durur Nefs harâmîdür bu yolda key sakın / Hem bu yoluñ ugrısıdur kibr ü kîn 3220

Key hazer kıl bozmasun bunlar seni / Ger zafer bulur-ısa iltür dini Bu tarikatdur ki ben eytdüm saña / Yoldaş iste yalñuzın gitme aña Varıgörgil bu yolu yoldaş-ıla / Varmayasın menzile bir baş-ıla Ma'rifet nedür bu kez bilgil 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Ma'rifet menzildür anda cân iner / Durag eyler bir zamân anda konar 3225

Tâ tefahhus eyleye n'itmek gerek / hazret'e kimüñ-ile gitmek gerek Añlaya kim kim-durur hazret begi / Ol-durur sultân öñinde hâsekî Etegin dutmak gerek bu cân anuñ / Çün bilür sözün sımaz sultân anuñ Cân anuñla hazrete girmek diler / Ya'ni kim sultân yüzün görmek diler Ol ki hazret begleridür

şeksüzün / Enbiyâ vü evliyâdur gör yüzün 3230

Diñle beglerbegi kimdür iy safâ / Mustafâ'dur Mustafâ'dur Mustafâ Cân bu işi bildügidür
ma'rifet / Olmaya ol cân öñinde ma'siyet Pes hakikat kankısıdur bilelüm / İşiden bilmez görenden
soralum İşid imdi niçedür eydem 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Çün Çalap dergâhına yol
buldı cân / Cân içinde kalmadı hergiz gümân 3235

Gördi kim karşı duran ol hak-durur / hak cemâlin gördüğü mutlak-durur Çün hakikat göredurur
dôst yüzün / Pes hakikat demek oldur şeksüzün Zira kim hiç kalmadı şekk ü gümân / Ol özendüğü yire
irdi bu cân Ol dahı bitdi bu kez 'ilm-i ledün / Bir işid kim ne-y-imiş ol min-ledün Min-ledün oldur ki
hükm ider Çalap / Kul içinde kalmadı ayruk taleb 3240

Ol hükümden añaru kul geçemez / Hiç kimesne anda agzın açamaz Enbiyâ vü evliyâ 'âciz kalur /
Ne kim Allah dilegiyse ol olur Lutf iderse rahmeti çok hükm anuñ / Kahr iderse pâdişâhdur haşm
anuñ *Yef 'alu'llâhu mâ yeşâ'u ve yahkumu mâ yürîdu 14/27, 5/1*

Yarlıgarsa rahmeti çok ve's-selâm / Haşm iderse hód 'azizün zü'ntikâm 3/4
172

Yagfiru limen yeşâ'u ve yu'azzibu men yeşâ'u 48/14

Anı kim bilmez bu kullar ol bilür / Dilegin işler ü hem hükmin kılur 3245

Ol arada hükmi yokdur mahlukuñ / Emr ü takdîr ü dilek ol Hâlık'uñ Ne kılursa hâkim oldur
mutlakâ / Ol arada söyleyümez kul hak'a Söylemedin kamu söz ma'lûm aña / Min-ledün budur ki
didüm uş saña Bu ledün pes Tañrılık 'ilmi-durur / Şöyle kim her ne dilerse buyurur Kendünüñ şol
kendülüğü 'ilmidür / Kim diye kim 'adli vü yâ zulmıdur 3250

Mahlukuñ anda eli irmez eli / 'Âciz ü hayrân nebî vü hem velî Uş tamâm itdük bu biş 'ilmi
tamâm / Hem 'ilimdür añlayana hem makâm

'Aklumuz irdüğü yirden söyledük / Güç yiten yirden sözi şerheyledük İlla ol kim ulular 'ilmi-
durur / Bu kadar bilmek kim ol a'lâ-durur Yüzi toprak 'Âşık'un ol uluya / Kim bu söz içre dilek
nedür diye 3255

Söz içinde artuk eksük var-ısa / Düzi vire her ki dogru yâr-ısa Kamumuz ol hak katında eksügüz /
Da'vimüz yok bilürüz eksügümüz İnşaallah kim Çalap 'avf eyleye / Rahmetiyle cümlemüzi toylaya

ONINÇI DÂSİTÂN BİŞİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I MUHİB VE MAHBÛB İDER BİL

KİM ÇÜN HARF-İ KÂF NÛN'A ULAŞDI

OL EMİR KİM SÂBIK-I 'İLMULLAHDA

MEVCÛD-IDI HAZRET-İ 'İZZET KATINDA

MU'ALLAK DURUP HÂL DİLİNÇE

İHDİNA'S-SİRÂTA'L-MUSTAKİME NİDÂ

İRİŞDİ Kİ ÂDEME VAR KİM BİŞ PERDEDEN

'UBÛR İDÛP MÜNTEHÂYA İRİŞESİN

Yine bir söz eydiserem iy safâ / Âdem-iseñ bu söze kılığ vefâ Zira bu söz âdemîler işidür / Ol
bile kim 'akl anuñ yoldaşıdur 3260

Âdemi sen nakş u sûret sanmagıl / Degme sûret görüben aldanmagıl 173

Âdemî şol kimsenedür mutlakâ / Kim içinden yol açılmışdur hak'a Ol gönülden kim hak'a yol
yok-durur / Pes anuñ hayvânlığı mutlak-durur Âdem'i Kur'an'da öğdi ol Celîl / Vardur âhir aña âyât
u delîl *Velekad kerremnâ benî âdeme ve Hamelnâhüm fi'l-berri ve'l-bahri ve razaknâhüm mine't-
tayıbâti ve*

fazzalnâhüm 'alâ kesîrin mimmen Halaknâ tafzîlen 17/70.

Dünyada biş perde vardur mu'teber / Âdemî oldur bile andan haber 3265 Ol

bişinçi perde âdemdür ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân Ol zamân kim pâdişâh lutf eyledi / Kün diyüp kudret diliyle söyledi Çün dokındı birbirine kâf u nûn / Dogdı ‘âlem oldu yir gök ay u gün
Innemâ emruhû izâ erâde şey’en

36/82

Ol emir kim mutlakâ hak’dan-ıdı / ‘Âlem anuñ cismidür ol cân-ıdı

‘Âlem içre ser-nigûn durmuş-ıdı / hazret öñinde yüzün urmuş-ıdı 3270 Ser-nigûn

durmuşken ol emr-i Hudâ / Perde düşdi ortaya kaldı cüdâ Girü hazret’den yaña yol bulmadı /

Kaldı şöyle ne kılasın bilmedi Pes çağırdı ol dem ol âvâz-ıla / Nâliş itdi hazret’e biñ nâz-ıla Eytdi iy hak dogru yol göster baña / Kim duram karşı senüñ dîdâruña Tañrı’dan ol dem aña geldi hitâb / Eytdi sabr it bu sâ‘at kılma şitâb 3275

Yort kim ol sen istedüğüñ dogru yol / Bellü bil âdem nihâdındadır ol Yol ola ol âdemüñ göñli saña / Andan ol yoldan gelesin sen baña Çün işitdi bu sözi ol emr-i hak / Yire indi düşdi hazret’den yırak Yir içinde çünki durdı bir zamân / Ma‘din oldu her makâmda çıkdı kân 174

Çün boyandı emr-i hak bu ma‘dine / hazret’e yol istedi andan yine 3280 Ma‘deni

âdem

nihâdın sandı ol / hazret’e andan dahı bulmadı yol

Yine eytdi ol emir kim iy İlâh / Dogru yol göster baña iy pâdişâh Sen kulavuzla beni dogru yola /

Kim yönüm dîdâruña karşı ola Yine geldi hak’dan aña bu hitâb / Eytdi vargıl âdeme kılma şitâb Yol ola ol âdemüñ göñli saña / Andan ol yoldan gelesin sen baña 3285

İşidiçek bu sözi n’itdi bu kez / Şöyle kim durmuş-ıdı bitdi bu kez *Va’llâhu enbeteküm mine’l-arzı nebâten 71/17*

Başı ol ma‘din içinde ser-nigûn / Ayagı bitdi budag oldu uzun Ya‘ni ma‘dinden nebâta geldi ol /

Kim nebâtdan bula bu kez dogru yol Pes nebâtlar ser-nigûn durmuş-durur / Görseñüz agzın suya urmuş-durur Çün nebâta geldi ol emr-i İlâh / Bu nebât oldu aña hôt tahtgâh 3290 Durdı şâh u açdı yaprak virdi gül / Çün emir bakdı nebâta gördi gül Bu güli âdem nihâdın sandı ol / Gül içinden hazret’e istedi yol İstedügin bulmadı anda yine / Kim varaydı pâdişâh dergâhına Yine eytdi iy Çalap göster yolum / Kim saña karşı ola dogru yönüm Yine geldi Tañrı’dan aña hitâb / Âdeme var âdeme kılma şitâb 3295

Yol ola ol âdemüñ göñli saña / Andan ol yoldan gelesin sen baña Çün yine geldi Çalap’dan bu nidâ / Ol emir kendüzini kıldı fidâ Görseñüz hayvânlara yim oldu ol / Ya‘ni kim bulmag-ıçun dergâha yol Çün yidi hayvân nebâtı semridi / Semriden bu hayvanı ol emr-idi Ol nebâtda ser-nigûn durmuşdı örü / hayvana geldiyse döndi arkuru 3300

Yir içre oldu bu kez işdür görür / Birbirinden hazz alur lezzet virür 175

Çünkü lezzet buldı hayvânda tamâm / Duttı ol hayvân vücûdında makâm Yine âdem sandı anı bilmedi / İstedi ol dogru yolu bulmadı Yine eytdi yâ İlâhî sen baña / Dogru yol göster ki varam ben saña Yine geldi Tañrı’dan aña hitâb / Âdeme var bunda sen kılma şitâb 3305

Yol ola ol âdemüñ göñli saña / Andan ol yoldan gelesin sen baña Yine uşbu sözde ‘âciz kaldı ol / N’eylesün çün hazret’e bulmadı yol Kendüzün virdi bu kez kurbânlığa / Ya‘ni ister yol bula göge aga Âdeme hön eyledi ol özini / Gör niçe kıldı fidâ kendüzini *li-küllü ümmetin ce‘alnâ mensekenhüm nâsikûhu 22/67*

Maksud ol dergâha yol bulmag-ıçun / Katre girü deñize tolmag-ıçun 3310

Çün yidi âdem bu hayvân hönünü / Pâdişâha dogru dutdı yönünü Ol emir kim hazret’e bulmazdı yol / Âdeme geldi bu kez hayvândan ol Âdem içinden yol açıldı aña / Yolu dogrıldı bu kez hak’dan yaña Bakdı bir yoldan ezel görnür ‘ayân / Gördi bir yoldan ebed bellü beyân Karşusunda gördi bir yol var dakı / Bakdı ol yoldan bu kez gördi hak’ı 3315

Geldi ol biş perdeden geçdi bu kez / Gizlenü cân râzımı açdı bu kez Cân içinden çağırıp uşbu sözi / Eytdi gördi Tañrı'yı göñlüm gözi *Mâ kezebe'l-fu'âdu mâ re'â 53/11*Hâceti vü maksudı oldu tamâm / hazret'e irdi yine buldı makâm Âdem'e secde anın oldu helâl / Kim bu sûretten bilindi ol visâl Uşbu söze bir mesel eydem yine / Kim vire sır bu mesel diñleyene 3320

Diñle imdi nicedür eydem 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Çün diler bennâ yapa bir hõş sarây / Ol sarâyı tâ göre yohsul u bay 176

Sûretin ilk baglar anuñ fikr-ile / Taş u agaç yog u kerpüç yok bile Çün sarây ister ki bennâyı göre / Kendüyi eyleyene fehmi ire Cehd idüben göremez bennâyı ol / Pes bu kez ister bulmaz dogru yol 3325 Çağırur kim dogru yol göster baña / Tâ varam ol dogru yoldan ben saña Eydür ol bennâ seni ben eyledüm / Fikr içinde bir mu'allak söyledüm Ol didüm olduñ u gördüm ben seni / Ol suratdan görmeyesin sen beni Ser-nigûnsın sen henûz irmeyesin / Sen beni bu hâl-ıla görmeyesin Bu latîfden ol kesîfe var ki ben / Görinem saña bulasın beni sen 3330 Çün

işitdi uşbu sözi ol sarây / Düşdi bennâdan ırag u kıldı rây Vardı taşa kerpüçe boyandı ol / Ya'ni kim anda bula mi'mâra yol Yine yol bulmadı anı görmege / Tâkatı olmadı aña irmege Yine eytdi dogru yol göster baña / Kim varam ol dogru yoldan ben saña Eytdi bennâ âdeme gel âdeme / Kim ol âdemden gelesin sen baña 3335 Çün

olasın hõş sarây u hõş makâm / Bulasın bini ola maksud tamâm Çün sarây aldı bu bennâ sözünü / Viridi bennâ eline kendüzünü Kerpüçi taşı çü bennâ yaptı hõş / Ol sarây kim eydür-idüm oldu uş

Ol sarâyıñ sûretidür bu sarây / Kim bu bennâ kıldıdı tedbîr ü rây Görmedi bennâyı eydür bu kezin / Hiç gümânsuz gördi bu kez şeksüzün 3340

Eyledi mi'mâr anı hõş tahtgâh / Lâyık oldu otura bir pâdişâh Nitekim ma'nî ki 'akl anı sever / N'eyleyüben ol girü 'akla irer İşid imdi eydeyüm şerhi bile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla İlk düşer ma'nî mürekkebe çengine / Rengini kor döner anuñ rengine Anuñ içinden diler 'aklı göre / Kanı ol 'akl evine kanda ire 177

3345

Kaygurur 'akla ki yol göster baña / Tâ varam ol dogru yoldan ben saña *İhdina's-sırâta'l-müstakîme 1/6*

'Akl aña eydür senüñ dogru yoluñ / Âdemî göñlindedür degşür halüñHibr içinde olduñça şeksüzün Bu 'akıldan ma'ni çün aldı cevâb / Ol cevâbı kendüye gördi savâbHibr içinden geldi bu harf evine / Y

3350 Ma'ni bu kez harf içinden irdedi / Ya'ni 'akla irmege yol istediHarf içinde yine 'aklı görmedi /

Yine eytdi dogru yol göster baña / Kim varam ol dogru yoldan ben saña *Ve enne hâzâ sırâtî müstakîmen*

fettebi 'ûhu 6/153

'Akl eytdi mâniye, var âdeme / Yoldaş olgıl ol nefesle ol deme Ol nefesde çün dutasın sen vücûd / Saña halk anda kıla cümle sücûd 3355

Ol nefes yol eyleye hak'dan saña / Andan ol yoldan gelesin sen baña Çünki ma'nî aldı 'akluñ sözünü / Dartdı ol harfden bu kez kendüzünü Ya'ni dilde söylenür söz oldu ol / Söz içinden 'akla buldı dogru yolHarf içinden ma'ni yol bulmaz-ıd Tâ ki kelme olmayınça harf u harf / Olmadı hiç kimseye bu ma'ni sarf 3360

Ya'ni kim âdem dilinden buldı yol / Bir 'akıldan varmaga bir 'akla ol Pes bilüñ kim âdemîdür kârgâh / Âdemîden añlanur ol Pâdişâh Ol emir kim hak'dan ayrılmış-ıdı / Eyle san kim ol dem ol ölmüş-idi Öldi andan oldu ma'dinde diri / Topragı kân eyleyen anuñ nurı Öldi ma'dinde yine buldı hayât / Ol hayâtdan bitdi bu cümle nebât 3365

Yine öl emri uş nebâtlar da ölür / Dirilür bu kez varur hayvân olur Öldi hayvân da vü oldı âdemî / Saltanatla dutdı cümle ‘âlemi Bu kez âdem de öliçek mutlakâ / Dirilüben vasl olısar ol hak’a Anda varup n’olısar gelmez dile / Âdemî oldur ki bu remzi bile 178

Âmire irdi emir buldı bekâ / Aslı hak’dandı yine vardı hak’a 3370 Geçmeyinçe uşbu biş evden tamâm / Olmadı hazret aña mülk ü makâm

Bu hikâyet yol eri vasfi-durur / Söz degüldür sözlerüñ aslı-durur Cümle kendü hâlümüzdür eydilen / Añlaya ol yol varan u hâl bilen Âdemîlik key ulu menzil-durur / hazret’e yavlak yakın mahfil-durur Her ki geçdi ilerü ol oldı hak / Gitdi kendü varlığı vü toldı hak 3375

Ol ki döndi girü hayvân mülkine / Soñ nefesde meyl ol ‘ömr ilkinde Girü hayvân u nebâta gitdi ol / hazret’e kanda irer bağlandı yol Çün girü meyl eyledi cân u gönül / Redd-i hazret bil anı bilme kabûl Âşık’a şoldur temennâ kim Celîl / Kendüye ola yene kendü delîl Komaya ol bizi girü dönmege / Sarmaşuban dünyada eglenmege 3380 Dünyayı kop cân gönül ‘ışka uya / Kendü ‘ışkı darta ilte kendüye İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Kendü ‘ışkuñdan bizi ayırmagıl Rahmet eyle diñleyenler cânına / Sen irür bunları ma‘nî kânına Her nefes biñ rahmeti hakkuñ aña / Kim yazanı fâtihâ birle aña Mustafâ nûrı hakıyçun iy Hudâ / Rahmetüñden eyleme bizi cüdâ EL-BÂBÜ’S-SÂDİSU Fİ’S-SÜDÂSİYYİ

3385 Bâb-ı altıncıda bu on dâsitân / Ma‘lûm eyler altıları bî-gümân Kim cihânı çün yaratdı pâdişâh / Altı üzre urdı bünyâd ol İlâh DÂSİTÂN-I EVVEL ALTINÇI BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂ‘ÂLEMİ
ALTI GÜNDE YARATDI VE ANA ALTI
CİHET VARDUR VE ÖZİ TEBÂREKE VE
179

TA‘ÂLÂMUKADDES VE MÜNEZZEHDÜR
CİHETDEN

İlk saña bilmek gerek kim ol Kerîm / Niçe yaratdı cihânı ol hakîm Niçe getürdi ‘ademden ‘âlemi / Niçe bitürdi ‘âlemden âdemi Yiri gögi niçe düzdi mu‘teber / Diñle imdi niçedür eydem haber 3390
Kün

didı kudret diliyle söyledi / Uşbu mülki yog-iken var eyledi Kendü ‘ilminden bu mülk oldı tamâm / ‘Arş u kürsî yir ü gök her bir makâm İlla zâhirde cihânüñ cismini / Altı günde urdı anuñ resmini *Velekad halakna’s-semâvâti ve’l-arza vemâ beynehumâ fî-sitteti eyyâmin 50/38*

‘Arşı düzdi gökden evvel ibtidâ / Yine âhir anı kıldı intihâ Ka‘beyi ilk yire bünyâd eyledi / Yine soñra anı âbâd eyledi *İnne evvele beytin vuzi ‘a li ‘n-nâsi le’llezî bi-bekketi mübâreken 3/96*

3395 Çün

yaratdı yir ü gögi pâdişâh / Gör ki ne kıldı vü n’itdi ol İlâh Yire göge altı gün virdi zamân / Hem dahı altı yaña urdı mekân İşid imdi her mekânüñ adını / Kim bilesin uşbu sözün dadını Ol mekânüñ birisi maşrık-durur / Kim güneş andan dogar aydın virür Biri magribdür ki gün anda batar / Ol batıçak karañu mülki dutar 3400 Birinüñ

adı cenûbdur muhtasar / Kim harûr her dem-be-dem andan eser Birine hîd ma‘rûf eydürler şimâl / Dört mekândur dört yaña dutdı kemâl Dört mekândur dört rükündür dört yaña / Dört divârıdur cihânüñ görseña Eyle olsa ‘arş anuñ sakfi-durur / Hem dahı bu ferş anuñ sahnı-durur Bağladı uş şeş cihet oldı tamâm / Sakf u sahn u dört divâr u hîş makâm 180

3405

Pes bu dünyâ bir ev oldı key ulu / Ev içi ‘ibret-ile ni‘met tolu Sakfa baksañ dopdolu ‘ibret-durur / Sahna baksañ düpdüzi ni‘met-durur Çün bu mülki böyle düzdi ol İlâh / Eyledi mahlûk-ıçun hîş

tahtgâh Viribidi mahlukı kim geldiler / Her birisi bir dilekle kaldılar Her birin bir nesneye tuş eyledi / Anuñ-ıla göñlini hôş eyledi *Küllü hizbin bimâ ledeyhim ferihûne 30/32*

3410

Kimisi ol ‘ibrete kalmış-durur / Kimisi ol ni‘mete talmış-durur Kimi düşmiş dün ü gün ‘işret kovar / Kimi durmuş ‘ilm-ile hikmet sever Kimisi müştâk-durur hak nûrına / Şöyle kim güymezi bugünden yarına Kimi şöyle gark olupdur dünyaya / Bilümez kim ne kıla vü n’eyleye Degmesin hak bağlamışdur bir işe / Hîç kimesne eydemez kim bu nişe 3415 Kendü

gizlenmiş kimesne göremez / Hîç mahlûk kudretine iremez Yir gök anuñ kandalığın bilmedi / Ay u güneş yügrüşüben bulmadı

‘Arş u kürsî vü kalem bilmez anı / Birbirine sorışurlar kim kanı Yidi yıldız dün ü gün hükmindedür / İlla bilmezler ki hâkim kandadır Şol mukarrebler ki vardur tapuda / Şöyle sergerdân kalupdur kapuda 3420

Cümle gök ehli biribirne sorar / Anı bilmege kimüñ ‘aklı irer Çarh anı bilmege sergerdân-durur / Anuñ-ıçun durmadın gerdân-durur Nüh felek hayrân kalupdur ol hak’a / Kandalığın bilimezler mutlaka Âdem ü perî vü cinnî kurd u kuş / Buyrugında ger inişdür ger yokuş

İlla bakup göremezler göz-ile / Söyleşüben iremezler söz-ile 3425

Ne dil irer aña ne bu ‘aklı u cân / Ne zamân var ne mekân var ne nişân Şeş cihet kim urdı bu halk hâlidür / Yohsa ol bu şeş cihetden hâlidür 181

Küllü fârigdür bu mülkden zât-ıla / Sâbit oldı uşbu söz âyât-ıla Lîki cümle mahlukât andan-durur / Emri anuñ cümle halka cân-durur Gün anuñ emri-y-ile her gün dogar / Yir anuñ hükmi-y-ile dutdı karâr 3430

Yıl anuñ hükminde eser durmadın / Su anuñ emrinde akar diñmedin Her yaratılmış ki var ansuz degül / Nitekim her bir beden cânsuz degül İlla aña kimsenüñ irmez eli / Cümle sergerdân nebî vü hem velî Yir ü gök anuñ-ıla kâyim-durur / O münezzeh bâkî vü dâyim-durur Sun‘ıdur halk gördüğü sâni‘ degül / Anı seven sun‘ına kâni‘ degül 3435

Şeş cihetden nesne kim hâlidür ol / Pes aña niçe bula kimsene yol İşid imdi aña irmek niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Şeş ciheti sen dahı yıksañ gerek / Ya‘ni bu endîşeden çıksañ gerek Sag u sol u zîr ü bâlâ pîş ü pes / Uşbu fikri kendüzüñden külli kes Gönlüñi cem‘ eyleyüben bâ-hodâ / Tâ meger vuslat bulasın bâ-Hudâ 3440

Añlayana bu kadar söz tap-durur / Göñli bu söz külli aña tapdurur Yüzi toprak ‘Âşık’uñ ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye Cân göñül virmiş ola küllî hak’a / hazret’e göz ırmadın dogru baka

‘Işkın artur ışk-ıla diñleyenüñ / Diñleyüp söz ma‘ninin añlayanuñ İy Hudâya dogru yoldan ırmagıl / Rahmetüñden sen bizi ayırmagıl İKİNCİ DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN HİKÂYET İDER KİM ÂDEMİ-ZÂD ALTI CİHETDE MAHBÛSDUR VE ANDAN

HALÂS OLMAZ PES ZARÛRET SÂLİKE BİR

ÖZGE TARİK GEREK VE OL TARİK-ILA

TANRI’YA İRİŞMEK BEYÂN İDER

182

3445

Yine geldi göñlüme bir vâsf-ı hâl / Kim bu hâlden açılır kurb-ı visâl Cümle düşvâr işleri öñden soña / Külli âsân eyleye bu hâl saña İresin maksûduña bu hâl-ıla / Şâd olasın devlet ü ikbâl-ıla Kim bu hâli hâllenürse şeksüzin / Bî-hicâb ol görisedür döst yüzün Diñle imdi eydeyüm ol hâl nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür 3450

Şeş cihetle bagludur her âdemî / Anuñ-ıçun hazret’e irmez demi Ger niçe kim hazret aña iredur /

Her niçe hâlde ki varsa göredür İlla bu halkuñ eli irmez aña / Şeş cihâta bağlanupdur görseña Ne-
durur ol şeş cihâtı bağlayan / Diñle imdi edeyüm bilgil ‘ayân Altı yaña altı nesne perdedür /
Eydeyüm ol perdeler bir gör nedür 3455

Biri ma‘dindür nebâtdur hem biri / Sag u soldur bu iki perde yiri Biri hayvândur biri insân-durur
/ Öñde soñda her biri bir san-durur Biri asluñ biri fer‘uñdur ‘ayân / Zîr ü bâlâ yirleri bellü beyân
İşid imdi eydeyüm tafsîl-ile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla Evveli ma‘din-durur ol perdenüñ / Anuñ-
ıla bağlanupdur sag yanuñ 3460

Maksud ol ma‘din demekde ne-y-imiş / Ya‘ni ma‘dinden biter altun gümüş

Baglayupdur ol senüñ sag yanuñı / hazrete varmaga komaz cânuñı Zira sag eldür cihânda kesb
eli / Sag eliyle işler olur kesb eri Çün saña altun gümüş sagdan gelür / Seni komaz hazret’e ma‘nî olur
Pes senüñ sag yanuña perdedür ol / Sag tamâm oldı vü bu kez kaldı sol 3465

Sol yanuñ bağlap duran perde nedür / Diñle imdi ol dahı kim niçedür Hem nebâtdur birisi ol
perdenüñ / Anuñ-ıla bağlanupdur sol yanuñ Ol nebâtdan maksudum nedür diyem / Arpa bugdaydur
kim eydürsin yiyem 183

Pes nebâtuñ yigregi bunlar-durur / Anuñ-ıçun halk anı anbâr urur Her ne kim anbâr urursañ
dünyede / Perdedür hak’dan yanuñda iy dede 3470

Baglayupdur ol senüñ sol yanuñı / hazret’e varmaga komaz cânuñı Bu kezin arduñdagı perde
nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Ol yanuñ hayvân dutupdur mutlaka / Seni komaz kim varasın ol
hak’a Ya‘ni hayvândur hulâsa yigregi / At katırdur cümle hayvânuñ begi Görseñâ begler biner seyrân
ider / Hôş yidekler kullar ardınça yider 3475

Ol dutupdur pes senüñ ard yanuñı / hazret’e komaz ki vara cânuñı Geldük insâna bu kez gör ne-
y-imiş / Ol dahı nedür yiri kanda-y-ımiş

Ya‘ni bu insân demekden iy begüm / Kul karavaşdur bu sözde dilegüm Biri kullıkçı biridür
şâhide / Bu gönül egleye ol kullık ide Bunlar iksi kişiye karşı durur / Câmı komaz hazret’e ma‘nî olur
3480

Pes senüñ ileyüñi bağlapdur ol / Saña virmez hazret’e geçmege yol İşid imdi bu kezin asluñ
köküñ / Şol kim anuñ fer‘i sensin ol köküñ Ya‘ni asl u kök demek maksûd nedür / Dilek uşbu sözde
ata anadur / Ol köküñdür budagı sensin anuñ Endişesinden geçemezsin hak’a / Perdelü göz hazret’e
niçe baka 3485

Pes senüñ andan dahı irmez elüñ / hazret’e girmeklige yokdur yoluñ Kaldı bu kez yalnız ol üstün
yanuñ / Bir işit kim perdesi ne’ymiş anuñ Bir budakdur ol yanuñ bağlap duran / Perde olup sini
hak’dan ayıran Bir budak demekde maksûd ne-durur / Ya‘ni oğlan kız saña perde-durur Seni komaz
kim varasın ol hak’a / Şöyle bil kim düşmanuñdur mutlakâ *İnne min ezvâcikum ve evlâdikum*
‘aduvven leküm fahzerûhüm 64/14

3490 Tañrı hâd eydüp-durur söz gâyetin / Fahzerûhum didi okıñ âyetin 184

Düşmanuñuzdur hazer eyleñ didi / Niçe yol ehlin bular yoldan kodı Pes senüñ üstün yanuñ
bağlapdur ol / Saña virmez Tañrı’ya varmaga yol Altı nesne cânuñı uş kapladı / Altı yaña seddi
muhkem bağladı Şöyle muhkem seddür ol altı nese / Kim yıkamadı anı hîç kimise 3495

Kasd iderse kimse anı yıkmaga / Çâre yokdur kimse yıkup çıkmaga Ger niçe kim degmesin bir
perdedür / İlla baksañ kamusı bir yirdedür Kankı yola çapınursañ iy velî / Altısı bir kezde bağlar ol
yolu Altısın bir kezde kim terk idiser / Uşbu sedlerden çıkup kim gidiser Şöyledür bu sedlerüñ
agyârlığı / Kim hicâbdur yoklığı hem varlığı 3500

Kimde kim var kaygusından gark olur / Anda kim yok hasretinden hâd ölür Varlığı hem yoklığı
perde-durur / hâlüne bak kim bilesin ne-durur Uşbu hâlde bağludur halk kamusı / Kanı pes bu yol
erinüñ nâmusı Hayf degül mi perde ardında dura / Perdelü göz döst yüzün niçe göre *Kellâ innehüm*

'an rabbihim yevme'izin le-mahcûbûne 83/15

Çün yoluñ bagludur ol altı yaña / Şeş cihetden varımazsın sen aña 3505

Gerçi kâyimdür anuñla şeş cihet / Külli fârigdür cihâtdan ol sıfat İmdi bunda sen bir iş kılsañ gerek / Şeş cihetden ayru yol bulsañ gerek Zîra Allah şeş cihâta girmede / Şeş cihetle kimse aña irmedi Şeş cihetden ayru bir yol var dakı / Ol yola gir kim bilesin ol hakı İmdi çün böyle-durur n'itmek gerek / Ol yañasuz yañaya gitmek gerek 3510

Kim iresin ol yañadan Tañrı'ya / Andan ola cümle işüñ bî-riyâ Sag u sol u fevk u taht u pîş ü pes / Yokdur anda nedür ol yol adı bes Adını gönül komışlardur anuñ / Tañrı'ya dogru yoluñ oldur senüñ 185

Bir gönül var kim ulaşmışdur hak'a / Bî-hicâb ol dôstı gördi mutlaka Bir gönül vardur aña irmiş-durur / Ya'ni kim ol göreni görmüş-durur 3515

Gör senüñ gönülün bularda kankıdur / Bu ikiden ayru gönül sankı dūr Yâ gönül ol hazret'e irmiş gerek / Yâ irene kendüzin virmiş gerek İmdi gel sen izdegil bir hâlünü / hâl içinde niçedür gör yoluñı Ger ulaşıysa hak'a gönülün bütün / Gam yime ol şeş cihâtuñ bendi-çün Bir gönülden dôstlık eyle durmadın / Bakadur dôst yüzine göz ırmadın 3520

Yoksa ger gönülün aña irmez-ise / Yâ anı gönülün gözi görmez-ise Gönülünü vir aña gönül virene / Toprak eyle yüzünü ol erene Ol erenden maksuduña iresin / Ol gönülden dôst yüzini göresin Gözgülü ola ol gönül bakgıl aña / Görine ol gözgülüden Allah saña Göresin anı 'ayân-eder-'ayân / Kalasın ol rahmet içre câvidân *Yübeşşiruhüm rabbühüm bi-rahmetin*

minhu ve rızvânin ve cennâtin lehüm

fîhâ na'îmün mukîmün 9/21

3525

Bu kadar söz tap-durur aňlayana / Söz ne assı, işidüp almayana Yüzi toprak 'Âşık'ıñ ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye Hem bu söze lâyük ola dirliği / Yol eriyle bütün ola birliği Kibr ü kîne olmaya ol kişide / Uşbu sözi cân içinden işide İy Çalap sen rûzı kılğıl kamuya / Kim koya kibr ü kini 'ışka uya ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM SÂLİK-İ DİN VE
MÂLİK-İ YAKİN Kİ ALTI CİHETDEDÜR

186

BİŞ CİHETDEN SÂLİM DEGÜL VE AÑA
DÜRLÜ ÂFETLER OL BİŞ CİHETDEN
İRİŞÜR VE OL BİR CİHETDEN AÑA
RAHMET GELÜR OL NİÇE OLDUGIN
BİLDÜRÜR

3530 Vasf-ı hâl eydem saña iy yol eri / Kim bilesin niçedür ol yol eri Eydiserem yol erinüñ vasfını / Eyle kim kıldan kıla söz aslını Yol erinden evliyâdur maksudum / Evliyâdan diñle nedür maksudum Evliyâ gönlinde hak cevher kodı / Şöyle kim key kıymeti gevher kodı Kendüziyçün anı genc-hâne eyledi / Bir işit kim anuñ-ıla n'eyledi 3535 Altı yoluñ orta yirinde tamâm / Evliyânuñ gönline virdi makâm Sag u sol u pîş ü pes hem fevk u taht / Şol aradan ol gönüle virdi taht Şeş cihetden ol gönüle yol gelür / Degme yoldan bir işit ne hâl gelür Eydeven ger 'ışk-ıla diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin aňlar-iseñ Sag yañasından melâletler gelür / Ol melâletden gönül işden kalur 3540 Sol

yañasından meşakkatler biter / Ol meşakkatden gönül bozlu yiter İleyinden hem melâmetler eser / Ol dahı işbu gönül seyrin keser Art yañasından mezelletler irer / 'İzzet evinden gönül tahtın ırar Aşagadan dem-be-dem mihnet kopar / Ejdehâ gibi gönül gencin kapar Yokarudan rahmet iner

durmadın / Ol dutar tahtın bu gönlüñ ırmadın 3545

Bir yañadan gönlüñe rahmet gelür / Biş yañadan mutlakâ zahmet gelür Kimdür ol kim aña âfet ırmadı / Göñlini hak hazretinden ırmadı Anuñ-ıçun çok kişi gelmez işe / N'eylesün kim çiçek ırmaz yimişe 187

İmdi bu biş âfete kalkan gerek / Nesne kim derddür aña dermân gerek Yohsa bu göñli helâk eyler yıkar / Ol sebebden yol eri yoldan çıkar 3550

Ne-durur kalkan aña eydem 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Geldük imdi yol erinüñ hâline / Bir işit kim dirliği ne hâli ne Yol erinden maksudum mürşid-durur / Kim bu halka Tañrı yolın bildürür Halk anuñ irşâdına uymış gider / Gör giderken Tañrı yolında n'ider Saff u safdur bu mürîd mürşid-ile / Yol içinde yoldaş olmışdur bile 3555

Degme saffuñ pîri vardur başına / Diñle imdi yiri nedür işi ne Bir saf oldur sag yaña durmuş-durur / Mürşid-içün dünya terk urmuş-durur Bir saf ol kim sol yaña bitmiş-durur / Mürşid anı hizmete dutmuş-durur Bir saf oldur mürşid öñinçe gider / Ya'ni varur illere ma'lûm ider Bir saf ol kim mürşid ardınça gelür / Ya'ni suynça anuñ da'vet kılur 3560 Dörd

yanında mürşidüñ dördü gider / Mürşid-ile gör niçe yârlıg ider Mürşidüñ dogru mürid key yâridur / Dogru durmazsa bilüñ agyârıdur Bu kez ol âfetlere geldük yine / Bu mürîd kalkan anuñ her birine Ol mürîd kim sag yaña durmuş-ıdı / Mürşidiyçün dünya terk urmuş-ıdı Ol melâmet kalkanı bunlar-durur / Kim bu yolda dünyalık terkin urur 3565 Dünyeligi

kişinüñ çün kedile / Pes gerek anda melâlet yol bula

Mürşide çün ni'met eksük olmaya / Yol içinde hiç melâlet gelmeye Sag yaña duran mürîd pes iy kişi / Mutlakâ def'-i melâletdür işi Sag tamâm oldı bu kez geç sol yaña / Gör mürîdüñ kankısıdur ol yaña Kankı âfet kalkanıdur ol dahı / İşid imdi eydeyüm 'ilmin ohı 3570

Ol mürîd kim sol yaña bitmiş-ıdı / Mürşid anı hizmete dutmuş-ıdı 188

Ol meşakkat kalkanı bunlar-durur / Ol mürîdler mürşide hış yâr-durur Zîra hâzır olmasa hizmet kılan / Ol meşakkat mürşide irer iy fülân Her mürîd kim hizmet itmekdür işi / Ol meşakkat kalkanıdur iy kişi Sol yanında mürşidüñ pes ol-durur / Ol sebebdendür ki mürşid yol varur 3575 Sol

dahı bitdi bu kez gel öñ safâ / Neye kalhan ol dahı gör iy safâ Ol mürîd kim mürşid öñinçe gider / Karşudan düşman gelürse def' ider Bu melâmet karşudan gelse gerek / Anı eyden yüze yüz olsa gerek Hôd melâmet ol degül ki gayb ola / Gayb içinde söyleyen söz 'ayb ola Pes melâmet karşudandır mürşide / Anı ol öñ saf gerek kim men' ide 3580 Ol

dahı bitdi bu kez gel soñ safâ / Soñ saf oldur kim bular kıldı vefâ Gitdi mürşid bunlar ardınça gelür / Ya'ni halkı ol yola da'vet kılur Ol mürîdlerdür mezellet kalkanı / Niçe bolsa eyle bilür halk anı Eyü yavuz neyse mürşidden dutar / Eyü olsa yavuz olsa daş atar Pes mezellet mürşide soñdan gelür / Ol ki soñ safdur aña kalkan olur 3585 Ol

mürîdler

hâlin

uş eytdüm saña / Dördü ol kim durmuş-ıdı dört yaña

Düzilüp mürşidle pes turdı tamâm / Dört yanından mürşidüñ dutdı makâm Def' ider bu dört saf ol dörd âfeti / Dogru-y-ısa mürşid-ile sîreti Mürşidüñ dogru mürîd kalkanıdur / Dogru olmazsa bilüñ düşmânıdur Dörd yañanuñ şerhin eytdüm añladuñ / Bu mürîdle mürşid işin diñledüñ 3590

Gel bu kez ol iki yaña şerhine / Bir işit kim hâli nedür şerhi ne Aşagadan dem-be-dem mihnet kopar / Ejdehâdur mürşidi tahtdan kapar Mürşidüñ dirliğidür kalkan aña / Yoksa hiç yokdur meded halkdan aña Bu mürîd hâlinde aña assı yok / Tekye kılanuñ mürîde ussı yok 189

İlla kendü dirliği dogru gerek / Kendüzinde hakk'a lâyük hû gerek 3595 Çünkü

mürşid lâyük ola hazret'e / Dirliği kalkan ola ol mihnete Dirliği lâyük degülse hôd 'ayân / Tahtını

mihnet yıkar bellü beyân Pes bilüñ kim mihnet ayakdan gelür / Durmuş-iken mürşidi magbûn kılur
Kamusıyla sag ola çün dirliği / Def' ola anuñla mihnet şerliği Mürşide ol mihnet ayruk irmeye /
Göñli bâgın hergiz âfet urmaya 3600

İmin ola kamu işden ol kişi / Olmaya ol biş yañadan teşvişi Kaldı üstün yanı bu kez mürşidüñ /
Ne gelür andan dahı bir işidüñ Ol yañadan durmadın devlet gelür / hazretinden Hâlık'ın rahmet gelür
Cânı üzre mürşidüñ hem şavk iner / Hem safâ vü hem vefâ hem zevk iner Cânı anuñ ma'rifet issi olur
/ Cümle iş andan girü assı olur 3605

Pes bilüñ bir yañadur devlet yolu / Ol yanı açug olan oldu velî Görseñâ her kimse kim kılur du'â
/ El götürür yönini eyler göge İsteyenler yokaru kıldı taleb / Yokarudan yokarudur ol Çalab Şeş
cihâtuñ şerhi uş oldu tamâm / Ma'lûm oldu ne-y-imiş ol şeş makâm İş bilindi er gerek kim yol vara /
hak kimi sevdiyse yolu ol vara 3610 'Âşıkıvan yol erinüñ 'âşıkı / Komusun diñ yol eri ben 'Âşık'ı
Sürineven niçe kim 'ömrüm ola / İnşaallah kim Çalap rûzî kıla İy Hudâyâ tevfiķuñ ayırmagıl / Dünya
âhir dogru yoldan ırmağıl DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM ALTI NESNE ŞEYH İLE
MÜRİD ARASINDA GEREKDÜR ÜÇİ
ANUÑ ŞEYHE MÜTE'ALLIKDUR Kİ

190

MÜRİDİ ANUÑ-ILA TERBİYET İDE VE
ÜÇİ OL ALTINUÑ MÜRİDE MÜTE'AL-
LIKDUR KİM MÜTÂBA'AT-I ŞEYH YİRİNE
GETÜRÜR

Yine geldi göñlüme birkaç öğüt / 'Akla şerbetdür bu sözler câna kût Hem öğütdür añlayana hem
edeb / Hem 'atâdur yol varana hem sebab 3615

Hem bu sözler şart u lâzımdur size / Hem dahı key farz u vâcibdür bize Hem kılur ma'lûm
meşâyih hâlini / Hem dahı eydür mürîd ahvâlini Anı eydür kim mürîd n'itmek gerek / Şeyh-ile yolda
niçe gitmek gerek Hem mürîdle bu meşâyih n'eyleye / Yol içinde niçe dirlik eyleye Uşbu söz ma'lûm
kılur diñleyene / Diñleyüp söz ma'nisin añlayana 3620

Diñle imdi eydeyüm maksûd nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Altı dürlü iş gerek yol
ehline / Kim ol işler direk ola bu dine Çün ola bu altı iş kâyim dürüst / Yol eri yolda ola çâlâk ü çüst
Birisini eksük olursa iş degül / Eksük işlü kimse yol varmış degül Şeyh-ile bu iş mürîd katındadır /
Diñle kankı kankısı zâtındadır 3625

Üçü ol işüñ gerek şeyhde ola / Kim anuñla şeyhliği kâmil ola Kâyim ola kendü yolında işi /
Lâyık ola hazret'e her bir işi Hem mürîdedür anuñ üç dürlüsü / Şeyhe lâyık olanuñ oldur husı Her
mürîd kim farz ola bu iş aña / Rahmet ola yoldaşı öñden soña Ya'ni bu iş didügüm dirlik-durur /
İşlemek ol dirliği erlik-durur 3630

Geldük imdi gör meşâyih hâlini / Bu mürîdle gör anuñ ahvâlini Şeyh mürîdin gör niçe dutmak
gerek / Şartı nedür n'eyleyüp n'itmek gerek 191

Şeyhüñ evvel şartı oldur iy kişi / Kim Çalap'dan ne-y-ise bahşâyışı Kılmaya hergiz mürîdinden
dirîg / Nitekim hak kılmadı andan dirîg

'İlm ü hikmet 'ibret ü esrâr u râz / Tevbe vü tevfiķ u tâ'at 'izz ü nâz 3635

Ne ki hak'dan feyz olursa kendüye / Bî-dirîg anı muhiblerne diye Şeyhüñ evvel şartı uşbudur
tamâm / Bu iş ile dutdı göñülde makâm Hem ikinci şartı şeyhüñ şol-durur / hazret'e ol key münâsib
yol-durur Kim bu halk üzre baka Hâlık gibi / Bakmaya hîç kimseye mahlûk gibi Ya'ni kim Hâlık gibi
bakmak nedür / Diñle imdi eydeyüm kim nitedür 3640

Bakmaya hîç kimsenüñ ol cismine / İlla baka cism içinde hısmına Bakmaya hîç kimsenüñ

pîşesine / İlla baka göñli endîşesine Bakmaya hîçkimsenüñ ol mâlına / İlla baka dirliğine hâlına
*İnna'llâhe lâ-yenzuru ilâ suverikum velâ
ilâ libâsiküm velâ ilâ a'mâliküm bel
yenzuru ilâ kulûbiküm ve niyyâtiküm*

Uşbudur ol didügüm hak bakışı / İşid imdi niçedür halk bakışı Halk gözinde baylara 'izzet gerek
/ Yohsulından gizlenüp 'uzlet gerek 3645

Halk gözi gökçeği hōş görmek diler / Çirkinin redd eyleyüp sürmek diler Halk bakışı böyle-
durur mutlakâ / Bu bakışla kimsene irmez hak'a Pes meşâyih ol-durur kim ol 'ayân / Tañrı göziyle
baka bellü beyân Gel bu kez üçinçi şartı gör nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Şol-durur şeyhüñ
üçinçi şartı kim / Kendü yolında hakîm ola hakîm 3650

Añlaya kim her mürîdüñ derdi ne / Ne kefâret olur anuñ derdine Çün bile her birinüñ yirlü yirin
/ Hōş duta yirlü yirinçe her birin 192

Ümirnâ en-nüezzile'n-nâse menâzilehüm

Ol yüki urmaya kim dartamaya / Açmaya ol râzı kim örtemeye Her işüñ haddin bile kıldan kıla /
Bir kılı üzmeğe çün haddin bile *Ümirnâ en-nüezzile'n-nâse menâzilehüm*

Ol üçinçi şartı şeyhüñ uşbudur / Tañrı yolında bu dirlik hōş hudur 3655 Pes
meşâyih dirliği böyle gerek / Diñle bu kez kim mürîde ne gerek Gör mürîdüñ hem yene üç şartını
/ Kim anuñla kâyim olupdur dini İşid imdi eydeyüm tafsîl-ile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla Geldük
evvel kendü şeyhine mürîd / Eyde kim budur Cüneyd ü Bâyezid İ'tikâdı şöyle ola şeksüzün / Şeyh
yüzinde göre ol hakkuñ yüzün 3660

Sûretinde niçe a'zâ var-ısa / Dil oluban her biri söyler-ise Şeyhine hakdur diye ol kamu dil /
Ayrug anda olmaya hîç kâl-u-kîl Gel mürîdüñ ol ikinçi şartına / Bir işit kim n'eyleye ol şeyhine Kim
mürîd şeyh göñline lâyıık ola / Ol mürîdüm didügi bayık ola Tañrı aña ne ki dünya virdise / Dünya
içre eli neye irdise 3665 Hîç

şeyhinden dirîg eylemeye / Şeyhe karşı lâ diyüp söylemeye İlla güç yitdükçe teslîm ü rızâ / Kim
meger hoşnûd ola andan Hudâ Bu mürîdüñ kaldı bir şartı dahı / Eydeyüm anı dahı şerhin ohı Kim
bilesin sen mürîdlik hâlını / Diñle imdi eydeyüm ahvâlini Ol mürîd kim yöni doğrıldı hak'a / Bir
nişânı vardur anuñ mutlaka 3670

Ol gerek kim şeyhine hakdur diye / hakdan ayru hîç işi yokdur diye Ne ki şeyhi dir-ise hak'dan
bile / Ne kılursa şeyhi söziyle kıla Şeyhi adıçun bu dünya dadını / Terk ide vü berk duta şeyh adını
193

Hîç dünya dadına el sunmaya / Tâ ki şeyhi adına toz konmaya Hayrı anuñ adı-y-ıçun berk duta /
Şerri anuñ yolu-y-ıçun terk ide 3675

Şeyhi sevenler anuñ dōstı ola / Her ki sevmezse anı düşman bile Ol kişi andan ola girtü mürîd /
Lâcerem hak'dan ola her dem mezîd Uş tamâm oldı tamâm ol altı şart / Gelsün eydüñ ehl-i dâniş ehl-i
zabt İşlesün bu işleri varsun yolu / Bu yolu böyle varan oldı velî İş bilindi işleyesi er gerek / Bu yolu
varmaga key server gerek 3680 Çünkü

kıldı şeyhi ol şartı tamâm / Pes mürîd göñli aña oldı makâm Yâ mürîd kim ol bu şartı işleye /
Şeyh göñlin külli hōşnûd eyleye Çün ola bunlarda bu dirlik safâ / Ortalarında bütün ola vefâ Hak
bulardan râzı ola bî-gümân / Kala bunlar rahmet içre câvidân Yarlıganmak bunlara bayık ola / Hem
Çalap dîdarına lâyıık ola 3685 'Âşıkıdur 'Âşık ol yol varanuñ / Yol içinde ol riyâsuz erenüñ Anuñ-
ıçun durmadın fikrindedür / Sözleri tesbîholup zikrindedür *Men ehabbe şey'en eksera zikrahû*

Ol erenden hak bizi ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun BEŞİNÇİ DÂSİTÂN
ALTINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER Kİ FELLÂHLIK ALTI NES-

NEYE BAGLUDUR VE MAGAL BU ALTI
NESNESÜZ SÛRET BAGLAMAZ VE
MEŞÂYİH DAHI BU TARİK-ILA
MÜRİDLERİ HÂSILA GETÜRÜRLER

Yine bir ma'nî sözi geldi dile / Şerhü takrîr ü beyân kıldan kıla 194

Hem 'ilimdür hem meseldür hem rumûz / Bir işit kim ne kılur ol Tañrı'muz 3690

Gör niçe kâyimdür anuñ kudreti / Niçe tolmışdur cihâna rahmeti Emrine bak kim niçe hâkim-
durur / Halkını gör kim niçe mahkûm-durur N'eylesün çün emr elinde kamu iş / Kamu 'âlem andan
alur perveriş

Her neye kim ol emir yoldaş degül / Kendü hâlinde kurudur yaş degül Kim emirden ayrılursa anı
gör / Niçe 'izzetdeyse ol dem oldı hôr 3695

Pes Çalap emri dutupdur her işi / Dek aña bu halk sebebdür iy kişi Uşbu sözüñ ma'nisin eydem
saña / Bir dem uht urgıl kulak bendin yaña Kim bilesin bunda maksûd ne-y-imiş / Diñle imdi
eydeyüm niçe-y-imiş

Altı nesneyle biter yirden nebât / Bu nebât ol altıdan buldı sebât Ger biri ol altıdan eksük ola /
Hiç nesne gelmez andan hâsıla 3700

İşid ol altı nedür eydem 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Birisi şol ekin eken kişidür / Kim
bu ekinçilik anuñ işidür Biri tohm u dânedür kim ol saçar / Çün biter kaddi yiter girü biçer Biri
toprakdur ki dâne beklenür / Biter ol toprak içinde köklenür Biri sudur kim nebât andan biter / Hem
bitürür düşmiş hem ter dutar 3705 Biri

güneşdür aña tâbiş virür / Tâbiş-ile gör ne bahşâyış virür Birisi hak emridür kim oldurur / Halkı
ol hem dirgürür hem öldürür Ger biri eksük ola ol altıdan / Başarımaz nesne yüz biñ cehd iden Eksük
olsa ne olur eydem 'ayân / Diñle imdi eydeyüm bellü beyân Ger ekinçi olmaz-ısa kim eke / Renc
yiyüp şol katı yiri kim söke 3710

Vardur ekinçi tohum yokdur n'ide / Ne eke ol ne götüre iy dede Bu kezin buldı tohum toprak
gerek / Tohmı hem ol topraga saçmak gerek 195

Toprak oldı su gerek kim bitüre / Ger su olmazsa anı kim bitüre Su dahı oldı bu kez gün görmedi
/ Bitdi ulaldı bu kez bâr virmedi Gün dahı gördi bu kez hükm-i İlâh / Yarı kılmazsa olur kamu tebâh
3715

Pes Çalap emriyle kâyim her makâm / Emr-ile olmuş-durur her iş tamâm Her neye kim ol emir
yoldaş olur / Şol nefesde kurı-y-iken yaş olur Bu meseldür kim didüm bir bir saña / Diñle imdi
ma'nisin öñden soña Neye beñzer uşbu söz ma'nîsi ne / Aç göñül gözini bak ma'nîsine Çün baka her
nesneye göñül gözi / Görnügele anda ol ma'nî yüzi 3720

Ol mesel kim eytdüm işit niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Bu meşâyih şol ekinçiler gibi
/ Aña beñzer cümle dürlü tertibi Altı nesneyle biter kamu işi / Nedür ol altı bir aña iy kişi Biri
kendü kim işüñ üstâdıdur / Bu meşâyih demek anuñ adıdur Ol ekinçi ya'ni kim kendü-durur / Ma'ni
ekmek her dem aña hû-durur 3725

Biri Kur'ân'dur ki her dem saçılır / Dürlü ni'met biter andan açılır Ya'ni kim tohm-ı ezel oldur
i yâr / Şeksüz ol dahl-ı ebed andan biter Biri mü'min göñlidür toprak gibi / 'İlm ekilmek her dem
anuñ mansıbı Ya'ni kim toprak gibi alçak-durur / Taş gibi katı degül yumşak-durur Biri hikmetdür
göñül üzre yagar / Ol yağıçak gör göñülde ne dogar 3730

Ya'ni kim hikmet göñül yağmurıdur / Diri dutan göñli hikmet nûrıdur *İnna'llâhe yuhyi'l-
kalbe'l-meyyite bi-nûri'l-hikmeti kemâ yuhyi'l-arza'l-meyyite bi-mâ'i'l-matar* Birisi 'ışkdur ki bu
göñle düşer / Dürlü 'ilm andan biter ü hem bişer Ya'ni kim güneş gibi ol bitürür / Bitürür hem cümle
hâmı bişürür Birisi devlet-durur kim kamu iş / Anuñ elinde bu kamu perveriş

Ya'ni kim ol emr-i hak'dur mutlakâ / hâkim oldur ger yapa vü ger yıka 3735

Ger biri bu altıdan eksük ola / Uşbu dervîşlik yolu bâtil kala Nitekim eytdüm ekinçi hâlini / Şuña nisbet dut bu dervîş yolını Ger meşâyih olmasa yol kim aç / hak kılıçın uruban il kim aç Bu kez in vardur meşâyih n'eyleye / 'İlmi olmazsa kime ne söyleye

'İlmi var bulmaz bu kez diñler kişi / Eyle olıçak yine kaldı işi 3740 Kişi buldı 'ilmi saçdı üstine / hikmet olmazsa bilüñ bitmez yine Hikmeti var bu kez in 'ışk irmedi / Ol göñül bağçası yimiş virmedi

'İşk dahı irdi bu kez devlet gerek / Sürmege bu işleri kudret gerek Devlet olmazsa kamu ma'zül olur / 'Âciz ü bîçâre kalmış kul olur Dîni uşbu altı iş kâyim dutar / Hem 'imâret hem dahı dâyim dutar 3745

Eytdüm âhir her birinüñ adını / Yine eydem kim bilesin dadını Hem meşâyih hem 'ilim hem diñleyen / hikmet ü hem 'ışk u hem devlet 'ayân Uşbu altı nesnedendür dîn diri / Dîn içinde bir direkdür her biri Nitekim ol altı nesne dünyada / Her birisi bir direkdür iy dede Adların eytdüm-idi bir bir saña / Yine eydem diñlegil öñden soña 3750

Hem ekinçi hem tohum hem topurak / Hem sudur hem güneş ü hem emr-i hak Dünyayı bunlar- durur kâyim dutan / Dünya ehlin dünyada dâyim dutan Bu ekinçi dünya içre gör nedür / Ol meşâyih dîn içinde şöyledür Bu ekinçi dünya tertîbin düzer / Ol meşâyih âhiret mülkin bezer Bu ekinçi ekin eker ten için / Ol meşâyih ma'ni eker cân-ıçun 3755 Pes

meşâyih ma'ni eker cânlara / Cân fidî kılmak gerekdür anlara Ol meşâyihler ki geldi dünyaya / Bir gör âhir kim neye geldi neye 197

Her birisi ekdi 'ilm ü ma'rifet / Uşbu ekinden biter ol magfîret Âhiret zâdın bulardur kim eker / Ekin oldur ki birine biñ biter Sekiz uçmak ol ekin anbârıdur / Ol ekindür kim göñüller arıdur 3760 Kankı göñül kim anı bulmuş ola / Kaygudan küllî berî olmuş ola Anuñ-ıçun ol ulular şâd olur / Cümle dürlü kaygudan âzâd olur Dem-be-dem 'Âşık temennâ kılduğı / Cân u ten terk eyleyüben bulduğı Ol ulular göñli yoldaşlığıdur / Himmeti hem 'ışk koldaşlığıdur İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ol ululardan bizi ayırmagıl ALTINÇI DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER Kİ HAK SÜBHÂNEHU VE
TA'ÂLÂENBİYÂYI 'ALEYHİMÜSSELÂM
PÛTE-İ İMTİHÂN VE İBTİLÂDA MÜBTELÂ
KİLUP ÂH U ZÂRİ KILDUGLARI 'ALÂ
SEBİLİ'L-İCMÂL BİLDÜRÜR 'ALE'L-HUSÛS
ALTI PEYGÂMBERİ SALAVÂTULLAHİ
'ALEYHİM

3765

Her kim ol hak 'ışkına virdi göñül / Ne ki hak'dan geldise kıldı kabûl Kahr u lutf u her ne kim geldi aña / Kamusun nûş eyledi öñden soña Hîç hazret'den yüzün döndermedi / Anda kim bakmış-ıdı göz ırmadı Dogru durdı her ne kim geldi-y-ise / Pâdişâh anuñla ne kıldı-y-ısa Belki minnet dutdı kendü cânına / Andan irdi derdinüñ dermânına 3770

Tanug eydem bu söze diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ Gör Çalab'uñ döstları ne kıldılar / Döstlğı içre bir işit ne buldılar 198

Niçe şâkirdür bular işlerine / Gerçi geldi vâkı'a başlarına Ol Çalab'uñ döstları hüd çok-durur / Niçe eydem kim hisâbı yok-durur Bir kaçınıñ takrir eylep vasfını / Eydevem kim bilesin söz aslını 3775 Ayruğın andan kıyâs eylesin / Anuñ-ıla cânıñı toylayasın Geldük imdi eydeyüm maksûd nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Altı peygâMBER birer söz söyledi / Her biri bir gün için âh

eyledi Şöyle kim çıkdı tütün ol âh-ıla / Gör bilişmek ne-y-imiş Allâh-ıla İşid ol âh eyleyenler adını / Kim bilesin uşbu sözüñ dadını 3780 Biri

İbrahim-idi kim urdı âh / Eytdi bir yine görem mi iy İlâh Şol günü kim Nemrûd od urmuş-ıdı / Od katında mancınık kurmuş-ıdı Nemrûd odı dolmuş-ıdı yir yüzi / Tütüninde tunmuş-ıdı gökyüzü Yanar oduñ yalıñından bu havâ / Toptolu olmuş-ıdı tag u ova Ol oda atmış-ıdı Nemrûd beni / Kanda bulam bir dahı ben şol günü 3785 Sordılar kim yâ Halîlullah digil / Niçe-y-idi hâlûñ ol dem söylegil Didi kim ol dem baña mi‘râc-ıdı / Pâdişâh nûrı başumda tâc-ıdı Cümle perde götrülüb en ol Çalap / Gözüme görnü-dururdu bî-hicâb Kanda bulam ol demi ben bir yene / Kim bakam şöyle anuñ dîdârına Bir dahı âh iden İsmâ‘îl-idi / Âh idüp ol dahı işid ne didi 3790

Dem-be-dem eydür-idi kim âh u âh / Şol günü kanda görem ben yâ İlâh Kim senüñçün cân u ten kurbân-ıdı / El ayak baglu saña fermân-ıdı Bogazumda çalınurdu iti bıçak / Bir dahı kanda görem şunu i hak Sordılar ol demde ne hâlde idüñ / Ne-y-idi zikrûñ ü ne kâlde idüñ Didi kim mi‘râc-ıdı ol dem baña / Cân u göñül virmiş-idüm ben aña 199

3795 hazret’e

irmiş-idüm hiç şeksüzün / Gözlerüm görü-tururdu dîst yüzün Kanda bulam ol demi ben bir dakı / Kim hicâbsuz şöyle görem ol hak’ı Bir dahı kim-idi ol âh eyleyen / Âh içinde zârî kılup söyleyen Yûsuf idi kim didi âh iy Çalap / Bir dahı şol günü görem mi ‘aceb Kim yalnızak düşmüş-idüm kuyıya / Gider-idüm kuyı dibinde suya 3800

Ne anam bilürdi hâlüm ne atam / Kim bilür kanda düşem kanda yatam El ayag u baş unıdılmış-ıdı / Uşbu varlık cümle mahv olmuş-ıdı Külli yavu kılmış-ıdum ben beni / Kanda görem bir dahı ben şol günü Sordılar ol demde hâlûñ ne-y-idi / Ne-y-idüñ sen menzilüñ kanda idi Didi kim ol hazret’e irmiş-idüm / Bî-hicâb ol dîst yüzün görmüş-idüm 3805

Kanda bulam ol demi ben bir dakı / Kim hicâbsuz gördüm-idi ol hak’ı Bir dahı kim-idi kim ol urdu âh / Yûnus idi eytdi âh iy pâdişâh Bir yene ben şol günü kanda görem / Yâ anuñ gibi deme kanda irem Kim münâfıklar beni dutmuş-ıdı / Baglayuban deñize atmış-ıdı Yutdı balık deñiz içinde beni / Kanda görem bir dahı ben şol günü *Fe’ltekamahü’l-hûtu ve hüve mülîmün 37/142*

3810 Sordılar ne hâlde-y-idüñ anda sen / Kim añınçak âh idersin bunda sen Didi kim ol dîst benümle yâr-ıdı / Dün ü gündüz gördüğüm dîdâr-ıdı Pes anuñ gibi deme kanda irem / Kim hicâb gide bakam dîstü görem Bir dahı ol âh iden Eyyûb-ıdı / Kim tagayyurlık aña mensûb-ıdı Eytdi âh iy pâdişâh ire miyem / Bir dahı ben şol günü göre miyem 3815 Kim

tenüm

kaynar-ıdı toptolu kurd / Kandası bulmaz-ıdum durası yurd Kanda varsam beni söylerler-idi / Renci yavuz diyü yirürler-idi 200

Yemiş-idi itümi ol kurd benüm / Süñügüm kalmışdı getmişdi tenüm Şol güneş kim üstüme düşer-idi / Bu yanumdan ol yana geçer-idi Bu tenüm galbır gibi olmuş-ıdı / Ne diriydi vü ne hîd ölmüş-idi 3820 Bir

dahı ben ol demi kanda bulam / Ançılâyın şâd olup kanda gülem Sordılar ol dem niçeydi dirligüñ / Kimüñ-ile biriküpdü birligüñ Didi kim Allah benümle yâr-ıdı / Dün ü gündüz gördüğüm dîdâr-ıdı Bir dahı ben ol deme kanda irem / Dîstü şöyle bî-hicâb kanda görem Kaldı bir kişi dahı kim urdu âh / Cercis idi kim eytdi yâ İlâh 3825

Kanda irem bir yene ben şol deme / Kim melâmet olmuş-ıdum ‘âleme Kâfir elinde siyâsetde-y-idüm / Hem ‘azâbda hem melâmetde-y-idüm Dürlü dürlü öldürürlerdi beni / Kanda bulam bir dahı ben şol günü Sordılar anda hâlûñ neydi senüñ / Kim şunuñ gibi ‘azâbdaydı tenüñ Didi kim karşumda ol Allah idi / Kanda baksam gördüğüm ol şâh-ıdı 3830

Ol günü kanda bulam ben bir dakı / Kim hicâbsuz şöyle görem ol hak’ı Uşbu altı kişinüñ hâli

saña / Mutlaka tanuk yiter öñden soña Kim Çalab'ũñ dôstları ne kıldılar / İbtılâdan niçe rahmet buldılar Pes bilũñ kim kahr içinde lutfi var / Şunu bilen kıldı kahrı ihtiyâr Anuñ-içün sabr iden her bir işe / Her ne kim olursa dimez bu nişe 3835 Uşbu dirlikdedür ol hakk'a iren / Yolu böyle vardı ol girtü eren İy 'Aşık ger sen dahı yolda iseñ / Şükr içinde ol niçe hâlde-y-isen Kim olasin ol erenlerle bile / İnşaallah kim Çalap rûzı kıla İy Hudâvendâ senüñ fazluñ delim / Sensin âhir hem Kerîm ü hem Rahîm Yoldaş eyle bizi dogru yâr-ıla / 'Âkıbet şâd eylegil dîdâr-ıla 201

YİDİNÇİ DÂSİTÂN ALTINÇİ BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM HAK TA'ÂLÂ ÖZ
KAHHÂRLIGIYLA ALTI DÜRLÜ KAHR
U CEFÂ'ADEMDEN VÜCÛDA
GETÜRÜPDÜR 'ASAMENALLAHU
'AN-ZÂLİKE

3840

Bir 'acâyib vasf-ı hâl eydem saña / Dut kulaguñ bir dem uht bendin yaña Gör Çalabuñ hükmini kim ne kılır / Halk içinde diñle ne işler olur Gör ne hâller sürilür halk üstine / Hâhi düşmânına hâhî dôstına Hâsa 'âma dünyada yok i'tibâr / Kankısıysa geh yapar u geh yıkar Bu surat hâlinde cümle bir-durur / Zira bu hükmi süren takdîr-durur 3845

Ulu kiçi cümle fermândur aña / Neler eyler dünyada bir baksaña Görseñe kim bay u kim yoksul-durur / Kimi begdür kimi aña kul-durur Kimisi hôş yir içer oynar büker / Kimi dün gün durmadın zahmet çeker Kahr u lutf u şâdî vü gam dünyada / Hîç surat var mı kim irmez iy dede Her birine hâllü hâlinçe irer / Hâlıkũñ hükmi-durur halka sürer 3850

İlla birkaç hükmi vardur Hâlıkũñ / Kim güçin küllî üzer bu mahlukuñ Ol hükümler şöyle düşvâr iş-durur / Kim ölümden ol katı teşvîş-durur Altı dürlü halka gelmişdür bular / Altısı altı güne tuşdur bular Beklesün Allah bu cümle kulları / Kimseye göstermesün ol hâlleri Dünya içre altı hâlde altı iş / Cümle düşvâr işden ol düşvâr imiş

3855

Diñle imdi her birin eydem 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Birisi oğrar tıfil oğlanlara / Birisi oğrar yigit olanlara 202

Birisi hîd pirlık uhtında gelür / Birisi gör kim garıblıkda olur Biri oğrar mansıb issi beglere / Birisi şol dôstlık içre yiglere Uşbu altı dürlü iş sarp iş-durur / Bilũñ ölümden katı teşvîş-durur 3860 Pâdişâh göstermesün hîç kimseye / Dôsta vü düşmâna yoksula baya İşid imdi eydeyüm ol işleri / Ol ölümden katarak teşvîşleri Her birininüñ şerhini eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Evvel ol bir kim tuful iken gelür / Eydeyüm anı bir işid kim nedür Şoldur ol kim ata vü ana öle / Bu oğul kız tıfl-iken öksüz kala 3865

Kimi görse aña karşı yirmüre / Gözlerinden durmadın yaş dormura Beñzi saru saçı yatmış donı kir / Kim söger ü kim buşar u kim kakır Yalımı alçag u sözi söz degül / Söyleyiçek kimsene kılmaz kabûl Hiç aña şefkat kılır kimsene yok / Niçe dirseñ köynügi vü derdi çok Hakdan ayruk hısmı yokdur dünyada / Ol yetimler hâli budur iy dede 3870

Pes bilũñ kim ol ölümden katı hâl / Kim tıfillıkda yetim ola 'ayâl Ol bir iş kim ol yigitlikde gelür / Şoldur ol kim ol cüvâna merg olur Añsuzın irer Çalap hükmi aña / Bulmaz ol dermânı istep dörd yaña İşı kurı çevre oturmuş olur / Orta yirden anı hak hükmi alır Kalmaz anda cünbiş ü nutk u nefes / İlla kalur hasret-i 'ışk u heves 3875

İy niçe şâdî kılan gammâk olur / İy niçe çok ârzular kim hâk olur İy niçe ejdâhalar basdı ecel / İy niçeler 'ömrini kesdi ecel Her ki geldi dünyaya hîd gidiser / Ol şarâbı cümle mahlûk dadısar İlla bilũñ kim yigitlikde ölen / Ol-durur bu dünyadan mahrûm kalan Pes hakîkat bu yigitlikde ölüm / Biñ

kez ölmekden katıdır iy ulum 203

3880

Ol tamâm oldı bu kez gel pîrlige / Bak bir ol pîrlikde geçen dirlige Niçedür anda geçen ol katı iş / Diñle imdi ol dahı niçe-y-imiş

Şoldur ol kim pîrlik uhtında kişi / Sûretine za‘f ire kala işi Dünyeligi kalmaya yoksul ola / Ol sebebden kapularda kul ola İrte gice kimse göregelmeye / Kendü varsa halk selâmın almaya 3885

Sormayalar hâlini kim niçedür / Eydeler kim bu dilençi kocadır Koca kim yohsul ola oldur işi / Ölse yigdür eyle olınça kişi Pes hakikat koca kim yoksul olur / Şöyle bil kim günde yüz biñ kez ölür Ol dahı bitdi bu kez gel gurbete / Görgil imdi gurbet içre hâl nite Çün kişi yirden sudan ayru düşe / Andan ol ayru-y-iken sayru düşe 3890

Bulmaya bir yir varuban yatası / Bî-nevâ vü nesnesi yok satası Döke hasret yaşını irte gice / Kimse gelüp sormaya hâlün nice Ne karındaş ne ata ne ana var / Kanda varsa eydeler külhâna var Vara külhânda yata miskîn olup / İştîyâkdan gözleri kan yaş dolup Aglaya külhân içinde zâr u zâr / Eyde kanı işüm evüm kanı yâr 3895 Var

mi kimse başımı bağlayası / Ölür-isem üstüme aglayası

Kanı bu demde gerekdi yâr baña / Bu garîblık hâlin eydeydüm aña Gurbet içre sayruluk şöyle olur / Kamu bir kez ölse ol biñ kez ölür Sayruluk gurbetde pes Tañrı hakı / Biñ kez ölmekden katıdır ol dakı Ol dahı bitdi u kez gel beglige / Bir nazar kıl beglik içre yiglige 3900

Ol makâmda ol ölümden katı iş / Diñle imdi ol dahı niçe-y-imiş

Şoldur ol kim beg kişi ma‘zûl ola / Girü kendü kullarına kul ola Hîç kimesne diñlemeye sözünü / Döndüre halk cümle andan yüzünü 204

Ne ki döstü var-ısa düşmân ola / O şekerler kim yir-idi kan ola Sürdügi devlet kamu gözden çıka / Gerdiş-i gerdûn ne kim yaptı yıka 3905 Halk

katında kalmaya hîç hürmeti / hak katında yog-ıdı hîd ragbeti Dünya dahı âhîret iksi bile / Ma‘zûl olmak hacletinden yıkıla Eyle olsa ölmek andan yig olur / Zîra mansıbdan düşen her gün ölür Pes bilün kim mansıbından ayrılan / Ol-durur diri-y-iken biñ kez ölen Ol tamâm oldı bu kez döstlüğü gör / Andağı dirlik nedür bir anı sor 3910 Nişe katıdır ölümden ol dahı / İşit imdi niçedür ilmin ohı Şoldur ol kim sevgülü döstlar-ıla / Añsuzın ol birbirinden ayrıla Biribirni görmeye irte gice / Bilmeye ne işdedür hâli nice Furkat odından yüregi baş ola / Durmadın gözi tolu kan yaş ola Âh idiçek duta gögi tütünü / Zârîsi eksilmeye düni günü 3915

Mâl u ni‘met gönîlini eglemeye / Kanda olsa hîç karâr eylemeye İlla dün gün hasreti ol yâr ola / Andan ayruk halk kamu agyâr ola İy niçe sevgülüler düşdi ırak / İy niçeler bagrıyı yakdı firâk İy niçe şâdî kılan düşdi gama / Zârî kılup âh ider demden deme Bellü bilün dünyada yâr hasreti / Bir ‘azâbdur kim ölümden key katı 3920

Zîra ölmek dünyada bir kez olur / İlla yârdan ayrılar biñ kez ölür Pes bilün kim yâr firâkı dünyada / Biñ kez ölmekden katıdır iy dede Uşbu altı nesne kim öñden soña / Takrir eylep şerhini eytdüm saña Her kime ograr-ısa bilgil ‘ayân / Tañrı’nuñ haşımı-durur bellü beyân Kimseye göstermesün Allah anı / Tag u taş götürmeye vallah anı 3925

Miskin âdem oğlanı pes n’eylesün / Bu kamu derde niçe sabr eylesün 205

Ola ol hak’dan meger rahmet yine / Yohsa kim sabr ide anuñ hışmına

‘Âşık’uñ hâli size ma‘lûm-durur / Kim bu yol içre niçe mahkûm-durur İlla tâkat kanı sabr eyleyesi / Kanı dil yâ hâlini söyleyesi Yine ol hak’dan meger tevfiğ ire / Yohsa kimdür kim ırılmadın dura 3930

İy Hudâyâ tevfiğüñ ayırmagıl / Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER MESKENET AhVÂLİNİ BİL
KİM hAK SÜBhANEHU VE TA‘ÂLÂ ÖZ
KEMÂLİ KUDRETİNDEN ‘ÂLEMİ YARAT-
DI VE CEMİ‘-İ ‘ÂLEME HİTÂB İTDİ Kİ
BENÜM DÖSTLARUM GELECEKDÜR
BEN SİZİ OLARA MUSAHHAR İTDÜM
TEVÂZU‘ İDÜÑ

Her kim ol kendüzini miskîn göre / hak’dan aña durmadın rahmet ire Her ki düşdi topraga
götürdiler / Eksügi her ne-y-ise bitürdiler Her ki kendü eksüğinden yirine / Bitile ol cümle halka
görüne Kendüzin eksük gören oldu tamâm / Ulular gönünde ol dutdı makâm 3935

Ol kim alçak geldi yolu yücedür / İşid imdi kim hikâyet niçedür Hôş teferrücdür eger añlar-ısañ
/ Eydeven ger ‘ışk-ıla diñler-iseñ Diñle imdi bu hikâyet vasfını / Kim bilesin sen bu sözüñ aslını Çün
yaratdı ‘âlemi ol Pâdişâh / Gör ki ne kıldı vü n’itdi ol İlâh Yir ü gögi düzdi muhkem mu‘teber / Aya
güne durmadın virdi sefer 3940 Yir

yüzinde

suları kıldı revân / Hem havâda bu yili kıldı devân

206

Düzdi dürlü reng-ile bu yir yüzün / Nakşı andan öğrenür nakkâş-ı Çün Kudretiyle yiri göge asdı
ol / Yidi iklîmüñ sınırın kesdi ol Dürlü ni‘met dünyada doldı tamâm / Ya‘ni kim döstlar-ıçun kıldı
makâm Ne ki varsa acı datlu huşk u ter / Eyü yavuz kahr u lutf u hayr u şer 3945 Kamusı ârâste çün
olmuş-ıdı / Yire göge düpdüzi tolmuş-ıdı Pes bu kez hak bunlara kıldı hitâb / Hem ‘inâyet hem beşâret
hem sevâb Eytdi sizi döstlarumçun eyledüm / Ben buları rahmetümle toyladum Hâzır oluñ kim
geliserdür bular / Bunlara virdüm baña lâyük hular Her ne nesne kim bulara hôş gele / Ol hemîşe
rahmetüme tuş gele 3950

Ol benüm döstlaruma hôş gelmeyen / Rahmetüme ol-durur tuş gelmeyen Çün işitdi bu hitâbı
kamular / Yirde gökde eyü yavuz ne ki var Gördiler kim hâlleri bayık-durur / Döst kabûl itmeklige
lâyık-durur Her birisi kendü hâlin irdedi / Dôsta lâyük kendüde hâl istedi Şâd oluban her biri
sevindiler / hôş görüp hâllü halin avındılar 3955

İlla altı nesne yüz dutdı hak’a / Nâliš itdi kendü hâline baka Gördiler kim hâlleri bayık degül /
Döst kabûl itmeklige lâyük degül Bakdılar hâllerine yavlak ‘aceb / Zârı kılup eytdiler kim iy Çalab
Ne ‘aceb nesne yaratduñ sen bizi / Şöyle düşvâr eyledüñ hâlümüzi Kim bu hâller görmege lâyük
degül / Görüben kim kılısar bizi kabûl 3960

Ol senüñ hâs döstlaruñdan iy Çalab / Mahrum olup kalısar mıvuz ‘aceb Çün bular böyle diyüp
nâz eyledi / Nâliš itdi zârı-y-ıla söyledi Pâdişâhdan rahmet indi bunlara / Kendüzin eksük gören
miskînlere Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcirem hak’dan aña rahmet ire 207

Kimdür ol kim kendüzin eksük gören / hazretinden Allah’uñ rahmet iren 3965 Eydeyüm

adlarını bir bir ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Altı nesne ol ki nâliš itdiler / Zârı kılup
hallü hâlin eytdiler Her birinüñ vasfını eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Ol zamân kim
yir ü gök oldu tamâm / Dürlü nesne dünyaya toldı tamâm Kudretiyle çün bu yiri döşedi / Yir yüzün hôş
renkler-ile bezedi 3970 Kamusınuñ üstine ol hak Çalab / Döstlarum gele diyüp kıldı hitâbHâzır oluñ
döstlarumçun diy İlla yirindi kara renk ortada / Yirinüben gör ne didi iy dede Eytdi iy ‘âlemlere
devlet viren / V’iy kamu miskînlerüñ hâlin gören Sen yaratduñ kamuyı hôş reng-ile / Ben varup kime
kılam senden gile 3975

Çünkü bu rengüm benüm gitmeyiser / Döstlarum bini kabûl itmeyiser Korkaram bu reng-ile
mahrûm kalam / Döst begenmeye beni mahzûn kalam Çün kara reng uşbu sözi söyledi / Nâliš itdi

hazret'e nâz eyledi Yirinüben bakdı kendü hâline / Zârî kılup inledi ahvâline Gör Çalap'dan ne hitâb
indi aña / İşid uşbu hikmeti batgıl taña 3980

hak eyitdi sen yirinme iy kara / Senden eyleyem bezek ol döstlara Görklü yüz ârâyışın senden
düzem / Kaşda gözde senüñ için cân üzem Kankı yüz kim anda bir beñ var ola / Biñ kişinüñ göñli
anda zâr ola Hem dahı ol döstlara inen hitâb / Hem senüñle yazıla cümle kitâb Sen yirinmegil ki ben
miskînlerüñ / Eksügin bitüriçiyem bunlaruñ 3985

Çün Çalap'dan bu hitâb indi aña / Eksügi bitdi tamâm öñden soña Karaya hak anda kılmışdı
nazar / Mushafi anuñ-ıla halk anın yazar Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcerem hak'dan aña
rahmet ire 208

Bir dahı gör kim-idi zârî kılan / Yirinüben kendü eksügin bilen Anı dahı eydeyüm şerhi bile /
Diñle imdi niçedür kıldan kıla 3990

Şol garîblık hâli-y-idi biri hem / Kamulardan kendüzini gördi kem Seviniçek kamu nesne ol daki
/ Yirinüp zârî-y-ıla aña hak'ı Eytdi iy lutf issi cômard Pâdişâh / Seni koyup kime varam yâ İlâh
Sensin âhir kamuya devlet viren / Kamu dermândelere feryâd iren Sen yaratduñ kamuyı hôt hâl-ıla /
Ben n'idem dünyâda bu ahvâl-ıla 3995 Bu

katı hâl kim baña virdüñ bu dem / Döstlaruñ bini begenmezse n'idem Kim baña ograr-ısa şâd
olmaya / Hiç benüm ucumdan ol dad almaya Gözi yaşı diñmeye irte gice / Kimsene sormaya kim
hâlüñ nice Çünkü benden kimse şâd olmayısar / Döstlaruñ bini kabûl kılmayısar Ol senüñ hâs
döstlaruñdan iy Çalap / Ger kalam mahrûm olup n'idem 'acab 4000 Çün

garîblık uşbu sözi söyledi / Yirinüben hâlini 'arz eyledi Pes Çalap'dan hôt hitâb indi aña /
Diñle imdi niçedür öñden soña Hak didi kim iy garîblık dime sen /

'İzzetüm hakkı-y-ıçun kim ben saña / Döstlarum tuş eyleyem öñden soña Kimi seversem kılam
anı garîb / Gezdürem ilden ile ac u arıp 4005 Cümle

hısmından anı yâd eyleyem / İlla ben dostlık kılam şâd eyleyem Çün benüm döstlığımı şunda
bula / Döstlarum cümle aña râzı ola Tâ garîblık dartmayınça her biri / Halk içinde olmaya dîn serveri
Gurbete çün hak bu sözi söyledi / Gurbet işitdi anı şükr eyledi Şâdî kıldı kendü hâli üstine / Tuş olam
dip ya'ni ol hak döstına 4010

Ol zamân hak anda kılmışdı karâr / Döstları bunda anın gurbet sever Her kim ol kendüzini
miskîn göre / Lâcerem hak'dan aña rahmet ire 209

Biri dahı ol nâliş iden ne-y-idi / Yirinüben ol dahı gör ne didi Şerhi birle eydeyin anı dahı / İşid
imdi niçedür 'ilmin ohı Kahr-ıdı ol kim eyitdi ol Celîl / Bu kamu dermândeeye sensin delîl 4015

Sensin ol kim kamuya virdüñ vücûd / Hulk u lutf u bahşiş ü ihsân u cûd Ortada kılduñ beni kahr
u cefâ / Kılmaya hergiz baña kimse vefâ Pes kabûl kılmaya ol döstlar beni / Olmaya bendin yaña
hergiz yoni Ger kalam mahrûm ol döstdan bu dem / Ayrıluban yâd olursam ben n'idem Çünkü kahr
uşbu sözi eytdi tamâm / Yirinüp miskînligi dutı makâm 4020 hak'dan ol dem hôt hitâb indi aña /
Allah'üñ lutfi yine döndi aña Hak didi kim iy kahr sen dın Ben seni döstlaruma tuş eyleyem / Kendü
'âşıklaruma nûş eyleyem Kim baña dogru dutarsa yönini / Senden eyleyem ben anuñ hönünü Bini
seveni senüñle toylayam / 'Âşıka her dem seni hön eyleyem 4025 Çünkü

'âşıklar seni böyle göre / Pes kahr yutmaklığa göñül vire Sen yirinmegil ki mahrûm komayam /
Döstlarumdan sini yâd eylemeyem Çünkü kahr uşbu sözi bildi 'ayân / Kendü hâline şükür kıldı beyân
Kahr-ıla kılmışdı hak 'ahd ü vefâ / Döstlara anın virür bunda cefâ Her kim ol kendüzini miskîn göre /
Lâcerem hak'dan aña rahmet ire 4030

Ol tamâm oldı bu kez gör bir yine / Nâliş iden kim-idi sor bir yine Eydeyüm anı dahı diñler-
iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ Ol zamân kim 'âlemi düzdi Çalap / Kamu nesne hazret'e
kıldı taleb Kıldı ma'lûm her birinüñ yirini / Düzdi yirlü yirine her birini Gökde yidi yulduza virdi

makâm / Yirde yidi iklimi kıldı tamâm 4035 Kamusunuñ üstine ol hak Çalap / Dôstlarum gele diyü kıldı hitâb 210

Yidi iklîm hem anı bilmiş-idi / Dôsta karşı intizâr olmuş-idi Altısı kıldı beşâret bu söze / Her birine hôt kelem dip ol göze Ortada yirindi ol mülk-i hicâz / Nâliş itdi hazret'e kıldı niyâz Eytdi iy dermândeler destgîri / Yir ü gök senden tolu senden diri 4040

Sensin âhir hâkim-i mutlak tamâm / Senden alur ni'meti her bir makâm Kamuya sen virdüñ ol hôt hila'ti / Çeşme vü ırmag u dürlü ni'meti Bini kılduñ dürlü ni'metden fakîr / Kamu yirden olısaram ben hakîr *Rabbenâ innî eskentu min-zürriyyetî*

bi-vâdin gayri zî-zer'in 'inde beytike'l

muharremi 14/37

Dôstlaruñ bini kabûl itmeyiser / Kimsesi bende makâm dutmayısar Ol senüñ hâs kullaruñdan iy Çalap / Ger kalam mahrûm olup n'idem 'acab 4045 Çün hicâz mülki didi uşbu sözi / Bakdı anuñ üstine rahmet göziHak didi kim sen yirinme iy hic Ben seni dôstlaruma ka'be kılam / Baña dapalar saña vire selâm Her ki saña yönelürse şâd ola / Tamu odından teni âzâd ola Ol habîb'ümçün seni yurd eyleyem / Yılda bir kez halkı sende toylayam 4050

Sen yirinme kim bu cümle 'âlemüñ / Yönini saña kılam hâs u 'âmuñ Çün hicâz mülki bu sözi diñledi / hak anuñla n'eyleyesin añladı Pes beşâret kıldı kendü hâline / Tuş gelem dip ya'ni ol dôst yolınaHak anuñla anda 'ahd itmiş-idi / hô Anuñ-ıçun anda kopdı Mustafâ / Kible oldı 'âleme ol iy safâ 4055

Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcerem hak'dan aña rahmet ire Ol dahı bitdi bu kez geldük yene / Nâliş iden kimdi kendü hâline Eydeyim anı dahı diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ / Anı dahı eydeyüm bir bir saña / Di 211

Ol zamân kim kıldı Nemrûd âsılık / Yir yüzinde da'vî kıldı tañrılık 4060 Koşdı kartal çıkdı gökler altına / Aldı bir ok atdı Allah adına Ya'ni kim gök Tañrı'sın vurmag-ıçun / Tañrı benven diyüben durmagıçun Ol saburlu pâdişâh gör n'eyledi / Şol sa'atda Cibril'e emr eyledi Eytdi var bir balıg al tîz gel yene / Balıgı dut bu la'înüñ okına Niçe kim âsıysa magbûn gitmesün / Maksudın bulsun u mahzûn gitmesün 4065

Şol sa'at Cibrîl indi deñize / Ya'ni kim ol âsınuñ göñlin düze Aldı bir balıgı tîz geldi yene / Karşu dutdı ol la'înüñ okına Dartdı okı vü bırakdı tahtına / Vardı Nemrûd meşgûl oldı vaktına Balıg ol dem hazret'e nâz eyledi / Nâz içinde nâliş idüp söyledi Eytdi iy miskînlerüñ hâlin gören / V'iy cigerler zahmına merhem uran 4070

Kamu 'âlem rahmetüñden şükr ider / Buñ güninde cümle sini zıkr ider Ne diyem ben hazret'e derdüm delim / Sensin âhir hem Habîr ü hem 'Alîm Eksügüm çok iy Çalap derdüm üküş / Ulu derdüm oldur oldum oka tuş

Karşu dutduñ bini 'âsî okına / Kim sataşdı dünyada uşbu kına Ne günâhlu kul-ıdum ben iy 'aceb / Kamu kullar arasında iy Çalab 4075 Çünki

balık böyle nâliş eyledi / Yirinüben kendü hâlin söyledi Tañrı'dan ol dem hitâb indi aña / Eytdi sen yirinmegil kim ben saña Hiç bıçak zahmın dahı göstermeyem / Şol bogazlanmak 'azâbın virmeyem Kendü hâlüñle kaçan kim ölesin / Cümle mahfillerde müsnil olasın Çünki degdi balıga uşbu cevâb / hâline şükr eyledi buldı sevâb 4080 Balıga hak anda kılmışdı kerem / Pes bıçak anuñ-ıçun oldı harâm Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcerem hak'dan aña rahmet ire 212

Bir yene gör kimdi nâliş eyleyen / Yirinüben kendü hâlin söyleyen Anı dahı eydeyüm bir bir 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Diñle imdi Nûh peygâmbir işin / Ol zamânda ol halâyık teşvişin 4085 Tañrı'dan çün Nûhtûfân diledi / Cümle küfr ehlin helâk itgil didi *Rabbi lâ-tezer 'ale'l-arzı mine'l-kâfirîne*

deyyâren 71/26.

Pâdişâh kıldı kabûl ol Nûhsözin / Çıkdı tûfân dutdı cümle yir yüzin Çünkü toldı ol tûfân tag u dere / Durdı kırk arşun su düpdüz her yire Kırk gün ol su dünyayı dutdı tamâm / Garka virdi bay u yoksul hâs u ‘âm İlla ol kaldı ki Nûh’a uydılar / Bir Çalab’uñ birliğini duydılar *Vemâ âmene ma‘ahû illâ kalîlün*

11/40

4090 Fâni

oldı ayruğı başdan başa / Yügrüşüp kurtılmadı kaşdan kaşa Gitdi küfr ehli kırıldı kamusı / Su yüzinde kaldı Nûh’uñ gemisi Bir niçe gün yüzdi ol şöyle revân / Vaktı oldu kim oturaydı tufânHâl diliyle şol sa‘at ol hak Çalab / C

Eytdi iy taglar size olsun haber / hâzır oluñ Nûh gemisi geliser 4095 Kankıñuzda eglenürse ol gemi / Andan eksilmeye döstlarum demi Anı ben seyrân kılam döstlaruma / Şol ezelden esrimiş mestlerüme Bu hitâba ne ki tag var kamusı / Şâdi kıldı gele dip Nûhgemisi Her biri eytdi gele bunda dura / Ben yüceyem ol kadem bende ura Orta yirde Cûd Tagı zâr-ıla / Nâliš itdi hazret’e biñ nâz-ıla 4100

Eytdi iy iki cihânuñ hâlıkı / Sen yaratduñ cümlesin bu mahlukı Kamusın kılduñ yüce düzdüñ ulu / Orta yirde ben za‘îf işde alu 213

Ol gemi ben miskine kanda gele / Kankı tag yüce-y-ise anda kala Mahrum olısaram uş ben n’ideyüm / Seni koyup kime nâliš ideyüm Didi hak yirinmegil yâ Cûdi sen / Benven âhir kamuya devlet viren 4105

Çünkü sen kendüzüñi gördüñ za‘îf / Ben kılam Nûhgemisin saña harîf Aşuram ben kamu taglardan anı / ‘Âkıbet menzil kılam aña seni Tâ ebed sen ol gemiyle kalasın / Ol sebebden hōş ziyâret olasın Cûdi’le hak anda ‘ahd itmiş-idi / Aña uşbu sözleri eyitmiş-idi Anuñ-ıçun anda durdı ol gemi / Varur anda bunça yüz biñ âdemî 4110

Her kim ol kendüzini miskîn göre / Lâcerem hak’dan ana rahmet ire Uşbu altı nesne kim öñden soña / Vafını şerheyledüm bir bir saña Kendüzin eksüklü çün gördi bular / Gör ki niçe devlete irdi bular *Men tevâza‘a li‘llâhi refe‘ahu‘llâhu*

Pes hakîkat kendüzin miskîn gören / Ol-durur ayrılmasuz devlet bulan Kendüzin alçak gören oldu yüce / Nitekim şerheyledüm uçdan uca 4115

Her kim ol kendüzini gördi ulu / ‘Âkıbet oldur olan işden alu Kim özin alçak dutarsa yücele / Durmadın hak’dan ana rahmet gele Her kimüñ kim gönli togrıldı hak’a / Aña hōd da‘vî harâmdur mutlakâ Anuñ-ıçun ‘Âşık’uñ da‘vîsi yok / Niçe dirseñ eksügi vü derdi çok Derdine dermân meger hak’dan ola / Yohsa lâyıık kanı dirlik bu yola 4120

İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Hâslaruñdan sen bizi ayırmagıl DOKUZINÇI DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN BEYÂN İDER MÜTE‘ACCİBLER

VE MÜKTEKEBBİRLER AhVÂLİNİ BİL

214

KİM HAK SÜBHÂNEHU VE TA‘ÂLÂ

DÂR-I DÜNYÂDA ALTI NESNEYE ‘UCUB

VE TEKEBBÜR İTDÜKLERİ İÇÜN HÖR VE HAKİR İDÜP MEL‘ÛN VE HÂKSÂR İTDİ

Kİ İNNA‘LLÂHE LÂ-YUHİBBÜ‘L-

MÜSTEKBİRİNE 16/23

Her kim ol kendüzine ‘ucb eyledi / Kendü hâlin yiglenüben söyledi

‘Âkıbet Allah anı kıldı hacîl / Tâ ebed ol hâl-ıla kaldı zelîl Her ki kendü özini dutdı yüce / Devleti oldu harâb uçdan uca Her ki bakdı hâline benven didi / Rahmetinden hak anı mahrûm kodı

Anda kim ma'nî ola da'vîsi yok / Kanda kim da'vî ola ma'nîsi yok Ma'ni vü da'vî bile yoldaş degül / Da'vi ehlin Pâdişâh kılmaz kabul Da'vi oldur kim anuñ kibri ola / Kibr-ile yoldaş olup da'vî kıla Ol hakîr ola gerek kim 'âkıbet / Aña ne dünyâ kala ne âhîret *Hasira'd-dünyâ ve'l-âhîrate zâlike hüve'l-Husrânü'l-mübînu* 22/11

Tanug eydem bu söze diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ 4130 Altı nesne dünyada 'ucb eyledi / 'Ucb-ıla her biri bir söz söyledi Her birinüñ şerhini eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Birisi İblîs-idi kibr eyleyen / Kibr içinde da'vî kılup söyleyen Kibr-ile çün garra oldu hâlına / Bilmedi kim ne geliser yolına Didi dünyâ âhîret mülküm-durur / Uşbu mülki benden alan kim-durur 4135

Şöyle mutlak hâkimem ben her işe / Kim kimesne hükmüme eytmez nişe Ne dilersem işlerem hükmüm geçer / Bini Allah birliğinden kim seçer Ger degülmissen anuñ hükmi revân / Başaraydum ben bu mülki bî-gümân 215

Çünkü İblîs uşbu kibri eyledi / Kendü gönünde bu sözi söyledi

'Arş ayagında şolok dem ol Ahad / Yazdı la'net nüshasını tâ-ebed 4140

Gördi ol nakşu 'Azâzil okıdı / Cümle gök ehlin mukâbil okıdı Bunlara gösterdi ol nakşu 'ayân / Eytdi bilüñ iy kavum bellü beyân Bir kişi sizden gerek la'net ola / Rahmetinden Tañrı'nuñ mahrûm kala Gâfil olmañ siz bu işden zînhâr / Pâdişâhuñ gizlü çok işleri var Hâli eytdüm uşbu işi ben size / Eytmeñüz kim dimedüñdi sen bize 4145 Kaldı ol söz şol karârda bir zamân / Gördi anı cümle gök ehli 'ayân Her biri ol yazuya bakar-ıdı / Kendüzinüñ sanuban korkar-ıdı İlla İblîs ihtiyâtın itmedi / Hiç kendü hâline zann iltmedi Menber urmuşdı vü va'z eydür-idi / Şöyle kendü hâline magrûr-ıdı Kendü hâli kendüye oldu hicâb / Bilmedi kim ne kılısar ol Çalap 4150

Bu hikâyet çok zamân dutdı karâr / Geçdi anuñ üzre niçe rûzigâr Tâ ki Allah Âdem'e viridi vücûd / Buyrug oldu kim kırlarlardı sücûd *Ve iz kulnâ li'l-melâ'iketi'scüdû li-Âdeme fe-secedû illâ İblîse* 2/34

Kamu secde kıldı İblîs kılmağı / Tañrı emrin dutmaduğın bilmedi *Fe-secede'l-melâ'iketü küllühüm ecma'üne illâ İblîse ebâ en yekûne ma'a's-sâcidîne* 15/30-31

Eytdi bini Tañrı oddan eyledi / Anı toprakdan u sudan eyledi *Kâle ene hayrun minhu halaktenî min nârin ve halaktehû min tînin* 7/12

4155

Niçe ola secde kılam ben aña / Halk içinde 'âr ola bu iş baña Niçe biñ yıldur ki tâ'at kıluram / Kim bilür ol hâli kim ben bilürem Şimdi geldi ol henûz bu 'âleme / Nişe kılam secde ben şol Âdem'e Çünkü İblîs uşbu sözi söyledi / Ol dem Allah anı la'net eyledi 216

Ve inne 'aleyke la'netî ilâ yevmi'd-dîni 38/78

Ol yazılmış nüshanuñ sırrın 'ayân / Anuñ-ımuş bildiler bellü beyân Çün ferîştehler bu işi gördiler / Kendüler şükr itdi anı sürdiler 4160 'Ucb-ıla çün yüce dutdı özini / Şöyle magbûn eyledi kendüzini Her kim ol 'ucb eyledi şöyle olısar / Tâ ebed magbûn u mahrûm kalısar Bir dahı gör kim-idi 'ucb eyleyen / 'Ucb içinde da'vi kılup söyleyen Anı dahı eydeyüm bir bir saña / Kim bilesin bu işi öñden soña Hûd peygâmbere zamânında meger / 'Âd kavmi var-ıdı key mu'teber 4165

Degme birnüñ boyı bir dîvâr-ıdı / Dünyada her biri bir cebbâr-ıdı *Ve izâ betaştüm betaştüm cebbârîne* 26/130

Şol kadardı her birinüñ kuvveti / Kim elinde mum olurdı her katı Yir götürmezdi buları durıçak / Yumruğı taşdan geçerdi urıçak Hûd peygâmbere Çalap emri-y-ile / Da'vet itdi bunları dogru yola Didi kim dönüñ hak'a yâ Kavm-ı Âd / Bütleri sıñ hakk'a baglañ i'tikâd *Kâle yâ kavmi'budu'llâhe mâleküm min ilâhin gayruhû* 7/59

4170

hak'dan ayruk kimseye kılmañ tapu / Ol-durur yalvarası girçek kapu Ol ışıkde ne dilerseñ bulunur / Güneş andan togar anda tolnur Anuñ elinden gelür bu cümle iş / Dün ü gündüz kar u yağmur yaz u kış

Aña dönüñ kim helâk olmayasız / Yohsa dünyâ içre yir bulmayasız Didiler muhtâcumuz yokdur aña / Korkumuz yok kim uyavuz biz saña *Kâlû yâ Hûdu mâ ci'tenâ bi-beyyinetin vemâ nahnu bi-târikî âlihetinâ 11/53.*

'An kavlike vemâ nahnu leke bi-

217

mü'minîne 11/53

4175

Var elüñden ne çıkarsa işlegil / Tañrı'nñ öñinde bu sözi söylegil Hûd peygâamber yüzün dutdı göge / Zâri kıldı agladı göksin döge Eytdi iy miskînlerüñ hâlin gören / Buñ güninde kamuya feryâd iren Sen bilürsin hâlümü kıldan kıla / Sen virürsin rızkumı yıldan yıla Uşbu kâfirler baña uymadılar / Birliğüñ eydügörüp duymadılar 4180

Sen fenâ kıl bunları öñden soña / Okıyup gelmediler senden yaña Çün düketdi Hûd kendü zârısın / Diledi kendüzine hak yarısın *Innî tevekkeltu 'ala'llâhi rabbî ve rabbiküm 11/56*

Geldi Cebrâyil getürdi hôş haber / Didi sen git bunlara hak gör n'ider Hak diler kim bunları başdan başa / Yil-ile perrân kıla taşdan taşa Çün işitdi bu sözi Hûdu'n-nebî / Eytdi duruñ yâ büneyye yâ ebî 4185 Biz

çikalum ortadan kim hak diler / Yil elinde fânî ola 'Âdiler Dirdi kavmin gitmege 'azm eyledi / Tañrı haşm itdi size dip söyledi Eytdiler Tañrı'nñ çeri mi viribir / Biz harîfüz kim duravuz biñe bir Didi Hûd Allah diler kim yil ese / Kime degse tîz kılıçdan yig kese Anı didi Hûd vardı işine / Gör ne geldi 'Âd kavmi başına 4190

Yidi gün oldu savug u esdi yil / Tağı taşı kıldı ol yil til til *Innâ erselnâ 'aleyhim rîhan sarsaran fî-yevmi nahsin müstemirrin 54/19;*

Tenzi 'u'n-nâsa ke-ennehüm a'câzü

nahlin münka'irin 54/20.

'Âdiler kaçdı sığındı taglara / Tañrı hışmından kaçup kanda vara 218

Yil-ile hak bunları kıldı fenâ / Kaldı Hûd u Tañrı'ya kıldı senâ

'Âd kavmin fânî kıldı ol Ahad / La'net içre kaldı bunlar tâ-ebed Her kim ol 'ucb eyledi şöyle olısar / Tâ-ebed magbûn u mahrûm kalısar 4195 Ol

dahı bitdi işit imdi yene / 'Ucb-ıla kibr eyleyen kimdi yene Şerhi birle eydeyüm bir bir saña / Dut kulaguñ bir dem uht bendin yaña Var-ıdı bir vakt Bel'âm-ı Ba'ûr / Kendü rızvân olmuş-ıdı kavmi hûr Zühd ile takvâ-y-ıdı dün gün işi / Yog-ıdı dünyâda dahı teşvişi Cümle halk aña mürîd olmuş-ıdı / Eyü adı dünyaya tolmuş-ıdı 4200 Bî-hisâb

olmuşdı halk aña mürîd / Sen sanayduñ her biri bir Bâyezîd Cümle seccâde-nişîn ü hırka-pûş / Şeyh elinden kılmış-ıdı cür'a nûş

Her birine şeyh zâtından kemâl / Degmiş-idi 'ilm ü zühd ü 'ışk u hâl Şöyle kim efsûn okırsa her biri / Bir nefesde ölü olurdı diri Şeyh bir gün daşra çıkdı yöridi / Ol mürîdler geldi yüzün süridi 4205

Şeyh bakdı bunlara eydür baña / Dünyada kim beñzeye öñden soña Benden ulu kimsene gelmiş degül / Kimse ben kıldugumu kılmış degül Virdi hak kudret kılıçın elüme / Kim ola kim karşı dura yoluma Kim ola bu dünyada benden ulu / Kamu 'âlem bini sevmekden delü Çünki garra oldu şeyh ol işine / Gör ki ne hâl geldi şeyhüñ başına *Vetlu 'aleyhim nebe'e'llezî âteynâhu*

âyâtinâ fe'nselaha minhâ feetba'ahü's-

şeytânu fekâne mine 'l-gâvîne 7/175

4210 'Ucb-ıla ol şeyh durmuşdı meger / Bir kişi geldi aña virdi haber Didi iy şeyh Mûsa gelür bu ile / Yöresinde kırk biñ er vardur bile 219

Suca su yitmez bulara içmege / Gelmedi bunlar bu ilden geçmege Geldi kim yaylaya vü hem kışlaya / Kim bile kim ol bize ne işleye Ol bu mülki bizden alur bî-gümân / Pes mürîdler kamusı kıldı figân 4215

Şeyh öñinde cümle örü durdılar / Bir ogurda yüz yire indürdiler Didiler kılğıl du'â kim gelmesün / Gelüp uşbu mülki bizden almasun Ol gelürse bunda halkı dirile / Kaht ola vü cümle yohsul kırıla Şeyh bularuñ didügin diñlemedi / Müdde'îlık Mûsa'ya eylemedi Bir fakîre var-ıdı şeyhüñ meger / Aña dahı degdi bu yañlış haber 4220 Sordı kim nedür bu ne gavgâ-durur / Bir hakikat baña eydüñ ne-durur Didiler Mûsâ gelürmiş bu ile / Kim bu mülki hükm-ile bizden ala Eydürüz Şeyh'e du'â kıl diñlemez / Hîç bizümçün kaygusı yok añlamaz Siz diyesiz bu sözi Şeyh'e meger / Yohsa bizüm sözümüz kılmaz eser Ol salîta cûşa geldi kakıdı / Viribidi Şeyh'i eve okıdı 4225 Bir

çağırıldı Şeyh'e karşı haşm-ıla / Eytdi tîz dut el götür hak'dan dile Mûsi peygâmbere bu ile gelmesün / Gelüben bu mülki bizden almasun Şeyh içinde hód kibir bitmiş-idi / Ol ki dervîşlig-idi gitmiş-idi El götürdi hazret'e kıldı du'â / Didi iy hak hâcetüm kılğıl revâ Mûsi peygâmbere bu ile gelmesün / Kasd iderse gelmege yol bulmasun 4230

Allah anuñ sözünü kıldı kabûl / Kaldı Mûsâ anda sergerdân melûl Kırk yıl ol Tîh yazusunda yorıdı / Oğlan ucaldı vü yigit karıdı *Kâle fe-innehâ muharrametün 'aleyhim erba'îne seneten yetîhüne fi 'l-arzı 5/26*

Bulmadı yol kim çıkaydı yazıdan / Bilmedi kendüyi kimdür azıdan Mûsa peygâmbere hak'a nâz eyledi / Bu ne hikmetdür diyüben söyledi 220

Kıldı ma'lûm Bel'am'ı Allah aña / Mûsi işit n'eyledi batğıl taña 4235 Tevrit'i

kodı yire yırttı yaka / Nâliš itdi agrayu karşı hak'a

Eytdi aduñ añmayam ayruk senüñ / Ger imânsuz cânın almazsañ anuñ Gitdi ol Bel'am imânsuz dünyadan / Bildüñüz mi bu işüñ aslı neden

'Ucb-ıla kıldı du'â ol bî-haber / Anuñ-ıçun geldi aña bu hatar Her kim ol 'ucb eyledi şöyle olısar / Tâ-ebed magbûn u mahrûm kalısar 4240

Ol tamâm oldu bu kez bir söz dahı / Ben diyem şerhin ü sen 'ilmin ohı Añlagıl bir ol dağı gör niçedür / Diñle imdi ol hikâyet nitedür Bir zamânda var-ıdı Eshâb-ı fîl / Kâl bilme sen bu sözi hâl bil Biñ biñ erden artug-ıdı leşkeri / N'eylesün çün olmaya hak'dan yarı Kasd kıldı kim yıkaydı Ka'be'yi / Ya'ni kim düpdüz dutaydı dünyeyi 4245

Cümle fîl binmiş demür geymiş-idi / Bir kişisin biñ ere saymış idi *Elem tera keyfe fe'ale rabbüke bi-eshâbi 'l-fîli 105/1*

Leşkerin cem' eyledi düzdi çeri / Ka'be üzre iltıdı ol biñ biñ eri Ka'be yıkmak kasdına çün geldiler / Mekke şehrin külli çevre aldılar Pes mücâvirler hak'a dutdı yüzün / hazret'e ısmarladılar kendüzin Mekke kavmı cümle karşı çıkdılar / Her birisi boynına ip daktılar 4250

Eytdiler kim biz saña alkışçıyuz / San'at issi rencberüz hem işçiyüz Eytdi geldüm Ka'be'yi yıkmag-ıçun / Gelmedüm ben yohsula akmag-ıçun Ger size dirlik gerekse gidüñüz / Her biriñüz baş yaragın idüñüz Yıkmayınça Ka'be'yi ben gitmeyem / Korkmañuz siz yohsula zulm itmeyem Eytdiler sen bu göge bakmaz mısın / Ka'be Tañrı evidür korkmaz mısın 221

4255

Didi ben da'vî-y-ile geldüm aña / Ol ev issi göreyim n'eyler baña Çün bu 'ucbı eyledi ashâb-ı fîl / Gör ki ne haşm itdi aña ol Celîl Viribidi ol Ebâbil kuşını / Bunlar alup geldi tamu taşını *Ve ersele 'aleyhim tayran ebâbîle*

Her biri bir taş bıraktı bir ere / Erden ü filden geçüp batdı yire Ol çeri ehli kamu oldu fenâ /
Ka'be ehli Tañrı'ya kıldı senâ 4260

N'eyledügin aña ol dem ol Celîl / Eydür âhir saña âyât u delîl *Termîhim bi-hicâretin min
siccîlin fe-ce 'alehüm ke 'asfin me 'kûlin 105/4-5*

'Ucb-ıla da'vî kılan şöyle olur / Rahmetinden Tañrı'nuñ mahrûm kalur

'Ucb-ıla kılmışdı da'vî ol kişi / Anuñ-ıçun ol hâle degdi işi Her kim ol 'ucb eyledi şöyle olısar /
Tâ ebed magbûn u mahrûm kalısar Ol dahı bitdi bu kez bir gör yene / Kim-idi 'ucb eyleyen bir sor
yene 4265

Şerhi birle ol dahı gelsün dile / İşid imdi niçedür kıldan kıla Ol zamân kim Pâdişâh lutf eyledi /
Kün diyüp kudret diliyle söyledi Çarh çarha girdi yir dutdı karâr / Sabit oldu yirde gökde ne ki var Ay
u gün yıldız tamâmet gök yüzün / Hôş müzeyyen kıldı dünin gündüzün *İnnâ zeyyenne's-semâ'e'd-
dünyâ bi-zînetini'l-kevâkibi 37/6*

Hem dahı levnâlevün dürlü çiçek / Bitdi bu yir yüzine oldu bezek 4270

Bu yirüñ bünyâdını ol Pâdişâh / Deñiz üzre urmuş-ıdı ol İlâh Çün sular akdı deñizler kaynadı /
Pes karâr eylemedi yir oynadı Çöksü kıldı tagları hak bu yire / Tâ ki bu yir dölenüp kâyim dura 222

Elem nec 'ali'l-arza mihâden ve'l-cibâle

evtâden 78/6-7

Çünki bu yir dölenüp dutdı karâr / Şükr kıldı yir yüzinde ne ki var Pes ulu taglar bu kez 'ucb
eyledi / 'Ucb-ıla her biri bir söz söyledi *Ve ce 'alnâ fihâ revâsiye şâmihatin / 77/27*

4275

Eytdiler bu yir yüzün dutduk dölek / Dutmadı bizsüz anı bu nüh felek Pes bu yirüñ bîh ü bünyâdı
bizüz / Bu yidi kat yir bizümle durdı düz Çün bizümle dutdı bu dünyâ karâr / Bize hükm itmeyiser hîç
şehsüvâr Bizüz ol kim Tañrı âzâd eyledi / Bizüm-ile mülki âbâd eyledi Âdem aslı hîç bize hükm
itmeye / Bize irmez hükm idenler dünyeye 4280

Çün ulu taglar bu 'ucbı eyledi / Gör ki Allah bunlaruñla n'eyledi Bunlara haşm eyledi ol kârsâz /
Gitmedi kar üstlerinden kış u yaz Geh dipidür geh bulıtdur geh tuman / Tamu rengi var bularda bî-
gümân Nitekim 'ucb ehlinüñ oldur işi / Hîç gitmez kaygusu vü teşvişi Her kim ol 'ucb eyledi şöyle
olısar / Lâcerem magbûn u mahrûm kalısar 4285

Bir yene 'ucb eyleyen gör kim-idi / Anı dahı bir baña sor kim-idi Şerhi birle eydeyüm bir bir
saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Ol zamân kim geldi Âdem dünyeye / Diledi kim dünyede
ni'met yiye İsteddi hîç nesne hâzır bulmadı / N'eylemek n'itmek gerekdür bilmedi Pes yönün dutdı
hak'a nâz eyledi / Nâz içinde nâliş itdi söyledi 4290

Eytdi iy hak rızkımı vir kim yiyem / Hem işüm göster baña kim işleyem Çünkim uçmaktan
çıkarduñ dünyeye / Eyt baña bunda gelen ne işleye Ben dahı hem ol işi işleyeyüm / Anuñ-ıla dirliğüm
eyleyeyüm Hak didi var bugdayı saç topraga / Çün 223

Rızkuñ oldur ek götür kim yiyesin / Anuñ-ıla dirliğüñ eyleyesin 4295 Vardı Âdem bugdayı saçdı
yire / Ya'ni kim rızkı Çalap andan vire Bitdi bugday darddı boy u virdi bâr

Kopdı toprakdan ulaldı ihtiyâr

Boynın egdi bakdı kendü özine / Pes bu kez 'ucb eyledi kendüzine Eytdi benven cümle ni'met
serveri / Âdem aslın ben kılavan perverî Yirümi dutmaya hîç ni'met benüm / Dünyada server benem
'izzet benüm 4300

Ben dutaram tende cânı ırmadın / Bini ister ulu kiçi durmadın Ben dutaram halkuñ îmânın dürüst
/ İy niçe çâlâk bensüz oldu süst Hiç kimesne bini hôr eylemeye / Kimse bensüz kimseyi toylamaya
Ben 'azîzem halk içinde mutlakâ / Hîç kimesne bensüz ırmeye hak'a Çünki bugday kendüzün gördi

yüce / Togradı orag anı uçdan uca 4305 Altına aldı dögen sürdi yire / Baş u ten sag komadı ol
servere Hem degirmen gör kim anı n'eyledi / Bozdı cümle varlığın un eyledi Taş içinden kaçdı çıkıdı
unlığa / Hem elekden geçdi düşdi yumruğa Bişdi odda düşdi diş ortasına / Ugradıysa bâri Tañrı
dôstına Yarlıgandı cümle ol 'ucb u günâh / Ol nefesden hoşnud ola Pâdişâh 4310 Yohsa

anı bir münâfık yir-ise / Andan anuñ kursagında erise

'Âkıbet şöyle olur bugday işi / Kim yönin andan döner gören kişi Kanda vardı kanı ol 'izzet i yâr
/ Toprag oldı ol güzîde ihtiyâr Kaldı murdâr oldı hôr ol yaz u kış / Gör ki ne 'ibretdür âhir uşbu iş

Her kim ol 'ucb eyledi şöyle olısar / Tâ ebed magbûn u mahrûm kalısar 4315

Pes bilüñ 'ucb ehlinüñ yolu harâb / 'Âkıbet menzil aña tahte't-türâb 224

Kimde kim îmân ola 'ucb olmaya / 'Ucb-ıla hiç kimse rahmet bulmaya Kangı gönülde ki vardur
kibr ü kîn / Kılmasun hak bize anı hem-nişîn Her kim anda var-durur sıdk u safâ / Bağladuk anuñ-ıla
'ahd ü vefâ

'Âşık eydür sıdk-ıla geldük yola / Tâ ki sâdıklar bize yoldaş ola 4320 'Âşık-ı sâdık bize yoldaş
yiter / Her ne kim istersevüz andan biter Tañrı bunlardan bizi ayırmason / Dünya âhir dogru yoldan
ırmasun ONINÇI DÂSİTÂN ALTINÇI BÂBDAN HİKÂYET İDER SEYR-İ SÜLÛKDEN BİL

KİM MENÂZİL-İ DÜNYÂ ALTI

DÜRLÜDÜR VE HER MENZİLDE BİR

DÜRLÜ MÂNİ' VAR KİM SÜLÛKE

MAZARRATI VAR SÂLİK CEHD İDÜP

BU MENÂZİLİ KAT' İDÜP ÖZ ASLINA

İRİŞMEK GEREK

Vasf-ı hâl eydem saña diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma'nisin añlar-ısañ Sergüzeştür bu ki
eydürem saña / Ne ki gördi gözlerüm öñden soña Yolum ugradı vü gördüm göz-ile / Eytmeñüz kim
bizi aldar söz-ile 4325 Vallah

anı eydürem kim görmişem / Da'vim ol yirden-durur kim irmişem Görmedüğüm bilmedüğüm
eytmeyem / Elüm irmez işe da'vî itmeyem Her ki gördiyse bu ben gördüğümü / Pes kabûl ide nişân
virdüğümü Söz anuñladur ki gördi yolını / Yol içinde bildi kendü halını Bildi kim kandan gelür kaç
gider / Kendü yolında neye ugrar n'ider 4330 Uşbu mülke gelmedin kanda-y-idi / Yoldaşı kimdi vü
kendü ne-y-idi Bunda geldi kanda urdı menzili / Yâ kimüñle oldı dün gün mahfili 225

Hem geçiçek bu cihândan ol yine / Ne geliser ol cihânda öñine Tanugum oldur ki bildi bu işi /
Ol kişidür istedüğüm ol kişi Yol nişânın ol kişi sorsun baña / Ben dahı ne gördüğüm eydem aña 4335

Ben diyem ol diñlesün kıldan kıla / Yoldaş olam Tañrı yolında bile Ol dahı hem söylesün ben
diñleyem / Ol kadar kim 'aklum irer añlayam Diyelüm işidelüm hiç durmadın / Bakalum dôst yüzine
göz ırmadın Dôst bizümdür ev bizümdür söz bizüm / Gözğüde şol gördüğümüz yüz bizüm Gördüğün
yüz girü sensin bak saña / Pes saña sen hôt nazarla baksaña 4340

Diñledüğün kendü sözüñ hem yene / Diñle ne dir tutmagıl dak eydene Diñle imdi eydeyüm
gördüğümü / Yol içinde ol nişân virdüğümü Ben ne gördüm yolda ne geldi baña / Eydeyüm öñden
soña bir bir saña Ol zamân kim ben bu tende yâd idüm / Cümle dürlü kaygudan âzâd idüm Altı nesne
mansıb olmışdı baña / İşid uşbu hikmeti batgıl taña 4345

Cân u gönül hem 'akıl nefis ten dahı / Her biri bir key ganiydi ben dahı Her birinüñ mansıbın
eydem 'ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân Cânım ol hak hazretinde durmadın / Bakmış-ıdı ol
yüze göz ırmadın

'Aklum anuñ sun'ına kalmış-ıdı / Ol deñizde külli gark olmuş-ıdı Gönülüm anuñ 'ışkına düşmiş-
ıdı / Ol eserden kaynayup taşmış-ıdı 4350

Nefsüm anuñ işiginde hâk-ıdı / Dünyaya el sunmadukdı pâk-ıdı Bu tenüm hem düşmemişdi

korkuya / Rahmet içre gark olupdı uykuya Ben ho küllî bir-idüm ol bir-ile / Bile işlerdüm işi takdîr-ile Ol emir kim takdir içre var-ıdı / Ben anuñla ol benümle yâr-ıdı Yog-ıdı bende bu benlik ol zamân / Ne zamân vardı hod anda ne mekân 226

4355

Kâyim-idi külli anuñ birliği / Andan alduk biz bu bâkî dirligi Gizlenü bir genc-idi ol Pâdişâh / Diledi kim açılardı ol İlâh *Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en-u'rafe* Pes yarardı kudretinden 'âlemi / Hem götürdi 'âlem içre âdemi Çünkü saldı hak bu halkı dünyeye / Geldi kaldı her biri bir nesneye Her kim ol genc istedi hõd kalmadı / Andan artuk hîç nesne almadı 4360 Söz

üküşdür hâliyâ geldüm baña / Niçe geldüm dünyaya eydem saña Kamu geldi ben dahı geldüm bile / İlla gördüm yolumı kıldan kıla Gördüm altı nesne dutmuş dünyeyi / hükmine zâr eylemiş her nesneyi Altı mahfil altı menzilde-durur / Kim gelürse dünyaya bunlar görür Bunlara ugramadın geçmez kişi / Anda komış Pâdişâh her bir işi 4365 Ben

dahı geldüm sataşdum bunlara / Çün dahı yol yok gelen kaçça vara Gördüm evvel bir kişi hükmi revân / Mahkum anuñ hükmine cümle cihân Mâl u ni'met kul karavaş taht u tâc / Her gün anda toyınudur biñ biñ aç Saltanat ârâste vü hem 'adl u dâd / hükmi geçmez anda çi biliş çi yâd Sordum eytdüm ne kişidür bu kişi / Kimden aldı böyle mutlak bu işi 4370

Eytdiler sultân budur bellü beyân / Tañrı'dandur devleti bilgil 'ayân Geçmedi hîç kimse bundan tuşmadın / Tâ ki bu hükm altına ol düşmedin Ben dilerdüm kim geçeydüm dutdılar / Nişe buyruk dutmaduñ dip eytdiler Geçmesem yoldan kaluram n'ideyim / Çün komazlar niçe geçüp gideyim Pes teni ısmarladum ol tapuya / Tâ dura kullık ide ol kapuya 4375 Kaldı sûret ol işkde kullığa / Râzı oldu baylığa yohsullığa Geçdüm andan ben ikinci menzile / Ugradum anda yine bir mahfile 227

Gördüm ol mahfil dahı çâlâk ü çüst / Kavli muhkem sözi hõş hükmi dürüst Nefse dirlik öğredür kim hõş geçe / Dünyada hõş hõş yiye hõş hõş içe Bu tabî'at ne'yle kâyimdür bilür / Cümle halka gösterür ma'lûm kılır 4380

Çün tabî'at süst ola durmaz nefes / Pes kuş elden gitdi vü sındı kafes Gördüm ol mahfilde bir söz eydilür / Diñledüm gördüm bu 'ilmi key bilürHâkim-i mutlak işinde kor Pes bu kez sordum ki bunlar kim-durur / Kim tabî'at üstine hâkim-durur Eytdiler bunlardur ol hikmet bilen / Ma'denüñ rencin bilen hıltın silen 4385

Bunlara hak'dan gelüpdür bu bilü / Ograyup geçse gerek uslu delü Ben dilerdüm kim geçeydüm añsuzın / Pes bu nefsum dutdı bini geñsüzin Didi kim kaçça geçersin iy kişi / Ya'ni sen añlamaduñ mı bu işi Geçmegil kim bundadır hikmet tamâm / Kanda bulunur bunun gibi makâm Geçmesem yoldan kaluram n'ideyim / Çün komazlar niçe geçüp gideyim 4390

Pes kodum nefsi bularuñla bile / N'ideyim çün varamadı menzile Kaldı nefsum anda şerbet içmege / Sag oluban dünyada hõş geçmege Ben üçinçi menzile geçdüm yine / Anda bir mahfil dürüst gördüm yine İslam evinde bular dutmuş makâm / Günde biş kez dirilürler hâs u 'âm Dîn içinde tahtları hõş mu'teber / Halka bunlar Tañrı'dan virür haber 4395

Farz u sünnet bildürürler kamuya / hükm iderler uçmaga vü tamuya Emr ü nehy ü hayr u şer bunlar seçer / Halk içinde ne ki dirlerse geçer Ellerinde hücceti Kur'ân dürüst / İşlerinde her biri çâlâk ü çüst Pes bu kez sordum bu ne mahfil-durur / Kim bu halka eyü yavuz bildürür Eytdiler bunlardur ol 'ilm ısları / Kamudan artuk bularuñ usları 4400

Geldi fermân Tañrı'dan peygâmbere / Kaldı peygâmbere dilinden bunlara 228

Bu şerî'at kim bular eydür 'ayân / 'Âkil andan geçmedi bellü beyân Sen dahı geçme eger 'âkil-iseñ / Hem ulular sözine kâbil-iseñ Ben dilerdüm kim geçeydüm yoluma / Kavuşaydum girü kendü ilüme

'Aklum eydür geçmegil kim iş degül / Bu makâmdan kimsene geçmiş degül 4405

Geçmesem yoldan kaluram n'ideyim / Çün komazlar niçe geçüp gideyim Pes bu kez 'aklı kodum ol tapuda / Kim dura kullık kıla ol kapuda Kaldı 'aklum ol ışıkde tâ'ata / Muntazır öñden soña bir sâ'ata Geçdüm ol dördinçi menzile bugur / Yine gördüm anda bir mahfil durur Zikr ü tesbîhü tevekkül işleri / Kalmaduk ayruk dahı teşvîşleri 4410 Dillerinde

durmadın Allah adı / Her birinüñ gönli tolmış 'ışk odı Külli vahdet mülkini dutmış bular / Kamu halkuñ gönlini utmış bular Hôş düzilmiş şem' ü cem' ârâyide / Cümle halk alur bulardan fâyide Mansıb olmuş bunlara sıdk u safâ / Birbiriyle bağlamış 'ahd ü vefâ *Ve evfû bi-'ahdi'llahi izâ âhedtüm*

16/91

Çün buları böyle hôş gördüm yene / Pes bular kimdür diyüp sordum yene 4415

Eytdiler ehl-i tarîkatdur bular / Bunlara virdi Çalap görklü hular Kimseyi bunlar yavuz dip seçmedi / Hiç kimesne bunları kop geçmedi Sen dahı geçme ki menzil uşbudur / Bu makâm ehlin görürsin hôş-hudur Ben dilerdüm kim geçeydüm ilerü / Yol varaydum içerüden içerü Gönlüm eydür geçmegil menzil budur / Ol varup istediğün mahfil budur 4420

Geçmesem yoldan kaluram n'ideyim / Çün komazlar niçe geçüp gideyim Pes kodum gönli bularuñla bile / Kim dura ol kapuda kullık kıla 229

Kaldı gönlüm ol ışıkde sohbe / Ya'ni bir gün tuş olam dip rahmete Ben bu kez geçdüm bişinçi menzile / Anda yine ugradum bir mahfile Gördüm ol mahfil dahı key mu'teber / hâllü hâlinden virür her dem haber 4425

Sözleri kendüzini bilmek-durur / İşleri kendüzine gelmek-durur *Men 'arafe nefsehü fekad 'arefe rabbehü*

Da'vi-yi 'irfân kılurlar durmadın / Yiri gögi seyr iderler varmadın Cümle 'âlem halkınuñ gönlindeki / Görnüdur bunlarda her bir dilegi Tenleri şöyle za'if ü süst-hâl / Kim bir evden çıkamazlar mâh u sâl Cânları eyle kavî olmuş-durur / Kim bulardan yir ü gök tolmış-durur 4430

Bunlaruñ çün böyle gördüm hâllerin / Pes bu kez kıldum su'âl ahvâllerin Eytdüm eydüñ bunları kimdür baña / Kim bularuñ hâline kaldum taña Eytdiler bunlardur ol 'ârif eren / Yirde yörirken bakup 'arşı gören Cümle 'âlem halkınuñ şem'i bular / Cânlaruñ bu dünyada cem'i bular Geçmedi cânı bulardan kimsenüñ / Geçmeye bilgil hakikat hem senüñ 4435

Ben dilerdüm kim geçeydüm durmadın / Sabr idemezdüm makâma irmedin Cânım eydür geçme bundan yol degül / Ben hele bu mahfili kıldum kabûl Geçmesem yoldan kaluram n'ideyim / Çün komazlar niçe geçüp gideyim Pes bu kez cânı kodum ol kavm-ile / Tâ dura kendüzini kimdür bile Kaldı cân anda vü ben geçdüm yene / Bu kez irdüm menzil altıncısına 4440

Gördüm anda bir kavum yavlak 'aceb / Ne sükûnet var bularda ne taleb Ne bilürler kendüyi ne ayrugı / İşleri ne fisk u ne hak buyrugı Dillerinde kalmadı hiç nev'a söz / Tâkatı yok kimsenüñ kim aç a göz Her birisi yavu kılmış kendüzin / 'Acz içinde hazret'e dutmış yüzün 230

Pes bu kez sordum yene kimdür bular / Kim bu yolda böyle mahkûmdur bular 4445

Eytdiler bunlardur ol 'âciz kalan / Pâdişâhlık deñizinde gark olan

'Acz evidür kaldı bunda hâs u 'âm / Bunça varlık yoga virdi bu makâm İy niçe yügrüklerüñ buldı uçın / İy niçe zîreklerüñ üzdi güçin İy niçe sermâyeler virdi yile / İssi kaldı uşbu evde mübtelâ Ben dilerdüm kim geçeydüm olmadı / Tâkatum tâk oldu hâlüm kalmadı 4450

Kaldum anda 'âciz ü hayrân u zâr / Kanı gayret kanı nâmûs kanı 'âr Kanı ten kim kûşiş idem geçmege / Kendüzüm bu 'acz evinden seçmege Kanı nefis kim merkeb olmuşdı baña / Anuñ-ıla çapınurdum dört yaña Kanı ol 'akl u bilü kim var-ıdı / 'Acz evinden çıkmaga key yâr-ıdı Kanı gönlüm kim göreydi hâlümü / Uşbu evden kurtaraydı yolumı 4455 Kanı cân kim özeneydi gitmege / Bu 'acızlık mülkini terk itmege Kaldı bunlar kamusı benden irak / Uş baña bu 'acz evi oldu durak

Hak'dan ayruk kalmadı hismum dakı / Pes bu kez zârî kılup añdum hak'ı Eytdüm iy dermândeler destigiri / Yir ü gök senden tolu senden diri Sensin âhir kalmışa kuvvet viren / Buñ güninde kamuya feryâd iren 4460

Benüm ile yâr u yoldaş gelmedi / Senden ayruk destgîrüm kalmadı Evvel ü âhir delîl sensin baña / Senüñ-ile varuram senden yaña Rahmetüñ çok fazluñ üküş iy Kerîm / Koma bini 'acz evinde iy Rahîm Hîç meded yokdur dahı benden baña / Gitdi benlik kamu iş kaldı saña Çün bu zârî bitdi zâtumdan hak'a / Gör ki ne fazl itdi ol hayy u bekâ 4465 Altı nesne baña irsâl eyledi / Cümle dürlü kâlümü hâl eyledi Geldi evvel dem 'inâyet karşudan / Elümi dutdı çıkardı kaygudan 231

Geldi ardınca hidâyet hem yene / Çekdi bini ol Çalap dergâhına Geldi tevfk oldu key kuvvet baña / Yoldaş oldu gitmege hak'dan yaña Bu kez andan soñra geldi 'akl-ı kül / Baña öğretti usûl içre usûl 4470 'Akl-ı külden soñra geldi 'ışk-ı yâr / Ol geliçek kıldı bini şehsüvâr Pes bu kez devlet irişdi şeksüzün / Kañçaru bakdumsa gördüm döst yüzün Uşbu altı nesne dutdı elümi / Ol 'acızlıktan geçürdi yolumu İlti bini hazret'e buldum murâd / Gördüm anda fazl u rahmet 'adl ü dâd Her kim anuñ 'adlına tuş oldu ol / hazret'e irmedi yolda kaldı ol 4475

Her kim anuñ fazlına hemrâh ola / Lâcerem menzil aña dergâh ola Vasf-ı hâlüm uş size 'arz eyledüm / Ol kadar kim dile geldi söyledüm Her ki bildi bençileyin bu işi / Tanugum oldur bu söze iy kişi N'iderem ben ol bilür öñden soña / Râzımı ben aña eytdüm ol baña Her kimüñ kim Pâdişâh açdı gözün / Añladı hâlin ü bildi kendüzün 4480

Dünyaya gelmedin ol ne'ydi bilür / Yoldaşı kimdi vü kandaydı bilür Hem bilür kim nişe geldi dünyaya / 'Ayb mıdur ger kendü hâlin söyleye Kanda göçdi kanda kondı yol eri / Nite bilmez geçdügi menzilleri Yüzi toprak 'Âşık'ıñ ol kimseye / Kim bu sözi cân içinden diñleye Bakmaya bu sûrete ma'nî güde / Dünyaya aldanmadın dogru gide 4485

İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Hâslaruñdan sen bizi ayırmagıl EL-BÂBÜ'S-SÂBİ' Fİ'S-SÜBÂ'İYYİ

Bu yidinci bâb içinde on 'aceb / Dâsitân var kim buları ol Çalap Yidi yidi yaradupdur hem-çünân / Yidi endâm u yidi kat âsımân DÂSİTÂN-I EVVEL YİDİNÇİ BÂBDAN

232

YİDİ YILDUZI KİM SEB'A-İ SEYYÂRE
'İBÂRET ANDANDUR BEYÂN İDER KİM
NUTFE RAHMDE NİÇE TERBİYET İDÜP
PERVERİŞ İDERLER TAÑRI EMRİYLE

Yine bir ma'nî sözi geldi dile / Sen bu sözden 'ışk-ıla ma'nî dile Niçe kim ma'nî dilerseñ bilesin / Sun' içinde sâni'a yol bulasın 4490 Sâni'üñ

sun'ın görüp bildi bilen / Sun' içinden buldı aña yol bulan Nâme kıldı sun'ı kendü gencine / Sun'a bak gör sun'ı nedür genci ne Çünki bu 'ilmi bilesin sen tamâm / Pes dutasın ma'ni evinde makâm Kanda baksa ma'ni göre gözlerüñ / Ne ki dirseñ ma'ni ola sözlerüñ Bilesin ol hak neler kılmış-durur / Ne yaratdı ne neden gelmiş-durur 4495

Halka bak kim añlayasın Hâlıkı / N'itdi gör ol halkuñ emrüñ hâlıkı *Elâ lehü'l-halku ve'l-emru* 7/54

Diledi kim yaradaydı 'âlemi / 'Âleme hâkim kılardı âdemi İlk yaratdı kudretinden 'akl-ı kül / Kendüzine evvel anı kıldı kul Tañrılık kıldı aña bunça zamân / Yog-iken bu nüh felek heft âsümân Eyledi ol 'akl-ı külden nüh felek / Yir ü gök ü cism ü cân ins ü melek 4500

Yidi kat gök yidi kat yir eyledi / Ya'ni kim kullar-ıçun yir eyledi Her birin ısmarladı pes bir kula / Kim dura kul anda hûş kullık kıla Yidi kat gökde yidi yılduz kodı / Her birin yirlü yirinde uz kodı Kendü emrinden bulara virdi iş / Kim cihâna hükm iderler yaz u kış

Zîra kim bunlar müdebbirler-durur / Ne dilerseñ ellerinde var-durur 233

Fe'l-müdebbirâti emren 79/5

4505 Yohsulı bay bayı yohsul eylemek / Kulları beg begleri kul eylemek Bunlaruñ hükminde kodı ol Celîl / Kim 'azîz olur bulardan kim zelîl Suretâ hâkim kodı hak bunları / N'eylemege kodı bir bak bunları Her birinüñ hükmini eydem saña / İşid imdi niçedür öñden soña Er bilinden çün iner nutfe tamâm / Ana rahminden dutar mülk ü makâm 4510

Terbiyet ilkin Zuhâl virür aña / Su-y-iken ol kana döner görseñe Pes bu kez ol Müşterî kuvvet kılır / Tañrı emri birle kanı et kılır Degdi nevbet Mirrihe kıldı nazar / Et süñük dutdı vü bitdi a'zalar Anuñ ardınça güneşdür bu kez / Geldi suret bagladı düzdi yüzün Dörd ay on günlük olıçak cân gelür / Ya'ni taht oldı bu kez sultân gelür 4515

Pes gerek sultân-ıçun 'ayş u tarab / Zühre geldi şâd kıldı zî-'aceb Zühre ardınça 'Utârid nâz-ıla / Geldi dâniş virdi aña râz-ıla Bisledi ol altı yılduz altı ay / Çün yidinçi ay dogdı geldi ay Ay dahı virdi gıdâ vü perveriş / Yine çevrindi Zuhal'a degdi iş

Çünkü sekzinçi aya hükm itdi Zuhal / Müşterî'ye degdi bu kez 'akd u hal 4520 Baglamak şeşmek işidür pes anuñ / Baglu yolın açan oldur oglanuñ Tokuz aydan soñra bu kez şeşdi bag / Geldi oğlan daşra gördi deşt ü bâg Ol karañu yirde kim ol yirdi kan / Eyle sanurdı ki mülk oldur hemân Bilmez-idi bu cihân niçe'ydügin / Bunda cemiyet ne sohbet ne'ydügin Râzı olmışdı ki zindânda dura / Kan içinde kan içüp dirlik süre 4525

Çünkü ol evden bu ev hôşter-durur / Pes bilüñ kim dahı yig ev var-durur Fâriğ olup dirme dünyâ ni'metin / K'anda varan buldı ol döst hazretin 234

Ana karnından çü yigdür bu cihân / Âhret pes dahı yigdür bî-gümân Âhret firdevs bu külhandurur / Aña baksañ bu cihân zindân-durur Her kim ol dirlik süre lâyük aña / Cenneti yurd eyleye Hâlık aña 4530 Söz

üküşdür hâli geldük yılduza / Bir işit kim n'eyler ol yılduz bize Çünkü tıfl oğlan gelür bu dünyaya / Dâye olur Ay aña aydan aya Bisler anı dörd yıl dörd ay Ay / Pes 'Utârid hem virür hôş rây rây Bisler on yıl ol dahı dâniş virür / Mektebi görseñ aña ne iş virür Geldi bu kez Zühre hôş kıldı tarab / Bitdi gönlinde hevâ-yı bu'l-'aceb 4535

İşret ü bûs u kenâr u 'ayş u nûş / Nefs içinde bu hevesler kıldı cûş Zühre ardınça bu kez geldi Güneş / Eyle sankim bu kişi oldı güneş Düzdi sûret bagladı hattı tamâm / Görmek ister anı cümle hâs u 'âm Güneş ardınça gelür Merrîhaña / Urmag ister dutmag ister görseñe Bâzular kuvvet dutar alplık gelür / Ol eserden gâziler alplık kılır 4540

Geldi bu kez Müşterî kıldı nazar / Şahs anuñçun cem' ider çok sîm ü zer Müşterînüñ kethudâlıkdur işi / Mülke mâyil anın oldı bu kişi Geldi âhir-kâr hükm itdi Zuhal / Çün aña degdi surat dutdı mahal Zîra kâheldür Zuhal sürmez işi / 'Âkıbet anın kalur işden kişi Sûretüñ andandur evvel bitmegi / Yine âhir andan olur yitmegi 4545

Çün 'ademden geldi sûret dem-be-dem / 'Âkıbet vardı yine oldı 'adem İlla cân kim Tañrı'nuñ emri-durur / Ol dükenmez 'ömr anuñ 'ömri-durur Ol tamâm oldı bu kez sen gelseñe / Kendüzüñ bilmek dilerseñ gel saña Gör ki sen sûret mi yohsa cân mısın / Mülk içinde kul mı yâ Sultân mısın Sen bu 'ilmi kendüzüñde gör okı / Her ki bildi kendüyi bildi hak'ı 235

A'rif nefseke ta'rif Rabbeke

4550

Sen seni sûret bilürseñ hayf ola / hayf degül mi kul ola sultân kula Pes hakikat cân bilenler kendüzün / Kul idindi yidi kat gök yılduzın Sûret ol yılduzlaruñ mahkûmıdır / Cümle ten hâdim bular mahdûmıdır Cân Çalab'uñ emridür yılduz kulu / Emrine kul eyledi düpdüz kulu *Ve yes'elûneke*

'ani'r-rûhi kuli'r-rûhu

min emri rabbî vemâ ûtîtum mine'l- 'ilmi

illâ kalîlen 17/85

Cân-iseñ sen pâk-bâz ol pâk-bâz / Asluña dön bî-niyâz ol bî-niyâz 4555

Ten iseñ hîd olıardur ten harâb / Kaçan ölse ten yiri tahte't-turâb Yiri gögi hak senüñçün eyledi / Hem senüñçün eyledüm dip söyledi Sen şol asıldansın âhir kim Celîl / Senden ötrü İblis'i kıldı zelîl Hüve'llezî haleka leküm mâ fi'l-arzı

cem'ian 2/29

N'ideyim kim bilemezsin sen seni / Yavu kılduñ bulımazsın sen seni Yirde gökde sensin ol istedüğüñ / Sen saña gel sen saña gel dir öğüñ 4560

Her kim ister göre kendü yüzini / Gözğüye baksun göre kendüzini Pes bu 'âlem gözğüdür bir baksaña / Ne görürseñ sensin ol, bir bak saña Çün bu 'ilmi virdi hak bu 'Âşık'a / Vâcib oldı eyde cümle 'âşık

'Âşıkı ma'şûkına iltmek-durur / Zîra dirlüp güneşe yitmek-durur Rûzı kılsun dîstlara bu şerbeti / Kim bu şerbetdür Çalab'ıñ rahmeti İKİNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

EYDÜR KİM GÖKÜLE YİR TAÑRINUÑ

236

KULI VÜ KIRNAGIDUR VE ÂDEMOGLI HAK TA'ÂLÂNUÑ BENDE-ZÂDESİDÜR

VE BU KUL VE KIRNAGI KÂFİRİSTÂN-I

'ADEMDEN ZUHÛRA GETÜRÛP YİDİ

YILDUZI AÑA YİDİ ENDÂM EYLEDİ

4565 Hâlık oldur ol yaratdı mahlukı / Mahlukuñ oldur gümânsuz hâlıkı Yogi var eyleyen oldur varı yok / Çogı az eyleyen oldur azı çok Ol getürdi yog-iken bu 'âlemi / Ol bitürdi 'âlem içre âdemi Yidi kat gök ol yaratdı bî-sütûn / Yidi kat yir ol durıtdı bâ-sükûn /

Halaka's-semâvâti bi-gayri 'amedin

terevnehâ ve elkâ fi'l-arzı revâsiye

en temîde biküm 31/10

Yidi iklîm ol yaratdı hadd-ıla / Yidi deñiz ol düzetdi sedd-ile 4570

Yidi gögi yılduza bahş eyledi / Yidi göge yılduzı nakş eyledi İnnâ zeyyenne's-semâ'e'd-dünyâ bi-zînetini'l-kevâkibi 37/6

Yidi yılduzdur yidi gökler begi / Yidi sultândur yidi iklîm begi Yidi gökde her ne kim nakş eyledi / Cânlara vü tenlere bahş eyledi Yirde gökde ne ki varsa sende var / Sen saña gel bir saña gel sen i yâr Senürîhim âyâtinâ fi'l-âfâki ve

fî-enfüsihim 41/53

Gör ki sen kimsin bu yir ü gök nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür 4575 Çün

yaratdı yiri gögi ol Kadîm / Gör ne hikmet birle düzdi ol hakîm Yog-iken bu yir ü gök ol var-ıdı / Şöyle eksüksüz ganî Cebbâr-ıdı 237

İhtiyâcı yog-ıdı hîç nesneye / İlla takdîr oldı kim mülk eyleye Doldura ol mülkine bu mahlukı / İmdi gör n'itdi cihânuñ hâlıkı Yog-ıdı 'âlem be-küllî ol 'adem / Yoklğ içre şöyle basmışdı kadem 4580

Eyle san bir kâfiristândı mukîm / Bir gör aña n'itdi billahi ol Kadîm Viribidi 'ilmini ol yoklğa / Ya'ni yoklıktan diler varlık doğa Vardı bu 'ilm illa kim kâr itmedi / Da'vetin 'ilmüñ 'adem işitmedi Gelmedi anuñ söziyle da'vete / Pes Çalap'dan destur oldı kudrete Ol 'adem bir kâfiristândı katı / Kim eser kılmazdı kimse da'veti 4585 Vardı kudret yıkdı küfristânını / Yagma kıldı külli hân-u-mânını Dartdı bir kul bir karavaş keşkeşân / Ol 'ademden 'âleme geldi revân Boynına dîn dakdı

kudret bunlaruñ / Nitekim bir bağı ilden kullaruñ

Tav'an ev kerhen getürdi tâ'ata / Geñlü geñsüz geldiler çün hazrete *Fe-kâle lehâ ve li'l-arzı'tiyâ tav'an ev ker-Hen kâletâ eteynâ tâ'i'în 41/11*

Kul rükû'da dutdı durdı kendüzin / Ol karavaş secdeye urdı yüzün 4590

Kul rükû'dan başını kaldurmadı / Ol karavaş secdeden hiç durmadı hak ta'âlâ

'ışk-ıla 'akd bağladı / Biribirne bunları çift eyledi

Ol ikiden dogdı bu cümle vücûd / Kim rükû'da kaldı kim kıldı sücûd Yir ü gök ad dakdılar ol iksine / Kul karavaşdur bakarsañ üstine Añladuñ mı kim bular neñdür senüñ / Biri atañ biri anañdur senüñ 4595

Pes bularda ne ki varsa sende var / Ba'zısı cânda vü ba'zı tende var Göz gerek göre anı gönül bile / Diñle imdi niçedür kıldan kıla Yir yüzinde yidi iklîm var 'ayân / Ma'ruf u meşhûr-durur bellü beyân Yidi iklîm uş tenüñde zâhir-â / Kim anuñla hükm idersin zâhirâ 238

Yidi gökde yidi yıldız hükm ider / Kim görür kandan gelür kaç gider 4600

Yidi ahkâm ol-durur kim sendedür / Yidi endâm içre aslı cândadır Yidi tamu kim yir altında kodı / Âsılarçun toptoludur haşm odı Yidi a'zânda hem ol vardur senüñ / Anın olur tamuya lâyıık tenüñ Yidi gün var çevrinür yıl on iki ay / Ansuz olmaz dünyada yohsul u bay Yidi mushafdur kim anı cân görür / Dîn cihânından togar aydın virür 4605

Yidi kat yir kim güneş kaplap-durur / Uşbu söz hîd saña ma'nî tapdurur Yidi mushaf ma'nisidür iy safâ / Kim anuñ burcı nihâd-ı Mustafâ Yidi dünden âdemi gün kurtarur / Kim durur dîstları birbirin görür Yidi dün yazuglarından mü'mini / Yidi mushaf kurtarur her birini Kim anuñ hükmin dutarsa şâd ola / Yidi tamudan teni âzâd ola 4610 Nitekim

güneş nurıyla hâs u 'âm / Kurtılır dün zulmetinden her makâm Yidi gün ü yidi reng ü yidi dad / Yidi iklîmi dutupdur yidi ad Yidi kat gevdeñde cümle yazludur / Kendü ilmüñ kendüzüñde gizlüdür İmdi gel kendüzüñe dir 'akluñı / Kendüzüñde ohı kendü nakluñı Gör ki sen kimsin ü nedür bu cihân / Sen girü senden saña virgil nişân 4615 Bu

hisâbı sen senüñle eylegil / Kendü râzuñ kendüzüñe söylegil Kim saña senden yakın yokdur kişi / Sen saña gel kim bilesin bu işi Ger gelürseñ sen saña bellü beyân / Açıla senden saña genc-i nihân Çünkim ol genci bilesin bil ki sen / hükm-ile küllî dutasın mülki sen İre şarkdan garba hükmüñ hakk-ıla / Kanda sen olsañ senüñle hak bile *Va'llâhu ma'aküm ve len yetiraküm*

a'mâleküm 47/35

239

4620 Yiryüzi

gök

altı bir evdür tamâm / Ol saña küllî ola mülk ü makâm Belki yir ü gök saña bir ev ola / Ol irakdan bakduguñ yakın gele Ne kim isterseñ bulasın sende sen / Bilesin kim şâh sensin bende sen Beglik ü kullık kamu yeksân ola / Ne irak yakın ne îñ ü ân ola Cümle varlık sarf ola ol birlige / Kamu ölmek degşürile dirlige 4625

Kalmaya hiç öñ ü soñ u kîl u kâl / Pes ola ol dem bize mutlak visâl *Lâ ilâhe illâ hüve küllü şey'in hâlikün*

illâ vechehû 28/88

Orta yirden götrile bu sen ü ben / Ol deñizde garka vara cân u ten

'Âşık u ma'sûk u 'ışk bir harf ola / Girü kendü ma'nisine sarf ola Mahv ola harf u savt u ün ü sâz / Niteliksüz görine ol bî-niyâz Kendüyi kendü göre kendü bile / Bâkisin eydümezem gelmez dile 4630

Söz dükendi bunda uş dil oldı mâ t / Garka vardı cism ü cân u ‘akl u zât Kaldı ol hayy u Kadîm ü Lemyezel / Hem ebeddür ol hakîkat hem ezel

‘Işk anuñdur ‘âşık oldur ma‘şuk ol / Âhir andan varur aña cümle yol Kendüzinden kendüye kendü delîl / Kendüzi kendüzine olmuş halîl

‘Âşık imdi varlığıñ vir yoklığa / Yoklık içinde saña varlık doga 4635 Dut anı sermâye tapdur ol saña / Kendüzüñ sarf eylegil küllî aña Kul-iken sultân olasın tâ-ebed / Vâvı gitdi *evhad* üñ kaldı *ehad* Bunda irer maksuda her âdemî / Rûzı kıl sun döstlara hak bu demi

ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM ÂDEM OGLINUÑ

‘ÖMRİNÜÑ YİDİ MENZİLİ VARDUR VE

240

HER MENZİLDE KÂR-FERMÂ YDURUP-

DUR VE ÂDEMİ MENZİLDEN MENZİLE

İRİŞDÜRÜRLER

İy göñül gel hikmete tal hikmete / Aç gözüñ bak ‘ibrete kal ‘ibrete Gör kim ol hak n’eylemiştir ‘âlemi / ‘Âlem içre niçe düzmiş âdemi 4640

Bu benî Âdem ki dutdı yiryüzin / Niçe dutmuş hazret’e bir gör yüzin Cümle yüz dutmuş aña bî-şîn u kâf / Tesbihin gör dillerinde hî vü kaf Cümlesinüñ tesbihi ol hak-durur / Aña münkir hiç kimesne yok-durur Oldur âhir mahlukâtuñ ma‘budı / Anda bulnur her birinüñ maksudı Çün getürdi dünyaya hak bunları / Durdılar dergâha karşı yönleri 4645

Cümle yüz ol hazret’e dutmuş durur / Ya‘ni kuldur kullığa durmuş-durur Yidi safdur âdemî öñden soña / hazret’e karşı giderler görseñe Ulu kiçi nîk ü bed yohsul u bay / Bu yidi safdan gider yıl on iki ay Birbiri ardınça hî durmaz gider / Öñ varanı soñ gelen bilmez n’ider Cümle sergerdân u hayrân ol hak’a / Bilimezler niçedür iş mutlakâ 4650 Aylagırken yir gök anı göremez / Hiç mahlûk kudretine iremez Eyle-y-iken ne soñından eksilür / Ne öñin kaçça varur kimse bilür Hüküm-iledür geñlü geñsüz n’eylesün / Varmasa kor mı ne tedbîr eylesün Bu yidi saf âdemîñüñ hâlini / Eydeyüm bir bir saña ahvâlini Şerhi birle vafını eydem saña / İşid imdi niçedür öñden soña 4655 Bir

safi şol sūd emendür anadan / Kim bulara analardur mihrîbân Nâ-resîde ne ki varsa dünyede / Kamusı bir safdur âhir iy dede Zîra kim hemreng ü hemtâdur bular / Nâ-resîde anın eytdi uslular 241

Ne ki varsa anasından sūd emer / Bunlaruñ üzre hakemdür ol Kamer Niçe kim geçse Kamer bunlar geçer / Arkun arkun oğlan ol safdan geçer 4660

Şol safâ varur kim ol yügrir yörir / Söyler ü oynar güler ü hem irir İşe güce viribirlerse varur / Bildüginçe işler ü iş başarur Ger virürsen san‘ata yâ mektebe / Öğrenür ol safda oldur mertebe Yazmag u ‘ilm okımdur anda iş / Pes ‘Utârid virür aña perveriş

Şol ‘Utârid kim hakemdür ol safâ / Anı Allah kodı anda iy safâ 4665

Kim bu halkı ol makâmdan göçüre / Şol bülûgiyyet safına geçüre Anda hem durmuş-durur bir saf yene / Meşgul olmuşlar bu dünyâ ‘ayşına Ol saf ehli cümle hōş geçmek diler / Dünyada hōş hōş yiyüp içmek diler Oynamak gülmek bularuñ işleri / Yok-durur ayruk dahı teşvîşleri Meclis-i ‘ayş u tarab ister bular / Gözleri görklü yüzi görmek diler 4670

Pes bu saffuñ hâkimi ol Zühre’dür / Görseñüz kim kendü işin öğredür Zühre’nüñ ‘ayş u tarabdur pîşesi / Anın oldur ol safuñ endîşesi Bu ‘ömür andan dahı geçse gerek / Konduğı evden konuk göçse gerek Göçmese hōd göçürürler geñsüzin / Bulınur dördinçi safda añsuzın Çün bu safdan geçdi vardı ol safâ / Bellü bil kim ol dahı kılmaz vefâ 4675 hâli

vardı dutdı ol safda makâm / Kendüzin ârâyide eyler müdâm Zîra ol safda duranlar tertibi / Kendüzin düzmek-durur güneş gibi Anda varanlar yüzi beñzer güne / İrilikten hem yüzi beñzer güne

Ol saf üstinde güneşdür pes hakem / Ne karañu anda ne kaygu ne gam Her birinüñ göñli hôt beñzi güler / Bir gören anı yine görmek diler 4680

Şol saf ehli kamusı şol hâllüdür / Gün gibi kanda yörirse bellüdür 242

Bu ‘ömür durmaz geçer andan dahı / Çünkü ben geçdüm geçesin sen dahı Kosalardı geçmeyeydüñ çâre ne / hâli geldük ol ilerü varana Çünkü ‘ömr irdi bişinçi menzile / Hôt düzildi bu kez ol saf ehl-ile Ol saf ehli tünd ü tîzdür hûları / Yok-durur hiç kimseden korkuları 4685

Urmag u dutmak olursa kamusı / Hiç dönmez key bütündür nâmusı Eyle geymişdür bular gayret tonın / Kim hisâb dutmaz biri halkuñ ünin Eyle kim elde kılıç dutmuş gibi / Baksan ol Mirrîh’e beñzer tertibi Pes hakemdür Mirrîhol saf üstine / Mâyil anındur bular baş kasdına Ol safuñ şöyle-durur dirlikleri / Nisbet eyler Mirrîh’e erlikleri 4690

‘Ömre durmak yok-durur bunda dahı / Uşbu ‘ilmi kendü cismüñde ohı Kendü halüñ ma‘nisidür baksaña / Ayrugı gör görmez-iseñ bak saña Geçdi bu kez vardı altınçı safa / Yüz aña urdı buna virdi kafâ Geçmeseydi sürdiler nâçâr u çâr / Geçürür geçdükçe bu lely ü nehâr Vardı gördi ol safi kim key dürüst / Ehl-i dünyâ dirmege çâlâk ü çüst 4695 Eyle

sevmişler bu dünyâ mâlını / Kim unıtmuşlar ölüm ahvâlını Dünya olmuş dün ü gündüz işleri / Uykularında hem oldur düşleri Mâl u mülk ü sîm ü zer cem‘ eylemek / Kedhudâlık re‘y ü tedbîr söylemek Ol saf ehli bu işe şöyle süvâr / Kim dimezler kim cihânda kimse var Sanki bunlardur bu mülküñ sâhibi / Kim begenmez her biri bir sâhibi 4700 Müşterî‘dendür bulara bu eser / Zîra hak‘dan aña degdi ol nazar Sâhibü‘l-mülk ü memâlik ol-durur / Bu safâ pes mahz-ı mâlik ol-durur Anuñ-ıçun aña beñzer hûları / Dünyayı dutmak-durur ârzûları Bu dahı bir mu‘teber menzil idi / Hôt düzilmiş saff u hôt mahfil idi 243

Hem komazlar ‘ömri kim bunda dura / Bu saf ehliyle bile dirlik süre 4705

Biz göñül virmiş-idük bu dirliğe / İlla geñsüz hükm alındı pîrlige Pîrlig ol yidinçi safdur iy safâ / Kim kimesne bulmadı anda vefâ Hatm-i ‘ömrüñ ol makâmdur şeksüzün / Lîki çün şahs irdi anda añsuzın Gördi ol saf ehli cümle za‘f-i hâl / Kimsene anda kavî olmak muhâl Cümle âlet kalmış işden bergi yok / Dünyadan hiç kesbi yog u terki çok 4710

Beñzi tünd ü göñli tar u ‘aklı kic / Sovumış ma‘de vü süst olmuş mez‘ic Nefsi müfred dünyadan u göñli çift / A‘zalar çözülmüş illâ göñli kıft Ululıkda urılpdurken yiri / Oglan uşak teşvişidür tedbiri Cümle halkdan ilerüken menzili / Cümle sözün hurdesin söyler dili

‘Ulvideyken süfliye kılmış nazar / El-‘iyâzubillah ol hâlden hazer 4715

Eyle san kim yidi kat gökde durur / Yir yüzinde dürişüp bünyâd urur Bu Zuhâl fenni-durur hôt iy kişi / Kocalar anuñçun işler ol işi Kim Zuhâl yidinçi gökdeyken yiri / Ananuñ rahmında işler elleri Pes Zuhâl‘dur ol yidinçi saf begi / Nisbet eyler begine halkuñ yigi *En-nâsu ‘alâ dîni mülûkihim*

Vardı ‘ömr uş irdi âhir menzile / Yoldaş olup geçdi yıldız hükm-ile 4720 Añmadı hiç ol Çalab‘uñ emrini / Yılduza sarf itdi cümle ‘ömrini Ne Çalab emri vü ne kavı-i Resûl / Dutmadı yıldızlara virdi göñül Hak katında kıymeti yokdur anuñ / Olmasun kim ola bu dirlik senüñ İrdegil bu dirliğüñ önden soña / Añlayasın ger bakarsañ hâlüne Bilesin kim niçe geçdi dirliğüñ / hükm içinde kime bitdi birligüñ 4725

Ol yidi saf uş tamâm oldu tamâm / Sûrete bundan öte yokdur makâm 244

Çün bu safdan geçdi ol oldu harâb / Menzili oldu anuñ tahte‘t-turâb İşlediyse bunda ol eygü ‘amel / Zîr-i dest ola aña Sevr ü hamel Yidi yıldız kul ola şeksüz aña / Ola ol hak hazreti menzil aña Yohsa şöyle hôt ola toprakda ol / Kim bilinmeye bu beg mi yohsa kul 4730 Cânı mevkıfda kala mahrûm u zâr / Saçıla oddan aña her dem nisâr Bu yidi safdan geçinçe âdemî / Zî-‘inâyet ‘ışk-ıla sürse demi Eyle dutsa ‘ışk-ıla hak emrini / Kim geçürse emr içinde ‘ömrini Yoldaş olup Tañrı‘nuñ hâslarına / Lâyık ola dem-be-dem dîdârına

‘Aşıka sermâye bu ‘ışk tap-durur / hazret’e ‘ışkdur ki anı tapdurur 4735 Ger
degülmişeydi ‘ışk bir adımın / Admayaydı şöyle kalaydı hemîn İy Hudâyâ ‘ışkuñı ayırmagıl /
Dünya âhir dogru yoldan ırmagıl DÖRDÜNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN

İDER KİM YİDİ NES-

NE

YİDİ NESNEYLE MA‘MÛR VE

MAZBÛTDUR VE REVNAK VE

DİRLİKLERİ BİLEDÜR EGER

ŞÖYLE KİM ORTADAN BİR RÂBITA TARİ

OLA RABBİYLE MÜRTEBİT VE MÛLTE’İM

OLMAZ

İy gönül sen yol eriyle yâr-ısañ / Yol içinde yâ ulû’l-ebşâr-ısañ Ne görürseñ ‘ibret al ol
nesneden / Kim bilesin her işüñ aslı neden Göz ki gördük nesneden ‘ibret duta / Pes gönülde kaynaya
hikmet bite 4740 Açıla andan aña genc-i nihân / Ol bile kim niçedür uşbu cihân 245

Añlagıl kim bu cihân kaç kat-durur / Katları nedür niçün kat kat durur Degme katında nedür hâl u
sıfat / Uşbu işi añlamakdur ma‘rifet Diñle imdi sen bu sözüñ hikmetin / Kim bilesin pâdişâhuñ
kudretin Añlagıl kim yidi katdur bu cihân / İçlü taşlu biribirinden nihân 4745

Bu yidi kat birbirinüñ cânıdur / Eyle sankim ol tamar ol kanıdur İçerü ol kamudan cânlar canı /
Ol-durur kim cân u ten ister anı Bu yidi kat nesne tendür cânı ol / Kim biliser bile meger anı ol Hâli
gedük bu sözüñ takrîrine / Bir nazar kıl Pâdişâh takdîri ne Gör ki ‘âlem yidi kat durmuş durur / Cümle
yüz ol hazret’e urmuş durur 4750 Her

birinüñ

şerhini eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña

Bir katı bu yir ü gökdür ten gibi / Sen işit bir bu ‘acâyip tertibi Bu yidi kat birbirinüñ cânıdır /
Aslına baksañ bular cismânidür Çünkü bu yir gök mücessemdür ‘ayân / Pes muhakkardur bilüñ bellü
beyân Her surat kim anuñ içi boş ola / Bir dahı nesne gerek kim ol tola 4755

Bu ‘imâretler ki vardur dünyede / Dünyanuñ cânı bil anı iy dede Ol ‘imâretle diridür bu cihân /
Yohsa cânı bir suratdur dek hemân Dünyada bu şehir ü bu köyler ki var / Dünyayı bilüñ diri bunlar
dutar Kanda kim bunlar harâb olmuş-durur / Eyle bil kim ol makâm ölmüş-durur Kankı yirde kim
‘imâret olmaya / Kimse anda hiç râhat bulmaya 4760

Pes ‘imâret bu cihânun cânıdur / Gerçi kim kendü dahı cismânidür Bu kez in geldük ‘imâret
cânına / Bir işit kim cismi nedür cânı ne Çün ‘imâret diri dutar ‘âlemi / Anı kimdür diri dutan âdemî
Âdemînüñ sûreti cânıdur aña / Diñle uşbu hikmeti batgıl taña 246

Her ‘imâret ki anda âdem olmaya / Bilüñ andan hiç râhat gelmeye 4765 Çün

halâyık olmaya her bir mekân / Eyle bil kim ölü gevdedür hemân Kankı mülkde kim ra‘iyyet
yok-durur / Ol makâmüñ öldüğü mutlak-durur Bu ra‘iyyet mülkleri kâyim dutar / Dirligin ü devletin
dâyim dutar Mülkleriñ pes cânı halkdur mutlakâ / Halk gidiçek mülk ölür dutmaz bekâ Halk dahı
çokdur cihânda lîki hâs / Âdemîdür âdemî hâsü’l-havâs 4770

Cümle halkun âdemîdür yigregi / Kim bulardur dünyada mülkler begi Pes benî-âdem dutar mülki
diri / Âdemîsüz mülk ölüdür her biri Âdemînüñ cânı var hem cismi var / Cânıdur kim cismini kâyim
dutar Cân gidiçek cism ölür işden kalur / Mâlını vü mülkini ayrug alur Sûretüñ bu cân-ıladur revnakı
/ Cân gidiçek ragbeti kalmaz dakı 4775 Cân-ıla işdür görür bu göz kulak / Cân-ıla dutar yörir bu el
ayak Cân-ıladur dil dahı söylediği / İlden ile halka hükm eylediği Sûretin halkuñ diri bu cân dutar /
Çünkü cân gitdi suratdan ne biter Ol tamâm oldu bu kez gel cânı gör / Cân dahı n’eyle diridür anı gör

Cân diridür ‘ilm-ile bilgil ‘ayân / Câna cândur ‘ilm-i hak bellü beyân 4780 Kankı cân kim ‘ilmi yokdur ölüdür / Görseñüz kim kamudan ol aludur Bu fazîlet ‘ilm-iledür cânlara / Anuñ-ıçun hükm ider sultânlara Cân kim anuñ Tañrı ‘ilmi cânidur / Görseñüz ol kamunuñ sultânıdır Diri pes cânı bu hak ‘ilmi dutar / Dürlü hikmet ol diri cânıdan biter Câhilüñ cânında dirlik yok-durur / hak bilüñ siz bu sözi kim hak-durur 4785

Dirliği ‘âlimlere virdi Çalap / hazret’e anın kılur bunlar taleb Cânlaruñ pes cânıdır bu ‘ilm-i hak / Aladurgıl Tañrı ‘ilminden sebak 247

Tañrı ‘ilmi cânlaruñ hõd cânıdır / Ol ‘ilim n’eyle diridür anı gör
‘Akl-ıladur dirliği ‘ilmüñ dahı / ‘Akl-ıla bak bu sözüñ ‘ilmin ohı Her kimüñ kim akılı yokdur ‘ilmi yok / ‘Aklı kâmil kişinüñ hõd ‘ilmi çok 4790 ‘İlmi diri ‘akl-ıla dutdı dutan / ‘İlmi hem bu ‘akl-ıla utdı utan Ölüdür ‘ilmi ‘akılsuz kişinüñ / Anuñ-ıçun hâsılı yok işinüñ Bu ‘akıldur cânı ‘ilmüñ mutlakâ / ‘Aklı nâkıs ‘ilm-ile irmez hak’a Kankı ‘ilm issi kim ol ‘âkil degül / Hiç ‘ilminden ‘amel hâsıl degül Pes dîri ‘ilm ol-durur kim ‘akl aña / Yoldaş olmuşdur bile öñden soña 4795 ‘İlmi bildüñ ‘akl-ılaymış dirliği / ‘Aklı bir gör kim niçeymiş dirliği

‘Aklı dirlikde dutan bir gör nedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür Diri akılı ışk dutar bilgil ‘ayân / Ölüdür ‘ışksuz ‘akıl bellü beyân Kankı ‘akıl kim hak’a ‘âşık degül / Ol hakikat hazret’e lâyük degül

‘Işka yoldaş olmayan ‘akl ölüdür / Kendü nefsinden anuñçun aludur 4800 Ol
‘akıl kim ‘ışka yoldaş olmadı / hikmet ü esrâr aña eş olmadı Dirliği ‘akluñ bu hak ‘ışkıyladır / Bil ki ‘aklı hazret’e ‘ışk iledür Ol ‘akıl kim hazret’e hayrân degül / Aña bil kim Tañrı ‘ışkı cân degül Anuñ-ıçun kayguda kalmışdur ol / Cânı yokdur ya‘ni kim ölmüşdür ol Pes bu ‘akluñ cânı ‘ışkdur mutlakâ / Görseñe ‘ışksuz ‘akıl irmez hak’a 4805

Bellü bildüñ ‘ışk bu ‘akla cân-ımış / ‘Işkı görlüm dirliği kandan-ımış
Görelüm n’eyle diridür ‘ışk dakı / ‘Işka cân bilgil hakikat ol hak’ı Hakk-ıladur dirliği ‘ışkuñ tamâm / hak’dan ayruk yok-durur ‘ışka makâm Dünyada ‘ışkuñ dilegi yok-durur / ‘Işka maksûd u murâd ol hak-durur

‘Işk içinde hak’dan ayruk nesne yok / Cümle ‘âlemden anuñçun göñli tok 248
4810 ‘Işk içinde yok-durur nâm u nişân / ‘Işk içinde çok-durur genc-i nihân Hak sözidür söylediği ‘ışk dili / hak işidür işledüğü ‘ışk eli

‘Işk gözinden hak gözidür kim bakar / Anuñ-ıçun hem yapar u hem yıkar
‘Işk kulıdır ‘akl u nefis ü cism ü cân / ‘Işka zîrâ hak dolupdur bî-gümân
‘Işk diridür hakk-ıla pes mutlakâ / ‘Işkı berk dut kim iresin ol hak’a 4815 ‘Işk anuñdur ma‘şûk oldur ‘âşık ol / Ger aña irmek dilerseñ ‘âşık ol

‘Işkı sen hiç andan ayru bilmegil / Göñli ‘ışkdan ayruga hiç ilmegil Kamuya ‘ışk cân-durur hak ‘ışka cân / Bî-nişândan içerü ol bî-nişân Uşbu yidi nesne kim geldi dile / Birbirinüñ cânıdır ma‘nî bile

‘Işkı hak’dur diri dutan iy safâ / ‘Işk eri anuñçun olmaz bî-vefâ 4820 ‘Aklı diri ‘ışk dutar hiç şeksüzün / ‘Akl anuñçun ‘ışka dutmuşdur yüzün

‘İlmi dirlikde ‘akıl dutmuş-durur / Ol sebebden bu ‘amel bitmiş-durur Cân diridür ‘ilm-ile bilgil ‘ayân / Ölüdür cân bî-‘ilim bellü beyân Ten diridür cân-ıla cânsuz harâb / Cândan ayru ten yiri tahte’t-türâb Bu ‘imâretler diridür cism-ile / Mülk ‘imâret ne’yle olur hısm-ıla 4825

‘Âlemi diri ‘imâretler dutar / Bî-‘imâret bu cihânda ne biter Bu yidi nesne ki şerholdı tamâm / Kamusından geçdüğüñ yirdür makâm Şuña beñzer kim yidi perde-durur / Matlub anı geçdüğüñ yirde durur İmdi bunlardan geçüp gitmek gerek / Geçmege güç yitmese n’itmek gerek

‘Işkı dut kim key kılavuzdur saña / Kamusından geçürüp iltür aña 4830
Zîra kim ‘ışk ilerüdür kamudan / ‘Işk mekânıdır mekân-ı lâ-mekân Kim varursa ‘ışk-ıla irdi

hak'a / Ölmeye hergiz bula 'ömr-i bekâ Kim bakarsa 'ışk-ıla döst yüzine / Kanda baksa görnüğe
gözine 249

'Âşık imdi 'ışk-ıla urgıl demi / 'Işk-ıla geçdi bu mülkden âdemî Her kimüñ kim perr ü bâli 'ışk
ola / hâşa kim ol kimsene yirde kala 4835

İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Kendü 'ışkuñdan bizi ayırmagıl BEŞİNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ
BÂBDAN

BEYÂN İDER ÂYET-İ *ALLAHU NÛRU'S-*
SEMÂVÂTİ VE'L-ARDI İDER VE VÛCÛD-I
ÂDEMÎ KANDİLLE TEMSİL İDER KİM
YİDİ NESNE OLMAYINÇA ZEVÂYÂ-YI
SÛLÛK VE MEŞÂYİH MÛZEYYEN VE
MÛNEVVER OLMAZ VE ÇÛN BU YİDİ
NESNE CEM' OLA MAHÂFİL VE MECÂLİS
ÛNS MAHALLİ VE MÛZEYYEN OLUR
24/35 /

Kanı ol 'ibret soran gelsün berü / Gözi göñli bir dem uht olsun berü Añlasun göñliyle görsün
göz-ile / Ma'ni yalnız ma'lûm olmaz söz-ile Göze görmek geldi göñle añlamak / Görüben
añlayanuñdur tañlamak Ger birikmezse gözüñ göñlüñ bile / Kim ne añlar görmek işitmeg-ile 4840

Anlaruñ kim gözi göñli bir-durur / Cümle dürlü 'ilm aña zâhir-durur Ger birikdiyse gözüñ
göñlüñ tamâm / Gör kil ma'nî toptoludur her makâm Kanda baksañ cümle 'ibret yazludur / 'İbrete bak
ki anda hikmet gizlüdür

'İbret al dip ne'yçün eytdi hak bize / Ne'yçün oldı bu emir göñle göze *Fa'tebirû yâ uli'l-epsâri*
59/2

Ya'ni her bir nesneyi kim göz göre / Bu göñül andan gerek ma'nî dire 250
4845

Tâ bile bu âdemî kendüzini / Nitekim gözgüde görür yüzini İmdi gel bir sırrına gir bu sözüñ /
Göñlüñi dir kendüzüñe aç gözüñ Añlagıl kim dünyada 'ibret nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Bir kitâbdur bu cihân 'ibret tolu / Kim okırsa anı oldur bahtlu Okı imdi ol kitâbdan bir sebak /
Göñlüñi cem' eyle bir kandîle bak 4850

Gör mu'allak neyçün asmışlar anı / Anı bilmekden bilesin sen seni Yidi nesne kandili kâyim
dutar / Cem' içinde cismini dâyim dutar Gör hulâsa kankısıdur ortada / Ayrugı âletdür aña iy dede Bu
yidi nesne ki bir yirde bile / Kandil adıyla gelür bunlar dile Altısı ol birisiyledür diri / Ayrugı göz
gibidür ol göz nurı 4855 Birisiyçün

altısı varlıkdadır / Zîra kim anuñ-ıla yârlıkdadır

Ol biri olmazsa yok dut altısın / Ma'nisin gözle bu sözüñ ma'nisin Adlarıyla ma'nisin eydem
saña / İşid imdi niçedür öñden soña Birisi bu kandilüñ şol cismidür / Kim hakîkat kandil anuñ
ismidür Aslı toprakdan-durur sûret gibi / Sen işit bir bu 'acâyib tertibi 4860

Biri sudur kim tolupdur kandile / Revnakı bu kandilüñ ol su-y-ıla Sudan ayruk nesne hîç lâyıık
degül / Ol dahı yog olmaga bayık degül Biri şoldur kim fetîle cismini / Anda berkitmişler anuñ
resmini Bu fetîle cismini dâyim dutar / Kandil içinde anı kâyim dutar Birisi hîd ol fetîle kendüdür /
Kim anuñla ma'lum olur bunda nûr 4865 Nûrı ansuz añlasa olmaz kişi / Aña mensûb eylemişler ol işi
Bir dahı vardur kim anuñ adı yag / Ol dükense kâyim olmaz bu çerâg Yag-ıladur bu çerâguñ varlığı /
Od-ıla yag eyledi hîş yârlığı 251

Birisi oddur ki kandilde yanar / Andan aydın hem miyân u hem kinâr Revnak u yüz suyu oldur
kamuya / Ansuz evler cümle beñzer tamuya 4870

Biri ipdür kim dutupdur kandili / Ol ipüñ sakfa irüpdür menzili Sakfa berkinmiş uçı sahna iner / Aña aslupdur bu kandil kim yanar Taş yanından kaplayu ipdür dutan / Kamusından içerü oddur düten Pes hulâsa ortada ol od durur / Kim karañu yirlere aydın virür Anuñ-ıçun geldi bunlar bir yire / Kim ol od anda yana aydın vire 4875

Ger ol od olmazsa andan ayrugı / Eyle bil kim yoga beñzer varlığı Bu yidi nesne ki uş geldi dile / Âlet oldı biriküben kandile Âdemîde her biri bir nesnedür / Âdemî kandil degül mi pes nedür İmdi gel bir sen bu sözi añlagıl / Bu meseldür kendüzüñe baglagıl Añlagıl kim sen nesin kandil nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür 4880

Gör kim ol kandil senüñ cismüñ gibi / Aslı toprakdan tamâm hısmuñ gibi Bu surat toprak degül mi pes yine / Çünkü sındı topraga düşdi yine Su-y-ıla kandil neye beñzer neye / Su meseldür câna kandil gövdeye Nitekim ol su tolupdur kandile / Gevde hem şöyle olupdur cân-ile Ol demür kim bu fetül geçmiş-durur / Ya‘ni bu şer‘a mesel gelmiş-durur 4885 Dutmasaydı ol durmayaydı bu fetül / Pes hakikat anı şer‘ ahkâmı bil Ol fetüle hîd bu nefsdür iy safâ / Kim dutupdur anı şer‘-i Mustafâ Nefsi hak üzre dutan ahkâm-durur / Nefs anuñçun bu yola mahkûm-durur Gör bu kez kandil yağı neñdür senüñ / Añlagıl kim ‘akluña deñdür senüñ Nitekim yagsuz çerâg yanmaz olur / Pes ‘akılsuz başa ‘ışk konmaz olur 4890

Âdemî çün kandil ola ‘aklı yag / Pes Çalap ‘ışkı gerek anda çerâg 252

Yandur imdi ‘aklı ol ‘ışk odına / Ger çerâg olmak dilerseñ bu dine Ol ipi gör sakfa berkinmiş durur / Bir uçı bakgıl yire inmiş durur Ol bu Kur‘ân’dur ki indi mahluka / Aslı muhkem berkinipdür ol hak’a Şöyle kim kandil ipe aslıp-durur / Uşbu Kur‘an’dur ki halk yapşup-durur 4895

Pes vücûd bir kandile benzer i yâr / Ne kim ol kandilde varsa anda var Sırçası cismüñ degül mi suyu cân / Ol demür ahkâm-ı şer‘dür bî-gümân Pes fetül nefsuñ ü yag ‘akluñ-durur / Ol yanan od şol senüñ ‘ışkuñ-durur Ol ipi kim kandil aslıpdur aña / Tañrı’nuñ kudret ipidür görseñe Kudret ipi ya‘ni Kur‘ân’dur bize / Tañrı’dan indi ki bu halkı düze 4900 Yapışuban ol ipe yanmak gerek / İmdi bu gafletten uyanmak gerek *Va ‘tesimû bi-habli ‘llâhi cemî‘an*

3/103

Bu kamu tertûbde kim kandil-durur / Maksud oldur kim yanar aydın virür Yanmasa pes varlığı beñzer yoga / Yoga beñzer nesneden hîd ne toga Âdemî çün kim meseldür kandile / Pes gerek kim yahtu vire mahfile Dutışa hak ‘ışkına her dem yana / Aydınından kamu ‘âlem diñlene 4905

Her ki ‘ışka düşmedi ol yanmadı / Sohbetinden kimsene diñlenmedi Yanmaduk kandile beñzer bil anı / Var-iken yokdur yoga saygıl anı Âdemî oldur ki anda ‘ışk ola / hak yolında köynedura ‘ışk-ıla Her ki yokdur ‘ışkı yokdur kendüzi / Eyle bil kim düne beñzer gündüzi Kendüzüñden bilmegil bu ‘ışkı sen / ‘Âşık idi ol saña sen yog-iken 4910 Kulların ilk kendü sevdi ol Celîl / Ol mahabbet kullara oldı delîl *Fe-sevfe ye ‘ti ‘llâhu bi-kavmin yuhibbuhum ve yuhibbûnehû 5/54*

253

Çekdi ol hâs kulların andan yaña / Pes anuñ ‘ışkı-durur ilten aña Uşbu mülki ‘ışk-ıçun düzdi Çalap / Yir ü gök olmağla ‘ışkdur sebep Yirde gökde zerre zerre ‘ışk kodı / Anuñ-ıçun toldı ‘âlem ‘ışk odı Ne ki varsa cümle ‘âşıkdur aña / hasreti şol kim yite bir kez aña 4915

Her birine bir nazar kılmış-ıdı / Bir işâret kullıga olmuş-ıdı Kaldı bunlar ol işâret üstine / Her biri hîş görünem dip dîstına Yire bir kez dur didi durdı durur / ‘İşk içinde yüz yire urdı urur Suyu bir kez ak didi akdı akar / ‘İşk içinde dün ü gündüz bî-karâr Yile bir kez es didi esdi eser / ‘İşk içinde günde biñ menzil keser 4920

Oda bir kez yan didi yandı yanar / Yandurur hem ‘ışk-ıla kendü yanar Pes bilüñ her nesne ‘ışka kul-durur / ‘İşk-durur kim agladur hem güldürür Cümle cünbiş ‘ışk-ıladur ‘ışk-ıla / Pes bilüñ kim hak biledür ‘ışk-ıla

‘Işk degül mi arhı sergerdân kılan / Ayı günü durmadın gerdân kılan

‘Işk degül mi ‘akla dâniş ögreden / İşlerin unutturup iş ögreden 4925 ‘Işk degül mi şol yürekler
kaynadan / Mâlı yagma buyurup baş oynadan

‘Işk degül mi tâcı tahtı terk iden / Pâdişâhla ‘ahd ü peymân berk iden

‘Işk degül mi dil içinde söyleyen / Gizlü ‘ilmi şerhü takrîr eyleyen

‘Işk degül mi şol nefesde âh olan / Nefs içinde kul u cânda şâh olan

‘Işk degül mi göz içinden gözleyen / Görklüler görkin gönülde gizleyen 4930 ‘Işk degül mi şol

kulakdan diñleyen / Söz içinden gizlü ma‘nî añlayan

‘Işk degül mi şol gönülde dâg olan / Hem gönül bendin kesen hem bag olan

‘Işk degül mi ‘akl içinde añlayan / Gördüğinden ‘ibret alup tañlayan Pes bu ‘Âşık cânına

şükrânedür / Kim anuñ ‘ışkıyla her dem yanadur 254

‘Işkdur anı durmadın hî ündeleyen / Dôsta dogru yol budur gel gel diyen 4935

İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Kendü ‘ışkuñdan bizi ayırmagıl ALTINÇI DÂSİTÂN

YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂ VÜCÛD-I

ÂDEMİ YİDİ TABAKA YARATMIŞDUR VE

YİDİ DÜRLÜ MELBÛS-ILA İLBÂS İDÜP –

DÜR VE YİDİ DÜRLÜ HÖN DAHI İN‘ÂM

İTMİŞ-DURUR

Yine gönülüm mevci geldi sâhile / Bir hikâyet sürdi getürdi dile Bu hikâyet dilde söylenmiş

degül / Kimsene kimseden öğrenmiş degül Lîki ma‘kûl u muhakkakdur ‘ayân / İşiden tahsîn kıla bellü

beyân Geldi gönülüm ma‘dininden bu dile / Kim bu dilden düşe cümle mahfile 4940

Hem hikâyetdür bu söz hem vaf-ı hâl / Hôş bu hâle düşmedük sûret muhâl Hâllenüpdür uşbu

hâli her vücûd / Bu işüñ şükrin bilen kıldı sücûd Diñle imdi bu hikâyet ne’ydügin / Eydeyüm bir bir

saña niçe’ydügin Çün göresin kendü cismüñ hâlini / Hem bilesin kamunuñ ahvâlini Çün viresen

kendü hâlünden haber / Ol haber ‘âlemde ola mu‘teber 4945

Zîra cümle halkuñ oldur hâlleri / İşid imdi niçedür ahvâlleri

Va’llâhu ‘alâ mâ nekûlu vekîlün

28/28

Ol zamân kim hak yaratdı ‘âlemi / Hem kopardı ‘âlem içre Âdemi Çün yaratdı ‘âlemi cismi-y-

ile / Yidi kat cism eyledi ismi-y-ile Hem bu cisme yidi kat ton eyledi / Hem yidi kat hön bıraktı

toyladı 255

Her birinüñ cismini eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña 4950 Bir

katı cismüñ ilikdür ilerü / Yiri anuñ içerüden içerü

Kuvvet-i cismânî ki anda gizlüdür / Sanki cevherdür ki kânda gizlüdür İlik üstinde süñükdür bir

katı / Kim bu cismüñ kamusından ol katı Niçe kim tende süñük kâyim-durur / Süñük içinde ilik

dâyim-durur Süñük üstinde yine bir kat siñir / Dartılupdur döşenüpdür bir bir 4955 Süñük

añın ol ulaştırmuş-durur / Anı anda hak anın urmuş-durur Bir katı yine tamardur dartılup / Kan

revân olsun diyüben kertilüp Cism içinde yirdür ol kan durmaga / Arga beñzer ol damar kan ırmaga

Bir katı kandur ki ol dün gün revân / Yügrışüdüdür durmadın her dem revân Sûretüñ bu kan-ıladur

revnakı / Kan gidiçek dirliği kalmaz dakı 4960 Bir

katı hem kandan üstün et-durur / Sûrete et revnak u ragbet-durur Nişe gelür sûret olmazsa eti /

Kıymeti kalmaz u olmaz ragbeti Yine andan yokaru bir kat deri / Kaplayup dutmuşdur ol her bir yeri

Anuñ-ıla yidi katdur ten tamâm / Ne ki varsa bay u yohsul hâs u ‘âm Yidi kat ten añladuñ mı ne-y-

imiş / Yidi kat ton diñle hem niçe-y-imiş

4965 Eydeyüm

anı dahı bir bir ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Ton dahı hem yidi katdur yidi cins / Geyür

anı bay u yohsul cümle ins Kangı cinsden el virürse az u çok / Geyür anı er ü ‘avrat ‘aybı yok Ol yidi

kat ton nedür eydem saña / Bir katı panbukdur anuñ görseñe Ademüñ ilk tonı oldur öñ gelen / Sonra hem andan olur cümle kefen 4970

Pes bu tonuñ bir katı panbuk-durur / ‘Âkıbet ol tondan ayruk yok-durur Anuñ-ıla varısaruz sinleye / Cümle halk ol gün gerek anı geye 256

Bir katı kettândur ol nâzük dutar / Geymeg-içün anı cümle ten diler Er ü ‘avrat anı geyür avınur / İspahî tondur diyüben sevinür Ebrîşimdür bir katı hem şol harîr / Kim anı geyse anuñ göñli erir 4975
Tonına bakdukça göñli şâd olur / Kaygudan her dem teni âzâd olur Var-durur bir kat dahı hayvân tüsi / Hırka vü peşmîne sôfdur kamusı Andan alur geyür anı sûfiler / Gayr-ı sûfi her kimüñ göñli diler Bir katı hem pôst-durur kim kürk-içün / Bay u yohsul ‘âm u hâs u türk-içün Kakum u sincâb u kunduz u semûr / El viriçek kim gerekse ol geyür 4980

Ton olur çok dürlü hayvân derisi / Geyür andan hâs u ‘âm her birisi Ne kadar kim irer ise elleri / Ne takâzâ eyler-ise yolları Ol deriden ton geyür her bir kişi / Anuñ-ıla geçürürler bu kışı Hem demür ton var-durur bir kat yine / Kim düşüpdür alp erenler egnine Ol zirihdür kim geyürler yağıda / Ya‘ni yağı dirnegini dagıda 4985

Yine bir kat ton dahı vardur ‘aceb / Rûzı kılsun döstlara anı çalap Hulledür ol ton gerek mü‘min geye / Ne diyem kim beñzemez ol nesneye Sunuban irmez aña sultân eli / Cân elidür aña iren cân eli Kim geyürse anı bugün dünyede / Bilüñ oldur hazret ehli iy dede Uş eyitdüm yidi kat ton adını / Diñle imdi yidi kat hön adını 4990

Eydeyüm bir bir saña adı-y-ıla / Kim bilesin her birin dadı-y-ıla Bir katınuñ çerb-durur gör adını / Kim ki yirse bilür anuñ dadını Ne ki yağlu nesne var çerb ol-durur / Yiyeni hôş semridür ü toldurur Bir katı ol hönüñ şîrîndür adı hem / Adı şîrîn ü şîrîndür dadı hem

‘Aklı artar her kim andan yir ise / Hassa kim tañla yiyüben yörise 257

4995 Bir

katı vardur yine kim acıdur / Yiyenüñ ol dilin agzın acıdur Dünyada çok dürlü ni‘met var-durur / Dadı acı lîki ten-perver-durur Bir katı hem şol-durur kim nefis diler / Ne-durur ol dürlü dürlü turşılar Lokma hazm eyler ü işteh arturur / Gerçi yiyen kişi yüzün burtarur Bir katı şoldur kim oldur ser dutar / Yüregi hem savudur hem ter dutar 5000 Bir

katı sudur yine hem ol honuñ / Susayıçak zahmete ugrar tenüñ Savug olsa olur anuñ lezzeti / Dek mizâcında degüldür hasleti Nitekim su sovuyıçak dadı var/ Çün ilidür dadı yok dek adı var Bir katı ol ni‘metüñ hem issidür / Sûreti hem toyurur hem issidür Sovuyıçak yimez anı kimsene / Savug aşdan kimse yir mi bir dene 5005

Bir kat ol hõndan dahı hem var-durur / Şol-durur kim dadı anun şôr-durur Tuzludur ni‘metlerüñ ol bir katı / Ol getirür zabta dürlü ni‘meti Bu yidi kat hön ki eyitdüm adını / Hem eyitdüm adı birle dadını Yidi kat cismüñ-içün kıldı sebîl / Cümle kendü rahmetinden ol Celîl Hem yidi kat ton geyürdi cismüñe / Ya‘ni kim hil‘at bırakdı üstüñe 5010

Yidi kat cismüñ yidi kat ton geyür / Öñüñe her gün yidi kat hön gelür Uşbu ni‘metler ki viridi hak saña / Sen mi alduñ hak mı viridi baksañâ Sen satun alduñsa göster nakdüñi / hak virürse şükre sarf it vaktüñi Şükr iderseñ yüz biñ ança artura / Seni dünya kaygusından kurtara *Le’in şekertüm le-‘ezîdenneküm 14/7*

Âdemî oldur kim anuñ şükri var / Kendü hâlin bilmek üzre fikri var 5015

Çün bile kendüzini hem ayrugı / Hem bile kim niçedür hak buyrugı Aña lâyıq dünyada dirlik süre / Neye sunsa lâcerem hükmi ire 258

Bu beni-âdem gerek hâlin bile / Tañrı‘ya varmak nedür yolın bile Gide ol yolça vara andan aña / Anuñ-ıla yörüye öñden soña Bu işi añlamayan hayvân-durur / Gerçi kim adı anuñ insân-durur 5020
Sanmagıl kim bu suratdur âdemî / Ma‘niye kul eyledi hak âlemi Ma‘ni kulıdur bu ‘âlem kamusı /

Dünyası hem uçmagı vü tamusı

‘Âşık’ın ol ma‘ni-durur yoldaşı / Yol içinde kuvveti vü koldaşı Gözlerinin nûrı ol ma‘nî-durur / Diline bu sözleri ma‘nî virür Ma‘niden ma‘nî biter ma‘nî gelür / Ma‘niyi ma‘nî bilür ma‘nî alur 5025

hak bizi ol ma‘niden ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun YİDİNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

YİDİ NESNE KİM ‘ÂLEMDE ANDAN
MU‘TEBER VE YİĞİREK NESNE YOK
BEYÂN İDER KİM HAK TA‘ÂLÂ OL YİDİ
NESNE KULLARINA KERÂMET İDÜPDÜR
‘ALÂ-TARİKİ’T-TESVİYETİ

Tañrı’ya bir demde biñ şükr idelüm / Görklü adın eydüben zikr idelüm Añlum anuñ dürlü dürlü ni‘metin / Bî-dirîg ol dürlü dürlü rahmetin Bî-kerân u bî-hisâb u bî-şümâr / Kendü fazlından kılur her dem nisâr Fazlın anuñ kankı dil söyleyesi / Feyzin anuñ kim hisâb eyleyesi 5030

Şükrin anuñ kim getüre yirine / Añlayan bu lutfi niçün yirine Ne getürdük uşbu mülke geliçek / Ne aluban gidiserüz öliçek Bunda geldük bî-nevâ vü bî-haber / Bunda bulduk hem nevâ vü hem eser Bildük anuñ varlığın u birliğin / Bulduk anuñ ni‘metin ü dirliğin 259

Viridi evvel iki südden çeşmesâr / Kim bizümçün durmadın hey süt akar 5035

İçdük anı dün ü gündüz durmadın / Kimseye hîç tanmadın u sormadın Viridi bir kul bir karavaş bî-bahâ / Kullık itdi şöyle kim lâyıık şaha Ata ana dip bilinmez kıymeti / Anın olmaz halkuñ aña minneti Viridi gözler bu cihânı görmege / Viridi eller almaga vü virmege Viridi ayak tâ‘ata durmag-ıçun / Hem dahı dogru yola varmag-ıçun 5040

Viridi dil kim söyleyesin sözüñi / Şükr idüp yire süresin yüzüñi Viridi söz işitmege kulak saña / Gör ne devlet rûzı kıldı hak saña Kanı bu ni‘metlerüñ şükrânesi / Şükr iderseñ biñ ola bir dânesi Tañrı’nuñ ni‘metleri hîd çok-durur / Bî-kerândur hîç hisâbı yok-durur *Ve in-te‘uddû ni‘meta’llâhi lâ-tuhsûhâ 14/34*

Lîki vardur yidi nesne dünyede / Kim bahâsuzdur cihânda iy dede 5045 Kimse

anı kimseye satmış degül / Halk anuñla birbirin utmuş degül Ulu kiçi bay u yohsul hâs u ‘âm / Bu yidi ni‘metde düpdüzdür tamâm Biri alup birine virmez degül / Birinüñ vardur biri irmez degül Yidi iklîm halkına düpdüz ‘ayân / Râyegân hîndur bilüñ bellü beyân Çi sañadur çi bañadur çi şuña / Eydeyüm ol hîd nedür öñden soña 5050

Geldük imdi nedür ol hîd evveli / Bu nefesdür kim alursın iy velî Degme bir sâ‘atda biñ kez hak seni / Anuñ-ıla hîş dutar mutlak seni Hak honından bu nefesler her biri / Lokmadur kim yimeyen olmaz diri Bu nefesle cân dutar tende karâr / Çün nefes gitdi bu cân tenden çıkar Kamusıyla bu nefes uş râyigân / Alur andan hâs u ‘âm pîr ü cevân 5055

Kimseden kimse satun almış degül / Böyle hîç bey‘ ü şirâ olmuş degül 260

Tag u yazı ev ü yaban toptolu / Alur andan dün ü gün uslu delü Pes bu iş hak’dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni‘met-durur Kanı bu ni‘metlere şükr eyleyen / Şükr ile Allah adın zikr eyleyen Bu tamam oldu bu kez gel bir yine / Girelüm anuñ dahı takrîrine 5060

Görelüm ol ni‘meti dahı nedür / Diñle imdi eydeyüm kim nitedür Ol Güneşdür ki dutupdur ‘âlemi / Anuñ-ıla dirlik eyler âdemi Dâne düşse topraga ol bitürür / Hem bitende hâm olursa yitürür Ger vuhûş u ger tuyûr u ins ü cân / Anuñ-ıla barınurlar bî-gümân 5065 Kimi

anuñ

ıssısından barınur / Şol savuklar zahmetinden arınur

Kimi anuñ aydınından şâd olur / Karañu dünden teni âzâd olur Ol gerekdür kamu halka şeksüzün

/ Halk dirilmez görmese anuñ yüzün Kamulara râyegândur ol dahı / Satun almaz bay u hem yohsul dahı
Güneşi hiç kimsene satmış degül / Arşuna ölçüp hisâb itmiş degül Müdde girüp batmana tartılmadı /
Evlere düşmeg-ile eksilmedi 5070

Gebr ü tersâ vü müselmân evleri / Birdür aña kul u sultân evleri Bî-dirîgdür ol güneş halk
üstine / Bî-bahâdur düşmenine döstına Pes bu iş hak'dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ
ni'met-durur Kanı bu ni'metlere şükr eyleyen / Şükr-ile Allah adın zikr eyleyen Ol dahı bitdi bu kez
gel görelüm / Râyigân nedür cihânda soralum 5075

Bilelüm anuñ dahı ahvâlini / Diñle imdi niçedür her hâlini Şoldur ol kim bî-şümâr u bî-hisâb /
'Âlemüñ yüzün görürsin bî-hicâb Nuht dilerseñ kim bakarsın ol yüze / Hiç dolınmaz karşı durmuşdur
göze Kimse ne'çün sen bakarsın dir degül / Diyenüñ hem didügi olmaz kabül 261

Bay u yohsul beg ü kul düpdüz-durur / Biñ kişi baksa hemân bir yüz görür 5080
Âlemüñ bir yüzi var halk gözi çok / Ol yüzi görmekte hergiz farkı yok Anı kimse kimseye satmış
degül / Dedemüñ milki diyüp dutmuş degül Kimseden hem kimsene almaz satun / Kamu gözler
yıpranursa ol bütün Nuht bakarsañ karşı durmuşdur saña / Ne durursın gözüñ açup görseñe
Râyigândur bakmag anuñ yüzine / Mâni' olmaz kimse kimse gözine 5085

Pes bu iş hak'dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni'met-durur Kanı bu ni'metlere şükr
eyleyen / Şükr-ile Allah adın zikr eyleyen Ol dahı oldu tamâm añlayana / Tañsuk işdür diñleyüp
tañlayana Bir dahı var râyigân eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Ol fikirdür kim gider
göñlüñ irak / Vuslata degşürilür cümle firâk 5090

Göñlüñ irer neye kim irmek diler / Görür ol dem neyi kim görmek diler Fikr içinde çi ahurdur çi
sarây / Fikr içinde bir-durur Hind ü Hıtây Geh ahurda geh serâda yorır ol / Gâh Hind ü geh Hitâ'ya
varur ol Geh dilerse şol serâ-perdeleri / Geşt ider taşra durursa biñ çeri Geh hazîne mâlını yagma
kılır / Komayanı öldürür rüsvâ kılır 5095

Gâh mi'râc ileyinde gâh Tûr / Gâh firdevs işiginde gâh hür Kankı deryâdan dilerseñ geçürür /
Kankı şerbetden dilerseñ içürür Uşbu kamu râyigândur iy harîf / Fikr içinde çi kavîdür çi za'îf Kimse
fikri kimseye satmış degül / Satun almaz bay u yohsul mîr ü kul Kim dilerse fikr ile işler işin / Nuht
dilerseñ el virür yazın kışın 5100

Pes bu iş hak'dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni'met-durur Kanı bu ni'metlere şükr
eyleyen / Şükr ile Allah adın zikr eyleyen 262

Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / Râyigân nedür cihânda sor yine Anı dahı eydeyüm şerhi bile /
İşid imdi niçedür kıldan kıla Şoldur ol kim düş göresin uykuda / Geh seni tagda göresin geh suda
5105

Geh göresin sen seni gökde uçar / Geh göresin yir yüzinde yir içer Gâh görürsin kendüzüñi at-ıla
/ Gâh vaslatda gehî furkat-ıla Geh görürsin Hâlık'ıñ takdîrini / Geh duyarsın mahlukuñ tedbîrini /
Geh görürsin kim ölür kendüzüñ Gâh urursın geh dutarsın uykuda / Uşbu kamu râyigândur iy dede
5110 Düşü hiç kimse satun almış degül / Düşü satmak olmadı olmuş degül Bay u yohsul kim gerekse ol
görür / Râyigândur beg görür ü kul görür Mâni' olmaz kimse kimse düşüne / hükm idemez düş içinde
işine Pes bu iş hak'dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni'met-durur Kanı bu ni'metlere şükr
eyleyen / Şükr ile Allah adın zikr eyleyen 5115 Ol

dahı bitdi tamâm oldu tamâm / İşiden söz ma'nisin aldı tamâm Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine /
Râyigân nedür cihânda sor yine Bir dahı var râyigân hön nedür ol / Diñle imdi eydeyüm nitedür ol
Addur ol kim urınur bu hâs u 'âm / Toptoludur şark u garb u Rûm u Şâm Kim kimüñ adın dilerse
urınur / Ad bulunmaz diyüben kim yirinür 5120

Hôhi peygâMBER hohî sultân adın / Virür oğlına dilerse han adın Hâh görklü hatun adın kızına /
Virür ol bakmaz kimesne sözine Kankı alpuñ kim dilerse adını / Dakınur hiç sanmadın halk udını Bu

‘acebdür kimse ‘ayb urmaz aña / Hiç eyitmez uşbu ad kandan saña Râyigândur bay u yohsul düpdüzi / Satun ad almış degül oğlu kızı 5125 Adı kimse kimseneden korımaz / Bulmadum dip kimse adsuz yorımaz 263

Bî-bahâdur kim gerekse ol alur / Beg adın kul bay adın yohsul alur Pes bu iş hak’dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni‘met-durur Kanı bu ni‘metlere şükr eyleyen / Şükr ile Allah adın zıkr eyleyen Bir dahı vardur bahâsuz râyigân / Bî-bahâdur ol ‘azîzken kamudan 5130 Anı dahı şerhi birle eydem uş / Añlaya kimde ki varsa akl u hûş

Aç kulaguñ diñle imdi cân-ıla / Şerhidüben eydeyüm kıldan kıla Şerh-ile çün işidesin adını / Bilesin andan bu ma‘nî dadını Şoldur ol kim halk güvenür Tañrı’ya / Her biri Tañrı benüm dir bî-riyâ Hem ben anuñ kulıyam dip sevinür / Hôş olur göñli anuñla avınur 5135

Kimse eytmez neñ-durur Tañrı senüñ / Yohsa hôt ne lâyıksın sen anuñ Ol benüm Tañrı’-m-durur benven kulı / Böyle diyüp kimse ırmaz yohsulı Râyigândur ol benüm Tañrı’-m dimek / Hem ben anuñ dimege yokdur emek Cümle ‘âlem halkınuñ şoldur sözi / Ol benümdür dimege boldur sözi Bay u yohsul hâs u ‘âm ulu kiçi / Ben anuñvan ol benümdür diyiçi 5140

Kimi andan derdine ister devâ / Kimi eydür hâcetüm kılğıl revâ Kimi eydür mâl u ni‘met vir baña / Kamu kullardan yakınavan ben saña Kimi eydür ben senüñven sen benüm / Senüñ-ile diri yörür bu tenüm Cümle millet bilür anı kendünüñ / Ol-durur sermâyesi cümle dinüñ Râyigândur kendünüñ bilmek anı / Kimse yıgımaz ben anunvan diyeni 5145

Pes bu iş hak’dan bize rahmet-durur / Bî-hisâb u bî-bahâ ni‘met-durur Kanı bu ni‘metlere şükr eyleyen / Şükr-ile Allah adın zıkr eyleyen Ol yidi ni‘met ki hak virdi bize / Şerhi birle uş tamâm geldi söze Takrîr olup ma‘nisi öñden soña / Ma‘lûm oldı kim bahâ yokdur aña 264

Yokdur ol ni‘metlere hergiz bahâ / İlla şol kim şükr idesin Allah’a 5150

Şükr iderseñ artura bahşâyışüñ / Lâyık ola hazret’e her bir işüñ *Ve’skürû ni‘meta’llâhi in-küntüm iyyâhu*

ta‘budûne 16/114

Şükr ulu tâ‘at-durur sen kıl anı / Yarlıgar hak şeksüz anı kılanı Şükr içün yarlıgadı hak Âdem’i / Pes hemîşe şükr idendür âdemî

‘Âşık’a vâcib-durur şükr eylemek / Şükr ile Allah adın zıkr eylemek Hak aña tapdurdı bu ni‘metleri / Ol eserden eytdi bu hikmetleri 5155

Pes revâdur her nefesde şükr aña / Şükr ile geçsün günü öñden soña Ol şükürden hak bizi ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM RÛh-I İNSÂNİ NE

VECH İLE NÜZÛL İDÜP KÂLIB-I

BEDENDE SÂKİN OLDI

Yine geldi göñlüme bir vasf-ı hâl / Kim bu hâlden hâsıl olur asl-ı hâl Bilinür bu sûrete cân geldüğü / Kankı menzilden ü kandan geldüğü Niçe geldi niçe menzil gördi cân / İrdüğü menzile niçe vardı cân 5160 Ne

işe geldi vü bunda n’eyledi / Ne haber virdi vü ne söz söyledi Bir bir eydem ‘ışk-ıla diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘ninin anlar-ısañ Diñle imdi eydeyüm cân hâlini / Anuñ ol hazretdagı ahvâlini Kim bu cân ol evde niçeydi mukîm / Bunda ne’çün viribidi ol Kadîm Cân ol evde hakk’ıla durmuş-ıdı / Takdir içinde kadem urmuş-ıdı 5165

Kaçaru takdîr dönerse ol dakı / Böyle dönerdi vü gözlerdi hak’ı 265

Bir işâret gelmegine intizâr / Durmuş-ıdı ol latîf ü ihtiyâr Geldi Allah’dan işâret bî-zebân / Eydi vargıl ‘âleme dutğıl mekân Pes gerek kim dirgüresin tenleri / Getüresin cünbişe meskenleri Göz olasın görklülerüñ yüzine / Nûr viresin gevdelereñ gözine 5170

Dil içinde söyleyesin sözleri / Hem kulaktan dinleyesin sözleri Virmek almak kamusu sende ola / Kanda varsañ dirlik ol tende ola Çün Çalap'dan bu işâret cânlara / Oldı cân 'azm itdi bu erkânlara Bu çehâr erkân ki vardur dünyede / Câna merkezdür ü merkeb iy dede Kamusıyla cân çü 'azm itdi berü / Tañrı'nuñ emri-y-ile gitdi ilerü 5175

'Ulvideyken süfliye indi revân / Başu üzre Âdem'ün kondı hemân Gördi bir gevde yatur heybet ulu / Añlayu bakdı içi hikmet tolu Çün tefahhus itdi ol hikmetleri / Eytdi kim zî Tañrı'nuñ kudretleri Gördi vardur gevdede yidi durak / Birbirine hem yakındur hem ırak Zâhirâ baksañ nikâbdur sûreti / Yok-durur hergiz hünerde nisbeti 5180

Bu yidi menzilde var yidi hüner / Geh göge agar her biri vü gâh iner Cân çü gördi bu işi hôş añladı / Zî 'aceb tahtdur diyüben tañladı Kamusıyla oldı çün destûr-ı hak / Girdi ol cân, cân öñinçe nûr-ı hak Girdi nûr ardınça cân ol gevdeye / Bir işit anda neye ograr neye Ne görür ol yidi menzilde bu cân / Diñle imdi eydeyüm bir bir 'ayân 5185

Cân çü evvel menzile irdi tamâm / Gördi muhkem yapılpdur bir makâm Hôş müdevver kubbe vü hôş mu'teber / İçi yavlak giñ ü taşı muhtasar Hem müdevver hem mücevvef hem tolu / Daşrasu kiçik içi yavlak ulu Şöyle giñdür kim yidi kat gök sıgar / Yagı görmez mu'teber muhkem hisâr 266

Genc-i fikret toptolu ol kal'ada / Re'y ü tedbîr ü cidâl u 'arbede 5190

Hem mükerrem hem müzeyyen hem azîz / Gördi ni'met vardur anda key semiz Bu evi sordı bu kez cân ol nura / Eytdi bunda kim gele vü kim tura Bu makâmıñ issi kimdür eyt baña / Ol baña yoldaş gerekdür ben aña Nûr eyitdi 'akl evidür bu makâm / Ol gerek yoldaş ola saña müdâm Bile olup başarasız her işi / Kayguyı vü şâdiyi vü teşvişi 5195

Çün bu sözi cân işitdi oldı şâd / Hem bu sözün ma'nisinden aldı dad Geçdi bu kez cân ikinci menzile / İleyinçe hak nurı vardı bile Cân ikinci menzili çün añladı / Hem 'aceblep anı dahı tañladı Gördi bir ev iki kapu açılır / Bu kapudan ol kapuya geçilür Hem içerü evde yol var giresi / Evde yir var çok nesene turası 5200

Cân eyitdi bunda iş var şek degül / hâliyâ bu iki kapu dek degül Pes bu kez cân nûra sordı bu işi / Eytdi bu ne kapulardur iy kişi Nûr eyitdi cânâ uşbu kapular / Şol-durur kim olısar sâhib-haber Şol haber kim Tañrı'dan emr olısar / Saña uşbu kapulardan geliser Bu iki yoldan gele her dem hitâb / Hem işâret hem bişâret hem 'itâb 5205

Çünkü nûrdan cân bu sözi añladı / Zî 'aceb hikmet diyüben tañladı Geçdi bu kez cân üçinçi menzile / Yine vardı ol nûr öñinçe bile Cân çü irdi ol eve basdı ayak / Gördi kim ol ev dahı bir hôş durak Açılıpdur iki çifte pencere / Câm urılmış ag kara hôş kañçara Bu eve andan düşer her dem ışık / Hem bezekdür sûrete hem yaraşuk 5210

Şâdi vü gam giriser andan eve / Hem mihir sevdüğünü andan seve Çün yene bu hikmeti cân añladı / Çok ta'accüb eyledi çok tañladı 267

Yine sordı ol nura cân bu işi / Eytdi uşbu ne makâmdur iy kişi Nûr eyitdi bu makâm şoldur saña / Kim sen andan bakıarsın dört yaña Görisersin Tañrı'nuñ kudretlerin / Alıarsın 'ilm-ile hikmetlerin 5215 Bakıarsın görklü yüzler üstine / Şöyle kim döstlar bakadur döstına Hôş teferrüc idisersin 'âlemi / Hem tasarruf kılıarsın âdemi Çün bu sözi nûr dilinden aldı cân / Hem sevindi şâd olup hem geldi cân Vardı dördinçi makâma durmaga / Anı dahı görmege vü sormaga Çünki cân 'azm eyledi ol menzile / Yine vardı cân öñinçe nûr bile 5220

Cân bu kez ol menzile kıldı nazar / Gördi dartilmiş iki dervâze var İki zûkak uzunınça dartilup / Ağız açuk üsti muhkem örtilüp Yüz içinde yapılpdur sed gibi / Beñzemez ayruk makâma tertibi Yine sordı ol nura cân bu işi / Eytdi uşbu ne makâmdur iy kişi Kamu evlerden bu ev ayruksırak / Ev içinden kapuya yavlak ırak 5225

Nûr eyitdi Tañrı'nuñ kudret yili / Olısar ilçu saña budur yolu İrgüre hak'dan saña her dem nevâ /

Kim bu evde olmayasın bî-nevâ Sen dahı anuñ-ıla şükr ü niyâz / Gönderesin kendüzüñden gizlü râz
Hem senüñ dirliğüñe tanuk ola / Gevde uyursa ol uyanuk ola Hem saña gökçek yiyiler irgüre / ‘Âlem
içre kanda bulsa dirşüre 5230

Çünkü nûrdan cân bu sözi añladı / Hem sevindi şâd olup hem tañladı Geçdi bu kez ol bişinçi
menzile / Yine vardı cân öñinçe nûr-ıla Cân görür ol evde bir hôt kapu var / Şöyle uludur ki ne gelse
sıgar Ev içinden yol geçer hem ilerü / Girür ol yol içerüden içerü Bir kişi var ev içinde hî büker /
Bükdüginçe taşra evden dür döker 268

5235 Yine

sordı ol nura cân bu işi / Eytdi uşbu ne makâmdur iy kişi Eyt baña bu ne makâmdur ne ola / Ne
eve beñzer bu ne beñzer yola Nûr eytdi cânâ bilgil bu makâm / Şol makâmdur ki gele cümle ta‘âm
Bunda hal olup vire lezzetlerin / Kim bilesin Tañrı’nuñ ni‘metlerin Bu sarâyuñ oldur ulu kapusı /
Kanda bite ol kapunuñ tapusı 5240

Niçeler ol kapuya kul olısar / Ne dilerse ol kapu ol olısar Bundagı ol oynayan büken kişi /
Yapısar hem yıkısar cümle işi Tañrı birdür ol diyüp söyleyiser / Tañrı ‘ilmin takrîr ol eyleyiser Nûr
dilinden çün bu sözi aldı cân / Bu söze yavlak ta‘accüb kıldı cân Çünkü bildi ma‘niyi tahkîk-ile /
Geçdi gitdi ileyinçe nûr bile 5245

Geçdi cân andan dahı vardı ilerü / Degdi altınçı eve girdi içerü Gördi bu kez ev içi bir hôt
sarây / Kârubâr bağlamaga yavlak kolay Hücreler var bî-hisâb u bî-şimâr / Her ne kim getrür-iseñ
anda sıgar Yir var anda cümle dürlü ni‘mete / Ya‘ni kim Kur‘ân u ‘ilm ü hikmete Hem safâ vü hem
küdüret anda bol / Hayr u şerrüñ yiri vardur sag u sol 5250

Kîne vü buhl u hased kibr ü riyâ / İ‘tikâd ihlâs u îmân Tañrı’ya Ol sarayda kamusı yazlu-durur /
Gerçi kim fi‘li henüz gizlü-durur Yine sordı ol nura cân bu işi / Eytdi uşbu ne makâmdur iy kişi Nûr
eytdi bu sarâyuñdur senüñ / Mu‘teber mülküñ ü yigrek meskenüñ

‘İlm ü hikmet cümle bunda cem‘ ola / Hem imân ol cem‘ içinde şem‘ ola 5255

Hem küdüret hem hased hem kibr ü kîn / Bundadur dirnekleri olma emîn Bu sarayda niçe işler
bitiser / Niçelerüñ bagrı yanup tütiser Niçelerüñ cânı bundan hazret’e / Ulaşısar bî-gümân ol rahmete
269

Bu sarayda kopıyardur cümle iş / Ulu dirnek bunda ola yaz u kış

Nûr dilinden cân çü bildi bu işi / Hem sevindi hem yidi bu teşvişi 5260

Yine geçdi getdi andan nûr-ıla / Vardı bu kez ol yidinçi menzile Gördi ol bir tahtgâhdur
muhtasar / Lîki kuvvet gizlü anda mu‘teber Cümle cism anuñ-ıla dâyim-durur / Niçe ol kâyim beden
kâyim-durur *İnne fi‘cesedi ibni âdeme muzgaten*

izâ saluhat saluha’l-cesedehâ

Orta yirde aslu bir kandil gibi / Beñzemez ayruk makâma tertibi Taş yüzinden tartılupdur bârgâh
/ İç yüzünden hôt müsemmen tahtgâh 5265

Hem mücevvedür içi hem tolu kan / Bu işe yavlak ta‘accüb kıldı cân Pes yene sordı nura cân bu
iş / Eytdi uşbu ne makâmdur iy kişi Nûr eytdi bu senüñ tahtuñ-durur / Ayrug evlerde kamu rahtuñ-
durur Çünkü geldüñ bu eve durmak gerek / Pâdişâhsın tahta oturmak gerek Sen otur hükmüñ yayılsun
illere / Ya‘ni kim ayaklara vü ellere 5270

Cümle a‘zâ hükmüñe fermân ola / Lâcerem taht üzre çün sultân ola Sen otur bu taht bezensün şâh
ile / Muhkem eyle ‘ahdüñi Allah ile Hem gönül hem ‘akl hem îmân dakı / Yoldaş olup añdura her
dem hakı Olmaya kim nefsdan ögüt alasın / ‘Âkıbet sen hak’dan udlu kalasın Çü bu pendü nûr dilinden
aldı cân / Agdı ol tahta vü anda kaldı cân 5275 Geçdi cân tahtına çün dutdı makâm / Şehr kavmi
didiler cümle tamâm Hükmini yaydı bu cümle sûrete / Kim iresi bu ‘acâyib hikmete Ol yidi ev uş
tamâm oldı tamâm / Şerhi birle dile geldi her makâm Ma‘lûm oldı cân işi niçe’ydügi / Ne makâmdan

geldügi vü ne'ydügi 270

Vasf-1 hâldür uşbu kim eytdüm saña / Çi sañadur bu hikâyet çi baña 5280

Kendü hâlümdür saña şerhitdügüm / Gördüğüm işdür bu bir bir eytdüğüm Sen dahı bu hikmete irdüñ-ise / hak digil beñçileyin gördüñ-ise Âdemî oldur ki hâlin añlaya / Yöridük yirlerde yolın añlaya Kandadur kandan gelür kança gider / Her makâmda kim irer n'eyler n'ider Şunu bilendür bilen kendüzini / Ne haber virürse diñler sözini 5285

Şol ki hak añdı mükerrem âdemi / Anuñ-ıçun eyledi bu 'âlemi *Velekad kerremnâ benî âdeme* 17/70

Ol bu sûret içre dek bir ad-durur / Çok surat vardur kim anda yâd-durur Âdemî ma'nî-durur sûret degül / Anuñ-ıçun cümle sûret oldı kul

'Âşık'a bu ma'ni yâr olmış-ıdı / Biriküben sûrete gelmiş-idi Yine sûretten gidiçek cân-ıla / Yoldaş olup varısar ol menzile 5290 hak bizi ol ma'niden ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun

DOKUZINÇI DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM NEFS-İ İNSÂNİ BİR
CEVHERDÜR MÜTEHARRİKDÜR VE VÜ-
CÛD-I ÂDEMDE YİDİ MENZİL VAR BAŞ-
DAN AYAGA VE NEFS YİTMİŞ İLE DE-
GİR BU YİDİ MENZİLDE MAKÂM İDER
VE KUVVETİ ARTAR VE ANDAN SON-
RA AZ AZ VATAN-I ASLİSİNE DÖNER

Bir hikâyet eydeyüm senden saña / Yâdigâr olsun bu söz benden saña 271

Bu hikâyetden bilesin hâlünü / Añlayasın niçedür ahvâlünü Hem bilesin bu işi sen söz ile / Hem işüñ fi'lüñ göresin göz ile Hem göresin kendüzünüde bu işi / Hem bilesin niçedür her bir kişi 5295

Çün bu sûret hâlini añlayasın / Kendüzünü kendüzünü tañlayasın Bilesin bu nefis ile sûret işin / Nitedür yoldaşlığı yazın kışın Nefs-ile sûret nedür eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Ol zamân kim hak yaratdı 'âlemi / Hem yaratdı 'âlem içre Âdem'i Cismi toprakdan yaratdı ol İlâh / Eyledi ol nefis-içün hış tahtgâh 5300

Toprağı çün Âdem olmak diledi / Nefs-ile cân geldi cismi eyledi Cân-ı 'ulvî 'ulviden indi tene / Geldi başdan yañadın kondı tene Girdi başdan dutdı yürekde makâm / hükmi birle gevdeyi dutdı tamâm Nefs-i süflî süflidendür cevheri / Kibr ü kîne cümle anuñ leşkeri Çünkü bitdi süfliden nefis ü hevâ / Sûrete gelmek anın oldı revâ 5305

Geldi âdem sûretine emr-ile / Kim bile yoldaş ola bu 'ömr-ile Urdı hayme kondı ayag altına / Kasdı şol kim kalka baş üzre bine Bu ayaktan tâ çıkınça başa ol / Niçe dürlü hikmete sataşa ol Cism içinde ne görür eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Cism içinde yidi menzil var tamâm / Her birinde var bu nefse bir makâm 5310

Yidi menzilde bular n'eyler n'ider / Eydeyüm bir bir saña niçe gider Çünkü tıfl oğlan gelür bu dünyaya / Ulalur günden güne aydan aya Ol zamân bu nefis dahı tende olur / Lîki tahtı ayag altında olur Nefsüñ evvel menzili bu gevdede / Ayag altıdur hakikat iy dede Şol depinmek kamusı andan-durur / Sanmagıl kim yaluñuz cândan-durur 272

5315 Sûd

emen

şol nâ-resîde oğlanuñ / Ayagındadur ol uhtın nefis anuñ Anuñ-ıçun durmadın harket kılur / Kim bu nefis geldük yire harket gelür Pes ayakdur nefisüñ evvel menzili / İlkin anda geldi urdı mahfili Geçdi bu kez nefis ikinci menzile / Yine vardı harket anuñla bile Nefsün incükdür ikinci menzili / Geldi bu kez anda kurdı mahfili 5320

Kuvvet-i nefis incüğe geldi bu kez / Hem yörür hem yügürür oldı bu kez Kalkdı oğlan ayaga bindi durur / Kançaru virbir-iseñ yügrür varur Sanki bu incükdedür nefisüñ atı / Zıraol dem andadur nefis kuvveti Nefs irişdük yir gerek kuvvet duta / Kuvvetinden hem

anuñ kuvvet bite Nefs bu tende key dürüst cevher-durur / Sûreti ger mâde vü ger ner-durur 5325 Niçe sûret olur-ısa nefis için / Komaz işler harketin ü cünbişin Çün bu nefis incükde baldırda-y-iken / Yügrür armaz dün ü gündüz uşbu ten Tâ varınça oğlan on dört yaşına / Nefs çıkar uylug uçı diz başına Çıkdı dizden nefis girdi uyluga / Bir gör andan dağı ne işler doga Nefsün uylukdur üçinçi menzili / Vardı bu kez anda kurdı mahfili 5330

Nefs çün irdi uyluga basdı kadem / Ârzu vü işret kılur her dem-be-dem Hem hevâ vü hem heves hem ‘ayş u nûş / Kılur oldı her zamân her lahza cûş

‘Işk u bâzî ‘işret ü bûs u kenâr / Bitdi cândan gitdi ârâm u karâr Tâ varınça nefis uylukdan bile / Bu gönül pervâz urur uçar bile Bile varınça bu nefsün işleri / Fâsid işdür harket ü cünbişleri 5335

Çün yigirmi iki yaşa degdi hâl / Nefs oturdu tahta ilden aldı mâl İli uylukdur bu nefsün tahtı bil / Tahta kim otursa anuñ olur il Alur uylukdan harâc u harc ider / Tâ geçinçe bildin ol şöyle gider 273

Nefs uylukda vü hem bilde-y-iken / Dün ü gündüz mefsede kovar bu ten Geçdi bildin çıkdı bu kez yagrına / Omzaşur her ne gelürse agzına 5340

Sîne vü yagrın-durur döndinçi evi / Anda varsa nefis olur yavlak kavi Bazular kuvvet dutar gürbüz olur / Bir kişi ol demde sankim yüz olur Ol zamân bu nefis urup dutmak diler / Hiç utuzmak dilemez utmak diler Sîne vü yagrın u bâzû nefis-ile / Biriküp kuvvet birikdürdi bile Cism anuñçun ol zamân kuvvetlüdür / Ger eyüdür kuvveti ger yatlıdur 5345

Ne dutarsa nefis ol uht muhkem dutar / Anuñ-ıçun dutduğun cümle utar Tâ ‘ömür kırka varınça bu kişi / Güce girüp işler olur her işi Hem bahâdurlık dahı kırka degin / Alplık içre kimseye virmez egin Zîra nefsün tahtı ol dem sînedür / Anuñ-ıçun dirliği pür kînedür Çünki kırk yıl oldı nef çıkıdı dile / İmdi gel ondan bu kez ma‘nî dile 5350

Dil-durur nefsün bişinçi menzili / Vardı bu kez anda kurdı mahfili Hem ‘ibâret hem ma‘ânî hem beyân / Dildedür bu şerhü takrîr ol zamân Nefs ol uht dilde kulakda gözdedür / Hem görür hem işidür hem sözdedür Kankı a‘zâ kim aña nefis atlana / Cism içinde ol gerek kuvvetlene Sûretün bu nefis-iledür harketi / harket olduk yirde olur berketi 5355 Kırkdan altmış yaşa varınça tamâm / Dil kulag u göz-durur nefse makâm Söylemek görmek ü işitmek diler / Nefs ol uht bunlarda iş itmek diler Göz kulag u dil anuñ meydânidür / Dirliği rahmânî ger şeytânîdür Çünki ‘ömr irdi bu kez altmış yaşa / Nefs batdı kayguya vü teşvişe Zîra vardı beyniye çıkdı tamâm / ‘Akl evinde taht urup dutdı makâm 5360 Nefsün

altınçı evi beyni-durur / Endişe anda anuñ dîni-durur

274

Çünki beyni ‘akl evidür fikri var / Nefs dahı hem vardı aña oldı yâr Niçe fâsid endişeler yir bile / Fikr iderler ‘âlemi kıldan kıla Gâh uzak sagınç u gâh gussa vü gam / Yir bu nefis olmaz yire her dem-be-dem Geh ogul kız gussası geh yaz u kış / Fâsid endişeler oldı her dem iş

5365 Çünki

altmışdan geçer bu âdemî / Şâdılıklar eksilür artar gamı A‘zalar ma‘zül olur her pîşeden / Göz açamaz ‘akl u cân endişeden

‘Akl-ıla nefis ol zamânda yâr olur / Lîki seyri dükenür yir tar olur Çün kafâ baglu-durur kaçça gide / Gussa yimekdür işi ayruk n’ide Nefsün ol tîz buşduğı şundan-durur / Yiri tardur tarlığı andan-durur 5370 ‘Ömr

irinçe

seksene

şöyle gider / Çünki seksenden geçer bu kez n’ider

Nefs çıkar başdan u baş üzre durur / Çün hevâyîdür havâda taht urur Ol-durur nefsün yidinçi menzili / Vardı bu kez anda kurdı mahfili Nefs gidiçek harketi kalmaz tenün / Bile gider lezzeti her

nesnenüñ Çünkü vardı geçdi bu kez sekseni / Çıkdı başdan düşdi şahsuñ süksüni 5375

Ten yire düşmek diler ü nefis uçar / El işe irmez ü gönülden geçer Nefs havâda ten yire düşmek diler / Anuñ-ıçun egilür bu kad iner İmdi gel bu kez ‘acâyib nesne gör / Ol havâda nefis n’eyler anı sor N’eyledügin n’itdügin eydem saña / Diñlegil bu ma‘niyi batgıl taña Nefs ol uht kim ayak altında idi / Bî-günâh u pâk-idi zîbâ-y-idi 5380 Tâ ki sûret vardı seksen yaşına / Nefs ayakdan girdi çıkdı başına Geçdi taht urdı havâda oturur / hâl içinde hayr u şer iş bitürür Nefs ki tende yidi menzil eyledi / Yidi yirde kondı mahfil eyledi Bu yidi menzilde nefsuñ dirliği / Biriküp ‘ışka biterse birliği 275

Hem dutarsa ‘ışk-ıla hak emrini / Emr içinde geçürürse ‘ömrini 5385 Çün

çıka başdan havâda taht ura / Gözgülü olan cânâ karşı hôş dura Cân göre ol gözgüden ahvâlini / Âhiretde ne olısar hâlini Çün ‘amel arı ola nefis arına / Her dem Allah nûrı anda görine Cân baka andan göre hak nûrını / Hem bile uçmakda kendü yirini Lâcerem kim ol yaña meyl eyleye / Anı aña her dem anı söyleye 5390

hasreti vü arzusu hem ol ola / hazret’e varmaga meyli bol ola Yohsa ger nefis arı dirilmez-ise / hazret’e lâyık ‘amel kılmaz-ise Çün çıka başdan havâda yir duta / Cânı hiç bakdurmaya ol hazret’e Şol bulıt kim gün yüzün örter ola / Hem bu nefis andan dahı bedter ola Kaplaya cânı hak’a bakdurmaya / Cân gözi ol hazret’i hiç görmeye 5395

Çünkü nefsuñ fi‘li cânı kapladı / Âhiretten yaña yolın bağladı Lâcerem ol cân döne dünyâ dapa / Dünyayı büt idine dün gün tapa Çünkü yönin dünyaya dutdı bu cân / Geçmiş işin aña her dem her zamân Eyde iy hayf u dirîgâ kanı ol / ‘İşret ü ma‘şûk u sâki sag u sol Geçdi benden ayrug el ırmeyiser / Ger sunarsam sûret el virmeyiser 5400 Uşbu hasret ârzusunda cân vire / hak didârın ol kişi kanda göre Yidi menzil tende nefis urmuş-ıdı / Yidi yirde eglenüp durmuş-ıdı Çün bularda nefis arı dirlik süre / Cânı Allah rahmetine ırgüre Yohsa olursa pelîd ü mefsede / ‘Ömri bu hâlde geçerse dünyede

‘Âkıbet tamu ola menzil aña / Añlagıl uşbu işi batgıl taña 5405

Pes bilüñ kim arı dirlik arıdur / Er yolın bu arı dirlik arıdur Her kim erdür girsün arı dirliğe / Arı dirlik issi irdi erlige 276

Kimsenüñ kim dirliği arı degül / Biñ du‘â kılsa biri olmaz kabûl Hak sever hem arıyı hem tâyibi / Anuñ-ıçun oldı su hak nâyibi *İnna’llâhe yuhıbbu’t-tevvâbîne ve yuhıbbu’l-mutetahhirîne 2/222* Arılık oldur ki hak ‘ışkı-y-ıla / Cân u ten yoldaş ola dün gün bile 5410 Tenleri arı suya yunmak dutar / Cânları ‘ışk odına yanmak dutar *Ve enzelnâ mine’s-semâ’i mâ’en tahûran 25/48*

Cân u ten küllî ol uhtın arına / Kim gele emr-i şerî‘at yirine Emr-ile ol bisleye îmânını / ‘İşk-ıla hem tâze duta cânını Tañrı andan râzı ola lâcerem / İredura dem-be-dem fazl u kerem Hem dahı ol ulular hoşnûd ola / ‘Âkıbet anuñ işi mahmûd ola 5415 ‘Âşık’uñ şoldur temennâsı müdâm / Arı dirlikde duta cânı makâm Arılarla biriküben bu yola / Tâ ebed ayrılmadın yoldaş ola İy Hudâyâ sen hidâyet vir bize / Mübtelâ kaldug u feryâd ir bize Senüñ ile saña irmek rûzı kıl / Tefvîkuñ olsun kamu yirde delîl ONINÇI DÂSİTÂN YİDİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I SEYR-İ SÜLÛK-İ SÂLİK İDER BİL

KİM SÂLİK SÜLÛKİNDE YİDİ MENZİLE

İRER VE HER BİR MENZİLDE AÑA MÂNİ‘

ÂRIZ OLUR YİDİ YOLDAŞ-I SÂDİK

GELÜR ANI MENZİLE İRİŞDÜRÜR HAK

SÛBHÂNEHU CIVÂRINDA

Yine geldi gönüme bir vâsf-ı hâl / Kim bu sözden añlanur ol asl-ı hâl 277

5420

Eydiserem kendü hâlüm vâsfını / hâllerüñ hâlin ü vâsfuñ aslını Cân çü kendü kendüden gayb

olmaya / Kendü hâlin söylese ‘ayb olmaya Yol eri yolda ne var görmek gerek / Sorana bir bir nişân
virmek gerek İmdi ben gördüğümü önden soña / Şerhi birle eydeyüm bir bir saña Niçe menzil
görübün geçdüğümü / Niçe yirde konuban göçdüğümü 5425

Takrir eylep eydeyüm diñler-iseñ / Diñleyüp söz ma‘ninin añlar-ısañ Ol zamân kim yog-ıdı bu
nüñ felek / Gelmedükdi sûrete ins ü melek Anda biz hak varlığıyla var-ıduk / Ol zibâ dildâr-ılan
dildâr-ıduk Orta yirde yog-ıdı hiç ayrılık / Ne firâk u ne ölüm ne sayrılık Vahdet ü yigânalıkdı
hâlümüz / Neye degdi bir işit ahvâlümüz 5430

Çün Çalap’dan takdir oldı bu işe / Kim bu cânlar ayrıla taşra düşe Viribidi her birin bir sûrete /
Bir nazar kıl bu ‘acâyib kudrete Bu suratda her biri ne oldılar / Ayrılık evinde niçe kaldılar Şerhi
birle eydeyim bir bir ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân Ol zamân kim sûrete geldi bular / Perde
düşdi ortaya kaldı bular 5435

Girü geçmek olmadı ol perdeden / Kim geçiser gitmeye çün ortadan N’eylesün çün perdeler
dutdı yolu / Geçmege hî kimsenüñ irmez eli Her biri bir reng içinden ‘ahd ider / Geçmege bu
perdelerden cehd ider Güçlü gücü yitdüginçe dürişür / Kimi kalur yolda kimi irişür İmdi ben kendü
sözüm söyleyeyüm / Yolda ne gördümse şerheyleyeyüm 5440 Sen

dahı bundan kıyâs it hâlünü / Kim bilesin niçedür ahvâlünü Ol zamân kim ten baña oldı durak /
Perde düşdi ortaya kaldum ırak Diledüm kim yine varaydum aña / Yönümi dutdum girü andın yaña
278

Öğümü dirdüm ü geldüm hâlüme / Gözümi açdum u bakdum yoluma Yolda gördüm yidi yirde
perde var / Cümle ‘âlem kalmış anda zâr u zâr 5445 Perde

ardında kalupdur ins ü cân / Ben dahı miskîn ü ‘âciz nâ-tüvân Diledüm ol perdelerden geçmege /
Kendüzüm bu ins ü cândan seçmege Pes kefâret istedüm bu rence ben / N’eyleyim kim irişem ol
gence ben N’eyleyim bu perdelerden kurtulam / Girü kendü ma‘denüme yol bulam Çünkü anda
varmaga yol istedüm / Geldüm evvel kendü hâlüm irdedüm 5450

Ya‘ni bilmekçün ki bu perde nedür / Añladum kim yidi nesne perdedür Cümle kendü varlığum
perde baña / Beni komaz kim varam dōstdan yaña Kendüzüm kendüzüme perde-y-imiş / Bir işit ol
perdeler gör ne-y-imiş

Yidi perde adlu adıyla ‘ayân / Biri sûret biri nefis ü biri cân Hem gönül hem ‘akl u hem ‘ışk u
hevâ / Perdelerdür cümle çün dünya kova 5455

Biri hōd bellü rızâ-yı hak-durur / Anı basup geçmege yol yok-durur Râzı kimden olmadıysa ol
Celîl / hazret’e yol bulmadı kaldı zelîl *Fe-inna’llâhe lâ-yerzâ ‘ani’l kavmi’l-fâsıkîne 9/96*

Kendüzümde çün bu yidi nesneyi / Perde buldum diledüm bu perdeyi Götürem dōstdan
yanumdan giderem / Baña mâni‘ olmaya dōsta varam Geldüm evvel sûreti terk itmege / Ya‘ni yolda
bıraguban gitmege 5460

Eytdüm iy sûret sefer düşdi baña / Dōstı añdum giderem dōstdan yaña Gel bile gitlüm benümle
yâr-ısañ / Yohsa terk idem seni agyâr-ısañ Sûret eydür ben hak’ı bilmez miyem / Sen varursın ben
bile gelmez miyem Bini niçün terk idersin itmegil / Merkebüñven yolda koyup gitmegil Bir biş on gün
güy baña kim yitilem / Ba‘d-ez-ân altuñda okça atılam 279

5465

Niçe günler güydüm aña olmadı / Ol ho bini aldar-ımış gelmedi Varduginça berk yapışdı
dünyaya / Kasdı oldur kim beni yoldan koya Bellü bildüm kim benümle gidemez / Berk dutupdur
dünyayı terk idemez Geçdi ‘ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile Çünkü
sûret aslı toprakdan-durur / Top ırakdandır yakın kanda gelür 5470 Kodum

anı kendüye kaldı ırak / Ben yene dōst yolına kıldum yarak Pes bu kez ol sözi nefse söyledüm /
Ol yola bu nefside‘vet eyledüm Eytdüm iy nefis ben kuşandum ol yola / Yâr-ısañ gelgil bile gitlüm

bile Yohsa gelmezseñ seni terk iderem / Bile gelmez yoldaşı ben n'iderem Nefs baña eydür beni terk itmegil / Çâşnigîrven saña koyup gitmegil 5475 Ben

hak'ı bilmez miyem kim varmayam / Kulam âhir nite boyun virmeyem Gel birez gün güy baña kim cem' olam / Ba'd-ez-ân yanam yoluñda şem' olam Nefse bakdum dirliği şoldur hemân / Ben bu ikrâr üzre güydüm bir zamân Dünyayı vardukça berk dutdı dakı / Şöyle müstagrak ki hîç añmaz hak'ı Yâr sandum ben anı agyâr-ı mış / Bile gitlüm dip beni aldar-ı mış

5480

Geçdi 'ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile Çünkü nefsüñ udı yok hem korkusu / Añladum kim gitmedük ol hôr husu Kodum anı kaldı ol hôr hû-y-ıla / Ben yine girdüm yola korhu-y-ıla Geldi bu kez 'akla tuş oldu yolum / Anı da'vet kıldı bu kez bu dilüm Eytdüm iy 'aklum benümle gel bile / Dôsta gitlüm baña yoldaş ol bile 5485

Yohsa gelmezseñ seni terk iderem / Hîç karârım kalmadı ben giderem

'Aklum eydür bu sözi söylemegil / Nâyibüñven beni terk eylemegil Sen varursın dôsta ben ne'yçün kalam / Kankı gün kim dir-iseñ yoldaş olam 280

İlla birkaç gün baña güy durayım / Tagı lupvan kendüzüm dirşüreyim Ba'd-ez-ân yoldaş olup gitlüm bile / Kul olam kullık kılam kıldan kıla 5490

Yine güydüm bu söze çok rûzigâr / Yirine gelsün diyip kavlı u karâr Niçe güydümse 'akıl dirilmedi / Gelmedi 'ahde vefâ hîç kılmadı Gün günin artdı dahı endîşesi / Dünya kovmak oldu küllî pîşesi Eyle dutmuş dünyayı terk idemez / Dek beni egler velîkin gidemez Geçdi 'ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile 5495 Çün

'akıl hîd kendü ayak bağıdır / Dünyayı çün dutdı kanda tagıdır Kodum anı fikri birle kaldı ol / Geldi bu kez göñüle tuş oldu yol Göñli dahı da'vet itdüm ol yola / Gel didüm dôstdan yaña gitlüm bile Sen ahir dôstdan tayaran var-durur / Dôstı bilen bunda durmak 'âr-durur Gel bile gitlüm ta'allül kılmagıl / Dünyaya meyl eyleyüp ayrılmagıl 5500 Ayrılsañ sini dahı terk idem / Dôst çü bini okıyupdur ben n'idem Göñlüm eydür Allah Allah gitmegil / Ben hazîneñven senüñ terk itmegil Dôsta neyçün varmayam ben ma'ni ne / Dôstı koyup dünya sevmek ya'ni ne Lîki birkaç gün baña güygil i yâr / Eyle dut kim ben uyurvan sen uyar Meylümü küllî cihândan dartayım / Ba'd-ez-ân yolda yanuñça yortayım 5505

Çünkü göñlüm bu sözi itdi baña / Bir niçe müddet yine güydüm aña Ya'ni eytdüm 'ahdi gelsün yirine / Güymesem kim bile göñlüm yirine Ben güyerem n'ideyüm kim gelmez ol / Meyli vardukça cihâna oldu bol Güydürüben dek beni aldar-ı mış / Kendü gelmez bini yoldan kor-ı mış

Geçdi 'ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile 5510

Çünkü bildüm aldaguçdur bu göñül / Bini egler kendü olmuş nefse kul 281

Kodum anı dahı kendü meyline / Çünkü bildüm maksudı ne meyli ne Ben yine kasd eyledüm dôst yolına / İnşaallah dogru yoldaş bulına Yine ben dôst yolına basdum kadem / Diledüm kim yine ol dôsta gidem Ogradum câna bu kez gör n'eyledüm / Anı dahı yola da'vet eyledüm 5515

Diledüm kim cân baña yoldaş ola / Eytdüm iy cân gel bile gitlüm bile Sen bilürsin yolu dur başla beni / Yoldaş idinmek dilerven ben seni Yâ bile gel yohsa ben uş giderem / Gelmeñ geñsüz seni terk iderem Cânım eydür hâşa kim ben terk olam / Benem oñüñde senüñ kâyim-makâm İlla güygil eksüğüm var düzeyim / Kendüzümü cümle işden üzeyim 5520

Ba'd-ez-ân iltem seni ol hazret'e / İrişesin râhata vü rahmete Niçe güydüm yine ben bu söz-içün / Tâ meger ola diyüp kavli bütün Cân beni güydürdi lîkin gitmedi / Dünyanuñ mi'mârlığın terk itmedi Varduğınça meyli artdı dünyaya / Maksudı ol kim beni yoldan koya Geçdi 'ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile 5525

Çünkü cân bu dünyanuñ mi'mârıdır / Hem surat hem nefis anuñ key yârıdır Sarmaşupdur külli

mülk ü mâl-ıla / Pes kodum anı dahı ol hâl-ıla Cân dahı kaldı bu kez n'itmek gerek / Çâre yok elbette ben gitmek gerek Dôsta gitmek çün baña oldı revâ / Geldi yolum bagladı 'ışk u hevâ Sandum ol 'ışkı baña geldi meger / Dôst dapa gitdügümi bildi meger 5530

Eytdüm iy 'ışk al beni gitlüm bile / Yohsa ben dôsta kılam senden gile El dutışup gitlüm ol dôstdan yaña / Yoldaş olgıl sen baña vü ben saña Sen bilürsin dôsta başla ilt beni / Dôsta iltmezseñ n'iderem ben seni Yâ bile gel yâ seni terk iderem / Dôsta varmaz yoldaşı ben n'iderem 282

'Işk baña eydür anuñ ilçisiyem / Kim gelürse ben aña iltiçiyem 5535

Bini terk itmek saña lâyük degül / Yoldaşuñ benven sözüüm kılğıl kabül İlla birkaç gün baña güyseñ gerek / Uşbu hicret zahmına döyseñ gerek Alınum vardır bu mülkde alayım / Ba'd-ez-ân yanuñça yoldaş olayım Başlayam iltem seni ol hazret'e / Hicretüñ vasl ola küllî vuslata Yine güydüm bunça yıl ben bu söze / Ya'ni 'ışk ilte beni dip ol yüze 5540 Ben

hevâyı 'ışk diyüp aldanmışam / Güydüğüm oldı anı 'ışk sanmışam Niçe kim güydümse hâsıl olmadı / Dünyayı kop benüm-ile gelmedi Geçdi 'ömrüm yoldaşa güymeg-ile / Güydüğüm ne assı çün gelmez bile Çün hevâ 'ışk sûretiyle görünür / Niçeler anuñ soñınça sürinür Niçeleri kodı ol yoldan hevâ / Pes anuñ terki baña oldı revâ 5545 Anı dahı terk idüp geçdüm yene / Ol hevâdan dôst dapa kaçdum yene Söz üküşdür ayrugın kolum bu kez / Ol rızâya ogradı yolum bu kez Gördüm anı dôst yolın almış-durur / Kimi geçürür kimi girü döndürür Pes eytdüm iy rızâ dutgıl elüm / Çünkü geldi saña tuş oldı yolum Yâ bile gel yoldaş olgıl sen baña / Yâhu yol vir varayım dôstdan yana 5550

Didi benden geçmege tâkat gerek / Tâkatı yitmeyene tâ'at gerek Kanı tâkat var mı sende gitmege / Kanı ya tâ'at durup nâz itmege Çün geçüp gitmege yokdur tâkatuñ / Yâ niyâz itmege yokdur tâ'atuñ Pes hakikat bil ki geçmek yok saña / Niçeler bunda kalupdur görseñz Gördüm anda halk durupdur bî-hisâb / Cümle dermânde vü virmezler cevâb 5555

Ne nebî vü ne velî geçmez sözi / Ol rızâ öñinde toprakda yüzi Yüzüm urdum ben dahı ol topraga / hak rızâsından meger rahmet yaga 283

Eytdüm iyvâh kanı ol yoldaşlarum / Kim geçürdüm bunlaruñla yaşlarum Hîç kimesne yok benümle kanı yâr / Agladum kendü hâlüme zâr zâr

'Ömrümi sarf eyledüm ben bunlara / Gelmedi bunlar benümle bu yola 5560 Kanı ol sûret ki merkebdı baña / Anuñ-ıla çapınurdum dört yaña Kaldı benden ortaya düşdi firâk / Aslı toprakdandı kaldı top ırak Kanı nefis kim baña çâşnîgîr-idi / Her iş içinde benümle bir-idi Kaldı benden yâr-iken utanmadı / Dünya sevdi âhiri hîç sanmadı Kanı ol 'akl-ı kifâyet kanı ol / Kim bulurdı cümle dürlü hâle yol 5565 Kaldı benden garra oldı özine / Kendüzi bend oldı ol kendüzine Kanı gönülüm kim hazînedâr-ıdı / Dün ü gündüz ol benümle yâr-ıdı Kaldı benden aldadum mı sandı ol / Dünyaya sarmaşdı vü aldandı ol Kanı cân kim ol yapardı dünyayı / Baña mülk eylerdi her bir nesneyi Kaldı benden sarmaşuban dünyaya / Ya'ni kim mi'mâr ola her nesneye 5570 Kanı ol 'ışk u hevâ vü mefsede / Kim beni eglardi her bir nesnede Kaldı benden 'ışk degülmiş ol hevâ / Anın ol ayrılığı gördi revâ Ben buları yâr sanurdum kanı yâr / Herbiri bir nesne kıldı ihtiyâr Egledi bunlar beni yıldan yıla / Nâzenîn 'ömrüm bular virdi yile

'Âkibet birsi benümle gelmedi / Dôst yolında baña yoldaş olmadı 5575

Ben teni tenhâ vü miskîn eli boş / Dôst rızâsı işiginde kaldum uş

Ol işikte kaldı toprakda yüzüm / Ne elüm var ne dilüm var ne sözüüm Bir işâret irdi ol dem pes baña / Eytdi sen, sen de anı isteseñz Ol-durur dermândeler destgiri / Yir ü gök andan tolu andan diri Anuñ-ıla anı iste anı bul / Aña yalvar ol kıla sözüñ kabül 284

5580 Râzı olduğın dilerseñ ol Celîl / Aña varmaga anı dutgıl delîl Geçüre kendü rızâsından seni / Kendü ala kurtura senden seni Bu işâret beni bîdâr eyledi / Eyle bil kim yog-iken var eyledi Cem' olup kendüzüme dirdüm ögüm / Hôd baña benden yakın istedüğüm *Ve nahnu akrebu ileyhi min*

Ben baña perde-y-imişem añladum / Añlayıçak işbu işi tañladum Bu yidi nesne ki bende var-ıdı / Yâr-ıdı hem yâr-iken agyâr-ıdı Uş tamâm oldı bularuñ takriri / Ma'lum oldı kim niçeymiş her biri Hîç bular yolda baña yâr olmadı / Her biri kaldı benümle gelmedi Niçe varam ben bu yolu yalñuzın / Niçe görem iy 'aceb ol döst yüzün Çün bu yol yalñuz varılmaz mutlakâ / Yalñuzın hîç kimsene irmez hak'a 5590

Bir kulavuz hâcet oldı pes baña / Kim beni bensüz ala ilte aña İstedüm buldum anuñ pertâvını / Aña ol ilte meger bensüz beni Berk yapışdum dutdum anuñ etegin / Ol meger ilte beni dâsta degin Zât içinden hōş münâcât eyledüm / Bî-zebân bî-harf u bî-savt söyledüm Eytdüm iy pertâv-ı hak dutgil elüm / Hōd ne el var ne ayak açgıl yolum 5595

Al beni bensüz ilet andan yaña / Kendüsüz varmak gerek dōstdan yaña Bilmesün bu 'akl u cân u nefis ü dil / Tâ benümle itmeyeler kâl-u-kîl Bu temennâyı çü kıldum bî-zebân / Eyle kim duymadı 'akl u nefis ü cân Ortadan götrildi ol hicr ü firâk / Pes yakın oldı baña cümle yırak Yidi nesne görnügeldi karşudan / Beni kurtardı bu cümle kaygudan 5600

Ol yidi kim bî-vefâ olmuş-ıdı / Yolda yoldaş olmadın kalmış-ıdı 285

Bu yidi dutdı bularuñ yirini / Şerhi birle eydeyüm her birini Gerçi sûret baña yoldaş olmadı / Top irak kaldı yakına gelmedi Sûret oldı uş baña dōst varlığı / Kim ebed hîç olmaya agyârlığı Ger baña ol nefis-i emmâre ki var / Dōst yolında olmadı yoldaş u yâr 5605 Yoldaş oldı nefis-i marziyye baña / Her nefes darter beni dōstdan yaña Gerçi ol 'akl-ı ma'âşî kaldısa / Dünyayı dirmege mâyil oldısa Yoldaş oldı uş baña bu 'akl-ı kül / Cümle işüm redd-iken oldı kabûl Ol gönül kim yoldaşuñvan dir-idi / Gelmez-idi dek beni aldar-idi Gelmediyse bir gönül geldi baña / Kim çeker her dem beni dōstdan yaña 5610 Cân

dahı kim her dem aldardı beni / Yoldaşumken dünyaya dutdı yöni Kaldısa ol oldı rûh-ı kudsi cân / Uş anuñla 'ömrüm oldı câvidân Ol hevâ 'ışk kim baña yoldaş-ıdı / Dünyayı sevmekle başı hōş-ıdı Dünya sevdi kaldısa ol vakti hōş / Dōstı sevmek baña yoldaş oldı uş

Ol rızâ kim bağlamışdı yolumı / Yalvaruban dutmaz-ıdı elümi 5615 Geldi

Allah

fazlı uş açdı yolum / 'Acz-ıla kalmış-iken dutdı elüm

Zâlike fazlu'llâhi yü'tîhi men yeşâ'u

5/54

Aldı bini bensüz ildi ol yire / Kim ne göge beñzer ol yir ne yire Çünki benlik gitdi benden mutlakâ / Bir nazarda bakışum irdi hak'a Cümle varlık mahv olup kaldı bakış / Ol bakışdan hâsıl oldı bâki iş

Gördüm anda bir cihân kim ne cihân / Bî-nihâyetdür nihân-ender-nihân 5620

Gögi göge yiri yire beñzemez / Tagı taşı yol erini eglemez Cümle yol menzil yakın cümle irak / Degşürilmiş vaslata cümle firâk 286

Çünki ben ol mülke vardum bensüzün / Kançaru bakdumsa gördüm dōst yüzün *Ve li'llâhi'l-maşrîku ve'l-magribu fe-eynemâ tuvellû fe semme vechu'llâhi inna'llâhe vâsi'un 'alîmun 2/115.*

Dōst öñinde yire urdum yüzümi / Pes 'aceb gördüm bu kez kendüzümü Ayagum altında buldum gökleri / İleyümde kul gördüm begleri 5625 'Arş-ıla gördüm dururvan bâ-karâr / Çarh-ıla gördüm dönerven bî-karâr Ay u gün gördüm öñümçe yügrişür / Cümle yıldız baña karşı sevnişür Cümle gök ehli yöni benden yaña / Bu benüm ahvâlüme kalmış taña Gördüm olmuşam deñizler gevheri / Yir yüzünde cümle ma'din cevheri Biriküben bitmişem gülzâr-ıla / Bile bitdüm her nebâtdan bâr-ıla 5630

Geh döner benden yaña leyl ü nehâr / Gâh payız oluram u geh nevbahâr Geh dogaram ‘âlem üzre
gün gibi / Geh tunarvan halk içinde dün gibi Geh eserven yil gibi halk üstine / Ugrayam dip ya‘ni ol
dôst dôstına Geh akarvan su gibi ilden ile / Dôstlar alsun dip beni elden ele Geh dutarvan yir gibi
sabr u karâr / Tâ yüzüm basa diyüp ol dogru yâr 5635 Gâh

añılmaz yir ü gök ü ay u gün / Bilmezem höd var mı yok mı dün ü gün Gah oluram cümle
‘âlemden berî / Şâdılıktan fârig u gamdan berî Ol nefesde cümle ‘âlem sehv olur / Hîç añılmaz ‘Âşık
adı mahv olur Kalur ol dôst varlığı bâkî ebed / Bî-hisâb u bî-şimâr u bî-‘aded Uş dükendi ikilik
agyârlığı / Kaldı küllî bâki ol dôst varlığı 5640

Cümlemüz müstagrakuz ol varlığa / İy Hudâyâ kamuyı sen yarlığa Hem Kerîmsin hem Rahîmsin
hem Gafûr / Şükr içinde dut bizi sen yâ Şekûr 287

VE YETLÛHU Fİ'L-CÛZ'İ'S-SÂNİ

TEMME'L-CÛZ'Ü'LEVVELÛ

MİN-DİVÂN-İ ‘ÂŞIK PÂŞÂ

RAHİMEHU'LLÂHU TA‘ÂLÂ

ÂŞIK PAŞA

GARİB-NÂME

288

II/1, I/2

HAZIRLAYAN

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

İstanbul, 2000

289

ÖN SÖZ

1272 yılında Kırşehir’de doğan Âşık Paşa’yı Osmanlı Devleti kurulduğu zaman bütün öğretim ve öğrenimini tamamlamış ve her bakımdan hedefler gösteren bir âlim ve edip olarak görmekteyiz. Bu itibarla o, devrin tek ideologu olarak karşımıza çıkar. Hâl böyle olunca Türk milleti, bu kargaşa ve kuruluş günlerinde kendisinden çok şeyler beklemektedir. Âşık Paşa bu beklentileri boşa çıkarmaz. Fikir ve kalem yönü ile o günün idarecilerinin yanında yer alarak gelecek Türk devletinin her bakımdan temellenip şekillenmesinde rol oynar. Başta idareci üzerinde durur.

Padişahsız ülkenin yasa boğulacağını söyler. Hükümdarlıkta soy temizliği, cömertlik, cesaret, adalet, merhamet ve güven duygusu verme gibi esasları işaret ederken, kurulacak orduda alplığın dokuz şartını da sıralar ve bunları âlimlerde bulunması gereken özelliklerle tamamlar. Her sınıftan insana söz ve eserleri ile yol gösterir.

İnsanın nasıl olması gerektiğini, tasavvufî hayatın uyşukluk olmadığını ve gazilik duygusunu en üst seviyede herkesin yaşamasını o öğütler. İlmi ön plânda tutar. İnsan olmanın yollarını gösterir.

Âşık Paşa bunları anlatırken ifade şekli olarak nazmı seçer. On bin beş yüz doksan iki beyitten meydana gelen *Garib-nâme* adlı eserini yazar. Böylece, Yunus Emre’ye paralel olarak, telif eserlerde öncülük eder. Türk fikir hayatını, her bakımdan üzerine alır. Edebiyatımızın temellenip şekillenmesinde bu yönü ile de önemli rol oynar. Celâleddîn-i Rumî gibi âlimlerin yolunu izler. XIV. yüzyıldan itibaren Osmanlı sahasında gelişecek olan Türk Edebiyatı ilk ışıklarını onun eserinden alır. *Yûsuf ve Zeliha*, *Leylâ İle Mecnun* gibi aşk hikâyelerini ilk defa o yazar. *Mevlid*, *mirac-nâme* gibi konuları da en önce işleyen odur. *Gül ve bülbülü* herkesten evvel o konu edinir.

Tasavvufî alanda ise, derli toplu şekilde en önemli bilgileri sistemleştirerek belirli kurallar dâhilinde ve basit şekilde, hayattan örnekler vererek anlatır. Akıl ve nefisten, ilmin üstünlüğünden, madencilikten ve gümüş elde etmekten, gemicilikten, deniz ve içindeki canlılardan, gök ve yerin

durumundan, bitkilerin çimlenmesi için gereken şartlardan, ekin ekip biçmekten, değirmenden ve buğdayın un hâline gelmesinden, kibrin insanı felâkete sürüklediğinden, tevazuun yararlarından, insanın nasıl olması gerektiğinden, ayrıca üç sınıf insan olup bunların dokuz bölükte görülmesinden, aşk ve âşıklık hâlleri ile daha pek çok meseleden bahseden Âşık Paşa, yazdığı *Garib-nâme* adlı eseri ile bir nevi hayat dersi de verir. Bütün bunların ötesinde bazen bir beyti ile, XIV. yüzyıldan başlayarak daha da gelişmiş şekilde, XIX. yüzyıla kadar bütün bir Türk Edebiyatını dolaşmak mümkündür. Onun nefesleri ile edebiyatımızın 290

canlandığını görürüz. Kısaca Âşık Paşa'nın ortaya koyduğu *Garib-nâme*, Türk Edebiyatının temelinde yer alır.

Burada ikinci cildini okuyucuya sunduğumuz *Garib-nâme*, açıldıkça kubbeleşip genişleyen bir şemsiyeye benzer. Biz bir çekirdek hâlinde de olsa, XIV.

yüzyıldan sonra başlayıp gelişerek devam eden Türk Edebiyatının ilk örneklerini bu kubbenin altında buluruz. Burada sözü Âşık Paşa'ya bırakıyorum. Bugünün Türkçesi ile verirsek o, şunları söylemektedir: *O yüzden bu kitabın aslını on yaptık.*

Bölümlerinde de on kıssaya yer verdik. Her bir bölümünde, yerine ve durumuna uygun olarak, on kıssa yazıldı. Kitapta on defa on kıssa, nazım olarak, inceden inceye açıklanıp anlatılmıştır. Bu kitabı baştan sona kim okursa onun aslını hiç bozup değiştirmesin. Kim buna göre iş yaparsa rahmet bulup dünya ve ahirette üstünlüklere kavuşsun. Kim bu kitabı okuyup öğrenir ve anlarsa her türlü gizliliklerin temeline ulaşır ve sırlara kavuşur. Gerçi burada Türkçe söylendi, fakat bu dille de sırların, manaların ve hikmetlerin menziline ulaşıldı.

*Her dilde kanun nizam vardı ve bunların üstüne bütün akıllar üşüşmüştü. Türk diline ise, kimse bakıp onu araştırmaz ve Türklere asla gönül vermezlerdi. Türkler de o dilleri, onların inceliklerini ve büyük konaklarını bilmezdi. İşte *Garib-nâme* onun için yazıldı ve bu dili konuşanların ince sırlara kavuşmaları sağlandı. Böylece Türkler ve Tacikler Türkçe ile manalara ulaşır yoldaş olmalı. Aynı yolda birbirlerini kınamasınlar ve dile bakıp da söylenen manalara küçümseyici bir gözle bakmasınlar.*

Türkler bu bilgilerden mahrum kalmasınlar ve Türk dilinde Hakk'ı anlayıp bilsinler.

Gerçi menzile ulaşan gönüldür; fakat orada bulunan her şey dile gelip anlatılamaz.

Her ne kadar bu söylediklerimizle ona tam olarak ulaşamamışsak da, bu durumda bu dil, doğru haber söylemektedir. Bilen için her dilde mana vardır, araştıran için de her yolda Hakk'ı bulmak mümkündür. Her nefeste Tanrı'ya açılan yol vardır. Yalnız onu can ve gönülden samimiyetle anmak gerekir. Her dilde sırları anlatan söz vardır; fakat bunu gören için mananın yüzü kapalı değildir. Mananın kıymetini bilenler, ona sahip olan kimselerdir; zaten onlar nerede olurlarsa olsunlar, hikmet ve manaya değer verirler. Çok acayip, çok şaşılacak şeyler dilde söylenir, fakat daha söylenecek neler neler vardır. Siz manayı yalnız bir dilde sanmayınız; şüphesiz bütün diller onu anlatır. Bütün dillerde söylenen o sözdür; her bir gözden gören de o gözdür. Bütün canların sevdiği bir şeydir; ancak kimse onun ne olduğunu bilmemektedir. Her biri, bir varlığa bağlanmıştır; lâkin hepsi bir maksada göre suret bulmuştur. O varlıkta bulunan şeyi can görür, işte bu yüzden onun için kendini feda eder.

Bu kitap tamamlanıp sona erdi ve dolu dolu yüz kıssa, eksiksiz anlatıldı.

Peygamberin Medine'ye hicretinin yedi yüz otuzuncu yılında söz sona erdi. Fakat hiç kimse manayı bitiremedi ve bu sözü kesip gitmedi. Herkes bildiği kadar söyledi ve kimse bunu tamamlamadı. Bizim de eksikimiz bulunabilir, anlattıklarımızda artık eksik varsa, bunu kim dostumuz ise, tamamlayıversin. Zaten Allah yanında Âşık'ın eksikliği çoktur; ancak Hakk'ın eksikli kuluna iyiliği ve ihsanı pek fazladır. Bütün insanların eksikliğini o giderdiği gibi, herkesi lütuf ve

ihşanı ile hoş tutan da odur.

Erdem ve lütuf o eşikte pek fazladır; kulların da ümidi, başkasında değil ancak ondadır. Ey Allah'ım! Senin ihşan ve lütfun çoktur, önünde sonunda her şeyi bilen Hakîm sensin. Sen kullarını rahmetinle bağışlar, kendi muhtaçlarını sen esirgersin.

Garib-nâme' nin tamamlanıp basılması Türk dili, Türk edebiyatı, Türk tarihi, Türk hayatı kısacası Türk kültür ve medeniyeti için bir kazançtır. Eserin bu hâle gelmesinde her türlü maddî desteği sağlayan Sayın Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü ile eşi 291

Sayın Dr. Meral Kılıçözlü'ye tekrar teşekkürlerimi sunarken, *Garib-nâme'nin* basılması için gayret gösteren Türk Dil Kurumu'nun değerli mensuplarına, başta Kurum Başkanı Sayın Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun ile Sayın Prof. Dr. İsmail Parlatur'a, bilgisayar, tashih ve matbaa maceralarına katlanan Araş. Gör. Muhammet Ali Eşmeli'ye, tashihlerinde yardımcı olan Araş. Gör. Murat Karavelioğlu'na, MAS

Matbaası mensuplarına ve emeği geçen herkese ayrı ayrı teşekkür ederim. Ayrıca Âşık Paşa çırasının yanması ve ocağının tütmesi için çalışan ve bu uğurda, sabır ve tahammül göstererek, hiçbir hizmeti esirgemeyen aziz eşim E. R. Halide Hanım ile sevgili yavrularım Ali Sait, Hayriye Hande ve Mehmet Faruk'a teşekkür borçluyum. Hepsi vatan ve millet hizmetinde, her zaman sağ olsunlar, var olsunlar.

Biz yedi yüz yıl öncesini, eserin aslî şekli, o günün dili ve günümüz Türkçesi ile verirken her türden okuyucunun istifadesini düşündük. Ancak çalışmamızda gözümüzden kaçan bazı noksanlıklar ve hatalar olabilir. Bu itibarla Âşık Paşa'nın; Bildüginçe söyledi her bir kişi

İltmedi kimse kemâle bu işi

Söz içinde artug eksük var-ısa

Bitürivirsün

anı kim yâr-ısa

Hak

katında Âşık'un eksüğü çok

Allah'un eksüklüye eylüğü çok

beyitlerini biz de tekrarlarız. Birinci cildin ön sözünde belirttiğimiz gibi; kültürde devamlılık esastır. *Garib-nâme'* deki hayat, Anadolu'da bizim kısmen yaşadığımız, bizden önceki nesillerin ise aynen, bizden sonraki kuşakların da az çok yaşayacağı ve yaşatacağı bir hayattır. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 76. yılının idraki içinde 670

sene öncesini günümüze getirirken, bu değerli eseri Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. yıl dönümünde, o günleri yaşayan Âşık Paşa'nın arzusuna uygun olarak, büyük Türk milletine armağan ediyoruz.

Prof. Dr. Kemal Yavuz

Üsküdar, 30 Ağustos 1999

292

EL-BÂBÜ'S-SÂMİNÜ Fİ'S-SÜMÂNİYYİ

EL-BÂBÜ'S-SÂMİNÜ Fİ'S-SÜMÂNİYYİ

VALLAHU YEKULU'L-hAKKA VE HÜVE

YEHDİ'S-SEB;LE 33/4

Yine bu sekzinçi bâb içinde on / Dâsitân var ma'lûm eyler bize yön Kim Çalap bunçaya ad urdı sekiz / Nitekim uçmak sekizdür iy 'azîz DÂSİTÂN-I EVVEL SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I SEKİZ CENNET İDER BİL KİM

HER NE CENNETDE MEVCÜDDUR

ÂDEMÜN GÖNİNDE DAHI
MEVCÛDDUR BES HER KİM Bİ-GÖZ
(OLA) GÖNİNDE ÂSÂR-I DİDÂR-I HAK
MÛTÂLA‘A İTMEYE ANDA MAHRÛM
KALA MEN KÂNE Fİ HÂZİHİ A‘MÂ FE-
HÛVE Fİ‘L-ÂHİRETİ A‘MÂ 17/72

Yine kıldum uş tevekkül ol Hak’a / Cânım ister kim Hak’uñ gencin çaka 5645

Fâni mülkden bâki mülki añdı cân / Bî-nişândan ya‘ni virmekçün nişân Her ne gördi şerhidüp
eytmek diler / Ol fenâsuz ‘âleme gitmek diler Çün fenâdur dünya bâkî âhîret / Cânlar anda varısardur
‘âkıbet Bes diler kim cânım ol mülki göre / Her nişân kim anda var bunda vire Göre kendü kendüye
nedür durak / Kankı menzildedür ol hûr u burak 5650

Niçe yirde dutısar mülk ü makâm / Yâ ne evde olısar kâyim-makâm 293

Çünkü meyl itdi aña bu ‘akl u cân / Bir işit andan niçe eydür nişân Eydem anı dil-ile bir bir saña
/ Dut kulaguñ bir dem uht bendin yaña Çün Çalap’dan cânlara bu ‘ışk u dem / Devlet ü tevfiğ yoldaş
oldı hem Pes batâlet küfrdür süstî hatâ / Çün Çalap’dan cânâ geldi bu ‘atâ 5655 Eytdüm

anı kim anı eytmek gerek / Anı hem eydenden işitmek gerek Andan işiden çü kıla ittifâk / Orta
yirden götrile bugz u nifâk Pes revâdur ba‘d ez-ân eytmek sözi / Tâ görine anda bu ma‘nî yüzi Nedür
imdi diñle bu sözden murâd / Niçedür uçmak ne mülkdür ol bilâd Dilerem ol mülki takrîr eyleyem /
Niçe mülkdür vasfını bir bir diyem 5660 Çün

işâret geldi Allah’dan bize / Hem beşâret oldu ol şâhdan bize Ol işâretlendür âhir uşbu söz / Ne
var anı ger göremezse bu göz Cân u gönül gözin aç kim göresin / Uçmag u hûr u kusûra iresin Niçe
mülkdür cennet ü hûr u kusûr / Ne-durur gılmân u vildân u tuyûr İşid imdi ne’ydüğün eydem saña /
Kim bilesin bu işi öñden soña 5665

Çün kim Allah dünyaya virdi vücûd / Kim anuñdur bahşış ü ihsân u cûd Yiri ten kıldı vü gögi
kıldı cân / Âşikârâ yir ü gök oldu nihân Ol bihişti göge gönül eyledi / Cümle yir ehlin aña kul eyledi
Yok-durur münkirlere anda makâm / Kalısar bunlar cehennemde müdâm Çün bu mü’min gayba inandı
dürüst / Agdı îmânı göge çâlâk ü çüst 5670 Bî-gümân

yazıldı ol gök gönline / Uçmag anın mülkdür îmân ehline Zira şol gökden inen âyetleri / Kim
bularuñ yok-durur gâyetleri Uşbu mü’minler anı gönle yazar / Mü’minuñ gönli anın göge agar Kuş
kafasdan boşanup uçmak diler / Bes bu mü’minler anın Uçmak diler Hak sekiz uçmagı bu mü’m 294
5675

Cümle sündüs ton u merkebler burak / hûr u gılmân mûnis ü köşk ü durak Hem akar su şerbet
uçar kuş gıdı / Olısar mü’mine biñ ança fidî Ol köşkler anda bu gökden yüce / Lü’lü’ ü mercân kamu
uçdan uca Aga tûbî çevre köşkler üstine / Vire anda biñ hûrî bir döstına Mü’mine yitmiş vire şol
köşklere / Kim ola yitmiş bu dünyâça biri 5680

Biri bu ‘âlemçe ola köşkinüñ / haddi anın olmaya hîç mülkinüñ Anda ne kaygu vü ne teşvîş ola /
Şâdılık her dem bulara iş ola Bişe hîş hîş aşlar odı yanmadın / Yine ol aşlar velî çeynenmedin Hîş
çiçekler içre aka selsebîl / İçile tesnîm ü kevser zencebîl *Veyüskavne fihâ ke’sen kâne mizâcühâ*
zencebîlen ‘aynen fihâ tüsemâmâ
selsebîlen 76/17-18

Ne kim isterse gönül hâzır gele / Göz açup yumınça ol hâzır ola 5685

Bu tena‘‘um cümle bu ‘ayş u bu hâl / Hîç degüldür bilüñ ol evde muhâl Belkim ola bu dinençe
biñ dakı / Kalmayuban isteyeler ol hakı Eydeler dîdâr göster iy İlâh / Ol hevesçün cümle cânlar kıla
âh Şol sâ‘atda götrile cümle hicâb / Gözlere görnügele ol hak Çalab *Vücûhun yevme izin nâzıratun*
ilâ

Görelər anı ‘ayân-ender-‘ayân / Aç gözüñ imdi bu gafletden uyan 5690 Uş sıfâtın uçmaguñ eytdüm saña / İmdi gel bir kıl nazar senden yaña Añlagıl kim sen nesin uçmak nedür / Hem ol uçmakda hûrî kuçmak nedür Her ki bugün bunda bildi bunları / Ol-durur yarın ki bula anları 295

Aç gözüñ bir imdi bu ma‘niye bak / Bak ki didüm cümle saña virdi hak Eydeyüm öñden soña bir bir saña / Tut kulaguñ bir dem uht bendin yaña 5695 Çün

yaratdı seni evvel ol Kadîm / Gör ki senüñle ne kıldı ol hakîm Eyledi bu yirden ü gökden seni / Câmı bu gökden ü hem yirden teni Bes bu yirde gökde ne kim var ‘ayân / Kodı sende kamusından bir nişân *Ve fi ‘l-arzı âyâtun li ‘l-mûkinîne ve fi*

enfüsiküm efelâ tubsırûne 51/20-21

Yir tolu dîvler-durur gökler melek / Tende yavuz fi‘1 ü cânda hõş dilek Dün yirüñ gölgesidür gündüz gögüñ / Tende hâb-ı gaflet ü cânda ögüñ 5700

Yir kesîfdür nitekim tenler kesîf / Gök latîfdür nitekim cânlar latîf Yir içinde tamu vü gökde cinân / Cism içinde fi‘1-i bed cânda cenân Bu cinân uçmak ki hak gökde kodı / Ol cenânuñ cânda göñüldür adı Bes mukâbildür cinâna bu cenân / Ne kim anda var bunda var hemân Uçmag u hûrî vü gılmân u kusûr / Sende bunlar her biri bir nesnedür 5705

Bu göñül uçmak-durur ‘ışk ol burak / Kasr hulk u ma‘ni hûrî dogru bak

‘Akl ol tûbî-durur kevser kerem / Kim halâyık dirlür anda dem-be-dem İdris ol ihsân-durur Rızvân rızâ / Kim rızâ-yı hak bulunmaz bî-rızâ Bes ezelden bir şehirdür ol cinân / Kim akadur dört nehir anda revân Biri sudur biri sütdür biri bal / Birisi hamr u velîkin hõş halâl *Fîhâ enhârun min-mâ’in gayri âsinin ve*

enhârun min-lebenin lem-yetegayyer

ta‘muhû ve enhârun min hamrin lezzetin

li ‘ş-şâribîne 47/15

296

5710 Uş yapılmış şehr ezelden bu göñül / İste bir bunda bu dörd ırmagı bul Su siyerdür bunda hamr ol ma‘rifet / Süt ‘ilimdür hem hilim ol bal sıfat Uş eytdüm ol bihiştüñ vasfını / Anda beñzeş hem bu göñül şerhini Göñül ol uçmaga beñdeşdür ‘ayân / Uçmag ehli bunda vardur bî-gümân İste ol uçmagı bugün bunda bul / Kim olasın yarın uçmakda kabûl 5715 Göresin

dîdârı yarın şeksüzün / Ger görürseñ bunda bugün dõst yüzün Uçmagı düzdi senüñçün ol Celîl / Anda ne kim var saña kıldı sebîl Hak yaratdı sini manzargâh-ıçun Bu göñül bugün nazargehdür aña / Manzar ola yarın ol uçmak saña Bes bu nakşı gör bugün bunda okı / Kim göresin yarın anda ol hak’ı 5720

Her ki bugün bunda aña irmeye / Bilüñ anda yarın anı görmeye Her ki gözsüzdür hakîkat bunda ol / Dõst yüzün görmeye bilüñ anda ol *Vemen kâne fî-hâzihî a‘mâ fehüve fi ‘l-âhireti a‘mâ 17/72*

Göz bu ikrârdur kim ol dõstı görür / Ol nişânsuz ‘âlemüñ vasfın virür Bes bilüñ ikrâr-ıla sıdk ol-durur / Kim bu göñle genc-i pinhân toldurur Uçmagı bu sıdk-ıla aldı alan / Rahmeti ikrâr-ıla buldı bulan 5725

Her ki sıdkı yog-ısa mü‘min degül / Bes münâfıkdur degül anda kabûl Enbiyâ vü evliyâ sâdık-durur / Anuñ-ıçun uçmaga lâyıkdur Ger dilerseñ kopasın anda bile / Ko gümânı gel ilerü sıdk-ıla Mü‘min oldur kim gümânı olmaya / Kim gümânluysa îmânı olmaya

‘Âşık’uñ adı niçün ‘âşık-durur / Anuñ-ıçun kim yola sâdık-durur 5730 Oldugıyçun sıdkı bu yol ehline / Añladı kim yol nedür ü ehli ne Anın añar bunları dilde müdâm / Kim derûnında bular dutdı makâm İy Çalap bunlardan ayırma bizi / Bunlaruñ yolında dut ırma bizi 297

İKİNCİ DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KUDS-İ MÜBÂREKİ VE HAZRET-İ RİSÂLET Mİ'RÂCINI VE HER
NE KİM OL MAKÂM-I MÜBÂREKDE
VARDUR SIRAT VE MİZÂN VE GAYRİHİ
TEFHİM İTDÜRÜP TAFSİL İDER

Ol Çalap kim beñzeşi yok bir-durur / Yogi var eylemege kâdir-durur Yog-iken bu 'âlemi var
eyledi / Gizlü 'ilmin açdı izhâr eyledi 5735

Hem bu yir gök yog-iken virdi vücûd / Gök rükû'da kaldı yir kıldı sücûd Her birin bir kullığa
emr eyledi / Her biriyle bir işit kim n'eyledi Gökde evvel 'arşı kodı ol hakîm / Göge bünyâd oldu ol
'arş-ı 'azîm Yir yüzinde şer'i kodı mu'teber / 'Aksidür 'arşuñ virür 'arşdan haber Gökler içinde
yaratdı gün ü ay / Aydınından yarınur yohsul u bay 5740

Yir yüzinde eyledi altun gümüñ / Kim anuñla hâsıl olur her bir iş

Gök içinde çarhı sergerdân dutar / Dâyimâ hî durmadın gerdân dutar Yirde 'aksi gör anuñ iy pür
hüner / Dün ü gündüz durmadın dâyim döner Her nenüñ kim gök içinde aslı var / Hiç gümânsuz yir
yüzinde misli var Bes bihiştüñ bunda 'aksi ne-durur / Kuds içinde Kubbetü's-sahrâ-durur 5745

Eyle sankim uçmaguñ 'aksidür ol / Kim anuñ içinden agdı göge yol Diñle imdi Kubbe'nüñ
vasfın 'ayân / Kim bilesin bu sözüñ aslın beyân Ol mübârek Kuds şehrinde meger / Dartilupdur bir
harem key mu'teber Yiri ak mermer döşenmiş düpdüzi / Şöyle kim görnür gibi halkuñ yüzi İki mescid
var içinde hôş makâm / 'İzzet eyler aña cümle hâs u 'âm 5750 Birnüñ

adı Mescidü'l-Aksâ-durur / Birnüñ adı Kubbetü's-Sahrâ-durur 298

Yir yüzinde uçmaguñ 'aksidür ol / Anuñ içinden bulındı göge yol Göge andan agdı âhir ol habîb
/ Andan ol mi'râc aña oldu nasîb *Sübhâne'lezzî esrâ bi-'abdihî leylen
mine'l-Mescidi'l-harâmi 17/1*

Kubbetü's-Sahrâ-durur adı anuñ / Diñle imdi vasfı nedür kubbenüñ Kubbenüñ resmi
müsemmedür i yâr / Ya'ni bilgil kim sekiz dîvârı var 5755

Bu sekiz dîvâr hem uçmak sekiz / Uçmaga beñzer anın oldu 'azîz Ol sekiz dîvârda vardur dört
kapu / Yir ü gök ehli kılur anda tapu Degme dîvârında var biş pençere / Degmesi biñ dürlü nakş u
kañçara Degme bir pençerede biñ dürlü câm / Pençereler kamusı kırkdur tamâm Kırk direk var
kubbede o kırk kemer / Cümle altunla sıvanmış ser-be-ser 5760

Ortada bir kubbe çıkmışdur yüce / Kaplanupdur kurşuna uçdan uca İç yüzi cümle füsûsdur
kubbenüñ / Diyümezem dil-ile şerhin anuñ Yazludur Tâhâ vü Yâsîn harf harf / Bahtulu ol cân kim
oldı anda sarf Dâvud'ı gör kim demürden n'eylemiş / Sahrayı çevre tarabzon eylemiş

Bir divâr dartmış demürden pür girih / Birbirine berkinüpdür çün zirih 5765 Bir

muşabbak pençeredür nakş-ıla / Niçe eydem vasfını gelmez dile Pençere içre nâr ağaçları var /
Yapragı vü budagı vü nârı var Bir demürdendür ki direm iy 'aceb / Dâvud'a mûm eylemişdi ol Çalab
Ve elennâ lehu'l-hadîde eni'mel

sâbigâtin 34/10-11

İçerü andan dahı Sahrâ-durur / Bir işit ol seng-i Sahrâ ne-durur Seng-i Sahrâ bir ulu taşdur yatur
/ Altı bir hôş tuhfe yirdür gir otur 299

5770 Ol

taş üzre bir kadem basmış Nebî / Taşda ol bir hôş iz olmuş yâ ebî Bir burak indi Resûl
atlanmaga / Ya'ni kim anuñla göge agmaga Sahranuñ bir köşesi kalkdı bile / Bile gitmek diledi ol
menzile Kâf ya Sahrâ didi ol demde Resûl / Durdı Sahrâ ol sözi kıldı kabûl Çıkdı bir dil Sahra'dan u
söyledi / Nâliş itdi hâlini 'arz eyledi 5775 Didi

unıtma şefâ'atdan bizi / Bir kez añgıl yarın anda sen bizi Kaldı ol Sahra vü vardı Mustafâ /
Bağladı Allah ile 'ahd u vefâ Kâbe-kavseyn oldu menzilgâh aña / Âşinâ oldu der ü dergâh aña *Fekâne*

Dôst öñinde mahv kıldı kendüzin / Cümle göz oldu vü gördi dôst yüzün Ol mukarrebler ki vardur tapuda / İrmedi bu sırta kaldı kapuda 5780 Dôst visâlin ne'ydügin kim ne bile / Kimsene bilse dahı gelmez dile Hâli doksan biñ kelîme râz-ıla / Degdi dôstdan dôsta yüz biñ nâz-ıla Dôst öñinde ol habîb oldu habîb / Dôst-ıla mi'râc aña oldu nasîb Bu işe bu kudrete ne 'akl ire / Söz üküşdür çün girü indi yire Geldi Sahrâ altına oturmaga / Diledi ilkin namâza durmaga 5785 Boyı degdi râst olmadı kıyâm / Kalkdı Sahrâ oldu ol bir hôt makâm Çün namâzı kıldı oturdı Emîn / Gökden ol dem indi Cibrîl-i emîn Sofra indürdi Resûlî toyladı / Yidi ol hõmı Resûl şükr eyledi Yir ü gök ehli Resûlüñ hâlini / Bildiler mi'râc-ıla ahvâlini Cem' oluban cânı peygâmblerüñ / Hıdmete geldi kamu serverlerüñ 5790 Mustafâ

mi'râcını çün bildiler / Dirilüp cümle selâma geldiler Anda hâzır cem'-iken ol cümle cân / Bir namâz vakti irişdi nâgehân 300

Çünki kâmet eyledi ol muktedâ / Cümle cânlar kıldı aña iktidâ Oldılar bunlar cemâ'at ol imâm / Ol namâzı kıldılar anda tamâm Bir kavulda şöyledür kim ol namâz / Gökler üstinde kılındı ol niyâz 5795 Enbiyâ

ervâhı anda cem'-idi / Mustafâ ol cem' içinde şem'-idi Ol mekân-ı lâ-mekân kim var-durur / Ol mekânda Cebre'îl agyâr-durur Ol namâzı kıldılar anda tamâm / Bî-rükû' u bî-sücûd u bî-kıyâm Bir kavul oldur ki Kuds'e geldiler / Ol namâzı Kuds içinde kıldılar Bir kavul iksi dahı oldu sahîh/ Ten dili vü cân dili eytdi fasîh 5800 Mustafâ

vardı yine meskenine / Söz içinde Kuds'e geldük biz yine Ol harem'de bir işitgil kim i yâr / Kubbetü's-Sahrâ yöresinde ne var Hem terâzû hem sırâtuñ sûretin / Eylemişler kim tuta halk 'ibretin Ya'ni bunlar yarına tanuk-durur / Bileler kim olısar şek yok-durur Dâvud'uß ol Kubbetü's-Silsilesi / Kim gelürdi kimüñ olsa gilesi 5805

Anda bir zencîr vardı ol zamân / Bâtlı hakdan seçerdi bî-gümân

'İsa'nuñ hem vardur anda bişigi / Zîr-zemîndür yir içinde işigi Ol bişik bir ulu ak mermer-durur / Andan ayru iki mihrâb var-durur Birisinde Mustafâ kılmış namâz / Birisinde kılmış ol Meryem niyâz Zîr-zemînde hôt ziyâretdür bular / Kim varursa yüz urur hâcet diler 5810 Ol

'asâsın Mûsî kim atmış-ıdı / Ol varup bir mermere batmış-ıdı Görklü mescid yapılupdur üstine / Ol dahı bir hôt ziyâretdür yine Saçakın urmuş 'Ömer bir mermere / Dikmiş anda şöyle kim yumşak yire Ol dahı bir hôt ziyâretdür müdâm / Yapılupdur üstine bir hôt makâm Andan ayruk mescid ü mihrâb üküş / Bâb-ı Cennet Bâb-ı Tevbe bâb üküş

301

5815

Bir harem'dedür bular cümle 'ayân / Uşbu kim bir bir didüm bellü beyân Anı görenler buña tanuk-durur / Kim bu sözde artuk eksük yok-durur Lîki ben ol kubbenüñ ahvâlini / Eydemedüm lâyıkınça hâlini Nesne kim ol uçmaguñ pertavidur / Bu kadar söz kanda anuñ savıdur Eyle san bir hücredür uçmaktan ol / Anuñ-ıçun andan agdı göge yol 5820

Her surat kim anda ma'nî var ola / Anı takrîr eylemek düşvâr ola Kimse anı niçe takrîr eyleye / Tende cânı niçedür dip söyleye Ol makâmuñ cânı vardur bî-gümân / Anuñ-ıçun ölmedi bunça zamân Nesne kim içi tolu pür nûr ola / Tâ cihân oldukça ol ma'mûr ola Her kim anı bilmek ister ne'ydügin / Zâhiri vü bâtını niçe'ydügin 5825

Varsun anda görsün anı göz-ile / Eydüben ol ma'lum olmaz söz-ile Ol makâm hak ehline lâyıkdurur / Kamu yirden yigligi bayık-durur Uzanuban niçeler vardı aña / Münkir olmuş var mı hiç öñden soña

'Âşık'uß gönli aña 'âşık-durur / Cânı ol ev hakkına sâdık-durur Anuñ-ıçun söyleyüdur dil-ile /

Şerhidüben vasfını kıldan kıla 5830

Sevgü nesne dilden eksilmez olur / Sevgüsüz hergiz dile gelmez olur *Men ehabbe şey'en eksere zikrahû*

Eytdi ol yüzi sulu görklü hulu / Kim neyi sevse çok añar iy ulu Ol erenler kıldılar anda namâz / Cân içinde buldılar biñ dürlü râz Bunlaruñ yüzi suyu-çun iy Kerîm / Dogru yoldan ırma bizi iy Rahîm
ÜÇÜNÇİ DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I ÂYET -İ VE VECEDEKE 'ÂİLEN

FE-AGNÂ 93/8 İDER BİL KİM TAÑRI

302

DÜNYADA SEKİZ DÜRLÜ GANİ

YARADUPDUR SEKİZ CENNET MİSÂ-

LİNDE VE BULARA VÂCİBDÜR Kİ

İKRÂM-İ KÂFFE-İ ENÂM İDELER

Pâdişâh lutfın diyem bir bir saña / Bir kulag aç bir dem uht bendin yaña 5835

Gör ki n'itmiş n'eylemişdür ol Hakîm / Ne 'inâyet eylemişdür ol 'Alîm Kullara gör kim ne ihsân eyledi / Niçe hön dökdi vü niçe toyladı Niçe virdi her birinüñ rûzını / Niçe diñler her birinüñ sözünü / Tagda taşda niçe bekler her birin / Rûzını deyrür bilür yirlü yirin Her birin oldur halında hõş dutan / Agacı şol kuru yirde yaş dutan 5840 Cümle

halkı hõş dutupdur ol Çalab / Gerçi virdi her birine bir sebep Lîki halk içre sekiz dürlü kişi / Kamudan artuk-durur bahşâyışı Her biri bir mertebeyle ol sekiz / Hem uludur halk içinde hem 'azîz Bes sekiz dürlü 'atâ vü mertebe / Kim ta'alluk dutmaz ol hiç meksebe Ol sekizden bu sekiz devlet bulur / Halk içinde 'izzet ü hürmet bulur 5845

Ol sekizden kimde kim olsa biri / Kanda varsa sadr olur anuñ yiri Kamusı ger bulına bir kişide / Nâdir ola ol kişi bu dünyada Diñle imdi ol sekiz dürlü işi / Kim bulupdur bu sekiz dürlü kişi Kamu bunlardan gelür nesne diler / Bellü bilüñ kamudan baydur bular İşid ol baylık nedür eydem saña / Kim bilesin bu işi öñden soña 5850 Biri

şoldur kim ola 'ömri dirâz / 'Ömr içinde kıla ol çok çok niyâz Câmı gönli hazrete dogru ola / Dogrulıgda durmag aña hû ola Sohbet sarf eyleye ol 'ömrini / 'Ömr içinde komaya hak emrini 303

Tâ çıkınca ol uzun yaş soñına / Niçe işler gelür anuñ öñine Kahr u lutf u şâdî vü gam nef' ü zarr / Bu cihânda çok görür ol hayr u şer 5855 Niçe

düşmen kînesin görmüş ola / Niçe dõstuñ vaslına irmiş ola Kamusından bâ-haberdür ol kişi / Bes bilüñ kim var-durur bahşâyışı Key 'atâdur Tañrı'dan ol 'ömr aña / Ma'ni birle bayımışdur görseñe Her ne kim ma'nî dilerseñ anda var / Aña bir bir gösterüpdür rûzigâr Pîrleri yohsul bilme bay bil / Zîra bunlar çok görüpdür ay u yıl 5860 Pîr

vücûdın key ganîmet gör i yâr / Hıdmet eyle dün ü gündüz bende-vâr Ger dutarsañ pîr gönlinde makâm / Üstüne rahmet yaga hak'dan müdâm Baylıguñ bellü biri pîrlik-durur / Bir dahı diñle niçe dirlik-durur Şol-durur ol kim Çalap çok mâl vire / Kañçaru kim sunsa dünyâ el vire Sanmaduk yirden gele dünyâ aña / Bî-nevâlık görmeye öñden soña 5865

Kamulardan dünyâlığı çok ola / Halk içinde gözi gönli tok ola Ne hased ilte kimesne hâlına / Ni harîs ola kimesne mâlına İlla her dem hayr ola işledügi / hazrete baglu ola ussı ögi Ulu kiçi ni'metinden gönene / Toyına açlar u yalıñ tonana Kendüzin ol dünyalige virmeye / Gönlini hak hazretinden ırmaya 5870 Üstine

binmiş ola ol dünyânuñ / Başı üzre agmaya dünyâ anuñ

Dünya fikri cân başından aşmaya / 'Aklı gönli Hak yolından şaşmaya Nitekim şol enbiyâ vü evliyâ / Yöni dogru gitdi bunlar Mevlî'ya Dünyaya bunlar yönin döndürmedi / Dünyelik bunları

yoldan ırmadı Niçe kim çok oldısa ni‘metleri / Artıdı her dem her nefes tâ‘atları 5875

Bes bilüñ baydur kimüñ kim mâlı var / Mâl içinde hakk’a lâyıık hâlı var 304

‘İzzet eyleñ aña kim lâyıık-durur / hak ‘azîz dutmuş anı bayık durur Bir dahı bu dünyede baylık nedür / Bir kulag ur ol dahı gör niçedür Şerhini bir bir saña eydem tamâm / Bir işit kim kime degmiş ol makâm Ol kişi şoldur kim ol ‘âkil ola / ‘Aklı anuñ her işe kâmil ola 5880 Fen içinde

şöyle ola ol kişi / Kim dutarsa başa ilte her işi

Her ne kim işlerse halka hış gele / Her ne kim söylerse sözi tuş gele Ger gele bir buñ günü halk üstine / Pâdişâh meyl eyleye baş kasdına Gide halkdan ‘akl u bilü kalmaya / N’eylemek n’itmek gerekdür bilmeye Bulına ol kişide ‘akl u bilü / Kim anuñla kurtıla uslu delü 5885

Ya ola kim bir kişi iş başlaya / Bilmese ol işi niçe işleye Her kişi kim anda iş bu rây ola / Ol hakikat kamulardan bay ola Tanışuban ol kişiden söz ala / İşleri ol söz ile zabta gele İlla ol tedbîr ü rây issi kişi / hazrete lâyıık ola her bir işi Dünyadan ol âhîret işlerini / Yig bilüben yine teşvîşlerini 5890

Emr ü nehyi n’eydüğini key bile / Bâtılı hakdan seçe kıldan kıla Her kişi kim anda işbu rây ola / Ol hakikat kamulardan bay ola Anuñ-ıçun kamular muhtâc aña / ‘Akl içinde her nefes mi‘râc aña Bes aña ‘izzet gerekdür her zamân / hak ‘azîz dutmuşdur anı bî-gümân Çünkü bildüñ ‘aklı kâmil ne-y-imiş / Diñle bir baylık dahı niçe-y-imiş

5895

Şerhi birle vasf idüben hâlini / Eydeyüm anuñ dahı ahvâlini Şoldur ol kim ol neseble pâk ola / Lîki nefsi hak yolında hâk ola Aslın añup kamular ol servere / Her kim adın işide baş indüre Aslın añup halk aña ‘izzet kıla / Server aslı diyüben server bile 305

Kamudan artuk ola kadri anuñ / Kanda varsa ola yir sadrı anuñ 5900

İlla ol kendüzini alçak bile / hak yolında kendüzin toprak bile Olmaya kibr ü hased ol kişide / hakkı her kanda bulursa işide Aslına ol hiç tekye kılmaya / Halkı kendüzinden alu bilmeye Sâzkârlık eyleye ol halk-ıla / Cümle halkuñ gönlin ala hulk-ıla Ulu kiçi bay u yohsul hâs u ‘âm / Aña anı evlü evinde müdâm 5905 Açıla cümle gönül andın yaña / Bağlu ola yirlü yirinde aña Bes bilüñ ol halk içinde bay-durur / Şöyle kim yılduz içinde ay-durur Çün Çalap virdi aña bu mansıbı / Dutmañ anı siz bu kamu halk gibi

‘İzzet eyleñ ‘izzete lâyıık bilüñ / hak ‘azîzlepdür anı bayık bilüñ Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / Halk içinde bay kimdür sor yine 5910 Ne

kişidür ol dahı eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Şoldur ol kim ‘ilm içinde fenni var / Her ne kim ol buyurursa halk dutar Pâdişâhlar mahkûm anuñ hükmine / Zîre ol mutlak hakemdür bu dine Tañrı’nuñ genc-hânesidür sînesi / Zehresi yok kimse aña dinesi Kanda kim ol oturuban söz aç / Dîn içinde hakkı bâtıldan seçe 5915

Allah emri kankısıdur bildüre / Emre boyun virmeyeneni öldüre İlla ilk kendü duta ol buyruğı / Yola andan da‘vet ide ayruğı Kimde kim ‘ilm ü ‘amel oldı tamâm / Cümle halk gönli aña oldı makâm ‘İlmini şol işidenler söz-ile / Fi‘lini hem göreler bu göz-ile Kavl ü fi‘li çün münâsib bulına / Cân vireler cümle anuñ yolına 5920

Kamu ‘âlem hükmine muhtâc ola / Şöyle kim ol tok u bunlar aç ola Eyle olsa bay olur bes ol kişi / Kamudan artuk anuñ bahşâyışı 306

Dâyimâ ‘izzet gerekdür bes aña / ‘İzzete lâyııkdur anı görseñe

‘İzzet aña Tañrı’dandur iy safâ / Anuñ-ıçun öğdi anı Mustafâ *Men ekreme ‘âlimen fekad ekremenî*

Uşda bu baylık dahı oldı tamâm / Ma‘lum oldı ol nasîb ü ol makâm 5925

Yine bir baylık dahı var dünyede / İşid imdi anı dahı iy dede Şoldur ol kim devleti hak'dan duta / Göñli ne iş kim dilerse ol bite Her dilek hak'dan bite hiç sanmadın / Her bir işi işlene el sunmadın Devleti şöyle dürüst ola anuñ / Kim zafer kılmaya fi'li düşmenüñ Her kim anı yıkmaga zûr eyleye / Ol hakikat kendüzin kûr eyleye 5930

Her kim anuñ işiginde kul ola / halk içinde mukbil ü makbûl ola Niçeler âzâd-iken ol tapuda / Kendüzin kul eyleye ol kapuda Halk anuñ kutlu yüzün görmeg-içün / İşiginde yüz süreler dün ü gün Lîki ol kendüzini miskîn göre / hak yolında özini elgin göre Halk içinde 'ucb u kibr eylemeye / Söylese da'vi-y-ile söylemeye 5935 Hem tevâzu' hem kerem ola işi / Cümle halkuñ göñlin ala ol kişi 5936 Hükmine münkâd ola her bir göñül / Halk içinde ol ola sâhib-kabûl Eyle olsa bay olur bes ol i yâr / Görseñe kim her göñülde yiri var Her kime kim yüz dutarsa bu zamân / Bes aña 'izzet gerekdür bî-gümân Tañrı'dan degmişdür ol 'izzet aña / 'İzzet eyleñ siz dahı öñden soña 5940

Çünkü devlet baylığı oldu 'ayân / Şerholup bir bir dile geldi beyân Bir dahı baylık nedür eydem saña / Diñle uşbu hikmeti batgıl taña Şol-durur ol kim kanâ'atdur işi / Dünya derbendinde tokdur ol kişi Cem' olup kendüzine göñli gözi / Olmaya hergiz kimesneyle sözi 307

Hak ne kim viridi-y-ise şükr eyleye / Şükr-ile Allah adın zikr eyleye 5945

Dünyada hiç nesneye aldanmaya / hak'dan ayruk kimseye bağlanmaya Göñlini aldurmaya gördüğine / Kâni' ola Pâdişâh virdüğine Hiç nazar kılmaya kimse mâlına / Şâkir ola kendü kendü hâlına Dünyelik ger az ola ger çok ola / Ol kişinüñ göñli gözi tok ola Dünyanuñ şol azlığı vü çoklığı / Düpdüz ola varlığı vü yoklığı 5950 Ol

kişi şöyle kanâ'atdur aña / Kim sanasın ol sanâ'atdur aña Halk aña müştâk ol halkdan kaçır / Gevde bunda göñli hazretde uçar Halk du'â almag-ıçun muhtâc aña / Fârig ol halkdan yöni hak'dan yaña Dünyada çün cân göñül döndi hak'a / Eyle olsa bay olur ol mutlakâ Düşdi boynından bu dünyâ yükleri / Hiç görünmez dünyelik eksükleri 5955 'Aklı tâze göñli bay u cânı tok / Dünyada hergiz anuñ eksügi yok Tañrı katında bitedur işleri / Tañrı hönından gelüdur aşları Şol kanâ'at kim erenler kıldılar / Bir dükenmez gencdür ol kim buldılar *El-kanâ'atu kenzün lâ-yefnâ*

Ol ganîdür bes aña 'izzet gerek / Cân içinden key ulu hürmet gerek Uş kanâ'at baylığı oldu tamâm / Kaldı bir baylık dahı bir hûş makâm 5960 Ol

dahı baylık-durur bu dünyede / Diñle imdi ne makâmdur iy dede Şoldur ol kim görklü hulk issi ola / Kime söylerse sözi ıssı ola Kimseye andan savuk söz gelmeye / Kimse anı urmaya vü sögmeye Görklü hulkından gele kâfir dine / Ermeni zünnâr kesüp dînden döne Bay u yohsul 'âşık ola hulkına / Hûş gele hulkı bu 'âlem halkına 5965 Halk

içinde

Tañrı hulkın duta ol / Cümleñüñ göñlin şunuñla uta ol

308

Nitekim Peygâmbere' degmiş-idi / Tañrı anuñ hulkını ögmiş-idi *Inneke le'alâ hulukın 'azîmin* 68/4

Kime degse hulk ulu devlet-durur / Pâdişâhdan kullara ni'met-durur Hem 'imâret dünyası hulkdan anuñ / Hem rızâsında olur ol Tañrı'nuñ Her kime kim degdise uşbu nasîb / Halk içinde ol kişi oldu habîb 5970

Kamulardan artug anuñ hurmeti / Hulkdur ol iki cihânuñ ni'meti Bes bilüñ kimse ki sâhib-hulk ola / Cümle halkuñ göñlin ala hulk-ıla Baydur ol bu dünyada hiç şeksüzün / Görmek ister kamu halk anuñ yüzün Çün Çalap viridi aña ol hil'ati / Artug oldu kamulardan devleti Bes aña 'izzet gerekdür bî-gümân / Hem fidî kılmak gerekdür hân-u-mân 5975 Uş bilindi ol sekiz dürlü kişi / Kim dutupdur bu sekiz dürlü işi 5976 Halk içinde hak buları kıldı bay / 'İzzet anın dutdılar yıl on iki ay Bu sekiz baylık ki vardur dünyede / Şol bihiştüñ 'aksidür bil iy dede San kim ol uçmak-durur indi yire / Virmedi hak

anı illâ dôstlara Her ki buldu ol sekiz bahşâyışı / Eyle bil uçmakda yorır ol kişi 5980

Dünyada dirlik niçe olur-ısa / Dirilüp ne hâl-ıla ölür-ise Kopısar yarın yine ol hâl-ile / Bes Çalap'dan sen eyü dirlik dile *Kemâ ta 'işûne temûtûne kemâ temûtûne*
tüb 'asûne ve kemâ түb 'asûne tuhşerûne

Eyü dirlik şoldur âhir iy selîm / Kim ola hoşnûd kuldan ol Kerîm Dörd bölükdür dünyada halk iy kişi / Dirliğ-ile ma'lum olmışdur işi Gör bularda kankısıdur yigleri / Ol-durur bu cümle halkuñ begleri 5985 Birisi

şoldur ki eylük görmedi / Tañrı aña hîç dünyâ virmedi

309

İlla yarın âhiredde big ola / Niçe kendü gibilerden yig ola Biri şoldur dünyada hoş yir içer / Her kime ne dir-ise sözi geçer İlla yarın hîç kadri olmaya / Kala ol mahrûm rahmet bulmaya Biri şoldur dünyadan almadı dad / Sabrı yog u şükri yog u kaldı yâd 5990 Yarın oda yanısardur ol kişi / Olısardur kamudan düşvâr işi Birisi şoldur ki hem dünyâsı var / Cümle yol ehli anuñla oldı yâr Hem muvâfık ola hâli yarına / Lâyık ola pâdişâh dîdârına Bu bölükdür ol sekiz baylık bulan / Dünyada hem rahmetin bayık bulan Yarın uçmak bunlaruñdur iy safâ / Hem bulardan râzıdur ol Mustafâ 5995 Âşık' uñ dün gün temennâ kılduğı / Halk içinde isteyüben bulduğı Bu sekiz baylıkdur uş eytdüm tamâm / Hôş 'atâ vü hôş nasîb ü hôş makâm Halk içinde bu sekiz iş isleri / Bil ki bunlardur bu halkuñ hâsları

'Ömri bunda bunlaruñla sürelüm / Dogru yolu yoldaş olup varalum İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ol cemâ'atdan bizi ayırmagıl DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I MERTEBE-İ KERÂMET-İ HIZIR

'ALEYHİSSELÂM İDER BİL KİM HAK TA'ÂLÂ

OL BÜYÜGE SEKİZ DÜRLÜ 'ATÂ KERÂMET

KILUPDUR VE HİÇ KİMSEYE KULLARIN-

DAN BU KERÂMETİ KILMADI VE ANUÑ HAKKINA DİDİ VE ÂTEYNÂHU RAHMETEN

MİN 'İNDİNÂVE 'ALLEMNÂHU MİN

LEDÜNNÂ 'İLME 18/65. /

6000

Yine bu dil diledi kim râz aç / Cümle dürlü mahfile rahmet saça 310

Ol haber kim gelmedükdür dillere / Uşbu dilden yayılısar illere Eydiserem vasfını ol kişinüñ / Kim cihânda misli yokdur işinüñ Hîç kimesne işine mâni' degül / Cümle milletler içinde ol kabûl Ger niçe kim genc hîd gizlü olur / İlla gizlü genc üküş yirde kalur 6005 Açıluban halk anı görse gerek / Kamuya ol fâyide virse gerek Ma'dini hak yir içinde gizledi / Ma'din ehli geldi anı izledi Renc yiyüp ol gizlü genci buldılar / Gizlü-y-iken âşikâre kıldılar Uşbu ma'nî gönlüme kıldı eser / Ol sebebden dile geldi bu haber Bu haberden toldı cümle tag u taş / 'Âleme ol gizlü râzum oldı fâş

6010

hâli geldük ol sözi şerhitmege / Ol ulu şeyhüñ vasfin eytmege Aña hîd 'aklum benüm kanda ire / İnşaallâh kim Çalap kuvvet vire Kendü vasfin girü oldur eytdüren / Güldür âhir bülbüli nutka süren Görmeyinçe kimse 'âşık olmadı / Bilmedin hergiz dile söz gelmedi Tañrı rûzı kıldı gördüm göz-ile / Gerçi añlanmaz bu ma'nî söz-ile 6015

Eydebildükçe bu dil tekrârını / Eydedursun durmadın ikrârını Şeyhinüñ vasfin mürîd itmek halâl / Anı eytmekden gönül olmaz melâl Ben dahı ger Şeyhümüñ vasfin diyem / Anuñ-ıla halkı Hakk'a ündeyem Ol baña câyiz-durur bellü beyân / Diñle imdi eydeyüm bir bir 'ayân Gerçi dilde eydimezem adını / İlla sözden añlayasın dadını 6020

esin anda kerâmet ne-durur / Gerçi bilmez kim ol kanda-durur Hak sekiz dürlü 'atâ virdi aña / Şerhi birle eydeyüm bir bir saña Diñle nedür ol 'atâ vü ol hüner / Biri şol kim geh göge agar geh iner

Yirde gökde durduğı bellü degül / Yir yüzinde ol fulân illü degül 311

Hîç kimesne bilmez anı kandadır / İlla kanda ister-iseñ andadır 6025

Yiri gögi berri bahrı hak aña / Cümle bir ev eylemişdür baksaña Uşbu evde toptoludur ol kişi / İşlenüdur yidi iklîmde işi Yir yüzinde yiri yurd eyleneledi / Yurd dutup kandası da eyleneledi Kimse bilmez ol yörür mi ya uçar / Yiri kandadır ne yir ü ne içer Bî-nişân u bî-mekân u bî-makâm / Kandalığın bilmez anuñ hâs u ‘âm 6030

Kimse anuñ hikmetine irmedi / Niçedür bellü nişânın vermedi Geh görürler anı ak şeybetlüdür / Tomı yaşıldur u hem boz atludur Geh görürler bir kanatlu kuş gibi / Beñzemez bu halka anuñ tertibi Geh görünür uyanıkken gündüzin / Âşikârâ bî-hicâb sûret gözin Geh görünür düş içinde uykuda / Geh görünür tagda taşda geh suda 6035 nebîdür ol kişi vü hem veli / Oldur âhir Tañrı’nuñ kudret eli Hak anı saldı cihâna hayr-ıçun / Yiri gögi virdi aña seyr-ıçün Bî-mekândur ol kişi bellü beyân / Ol ‘atânuñ biri uş oldı ‘ayân Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr Bir dahı oldur anuñ bahşâyışı / Yir yüzinde âzîne gün ol kişi 6040

Ne ki mescid var-ısa hâzır olur / Ol namâzı halk-ıla bile kılar Anuñ-ıçün âdine kıymatludur / Hem hayırlu gün-durur hem kutludur Kim cemâ‘atda biledür ol kişi / Biñ kişiden biri bilmez bu işi İmdi gel bir ‘akl-ıla bak bu işe / Sıdk içinde dur düşme teşvişe Bak bu işe niçe görür ma‘nide / Niçe irür ol kişi her mescide 6045

Her birine yügürüp mi irişür / Yohsa ‘âlem aña bir mescid midür Çünkü kamu yirde bulnur ol ulu / Bes olupdur ‘âleme ol toptolu 312

Kanda kim ister-iseñ hâzır dur ol / Bellü bilün sır içinde sırdur ol Ol ulu her âdîne mescidine / Nişe girür iy ‘aceb maksûdı ne Anuñ-ıçün kim bu halkuñ tâ‘atı / Ola ol hak hazretinde ragbeti 6050

Yohsa hîd eksügi yok ol kişinuñ / hak katında eksügi yok işinuñ Her nefes mi‘râc u her dem Tûr aña / Her makâm mihrâb u mesciddür aña Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr Bir dahı eydem haber ol kişiden / Kim musaddak duta anı işiden Sıdk-ıla saddak diye işden kişi / Diñle imdi niçedür bahşâyışı 6055 Rûzı kıldı hak aña âb-ı hayât / Kim anuñla ol kişi buldı hayât Hak anuñ öñinde ölmek komadı / Ol ölüm endîşesin hîç yimedi Hükmi irmez aña şol ‘Azrâyil’uñ / Sûrına muhtâcı yok İsrâfil’uñ Ne terâzû ne sırat u ne suvâl / Yokdur anuñ ileyinde uşbu hâl Zî-‘inâyet pâdişâhdan bir kula / Kim cihânda ölmesüz dirlik bula 6060

Şol sıfatdan kim hak’uñdur hak aña / Virdi anı ölmez ol önden soña

‘Âlem içre kıldı anı bî-mekân / Hîç kimesne virmedi andan nişân Lîki bir buñlu kişi çagrur-ısa / Hâzır olur sıdk-ıla kıgrur-ısa Pâdişâh virdi aña bu erligi / Çünkü virdi bu ölümsüz dirliği Rahmetindendür Çalab’uñ ol kişi / Dil-ile şerhidüp eydilmez işi 6065 Niçe

eydem

şerhini gelmez dile / Ol sıfat bu dilde niçe eydile

Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr Ol kerâmetden diyem bir söz yine / Külli devletdür bu söz diñleyene Sıdk-ıla diñler-iseñ eydem ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân Virdi ol ‘ilm-i ledünnî hak aña / Âyetinden ma‘lûm ola ol saña 313

Âteynâhu rahmeten min ‘indinâ ve

‘allemnâhu min ledünnâ ‘ilmen 18 / 65

6070

Aña ol ‘ilmi biz öğretdük didi / Mûsa’ya müşkil olan ol ‘ilm-idi Mûsa çün bildi bu ‘ilmi anda var / hak eyitdi Mûsa’ya yort anda var Vardı Mûsâ ogradı ol kişiye / Diledi andan ki nesne ışığı Ol ‘ilimden bes tevakkü‘ eyledi / Anı öğretgil baña dip söyledi *Kâlehû Mûsâ hel ettebbi ‘uke ‘alâ en tu‘allimeni mimmâ ‘ullimte rüşden*

18/66

Eytdi sen sabr itmeyesin iy Kelîm / Nefs mahkûm gerek aña dil selîm 6075

Mûsa eytdi inşaallâh sabr idem / Sabr idemezsem yolum bellü gidem Vardılar bir gemiye ogradılar / Mûsa anuñ ‘ilmini görmek diler Gemiye deldi vü ma‘yûb eyledi / Mûsa hôş görmedi anı söyledi *Fe‘ntalekâ hattâ izâ rakibâ fi’ssefîneti Harakahâ kâle eharaktehâ el-âyete 18/71* Hâliyâ sabr itdi yine gitdiler / Bir işit kim anda varup n’itdiler Ol kişi öldürdi bir oğlançugı / Ma‘sum-ıdı yog-ıdı hiç yazugı *H attâ iza lekiyâ gulâmen fekatelehû*

kâle ekatelte nefsen zâkiyeten 18/74

6080 Mûsa’ya

bu

iş yine hôş gelmedi / Anda hikmet ne’ydüğünü bilmedi

Gitdiler andan dahı bir menzile / Varup anda hem yine gör ne kıla Yapdı bir dîvârı anda ol kişi / Yine Mûsâ taplamadı ol işi Gitdi sabrı Mûsâ’nuñ geldi melâl / Pes bu kez bu işleri kıldı suvâl Didi eytgil ma‘ninin bu işlerüñ / Bu mıdur her yirde senüñ işlerüñ 314

6085 Uşbu işde bileyim maksûd nedür / Eytdi bir bir şöyle kim Kur’ândadur *Emme’s-sefînetü fekânet li-mesâkîne*

ya‘lemûne fi‘l-bahri 18/79

Gemiye kim anda biz deldüg-idi / Pâdişâh hükmi nedür bildüg-idi Dôstlarından Tañrı’nuñ bir miskini / Var-ıdı kim key severdi hak anı Ol gemiye virmiş-idi nakdini / İşledürdi hôş görürdi vaktini Diledi kim bir melik zulm eyleye / Ala anuñ gemisin gasb eyleye 6090 Tañrı emr itdi anı kim gizledüm / Çün rızâsı vardı anda gözledüm Dahı ol ma‘sum kim öldürdüm anı / Añlagıl anuñ dahı sen sırrını Mü’mîn idi atasıyla anası / Ol şakî kâfir olıardı hesi Dilemedi hak anı kim ulala / Her ne kim ol hak dilerse ol ola Ol biri dîvâr kim anı yapmışuz / Tañrı sırrın anda dahı sizmişüz 6095 İki yetmüñ anda mâlı var-ıdı / Ataları sâlihü dîndâr-ıdı 6096 Hak diledi anı kim gizlü kıla / Tâ yitimler ulala bunı bula Çünki bildi bu işi kaldı ırak / Bunlaruñ ortasına düşdi firâk *Hâzâ firâku beynî ve beynike se-ünebbi‘üke bi-te‘vîli mâlem-testati‘ aleyhi*

sabran 18/78

Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr Yine virmiş bir kerâmet hak aña / Bir işit bu hikmeti batgıl taña 6100 Ol

dahı bilgil ne bahşâyış-durur / Niçe hikmetdür ü hem ne iş-durur Gitdiler andan dahı bir menzile / Varup anda hem yine gör ne kıla Yapdı bir dîvârı anda ol kişi / Yine Mûsâ taplamadı ol işi 315

Gitdi sabrı Mûsa’nuñ geldi melâl / Pes bu kez bu işleri kıldı suvâl Didi eytgil ma‘ninin bu işlerüñ / Bu mıdur her yirde senüñ işlerüñ Uşbu işde bileyüm maksûd nedür / Eytdi bir bir şöyle kim Kur’ân’dadur *Emme’s-sefînetü fekânet li-mesâkîne ya‘lemûne fi‘l-bahri 18 / 79*

Çünki bildi bu işi kaldı yırak / Bunlaruñ ortasına düşdi firâk *H âza firâku beynî ve beynike se-ünebbi‘üke bi-te‘vîli mâlem-testati‘ aleyhi sabran 18/76*

Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şeh-süvâr Yine virmiş bir kerâmet hak aña / Bir işit bu hikmeti batgıl taña Ol dahı bilgil ne bahşâyış-durur / Niçe hikmetdür ü hem ne iş-durur Şoldur ol kim bî-mekân u bî-zamân / ‘Âlem içre hak anı kıldı revân Yaz u kış u dün ü gündüz bir aña / Şöyle yoldaş olmuş ol takdîr aña Tag u taş u berr ü bahr u fevk u taht / hak aña bu kamusını kıldı taht Her vilâyetde mukîmdür ol velî / Her iş içinde anuñ vardur eli 6105

Hem kuruda ol kişi buñalmışa / İrişür şol buñ güninde kalmışa Hem deñizde buñluya ol bî-‘aded / Allah emriyle kılur her dem meded Geh çıkarur kal‘alar dutsagını / Ayagından götürür ol bagını Geh yola getür yolından azmışı / Geh eve iltür yabanda kalmışı Buñ güninde şol buñalmış kişiler / Şol mededsüz yirde kalmış kişiler 6110 hakkı añup cân içinden kılrsa nâz / hazrete karşı kılursa ol niyâz Viribir ol kişiyi Allah aña / Añlagıl bu hikmeti batgıl taña Bes hak’uñ kudret elidür ol kişi / Her

makâmda hakk-ıla işler işi Hak anı bu yir yüzinde buñluya / İrgürür hem kuru yire hem suya Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şeh-süvâr 316

6115

Vardur anda bir kerâmet hem yine / Ma‘lum olsun ol dahı diñleyene Anı dahı şerhi birle eydeyim / Diñle imdi niçedür şerhideyim Şoldur ol kim cümle millet dilini / hak aña bildürdi her bir hâlîni Her birin hâllü hâlinde hôt dutar / Dillerinçe bunlara virür habar Aña münkir hîç millet yok-durur / Cümle tanuklık virür kim hak-durur 6120 Cümle

milletler

içinde ol ada / Yok-durur inkâr u ceng ü ‘arbede

Cümle mahlûk arasında ol kişi / Hayr içinde ma‘rûf olmışdur işi Bu benî-âdemde münkir yog aña / Olmadı olmayısar önden soña Ol ada her yirde vardur bir makâm / Kim çerâglar yanadur anda müdâm Bunça kurbânlar virürler ol ada / Bunça hâcetler olur anda revâ 6125 Cümle

millet

‘âşık anuñ adına / Kamu bilür kendü kimdür adı ne

Şöyle degmişdür aña hak’dan hüner / Kim zebûndur ileyinde şîr-i ner Ejdehâlar kamusı mahkûm aña / Cümle halkuñ zâlîmi mazlûm âna Taglar üstinde geyikler ol ere / Her biri mahkûm-durur ol servere Şol deñiz ka‘rındaki balık dakı / ‘Âşıkıdur ol erüñ Tañrı hakı 6130 Allah

anı şöyle kılmış şeksüzün / Cümle halk görmek diler anuñ yüzün Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / Ne kerâmet vardur anda sor yine Anı dahı eydeyüm bir bir ‘ayân / Diñle imdi niçedür bellü beyân Ol kerâmet ol-durur kim ol kişi / Pâdişâhdan şol-durur bahşâyîşi 6135

Her kimüñ üzre kılursa bir nazar / Muhtasarken olur ol dem mu‘teber

‘Âlem içre ma‘rûf u meşhûr olur / Kanda dursa durduğı yir Tûr olur Ma‘lum olur bilmedüğü ‘ilm aña / Sözin işiden kalur cümle taña 317

Gözlerinden götrilür cümle hicâb / Kulagı her nesneden işdür hitâb Göñline dünya gamı yol bulımaz / Kaygu hergiz aña yoldaş olımaz 6140 Câmı esrük ‘aklı tâze göñli kân / Bî-nişândan virür ol her dem nişân Ol velîde bir kerâmet uşbudur / Bu kerâmet hôt kadîm anda hudur Hak anuñçun saldı anı dünyaya / Kim bu mülkde dâyimâ hayr işleye Rahmetindendür hak’uñ pes ol kişi / Halkları hayra irürmekdür işi Ol uludan her kime degse eser / Ermeniyse ol dem ol zünnâr keser 6145

İslâm evinde olur ol bir velî / Ayruğ ol elden komaz togru yolu Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr Bir kerâmet var yine ol kişide / Uşbu sözi bahtulular işide Bu sözi kim işidürse sıdk-ıla / Ol bile bu hikmeti kıldan kıla Diñle imdi nedür ol eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân 6150

Şoldur ol kim gaybîler uçdan uça / Ol kişi hükmindedür irte geçe Allah aña bildürüpdür bunları / Hıdmet içre aña karşı yönleri Ya‘ni bunlar hâdim ol mahdûmıdur / Kamusı ol kişinüñ mahkûmıdur Yidi iklîmi dutupdur ol çeri / Ol çerinüñ ol kişidür serveri Bunlara çi dün ü çi gündüz-durur / Deşt ü derya tag u vâdî düz-durur 6155

Bunlara vahdet-durur âyin ü reng / Yok-durur ortalarında harb u ceng Bir ü üç ü biş ü yidi kırk kişi / Bunlaruñ vardur dahı üç yüz işi Kamusınuñ ittifâkı bir-durur / Kimsi gizlü kimisi zâhir-durur Halk içinde tagılupdur üç yüzi / Taşı halkuñ bunlaruñdur iç yüzi Halk görür ol iç yüzi dir işidür / Lîki bunlar gayb erenler işidür 6160 Kırkı şoldur kim göremez halk anı / Adı Kırklardur velî göster kanı 318

Yidi şoldur kim bulardur Yidiler / Yidi iklîmde bu adı didiler Bişler ol gayb ehlinüñ hôt rengidür / Ya‘ni vahdet cisminüñ penç hissidir Bişinüñ biş dürlü nesne işidür / İlla bunlar birbirinüñ işidür Üçler ol si pâyedür kim bu çerâğ / Eylemişdür anuñ üstinde durag 6165

Bu çerâg ol bir kim ol Kutb ol-durur / Allah anuñla bu mülki toldurur Ol-durur şol gayb erenler serveri / hak aña leşker virüpdür bunları Cümle gayb ehli aña fermân-durur / Ayruğı leşkerdür ol sultân-durur Bu ‘atâ vü bu kerâmet kimde var / Bu iş issi kim-durur ol şehsüvâr Ol sekiz dürlü kerâmet uş tamâm / Takrir oldı ol makâmât uş tamâm 6170

Bahtulu ol kişi kim hōş añlaya / Uşbu sözi cân içinden diñleye Bu kerâmet issi kimdür ol kişi / Kime virdi dünyada hak bu işi Şeyhüm oldur şeyhüm oldur şeyhüm ol / Andan açıldı baña bu dogru yol Derdüme çün ol-durur her dem devâ / Bes anı añmak baña oldı revâ Uşbu ‘ilm andan-durur üstâdum ol / ‘İlm içinde dâdum ol istâdum ol 6175

İsteyüp kanda bulaydum ben anı / Mürvetinden ol kabûl itdi beni Sır içinde bir sebak virdi baña / Cümle ‘ilmüm ol-durur öñden soña Ol kığırdı baña ‘Âşık adını / Ol bırakdı cânuma ‘ışk dadını Anı sevmekden degindüm devlete / Ol bırakdı bini uşbu hikmete Her makâmda ol kulavuzdur baña / Kanda yorırsam yönüm andın yaña 6180 Ol

kişiden hak bizi ayırmasun / Dünya âhir togru yoldan ırmasun BİŞİNÇİ DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN-I ALÂMET-İ ‘IŞK VE TE’SİR-İ ‘IŞK
İDER BİL KİM ÇÜN ‘IŞK ‘ÂŞİKA MÜSTEVLİ
319

OLA SEKİZ DÜRLÜ ALÂMET ANDA ZÂHİR
OLUR BA‘Zİ ZÂHİR VE BA‘Zİ BÂTİN

Kanı ol ‘ışkdan haber soran kişi / Gelsün işitsün niçe’ymiş ‘ışk işi Kime gelse ‘ışk anuñla ne kılur / Ol bu ‘ışka niçe köyner yakılır

‘Âşika bu ‘ışk ne’yer gâh gâh / Şâhı kul eyler dilerse kulı şâh Her gönül kim ‘ışka yoldaş olmadı / ‘Işk içinde hâl nedür ol bilmedi 6185 ‘Âşikuñ hâlin girü ‘âşık bilür / Kim dün ü gündüz niçe zârî kılur

‘Işk içinde katredür kaynar deñiz / ‘Işk elinde cümle iş oldı temiz

‘Işka yokdur reng ü resm ü vâsf-ı hâl / ‘Işkı kılmış bî-zelel ol Bî-zevâl

‘Işka had urmadı hergiz uşbu dil / ‘Işk içinde olmadı hîç kâl-u-kâl Gerçi yokdur ‘ışk zâtında nişân / İlla gelmişdür sıfâtında nişân 6190 Ol

nişândan bir kaçın eydem saña / Dut kulagun bir dem uht bendin yaña Kim bilesin ‘âşık olan hâlini / Diñle imdi niçedür ahvâlini

‘Âşık olanda gerek kim bî-gümân / Ola elbette sekiz dürlü nişân Ol nişânlar tanug ola ‘ışkına / Bileler kim ‘ışk düşüpdür cânına İşid imdi ol nişânlar niçedür / Kim bilesin ‘âşikuñ hâli nedür 6195 ‘Âşikuñ evvel nişânı ol-durur / ‘Işk anuñ gönlini şöyle toldurur Kim cihânda komaz aña ârzü / Eyler anı huşk-leb hem zerd-rû Köynüdür bagrın yüregin durmadın / Agladur her dem kimesne urmadın Gözlerinden dökdürür kan yaşları / Hîç bilimez hâlini yoldaşları Od görünmez yüregini kaynadur / Gavgasuz şol mum gibi hî köynüdür 6200

Kahr u lutf u şâdî vü gam bir aña / Mûnis olmuş aglamakla ır aña Aglamakla zârîden bî-hûş olur / Irlasa ol zevk-ıla serhōş olur 320

‘Işk hâlin döndürüdur kişünüñ / Niteligi hîç bilinmez işinüñ Bes bulardur ‘âşika evvel nişân / İçi köyne beñzi ola za‘ferân Mûnisi hem rikkat ola hem sürûd / Kıymeti yandukça arta hemçü ‘üd 6205 Anı bildüñ gör ikinci hâlini / Bir işit anuñ dahı ahvâlini Diñle imdi ‘âşika ‘ışk n’eyleye / Şol-durur kim göze uyku gelmeye Dutmaya uyku anuñ gözlerini / Gözleye ol dün ü gündüz yârini Gönli dünyâ ni‘metinden dökile / Sözüni söyleyüdurken yañıla Yimeg-ile uyku anda kem ola / Gönli dōstı sevmege muhkem ola 6210

Añmaya hîç dōstdan ayruk kimseyi / Terk ide dōst dōstlığıyçun dünyeyi Kanda baksa dōstı göre

gözleri / Dôst ola her dem dilinde sözleri Dôstdan ayruk kimseye bağlanmaya / Cümle ‘âlem mülkine aldanmaya

‘Âşıkun bes bu ikinci hâlidür / Az yimek hem az uyumak yoludur Dünyanın cümle murâdın terk idüp / Cân içinde dôt ‘ışkın berkidüp 6215 Dôtı sevmekdür hemîşe pîşesi / Yok-durur ayruk dahı endîşesi

‘Âşıkun bu kez üçinçi hâlini / Eydeyüm bir bir işit ahvâlini Kim bilesin ‘ışk içinde hâl nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür Ol nişânı ‘âşıkun oldur i yâr / Kim katında yok-durur sabr u karâr Dôstdan ayru bir dem uht ârâmı yok / ‘Âlem içre hîç kayd u dâmı yok 6220 Boynı muhkem ‘ışk ipiyle bağludur / Yüregi hem ‘ışk odından tagludur Kançaru ‘ışk dönse döner ol bile / Her ki ‘âşıkça bu hâli ol bile Kankı gönle kim düşerse derd-i yâr / Aña ne ârâm u ne sabr u karâr Dôt yüzi çün görnügele gül gibi / Ol ola bî-hîştten bülbül gibi Gerçi menzilgâh aña gülzâr ola / İlla dôt derdiyle dün gün zâr ola 321

6225

Bes üçinçi hâli budur ‘âşıkun / Şol bütün sıdk issi girçek sâdıkuñ Şol-durur sabr u karârı olmaya / Ol karâr eylep cihânda kalmaya

‘Işk erine bir nişân eydem yine / Sır viriser bu sözüm diñleyene Diñle imdi ‘âşıkça ‘ışk n’itdügin / ‘Işk geliçek kişiden ne gitdügin Köynüdür ‘ışk kime gelse ‘ârını / Halk içinde dökdürür vakârını 6230

Kalmaz anuñ ‘âr u neng ü nâmı / ‘Işk geliçek mahv olur bu kamı

‘Işk içinde nâm u neng ü ‘âr yok / Biñ melâmet gelse bir zînhâr yok Belki her dem şükr ider ol hâle ol / hâline münkir degüldür hele ol

‘Âşıkça hâd bu melâmet ‘âr degül / Eyü adum sına dip korkar degül Her kimün kim cânı bu ‘ışk işidür / Hôş gelür her niçe söz kim işidür 6235

Pes bilün kim ‘ışk içinde ‘ışk eri / Olmuş olur ‘âr u nâmıdan berî

‘Âr u nâmı ‘ışk-ıla yoldaş degül / Nâm u nengi ‘ışk eri kılmaz kabül

‘Âşıkun dördinçi hâli uşbudur / Bu nişân hâd ‘âşıkça dâyim hudur Kankı ‘âşık kim sakındı adını / Ol hakikat almadı ‘ışk dadını Yine vardur ‘âşıkça bir key nişân / Şol-durur kim hâli ola dâsitân 6240 Niçe

kim

ma‘şûk anuñ fikri ola / Ol bu ‘âlem halkınuñ zikri ola Öldüğinden soñra belkim bunça yıl / Bunlar ola kamu dilde kâl-u-kîl Añalar ol ‘âşıkça ma‘şûk-ıla / Dillerün zikri ola iksi bile Leyli vü Mecnûn gibi kim añalar / ‘Âşık u ma‘şûk diyüp kamu bular Kankı cânda kim bu ‘ışkun dadı var / Dünyada hem âhirette adı var 6245

Şöyle dirlikde dutar bu ‘ışk, eri / Kim hiç ölmez tâ ebed bu ‘ışk eri Pes bişinçi menzil oldur ‘âşıkça / Kim anuñ bu ‘ışk-ıla adı çıka Köyndüginçe ol bu ma‘şûk odına / ‘Âşık ola cümle anuñ adına 322

‘Üd gibi kim od-ıladur revnakı / Yandugınça ragbeti artar dakı Yine vardur bir nişânı ‘âşıkun / Şoldur ol kim hân-u-mânı ‘âşıkun 6250

Cümle gözden dökilüben terk ola / Cân içinde dôtı sevmek berk ola Añmaya hîç mâl u mülk ü cins ü nakd / Gide gönünden be-küllî hall u ‘akd Vecd ü hâlet ola her dem iş aña / Gelmeye ayruk dahı teşvîş aña Tecrid ola mâl u mülki var-iken / Dôt yolında harca vara cân u ten

‘Işkdan ayruk olmaya sermâyesi / Dôtı sevmek ola küllî mâyesi 6255 Unıdıla ev ü barh u mülk ü mâl / Bilmeye hîç niçe geçer mâh u sâl Gark ola dôt arzusunda cân u dil / Ayrug anda olmaya hîç kâl-u-kîl

‘Işk içinde bes ol altınçi nişân / Şol-durur kim terk ola bu hân-u-mân Hân-u-mânı anda küllî yâd

ola / Andan ol ‘âşık bu ‘ışkdan dad ala

‘Âşıkun geldük yidinçi hâline / Bir işit kim dirliği ne hâli ne 6260

İşidiçek ‘ışk eri ahvâlini / ‘Âşık-ısañ añlayasın hâlini Şoldur ol kim ‘ışk eri olur garîb / Râzın açmaz kimseye göñlin karıp Kendü olur kendüzine râz-dâr / Bilmez ayruk hiç cihânda dogru yâr Oğlı kızı bilmez anuñ hâlini / Añladımaz kimseye ahvâlini Yakılır ol kendü kendü hâl-ıla / Söyleyüp getürimez derdin dile 6265 Kopduğı yirde garîbdür ol kişi / Ger giderse hem garıblıkdur işi Mekke şehrinde nitekim Mustafâ / Dün ü gün gurbet çekerdi iy safâ Mekke’den vardı Medîne şehrine / Yine düşdi ol garıblık kahrına Pes hakîkat kimde varsa derd-i yâr / Bilüñ anı kim garîbdür derdi var

‘Âşık’uñ yidinçi hâli böyledür / Uşbu hâli kendü hâlüm söyledür 6270 Olmayınça ‘ışk eri mutlak garîb / Nite olur ma‘şuk öñinde habîb 323

Her kim oldı döstlerinden külli yâd / Ol-durur kim döst öñinde buldı dad Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / ‘Âşık’uñ sekzinçi hâlin sor yine Bir işitgil ol dahı niçe’ydügin / Kim bilesin ‘âşık olmak ne’ydügin Şoldur ol kim ‘âşıkun dün gün işi / Döstü sevmek ola cümle teşvişi 6275

Hergiz ol añmaya dünyâ âhiret / Eytmeye kim niçe olam ‘âkibet Hâtırından mahv ola cümle cihân / Yazıla döst âşıkârâ vü nihân Döstü sevmek ola dün gün fikr aña / Döstü añmak ola her dem zikr aña Zâhirin ü bâtının ol döst ala / Andan ol döst işiginde döst ola Kime gelse ‘ışk ulu devlet-durur / Cân içinde sevgülü ni‘met-durur 6280

Eyle bil kim biñ cihân issi-durur / Kançaru sunsa işi assı-durur Uşbu hâldür ‘âşık sekzinçi hâl / Böyle olmazsa aña bu ‘ışk muhâl Çünkü cânda döst ‘ışkı berk ola / Lâcerem dünya vü ‘ukbâ terk ola

‘İşk içinde gark ola çün cism ü cân / Bes harâmdur aña her dü cihân Ne aña ol kim unıtdı kendüzin / Neye baksun ol ki gördi döst yüzün 6285

Bu sekiz dürlü nişân k’eytdüm saña / hâli budur ‘âşıkun öñden soña Her kimesne kim bu hâle düşmedi / Ol henûz bu ‘ışk içinde bişmedi Kankı cânda kim bu ‘ışkun dadı var / Lâcerem bu ma‘niden istâdı var Kankı câna kim bu söz kılmaz eser / Bilüñ oldur bî-nasîb ü bî-haber

‘Âşıkun hâlin girü ‘âşık bilür / Kim uzun dünde niçe zârî kılar 6290

Kimsene kim içmedi ol şerbeti / Ne bilür kim nedür anuñ lezzeti Tañrı’dan ‘ışk bir ‘atâdur mutlakâ / Kime gelse ol bulur ‘ömr-i bekâ

‘İşk içinde yok-durur hergiz zevâl / Her ki ‘âşık oldısa buldı visâl

‘İşk içinde gizlüdür cümle murâd / ‘İşk erin sen sanma kaldı nâ-murâd 324

‘İşk içinde görnürdür döst yüzü / Döst yüzün nedür gören bu ‘ışk gözi 6295 ‘İşk içinde söyleyüdür döst dili / Bahtulu kim oldısa ‘ışk bülbülü Pes beşâretdür bu ‘Âşık cânına / Kim yazıldı adı ‘ışk dîvânına Dadmasaydı cânı bu ‘ışk dadını / ‘Âşık kim döndereydi adını

‘İşk divânından çü degdi dad aña / Lâcerem kim ‘Âşık oldı ad aña İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Kendü ‘ışkuñdan bizi ayırmagıl ALTINÇI DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM TAÑRI TEBÂREKE VE

TA‘ÂLÂTEK SEKİZ DÜRLÜ ‘ÂŞIK VE

MA‘ŞÛK YARADUPDUR VE ÖZ NÛR-I

CEMÂLİN OLARA ‘ARZ İDÛP OL NÛRİ

BİRBİRİNDE MÜŞÂHADE İDÛP

SEVİŞÜRLER

6300 Kanı ol ‘âşıklarun hâlin soran / ‘İşk-ıla her nesnenüñ aslın gören Ögini dirsün vü açsun gözünü / ‘İşk-ıla görsün bu ma‘nî yüzünü Añlasun ne işler olmuş dünyada / ‘İşk içinde niçeler gelmiş ada Niçelerün adını yıkdı bu ‘ışk / Niçelerden ad alup çıkdı bu ‘ışk Niçe sansuz kişi geldi sağışa / hîleden kurtıldı geldi sag işe 6305

Her birisin bildiler bir ad-ıla / Biliş oldı adı biñ biñ yâd-ıla Bildi ‘âlem halkı bunlar ne’ydügin

/ Adları ne hâlleri niçe'ydügin

'Işk buları çakdı 'âlem halkına / Bildiler kim her birinüñ hulkı ne Niçe 'âşık oldu bunlar
ma'suka / Bunlarınla n'eyledi ol ma'suka

'Âşık u ma'sûk ne-y-içün oldılar / Ne sebebden halk buları bildiler 325

6310 'Işk-ıla diñler-iseñ eydem saña / İşit imdi niçedür öñden soña Ol zamân kim yog-ıdı bu
nüh felek / 'Arş u ferş ü cism ü cân ins ü melek Var-ıdı ol pâdişâh-ı bî-mekân / Sır içinde genc idi
gizlü nihân Diledi kim açılardı ol Celîl / Kendüzi kendüzine oldu delîl *Küntü kenzen mahfiyyen fe-
ahbebtü*

an-u'rafe

'Âşık oldu kendü kendü yüzine / Ma'sûk oldu kendüzi kendüzine 6315

Sevdi kendü kendüyi ol pâdişâh / Gör ki ne kıldı vü n'itdi ol İlâh Dilegi oldu kim ol hayy u Bekâ
/ Karşu bir gözgü duta her dem baka Pes getürdi ol 'ademden 'âlemi / Hem kopardı 'âlem içre
Âdem'i Gözgü kıldı bunları kendüzine / Saykal urdı dutdı karşu yüzine *El-mü'minü mir'âtü'l-
mü'mini*

vallâhu'l-mü'minü

Bunların üzre bıraktı 'aksini / 'Aksine kıldı havâle 'ışkını 6330

'Aks içinden görinen hüsni-durur / Görüp ol hüsni seven 'ışkı-durur Hüsni birle 'ışkı dutdı
'âlemi / Ol eserden şevka geldi âdemî Birbirini sevdi cümle mahlukât / Yir ü gök ü cism ü cân u 'akl
u zât

‘Âşık u ma‘şûk dimek andan-durur / Sırrına bak bu sözün kandan-durur

‘Âşık u ma‘şûk çokdur dünyada / Niçe eydem vasfını gelmez ada 6325

İlla bilün kim sekiz nesne tamâm / ‘Işk içinde oldılar kâyim-makâm Mülki bunlar dutdı cümle ad-ıla / Ma‘ruf oldı zâri vü feryâd-ıla İşid imdi her birinün adını / Kim bilesin sen bu ‘ışkuñ dadını Sevdi evvel yir ü gök birbirini / Sen işit bu Tañrı’nuñ takdîrini 326

Kıldı hasret birbirine bunları / Ol hevesde geçdi cümle günleri 6330

Yir durupdur göke karşı intizâr / Gök dönedur dün ü gündüz bî-karâr Sabr ider yir gök ine dip inemez / Cehd ider gök irişem dip iremez Çün eli irmez yire gök gör n’ider / Gurrış eylep zâri vü firyâd ider Pes döker hasret yaşın yir üstine / Ya‘ni derdin ‘arz ider ol döstına Döst-ıçun çün gök gözinden geldi yaş / Ol eserden kurımış yir oldı yaş

6335

Döst beni añdı diyüben yir bu kez / Şâd oluban ne kılur bir gör bu kez Ol hevesden yir kılur harkât u cûş / Döst beni añdı dip olur sebz-pûş

Daşra virür cümle gizlü gencini / ‘Arz ider ya‘ni ki dosta rencini Çün geyür yir cümle gizlü tonını / Döndürür gökden yaña ol yönini Dürlü dürlü renklerle bezenür / ‘Azm ider yir dosta karşı uzanur 6340

Nerdübân eyler nebâtı çıkmaga / İrişüben dost yüzine bakmaga Çün iremez döst makâmı yücedür / Bir gör anuñ hâli bu kez niçedür İrmemek magbûnlığından бүkilür / Toprak olur yine yire dökilür ‘Işk içinde bu zemîn ü âsümân / Uşbu hasretde geçerler her zamân Birbirisin sevdügiyçün yir ü gök / Reng alur gökden olur bu yir gök 6345

Ya‘ni kim ol döst rengin urınur / Yıldı bir bu yir gömgök görünür

‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz Pes anuñ ‘aksi gelür her dem göze / ‘Âşık olgil kim bakasın ol yüze Ol tamâm oldı bu kez bir gör yine / ‘Âşık u ma‘şûk kimdür sor yine Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Diñle imdi niçedür kıldan kıla 6350

Ol zamân kim hak yaratdı dünyayı / Yog-ıken var eyledi her nesneyi Zulmet ol dem dünyaya tolmış-ıdı / Eyle sankim bu cihân ölmüş-idi 327

Pes yaratdı kudretinden ol İlâh / ‘Arş nûrından gök yüzinde şems ü mâh Birisi tabbâh u biri renkerez / Renk viren ay u güneşdür mîve-peş Hem bulara düşdi uş ol ‘aks-i rûy / Ol sebebden toldı ‘âlem reng ü bûy 6355

Çün biribirnüñ yüzinde hak nurın / Gördi ‘âşık oldı sevdi birbirin Güneşi dördinçi gökde ol İlâh / Neyyir-i a‘zam kodı ol pâdişâh Ayı uşbu gökde seyyâr eyledi / İlla güneş ‘ışkına zâr eyledi Güneş aya inmek ister inemez / Ay-ıla ol bir felekde dönemez Pes bıragur nûrını yir üstine / Ya‘ni cilve gösterür ol döstına 6360

Ay diler kim vara güneş katına / Cehd ider kim irişe hasretine Tâ varınça güneşe küllî arır / Ol yigitlik ferri kalmaz hîç karır Magbun olur pes güneşden ayrılır / Menzile varurken ay yolda kalur Arkun arkun ay düşer gündün irak / Şol hacâletdendür âhir bu firâk Furkat içre ay çü döst kadrin bilür / Pes bu kez kendüzinüñ bedrin bulur 6365

Ay çü bildi bedr olupdur yüzini / Dosta ‘arz itmek diler kendüzinu Ay toğınça gün tolınur iremez / Görinemez dosta döstün göremez Eydür ol durmadı gitdi ben duram / Görinem dosta vü hem döstü görem Gün toğınça ay yine varur batar / Birbirisin görmege bulmaz zafer Cehd idüp göstermek ister bedrini / Gösterimez bildürimez kadrini 6370

Pes rücû‘ eyler yine döstün yaña / Eydür âhir döst baka bir kez baña Tâ varınça dosta küllî mahv olur / Kendü ‘ilmi kendüzinde sehv olur Magbun olur ay yine gündün kaçur / Dâyimâ bunlar bu hasretde geçer Birbirisin sevdügiyçün ay u gün / Niçe yüz biñ yıl olur bu ay u gün Yıl geçer degşürilür devr ü zamân / Degşürilmez ay u gün ‘ışkı hemân 328

6375 ‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz Pes anuñ ‘aksi gelür her dem göze / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze Çünkü bildüñ ay u gün ahvâlini / Diñle Yûsuf’la Zelîhâ hâlini

‘Işk içinde n’itdiler bunlar dahı / Göñlüñe yaz bu sözi her dem ohı Bir zamân ol Mısır şehrinde meger / Satdı kul dip Yûsuf’ı bir bî-haber *Ve şerevhu bi-semenin bahsin*
derâhime ma‘dûdetin 12/20

6380 Satun

aldı ol ‘Azîz-i Mısır anı / Çünkü gördi sevdi cümle Mısır anı Her kimesne kim görürdi yüzini / Unıdurdı mest olup kendüzini Gün disem görklüydü günden sûreti / Ay disem arıydı aydan sûreti Kim görürse unıdurdı kendüyi / Terk iderdi yimegi vü uyhuyı Şöyle bil kim ‘aks-i rûy-ı ol İlâh / Ol yüze düşmişdi nûr-ı pâdişâh 6385

Çün Zelîhâ gördi Yûsuf yüzini / Pes yavu kuldı bu kez kendüzini

‘Âşık oldı gitdi andan neng ü nâm / Bildiler bu hâli cümle hâs u ‘âm Eytdiler sabr eylegil söz almadı / Cehd idüp höd maksud ele gelmedi Çünkü sabrı gitdi oldı bî-karâr / Pes bu kez bir hîle kıldı ol nigâr *Ve râvedethu ’lletî hüve fî beytîhâ*

‘an-nefsihi 12/23

Ya‘ni ister Yûsuf’uñ göñlin ala / Bilmedi kim cehd ile gelmez ele 6390

Ol sebebden kaldı Yûsuf’dan ırak / Pes Zelîhâ cânına düşdi firâk Geçdi bu hâl üstine çok rûzigâr / Gitmedi hergiz göñüldeñ derd-i yâr Her ki Yûsuf sini añdı dir-ise / Virür-idi her ne kim diler-ise Ol hevesden virdi cümle mâlını / Ya‘ni dôsta ma‘lûm eyler hâlini 329

Gitdi cümle câh u mülk ü mâl u genc / Kaldı cânda ‘ışk u hasret derd ü renc 6395

Geçdi ‘ömri karıdı oldı hakîr / Gitdi ol hatunlığı oldı fakîr Çün geçürdi ‘ışk içinde ‘ömrini / İmdi bir gör pâdişâhuñ emrini Virdi aña iki ‘ömri buldı dâd / Komadı hak anı şöyle nâ-murâd

‘Âşık u ma‘şûk bir oldı tamâm / Mısır tahtı bunlara oldı makâm Oldı Yûsuf’la Zelîhâ adları / Kaldı cânlarda bularuñ dadları 6400 ‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz Pes anuñ ‘aksi gelür karşuñuza / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze Çünkü Yûsuf’la Zelîhâ hâlini / Anladuñ niçe-y-imiş ahvâlini İşid imdi ol Hadîce düşini / Kim bilesin ‘âşık olan işini Bir zamânda var-ıdı bir nîg-baht / Kim Yemen mülki aña olmışdı taht 6405

Görk içinde bî-nazîrdi ol nigâr / Mâl u ni‘met bî-hisâb u bî-şümâr Hatunuñ adı Hadîce’ydi be-nâm / Bilür-idi anı cümle hâs u ‘âm Adı çıkmışdı cihânda hayr-ıla / Hâsa kim ol hayr cândan ayrıla Bir gice hatun yaturken düş görür / Mustafâ sırrını karşu tuş görür Gördi gökden ayı, indi üstine / Şöyle kim bir dôst geldi dôstına 6410

Ay bedir ârâste olmuş-ıdı / Aydınından yir ü gök tolmış-ıdı Geldi girdi yakasından koynına / Girdi koynından u çıkdı boynına Durdı hatun döşeginden sarmuru / İçi kaynap gözleri yaş tormuru Bilmedi ol düşünüñ ta‘bîrini / Kim biliser Tañrı’nuñ takdîrini Anda ma‘rûf bir mu‘abbir var-ıdı / Kim görürse düşün ol yorar-ıdı 6415

Ündedi hatun anı biñ nâz-ıla / Düşin aña bir bir eytdi râz-ıla Ol mu‘abbir bakdı düş ta‘bîrine / Pes ‘aceb kaldı Çalâp takdîrine 330

Eytdi bu düş ta‘birinde bî-gümân / Şöyle görnür kim gele Fahr-ı cihân Ol ola âhir zamân peygâmbiri / Hem ola anuñ dini şekden beri Ol senüñdür sen anuñsın şek degül / hâli uşbu iş ki gördüñ dek degül 6420

Aña yâ ana olasın yâ halâl / Usañ olma olmasun göñlüñ melâl Mekke’de ‘Abdulmutallib oğlına / Vargıl anda bakgıl anuñ alnına Anda nûr var tanugıdır bu işüñ / Ta‘biri oldur hakikat bu düşüñ Çün Hadîce bellü bildi bu işi / ‘Âşık oldı gitdi dünyâ teşvişi Aldı mâl ü genc geldi Mekke’ye / İntizâr oldı ki takdîr n’eyleye 6425 ‘Işk içinde mâlını kıldı sebîl / Dôst gele dip güydi bunca ay u yıl Ol

degüldi maksudı kim erlene / Yâhud anuñ erliginden ferlene Uzanurdı ma‘şuka irmeg-içün / Ya‘ni ol gördüğünü görmeg-içün

‘Işk içinde geçdi bunça rûzigâr / hâli irdi maksudına ol nigâr Anı kim görmişdi gördi mutlaka / Ol yüzi görmeg-ile irdi hak’a 6430 ‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz Pes anuñ ‘aksi gelür karşınuza / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze Çünkü bildüñ ol Hadîce n’itdügin / Mustafâ ‘ışkında niçe gitdügin Diñle bu kez Leyli Mecnûn hâlini / Kim bilesin ‘ışk eri ahvâlini Bir zamânda var-ıdı hayl-i ‘Arab / Diñle uşbu hikmeti kılğıl ‘aceb 6435

Bir mu‘allim var-ıdı anda ulu / Key Müsülmân key edebli key hulu Oba oglancukların dirmiş-idi / Tañrı ‘ilminden sebak virmiş-idi Leyli vü vü Mecnûn dahı anda meger / ‘İlm okırdı birbirinden bî-haber Yidi yıl geçdi bular anda-y-ıdı / Kanı ol ma‘şûk u ‘ışk kanda-y-ıdı Çünkim irdi Mecnun’a ol kutlu dem / Gözleri yaş toldı gönlin aldı gam 331

6440 Bakdı Leylî yüzine göz ırmadı / Anı kim ol gördi kimse görmedi Gördi bir görklü nigârîn müşk-bûy / Oturupdur karşusunda hûb-rûy

‘Âşık oldı gitdi cümle cân u dil / Kaldı hayrân u dükendi kâl-u-kîl Hem-nişînler bildi Mecnûn hâlini / ‘Âleme fâş itdiler ahvâlini Yidi yıl öğrendügi ‘ilmi tamâm / Bir sa‘atda yile viridi ve’s-selâm 6445 Çünkü

düşdi bu haber halk diline / Ma‘lum oldı cümle Bagdâd iline Leyli’yi mektebden aldı atası / Mecnun oldı cânın oda atası Andan öñdin Kays idi Mecnûn adı / Kays’uñ oldı ba‘d-ez-ân mecnûn adı Kimsenüñ kim yoymadı ‘ışk adını / Yazmadı cânında ma‘şûk dadını Leyli ‘ışkı Kays’ı mecnûn eyledi / Kays’ı yoydı Leylî mecnûn eyledi 6450

Anuñ içün ‘âlem içre adı var / Cân içinde hem gönülde dadı var Söz üküşdür hâli Mecnûn sözine / Geldük işit işi nedür sözi ne

‘Işk aña n’itdi serencâmı nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür Çünkü Leylî ‘ışkı düşdi Mecnun’a / Bilmez oldı kendüzin günden güne

‘Işk içinde yavu kuldı kendüzin / Kançarı bakdıysa gördi döst yüzün 6455 Leyli

‘ışkı cânda çün dutdı makâm / Leyli oldı tesbihi dilde müdâm Yöriyicek yoldaşı Leylî-y-idi / Oturursa hem işi Leylî-y-idi Açıcak Leylî-y-idi ni‘met aña / Susasa Leylî-y-idi şerbet aña İçi taş Leyli’den tolmuş-ıdı / Leyli’ye dek Mecnûn ad olmuş-ıdı Çünkü Mecnûn degşürildi Leyli’ye / Leyli adı döndi bu kez Mevli’ye 6460

Leyli Leylî dir-iken Mecnûn dili / Dile Mevlî geldi gitdi müşkili Pes bu ‘ışkuñ ma‘dini ol hak-durur / Kendüyi kendü sever mutlak-durur Mevli ‘aksi oldı Mecnûn gördügi / Leyli dip şol ‘ışkına cân virdügi 332

‘Âşık u ma‘şûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz Pes anuñ ‘aksi gelür karşı göze / ‘Âşık olgıl kim bakasın ol yüze 6465 Uş işitdük Leyli’yi Mecnûn-ıla / ‘Işk içinde n’itdügin kıldan kıla Gör bu kez gülzâr içinde ol güli / Karşusunda niçe köyner bülbülü Diñle imdi bülbül-ile gül işin / Bülbülün zârîsin ü gül gülişin Çün bakar bülbül görür ol gül yüzün / Unıdur bî-çâre ol dem kendüzin Sabrı kalmaz olur ol dem bî-karâr / Pes güle karşı kılur cânın nisâr 6470

Yüregi oynar u köyner kanadı / Yanar ol bulsa düşüben yanadı Nâliş ü zârî kılur bî-hîşiten / Rikkat eyler anuñ ünin işiden İçi köyner bülbül anda zâr zâr / Kim üninden olur ol gülzâr zâr Bî-hod olur pes düşer ol dem yire / Ya‘ni ma‘şûkçun diler kim cân vire Çün görür bu hâl-ıla gül bülbülü / Bülbüle söyler bu kez ol gül dili 6475 Eydür

uş ben karşı durmuşvan saña / ‘Işk-ıla sen baña her dem baksaña Neyçün olursın sen iy bülbül delü / Ne revâdur olmak ussından alu Hâsiluñ ne bî-höd olmakdan senüñ / Ne revâdur topraga düşmek tenüñ Bülbül eydür hâldiliyle ol güle / Çünkü ‘âşık ağlaya ma‘şûk güle Ma‘şukuñ nâzı uzar ‘âşık güçin / Kalmaz anda ‘akl u dâniş gün günün 6480 Ma‘şuka karşı pes ol dem ‘âşıka / Topraga

düşmek müselleme 'âşık /

Bülbülün gül güler uşbu sözine / Ya'ni azırgar anı kendüzine Eydür iy bülbül bu mıdır 'ışk işi /
Ma'suka bunçak mı 'âşık bakışı Bülbül eydür çün bakarvan ben saña / Sende görünür Tañrı'nuñ sun'ı
baña Hem gelür bûy-ı latîf-i Mustafâ / Anuñ-ıçun mest olurvam iy safâ 6485

Çün Çalap 'ışkı vü peygâmbere deri / Sendedür sensin çiçekler serveri 333

Sini görüp niçe 'âşık olmayam / Yâ senün 'ışkuñda niçün ölmeyem Sini sevmekden gelür bu iş
baña / Zâri vü feryâd u bu nâliş baña Çün benüm bülbülligüm senden ola / Bu benüm işüm niçe
benden ola Pes gül-ile bülbül işi böyledür / Bellü bilün bülbülü gül söyledür 6490

Pes bilün kim ma'suka 'ışkı-durur / 'Âşık hâlden hâle ol döndürür

'Âşık u ma'sûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz Pes anuñ 'aksi gelür karşıñuza /
'Âşık olgıl kim bakasın ol yüze Çün işitdün bülbül-ile gül işin / Bülbülün agladuğın gül gülüşin
Diñle imdi ol sadeft katre-y-ile / Eydeyüm n'itüğünü kıldan kıla 6495 Katre

şoldur kim iner gökden yire / Dirgüze ölmüş yiri ol cân vire Ol eserden kurmuş yir yaş ola / Bite
ni'met cümle halka aş ola Yir yüzi gülzâr ola ol katreden / Kim bilür ol katrenün aslı neden Cümle
halk ol katrenün müştâkıdır / Anuñ-ıçun kim bu halka sâkidür İçürür her nesneye âb-ı hayât /
Dünyada anuñ-ıla bulnur hayât *Vece 'alnâ min'el-mâ'i külle şey'in hayyin 21/30*

6500

Şol deñizler kim bu yir karnında var / Cümle ol katreye karşı intizâr Kamu nesne muntazırdur
hòd aña / Yönini dutmuş-durur andın yaña Lîki vardur bir 'acâyib cânavar / Kamudan ol katreyi artuk
sever Zîre kim oldur anuñ sermâyesi / Cân içinde nakd u genc ü mâyesi Kamu dillerde sadeft dirler
aña / İşid uşbu hikmeti batgıl taña 6505

Ol deñiz ka'rında dutmuşdur makâm / Gökdeki katreye 'âşıkdur müdâm Şöyle 'âşıkdur ki her
dem her zamân / 'İşk-ıçun terk eyler ol mülk ü mekân Kor deñiz ka'rın çıkar su üstine / Ya'ni kim
karşu gelür ol döstına 334

Döstü çün bulmaz tolar göñli cünün / Yine döner ka'ra iner ser-nigün Günde biñ kez hî iner ü hî
çıkâr / Ya'ni gözler döst yolın her dem bakar 6510

Çünkü darta ol sadeft bu zahmeti / İrişür pes pâdişâhuñ rahmeti Gökden ol katre iner destûr-ıla /
İçi taşu hõş müzeyyen nûr-ıla Çünkü katre indüğün bildi sadeft / Çıkdı aña karşı durdı saff u saf Tâze
alır agz-ıla ol yagmurı / Zîra kim gizlüdür anda hak nurı Çün sadeft kursağına yagmur düşer / Ol
mahabbet od-ıla kaynar bişer 6515

Pes olur her katre dürr-i şâhvâr / Anuñ-ıçun k'anda derd ü âh var Çünkü gökden indi neysân
katre / Kıymeti dür oldu her bir dânesi Bu sadeft ol katreye 'âşık degül / Andağı hak nûrınadır cânı
kul Ma'suk oldur bu sadeft 'âşık aña / Bağlanupdur cân içinden baksaña Katreye anın sadeft 'âşık-
durur / Anda Allah nûrı var bayık durur 6520 'Âşık u ma'sûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu
gizlü râz Pes anuñ 'aksi gelür karşıñuza / 'Âşık olgıl kim bakasın ol yüze Uş bilindi ol sadeft katre-y-
ile / Niçedür ol 'ışk u ol sevdâ-y-ıla Diñle imdi cân-ıla ten hâlini / 'İşk içinde niçedür ahvâlini Ol
zamân kim hak yaratdı cânları / Cânlara kıldı üküş ihsânları 6525 Gök

yaratdı cânlara seyrân-ıçun / Yir yaratdı tenlere meydân-ıçun Yirde gökde her ne kim varsa
mukîm / Eyledi cânna musahhar ol Kadîm *Ve sahharâ leküm mâ fi's-semâvâti*
vemâ fi'l-arzı cemî'an minhü 45/13

Zîre kim ol cân içinde cân kodı / Kendüliginden dükenmez cân kodı Cân içinde gizledi genci-i
nihân / Anı ister yügrüşüp cümle cihân 335

Cânda çünkim genc-i pinhân kodı ol / 'Âlem içre cânı sultân kodı ol 6530

Pes gerek sultân-ıçun bir tahtgâh / Kim gele ol tahta otra pâdişâh Hükme ide bu cümle 'âlem
mülkine / Rûzigâruñ soñına vü ilkinde Pes yaratdı sûreti dörd nesneden / Âb u âteş hâk ü bâd oldu

beden Dört direkür ya'ni tahtı götüre / Kim gele taht üzre sultân otura Kendü gencinden yine ol bî-niyâz / Gizledi ol dört direk altında râz 6535

Tâ ki sultân genc-i tahta atlana / Genc-ile bu saltanat kuvvetlene Kendü pertâvıdur ol genc-i nihân / Kim anuñla kâyim ola bu cihân Hâliyâ cân geldi kondı tahtına / Bakdı tahtuñ gencine vü rahtına Gördi bundan niçe hikmet kopısar / Niçe işler yıkısar u yapısar Hem dahı taht añladı sultânını / Ya'ni sûret gördi kendü cânını 6540 Añladı kim cân elinde kamu iş / Ya'ni kim sultân elinde kamu iş

Çünkü böyle gördi birbirsın bular / Cân u ten pes birbirisin sevdiler Cânı gördi 'âşık oldı ten dahı / Hem tene şefkat bırakdı cân dahı Eyle sevdi birbirin bu cân u ten / Kim bularda olmadı hiç sen ü ben Âlet oldı ten bu cânâ iş virür / İş içinde cân tene cünbiş virür 6545

Her bir işde yoldaş olmışdur bile / Bile işler her işi kıldan kıla Kahr u lutf u fisk u tâ'at hayr u şer / Cân-ıla tende biledür her hüner Anuñ-ıçun cân u ten ayrılmaga / Râzı olmaz bî-vefâlık kılmaga Birbirine pes bular 'âşık-durur / Kamu tende uşbu iş bayık-durur Nişe sevdi birbirin bunlar 'aceb / Orta yirde sevgüye n'eymiş sebeb 6550

Birbirinde genc-i pinhân tuydılar / Anuñ-ıçun birbirine uydılar

'Âşık u ma'sûk içinde uşbu nâz / Pâdişâh sırrı-durur bu gizlü râz 336

Pes anuñ 'aksi gelür karşuñuza / 'Âşık olgıl kim bakasın ol yüze Ol sekiz nesne ki vardı uş tamâm / 'Işk içinde oldılar kâyim-makâm Sâbit oldı bunlara 'ışk verzişi / Tanug oldı kendüye kendü işi 6555

İşlerinden ma'lum oldı hâlleri / 'Âlem içre söylenür ahvâlleri Her ki yoldaş oldı 'ışka ölmedi / Ölen oldur 'ışka yoldaş olmadı Bâkidür bu 'ışk ezelden tâ-ebed / 'Işkı kendü saçdı mülke ol Ahad

'Aksini 'ışka mukâbil eyledi / Bunları birbirne kâbil eyledi Hem havâle kıldı 'ışkı 'aksine / Añla imdi 'ışk nedür 'aksi ne 6560

Ger anuñ 'aksi cihâna tolmasa / Yâhud anı sevmeye 'ışk olmasa Bu cihân nişe gelürdi hiç hiç / Hôd tolupdur mekr ü hîle pîç pîç Pes cihânı 'ışka seyrân eyledi / Dôstlara 'ışk virdi hayrân eyledi Cümle nesne 'ışk-ıla kâyim-durur / Yog olursa kamu 'ışk dâyim-durur

'Işk degül mi çarhı sergerdân kılan / Ay u günü durmadın gerdân kılan 6565 'Işk degül mi yili dün gün yıldüren / Akıdup suyu deñizler dolduran

'Işk degül mi yiri bir yirde dutan / Dürlü ni'metler olup yirden biten

'Işk degül mi 'akla dâniş öğreden / İşlerin unutturup iş öğreden

'Işk degül mi baş içinde oturan / Devlet olup dutduğı işi bitüren

'Işk degül mi cân içinde cân olan / Hiç dükenmez dür döküp şol kân olan 6570 Işk degül mi şol gönülde genc olan / Anı istep yine anda renc olan

'Işk degül mi nefse kullık öğreden / Sevdüğine kul degül mi bu beden

'Işk degül mi şol yürekler kaynadan / Mâlı yagma buyurup baş oynadan

'Işk degül mi tâc u tahtı terk iden / Pâdişâhla 'ahd u peymân berkiden Kamu nesne 'ışka kuldur 'ışk şâh / 'Işkı hâkim kodı mülke pâdişâh 337

6575

Pes bu 'âşık cânına şükrânedür / Kim bu 'ışkuñ şem'ine pervânedür Çevrinür dün gün diler kim nûr ola / Ya'ni 'ışka köyne küllî nûr ola

'Işk u 'âşık sarf ola ol ma'suka / Gide bu sen ben kala ol ma'suka Kendüzin kendü göre kendü seve / Uşbu ma'nî cem' olup geldi eve İy Hudâyâ rûzı kılğıl kamuya / Kim bu evde bu işi böyle tuya

YEDİNCİ DÂSİTÂN SEKİZİNCİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM MA'ÂDİN-İ SEB'A

SEKİZ NESNESÜZ hÂSİL OLMAZ VE

LÂYIK-I SİKKE-İ SALTANAT HEM OLMAZ
ŞÖYLE ÂDEMÜN BÂTINI BİR
CEVHERDÜR NÛRÂNİ HAK TA'ÂLÂ ANI
SEKİZ NESNEYLE ZUHÛRA GETÜRÜR
6580

Yine gönülüm ma'dini cûş eyledi / Ol eser bu 'aklı serhûş eyledi Kaynadı ser cûş-ı dil geldi dile
/ Ol neden kaynar anı kim ne bile Yanmayınça oda nesne kaynamaz / Taşmayınça dik taşra oynamaz
Görmese göz kimseden virmez nişân / Bilmedük 'ilmi bu dil kılmaz beyân Söz mi var kim dil anı
söylemedi / Yâ ne iş kaldı kim el eylemedi 6585

Ne ola kim gözler anı görmedi / Yâ ne vardur kim gönüller irmedi Her ne kim Hâlık yaratdı
dünyada / Âşikârâ vü nihân geldi ada Cümlesin bildi bu zîrekler tamâm / Ma'lum oldu bunlara her bir
makâm Yirde gökde ne ki varsa buldılar / Her işüñ aslın nedendür bildiler Bildiler her bir metâ'
kandan gelür / Kankı cevher kankı ma'dinden gelür 6590 Buldılar her dürlü cevher kânını / Bildiler
n'itmek gerek erkânını 338

Geldi ol erkân-ıla cevher ele / San'at oldu düşdi ol elden ele Niçe biñ yıldur ki ol san'at yörir /
Kazılır ma'dinler ü cevher erir Açılır ol gizlü genc olur 'ayân / Ma'din eydürler aña bellü beyân
Dünyada hûd kân u ma'din çok-durur / Niçe eydem kim hisâbı yok-durur 6595

İlla ol kân kim biter anda gümüñ / Diñle anuñ hikmeti niçe-y-imiş

Ne sebeble ol çurufdan ayrılır / ∞arb-ı şâhî dutmaga lâyık olur Tâ kim anda yazıla bir şâh adı /
Hem Muhammed adı hem Allah adı Hâsıl olur ol sekiz nesne-y-ile / Diñle bir bir eydeyüm kim ne-y-
ile Çün bilesin her bir işüñ adını / Añlayasın sen bu ma'nî dadını 6600

Evvel aña destur-ı sultân gerek / Eyde şol yirde baña bir kân gerek Hükm ide hâkim koya vü mâl
vire / Andan ol ma'din bu halka el vire Yohsa sultân desturı olmaz-ısa / Pâdişâhdan bir hüküm
gelmez-ise Kendüzinden kimse ma'din açamaz / Anda nesne yiyemez ü içemez Yirde ol ma'din kalur
şöyle batâl / Kendüzinden kendü hûd çıkmak muhâl 6605 Halk

dahı çün hükm yokdur açamaz / Ol çurufdan çevheri hiç seçemez Anı bes evvel hükümdür
işleden / Ol ikinci iş bu kez bilgil neden Aña ikinci bu kez üstâd ola / Kim elinde dâd u hem istâd ola
N'eylemek n'itmek gerekdür bile ol / Kim bu yir altında cevher bula ol İş bilendür başa ilten her işi /
Çünkü bilmez n'eyleye bilmez kişi 6610

Çün kifâyet ola anuñla bile / Lâcerem n'itmek gerekdür ol bile Añlaya her kanda cevher var-ısa
/ Cevherüñ aslın bile ister-ise Halk içinde ol ola cevher-şinâs / Aña sora her işi gevher-şinâs
Ma'dinüñ hem kedhudâsı ol ola / Tagda şol yir ka'rı aña yol ola 339

Çünkü bildüñ ma'dinüñ üstâdım / Añladuñ cevher-şinâsuñ adını 6615

Ne gerek üstâda bilgil bu kez in / Kim gide tag altına azın azın Aña bir muhkem külüng olmak
gerek / Anı ol üstâd ele almak gerek Kim anuñla toprag u taş ahtara / Gizlü genci uşbu halka göstere
Eyle bil yir ka'rı bir zindân-durur / Cevher ol zindânda bir sultân-durur Niçe yıl mahbûs olupdı anda
ol / Hiç kimesne açımadı aña yol 6620

Urludur zindânda bir muhkem kilid / Bu külüng anuñ dilidür key işid Ger külüng olmasa anı kim
açı / Taşı tograp taş içinden kim geçe Çünkim üstâduñ külüngi olmaya / Tag içinde cevhere yol
bulmaya Çünkim ol üçinçi n'eymiş añladuñ / Ger külüng olmazsa olmaz diñledüñ İmdi gel
dördinçisin gör bir i yâr / Anda dahı bir işitgil kim ne var 6625

Ol bu cevherdür ki yir altında ol / Dün gün oldur istenen ma'dinde ol Bunça renc ü rûzigâr
eltdükleri / Ya'ni bulmakdur murâd ol cevheri Cevheri yok yirde ma'din ıslamaz / Kimse anda
gelüben iş başlamaz Maksud ol cevher-durur ansuz ne iş / Irgad işlep anı ister yay u kış

Topraga cevher düşüpdür renk renk / Taglar altından çıkar ol teng teng 6630

İlla cevher rengi yirde bir degül / Kankı renkte olsa ol olur kabül Yidi dürlü reng içinde
cevheri / Göricek añlar bilür ol cevherî Rengine bakmaz aña cevher gerek / Cevheri añlamaga key er
gerek Cevher oldu bu kez aña bir küre / Eyler üstâdı ki cevher sızura Cevheri hem ol küreye toldurur /
Oldur anı işe getren ol-durur 6635 Pes

bişinçi âleti şol küredür / Kim bu cevher toprağın ol diredur Oldur anı cem' iden bir yirde hôt /
Kim bu cevher anuñ içre ola cûş

340

Kaynaya anda çurufdan ayrıla / Gide toprak adı gümüş ad ola Heft rengin döker anda ol gümüş /
Gitdi müşkil ma'lum oldu ol güm iş

Ger bu cevher düşmeye ol küreye / Halk içinde akça niçe üreye 6640

İlla toprağdan gümüşi ayıran / Oddur anı kendü hâlerinden ıran Pes aña altınçı âlet od-ımuş /
Cevhere od olmasa olmaz gümüş

Ger yimezse toprak ol od zahmını / Hiç kabül itmez kimesne hükmini Oddur anı kızduruban
kaynadan / Kaynadup yirlü yirinde oynadan Od arıdur âhir anuñ özini / Kim iner ol yire sürür yüzini
6645 Oddur

anı döndüren hâlden hâle / Oddur anı gezdüren ilden ile Tâ düşünçe oda ol toprak-ıdı / Belki
hayvân otlagı bir tag-ıdı Od dahı hôt n'eylese eyler aña / İlla hikmet var dahı eydem saña Aña kurşun
koymayınça erimez / Kimseye ol kendü gencin virimez Gümüşi kurşundur andan indüren / Ayırup
toprağdan adın döndüren 6650

Aña yâ kurşun gerek yâ mürdeseng / Yohsa kaynar kaskatı olur hemçü seng Pes yidinçi âleti
kurşun imiş / Ansuz ayrılmaz çurûfdan ol gümüş

Gümüşi ayırtlayan kurşun-durur / Hem eridür hem iner hem indürür Secdeye indürmeyinçe
gümüşi / Komaz elinden bu kurşun iy kişi Gümüş indi topraga urdı yüzün / Çün çurûfdan ayru buldı
kendüzün 6655

Bu kez ol kurşundan ayrılmak diler / Ayrıluban külli pâk olmak diler Bir yine kaynar sızar
kâldan geçer / Ya'ni küllî kıl u hem kâldan geçer Bu kez ol sâfi gümüş oldu tamâm / Bellü bildi anı
cümle hâs u 'âm Sâfilık çün kim aña bayık olur / ∞arb-1 şâhî dutmaga lâyük olur Pes yazılır üstüne
sultân adı / Mustafâ vü Hâlık u Rahmân adı 341

6660 Allah

adı çünkim aña nakş olur / Pes bu 'âlem halkına ol bahş olur Sikke birle akça olur ol gümüş /
Âletüñ sekzinçisi ol zarb imiş

Aglayanlar anı görse avınur / Ol geliçek kaygulular sevinür Ol kime gelse aña 'izzet gelür /
Ummaduk yirden biter ni'met gelür Giderür halkdan zamâne şerrini / Halk içinde artug eyler ferrini
6665

Toyar andan aç u yalıñ tonanur / Her ne kim ol dir-ise halk inanur Ol gümüşdür sanmagıl bunda
murâd / Ma'ni dut kim kalmayasın nâ-murâd Ol anuñçun halk içinde yüzlüdür / Kim yüzünde Allah
adı yazlıdur İmdi gel bir bak bu sözüñ sırrına / Añlagıl kim ma'nisi ne sırrı ne Bu meseldür kim
didüm bir bir saña / Diñlegil bu ma'niyi öñden soña 6670 Bağlagıl bu 'ilmi 'âlem üstüne / Ma'din
iste ma'ni genci kaskına İmdi gel bu 'âleme dutgıl misâl / Gör ki ma'dindür bu dünyâ ma'ni mâl
Ma'niyi hak saçdı 'âlem tagına / Karışupdur bu surat toprağına Dünyada halk derdine oldur devâ /
Niçe hâcetler olur andan revâ İmdi ma'nî kandadur bilmeñ gerek / Ma'nide cevher nedür bulmañ
gerek 6675 Ma'niden

cevher

çıkarmak niçedür / İşid imdi kim hikâyet nitedür

Şol kim eytdüm ilk gerek destûr-ı şâh / Ma'nide bilgil kim ol hükmi İlâh Oldı ol kim bu

ma'âdin açıla / Kendünüñ ol gizlü genci saçıla Pâdişâhdan ger bu destûr olmaya / Da'vet eyleñ dip işâret gelmeye Kim açaydı bu gönüller ma'dinin / Kim seçeydi küfr-ile İslâm dinin 6680

Dîn ho kendü kendüden açılmadı / Tâ ki hak bildürmedi halk bilmedi Pes aña evvel gerek hükm-i İlâh / Nitekim ma'dinlere destûr-ı şâh Destur ardınca gerek üstâd ola / Kim elinde dâd u hem istâd ola 342

Viribidi enbiyâ vü evliyâ / Kim bu ma'nî cevherin bunlar tuya /

Kanda cevher varsa bunlar bileler / İsteyeler halk içinde bulalar 6685

Zîra kim cevher bilen bunlar-durur / Şeksüz ol cevher bularda var-durur Gelmeseydi enbiyâ vü evliyâ / Kim degüreydi bizi bu ma'niye Bunlara ma'lûm bu ma'nî cevheri / Nitekim cevher bilür ol cevherî Bunlaruñ bu kez gerekdür âleti / Kim elinde yumşag ola her katı Zîra cevher katı yirde gizlüdür / Ya'ni ma'nî berk gönülde yazludur 6690 Anı açmaga dürüst âlet gerek / Âleti ne ya'nî kim âyet gerek

'İlm-i hikmet birle Kur'ân âyeti / Şol gönül uçmaguñ oldur âleti Pes bu âletdür gönül bendin söken / Ma'din eylep ma'niyi daşra döken Nitekim tagda külüngdür yol açan / Tag içinden cevheri daşra saçan Çün kim elde âlet oldı mu'teber / Girdi 'âlem halkınuñ gönlin kazar 6695

Ya'ni kim cevher gerek ol kişiye / Kanda cevher var-ısa hûd ışıya Belki halkuñ cevheri şol sıdk-durur / Tanuğı sıdkuñ dilinde nutk-durur İşidiçek hakkı ikrâr eyleye / hak yolında cânın îsâr eyleye İlla bil kim halk düşüpdür reng reng / Türk ü Tâcik Ermenî vü Rûm u Zeng Us u Çerkes Kıpçak u Kürd ü Mogul / Her birinde ma'ni düşüştür nugul 6700

Renk renkdür cins cinsdür görseñe / Pes cevâhir isteyen bakmaz aña Cümle halkı da'vet eylerler dine / Nitekim cevher düşüpdür ma'dine Cevherîler rengine bakmaz olur / Kankı renkde var-ısa cevher alur Bu kezin bir yir gerek ol da'vete / Kim bu halk anda gele cürhi bite Ol erenler sohbetidür göresi / Ya'ni sohbetdür bu âdem küresi 6705

Çünkü halkuñ sıdkı vardur gördiler / Da'vet eylep sohbe dirşürdiler 343

Bunları cem' eyleyen sohbet-durur / Aç gözüñ bir gör ki ne hikmet-durur Halka bu sohbet-durur gönül bağı / Nitekim küre tagıtmaz toprağı Kimsene kim sohbe ol düşmedi / Bellü bilüñ hâm-durur ol bişmedi Sohbe düşdi bu kez kızmak gerek / Cân içinden cevheri sızmak gerek 6710 'Işk gerek kim kızdura bu cânları / Nitekim od kaynadur ol kânları Halkı hâlden hâle 'ışkdur döndüren / Arıduban kibr evinden indüren

'Işkdur âhir tende cânlar kaynadan / Vecd ü hâlet birle tenler oynadan

'Işk-durur kim halkı kibrinden seçer / Miskin eyler kibr ile kînden geçer Cümle 'illetden çü bu 'ışk arıdur / Lâcerem kim kime gelse arıdur 6715

Nitekim toprak içinden cevheri / Od ayırtlar toprağından cevheri İmdi vardur bunda bir hikmet dahı / Gönlüñe yaz bu sözi her dem ohı Gör ki 'ışk yalñuz barışmaz halk-ıla / 'Işk bu halkı n'eyle arıdur hulk-ıla Bu söze ister-iseñ oldur delîl / Kim habîb'üñ hulkın öğdi ol Celîl *Ve inneke le'alâ hulukin 'azîmin* 68/4

Pes gerek bu 'ışk içinde hulk ola / Kim anuñla halk döne hâlden hâle 6720 Yohsa

'ışk yalñuz bu halkı huşk dutar / Kaynadukça kurıdur taşdan beter Hulk-ıla halkuñ bağı bendin söker / Cân içinden cevherin daşra döker Kopar anda zikr ü tâ'at terk ü baht / hak yolında terk ider ol tâc u taht

'Işk-ıla hulkdur ki halkı döndürür / Câhilüñ kibrin keser baş indürür Nitekim şol od-ıla kurşun işi / Toprağından ayırur ol gümüşi 6725

Çünkü bu halk oldı 'illetden berî / Cân içinden daşra gelür cevheri Pes bu kez yazlur aña Allah adı / Nitekim akça yüzinde şâh adı Çün urılır aña ol zarb-ı İlâh / Olur ol İslâm evinde pâdişâh 344

Kamulardan artug olur kıymeti / Dünyada hem âhiretde 'izzeti Kim anuñ yüzün görürse şâd olur /

Kaygusından 'âlemüñ âzâd olur 6730

Cümle hâcetler olur anda revâ / Derdlüler gönline ola ol devâ Anı bulan bay ola yohsul-ısa / Anı gören şâh ola ger kul-ısa Kim anuñla baglasa 'ahd ü vefâ / Tañrı andan râzı hem ol Mustafâ Ol sekiz nesne kim urdukdı misâl / Uş tamâm oldı dahı yokdur mecâl Dîn ü dünyâ beñzedi birbirine / Sûretin ohı vü gör tefsîri ne 6735

Şöyle 'ibret 'ilmin al dir hak saña / Uşbudur ol gözün açup baksaña *Fa'tebirû yâ uli'l-epsâri* 9/2

Her kimesne kim bu 'ilmi bilmedi / Ma'ni ister ol velîkin bulmadı Her kimüñ kim gözi açıldı tamâm / Gördi kim 'ibret toludur her makâm Yir ü gök gördi tolu sansuz varak / Her varakda yazludur yüz biñ sebak Her sebakdan okıdı 'ibretleri / Añladı 'ibretde bu hikmetleri 6740 Sen

dahı ger gözün açıldı-y-ısa / 'Aklüñ uşbu ma'niyi bildi-y-ise Gör ki 'âlem bir kitâbdur mu'teber / Ma'ni gencinden virür her dem haber Yazludur zerrât-ı 'âlem harf harf / Zî kitâb u zî lügat zî nahv u sarf Degme bir zerrât içinde bir hüner / Pür me'ânîdür bu 'âlem pür hüner Göz gerek kim göre vü 'akl añlaya

Añlayanlar lâcerem kim tañlaya

6745 Çün

açıldı 'Âşık'a bu medrese / Gözine 'ibret görindi her nese Kanda baksa görür anda ma'ni var / Ne görürse okır andan ma'niler Hem görür hem gösterür görenlere / Sıdk-ıla 'ışka gönül virenlere 'Âşık vü sâdık virdi Celîl / Kim neye bakdı-y-ısa buldı delîl 345

İy Çalab sen rûzı kılğıl kamuya / Kim koya kibr ü kini 'ışka uya **SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN**
SEKİZİNÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM DÜRLÜ Nİ'METLER Kİ
YİRDEN BİTER SEKİZ NESNESÜZ SÛRET-İ
İMKÂN BAGLAMAZ VE 'AKL-I KÛL KİM
HALİFE-İ HAKDUR BU SEKİZİ SÛRETE
GETÜRÜR

6750 'İşk odından yine gönüm kaydı / Ma'ni mevci taşdı taşra oynadı Cân diler kim gizlü genci açıla / Gizlü râzum uş yine geldi dile Çünkü hak'dan gönüme düşdi eser / Gözlerüm bu 'âleme kıldı nazar

'Âlemi gördüm kitâbdur key ulu / 'İlm ü 'ibret birle hikmet yazılı Âdem ol 'âlemde bir gözgü gibi / Bir işit sen bu 'acâyib tertibi 6755 'Âlem içre ne ki var zulmât u nûr / Bakdum ol gözgü içinde görünür Vâcib oldı pes bu sözi söylemek / Bildürüben halka ma'lûm eylemek Tañrı göz virdi bize görmek-içün / Dil dahı virdi haber virmek-içün

'Âlemüñ nakşın göze 'arz eyledi / 'İbret aluñ dip bize farz eyledi *Fa'tebirû yâ uli'l-epsâri* 59/2

Pes bu 'âlem toptolu 'ibret-durur / Degme bir 'ibretde bir hikmet durur 6760

Bî-hisâb u bî-nihâyetdür bu hâl / Kamusın hîd bir kişi bilmek muhâl İlla 'âlemde sekiz dürlü işi / Nite bilmez görüben uslu kişi Ger dilerseñ ol işi eydem saña / Dut kulaguñ bir dem uht benden yaña Aç gözün bak 'âleme gör niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Yiri gögi çün yaratdı ol Kadîm / Yirde gökde gör ne kodı ol hakîm 346

6765

Birbirine niçe muhtâc eyledi / Her birin bir gör ki niçe toyladı Gök mu'allak gör niçe durmuş niçe / Niçe durmuş 'arşı gör gökden yüce Niçe alçakda durupdur bak yire / Yirüñ altı kandadur hîd kim ire Kamudan alçak bu yirdür yüce 'arş / 'Akl-ıla bak kanı 'arş u kanı ferş

Ferşi hak su üstine urmuş-durur / 'Arşı hem su üstine durmuş-durur *Ve kâne 'arşuhû 'ale'l-mâ'i*

Ol su cândur bu tenidür ol sunuñ / Bu su tendür cârı ol hem bu tenüñ Rızkı halkuñ ol deñizde bahş olur / Ol eserden bu çiçekler nakş olur İndi gel gırlüm bu söz takrîrine / Bir nazar kıl Tañrı'nuñ takdîrine Gör Çalab bunları niçe irgürür / Ne makâmdan irgürüben dirgürür Dirgüriçek gör bulardan ne biter / Añlayana uşbu söz ma'nî yiter 6775

Eydeyüm bir bir saña takrîrini / Kim bilesin Tañrı'nuñ takdîrini Diñle imdi ol sekiz dürlü işi / Kim anuñla yarınur her bir kişi Şerhi birle eydeyüm bir bir saña / Kim bilesin bu işi öñden soña Biri şoldur kim Çalap'dan emr olur / Şol işe kim kimse bilmez ol bilür Hak diler kim yirde ni'met bitüre / Cümle halka yidüre vü yitüre 6780 Toylaya

anuñ-ıla kullarını / Bayıda bu cümle yohsullarını

Kamuya rızkın virür günden güne / Toydurur diñlendürür dünden düne Pes olur ol âmirüñ emri revân / Kim hemîşe ol-durur emri revân Ol emir hak'dan firîştehler dapa / Gelür alur bunlar anı yir öpe Bir dahı şol kim firîştehler-durur / İşlemek-çün anı kim hak buyurur 6785 Pâdişâhdan ne ki emr oldı-y-ısa / Bunlar işler niçe buyruldı-y-ısa *Ve yef'alûne mâ yü'merûne*

347

16/50

Anuñ-ıçun eyledi hak bunları / Emrine karşı durupdur yönleri Dutalar ol emri hergiz armadın / İşleyeler dün ü gündüz durmadın Pes buları pâdişâh emri sürer / Her ne kim buyrıldısa ol dem irer Bunları emr indürür şol bulıda / Ol firîştehler bulıdla gör n'ide 6790 Birisi

hem

şol bulıtdur kim yorır / Ol hevâda Tañrı sun'ından durır Kar u yagmur yagmaga oldur sebeb / Ol dahı kullarda bir kuldur 'aceb Hem biter ol şol hevâda hem yiter / Hem olur kim gök yüzün düpdüz dutar Geh durur taglar gibi vü geh yörir / Geh kopar ol yog-iken gâhî erir Geh mu'allak şol hevâda seyr ider / Kaңçaru kim hükm ola anda gider 6795 Pes

firîsteh ol bulıdı indürür / Şol deñizler üzre anı kondurur Hem deñizdür ol sekiz işden biri / Kimse bilmez niçe günlükdür yiri Çevresin taglar dutupdur mu'teber / Altı kanda kimsene virmez haber Niçe dürlü cânavarlar bisler ol / Niçe kıymetlü güherler gizler ol Niçe genc anda kalupdur irmez el / Garka varmış kimseye ol virmez el 6800

Zîra anda su tolupdur bî-hisâb / Halka ol hem sed olupdur hem hicâb Biri sudur kim aña tolmuş-durur / Niçeler ol suda gark olmuş-durur Niçe yüz biñ çeşmeler dirlür aña / Niçe ırmaklar gelür bir baksaña Niçe mevc oynar ki saymaz kimsene / Çalkanuban daşra düşmez bir dene Yügrîşür anda niçe yüz biñ gemi / Degme birsinde niçe yüz âdemî 6805 Kimi andan geçüp irür maksuda / Kimi gark olur kim ölür ol suda Ol firîştehler ki bulıt indürür / Bu deñizde anı suya bandurur Alur ol suyu gider 'arşdan yaña / Bir işit bu hikmeti batgıl taña 348

Ol deñiz kim 'arş anuñ üstindedür / Anı sûret bilme rûhı zindedür Külli şey'üñ ol sudandur dirliği / Zîre anuñ Tañrı'dandur dirliği *Ve ce'alnâ mine'l-mâ'i külle şey'in Hayyin 21/30*

6810 Bu deñiz kim yirdedür bir uludur / Ger niçe kim cismi bî-had oludur Bu su tendür bu sunuñ câındur ol / Cümle halkuñ rızkınuñ kânıdur ol Şol sekizden birisi bu su-durur / Kim ölü dirgüzmek aña hû-durur Hak demîde eyler andan bu suya / Viribir ol diriyi bu ölüye Ol geliçek bu ölü su dirilür / Ol eserden gökde nevbet urılır 6815 Pes olur bu acı su datlu sular / Saçılup bu yir yüzün düpdüz sular Ol sudan hem ölü yirler dirilür / Cümle halkuñ rızkı andan virilür Çün düşer topraga ol yagmur suyu / Topraguñ ni'met bitürmekdür huyı Ol sekizden birisi bu yir-durur / Kim Çalap bu rızkı andan virdürür Hak bu yirde düzdi halkuñ hönını 6820 Dünyada bu dürlü ni'met huş u ter / Görseñe kim cümle bu yirden biter Pes bu yir başdan başa bir hön-durur / Cümle halkı hak bu hönandan toyurur Çünkü bitdi hoş hubûbat u nebât / Adı dadı dünyada dutdı sebât Her birinde hâsiyetler var-durur / Her

biri bir dürlü kuvvet arturur Başda ‘akl u gözde nûr u dilde söz / Bu yimek içmekdür âhir ilde söz
6825 Bilde nesl ü kolda kuvvet elde iş / Şol nebâtdandır bu kamu perveriş

Ol sekiz dürlü iş uş oldu tamâm / Anuñ-ıla dirilür bu hâs u ‘âm Añladuñsa bir bir eytdüm adını /
Yine eydem kim bilesin dadını Bir emirdür bir firişteh bir bulıt / Bir deñizdür biri sudur key işit Biri
ol gökdeki sudur biri yir / Biri ni‘metdür ki bu halk anı yir 6830 İmdi gel kendüzüñe aç gözünü /
‘Aklunı dir aña bir kendüzünü 349

Bu meseldür baglagıl kendüzüñe / Kim bu ma‘nî yüzi görne gözüñe Diñle imdi bu mesel
niçe’ydügin / Kim bilesin bunda ma‘nî n’eydügin Ol zamân kim hak yaratdı ‘âlemi / Hem kopardı
‘âlem içre Âdemi Her neyi kim ‘âleme nakş eyledi / Âdemîler cismine bahş eyledi 6835 Bu sözün
Kur’ân’da vardur âyeti / Okıyınçak biline söz gâyeti *Ve fî-enfüsiküm efelâ tubsirüne 51/21*

Geldük imdi ol mesel takrîrine / Düşin eytdük girelüm ta‘bîrine Ol sekiz nesne kim eytdüm
dünyada / Şerhi birle kamusı geldi ada Gör buları kendü cismünde nedür / Kim bilesin bu hikâyet
nitedür Ol emirdür şol ki ‘akluñ hükm ider / Ol hüküm her a‘zâya yol var gider 6840 Ya‘ni ‘akl ister
ki bir iş eyleye / Kendü ‘ilmin halka ma‘lûm eyleye Halk bile kim bunda kimse var-durur / Hem dutar
hem işidür ü hem görür Cümle iş ol hükm elinde işlenür / Bilmeyenler işi andan öğrenür Ol hüküm bu
‘akl içinde oturur / A‘zalarda niçe işler bitürür Geldi bu kez ol hüküm bu barmaga / Buyrug oldu
bunda iş başarmaga 6845 Ya‘ni barmaklar hemîşe işdedür / Şol firiştehler gibi yumışdadur Ol ‘akıl
ne hükm iderse bu dutar / Gör ki barmakdan niçe işler biter Niçe dürlü san‘at u niçe hüner / Niçe
dürlü işlere ol el sunar Gör bu barmakdan neler sâdır olur / Her ne kim yaz dir-ise hâzır olur Pes bu
barmaklar firiştehler gibi / hükm işitmekdür hemîşe tertibi 6850 Çün

‘akıldan hükm irişdi barmaga / Buyrug oldu bunda iş başarmaga Sundı bu barmak kalem aldı bu
kez / Ol firişteh bulıda geldi bu kez Bu kalem ya‘nî meseldür bulıda / Kim mürekkeb birle kâgad
ölide 350

Ol bulıtlar nitekim götrür suyu / Bu kalem hem su götürmekdür huyı Çün bulıda bu kalem geldi
mesel / Pes feriştehler gibi oldu bu el 6855 Kim

kalem

buldın hemîşe indürür / Şol deñize kim devâtdur bandurur Bu devâtlar şol deñizler gibidür /
Çevresi muhkem deñiz tertûbidür Ortası sudur tolu genc-i nihân / Anı ister yügrişüp cümle cihân
Garka varmışdur suda ol gencine / Aña imdi suyu nedür genci ne Çün mesel geldi deñize bu devâd /
Pes deñiz suyına beñzer bu midâd 6860 Niçe fikret gemsi anda yügrişür / Nesne hâsıl eyleyem dip
sevnişür Anda bu endîşe cümle avçıdur / Niçe yüz biñ ma‘ni anuñ mevcidür Kamusıyla bu midâduñ
cânı yok / Kimseye söylemege imkânı yok Barmag anı bu kalemle götürür / Cân dileyü ‘akl öñine
getürür

‘Akl içinde bir deñiz vardur nihân / Kim anuñla diridür cümle cihân 6865 Dâniş ehli dâniş
eydürler aña / Cümle işün cânı oldur görseñe Ol deñizden bu midâda cân gelür / Hem usûl u hükm ü
hem ihsân gelür Nitekim ‘arşdan bulıda su iner / Anuñ-ıla bu sunuñ hâli döner Çün midâda geldi
‘akluñ dânişi / Ol midâduñ gör neye degdi işi Yagdı yagmur toldı andan yazılar / Ya‘ni kim kâğıd
yüzinde yazular 6870 Sahralardur

kâğıd ölmüş yir gibi / Şol kurumuş yire beñzer tertibi Çün kalemden yagdı yagmur bitdi harf / harf
içinde oldu ma‘nî câna sarf Degme bir harf oldu andan bir nihâl / Görklü söz görklü agaca geldi misâl
Elem-tera keyfe zaraba’llâhu meselen

kelimeten tayyibeten ke-şeceretin

tayyibetin asluhâ sâbitun ve fer‘uhâ

351

fî’s-semâ’i 14/24

Dîn yirinde berkimiş bak kökine / Gör budagın çıkmış îmân göğine

‘İlm ü hikmetler yimiş olmuş aña / Göz açup bu ‘ibrete bir baksaña 6875 Her ki yirse bu agacın yimişin / Açmaya hîç tok ola yazın kışın Cân gönül çün kim bu ni‘metden yiye / Kuvveti vü ferri arta semriye Kopa her ‘uzvından anuñ bir hüner / Ol yimişden yiyen ola pür hüner

‘Akl içinde artura hak fikrini / Artura hem dilde Allah zikrini Gözlerinüñ nûrı arta şeksüzün / Kaçarı baksa göre ol dâst yüzün 6880 Çün gözünden götrile cümle hicâb / Her bir ünden kulagı işde hitâb Ellerde dâd u hem istâd ola / Her bir işde ol kişi üstâd ola Zühd ü tâ‘at kopa nefsenden müdâm / ‘Âşık ola aña cümle hâs u ‘âm Her nefes kim ala vire ol kişi / Hem yıka vü hem yapa her bir işi Arta gönlinde mahabbet cânda hâl / Pes bula ol hakk-ıla kurb-ı visâl 6885 Ol sekiz nesne kim eytdümdi saña / Uş dile geldi kamu öñden soña Her ne kim varsa bu ‘âlemde mukîm / Nefsler içinde koyupdur ol Kadîm *Se-nürîhim âyâtinâ fi ‘l-âfâki ve*

fî-enfüsihim 41/53

Nefs-ile ‘âlem mukâbil geldi gör / Birbirine niçe kâbil geldi gör Geldi ‘akluñ hükmi Allah emrine / Ya‘ni nâyib buyruğı şâh emrine Geldi barmaklar firiştehler gibi / Buyrılanı işlemekdür tertibi 6890 Hem kalem geldi mukâbil bulıda / Ya‘ni bulıt kuru yiri ölide Pes deñize beñzedi geldi devâd / Hem denizüñ suyına beñzer midâd Şol bulıt kim suyu alur dem-be-dem / Uş mürekkeb kim alur her dem kalem 352

Ol deñiz kim ‘arş anuñ üstindedür / Bu bulıt suyu anuñla zindedür

‘Akl içinde niçe kim dâniş durur / Ol kalem de bu midâda cân virür 6895 Yir yüzi geldi misâl şol kâğıda / Ya‘ni sahrâdur bu safha iy dede Nitekim yagmurla sahrâ ferlenür / Safha içre yazılıçak nûrlanur Yazıda ni‘met biter ten yir anı / Yazuda hem ma‘ni var sen dir anı Dünya ehli ni‘meti anbâr urur / ‘Âkiluñ anbârı bu ma‘nî-durur Bu suratdan ma‘nidür maksûdumuz / Ma‘nide ma‘nidür ol ma‘bûdumuz 6900 Pes bu sûret ortada bir gözgüdür / Cümle ‘âlem nakşı anda görnürdür Sûrete bak görine nakş-ı cihân / Ma‘niye bak bulına genc-i nihân Âdemî oldur ki ol ma‘nî bile / Añlaya bu hikmeti kıldan kıla Her ki yokdur anda ‘ilm ü ma‘rifet / Aña çi tâ‘at çi zühd ü ma‘siyet Ma‘rifet şoldur kişi nefsin bile / Yiri gögi kendü nefsinde bula 6905 Ma‘siyetdür bilmemek kendüzini / Düne degşürmişdür ol gündüzini Bahtulu ol cân ki geldi kendüye / Kendüzi hem gözgülü oldı kendüye Kendüzinde kendü buldı kendüzün / Kendüzine söyledi kendü sözün Müşkilin hem kendüye sordı yine / Kendüye kendü haber viridi yine Kendüden kendüzine üstâdı var / Kendüzinden kendünüñ istâdı var 6910 Kendüzinde

kendü

buldı maksudın / Kendü gözgüsünde gördi ma‘budın

Kendüzün bilmekdür ol yigrek hüner / Ol bilüden oldı uslu delüler Her ki bildi kendüyi bildi hak‘ı / Ol kişi ne istesün ayruk dakı *Men ‘arefe nefsehu fekad ‘arefe rabbehu*

Ma‘lum oldı bes bu hikmetler tamâm / Nakş olupdur nefis içinde her makam Âdemî bir kârgâhdur mu‘teber / İşlenür kudretten iş virilür haber 353

6915 Yirde gökde niçe hal kim dönedür / Bunda dönen ol degül mi yâ nedür Çün bu ma‘nî ‘Âşık’a oldı ‘ayân / Yiri gögi kendüde buldı ‘ayân Gözini vü gönlini cem‘ eyledi / Cem‘ içinde hak anı şem‘ eyledi

Pes bu şem‘üñ revnakı yanmak-durur / Yanadursun yanduran çün hak-durur Kim yanarsa ‘ışka küllî nûr ola / Kanda dursa durduğı yir Tûr ola 6920 Kıla ol Tûr‘da münâcâtı nihân / Vire her dem bî-nişândan ol nişân Dôstlara sen rûzı kılğıl iy Kerîm / Rahmetüñden ma‘ni göster iy Rahîm

DOKUZINÇI DÂSİTÂN SEKİZİNÇİ

BÂBDAN BEYÂN-I HADİS-İ ‘ALEYKÜM

Bİ‘S-SEVÂDİ‘L-A‘ZAMİ İDER

BİL KİM VÜCÛD-I ÂDEMÎ BİR MU‘TEBER
ŞARDUR VE SEKİZ DERVÂZESİ VAR VE
‘AKL KİM BU ŞARUÑ SULTÂNIDUR HER
NESNE KİM OL DERVÂZELERE GİRÜR VE
ÇIKAR ANUÑ TASARRUFI-Y-ILADUR

Kanı ol kim kendüzin görmek diler / Kendüden kendü haber virmek diler Bilmek ister kendüyi
kim kim-durur / Kendü nedür ne neye hâkim-durur Kankı mülkün hâkimidür kendüzi / Ne makâmda
söylenüp dutlur sözi 6925

Şehri kankı hükmini kim işidür / hükm içinde kimdür ol kim işidür Kendü şehrinde ne işler
hükmi ne / Baksun imdi kendü kendü hükmüne Çünkü işi ma‘lum ola kişiye / İş içinden aña nesne işıya
Göre kendü cismini bir şehr ulu / Yirde gökde ne ki var anda tolu Şol ‘aleyküm bi’s-sevâdi’l-a‘zamî
/ Ma‘nide oldur bu cism-i âdemî 354

6930

Ya‘ni kim kendüzüne gelgil didi / Kendü kendü cismüni bilgil didi Bil ki cismün bir şehirdür
mu‘teber / Ger bilümezseñ bilenden al haber Şehr içinde var-durur bir tahtgâh / Kanda kim taht olsa
otrur pâdişâh Şehr içinde cümle hükm anuñ olur / Ol hükümle kim gider ü kim gelür Halk-ıla tolmuş-
durur bu şehr içi / Şehr içinde kim uludur kim kiçi 6935

Kim gider ü kim gelür kim oturur / Kimi kesb eyler ü kim anbâr urur Kimi sayd ehliidür ol avlar
avın / Kimi varmaz kandasa bekler evin Kimi sultân nâyibidür kimi kul / İsde imdi bunları sen sende
bul Şehr içinde hem sekiz dervâze var / Kapulardur ya‘ni ol dervâzeler Kapulardan kâruvân işler
müdâm / Hem ‘azîz ü hem zelîl hem hâs u ‘âm 6940

İşlenür bu şehr içinde dürlü iş / Hîç dükenmez dün ü gündüz yaz u kış

Bu şehir kavminde vardur her hüner / Hışm u rahmet fisk u tâ‘at hayr u şer İmdi gel gırlüm bu
sözün sırrına / Görelüm ma‘nîsi nedür sırrı ne Ol sekiz dervâze vü şehrüñ işin / Añlayalum niçedür
yazın kışın Kâruvân kim işler anda durmadın / Billüm anı kimseneden sormadın 6945 Avçılar kim ol
hüner bunlardadır / Nâyib ü kul kankı sultân kandadır Şerhi birle adların eydem saña / Diñle imdi
niçedür öñden soña Ol zamân kim yog-ıdı bu nüh felek / Yir ü gök ü cism ü cân ins ü melek
Kamusından ilk yaradı ‘aklı hak / ‘Aklunı dir ‘akl-ıla ol ‘akla bak N’eyledi gör pâdişâh ol ‘akl-ıla /
Hôd bu söz ma‘lûm olupdur nakl-ıla *Evvelü mâ halaka’llâhü’l-‘akle*

6950 Çün

yaradı ‘aklı evvel ol Kerîm / Minnet urdı ‘akla bu kez ol hakîm Eytdi sini kamudan yig eyledüm
/ Kamudan öñ rahmetümle toyladum 355

Kamu kullar saña muhtâc olısar / Kimde sen olmaz-ısañ aç öliser Revnakı olmaya sensüz
kimsenün / Halk içinde revnak u ragbet senün Çünkü hak’dan ‘akla irdi bu hitâb / Pes niyâz eylep
‘akıl virdi cevâb 6955

Eytdi iy Kâdir senün fazluñ delim / Sensen âhir hem hakîm ü hem ‘Alîm Çünkü kılduñ
kamulardan bini bay / Pes benümçün eylegil bir hôş sarây Üsti köşk olsun sarâyunı öñi şar / Olsun ol
şarda ne kim ‘âlemde var Hak katında makbul oldı bu niyâz / Çün ‘inâyet andan oldı geçdi nâz Pes
binâ urdı bu cisme ol İlâh / Eyledi ol ‘akl-ıçun hôş tahtgâh 6960 Bir

ulu

şehr eyledi bu cismi ol / Hem sekiz yirden bu cisme açdı yol Gögsi yapıdı ‘akl-ıçun bir hôş sarây
/ Şöyle giñdür kim sıgar yohsul u bay Ol sarâyda bu gönül tâv-hânedür / hâfıza anbâr-ıçun key
hânedür Hem dimâğı ‘akl-ıçun köşk eyledi / ‘Akl oturdı bir gör anda n’eyledi Düni kış virdi bu ‘akla
günü yaz / Tâ kıla bu ‘akl dün gündüz niyâz 6965 Pencereler

kodı köşkde gözleri / Kim baka andan bu ‘akluñ gözleri Hem kitâblar viribidi hak aña / Eytdi

otur pencereden bak aña Görklü söz görklü agaçdur ya‘ni gör / Ol agacuß yimişidür ma‘ni gör

∞araba‘llâhu meselen kelimeten tayyi-

beten ke-şeceretin tayyibetin 14/24

Gündüzün ‘akl agdı anda yayladı / Pençereden hõş teferrüc eyledi Bakdı ol pençereden dirdi yimiş / Bağça oldu dâyimâ virdi yimiş

6970

Çünkü dün geldi gönülde kışlar ol / Bir işid anda dahı ne işler ol Oda karşu oturur tâv-hânede / Ma‘niden anbâr urup her hânede Şol harâret od degül mi yâ nedür / Kim yürekde dün ü gündüz yanadır 356

Nâru‘llâhi‘l-mûkadetü‘l-letî tettali‘u

‘ale‘l-ef‘ideti 104/6-7

Pes bilüñ ‘aklı ki günde biñ yaşar / Yaşımı saysañ otuz biñden aşar Çünkü bildüñ sen bu ‘akluñ yaşını / Hem işitdüñ yazını vü kışını 6975

Diñle imdi n‘eyledügin n‘itdügin / Cism içinde pâdişâhlık itdügin Cism içinde var-durur bir tahtgâh / Bu ‘akıldur anda otran pâdişâh

‘Akl içinde hükm iden ol hak-durur / Ol-durur kim hâkim-i mutlak-durur

‘Akl elinden şol hüküm işler müdâm / ‘Akl oturmuş başda dutmuş hõş makâm Bu sekiz dervâzede hükmi revân / Durmaz işler dün ü gündüz kârvân 6980

İşid ol dervâze n‘eymiş adını / Kim bilesin sen bu sözüñ dadını Bu kulakdur cismüñ evvel kapısı / Ün ü saz andan girürler kamusı Girür ol yoldan hitâb u hem ‘itâb / Cismi eyler hem ‘imâret hem harâb

‘Akluñ anda bir kişisi var-durur / Eyü yavuz kim gelürse ol görür Anladur ‘akla anuß ahvâlini / Küfr eger îmân ne-y-ise hâlini 6985 ‘Akl

anı ol dem bu şehre toldurur / Ma‘lum eyler ma‘nisini bildürür İlk ‘akıldan yürege irşür haber / Zîra kuvvet vardır anda mu‘teber Cân gönül anda kulak dutmuş-durur / ‘Akl-ıla hem ‘ahdi berkitmiş-durur Ol haberden harket eyler bes bular / ‘Akla şol demde bular kuvvet ular

‘Akl añlar şol kulakdan gireni / Nîk ü bedden şol haberler vireni 6990

Ger eyüdür cân içinde kondurur / Yohsa redd eylep hemândem döndürür Anı bildüñ gel ikinci kapuya / Hem bu ‘akl anda dahı gör ne duya Ol kapunuñ n‘eydügin eydem saña / Gözlerüñdür kim bakarsın dörd yaña Göz nûrı her dem gidedur avına / Tâ anuß avıyla bu ‘akl avına 357

Görklüler görkin ü ‘ibret ma‘ninin / Avlar u eyler bu ‘akla hem-nişân 6995

Hûb u zişt ü nakş u reng andan girür / Anda ‘akluñ nâyibi var hem görür Anı ‘akla bildürür niçe‘ydügin / Ger habîsü ger latîfse ne‘ydügin Şâvur eyler ‘akl anı cisme yine / İlk gerek kim ol haber gönle ine Hem gönül hem cân u hem ‘akl ittifâk / Berkinüpdür ortada yokdur nifâk Bildürür çün göz yolından gireni / Hûb u ziştten şol haberler vireni 7000

Şehr içinde kondururlar hûbını / Gitmege komaz gönül mahbûbını Hem beşâret eyler aña ‘akl u cân / Ma‘lum olur cümle cisme ol nişân Zişt ise hõd red olur olmaz kabûl / ‘Akl u gönül cân aña yoldaş degül Hûb u zişt iksi dahı gözden girür / İlla hûbuñ kıymeti artuk olur Gözi bildüñ niçe kapuymuş i yâr / Gel gör imdi dahı sende kim ne var 7005

Şerhi birle ma‘lum oldu ol dahı / Gör niçe‘ymiş ol üçinçi yol dakı Ol burundur kim nefes işler müdâm / İner öykende dutar mülk ü makâm Anda hem ‘akluñ yine bir hükmi var / Ne gelürse bu nefesle ol duyar Her ne dürlü yiye gelse ol bilür / ‘Akla hem şol dem anı ma‘lûm kılur

‘Akl anı bu şehre çav eyler yine / İlla ilkin ol gerek gönle ine 7010

Cân içinde pes aña yir virilür / Redd olur ol yohsa girü sürilür Bu burundan şehre çok nesne girür / ‘Akl u gönül cân anı ne‘yse bilür İlla kim olmaz kabûl biñden biri / Şehr içinde gerçi kim

vardur yiri Bu surat şehrinde çok nesne sıgar / İlla gör kim cân göñüle ne sıgar Ol dahı bitdi bu kez
bir gör yine / Kankıdur dördinçi kapu sor yine 7015 Kim

bu

şehrüñ ni‘meti andan girür / Bellü bilüñ ol kapu ağız-durur Anda komışdur ‘akıl bir çâşniğır /

Hem aña eytmış-durur kim çâşni gir 358

İlk ol alur cümle ni‘met çâşnisin / ‘Akla iltür yavuzın u yahşısın

‘Akl anı añlar bilür kim n’itdügin / Kendü ne hem çâşnisi niçe’ydügin Pes viribir anı cânâ
göñüle / Ya‘ni eydür bahş idüp şehre ile 7020

Şehr kavmı çünkim anı yiyeler / Ol ta‘âmdan kamusı semriyeler Ya‘ni kim bu a‘zalar kuvvet
duta / Kuvvetinden hem anuñ kuvvet bite İltür anı mi‘deye pes câzibe / Saklar anı anda hem ol mâsike

Tâ anı ol hâzime hazm eyleye / Gâdiye anuñla şehri toylaya Hâsiyet çün şehre bahş oldı tamâm / Aldı
andan kendü bahşın her makâm 7025 Sıklı kıldı şehri içinde kûr u kerr / Dâfi‘a iltür anı daşra döker

Şehrüñ oldur hem bişinçi kapusı / Def‘ olanlar aña varur kamusı Yine vardur ‘akluñ anda bir işi /
Ya‘ni kim anda koyupdur bir kişi Bekleyen oldur edeble tertibi / Olur ansuz âdemî hayvân gibi Gerçi

bu cisme ferahandan-durur / Çün ola bî-tertib ol hayvân-durur 7030 Pes

‘akıldur anı tertîbde dutan / ‘Akl elin dartsa utan andan utan Ma‘lum oldı ol dahı bir gör bu kez /
Kankıdur altınçı kapu sor bu kez Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Kim bilesin niçedür kıldan kıla

Şoldur altınçı kapu kim kâruvân / Çıkar andan emr-ile her dem revân Anı takdîrdür süren şardan şara
/ Bu şehirden ya‘ni ol şehre vara 7035

Zıra kim sûretlerüñ neslidür ol / Cümle cismânî tenüñ aslıdur ol Bunda ‘akluñ hükmi vardur
hem müdâm / Oldur eyden bu halâl u şol harâm Beklemezse ger ‘akıl bu tertibi / Âdemî mutlak olur

hayvân gibi Gerçi kim bu şehre andan dâd olur / ‘Akl eli olmazsa andan ud gelür Sûret olur anda hôr
u şermsâr / Pes bu şerri ol ‘akıl hükmi basar 359

7040 Uşda ma‘lum oldı ne’ymış ol dahı / Niçedür gör ol yidinçi yol dahı Ol yidinçi kapu eldür
kim dutar / Bir işid andan niçe işler biter İşlenür dâd u sited ol kapuda / Niçeler durmuşdur anda

tapuda Ne çıka kim ben alam dip intizâr / Niçe müflis bağlar anda kârubâr Nâgüzîrdür kâruvân andan
geçer / Gizlü nakdin gösterür andan geçer 7045

Gönrür anda cümle san‘at nakş u renk / Kabz u bast u kahr u lutf u sulhu cenk Bu hünerler kamusı
andan geçer / Gözden iner göñüle cânâdan geçer Hem ‘akıldan oturur anda bir kişi / Zabta getren ol-
durur her bir işi

‘Akl eli olmaz-ısa anda bile / Bağlanur ol yolu iş gelmez ele Pes ‘akıldur elde san‘at işleden /
‘Akl-ıladur hem gelen ü hem giden 7050

Ol yidinçi yol dahı oldı tamâm / Añlayanlar ne’ydügin bildi tamâm İmdi gel sekzinçisin görlüm i
yâr / Ne kapudur ol dahı anda ne var Ol kapu ayak-durur bellü beyân / Kâruvân andan dahı işler

‘ayân Nedür anda işlenen şehrüñ işi / Şehri götrüp yörimekdür iy kişi Çünkü bu şehrüñ ayakda yolu
var / Hem bilüñ anda bu ‘akluñ eli var 7055

Pes bu ‘akluñ bir eli ayak-durur / Kim anuñla bu surat ayakdadur

‘Akl elidür örü dutan sûreti / Gerçi cânâdur diri dutan sûreti

‘Akl eli dutmaz-ısa durmaz düşer / Pes bilüñ kim ‘akl-ıladur her hüner

‘Akl elidür a‘zaları uz dutan / Her birin yirlü yirinde öz dutan

‘Akl eli bu a‘zalarda olmasa / Kapu yaplur bâtil olur her nese 7060

Ol sekiz dervâzenüñ vasfı tamâm / Şerholup uş dile geldi her makâm Ma‘lum oldı kim ‘akıl
sultân-durur / ‘Akl içinde Allah emri cân-durur Sûret anuñ tahtıdur hiç şek degül / Pes bu ‘izzetler

suratdan dek degül 360

İlla vardur sûret içre bir kişi / Kim bu ‘akla tanmadın işler işi Nefs-i emmâre aña ad eytdiler /

Tâ'atı ol kor fesâdı ol diler 7065 Bu

surat

şehrinde fâsık ol-durur / Ayruğı mü'min münâfik ol-durur Ol-durur ilten bu cismi tamuya / Şermsârlık ol getirür kamuya

'Akl aña uysa hakikat hôr olur / Şehr içi toptolu şerr ü şûr olur Ma'zul olur 'akl tahtından düşer / Belki hak'dan ayrılır dînden düşer Nefsi koyup 'akl eger 'ışka uya / Tañrı'nuñ şol gizlü gencin ol tuya 7070 'Işk anı şol gence ilte şeksüzün / Kaңaru baksa göre ma'nî yüzün Hak katında ola kadr u kıymeti / Hem ola bu halk içinde 'izzeti Hem 'azîz ola anuñla bu vücûd / 'Âlemüñ halkı kıla anda sücûd Tâze ola yüzi dünyâ âhîret / Rahmete peyvest ola ol 'âkîbet

'Âşık'un 'âlemde server bulduğı / 'Akl-ıla 'ışkdur temennâ kılduğı 7075 'Akl-ıla 'ilm ü 'amel hâsıl olur / Cânlara hak rahmeti nâzil olur

'Işk-ıla dîdar bulnur şeksüzün / Kaңaru kim baksa görür döst yüzün İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Kendü 'ışkuñdan bizi ayırmagıl ONINÇI DÂSİTÂN SEKİZİNÇI BÂBDAN

BU ÂYET Kİ *ELEMTERE ENN'ALLÂHE*

SAHHARA LEKÛM 22/65 BEYÂN İDER

BİL KİM GEMİYE SEKİZ NESNE GEREK-

DÜR TÂ ÂDEMİYİ ÖZ MAKSÛDINA

İRİŞDÛRE VE DÜNYÂBİR DEÑİZDÛR VE

ÂDEM OGLI ANUÑ GEMİSİ VE BU GEMİYE

DAHI SEKİZ NESNE GEREK TÂ GARK

361

OLMAYUP hAKK'A İRİŞE

Yine geldi göñlüme bir vâsf-ı hâl / Hem ma'ânî hem hikâyet hem misâl Hem hak'ıñ kudretlerin eydür 'ayân / Bildürür bir bir bize bellü beyân 7080

Hem bizüm ahvâlümüz niçe'ydügin / Şerhi birle ma'lum eyler ne'ydügin Hem meseldür hem hikâyet hem rumûz / Bildürür kim niçedür bu 'ömrümüz Hem cihânuñ ne'ydügin eydür bu söz / Şunu söyler kim görüpdür cümle göz Hem mesel birle ma'ânî bildürür / Añlaya her kimse kim 'âkil-durur Hak bu 'ilmi câhile bildürmedi / Cehl çevgânı bu topı urmadı 7085

Virdi bu 'ilmi Çalap 'âkillara / Şunlara kim 'ilm içinde kıl yara Hâliya geldük sözüñ takrîrine / Bir nazar kıl Tañrı'nuñ takdîri ne Gör kim ol Allah ne itdi n'eyledi / Kün didi kudret diliyle söyledi Oldı 'âlem yir ü gök dutdı vücûd / 'Âlem içre ma'lum oldı fethü cûd Gök mu'allak gör niçe durmuş yüce / Mülk-i rûhânîdür ol uçdan uca 7090

Yir murabba' niçe düşmiş döşenüp / Şark u garb u hem şimâl u hem cenûp Gör bu taglar u deñizler niçedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür Yiri gögi çün yaratdı ol İlâh / Ya'ni düzdi kullarıçün tahtgâh Gök yüzün rûhâniler dutdı tamâm / Yir yüzi cismâniye oldı makâm Halk geldi bî-hisâb u bî-şümâr / Âdemîzâd orta yirde ihtiyâr 7095 Çün

yaratdı yir yüzinde Âdem'i / Âdeme kıldı musahhar 'âlemi *Ve sahhara leküm mâ fi's-semâvâti vemâ*

fi'l-arzı cemî'an 45/13

Çün benî âdem cihânı dutdılar / Bir işit kim yir yüzinde n'itdiler Hükm-ile çün dutdılar bu illeri / Geldi bu kez girdi deñze yolları 362

Bu deñizden geçmege kuvvet gerek / Kuvveti yitmeyene âlet gerek Çünkü deñze girmek ister âdemî / Çâresi yokdur dahı illâ gemi *Ve'l-fülke tecrî fi'l-bahri bi-emrihî 22/65*

7100

Pes bu kez muhkem gemi eylediler / Ya'ni anuñla deñiz geçmek diler Geldük imdi ol gemi

ahvâlini / Eydelüm bir bir niçe'ymiş hâlini Kim deñizden geçmek anuñ niçedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür Aña elbette sekiz nesne gerek / Şerhi birle eydeyüm gör ne gerek Olmayınça ol sekiz nesne tamâm / Heft deryâ geçmedi bu hâs u 'âm 7105

İlk gerek kim ola bir kaynar deñiz / Kimse basmaduk ola anda ne iz Âdemî-zâd anda yormuş olmaya / Ol yanında kimse yir su bulmaya Pâdişâhlar almaya ol illeri / Geçmeye çünkim deñizden yolları Ol deñizde niçe dürr ola nihân / Hîç kimesne virmeye andan nişân Çün deñizden 'âciz ola âdemî / Pes ola hâcet zarûretle gemi 7110

Kim anuñla dutalar deryâları / Ola meydân ol deñiz sahrâları Ol gemi key mu'teber muhkem ola / Yidi günlük yol aña bir dem ola Ok atarsañ yitmeye yügrişine / Şöyle gide dün ü gündüz işine Gemi gire ol deñizde yügüre / Kim ne mülke 'azm iderse irgüre *Elemtere enne'l-fülke tecrî fi'lbahri bi-ni'meti'llâhi 31/31*

İlla deñiz gemiye hîç girmeye / Deñiz aña yol vire ol virmeye 7115
Bu deñiz geçmegüñ oldur âleti / Şol hisâbsuz yazınuñ oldur atı Çün gemi oldu bu kez yilken gerek / Kim ola aslı anuñ muhkem direk Yilken anuñla ola kâyim-makâm / Şol havâdan yili ala ol müdâm 363

Bu geminüñ perr ü bâlı ol ola / Kanad açdukça havâdan yil ala Su yüzinde gemi anuñla yörir / Gemiye geñsüz bilüñ yilken sürir 7120

Bes gemi ol yilken ile yol alır / Yilken olmazsa gemi yoldan kalur Yilken oldu yil gerek bu kez aña / Durmaz ayruk ol gemi çün yil öñe Bu gemiler cümle mevkûfdur yile / Yil-durur ilten anı ilden ile İlden ile gemi ilten yil-durur / Su yüzinde anı bu yil yildürür Yil eger olmaz-ısa yormaz gemi / İrişimez maksuda bu âdemi 7125 Yile

degmişdür Çalap'dan ol hüner / Su yüzinde gemiyi ol yil sürer Pes yil olmazsa gemi yoldan kalur / Gerçi kim köyi dahı ursa alır Yil dahı oldu bu kez lenger gerek / Ya'ni yügrürken anı egler gerek Uşanur yohsa kenârda bu gemi / Garka varur anda cümle âdemî Suya döklür anda ne halk var-ısa / Gark olur ger yâr u ger agyâr-ısa 7130 Lenger

anı dutmayınçak kim dutar / Güci aña kimsenüñ kanda yiter Pes bu lengerdür gemiyi egleyen / Gerçi Allah'dur belâdan bekleyen Kamusı oldu bu kez üstâdı yok / Sanki aşdur tuzı yokdur dadı yok Pes gerek elbette bir üstâd aña / Kim gemiçi eyde bu halk ad aña Bu deñizde ol bile n'itmek gerek / Kankı şehre kaңaru gitmek gerek 7135

Yir yüzün dutmuş ola düpdüz deñiz / Bilmeye hîç kimse anda yol u iz Ol gemiçi şol deñizde yol bula / Kaңaru gitmek gerekdür ol bile Gide dün gün ol deñizde ozmadın / Çıka ne mülke gerekse azmadın Hem geminüñ kethudâsı ol ola / Şol deñiz dün gündüz aña yol ola Hem geminüñ kethudâsı ola ol / Şol deñizlerüñ içinden çıka ol 7140

Çün gemiçi oldu bu kez bu gemi / Nişe gelür tolma-ısa âdemî 364
Âdemiçündür bu tertîb kamusı / Kim bularuñ sınımaya anda nâmusı Yohsa olur âdemî anda hacîl / Gark olup cümle olur hôr u zelîl Bu gemi eylenmenüñ maksûdı ne / Şol kim ire âdemî maksûdına Pes gemiler âdemî tolma-ısa gerek / Yolına andan revân olmak gerek 7145 Uş dirildi geldi cümle hâs u 'âm / Âdemî toldı gemi oldu tamâm Âdemî oldu bu kez yokdur metâ' / Bî-metâ' anda niçündür bu sudâ'

Bu metâ' ilden ile varsa gerek / Halk biribirine alup virse gerek Ger metâ'ı olmaz-ısa kişinüñ / Ol gemide revnakı yok işinüñ Yâ metâ' iltür bu ilden ol ile / Yâ varur kim anda bir nesne ala 7150

Çün metâ' u nakd u zâdı olmaya / Ol gemiden kimse hîç dad almaya Pes metâ' u nakd u zâd olmak gerek / Andan ol gemiye kişi tolma-ısa gerek Pes gemiye girmek olmaz bî-sebeb / Böyle tertîb eylemişdür ol Çalap Bu sekiz nesne kim uş eytdüm saña / Takrir eylep kamusun öñden soña Yine eydem her birinüñ adını / Kim bilesin ad içinde dadını 7155 Biri

evvel

şol deñizdür kim didüm / Şerhi birle saña takrîr eyledüm Biri şol kim dilde adı gemidür /
Deñize girmekligüñ ol emidür Biri yilkendür gemide görseñe / Kim havâdan yil gelür doknur aña
Biri lengerdür kim ol egler gemi / Tâ ki garka varmaya bu âdemî Birisi yildür ki hak emri-y-ile /
Sürer iltür gemiyi ilden ile 7160 Biri

şoldur kim gemiçi ol-durur / Bu deñizler düpdüz aña yol-durur Biri hîd halkdur ki tolmuşdur
gemi / Bu gemi girmek içündür âdemî Biri hem halkuñ metâ‘ u zâdıdur / Kim deñize girmegüñ
bünyâdıdur Bu sekiz nesne-y-ile geçlür deñiz / Yohsa deñizde ne hîd yil var ne iz 365

İmdi bir gel dir ögüñ kendüzüñe / Kim bu ma‘nî yüzi görne gözüñe 7165 Añlayasın bunda ma‘nî
ne‘ydügin / Diñle imdi eydeyüm niçe‘ydügin Bu meseldür kim didüm bir bir saña / Añlagıl bu
ma‘niyi batgıl taña Bu meseldür añlayasın hâlünü / Diñle imdi niçedür ahvâlünü Ol deñiz kim eytdüm
uş ‘âlem-durur / Kim Çalap emriyle her dem mevc urur Degme mevcinden kopar biñ dürlü iş / Dün ü
gündüz kar u yağmur yaz u kış

7170

Bu deñizüñ kimse bilmez haddini / Hîç kimesne yıkmayıp dur seddini Bî-hisâb u bî-kerândur bu
deñiz / Bu deñizde yogdı evvel yol u iz Diledi Allah kim anda yol aça / Bu kenârdan ol kenâra yol
geçe Pes gemi eyledi ol hak deñize / Ol gemi tendür ki hak virdi bize Çün deñizdür bu cihân bilgil
‘ayân / Pes gemidür bu surat bellü beyân 7175

Niçe yüz biñ gemiler bunda yörir / Yügrüşüben dünyada bagrın sürir Dünyada sûret yorısa gam
degül / Dünyayı çün kendüye kılmaz kabûl Pes bu sûret dünyaya girmek revâ / Dünya girse sûrete
eyler hatâ Nitekim suda gemi kuvvetlenür / Gark olur çün gemiye su atlanır Pes suratdur dünya
deñzinde gemi / Ya‘ni geldi dünyaya bu âdemî 7180

Hem gönüldür bu geminüñ yilkeni / Kim ne mülke dilese iltür anı Çün bu gönül yilkeni pervâz
urur / Şol hevesden yiline karşı durur Ol hevâdan bir heves ograr aña / İlden ile iltür anı görseñe
Men tereke‘l-hevâ‘ etârehu fi‘l-hevâ Yâ hayırdur ol hevâ yâ mefsede / Hele iltür her birin bir
maksada Bu gemide pes gönül yilken-durur / Ya‘ni cismi her yire ilten-durur 7185 Yilken

oldı yil gerek bu kez aña / Tañrı‘nuñ emridür ol yil baksaña 366

Kim tolar her dem gönül yilkenine / Añla imdi yili ne yikenine ne Pâdişâh emri-durur halkı süren /
İleden ilden ile rızkın viren İlla niyyet hayra dutsa hîş olur / Hayr niyyet yine hayra tuş olur
İnnema‘l-a‘mâlu bi‘n-niyyâti ve li külli imrin mâ-nevâ Bu gönül yikenine ol yil tolar / Sûreti ilden
ile ol yil salar 7190

Pes emirdür işleyen her bir işi / Hîç emirsüz kandası varmaz kişi Yil dahı oldu bu kez lenger
gerek / Lengeri depretmege key er gerek Pes şerî‘atdur geminüñ lengeri / Kodı anı ol cihânuñ serveri
Ger şerî‘at lengeri asılmaya / Bu hevesler şûrişi basalmaya *Sümme ce‘alnâke ‘alâ şerî‘atin*
mine‘l-emri fettebi‘hâ 45/10

Pes gönülden çok hevâsetler kopar / Ol heveslerden siyâsetler kopar 7195

Gerçi kim Hak emridür halkı süren / Her birini maksudına irgüren Bu şerî‘at dutmasa halkı
dölek / İrdügi yirde bu halk olur helâk Pes şerî‘at lengeridür bu tenüñ / Cümle halkuñ hem benüm ü
hem senüñ Cümle oldu kanı bu kez keştibân / Kim anuñ hükminde gerek hemkinân Ol ‘akıldur kim
Çalap virdi bize / Bizi alup ol girür bu deñize 7200

Kançaru gitmek gerekdür ol bilür / Ol-durur kim bu deñize yol bulur Aña uymışdur deñizde bu
gemi / Ya‘ni kim ‘akla uyupdur âdemî Halkı ‘akl iltür âhir maksûdına / Ya‘ni başlar eyledür
ma‘bûdına Pes ‘akıldur bu gemiçi şeksüzün / Halkı azdurmaz dünin ü gündüzün Ol gemiçi oldu bu kez
bu gemi / Toptolu olsa gerekdür âdemî 7205

Ya‘ni kim ‘akluñ gerek fikri ola / Ol fikirden bu surat gemsi tola 367

Kezâlike yübeyyinu 'llâhu lekümü 'l-âyâti

le 'alleküm tetefekkerûne 2/266

fi 'd-dünyâ ve 'l-âhireti

Degme bir fikrûñ ola bir maksudı / Gerçi birdür kamusınuñ ma'budı Her kimüñ kim fikri yokdur kendüde / Şöyle bil kim kimse yokdur gemide Gemi anuñçun olur kim halk tola / Âdemî oldur kim anda fikr ola Pes geminüñ âdemîsi fikr-imiş / Kim dutupdur her biri bir dürlü iş

7210

İmdi bu fikre gerekdür hôt 'amel / Nişe gelür hôt 'amelsüz ol emel Ya'ni olmazsa metâ'ı kişinüñ / Hiç gemide revnakı yok işinüñ Pes 'ameldür âdemîde key metâ' / Ol 'amelsüz kişi dek darta sudâ'

Ol sekiz nesne kim urdukdı misâl / Uş tamâm oldı dahı yokdur mecâl Âdemi gör kim meseldür 'âleme / İmdi bir bak 'âleme vü âdeme 7215

Gör mukâbil geldi dünyâ deñize / Mevc urur her dem deñiz karşı bize Hem bu sûret dünya deñzinde gemi / Oldı anın yügrişür her âdemî Hem havâda bu gönül yilken gibi / Açılıpdur aña beñzer tertibi Hem Çalap emri dahı beñzer yile / Kim sürer iltür bizi ilden ile Hem şerî'at lengere beñzer tamâm / Halka oldur gösteren hadd u makâm 7220

Hem bu 'akl oldı gemiçi dünyede / Ya'ni yol iz bilen oldı iy dede Hem fikirdür bu gemide âdemî / Nitekim halkdur tolu her bir gemi Hem 'amel bu fikr elinde kâledür / Nitekim halkı ilden ile iledür Kâlesüz ilden ile yoryan kişi / Renci zâyi'dür ü hem bitmez işi Bu hikâyet uş tamâm oldı tamâm / Âdemî gemye mesel geldi tamâm 7225

Ol sekize bu sekiz kâbil-durur / Ya'ni kim sen ne'ydüğüni bildürür 368

Çün deñizdür dünya sen anda gemi / İmdi ne'ymiş gör selâmatlık emi Ol işi işle selâmat çık uça / Tag gibi mevc olmaya senden yüçe Deñze girse bu gemi gemye ne bâk / Çün deñiz gemye gire olur helâk Geldi bunda evliyâ vü enbiyâ / Bir nazar kıl 'akl-ıla bu ma'niye 7230

Girdi bunlar dünyaya gördi zamân / Aldı viridi dünyada sürdi zamân İlla kim dünyâ bulara girmede / Göñle dünyâ girmege yol virmedi Ger hevesler yili gâlib oldısa / Uşbu gönül yilkenine toldısa Bu şerî'at lengerini asdılar / Anuñ-ıla şerr ü şûrı basdılar Hôt selâmet çıkdılar bu dünyeden / Añla imdi ol selâmatlık neden 7235

Dünyaya girmekligüñ pes 'aybı yok / Gam degül bu dünyelik olursa çok İlla dünya gönülüne yol bulmasun / Key sakın kim gemiye su tolmasun Gâlib olursa saña devrân yili / Kim neye sunsañ ire nef süñ eli Bu şerî'at lengerin çöksü bırak / İltmesün ol yil seni yoldan irak Hem deñizde bu gemi gark olmasun / Ya'ni kim şeytan imânun almasun 7240

Tâ selâmat iresin maksûduña / İltetin sıdk u safâ ma'bûduña

'Âşık uşbu pendı virür kendüye / İlk gerek kim sözine kendü uya *Yâ eyyühe 'llezîne âmenû lime tekûlûne mâlâ tef'alûne kebûra makten 'inda 'llâhi en-tekûlu mâ lâ-tef'alûne 61/2-3*

Tâ halâyık hem göre hem işide / Uşbu 'ilm andan bu halka iş ide Her metâ'uñ kıymetin issi bilür / Kıymetin bildüg-içün assı bulur Kimsene kim ma'ni kadrin bilmedi / Ol hakîkatdur ki ma'nî bulmadı *Elhamdu li 'llâhi bel ekserühüm lâ-ya 'lemûne 16/75*

7245

Gevheri sarrâf elinde göresi / Viren alan oldur andan sorası 369

Kimsene kim görmedi vü dutmadı / Ne bile çün almadı vü satmadı Kâle 'aleyhisselâm; *men lem yezuk lem ya 'rif*

İy Çalap sen rûzı kılğıl kullara / Uşbu ma'nî hönünü yohsullara

'İşkın artur sıdk-ıla diñleyenüñ / Uşbu sözden hâlini añlayanuñ İy Kerîm-i bî-niyâz u kârsâz / Çâre-i bî-çâregân-ı hôt bisâz EL-BÂBÜ'T-TÂSİ' Fİ'T-TÜSÂ'İYYİ

7250 Bâb-1 tokzınçıda bu on dâsitân / Ma'lum eyler kim hudâvend-i cihân Tokuz adın urdı
bunçaya hisâb / Hemçünân ki nüh nüfûs ü nüh hicâb DÂSÎTÂN-I EVVEL DOKUZUNÇI BÂBDAN
BEYÂN-I TAHKİK-İ HİLKAT-İ NÛR-I MU-HAMMEDİ 'ALEYHİSSELÂM İDER BİL KİM
HAK

RINI YARATDI VE OL NÛRDAN DOKUZ

FELEK YARATDI VE EFLÂK ESERİN

'ÂLEM-İ CİSMÂNİYE GÖNDERDİ

TERTİB-İLE

Kanı ol sıdkı bütün mü'min eren / hak yolında cân u ten terkin uran Diñlesün key sıdk-ıla vü
cân-ıla / Şerhü takrîr ü beyân kıldan kıla Mustafâ medhin 'ayân-ender-'ayân / Eydeyüm bir bir beyân-
ender-beyân 7255 Ten

kulağı işidimez bu sözi / Görimez ma'nî yüzün bu ten gözi Cân kulağı işidür ma'nî sözin / Hem
gören cân gözidür ma'nî yüzün Her kimüñ cânında varsa göz kulak / hak yolında ol uyandı oldı sak
Añlayan oldur bu söz ma'nîsini / Niçe dîndür ol bilür İslâm dini Ol bilür kim kim-durur ol Mustafâ /
Anuñ-ıçun kavlına kıldı vefâ 7260 Kavlı kâyim şer'i bâkîdür anuñ / Pîşrevi oldur kamu yol varanuñ
370

Yirde gökde ber-güzîde ol-durur / Hem resûldür Tañrı'dan hem kuldurur Dilerem kim anı takrîr
eyleyem / Dile sıgmaz sözi niçe söyleyem Niçe eydem ben anuñ takrîrini / Meger eydem biñ sıfatdan
birini Göñlüme şol ma'nî kim yüz gösterür / Vâcib oldı eydeyüm çün el virür 7265 hâliyâ

kıldum tevekkül uş hak'a / Cân içinden kopdı bu söz mutlaka Girelüm imdi bu söz takrîrine / Bir
nazar kıl pâdişâh takdîri ne İşid imdi n'eyledi ol pâdişâh / İlk kime kıldı hitâbı ol İlâh Kâf u nûna
geldi evvel ol hitâb / Yog-iken bu bâd u âteş hâk ü âb Togmadugdı nüh felek heft âsumân / Ne sitâre
var-ıdı ne ins ü cân 7270 Togdı evvel kâf u nûndan 'akl-ı kül / 'Akl-ı külde gizledi genc ü usûl
Kendüsiyçün anı genc-hâne eyledi / Kim bilür kim anuñ-ıla n'eyledi Âyine kıldı anı kendüzine /
Saykal urdı dutdı karşı yüzine Çün teferrüc kıldı kendü yüzini / Sevdi vü sevdürdi hem kendüzini
Yuhibbuhüm ve yuhibbûnehû 5/54

Ol mahabbet Tañrı'dan bir nûr-ıdı / Kim bu yir gök yog-iken ma'mûr-ıdı 7275 Ehl-i
dâniş 'akl-ı kül dirler aña / Ata oldur kamuya öñden soña Togdı andan nefis-i kül dutdı vücûd /
Ol eserdendür bu cümle feth ü cûd Eyledi anuñ nurından nüh felek / 'Arş u kürsi yir ü gök ins ü melek
Virdi sûret virdi ad u virdi iş / Anda oldı dün ü gündüz yaz u kış

Degme birne virdi bir dürlü hüner / Kimi kâyim kimi hî durmaz döner 7280 Her

birinüñ

işi birle adımı / Eydeyüm kim bilesin söz dadını

İlk yaratdı kudretinden 'akl-ı kül / Ol-durur evvel gelen ol ulu kul Togdı andan nefis-i kül dutdı
kıyâm / Oldı ol 'akl-ı küle mülk ü makâm 371

Nefs-i külden togdı bu kez nüh felek / 'Ulvi vü süflî vü hem ins ü melek Kodı ol tokuz felekde
tokuz iş / Her birisi işleyüdür bir öz iş

7285

Her birisi bir işe hâkim-durur / Kim-durur eyden ki bunlar kim-durur Her birinüñ işini eydem
saña / Diñle imdi niçedür öñden soña Hak bulara 'arşı bünyâd eyledi / 'Arş 'azîmdür dip anın yâd
eyledi

'Arş-durur bu nüh felekden yigregi / Hem bularuñ başıdur ol hem begi Nefs-i kül cisminde 'arş
hemçün dimâg / Andan olur 'akl-ı kül aña çerâg 7290 Rûşen ol nûrdan bu cümle mahlukât / Yir ü gök
ü cism ü cân u 'akl u zât Ol-durur ol Allah ögdüğü sirâc / Oldur âhir kamunuñ başında tâc *Ve dâ'iyen
ila'llâhi bi-iznihî ve sirâcen*

Geldük uş ol nüh felek takrîrine / Görelüm bir işi ne tedbîri ne Bunları Allah neden kılmış-durur / Sûrete bunlar niçün gelmiş-durur Çün takazâ kıldı Allah dilegi / Kim cihânda biline mahlûk yigi 7295 ‘Akl-ı külden ‘arş u ‘arşdan sâbitât / Eyledi virdi aña kâyim sıfât Ba‘zı ad eydür aña felkü’l-bürûc / Ahterân andan togup kıldı hurûc Bunları hak anda ilk cem‘ eyledi / Kendü nûrın ortada şem‘ eyledi Degme birne virdi andan bir nasîb / Tâ cihânda zâhir ola ol habîb Ol mahabbet kim Çalap’dan var-ıdı / Bil kim ol ‘akl-ı küle mi‘mâr-ıdı 7300 ‘Akl-ı kül beñzer tene ol cân gibi / Kondı ‘arş üzre tamâm sultân gibi Çünki degdi Tañrı’dan ol baht aña / Oldı tokzıncı felek hem taht aña Urdı anda tahtını dutdı makâm / Nüh felek pes zîr-i dest oldı tamâm Diledi kim hak anı bu ‘âleme / Göstere sermâye vire âdeme 372

‘Ulvideyken indüre bu süfliye / Ola andan evliyâ vü enbiyâ 7305

Pes dirildi heft müdebbir bir yire / Varmadın her bir müdebbir bir yire Allah emri birle tedbîr itdiler / İşid imdi her biri kim n’itdiler Gizlü genci gösterüp açmag-ıçun / ‘Âleme ol rahmeti saçmag-ıçun Süfliye inmeg içün ol ‘akl-ı kül / Ol mahabbet nûrı ol genc-i usûl Ya‘ni kim ol Mustafâ gelmek-içün / Yir ü gök ehli anı bilmek-içün 7310

Allah emriyle bular bu tedbiri / Düzdi vardı yirlü yirne her biri Her biri bir iş içinde virdi dad / Kâyim oldı âb u âteş hâk ü bâd

‘Âlem-i süflî tamâm oldı tamâm / Sûret-i cismâniye oldı makâm Geldi ol dördden bu cismânî vücûd / Ol vücûddan kopdı bunca fethü cûd Oldı yirde ma‘din ü bitdi nebât / Geldi hayvân dünyaya dutdı sebât 7315

Geldi andan soñra Âdem dünyaya / Ol gerek kim kamuya hükm eyleye Cümle halkuñ yigregi âdem-durur / Her neye kim hükm iderse el virür Kamudan âdem anın oldı güzîn / Geldi zâtında bile hatm-ı nigîn Mustafâ nûrın alup geldi bile / Lâcerem ins ü melek secde kıla Geldi Âdem’dan Nüh’a pes ol nişân / Ol Muhammed nûrı ol genc-i nihân 7320 Kondı zâtında Nuh’uñ dutdı sebât / Ol tufândan Nûhanın buldı necât Geldi İbrâhîm Halîl’e ol eser / Ol sebebden Nemrud’a buldı zafer Mustafâ nûrın dutagelmiş-idi / Anın İbrâhîm Halîl olmuş-ıdı Geldi bu kez işid ol İsmâ‘il’i / Pâdişâhdur cümle fi‘lûñ fâ‘ili Kesmedi anı bıçag u geldi koç / Ne sebebden aña kurbân oldı koç 7325 Uşbu ‘izzet kamusı ol nûr-ıçun / Sanma kim ma‘sûm u yâ mestûr-ıçun Gitdi ol nûr Yûsuf’a geldi bu kez / Menzili Yûsuf yüzi oldı bu kez 373

Çâh içinden câha irmek Yûsuf’a / Ol sebebden oldı âhir iy safâ Mûsi bin ‘İmrân’a geldi bu kez ol / Anuñ-ıçun Nîl açıldı virdi yol Kendü geçdi kaldı Fir‘avn oldı gark / Bu haberden toldı cümle garb u şark 7330

Dâvud’a geldi bu kez ol mahz-ı nûr / Mum anuñçun oldı elinde demür Şol halîfe oluban hükm itdügi / Ol kulavuzlaydı togru gitdügi Vardı Dâvud’dan Süleymân bahtını / Açdı kim yil götürürdi tahtını Âdem ü perrî vü cinnî kurd u kuş / Ol sebebden râm-ıdı cümle vuhûş

‘İsa’nuñ nefsindeki ol nûr-ıdı / Anuñ-ıçun ol nefes ma‘mûr-ıdı 7335 Kanda

kim

kılsa demîde ol nurı / Ol sa‘atda mürde olurdu diri

Gitdi ‘İsâ kaldı ol nûr bir zamân / ‘İsa göge agdı ol oldı nihân Zerrelerden dil oluban söyledi / Ya‘ni halkı hak anuñla toyladı Ba‘zıda hikmet olan ol nûr-ıdı / Her kime kim irse rencin yur-ıdı Ba‘zıda oldı dilîr ü şîr-gîr / Ol eserdendür bu cümle dâr u gîr 7340 Ba‘zıda oldı fesâhat açdı dil / Toptolu oldı ‘âleme bu kâl-u-kîl Toldı ‘âlem müşkilât u mu‘dilât / İmdi hall olsa gerek bu müşkilât Lâzım oldı gelmege pes bir vücûd / Kim kıla cümle ‘ukûl anda sücûd Ol ola bu cümle halkuñ yigregi / Hem ola her dü cihânun ol begi Dîni İslâm u sözi tevhîd ola / Tahtı minber evleri mescid ola 7345

Mülk içinde ol ola sâhib-kırân / hükmüne münkâd ola cümle cihân Leşkeri mü‘min ü hem harbî

ola / Kendü ne şarkî vü ne garbî ola Adı Ahmed ola işi mu‘cizât / Anda hall ola bu cümle müşkilât
Ol kişi pes vâcib oldı kim gele / Dünyada İslâm dini ma‘lûm ola Takdir oldı Tañrı’dan uşbu işe /
Kimdür anuñ hükmine eyde nişe 374

7350

Çün irâdet oldı kim ol ‘akl-ı kül / Göstere bu dünyada resm ü usûl

‘Akl-ı kül kim Tañrı’dan nîg baht-ıdı / ‘Arş aña hem mesned ü hem taht-ıdı Ya‘ni tokzıncı
felekdeydi mukîm / Zîr-i pâ olmışdı ol ‘arş-ı ‘azîm Çün Çalap’tan degdi bu ikbâl aña / Kıldı
peygâmblerler istikbâl aña Ya‘ni rûh-ı enbiyâ varmış-ıdı / ‘Arş öñinde kamusı durmuş-ıdı 7355
Cümle

durmuşlardı anda intizâr / Tâ gele dip ol latîf ü ihtiyâr Pâdişâhdan oldı ol emr ü rızâ / Kim ine
yir yüzine ol kethudâ Âb u âteş bâd u hâki cism aña / Ola hem *mim hı* vü *mîm dal* ism aña Hak’dan
emr olmuş-ıdı cümle kula / Kim aña her birisi kullık kıla Tâli‘ ü devlet aña evvel kadem / Yazmış-ıdı
levhüstinde kalem 7360 Tañrı’dan degmiş-idi bu baht aña / ‘Arş anuñçun olmuş-ıdı taht aña Geldi
‘arşdan kürsiye indi bu kez / Anda ol sekzinçi eve kondı bu kez Ol eve Felekü’l-bürûc eydür kitâb /
Ay menâzil andan alur gün hisâb *Tebâreke ’llezî ce ‘ale fi ’s-semâ ‘i bürûcen*

ve ce ‘ale fihâ sirâcen ve kameren

münîren 25/61.

Anda varmışlardı rûh-ı enbiyâ / Cümle eydürlerdi *iy server biyâ* Çünki geldi ‘akl-ı kül ol
menzile / Cümle ‘arş ehli bile geldi bile 7365

Geçdi yidinçi göge dutdı makâm / Kim Zuhâl hâkimdurur anda müdâm Çünki taht urdı ol evde
‘akl-ı kül / Yidi yılduz cümle geldi oldı kul Sanki kuldur her biri halka-begûş / Geydi hırka cümle
kıldı cür‘a nûş

Tecrid oldı her biri sermâyesin / ‘Arza kıldı nakd u cins ü mâyesin Tâc-ıla odı Zuhâl kodı ilerü
/ Nişe kodı tâc-ıla odı ilerü 375

7370

Ya‘ni cismüñ başına ben tâc uram / Hasmuñı hôr eyleyü oda sürem Müşterî hem iki nesne ortaya
/ Kodı ya‘nî dâd u istâd eyleye Ya‘ni mülki cümle milletden alam / Saña virem hâkimin senden kılam
Mirrih eytdi ben dahı hem iki iş / İşleyem her dem senüñçün yaz u kış

Ya‘ni virem döstlaruñ elne kılıç / Hem diyem düşmenlerüñ boynını bıç 7375

Şems eytdi iki nesne ben dahı / Hidmet olsun tapuña benden dahı Ya‘ni şarkdan garba hükmüñ
irişe / Mâni‘ olup eytmeye kimse nişe Degdi nevbet Zühre’ye ol hôt nigâr / İki nesne ol dahı kıldı
nisâr Ya‘ni kim sen şâd u düşmen kaygulu / Bunlar ola bed-hû sen gökçek hulu Zühre ardınça ‘Utârid
geldi hem / İki iş kıldı nisâr ol muhteşem 7380

Ya‘ni kim ‘ilm ü hüner iksi bile / Hem bile hem bildügi elden gele Bu kez geldi Kamer ol
hıdmete / İki iş kıldı nisâr ol ‘izzete Ya‘ni gökçek reng ü hem togru hisâb / Gitmeye ol olmaya hergiz
harâb Çün yidi yılduz anı toyladılar / Her biri hıdmetsiz nisâr eyledir Her birinüñ hıdmetin kıldı kabûl /
Geçdi bu kez ol makâmdan ‘akl-ı kül 7385 Menzil

oldı aña bir bir nüh felek / Hıdmete baş urdı insân u melek Her birinüñ mülkine kıldı nazar /
Hele geldi anda kim vardı Kamer Taht uruban anda kondı bir zamân / Tâ ki geldi dünyaya Âhir-
zamân Va‘de oldı kim ine yir yüzine / Sûret olup görine halk gözine Ay varuban muştılamak diledi /
Vardı ‘âlem halkına muştıladı 7390

İndi ol togru Hadîce tahtına / Bildürüp ol ‘âlemüñ nîg-bahtına Eytdi uş Âhir-zamân peygamberi /
Geldi ol cümle cihânuñ serveri Hâzır olgıl kim geliser ol saña / Emr-ile çift olırsarın sen aña 376

Söz üküşdür hele geldi Mekke’ye / Giriser ya‘ni ki nakş u sikkeye Var-ıdı bir nûr Âdem’dan
berü / Seyr iderdi cânda ol demden berü 7395 Eytdüm idi âhir anuñ hâlini / Niçe geldi bir bir

ahvâlini Geldi ‘Abdullah alnında durur / Eyle san ‘aks-i güneşdür balk urur

‘Âlem-i ‘ulvî vü süflî oldı bir / Ma‘lum oldı ‘âleme ol gizlü sır Ya‘ni geldi sûrete dutdı vücûd / Bütler oldı ser-nigûn kıldı sücûd Ol nişân kim olmış-ıdı ‘ulvide / Ma‘lum oldı kamusı bu süflide 7400 Ol kalem yazduğı baht oldı ‘ayân / Zîr-i dest oldı aña cümle cihân Anda ‘arş olmışdı aña tahtgâh / Bunda şer‘ oldı çün âhir ‘aks-i mâh Anda menzildi aña Felkü’l-bürûc / Bunda uş Mekke kim ol kıldı hurûc Anda olmışdı yidi kat gök makâm / Bunda mülk oldı yidi iklîm tamâm Anda kılmışdı yidi yıldız nisâr / Bunda geldi cümlesi ol kârubâr 7405

Bunda ol işler kamu ma‘lûm-durur / Anuñ-ıçun cümle halk mahkûm-durur Bu sıfat bu şerhü bu vasf u beyân / Bir işitgil kim kimüñdür ol nişân Ma‘nide ol ‘akl-ı küldür iy safâ / Sûret içre adı kimdür Mustafâ Dôstlığıçun vir salâvât ‘ışk-ıla / Tâ saña yarın şefâ‘at ol kıla Ol-durur pes ilk gelen ol ulu kul / Âhir anuñ ‘aklıdur ol ‘akl-ı kül 7410 Ayruğı cümle anuñ cüzwî-durur / Her çi kim ‘ulvî vü yâ süflî-durur Hak anı sevdi anın var eyledi / Pes habîbüm diyüp ikrâr eyledi

‘Âlem içre ber-güzîde ol-durur / Âdemîde nûr-ı dîde ol-durur Tâ-kıyâmet hükmi kat‘ olmayısar / Aña münkir kimsene kalmayısar Ol anuñ dörd yârı kim vardur dürüst / hak yolında her biri çâlâk ü çüst 7415 Râzı olsun hak bulardan tâ-ebed / Bî-hisâb u bî-şümâr u bî-‘aded 377

Bu sıfat bu bast u bu şerhü beyân / Pâdişâh emri-durur bilgil ‘ayân Ol emirden daşra nesne yokdurur / Uşbu fi‘lüñ fâ‘ili ol hak-durur Bu hikâyet uş irişdi âhire / Aslı birdendi yine bitdi bire Ben bu sözi okımadum yazudan / Yâhud eyle sanmañ eydem yazıdan 7420

Ne kim anuñ vasfın eytdüm söz-ile / Böyle gördüm bir bir anı göz-ile Kâf u nûndan bile togdum şeksüzün / Anda gördümdi anuñ görklü yüzün Anda anuñ hizmetindeydüm bile / Bile geldüm tapuda her menzile Nüh felekden bile geçdüm bir bir / Ma‘lum anın oldı baña uşbu sır

‘Ulviden hem bile indüm süfliye / Kankı ‘âkıl irişe bu ma‘niye 7425

Hem anuñla bileyem şimdi dakı / Hîç gümânsuzdur bu söz Tañrı hakı Eyle san gevdemdeki cânumdur ol / Göñlüm içre sıdk u îmânumdur ol Çünkü mü‘minler anuñ cüzwî-durur / Pes bilüñ kim kamusı ‘ulvî-durur Şol güneş nûrı gibi kim yir yüzün / Dutdı lîkin aslı oldur şeksüzün Gün nurı ayru degül günden bilüñ / Bilelik ma‘nîsini bundan bilüñ 7430

Pes bilüñ kim kimde ikrâr var-ısa / Kim Muhammed dînine uyar-ısa Bellü bilüñ ayru degül andan ol / İçerü bir gizlü gencdür cândan ol Aslı oldur cümle peygâamberlerüñ / Serveri oldur kamu serverlerüñ Evliyâ hem cümle anuñ fer‘idür / Kamusına ol çerâgdan degdi nûr Hâlıküñ şol gizlü gencin açan ol / Gösteren hem halka oldur dogru yol 7435 Hâlık u mahlûk arasında nişân / Vasıta ol vâsıl oldur bî-gümân Rahmet andan togdı düşdi ‘âleme / Artadur günden güne demden deme *Vemâ erselnâke illâ rahmeten li’l-*

‘âlemîne 21/107

378

Ol-durur mü‘minleri ilten hak’a / Kim uyarsa ol bula ‘ömr-i bekâ

‘Âşık’a medhi anuñ yavlak şirîn / N’eylesün kim eydemez biñde birin Ma‘lum olmaz dil-ile bu vasf-ı hâl / Bahr-ı ‘ummân bardaga sıgmak muhâl 7440

Kimse kim yir yüzünü dutmuş ola / Cümle halkuñ ‘aklını utmuş ola Niçe eyde bu dil anuñ şerhini / Zerreden kim ne bile ol ma‘deni Anı kimse niçe eyde nutk-ıla / Hôşdur aña tâbi‘ olmak sıdk-ıla Yarın andan Hak bizi ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun İKİNCİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂ DOKUZ

TABAKA NESNE ‘ADEMDEN VÜCÛDA

GETÜRÜPDÜR VE HER NESNE Kİ BU

‘ÂLEMDE MEVCÛDDUR BU DOKUZ

Yine gönülüm taldı ma'ni deñzine / Dür çıkarmak diledi yir yüzine Kim anuñla kamu yohsul bayıya / 'Akl u cân andan gerek ni'met yiye Gayb içinde vâkı'ı çok nesne var / Kim aña halkuñ eli irmez i yâr Çün hicâbdan çıkdı düşdi ellere / Tesbiholdı dilde düşdi illere Nesne vardur kim aña halk iremez / Uşbu sûret gözi anı göremez Nesne var kim eydemez bu dil anı / İşid imdi nedür ol bir bil anı 7450 Kudretinden

pâdişâh bu dünyada / Niçe mahlûk eyledi geldi ada

Her biri ne işdedür cümle görür / Kesmedin günden güne rızkın virür Her birinüñ hâli ma'lûmdur aña / Ma'bud oldur kamuya öñden soña Hâlikuñ höd halkı çokdur dünyada / Niçe eydem vasfını gelmez ada 379

Bî-hisâb u bî-şümâr u bî-nişân / 'Âlem içre âşikârâ vü nihân 7455

İlla tokuz dürlü halkuñ vasfını / Eydeyüm kim bilesin söz aslını Bu tokuz ol nüh felekdendür i yâr / Kim Çalap gökden yire kıldı nisâr Hem cemâddur bu tokuz hem cânlıdur / Her biri bir iş içinde sanlıdur Bunlaruñladur cihânuñ revnakı / Diñle imdi niçedür 'ilmin okı Eydeyüm her birinüñ ismi nedür / İsm içinde fi'li vü cismi nedür 7460

Geldük imdi her birinüñ adına / Añlagıl kim kendü ne'ymiş adı ne Birisi ma'din-durur ol kenz-i hâk / Anuñ-ıçun oldı cümle kân zi-hâk Cümle cevher ma'dini andan gelür / Aslına bak bir anuñ kandan gelür Kân-ı ma'din kim bu yir altındadır / Bellü bilüñ yir anuñla zindedür Kankı toprakda ki cevher olmadı / Oldur ol kim hîç hâsıl gelmedi 7465 Cevherüñ

aslı kevâkibden-durur / Ol kevâkib cân u cevher ten-durur Bu ma'âdin sırrıdır yılduzlaruñ / Göredur her dem anı höd gözlerüñ Görseñe altun güneşdür akça ay / Bâzar içinde yorır yıl on iki ay Bâzaruñ ayı günü bunlar-durur / Bunlaruñla halk işin güçin görür Halk içinde olmasa altun gümüş / Zulmet içre gark olaydı her bir iş

7470

Altun akçadır cihânuñ gösteren / Halkı yoklık zulmetinden kurtaran Pes ma'âdin ol tokuzdan biridür / Gerçi yirdedür velî gök nûrıdur Gel ikinci n'eymiş anı gör bu kez / Ger bilimezseñ bilenden sor bu kez Ma'lum olsun ol dahı ismi-y-ile / Adı vü fi'li nedür cismi-y-ile Şol nebâtdur ol ki bu yirden biter / Dürlü dürlü ni'met olur huşk u ter 7475 Dürlü reng ü dürlü şekl ü dürlü ad / Gizlüdür bunlarda dürlü dürlü dad Hak buları mahluka rızk eyledi / Cümle halkı bunlaruñla toyladı 380

Gerçi halkuñ rızkı bu yirden togar / İlla rızkuñ aslı ol gökden yagar *Ve fi's-semâ'i rızkuküm vemâ tû'adûne 51/ 22*

Ol deñiz kim 'arş anuñ üstindedür / Kamu nesne anuñ-ıla zindedür Cümle şey'üñ dirliğı andan-durur / Sanmañuz kim yaluñuz cânandan-durur 7480

Bu nebâtlar hem müfiddür hem muzır / Hâsiyet vardur bularda bî-nazîr Hem bu 'akla nefse kuvvet arturur / Hem bu cism anuñ-ıla kâyim-durur Pes nebât ol kuvveti gökden dutar / Gerçi kendü tohm-ıla yirden biter Uşbu kuvvet cümle gökdendür aña / Anuñ-ıçun uzanur gökden yaña Ol dahı bitdi bu kez hayvânı gör / Şol tokuzdan biri oldur anı gör 7485

Hem üçinçi cinsi halkuñ ol-durur / Dürlü ni'met dünyaya ol toldurur Hem bu halkuñ rızkına oldur sebeb / Anı şol tertîbde komış ol Çalab Kimisi atdur kim ol binmek-içün / Kimisi etdür kim ol yinmek-içün *Ve'l-hayle ve'l-bigâle ve'l-hamîre*

li-terkebûhâ vezîneten 16/8

Kimisi boynı-y-ıla yirler söker / Kimisi ilden ile yükler çeker Kimi yügrür cânavarlar döndürür / Kimi kuş olur havâdan indürür 7490

Her birinde işlenüdür bir hüner / Yir yüzi toldı bulardan pür hüner Eytmeñüz kim bu hüner

cismânîdür / İşleden cismi bu cismüñ cânidur Pes bulara nüh felekdendür bu cân / Gerçi kim cân emr-i hak'dur bî-gümân *Ve yes'elûneke 'ani'r-rûhi kuli'r-rûhu*

min-emri rabbî 17/85

İmdi ko hayvânı git insâna gel / Ol hayâlden geç bu gerçek câna gel Ol tokuzdan biri bu insân-durur / Dirliği dirlik ü cânı cân-durur 381

7495 Geldi

insân

oldı dördinçi gürûh / Bunlara oldı musahhar deşt ü kûh Hak bulardan virdi peygâmbirleri / Bunlar oldı 'âlemüñ serverleri Hem bulardan kopdı sultân virdi dâd / Dutdı bu mülki tamâmet çıkdı ad *Yâ kavmi'zkurû ni'meta'llâhi 'aley-küm*

iz ce'ale fî-küm

enbiyâ'e ve ce'aleküm mülûken

5/20.

Hem bahâdur kopdı bunlardan dilîr / Uñradı bu 'âlem içre hemçü şîr Hem bulardan kopdı bunça müşk-mûy / Mukbilât u mü'minât u hüsn-i hûy 7500

Enbiyâ vü evliyâ bu dünyede / Bu kısımdan geldi âhir iy dede Bunlaruñçun indi gökden dörd kitâb / Bunlara geldi beşâret hem 'itâb Kamudan yig bunları sevdi Celîl / Ol mahabbet bunlara oldı delîl Pes bulardur kim kılır 'ahde vefâ / Hem bulardan kopdı âhir Mustafâ Ol dahı bitdi bu kez gör kim melek / Kim bularuñ yurdıdur ol nüh felek 7505 Hem

bişinçi cinsidür halkuñ bular / Bunlara virdi Çalap görklü hular Zikr ü tâ'atdur bularuñ işleri / Yok-durur ayruk dahı teşvîşleri Anda ne dün var ne gün ne yaz u kış / Allah emridür bulara her dem iş

Ne uyur bunlar u ne yir ne içer / Bilmezüz belli ki ne yir ne içer Hônları vardur velî rûhânîdür / Bunlaruñ cismi bu halkuñ cânidur 7510 Ne

asâyîş var bularda ne emek / İşleri ol hak rızâsın istemek Yumşanupdur her biri bir yumışa / Kim ne zehre oldı kim eyde nişe Hakk-ıla işler bular her bir işi / hükmine karşı inan durmaz kişi Pâdişâhuñ leşkeridür pes bular / Niçe kim çok leşker oldı basdılar 382

Ma'lum oldı ol dahı niçe'ydügin / Dirliği ne'ymiş ü kendü ne'ydügin 7515

İmdi gel altınçı cinsi gör bu kez / Aslı ne'ymiş hem anuñ bir sor bu kez Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla Şoldur ol kim adı İblîs'dür 'ayân / Cân-ı bincân kavmıdur bellü beyân Bunları oddan yarattı ol Celîl / Vardur âhir aña Kur'ân'da delîl *Ve halaka'l-cânne min mâricin min*

nârin 55/15

İlk göge agmışdı ol dirliğ-ile / Yire indi soñra müdbîrlig-ile 7520 'Ucb-ıla kibr eyledi kendüzine / Anuñ-ıçun ud getürdi yüzine Secde kıl dip kılmadı ol Âdem'e / La'net oldı adı çıkdı 'âleme *Fesecede'l-melâ'iketü küllühüm*

ecma'ûne illâ İblîse ebâ...

15/30-31

Müfsid ü hem müdbir oldı dünyede / Mâyadur andan biter her mefsede Her vücûduñ gögsine girmişdür ol / İy niçe cânlara zahm urmuşdur ol *Yuvesvisu fî-sudûri'n-nâsi 114/4.*

İy niçe reh-revleri yoldan kodı / Ana uydı yolımı elden kodı 7525

İy niçe menzil erin pest eyledi / İy niçe tâ'atları nîst eyledi Pes bilüñ oldur ki halkı azdurur / Gerçi kim her vâkı'a hak'dan gelür *Kâle fe bi-'izzetike le-ugviyennehüm*

ecma'îne 38/82

Bu hevâ vü mefsede iltür aña / Siz anı koñ yüz dutuñ hak'dın yaña Ma'lum oldı İblis'üñ aslı

nedür / Diñlegil dîvler dahı ne işdedür 383

Halkuñ ol yidinçi cinsi dîv-durur / Kûh-ı Kaf mülki bulara iv-durur 7530

Dîvler oldur kim Süleymân emrini / Dutuban işlerdi dün gün işini *Ve mine'l-cinni men ya'melu beyne*

yedeyhi 34/12.

Kimse görmezdi bularuñ geldügin / Cümle isterdi Süleymân öldügin Añsuzın bir vâkı'a gelse aña / Şâd olurdu kamusı andan yaña Cümlesi ol servere düşmân-ıdı / Gerçi bunlar kul u ol sultân-ıdı Çün kim ol dîvlerde yogdı togruluk / Her birinde bulunurdu ayruluk 7535

Yiñmedi çün bunları tedbîr-ile / Bagladı pes bunları zencîr-ile Çün kim öldi öldügin bilmediler / Ol emekden hiç kurtulmadılar *Felemmâ kazaynâ 'aleyhi'l-mevte mâ dellehüm 'alâ mevtihi .. 34/14*

Kankı birne sorsalar kim iş nedür / Dir-idi işleñ Süleymân zindedür Baglu durmuşdur henüz anda bular / Pes aña lâyıkdur ol yavuz hular Dîvleri bildüñ bu kez gör periler / Niçedür dirlikleri vü n'itdiler 7540

Dünyada bunlar dahı bir halk-durur / Hiç vilâyet yok ki bunlar yok-durur Halkuñ ol sekzinçi cinsi oldur ol / Uşbu yir altı bulara cümle yol Bunları yilden yaratdı ol İlâh / Her işe kâdir-durur ol Pâdişâh Yir içinde bunlara virdi makâm / Ayag altında olur bunlar müdâm Bunlaruñ vîrânelerdür yurtları / Hûları vahşî vü adları perî 7545

Görklüler olur bularda bî-nazîr / Her ki gördi kıldı feryâd u nefîr Âdemî-zâd u Perî çok oldılar / Birbirini sevdiler ü aldılar Hem bularda kâfir ü mü'min olur / Fark ider dîvden bularda dîn olur 384

Hem olur çok bed likâ vü hôr hular / İrişür halka bulardan korhular Hâliyâ bünyâdı yokdur perrinüñ / Pes bekâsı yok cihânda ferrinüñ 7550 Ol

dahı añlandı ne mahlûk-ı mış / Ne bütün 'âşık u ne ma'sûk-ı mış

İmdi gel tokzınçı cinsi sor bu kez / Niçe halkdur ol dahı bir gör bu kez Gaybilerdür ol benî-âdem-durur / 'Âlem içre gizlü bir 'âlem-durur Gerçi âdem aslıdur âdem degül / Tag u deryâ hiç bulara gam degül Maşrika vü magribe irse irer / Taglar aşar her neye baksa görer 7555

Kimse bilmez bunları kim kandadır / İlla her kanda dilerseñ andadır Kanadı yok bunlaruñ illâ uçar / Kimsene görmez velî deryâ geçer Dün ü gün birdür bulara farkı yok / Hiç mahlûkdan bulara korku yok Hazrete dogru dutupdur yönleri / Dâyimâ hak'dan gelüdur hônları Kimse bilmez ne içre ne yir bular / Dirliği niçe n'ider n'eyler bular 7560

İssi olsa yok-durur korkuları / Sovug olsa korkudıma buları

'Ahdleri şöyle bütündür hakk-ıla / Kim bular kanda olursa hak bile Halk-durur bunlar velî halkdan cüdâ / Hak uyardı bunları halk uyhuda Pes bulardur Tañrı'nuñ hâs kulları / halkdan ayruksı bilüñ pes bunları Bu dokuz dürlü halâyık dünyada / Kim Çalap hükmi-y-ile geldi ada 7565 Bu cihânuñ

yimişi bunlar-durur / Nîk ü bed her reng-ile kim var-durur İmdi gel 'ibret göziyle bak aña / Kim bulardan açıla ma'ni saña Gör bularuñ varlığı bâtil degül / Her ki bâtil dir-ise 'âkil degül Cümle kuldur kullıga durmuş bular / hak öñinde yüz yire urmuş bular Çün bular kuldur u oldur ma'budı / Anda bulnur cümlesinüñ maksudı 7570

Dünya bir kervânsêrâdur bî-vefâ / Bu sarây nakşı bulardur iy safâ 385

Belki nakkâşı bu nakşuñ ol-durur / Kim bunları dirgürür hem öldürür İmdi gel ko nakşı ol nakkâşa bak / Cümle 'âlem nakşını gözden bırak Sen dahı ol nakş içinde bilesin / Sen seni ko kim bu nakşı bilesin Añmaz anı kendüzin unıtmayan / Varmaz anda kendüzinden gitmeyen 7575

Ölmeyinçe kimsene olmaz didi / Göge agmaz niçe kim yirdür yiri Her kim öldi diriken buldı hayât / Dünyada oldur içen âb-ı hayât *Mûtû kable en-temûtû*

Her kimesne kim bu rengi urına / Gözlerine gizlü sırlar görine Lâcerem kim ol bu nakşa kalmaya / hak'dan ayru hîç nesne almaya

'Âşık'ıñ göñli tolupdur 'ibrete / Dili anın yoldaş oldı hikmete 7580 Hâlîkuñ halkın hemîşe fikr ider / Fikr içinde pâdişâhı zikr ider Halka bakmakdan dilek hâlîk-durur / Maksudı oldur aña 'âşık-durur Nakşa bakmakdan dilek nakkâşıdur / Kim bu nakşı yazmag anuñ işidür Sun' içinde sâni'i görmekdür iş / Kim anuñ sun'ı-durur bu yaz u kış

Her ki bakdı gözgüye gördi yüzün / Gör nitedür kim görür ol kendüzün 7585

Pes anuñ sun'ı aña gözgülü-durur / Kaңçaru kim baksañ ol görnüdudur İy Hudâyâ rûzı kılglı kamuya / Kim baka nakşa vü nakkâşı tuya ÜÇİNÇİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BU ÂYETİ Kİ VE FA∞∞ALNÂBA'ZUHÛM

'ALÂBA'ZIN 2/254 BEYÂN İDER BİL

KİM HER NESNE KÂF İLE NÛNDAN

MEVCÛD OLMİŞDUR DOKUZ TA-

BAKADAN ARTUG DEGÛL A'LÂ VE

386

EVSÂT VE EDNÂ ANUÑ BEYÂNIN ÜÇ

TABAKADA TERTİB İDÛP BİLDÜRÜR

Uş yine kıldum tevekkül Tañrı'ya / Cân içinden ma'ni kopdı bî-riyâ Göñlüme çün kıldı ol ma'nî eser / Ol eserdendür dilümde bu haber Vardur iş kim bildüm anı 'akl-ıla / Vardur iş kim ma'lum oldı nakl-ıla 7590 Vardur

iş kim göz ile gördüm 'ayân / Sâbit oldı kamusı bellü beyân

'Akl u göñül göz kulak çün oldı bir / Lâcerem cândan açıldı gizlü sır Âşikârâ oldı uş geldi dile / Diñle imdi niçedür kıldan kıla Bu benî-âdem cihânda ne'ydügin / Eydiserem dirliğı niçe'ydügin Hak ta'âlâ âdemîzâdı tamâm / Eyledi tokuz bölük virdi makâm 7595

Kimisi a'lâ kimi ednâ-durur / Kimi evsat her biri gör ne-durur Hem bular üç üç bölükdür her biri / Dirliğinden bilinür yirlü yiri Cümlesi bunlar tokuz mahfil-durur / Dirliğı bir bir buları bildürür Diñle imdi her birinüñ hâlini / Dirliğinden bilesin ahvâlini Şerhi birle eydeyüm bir bir saña / Kim bilesin bu işi öñden soña 7600

Geldük ol a'lâ makâm ahvâline / Bir nazar kıl dirliğine hâline Gör kimüñdür ol makâm ol mertebe / Ol 'atâ kim beñzemez hîç meksebe Enbiyâ mülkidür ol a'lâ makâm / İşidüpdür anı cümle hâs u 'âm Tañrı'dan devlet dutageldi bular / Tâ ebed devlet ile kaldı bular Ya'ni bunlar mansıbından düşmedi / Bu felek hükmi aña irişmedi 7605

Gerçi bunlar kamudan a'lâ-durur / Evsat u a'lâ vü hem ednâ-durur Üç bölükdür illa bir yolda gider / Yolu birdür ille üç hâlde gider Diñle imdi her birinüñ hâlini / Kim bilesin bunlaruñ ahvâlini 387

Şoldur a'lâ kim aña indi kitâb / Emr-i ma'rûf bunlara oldı hitâb Zâhir ü bâtın bular hükmi itdiler / Her kimüñle oynadılar utdılar 7610

Mu'cizeydi bunlaruñ her işleri / Yog-ıdı hîç kimseden teşvîşleri Da'vet eylep halka yol gösterdiler / Niçe kim buyruldı şöyle vardılar *Yâ eyyüherresûlü bellig mâ ünzile ileyke min-Rabbike 11/67*

Hem risâlet geldi hakdan bunlara / Ma'lum oldı cümle işler kıl yara Hak bulara virbidi Cebrâyil'i / Kim gelüp hall kıldı cümle müşkili Bunlara vahiy gelüp düş gördiler / Tañrı'nuñ takdîrini tuş gördiler 7615

Ya'ni göñle gizlü işler geldi tuş / Her niçe kim gördilerse oldı tuş

Bunça işlerden bular virdi haber / Ol haber 'âlemde oldı mu'teber Hem kitâb indi Çalap'dan

hükm ile / Ma‘lum oldu kamu iş kıldan kıla Bunlar oldur kim ulü’l-‘azm oldılar / Ol işi işlediler kim hak diler Pes bular a‘lânuñ ol a‘lâsıdur / Cümle halkuñ serveri vü hâsıdur 7620 Bildüñ

a‘lâyı bu kez gel evsata / Ol dahı gör niçe halkdur iy dede Evsat oldur kim bular oldu resûl / Dünyada dirlikleri geldi usûl Bunlara geldi risâlet Tañrı’dan / Her iş içinde beşâret Tañrı’dan İndi Cibrîl bunlara virdi haber / Uymayanı kıldılar zîr-ü-zeber Hem bulara vahy geldi düş-ile / Bildiler her bir işi kıldan kıla 7625 Halkı da‘vet kıldılar hak’dın yaña / Uymayan oldu helâk öñden soña *Üd‘u ilâ sebîli rabbike bi‘l-hikmeti*

ve‘l-mev‘izati‘l-haseneti 16/125

Bunlaruñ mürsel-durur adı ‘ayân / ‘Âlem içre işleri bellü beyân 388

Bu nübüvvetde bular evsat-durur / Gerçi peygâmbir kamu bir ad-durur Çün risâlet geldi hak’dan bunlara / Biz dahı mürsel didük ad anlara Pes bular evsat-durur a‘lâ degül / Hem nübüvvetde bular ednâ degül 7630

Çün bilindi evsat u a‘lâ makâm / Pes nübüvvetde nedür ednâ makâm Ma‘lum olsun ol dahı şerhi-y-ile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla Şoldur ednâ kim bular düş gördiler / Düş içinde gizlenü iş gördiler Eytdiler anı bu halka oldu râst / Her ne söz kim didilerse geldi râst Anuñ-ıla halkı da‘vet itdiler / Tañrı’dan bu halka peygâm itdiler 7635 Bunlara

ne

Cibrîl

indi ne kitâb / Düş içinde ma‘lûm oldu her hitâb

Gerçi kim birdür bu cümle enbiyâ / Ya‘ni halkı da‘vet eyler Tañrı’ya Tañrı’dandur kamusı hiç farkı yok / İlle bu mansıb içinde farkı çok Kimisi oldur ki düş gördi hemân / Ma‘lum oldu düş ile assı ziyân Anuñ-ıla halkı mahkûm eyledi / Tañrı emrin halka ma‘lûm eyledi 7640 Tañrı’nuñ peygâmbiridür ol dakı / Zîra hak’dan geldi gösterdi hakı Kimi hem düş gördi hem Cibrîl aña / Geldi her dem Tañrı’dan andın yaña Tañrı emrin aña bildürdi tamâm / Mürsel oldur ol-durur evsat makâm Kimsine hem vahy geldi düş-ile / İndi her dem Cebrâil bir iş-ile Hem kitâb indi bulara hükmi mür / Ma‘ni derc olmuş tamâmet hemçü dür 7645

Ol ulü’l-‘azm ol-durur a‘lâ makâm / Yigregi halkuñ bulardur ve’s-selâm Ol tamâm oldu bu kez gel evsata / Şerhi birle ol dahı gelsün ada Üç gürûhdur cümle halkuñ evsatı / Evliyâdur bunlaruñ ma‘rûf adı Birisi hükmâ biri ‘ulmâ-durur / Her birine kendü hâli ad virür Her birinüñ hâlini eydem saña / Diñle imdi niçedür öñden soña 389

7650 Evsatuñ

a‘lâsı kimdür evliyâ / Evliyâdur togru giden Mevli’ya

Evliyâdur kim bulara korku yok / Dünyada hem âhiretde kaygu yok *Elâ inne evliyâa‘llâhi lâ-havfun ‘aleyhim*

velâ-hüm yahzenûne 10/62

Evliyâdur ol kerâmetlü gönül / Her du‘â kim kıldılar oldu kabûl Evliyâdur enbiyâ hükmin süren / Evliyâdur halkı hakk’a irgüren Evliyâdur kim bular yol vardılar / Yol içinde hakk-ıçun cân virdiler 7655

Evliyâdur dünyada dîn diregi / İşiginde kul-durur dünyâ begi Evliyâdur Hâlık’uñ genc-hânesi / Evliyâdur mahlukuñ mestânesi Evliyâdur gözgülü olan ol yüze / Dôst yüzi ol gözgülüden görnür bize Evliyâdur Tañrı’nuñ sevdük kulu / Anuñ-ıçun adları oldu velî Evsatuñ a‘lâsı pes bunlar-durur / Ne kim isterseñ bularda var-durur 7660 Evsatuñ

a‘lâsını bildüñ tamâm / İşid evsatda nedür evsat makâm Bilüñ evsat evsatı hükmâ-durur / Kim bu hikmet ne’ydügin bunlar bilür Hikmeti hak bunlara rûz eyledi / İşi bildi bunlar andan söyledi Bunlaruñ kavli kavildür sözi söz / Ma‘ni yüzün gördi bunlar göze göz Kulagında bunlaruñ göz var-

durur / Söz içinde ma'niyi ol göz görür 7665

harf u savtı bu kulakdan işiden / İçerü ol göz-durur ma'nî gören Hem kulak var gözlerinde işidür / 'İbret almak anın anuñ işidür Yir yüzinde 'ibreti gözdür gören / Ol kulakdur işidüp ma'nî viren Hikmet içre ma'ni var görklü yüzi / Görmez anı illa bu kulak gözi

'İbret içre ma'ni var söyler 'ayân / Göz kulagı işidür anı hemân 7670 Uşbu 'ilmüñ issi ol hükmâ-durur / Cân işidür ma'niyi gönli görür 390

Andan ayruk kimsenüñ hâli degül / İlla bu işden bular hâlî degül Evliyâ hâlinde her dem cânları / Gerçi zâhir san'at işler tenleri Hâs-ıla 'âm ortasında dirligi / Hem anuñla hem bunuñla birliği *El-mudârâtü nısfu'l-ma 'işeti*

Pes bilüñ hükmâ-durur evsat makâm / Kim anuñla muttasıldur hâs u 'âm 7675

Çünki bildüñ evsatuñ vustâsını / Diñle imdi niçedür ednâsını Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Kim bu iş ma'lûm ola kıldan kıla Evsatuñ 'ulmâdur ednâ mahfili / İrmez ol hükmâyâ anuñ menzili

'İlm-ile hikmet vilâyetle bile / Kimde olsa evliyâ diñ ol kula Bî-vilâyet 'ilm-ile hikmet dakı / Kimde kim olsa anı hükmâ okı 7680

'Âlimüñ kim hikmeti yok ne-durur / Kendü kindür menzili kanda-durur Bilüñ anı evsatuñ ednâsıdur / Gerçi dünya ehlinüñ a'lâsıdur

'İlmi âletdür bularuñ dünyaya / Kim anuñla dünya arta iy dede İlla bunlar 'ilm-ile 'izzetleri / El vire bu dünyanuñ ni'metleri Lîki hazret sırrına irmez bular / Gizlü nakşı hîç bakup görmez bular 7685

Pes bular ol evsatuñ ednâsıdur / Gerçi dünyâ ehlinüñ a'lâsıdur Ol tamâm oldı bu kez ednâyâ gel / Hâsa 'âma yohsula vü baya gel Gör bu dünyâ ehlinüñ a'lâsı kim / Kindür a'lâ evsat u ednâsı kim Ol dahı gelsün dile niçe'ydügin / Ma'lum olsun hâli halkuñ ne'ydügin Üç bölükdür ol dahı bilgil 'ayân / 'Âlem içre her biri bellü beyân 7690

Biri mü'min hem münâfıkdur biri / Biri kâfir ne ölüdür ne diri Biri a'lâ birisi evsat-durur / Biri ednâdur ki küllî yâd-durur Cümle insânuñ bular ednâsıdur / İlla mü'min bunlaruñ a'lâsıdur 391

Zîra mü'minde imân u i'tikâd / Var-durur bu hak yolında ictihâd Gerçi bilmez 'ilm ü hikmet ne'ydügin / Hem velîler dirligi niçe'ydügin 7695

İlle kendü eksügin añlar bilür / Her dem añar suçını munsıf olur Togru dirlür iş ü konşı yâr-ıla / Hem sever yol ehlini ikrâr-ıla Gerçi kim fisk u fesâddur dirligi / İlle yol ehliyle vardur birliği Çünkim îmân mü'minüñ yoldaşıdur / Pes bu mü'min ol gürûhung başıdur Niçe kim suçlu-y-ısa yâd olmaya / Tamuya düşerse anda kalmaya 7700

Pes bu mü'min halkuñ ol a'lâsıdur / Yigregi vü serveri vü hâsıdur Çün kim ednâ a'lâsın bildüñ tamâm / İşid ednâda nedür evsat makâm Evsat oldur kim münâfıkdur bular / Ya'ni kim küfre muvâfıkdur bular Adı mü'min dirligi münkir gibi / hakk'a boy virmez tamâm kâfir gibi İş-ile konşı ile togru degül / İşidüben hak sözi kılmaz kabûl 7705 Da'visi

İslâm u dirlik küfr-ile / Gönli tolu küfr, îmân gelmiş dile Diline baksañ sanursın döst-durur / Dirligin görseñ göresin yol urur Ne küfürdür dirligi ne bellü dîn / Taşı sulhu içi tolu kibr ü kîn Kimse kim küfre muvâfıkdur işi / Ol kişidür ol münâfık ol kişi Adı mü'min dirligi küfr ü nifâk / Cismi beñzer mü'mine cânı irak 7710 Cismi

mü'min

cânı yoldaş kâfire / Belki kâfirden oda öñdin gire

Şol ki münkirdür münâfıkdur tamâm / Uşbu dirlikde bular dutmuş makâm Pes bilüñ ednânuñ ol vustâsıdur / Gönli kâfir dek bu İslâm adıdur Ol dahı bitdi tamâm oldı bu kez / Edna ednâsına söz geldi bu kez Görelüm ol ednanuñ ednâsı kim / hakk'a müşrik kim-durur u 'âsi kim 7715

Ol bulardur kim bulardur zimmiler / Kor Muhammed dînin ayruk dîn diler 392

Bu Muhammed dînini kılmaz kabûl / Dir ki bizüm dînümüz İslâm degül Adı kâfir boynına almış

harâc / Kiblesi gün togusu ma'bûdı hâç Tañrı dip bunlar puta dün gün tapar / Degme yirde putlar-ıçun ev yapar Dirliği murdâr u yolu yol degül / Şol ki bunlar hak budur dir ol degül 7720

Kapularda kul karavaş oldugı / Şol sebep kim hakkı koyup kaçduğı Öldürenler gâzidür ölen şehîd / Hiç gümânsuzdur buña Kur'ân şahîd *Fellezîne hâcerû ve uhricû min-diyârihim ve ûzû fî-sebîlî ve kâtelû 3/195*

Pes bular ednânuñ ol ednâsıdur / Anuñ-ıçun kim bu yola 'âsidür Tañrı dôstın her ki düşmen dutına / Lâyıkıdur kutlu olsun putına Uş tamâm oldı bu takrîr âhiri / Ma'lum oldı hâli halkuñ her biri 7725 Âdem

aslı bu tokuz mahfil-durur / Tokuzı ya'ni tokuz menzil-durur Döşenüp ferşden tolu 'arşa degin / Ferşde sanma 'arşda bil halkuñ yigin Kankısı ferşde vü 'arşda kankısı / Bilmeyendür uşbu halkuñ sankısı Duttı bunlar uçmagın u tamusın / Dirliğinden añlayasın kamusın Tañrı'nuñ cümle işi kudret-durur / Añlayana kamusı 'ibret-durur 7730

Yir ü gök 'ibret tolu dek göz gerek / Görene gizlü degül ne söz gerek *İnne fî-zâlike le-'ibreten li-uli'lebsâri 3/13*

Uşbu sözden fâyide oldur bize / Yir ü gök 'ibret ola görne göze Ma'lum ola Tañrı'nuñ kudretleri / Göz ala 'ibret, gönül hikmetleri

'Âlem içre dôst u düşmen biline / Uzana cân ulular menziline Ma'lum ola arı dirlik niçedür / Görine ol mertebe kim yücedür 7735

Gördi bu 'Âşık meger ol menzili / Anın ol evden haber virür dili 393

Tañrı bakdurdı bu halkuñ hâline / Anladı kim her birinüñ hâli ne Eyüsin ü yavuzın cümle 'ayân / Bildi yigin alusın bellü beyân Anuñ-ıçun ulular mahfiline / İrişür irmek içün menziline İy Hudâyâ togru yoldan ırmağıl / Ol ululardan bizi ayırmağıl DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN DEGİRMEN BEYÂNIN İDER BİL

KİM DOKUZ NESNE GEREKDÜR KİM
DEGİRMEN BUGDAYI YÜKİDÜP UN
EYLEYE 'ÂLEM-İ KEVN VE FESÂD DAHI
MİSL-İ DEGİRMENDÜR VE
MUHTÂCDUR BU DOKUZA
7740

Yine 'ibret göline taldum yine / Yine bakdum 'ibrete kaldum yine Yine gördüm Tañrı'nuñ kudretlerin / Yine dirdüm 'ilm-ile hikmetlerin Yine bildüm bu cihânuñ ne'ydügin / Fi'li ne'ymiş kendüsi niçe'ydügin Gözlerüm çün bakdı anuñ nakşına / Añladum kim kendü ne'ymiş nakşı ne

'Âlemi gördüm yazılmış bir kitâb / 'İlm ü Hikmet bî-şümâr u bî-hisâb 7745

Ol kitâbdan ma'ni açıldı baña / Niçe eydem kamusın öñden soña Biñde bir bellülerin eydem meger / Kim işiden cânına irşe eser Gözğüye beñzer bu 'âlem şeksüzün / Gösterüdur gözlere ma'nî yüzün Ma'ni her dem görnür ol gözgüden / Gösterüdur nitekim cânı bütün Geldük imdi ma'niye bir kulag ur / Gönlüni dir bir yire tagılma dur 7750

Gözün aç yir yüzine bak bir nazar / Kim alasın her neye baksañ habar Gör bular ne levn ü san'atlar ki var / Her birinde bir mesel vardır i yâr 394

Her birinde gizlü ma'nî var-durur / Her biri bir dürlü ma'nî gösterür Hâliyâ bir san'atuñ ahvâlini / Eydeyüm kim niçe gördüm hâlini Neye beñzer niçe ma'nî gösterür / Bir gözet bu ma'niyi kaçça varur 7755

Tut kulaguñ bir dem uht bendin yaña / Eydeyüm bu ma'niyi bir bir saña Dünyada çok san'ata bakdı gözüm / İlla bir san'atdadur şimdi sözüm Halk degirmen diyüp ad eydür aña / Diñle uşbu hikmeti batgıl taña Gördüm anı kim tokuz nesne tamâm / Düzilüpdür bilür anı hâs u 'âm Biri perdür

biri igdür biri taş / Biri sudur birisi şol yir ü taş

7760

Biri olukdur ki su andan iner / Ol inicek bu degirmen hî döner Biri bugdaydur sepetdür hem biri / Öginince ol-durur bugday yiri Hem çakıldakdur biri hî çaldırar / Ol-durur bu bugdayı her dem sürer Uşbu tokuz nesne kim bir adı var / Şol degirmen didüğüñ oldur i yâr Bu tokuzdan ger biri eksük ola / İşlemeye ayrugı bâtil kala 7765

Perdür âhir hem döner hem döndürür / İg-durur kâyim durur hem göndürür Perdür âhir çevrinen çevrindüren / Su öniñce hem dönen hem döndüren Per eger dönmezse taş niçe döner / Pes bilüñ kim olmasa olmaz bu per İg eger togru dürüst durmaz-ısa / Başu üzre taşı götürmez-ise Kendüzinden taş mu'allak durmaz / Birbirine yapışur hiç yorımaz 7770 Bunlar

oldı bu kezin taş olmadı / Ayrugından hiç hâsıl gelmedi Taş-durur kim dün ü gündüz yügürür / Ol yügürdükçe bu bugday öginür Biri döner biri yokdur kim dura / Bugdayı un eyleyüp niçe süre Ol döner taş döndüğüñce dün ü gün / Bütün iner bugday andan olur un Taş dahı oldı bu kez yokdur suyu / Kim-durur kim deprede bu kamuyu 395

7775

Hôd degirmende bu sudur iş viren / Dek duranı depredüp cünbiş viren Bir oluk hâcet bu kez kim su ine / Togru per üzre ine kim per döne Ger oluk olmaz-ısa su dagılır / Un öginmez kamusu bâtil kalur Kamusu oldı bu kez bugday gerek / Un ola her dem bişe ıssı çörek Bugday olmazsa bular gelmez işe / Bugday için geldi cümle cünbüşe 7780 Bugday

oldı bir sepet hâcet bu kez / Kim ine bu bugday andan az az Ger sepet olmazsa bugday durmaya / Key sebebdür ol sepet bu bugdaya Kamusıyla ger çakıldak olmaya / Bugday az az dökilüben gelmeye Dürlü dürlü oynayuban büken ol / Bugdayı endâzesinde döken ol Şol degirmen bu tokuz nesne-durur / Ma'nide bir gör ki bunlar ne-durur 7785 'İşk-ıla diñler-iseñ ahvâlini / Añlayasın niçe-y-imiş hâlini Bu degirmenden murâdum gör nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür Bu meseldür görnügeldi gözüme / Bu meselden ma'ni düşdi gönlüme Bir degirmen gördüm uşbu 'âlemi / Taşları yir gök ü unu âdemi Bir taşu muhkem durupdur dün ü gün / Biri döner döndüğüñce döker un 7790 'Akl-ıla görseñne sen bu taşları / Un gibi eyler niçe katı başları Bu degirmen niçe renkler döndürür / Niçe halkı ögidüben indürür İy niçe saçlar sakallar oldı boz / İy niçe ak yüzler üzre kondı toz İy niçe serverleri kim dün ü gün / Çevrinüben bu degirmen eyler un Bakdı gönlüm bu degirmen çarhına / Añladum kim kendü ne'ymiş çarhı ne 7795

Gördüm anuñ çarhını kim hî döner / Döndüğüñce öginür bu halk iner Çarhı çarha beñzedürsem tañ degül / Gerçi kim bu çarh anuñla deñ degül Kutbı kutba beñzedürsem 'aybı yok / Birbirine beñzer olur az u çok 396

Bu degirmen igine kutb eydürüz / Orta yirde durduğıyçun togru uz Taş u çarh ol togrulıktan çevrinür / Kâyim olur bunlar aña berkinür 7800

'Âlemüñ hem ortasında kutbı var / Kim durupdur kâyim ü muhkem i yâr Çarh anuñla çevrinür ol çarh-ıla / Her bir iş kim işlenür bunlar bile Belki çarh ol kutb-ıla gerdân-durur / Kutb kâyim çarh sergerdân-durur Çarh eger çevrinmese kor mı suyu / Su urup dönmek-durur çarhuñ huyı Zî degirmen çarhı kim ol çarh-durur / Zî Çalap emri ki anı hî döndürür 7805

Suya beñzer ya'ni kim bu emr-i hak / Çarhı çevrindüren oldur ahı bak Çün irâdet olugından su iner / Dokınur bu çarha vü çarh hî döner Ya'ni hak emri irâdetden gelür / Çarhı çevrür gör ki ne işler kılur Yir ü gökdür bu degirmen taşları / Ögidür bir demde yüz biñ başları Biri muhkem birisi hî çevrinür / Bu 'acebdür ne aşınur ne sınır 7810

İşledükçe dişenür artar unı / Anın artar dünyede fıryâd üni Rûzigâr geçdükçe bu halk tîz ölür /
Dişenür ya'nî degirmen tîz olur Bu degirmen dânesi halkdur 'ayân / Öginür hî durmadın bellü beyân
Saç sakal ilkin karayken boz olur / Soñra şöyle öginür kim toz olur Hîç dükenmez bu degirmen dânesi
/ Öginür her gün tolar peymânesi 7815

Çün mesel geldi bu halk ol dâneye / Bî-hisâbdur kimse niçe sanaya Gerçi çokdur artuban kalur
mı gör / Yitmeyüben iş batal kalur mı gör Şöyle düzlüpdür bu iş tertîb-ile / Muhkem ü ârâste vü
terkîb-ile Çünki bildüñ bu degirmen ne-y-imiş / Bugdayı halk böyle çok kanda-y-ıymış
Ne sepetdür ol ki bu bugday sıgar / Ol 'ademdür kim bu halk andan togar 7820

Çün 'ademden 'âleme geldi bu kez / Çâre yokdur ögüniser az az 397
Bugdayı bir bir çakıldak indürür / İndürüben taş içinde kondurur Bu sepetden çıkup anda varana
/ Öginüp geçmekdür ayruk çâre ne Bu çakıldak dünyada halk nefsidür / Görseñe kim birbirinüñ
neslidür Halk cihâna gelmege nefsdür sebeb / Gerçi kudret viribilür bî-neseb 7825

Ol tokuz uş cümlesi geldi ada / Pes çakıldak nef-durur bu dünyada Ol tokuz bu tokuza geldi
mesel / Görnüdur hîd eytmesem âhir mesel Bu meselde artuk eksük yok-durur / Gerçi kim bu azacuk
ol çok-durur Bu meselden 'ibret aldı gözlerüm / Anuñ-ıçun 'ibret oldu sözlerüm Ma'nisin çün hak
bırakdı göñlüme / Ne 'aceb şerhi gelürse dilüme 7830

Gördüğümdür eytdüğüm bellü beyân / 'Âlem içre gör nedür bu iş 'ayân Lîki degme gözler anı
göremez / Degme şahsuñ 'aklı aña iremez Bu mesel kim şerhi birle söyledüm / Ya'ni kim bir aru
gözü eyledüm Tâ bu ma'nî görine ol gözgüden / Kim bilesin 'âlemi vü sini sen Bilesin kim işi
ne'ymiş 'âlemüñ / Orta yirde hâli ne'ymiş ademüñ 7835 Âdemiseñ hâlünüñ aňlayasın / Aňlayıcak bu
iş taňlayasın 7836 Hak ta'âlâ göz kulak virdi bize / Virdi hikmet kulaga 'ibret göze Tâ ki hikmetden
kulak ma'nî bile / Hem neyi görse bu göz 'ibret ala Çün kim Allah açdı bu 'ilmi baña / Vâcib oldu
gördüğüm eydem saña Kim görürse bunçılıayın bu işi / Hem-kitâbdur hîd benümle ol kişi 7840

Görmeyene gösterüdurmak gerek / Tâlibe matlûb diyüdurmak gerek Tâ ki hakk'üñ gizlü 'ilmi
biline / Âdemî ire melek menziline Her kimesne kim bu 'ilmi bilmedi / Aña bil kim gizlü genc
açılmadı Uşbu 'âlem bir kitâbdur mu'teber / Bahtlu kim aldı-y-ısa andan haber 398

'İlm ü 'ibret toptoludur bu kitâb / Cânlara hakdan gelür her dem hitâb 7845 Eydür
uşbu 'ibreti algıl saña / Bu yakın yoldur bu yoldan gel baña Çün işitdüm bu hitâbı cân-ıla / Cân
içinden bu haber geldi dile Kanda 'ibret var-ısa gördi gözüm / Anın oldu bu haber dün gün sözüm Her
ki 'ibret 'ilmine kıldı nazar / Lâcerem her nesneden virdi haber Bildi 'âlem ne'ymiş ü âdem nedür /
Añladı kim ol nedür ü bu nedür 7850

Gördi 'âlem bir degirmendür dürüst / Her ne gelse ögidür çâlâk ü çüst Kendü düşmiş iki taş
ortasına / Öginür ü zehresi yok kim tına Dökilür diş gün günün göz çöngelür / Hûb u zîbâ şekli zîşt ü
neng olur Bu degirmen dün ü günü döndürür / Ögidür gör unlığına indürür Her ki gördi bu işi böyle
'ayân / Kendü hâlin añladı bellü beyân 7855

Yol içinde ol niçe serkeş ola / Yâ niçe kendüzini serkeş bula Yâ niçe da'vî kıla utanmadın /
Öginüben un olasın sanmadın Ol erüñ pes yüregi başlu ola / Dün ü gündüz gözleri yaşlu ola Aglaya
her dem kimesne urmadın / Yüzi toprakda ola hîç durmadın Gide andan mâl u ni'met sevgüsü / Allah'ı
sevmek ola hulki husı 7860 Nitekim

şol enbiyâ vü evliyâ / Bir nazar kıl 'akl-ıla bu ma'naya Kim buları dahı büker dün ü gün / Döne
döne her birini kıldı un Ad u dadı birkidi [ol] hakk'ıla / Kanda aña hak buları hak bile *İnne'l-
insâne le-fî husrın cevâb 103/2* / 'Âm u hâs üzre olupdur bu hitâb İlla hâssa kim temîz eyler yine /
Ehl-i îmân ehl-i 'irfân hem yine 7865

Her ki sâlihişlere 'âmil-durur / Cismi fânî cânlara vâsıl-durur Bunlara 'azl u fenâ hîç irmedi /
Bunları hak hazretinden ırmadı 399

Dünya sevmek gelmeye hiç öğine / Öginürse hazret-içün öğine

‘Aşık imdi gel bu kez kendüzüne / Uşbu ‘ibretler ki görnür gözüne İlden öñdin sen götür bu ‘ibreti / Yoldaş eyle cânuna bu hikmeti 7870

Cân içinde derşürüp virgil dile / Kim muhibler diñleyeler cân-ıla Cân içinde nakş ola ol tâ-ebed / İrişe her dem aña hak’dan meded Uşbu hâli iy Çalap sen rûzı kıl / Tevfiküñ olsun bize her dem delil
BİŞİNCİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I SEYR-İ SÜLÛK İDER BİL KİM
SÂLİK-İ HAZRET-İ HAK HAZİRE-İ KUDS-
DE SEYR İTSE DOKUZ PERDEDEDEN KİM
MÛLÂZİM-İ HAYÂT-I İNSÂNDUR GE-
ÇÛP DOKUZ FELEKDEN Kİ MUKÂBİL VE
MUTÂBIKDUR DOKUZ PERDEYE ÇIKUP
VAHDETE İRİŞÜR

Kanı ol girçek muhib gelsün berü / Gözi gönli bir dem uht olsun berü Vâsf-ı hâlüm eydeyüm bir bir aña / Kim ne gördüm yolda ne geldi baña 7875

Yol erine yolu çün gayb olmaya / Gördüğün ger söyleye ‘ayb olmaya Kahr u lutf u haşm u rahmet yoldadır / Vâki‘ olan nesne cümle dildedür Geldi geçdi rûzigâr gördüm çok iş / Ogradum geçdüm üküş yokuş iniş

Yol içinde dürlü dürlü hâl üküş / hâli ol bildi kim oldı hâle tuş

Kimsene kim ogradı hâlden hale / Lâcerem tesbîhola dilden dile 7880

Kimse kim iş görmedi ne söylesün / hak çü göstermedi n’itsün n’eylesün Yol eri ograr görür her bir işi / Gördüğün eytse gerekdür ol kişi 400

Bileler kim bu uzak yolda ne var / Kılalar her ne gelürse ihtiyâr Pes eger bu hâlümü söyler-isem / Vâki‘ olan hâli şerheyley-isem Uşbu iş ‘ayb olmaya yolda baña / Diñle imdi hâlümü öñden soña 7885

Çün Çalap’dan destûr oldı cânlara / Kim vara cânlar çehâr erkânlara Sûret ola gözlere görne ‘ayân / Bileler kim kim-durur bellü beyân Geldi sürdi her birisi nevbetin / Çok segirtti uşbu meydânda atın Kendüde gizlü hüner hiç komadı / Ol hünerle dünyada çıkdı adı Söyledi her birisi gördüğünü / İşledi hem elleri irdüğünü 7890

Çünkü geldüm ben dahı bu dünyaya / hak beni tuş kıldı bir kaç nesneye Tokuz evde ogradum tokuz işe / hükm anuñdur kim diye kim bu nişe Ol tokuz nesne ki var bir bir saña / Adlarıyla eydeyüm öñden soña Kim bilesin bunda menzil ne’ydüğün / Hem bilesin hak yolu niçe’ydüğün İlk talebdür yol eri ograr aña / Ya‘ni özenmek kopar hak’dın yâna 7895 Anuñ

ardınça bu kez ‘ışka irer / Komaz anı dün ü gündüz hî sürer Pes üçinçi menzilüñ gurbet-durur / Dünyadan ayru katı furkat-durur Geçdi ol dördinçi ev oldı yakîn / Kurbet oldur zinhâr anda key sakın Pes bişinçi menzilüñ hayret-durur / Ol makâm pür kudret ü heybet-durur Geçdük andan varduk altınçı eve / Vaslat oldur derdüñe oldur devâ 7900

Çün geçesin ol yidinçi mülke sen / Oldur istignâ çi sen anda çi ben Geçdi bu kez vardı sekzinçi ile / Ol fenâdur kim sözi gelmez dile Pes bu kez tokzinçi ev oldı makâm / Mülk-i vahdet oldur uş oldı tamâm Çıkdı mahlûk menzilin den mutlakâ / Aslı hak’dandı yine irdi hak’a Bu tokuz menzil ki yolda var-durur / Yol eri ograr anı bir bir görür 401

7905 Geçmeyenler irmedi maksûdına / İrmedi bellü bilüñ ma‘bûdına 7906 Hâli geldüm ben benüm ahvâlümü / Eydiserem diñle vâsf-ı hâlümü Bu sözi her kim gönülden diñleye / Yol eriyse kendü hâlin añlaya İmdi gör n’itdi benümle ol Çalap / Viribidi cânuma evvel taleb Ol taleb dartdı beni bu dünyadan / Kesdi gönlüm zevkini her nesneden 7910

Tâlib oldum gitmege her dem aña / Mâyil oldı cân göñül andın yaña Ol taleb degşürdi hâlümden
beni / Bî-karâr oldum bu kez düni günü İlla yokdur tâkatum yol varmaga / Pes yüz urdum başladum
yalvarmaga Eytdüm iy güçsüzlere kuvvet viren / Buñ güninde kullara firyâd iren Tâkatum yokdur
elüm irmez aña / Kim yolu dutam gidem sendin yaña 7915

Hîç meded yokdur baña bendin n'idem / Kaldum uş yolda saña niçe gidem Gerçi tâlibdür saña
bu 'akl u cân / İremez çün göremez nakş u nişân Kendü lutfuñdan beni çekgil saña / Sen kulavuzla
beni sendin yaña Cân dili çünkim bu sözi söyledi / Gör benümle ol dem Allah ne'yledi Viribidi
'ışkını geldi tamâm / Cân içinde cân olup dutdı makâm 7920

Çün taleb ardınça 'ışk geldi baña / Kuvvet oldı gitmege andın yaña
'ışk kulavuz oldı bini iltmege / Cân göñül uydu aña uçdı göge Yir yüzinde dutmuş-ıdum bir
mekân / Ol mekânda durmuş-ıdum bir zamân Göñlüm anuñ toprağıyla daşına / Meyl idüben olmuş-ıdı
âşinâ Eyle yir dutmuş-ıdı yirde göñül / Şöyle kim bir yirde bir sâhib-kabûl 7925

Terk idem dimezdi hergiz yir yüzün / 'ışk geçürdi aldı gitdi geñsüzün Çün göñül geçdi vü bozdı
resmini / Nâgüzîr terk itdi cümle hasmını

'ışka uydu gitdi bilmez n'olısar / hak ne kim emr eylediyse olısar 402
Vâki' oldı çün baña bu sergüzeşt / Unıdıldı bâg u bağçe kûh u deşt Yavu kuldum bunda kendü
özümü / Pes cihândan külli yumdum gözümü 7930

Çün geçürdi 'ışk beni yirden sudan / Degşürildüm ol bile bitmiş hudan Aldı gitdi 'ışk beni
geñsüz geñin / Göñlüme añdurmadı hergiz soñın İlti bini ol makâma gör makâm / Yavu varmış anda
cümle hâs u 'âm Gördüm ol mülke varanlar kamusı / Yire düşmüş külli nâm u nâmusı Hîç bilinmez
adı sanı kimsenüñ / Kadr u kıymet ne benüm var ne senüñ 7935

Kimse bilmez işini n'itmek gerek / Kandadur yâ kaңaru gitmek gerek Çünki 'ışk ilti beni ol
menzile / Çâresüz düşdüm yine ol mahfile Kimseden hergiz bilişlik bulmadum / Ol ne menzildür ne
mülkdür bilmedüm

'ışka sordum bu kezin k'iy dogru yâr / Ne makâmdur eyt baña uşbu diyâr
'ışk baña eytdi kim ol gurbet budur / 'Âlemüñ nakşını göñülde bu yur 7940 Uşbu mülkde sen
garîb olsañ gerek / Varlıguñdan mahv olup ölseñ gerek Kim bu gurbetden iresin kurbete / Ograyasın
dürlü dürlü kudrete Kaldum ol gurbetde ben bunça zamân / Tâ ki bunda kalmadı nakş u nişân Külli
mahv oldı ol evde varlıgum / Hîç bilinmez yarlıgum agyârlıgum Pes bu kez göñlüm yüzün urdum yire /
İsterem hak'dan ki bir rahmet ire 7945

Buñluya her yirde feryâd iren ol / İş anuñdur alan oldur viren ol Yine geldi 'ışk baña dutdı elüm
/ Çekdi ol evden beni açdı yolum İlti kurbet mülkine ol dem yakın / 'ışk baña eydür bu mülkde key
sakın Niçeler bu menzile irdi-y-idi / Ayrı düşdi soñra çok hasret yidi Çünki bu menzil saña oldı
durak / Key sakıngıl añsuzın düşme irak 7950

Çünki bu pendi işitdi cân göñül / Durdı kurbet işiginde oldı kul 403
Maksudı ol kim hak'a kullık kıla / Ya'ni ol kullıg-ıla rahmet bula Kaldum anda bir zamân bu
tâ'ata / İntizârım bir mübârek sâ'ata Eydürem kim uş taparvan Tañrı'ya / Kullıgum ihlâs-ıladur bî-
riyâ Çünki bu endîşe geldi göñlüme / Bir gör ol dem ne görindi gözüme 7955

Gördüm anda on sekiz biñ 'âlemi / Yavu varmış orta yirde âdemî Kullıg içre cümle yüz urmuş
hak'a / Tâ meger rahmet kılup bir kez baka Kim düşer ü kim durur u kim ölür / Her ne kim hak
buyruğıysa ol olur Her ne iş kim işlenürse iş anuñ / Depreden ol kamuyı cümbüş anuñ Yire ol virmiş
karâr u meskenet / Çarhı ol kılmış revân virmiş kanat 7960 Cümle

kullıgda velî hîç kadri yok / Şunu gördüm zâri kıldum anda çok Pes utandum hâlüme bakdum bu
kez / Gördüm ol heybetleri korkdum bu kez Kullıgumdan utanıp ol dem yine / Varlıgumdan külli mahv
oldum yine Kanı kullık kanı tâ'at kanı nâz / Eytdüm iy fazl issi hak iy bî-niyâz Bende ne kullık ola

lâyık saña / Sen kulavuzla beni sendin yaña 7965

Pes Çalap 'ışkı baña geldi yine / Bir işit kim n'eyledi ben miskine Elümi dutdı bıraktı hayrete / Garka vardum kaldum anda heybete Gördüm anda kamular hayrân u mest / Cümle olmuş korkudan bî-pâ vü dest Hîç kimesne bilmez n'itmek gerek / Kandadur yâ kaңçaru gitmek gerek Yir ü gök ehli tahayyür kamusı / Korkudan olmuş tagayyür kamusı *İzâ raeytehüm hasibtehüm 76/19*

marzâ vemâ bihim marazun

7970

Gördüm Allah hükmi durmuş mu'teber / N'olırsar hîç kimsene bilmez haber Tañ degül hayret makâmında kişi / hayran olup yavu varursa işi 404

Gördüm ol heybetleri oldum 'adem / Bilmezem kim n'eyleyem kaçça gidem Pes yine gönlüm yüzün urdum yire / hazretinden tâ meger rahmet ire Ne dilüm var hâlümi 'arz itmege / Ne gücüm var başum alup gitmege 7975

Ne bilürüm n'olırsar ahvâlümi / Garka vardum bilmez oldum hâlümi Niçe eydem hâlümi kim ne olmuşam / Eyle san kim varlıgumdan olmuşam Çün tamâmet varlıgum gitdi benüm / Yine geldi 'ışk elüm dutdı benüm İltı vaslat mülkine buldum visâl / Dogdum ol gökde yine oldum hilâl Yahtulandum rahmeti nûrı-y-ıla / Kanda kim olsam benümle dôt bile 7980

Niçe hâlde var-ısam ol göredur / Rahmeti aydını baña iredur Hâlümi oldur gören kıldan kıla / Rızkumı oldur viren yıldan yıla Dilüm ansuz söyleyümez sözini / Yumup açmaz kimse ansuz gözini Oldur âhir 'aklum içinde bilü / Oldur âhir gönlüm içinde tolu Ol-durur bu tende dutan cânımı / Ol-durur yügrışdüren bu kanımı 7985 Ol

yaratdı cümle 'âlem halkını / Ol yaraşdurdı içinde hulkını Ol yaratdı uçmağı vü tamuyı / Ol dururdı kullıga bu kamuyı Ol-durur kim çarhı kıldı bî-karâr / Ol-durur kim bu yire virdi karâr Ol-durur kim suları kıldı revân / Ol-durur kim bu yili kıldı devân Oldur âhir güneş odın yanduran / Oldur âhir agduran u indüren 7990 Her

yaradılmış ki var ansuz degül / Nitekim her bir surat cânınsuz degül Çün ol evde böyle gördüm bu işi / Eyle sandum olmuşam ben bir kişi Aña vasl olmuş be-küllî hâllerüm / Anuñ-ıla dutar işi ellerüm Eyle sandum kim tamâm oldı işüm / Menzil aldum kalmadı ayruk teşvişüm Pes bu kez bir 'âlem açıldı baña / Cân içinden bakdum ol hak'dın yaña 405

7995

Gördüm ol sultânlığı kim anda var / Anda bu yir gök degül gerd ü gubâr Eyle müstagnî bu mülkden ol İlâh / Kim degül mülk anda bir berg-i giyâh On sekiz biñ 'âlemüñ halkı tamâm / Eyü yavuz ne ki varsa hâs u 'âm Gördüm anda kadri yok bir zerreçe / Kendü kadrüñ gel kıyâs it iy hoca Ger bu yir gök bir nefesde yog ola / Yir yüzinde sanki bir yaprak sola 8000

Yâ bu cümle mahlukât olsa 'adem / Eyle san bir tamla yagmur oldı kem Eyle müstagnî-durur ol bî-niyâz / Kim aña ne nâz irer ü ne niyâz Kimsenüñ muhtâcı yok kullıgına / Ne şikest küfre vü ni ragbet dîne Çün bu istignâyı böyle añladum / Durdum anda bu işi çok tañladum Yavu vardum varlıgum oldı fenâ / Kaldı benden zıkr ü tesbîhü senâ 8005 Garka

vardı ol deñizde 'akl u cân / Getdi varlık tahtasından bu nişân Kullıgum mahv oldı küllî kanı ben / Böyle çün müstagnî gördüm anı ben Pes bu kez fakr u fenâ geldi baña / Gitdi benlik kamu iş kaldum aña Kanı gönlüm kanı 'aklum kanı cân / Kanı ol kullık kanı nâm u nişân Kanı tâ'at kanı 'ilm ü ma'rifet / Kalmadı bir zerre zühd ü ma'siyet 8010 Kanı göz kim gözleyeydi yolumı / Kanı dil kim söyleyeydi hâlümi Garka vardı cism ü cân u 'akl u zât / Varlıgum şâhı ol evde oldı mât Yir ü gök hem yirde gökde eydilen / 'Âlem içre yol varan u iş bilen Ol fenâ deñzinde gark olmuş tamâm / Ni nebî vü ni velî ni hâs u 'âm Gitdi mahlûk kaldı hâlık bî-zevâl / Ayrug anda ne cevâb u ne suvâl 8015

Lâilâhe yokdur illallâh bes / Kul sultân cümle ol Allâh bes Ol-durur ol kulhuvallâhu ehad / Hem

sıfat hem adı Allâhu's-samed Kimse andan dogmadı ol kimseden / Ni surat var anda ni cism ü beden
406

*Kul huva'llâhu ehad Allâhu's-samed
lem yelid velem yûled velem yekün
lehû küfüven ehad 112 / 1-4*

Ni şerîk ü ni vezîr ü ni nedîm / Fâni oldu cümle kaldı ol Kadîm Külli şey'in hâlikün oldu fenâ /
Kaldı illâ vechehu geldi senâ 8020

Çün bu miskînlik baña oldu makâm / Varlığum öldi vü mahv oldu tamâm Çün fenâ oldum bu kez
buldum bekâ / Ölmeyinçe bulmadum yol ol hak'a Gör ki cümle dil anuñdur söz anuñ / Görinen ol
gören oldur göz anuñ Vardı vahdet mülkine hatm oldu söz / Deprenür dil tâkatı yok açâ göz Halk
dükendi ferd ü vâhid kaldı ol / Yavu vardı ol makâmda cümle yol 8025

Cümle emr ol âmire geldi yine / Evvel oldu âhir ol kaldı yine Evvel oldur âhir oldur dâyim ol /
Zâhir oldur bâtin oldur kâyim ol Hüve'l-evvelü ve'l-âhiru ve'z-zâhiru ve'l-bâtını 57/3.

Çünkü seyrüm vardı vahdet mülkine / Bakdum anuñ soñına vü ilkinine Ne öñi var ne soñı var ol
yoluñ / Ayrug anda medhali yok bu diluñ Pes birikdüm ol yire buldum visâl / İmdi gel bir bu söze
bulgıl misâl 8030 Çünkü

katre

düşdi deñze oldu bir / Gitdi cümle mevc ü deryâ kaldı bir Söyleyen ol mevc-idi katre-y-ile / Bir
deñizden biñ olup geldi dile Mevc ü katre çün deñiz oldu yine / Gitdi ol biñ bir deñiz kaldı yine
Çünkü cân irdi hak'a gitdi hisâb / Kaldı hak v'allâhu a'lem bi's-savâb Ol tokuz iş şerhü takrîr oldu uş
/ Bu tokuz ol nüh felege geldi tuş

8035

Her ki geçdi bu tokuz evden tamâm / Nüh felekden yokarı dutdı makâm 407

Aslı hak'dandı yine irdi hak'a / hakk-ıla oldu bile buldı beka Biriküben oldu bir ol bir-ile / Bile
işler her işi takdîr-ile Çün bu menzil 'âşika oldu durak / Degşürildi vaslına cümle firâk

'Ayn elif şın kaf döndi ma'suka / Mîm ü 'ayn şın vâv u kaf döndi haka 8040 hı vü kaf oldu bu kez
Allah adı / Cümle hükme yazludur ol şâh adı 8041 Hükm içinde hayr u şer kim yazludur / Cümle şol
bir ad içinde gizlüdür Yazludur üstümüze hükmi İlâh / Rahmetüñ tuş eylegil iy pâdişâh Kamuya
rahmet ire senden meger / Kim tuya bu ma'niden cânı eser İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl /
Rahmetüñden sen bizi ayırmagıl ALTINÇI DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I CENİN Kİ ANA KARNINDA

OLUR KILUR BİL KİM CENİN ANA KAR-

NINDAN DOKUZ AYDA ZUHÛRA GE-

LÛR NİŞE DOKUZDAN ARTUK VE EKSÛK

DEGÛL OL NİÇE OLDUGIN TAKRİR İDER

8045 Kanı ol gönli gözi açuk kişi / Bir teferrüc eylesün ol bu işi Dünyada görsün ki ne işler olur
/ Halk 'ademden 'âleme niçe gelür Niçe günde hâsıl olur cism ü ten / Niçe dogar andan uşbu bir
beden Niçedür eydem saña bir bir 'ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân Gerçi takdîr Tañrı'dandur
her işe / Hîç kimesne eydemez kim bu nişe 8050

Lîki hergiz nesne yokdur bî-sebeb / Hîç sülâle gelmedükdür bî-neseb Çün Çalap bu mahlukı çift
eyledi / Biribirni sevmege kıft eyledi Tâ ki toga ol ikiden bir vücûd / Birleye hakk'ı kıla her dem
sücûd 408

Pâdişâhuñ varlığı ma'lûm ola / Kul bile kullığını mahkûm ola Bileler kim yirde gökde birdür ol
/ Yogi var eylemege kâdirdür ol 8055

İlla kim vardur sebep her nesneye / Ol sebeble her bir iş geldi eye Virdi her bir sûrete asl u

neşeb / Emr anuñdur lîki bu oldı sebeb Virdi hem vakt u zamân u hem makâm / Tâ zamân birle vücûd
oldı tamâm Nâ-güzîr bu sûret üzre va‘de var / Gör benî-âdem niçe günde togar Sûrete va‘de olupdur
tokuz ay / Tokuz ayda togdı bu yohsul u bay 8060

Çünkü nutfe düşdi ana rahmine / Emr olındı takdir anuñ üstine Aldı sûret nüh felekden perveriş /
Anuñ-ıla zabta geldi her bir iş

Her bir a‘zâ andan aldı bir hüner / Hâh mâde olsun ol ten hâh ner Gerçi bahşâyış Çalap‘dandur
kula / Hışm u rahmet baya vü hem yohsula Nüh felekden hem eser vardur tene / Her birin hak kodı her
iş üstine 8065

Eyle olsa ben bularuñ vafını / Eydiserem ‘ayb dutmañ şerhini Nüh felekdedür bu zişt ü hûb-ı
zâd / Nitekim aydan-durur naks u ziyâd Ayuñ işi artmag eksilmek-durur / Tîz kedilmekdür ü tîz
gelmek-durur Bî-sebât u tîz seyr işlûdür ay / Bî-karâr olmış-durur yıl on iki ay Sûrete aydan-durur
uşbu reviş / Ol eserdendür suratlarda bu iş

8070

Hem ‘Utârid‘den eser var sûrete / Ol sürer cismi bu cümle san‘ata Mekteb anuñ fennidür
bünyâdı ol / Dünyada kâtibleruñ üstâdı ol Sûrete ol öğredür san‘atları / Aña şâkird cümle bu san‘at
eri Sûrete pes var-durur andan eser / Gerçi hak‘dandur bu cümle hayr u şer Zühre‘den hem perveriş
alur bu ten / Kâbil ol fi‘le bu cümle merd ü zen 8075

San‘at u fi‘l anda ‘ayş u şâdidür / ‘Ayş içinde tenleruñ üstâdıdur 409

Kimde kim gâlib-durur nefis ü hevâ / Zührevîdür dinmek ol şahsa revâ Pes alur andan dahı ten
perveriş / Gerçi kim hak‘dan-durur bu cümle iş

Hem güneşden fi‘l irer sûretlere / Ol sürer sûretleri ni‘metlere Neyyir-i a‘zamdur ol şem‘-i
cihân / Kanda kim yorır-ısa görnür ‘ayân 8080

Şöhret anuñ fi‘lidür bu dünyede / Şol ki şahsuñ illere adı gide Tâc u taht u serveri vü ser-keşi /
Fâ‘ili oldur bu fi‘lün iy kişi Pes güneşden fi‘l iredur sûrete / Gerçi mevkûf cümle işler kudrete Gör
bu kez ol Mirrih‘uñ fi‘lin i yâr / Ol dahı bir gör ki ne işde süvâr N‘eyle ma‘rûf oldı ‘âlemde adı / Şol
ki hî urdı kılıç hiç durmadı 8085

Sûrete andan dahı vardur eser / Tenler üzre kılıdır her dem nazar Sûrete bu alplığı ol öğredür /
Zîra cümle alplaruñ üstâdıdur Bu hüner degmiş-durur hak‘dan aña / Kılıcı yalıñ elinde görseñe
Kanda kim varsa bu işlü kişiler / Oldur üstâdı kılıcın ol biler Uşbu fi‘li sûrete ol öğredür / Gerçi kim
cümle işi hak işledür 8090 Müşteri‘dür sâhibi mülk-i mehîn / Hem anuñ hükmindedür mülk-i kehîn
Tañrı‘dan ol dâd u istâd issidür / Eyle san gök cisminuñ ol issidür Kimde kim ‘akl u kifâyet var-ısa /
Kendü ‘aklı kendüye uyar-ısa Pes nazar kılmışdur aña Müşteri‘ / Halk anın olmışdur aña müşteri Rây
u tedbîr Müşteri‘ fi‘li-durur / Gerçi halka devleti Tañrı virür 8095

İmdi gör ne‘ymiş Zuhâl fi‘li dahı / Ben diyem bir bir ü sen ‘ilmin ohı Fenni vü fi‘li bir aña
niçedür / Sanki bir fertût kalmış kocadur Hem mü‘essirdür anuñ fi‘li tene / Arkun arkun beñzedür
kendüzine Fertut eyler nâzenîn sûretleri / Hôş yigitken olur ol çirkin karı 410

Oturursa durmaga fermânı yok / Kendüzünüñ kendüye dermânı yok 8100

Çünkü bu a‘zâ vü sûret kocalur / Ya‘ni kim üstâdınun rengin alur Tenlere pes ol Zuhâl‘dandur bu
fen / Gerçi hak emrindedür bu cân u ten Yidi yılduzdan yüce Felkü‘l-bürûc / Cümle cân andan togup
kıldı hurûc Yine anda varısardur her biri / Her birinüñ bellüdür yirlü yiri Cânlara oldur tulû‘ u hem
gurûb / Yine cânlar cem‘ olur anda varup 8105 Virür

alur

şol nefes virmek gibi / Cümle cân andan dutar bu tertibi Nitekim ol cânları virür alur / Ol nefes
cândan gider ü hem gelür Pes bize andan eser vardur yine / Gerçi fermân cümle iş hak emrine Yokaru
Felkü‘l-bürûc üstinde ‘Arş / Kim anuñ muhtâcıdur bu cümle ferş

Hayr u şer andan iner halk üstine / Hôş haber andan gelür dôst dôstına 8110 Oldur evvel

yapılan mülk ü makâm / Hem anuñla oldı bu yir gök tamâm

‘Âlemüñ aslı vü hatmı ol-durur / Kamu yirden anda ni‘met bol-durur Hem bize andan eser vardur i yâr / Feyz ü rahmet ol-durur andan nisâr Sûrete ‘Arş’dan gelür bu ‘akl u cân / Hem gönül hem ‘ilm ü hem sırr-ı nihân Ululuk gönüllere ‘Arş’dan-durur / Nitekim gevdelere başdan-durur 8115 ‘Arş’dur ol kim ne dilerseñ anda var / Başdur ol kim gövdeyi kâyim dutar Pes eser ‘Arş’dan dahı vardur bize / Gerçi kâdir hak-durur üstümüze Uşbudur eytdükleri ol nüh felek / Bunlaruñla hâsıl olur her dilek Şol müdebbirler ki gökde var-durur / Hem bulardur hem firiştehler-durur *Fe’l-müdebbirâti emren 79/5*

Hak buları sûrete hâkim kodı / hak komışdur eytmegil kim kim kodı 8120 Tañrı’nuñ emrinde vardur olmaga / Ata ana yog-iken oğlan toga 411

Nitekim togdıydı Âdem atamız / Togdı kopdı atasuz u anasuz Hem yaratdı Şit’i yalñuz atadan / Hem dahı ‘İsâ’yı yalñuz anadan *Kavluhû ta‘âlâ inne mesele ‘İsâ ‘inda’llâhi ke-meseli Âdeme halakahû min-turâbin 3/59*

Ya‘ni kim izhâr-ı kudretdür bular / Bileler kâdirdür ol kudreti var Çün bilindi kudret iş oldı tamâm / Bu işe îmân getürdi hâs u ‘âm 8125

Bâkî halkuñ sûretine ol Çalap / Atayı vü anayı kıldı sebep İndürür ilk halkı ata sulbına / Kondurur pes bu kez ana rahmine Ol dem ol bir katre sudur arısız / Şundan olur görklü boy u görklü yüz Ol suyu kan eyler andan kanı et / Kanı ol su kanı kan u kanı et *Sümme ce‘alnâhu nutfeten fî-karârin*

mekînin sümme halaknâhu’n-nutfete

‘alakaten 23/13-14

Kimse irmez bu işe kudret-durur / Hele bir diñleyesi hikmet-durur 8130 Anı şundan sûret eyler hub-rû / Virür aña görklü devlet görklü hu Cismini bir bir firiştehler düzer / Tâli‘in ü devletin kendü yazar *Sümme enşe’nâhu halkan âhare fe-tebâreka’llâhu ahsenü’l-hâlıkîne 23/14*

Nüh felekden aña kuvvet biribir / Bakar anuñ üzre bunlar bir bir Tokuz ayda olur ol bir hôş vücûd / Andan ol togar kılır hakk’a sücûd Perveriş yir nüh felekden tokuz ay / Uşbu tertûble togar yohsul u bay 8135 Niçün

oldı tokuz ay on olmadı / Ger geçerse on aya ay tolmadı Kimsene on ayı toldurmuş degül / Anda üç yüz gün tamâm durmuş degül 412

Anuñ-ıçun kim bu halkuñ naksı var / Naksını bilmekle oldı ihtiyâr Ona ‘aşre kâmile ad urdılar / Hiç şeyi kâmil degüldür bildiler Kâmil olmak kullara lâyük degül / Mustafâ’dur ayruğı bayık degül 8140

Belki hakk’a ol dahı kıldı niyâz / Ol işikte olmadı hem bî-niyâz Ol dahı kâmil degül muhtâcı var / ‘Âlem içre gerçi taht u tâcı var Kâmil ol birdür kim oldur bî-niyâz / Ol-durur ol hükm-rânda kârsâz Ol-durur kim kimseye muhtâcı yok / İşiginde kamu aç u kendü tok Ol-durur kim halk yog-iken kıldı var / Cümle eksüklülere kıldı timâr 8145

Ol-durur ol mün‘im ü ârâste / Nüh felek bâ-emr-i û ber-hâste Yir ü gök ü cümle ‘âlem bendedür / Cümle sûret anuñ-ıla zindedür Lîki her bir nesneye virdi sebep / Ol sebebden oldı bu asl u neseb Kim anuñla düzile halk dirliği / Tâ ki bilne pâdişâhuñ birliği Pes sebebledür cihânda her bir iş / Gizlenüpdür her iş içinde bir iş

8150

Biri oldur kim sebebdür ol işe / Biri ol kim kimsene eytmez nişe İçerü iş emr elinde işlenür /

Daşragı iş halk dilinde söylenür Bir iş oldur kim bahâne oldu ol / Bir iş oldur kim şahâne geldi ol Ol bahâne uşbu halkuñ fi‘lidür / Bu şahâne pâdişâhuñ emridür Pes bahâne nişe dutlum anı biz / Görelüm ol gözgüden ol cânı biz 8155

İmdi ‘Âşık ‘ışk-ıla olma melâl / Bir yire geldüñ ki şol iki halâl Ya‘ni kim oldur bahâne ortada / Tâ şahâne şahs togar iy dede Şol ekinçi katı yirler sökdüğü / Renç yiyüben aña tohmin ekdüğü Ya‘ni kim rızka bahâne ol-durur / İlla rızkı ol şahâne oldurur Bu halâyıklar ‘ibâdet kılduğı / Biriküben şer‘a münkâd olduğı 413

8160 Bu

dahı hem bir bahânedür i yâr / Yohsa halkı rahmetiyle yarlıgar Bu bahâne bir sebebdür ortada / Halkı hakk’a vâsıl eyler iy dede Tevbeyi hem bir bahâne eyledi / Kim ki kıldı rahmetiyle toyladı *Ve men tâbe ve ‘âmile sâlihan fe-innehû*

yetûbu ila’llâhi metâben 25/71

Bu bahâne ol şahâne sûreti / Bu suratdan buldılar ol rahmeti Nitekim dölâb bâğlar suvarur / Alup ırmaktan suyu bâğa virür 8165 Hôş sebebdür ol suyu çıkarmaga / Olmasa ol su çıkar mı ol taga Gör deñiz suyun bulıt niçe alur / Ol sebebden acı su tatlu olur Suvarur bu cümle deşti yirleri / Gör bahâne ne’ymiş iy ma‘nî eri Pes erenler vâsıdadur bî-gümân / Bizi hakk’a vasl iderler râyigân Kim dutarsa ol ulular etegin / Bula ol şahlar şahın begler begin 8170 ‘Âşık pes bu bahâne tap-durur / Anı hakk’a bu bahâne tapdurur Bu bahâne gözgüsinden ol yüzi / Göredur her dem-be-dem göñli gözi Hem bahâne hem sebep hem vâsıta / Bu erenler sohbetidür iy dede Hak bu sohbetden bizi ayırmasun / Dünya âhir dogru yoldan ırmasun YİDİNÇİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I SIFAT-I TÂ‘AT VE ‘İBÂDET

VE Mi‘RÂC-I hAZRET-İ RİSÂLET ‘ALEY-

Hİ’S - SELÂM İDER KİM NİÇE DOKUZ

FELEKDEN UBÛR İDÛP hAZRET-İ ‘İZZE-

TE İRİŞDİ VE ∞U‘AFÂ‘ VE MESÂKİN İÇÜN

MAGFİRET DİLEYÛP TÂ‘AT GETÛRDİ

414

Göñlüme bir hôş fikir düşdi yine / Göñlüm anuñla göge uçdı yine 8175 Taldı ma‘nî deñzine gevher diler / Sıdk-ıla kim dilediyse virdiler Zîra gevher ma‘dinidür ol deñiz / Ne nişân var anda ne yol var ne iz Yavu vardı ol deñizde ‘akl u cân / Virmedi tahkîk-ıla andan nişân İrdüginçe söyledi her bir kişi / Kim-durur kim bellü bildi bu işi Bildügümden eydiserem ben dahı / Kul-ısañ gel kullıguñ ‘ilmin ohı 8180

Şol ışıkde kul olanlar n’itdi gör / Yol eri ol yolda niçe gitdi gör Gör Çalap niçe yaratdı mahluku / Gör bu mahlûk niçe bildi Hâlık’ı Niçe düzdi dünyayı ol bî-niyâz / Eyledi yir gök ü virdi kış u yaz Dürlü ni‘met düşdi yir gök üstine / Ya‘ni kim hân dökdi cümle döstuna Viribidi kudretin kıldı salâ / Diledi kim ya‘ni ol döstlar gele 8185

Yiyeler ol ni‘meti şükr ideler / Bileler hak varlığın zikr ideler Tâ bularuñ kullığı ma‘lûm ola / Her biri hak emrine mahkûm ola Hele geldi her biri dutdı vücûd / Bildi Allah varlığın kıldı sücûd Hâllü hâlinçe ‘ibâdet kıldılar / Dillü dilinçe işâret kıldılar Her biri bir tâ‘atı kıldı kabûl / Mahkum oldı kullıga virdi göñül 8190 Kıldı tâ‘at ya‘nî durdı kullıga / Kanı ol tâ‘at kim ol göge aga Yitdüginçe her birinüñ tâkatı / Hele kıldı niçe olsa tâ‘atı Tâ gelinçe bu cihâna ol habîb / Kim göñüller rencine oldur tabîb Hakk’ı niçe bildilerse bildiler / Hem ‘ibâdet niçe olsa kıldılar Bunda geldi oldı cümle iş temîz / Bunda yitildi aruk oldı semiz 8195 Çün

habîb’i

kıldı hak beglerbegin / Aña bildürdi kamu işler yegin

Aña viridi yigregin tâ'atlaruñ / Aña açdı kutlusın sâ'atlaruñ 415

Aña viridi yigrek ümmet kamudan / Âzad anuñ ümmetidür tamudan *Küntüm hayra ümmetin uhricet*

li'n-nâsi 3/110

Ümmetiychün çün habîb iş istedi / Gör ne bünyâd urdı ne iş işledi Gör ne tâ'at düzdi kodı ümmete / Kim kılursa lâıyk olur rahmete 8200 'İşk-ıla diñler iseñ eydem 'ayân / Añlayasın bu işi bellü beyân Diñle imdi Mustafâ mi'râcını / Hulleden tonı vü nûrdan tâcını Ol gice kim mi'raca agdı Resûl / Ne du'â kim kıldısıa oldı kabûl *Sübhane'llezî esrâ bi-'abdihi leylen 17 / 1*

Hak anı sevdi anuñçun ündedi / Viribidi Cebre'ıl gelsün didi Geldi Cibril ü getürdi bir burak / Eytdi turgıl yâ Resûl kılğıl yarak 8205

hazrete ünder Çalap sevdi seni / Uş rikâbuñ dutmaga viridi beni Tur oturma bin buraka gel berü / Çıkırsarın nüh felekden yokaru Dôstlıguñ ne'ymiş bilesin dôst-ıla / Añlayasın bu işi kıldan kıla Söz üküşdür hele çün çıkdı göge / Mustafâ çün bir nazar kıldı göge Gördi kim saf saf firiştehler tamâm / Durmuş anda bî-hisâb dutmuş makâm 8210

Cümle el baglap durupdur tâ'ata / Muntazırdur bir mübârek sâ'ata Çün bu işi böyle gördi ol Resûl / Göñline hoş geldi bu zabt u usûl Eytdi yâ Cibril âhir eytgil baña / Bu ne işdür bu işe kaldum taña Cibril eytdi bu firiştehler-durur / Niçe yüz biñ bunça dahı var-durur Uşbudur dâyim bularuñ tâ'atı / Zâyi' olmaz bir demi bir sâ'atı 8215 Tâ-kıyâmet bu kıyâmdur işleri / Yok-durur ayruk dahı teşvîşleri Sordı Peygâmbir bu tâ'at fazlını / Eytdi bir bir Cibril anuñ şerhini 416

Fazl ü müzdin çünki bî-had söyledi / Mustafâ göñli aña meyl eyledi Çünki bu dünya göginden geçdi ol / Vardı bu kez ol ikinci göge ol Gördi ol gökde firiştehler yine / Saff u saf durmuş Çalap kullığına 8220

İlla bunlar kamusı kalmış dü-tâ / Düpdüzi kılmış rükû' olmuş dü tâ *Ve'r-ke'û me'a'r-râki'ine 2/43*

Çün Nebî gördi buları añladı / Hem bularuñ tâ'atını tañladı Yine sordı Cibril'e bunlar nedür / Cibril eytdi kul-durur kullık ider Tâ-kıyâmet şol rükû'dadur bular / Durısarlar şöyledür kim durdılar Bunlaruñ fazlın yine sordı Resûl / Eytdi bu erkân u bu zabt u usûl 8225 hak

katında kadri nedür eyt baña / Kim bularuñ hâline kaldum taña Fazl u müzdin hem bularuñ bî-kıyâs / Eytdi kim kıldı Nebî şükr ü sipâs Göñli imrendi habîbüñ bunlara / Eytdi hele uşbu iş kança vara Geçdi bu kez vardı üçinçi göge / Vardugınça irişür yigden yige Gördi ol gökde dahı biñ biñ hezâr / Secdeye düşmiş yatur saf saf bular 8230

Bunlaruñ üzre dahı bakdı Resûl / Göñli câmı bu işi kıldı kabûl Yine sordı Cibril'e kim yâ ahî / Uşbular ne işdedür eytgil ahı Cibril eytdi bu firiştehler dakı / Kullıg eyler birleyüben ol hak'ı Bunlaruñ tâ'atları bundak-durur / Hiç riyâ yok işleri mutlak-durur Tâ-kıyâmet şol sücûddadur bular / Yatisarlar şöyle kim yatur bular 8235 Bu işüñ müzdin yine sordı Resûl / Eytdi uşbu işleri işlerse kul 8236 Hak katında ne kadardur kıymeti / Sevdi cânum göñlüm uşbu tâ'atı Cibril eytdi bu sücûd içre sevâb / Bî-'adeddür bî-şümâr u bî-hisâb Yine imrendi aña ol Mustafâ / Câmı göñli ol işe kıldı vefâ 417

Hele ol gökden dahı geçdi bu dem / Vardı dördinçi göge basdı kadem 8240

Gördi ol gökde dahı biñ biñ yine / Saf dutup durmuş Çalap kullığına İlla bunlar cümle saf saf oturur / İki diz üzre tahıyyatda durur Yine sordı ol Nebî kim yâ Emîn / Niçün otrurlar bular böyle emîn Bunlaruñ ahvâlini eytgil baña / Kim göñül meyl itdi bunlardın yaña Eytdi ol Peyk-i İlâhî yâ Resûl / Ol ışıkde ne mecâldür bunça kul 8245

Cümle kullardur bular ol hazrete / Her biri durmuş-durur bir tâ'ata Bu tahıyyatdur bularuñ tâ'atı / Tâ gelinçe ol kıyâmet sâ'atı Hem bularuñ fazlın eytdi bî-şümâr / Ol sevâbda ne 'aded var ne karâr

Yine imrendi bularuñ işine / Çünkü bildi tâ'atı ne işi ne Geçdi ol gökden dahı vardı ilerü / Cibril öñinçe diyüdur gel berü 8250 Vardı bişinçi göge irdi yine / Bu işi anda dahı gördi yine Gördi kim saf saf firişte bî-şümâr / Durmuş anda tesbîhokır zâr zâr Kamusı hak'dın yaña dutmuş yönin / Cümle bir tesbîhokır düzmiş ünin Çün Nebî gördi bularuñ hâlini / Yine sordı Cibril'e ahvâlini Cibril eytdi bu ferîştehler hemân / hazrete kullık kılurlar bî-gümân 8255

Bunça vaktür bunlaruñ kullıkları / hak-durur tesbîhokıp tapdukları Tâ kıyâmet kalısar böyle bular / Uşbu hâletde ki vardur kaldılar Sordı Peygâmbere yine ol Cibril'e / Ya'ni ister bu işüñ fazlın bile Eytdi bî-haddur bu tâ'atda sevâb / Geçdi Peygâmbere yine kıldı cevâb Vardı altınçı göge irdi habîb / Ol gök ehlin ne'ydügin gördi habîb 8260

Gördi kim ol gök dahı tolmuş tamâm / El götürmüş hazrete kalmış tamâm Cümle müstagrak du'âya saff u saf / Çıgrişur yâ Rabbi kılıgıl 'afv 'afv 418

Mustafâ çün bunları gördi yine / Bu işi pes Cibril'e sordı yine Eytdi yâ Cibrîl bular ne işdedür / İşbu zârî kim kılurlar bu nedür Cibril eytdi yâ Nebî bunlar dahı / Cümle kuldur yüz biñ ança var dahı 8265

Cümle bil bağlap durupdur tâ'ata / Yarlığa dip yalvarışur hazrete Bu du'âdur bunlaruñ tâ'atları / Ançag irür güçleri tâkatları Tâ kıyâmet kalısar böyle bular / Kendünüñ hem ayruguñ suçın diler Sordı kim bu hâl-ıla yol varmaguñ / Kadri nedür anda bu yalvarmaguñ Fazl ü müzdin Cibril eytdi bî-'aded / Pes Resûl didi kim iy hak kıl meded 8270

Yine imrendi Nebî gönli aña / Geçdi ol gökden dahı hak'dın yaña Geçdi bu kez vardı yidinçi göge / Ol gök ehlin uşbu dil niçe öge Gördi kim gök ehli düşmüş fikrete / Fikr içinde cümle kalmış 'ibrete

'Arz iderler hazrete hâllerini / Bilemezler n'ola ahvâllerini Bunları gördi Nebî bu hâl-ile / Pes yine sordı bu hâli Cibril'e 8275

Cibril eytdi yâ Resûlallah bu iş / hâlini 'arz eylemekdür bu yorış

Ya'ni kim bilmeg-içün kullıkların / hak kabûl itmiş mi bu kıldukların Tâ kopa mahşer bular bu hâl-ile / Kaldılar ya'nî diler hâlin bile Bu fikir fazlın yine sordı Resûl / Eytdi kendü hâlini fikr itse kul Hâlini bilmek için kul fikreti / Ne kadardur anda kadr u kıymeti 8280

Bu tefekkür hâlinüñ fazlın Emîn / Eytdi anı pâdişâh bildi hemîn Mâyil oldı cân-ıla ol hâle ol / Kaldı bunlar geçdi gitdi hele ol Vardı sekzinçi göge basdı ayak / Cibril eytdi yâ Nebî bir bunda bak Gör bu gökde kulları ne hâldedür / Ne fikirdedür bular ne kâldedür Hazrete karşı bular hayrân u mest / Ol eserden cümle 'akl u cân mest 419

8285

Kimse bilmez işini n'itmek gerek / Kandadur yâ kaңçaru gitmek gerek Cümle hayrân u tefekkür hazrete / Pes 'aceb kaldı habîb ol hâlete Cibril'e sordı yine kim uşbular / Ne sebebden böyle hayrân kaldılar Cibril eytdi hazret öñinde duran / Bir nazarda biñ kezın kudret gören Tañ degüldür bunlaruñ hayrânlığı / Çün görür her lahza bu sultânlığı 8290

Niçeler hayrân-durur bu kapuda / Yavu kılmış kendüzin bu tapuda Tâ kopınça ol kıyâmet bunlara / Tâ'at uşbudur gerek böyle vara Pes bu tâ'at fazlını sordı yine / Cibril aña hış haber virdi yine Gönline Peygâmbere kıldı eser / Hele ol gökden dahı kıldı sefer Geçdi tokzunçı göge i'zâz-ıla / 'Arşta vardı ya'nî yüz biñ nâz-ıla 8295

Gördi ol mülkde firiştehler ki var / Kalmaduk hiç ellerinde ihtiyâr Cümle olmuş kendüden mahv u feñâ / Ni fikir kalmış bularda ni senâ Yavu kulmuş her biri ahvâlini / Bilmez olmuş her birisi hâlini Garka varmış ol deñizde her biri / Eyle san kim ne ölüdür ne diri Pâdişâhlık hükmi basmış kamusın / Yile virmiş her birinüñ nâmusın 8300

Çün bularuñ hâlini gördi Nebî / Pes bu kez ahvâlini sordı Nebî Eytdi yâ Cibrîl bular ne hâldedür

/ Niçe dirlikde vü niçe kâldedür Ben bularuñ hâline kaldum ‘aceb / Bu fenâ olmağa nedür sebep
Cibril eytdi yâ Resûlallah bular / Şol cemâ’atdur ki vaslat buldılar Hak bularuñ kullığın kıldı kabûl /
Her niçeyse hâlleri oldı kabûl 8305

Bunlara çün rahmet indi Tañrı’dan / Ol eserden bî-hôd oldı ‘akl u cân Her kime kim irdi rahmet
aydıñı / Bilmedi biñden biri birden biñi Nitekim gün nûrı örter yıldızı / Bir görünmez toptoluyken
gök yüzi 420

Çünkim Allah rahmetin buldı bular / Ol keremden utanup öldi bular Geldi rahmet bunları mahv
eyledi / Kıldugın u bildügin sehv eyledi 8310

Çün bularuñ hâlini bildi Resûl / Câmı göñli bunları kıldı kabûl Geçdi vardı hazrete kıldı niyâz /
hakk-ıla söyleşdi bunça sırr u râz Kâbe-kavseyñ oldı menzilgâh aña / Gör ne devlet virdi ol Allah
aña *Sümme denâ fetedellâ fe-kâne kâbe*

kavseyñi ev ednâ 53/8-9

Açdı râz u virdi sır ‘ilmin tamâm / Bilmedi ol bildügin bu hâs u ‘âm *Fe-evhâ ilâ ‘abdihi mâ*
evhâ

53/10

Kıldı ma’lûm kendünüñ kâdırlığın / Yirde gökde hâzır u nâzırlığın 8315

Kullaruñ hem kullığın kıldı ‘ayân / Her biri n’itmek gerek bellü beyân *Vemâ halaktu’l-cinne*
ve’l-inse illâ

li-ya ‘budûni 52/56

Bakdı peygâmbere bu yir gök ehline / Gördi kim her biri uymuş bir dine Kendüye bahş olmuş ol
İslâm dini / Bildi hâs dîndür degüldür ‘âm dini Çünki kullar kullıg içre oldı ‘arz / Her kula bir dürlü
tâ’at oldı farz Her biri bil bagladı bir tâ’ata / Ya’ni kim lâyıq olam dip hazrete 8320

Degdi tâ’at bu kezin Peygâmbere / Ya’ni hazret kullığı ol servere Tañrı’dan emr oldı bu biş vakt
namâz / Kim kıla her dem anuñ birle niyâz Anı anuñçun buyurdı ol Ahad / Kim bize rehber ola ol tâ-
ebed Çün habîb’e hak’dın emr oldı bu iş / Eytdi kılğıl günde biş kez yaz u kış

Söz üküşdür hele çün döndi Resûl / Geldi göklerden yire indi Resûl 421

8325

Diledi ol tâ’atı cem’ eyleye / Mü’minüñ cânın anuñla toylaya Ola İslâm dîninüñ ol diregi / Hem
ola cümle ‘ibâdet yüregi *Es-salâtu ‘imâdü’ d-dîni*

Gör ne tertîb eyledi ol pür hüner / Nüh felekde ol ki kılmuşdı nazar Her birinüñ tâ’atın görmiş-
idi / Fazlın anuñ Cibril’e sormuş-ıdı Cümlesin cem’ eyledi bir tâ’ata / Tuş ola dip bir mübârek sâ’ata
8330

İmdi bir işit ki n’itdi n’eyledi / Dirdi ol nüh tâ’atı bir eyledi İmdi ol göklerdeki kılınan niyâz /
Geldi bunda cümle oldı bir namâz Yir gök ehli kim kıyâmdaydı tamâm / Ol kıyâmdan uş bize virdi
kıyâm *Ve kûmû li’llâhi kânitîne 2/238*

Yir gök ehli kim rükû’daydı bular / Bu rükû’ andan-durur âhir i yâr Yir gök ehli kim sücûd
kılmış-ıdı / Bu sücûd oldur ol uht olmuş-ıdı 8335

Yir gök ehli kim tahıyyatdı işi / Bu tahıyyat âhir oldur iy kişi Yir gök ehli kim müsebbihdi
tamâm / Uşbu ol tesbîhdür okır hâs u ‘âm Yir gök ehli kim fikirdi işleri / Ol tefekkür kim kılur bu yol
eri Yir gök ehli kim kılurlardı du’â / Ol du’âdur kamuya olsun revâ Yidi kat gök ehlinüñ tâkatları /
Yitdüginçe bu-y-ıdı tâ’atları 8340

Ehl-i kürsî kim tahıyyür kaldılar / Uş erenlerdür ki hayrân oldılar Ol ki ‘arş ehli fenâ olmuş-ıdı /
Pâdişâhdan utanup ölmüş-ıdı Yazmış-ıdı rahmetini hak aña / Bu namâzda kamusı var baksaña Hem
kıyâm u hem rükû’ u hem sücûd / Kim kılanlar buldı hak’dan fethü cûd Hem tahıyyat hem bu tesbîhü
du’â / Her ki kıldı sıdk-ıla oldı revâ 8345

Hem tahayyür hem tefekkür hem fenâ / Kim bularda ne zikir var ne senâ 422

Uşbulardur bu iki rek'at namâz / Nüh felek ehlindeki kılınan niyâz Rûzı kıldı cümlesin
Peygâmbere / Kıldı ol kaldı bu biz miskînlere Pes bu tâ'at kim kıluruz günde biz / Anda bulnandır ki
bulduk bunda biz Cümle gök ehlindeki nâz u niyâz / Geldi uş oldu iki rek'at namâz Cümle gök
ehlindeki nâz u niyâz / Geldi uş oldu iki rek'at namâz 8350 Andagı ol fazl u rahmet iy fülân / Cümle
bundâ hâsıl oldu bî-gümân Bu namâzı kimse kim kıldı tamâm / Ol namâzuñ müzdini buldı tamâm Pes
işâretdür bu cümle mü'mine / Kim Çalap tuş eyledi uşbu dine Rûzı kıldı bu namâzı bunlara /
Degmedi bu rahmet ayruk dînlere Fazlı artuk resmi zîbâ adı hôş / Tende 'işretdür ü cânda dadı hôş

8355 hazrete

lâyık 'ibâdetdür namâz / Zînar olmañ bî-namâz u bî-niyâz Kim kılursa bu namâzı sıdk-ıla / Hiç
gümânsuz hak aña rahmet kıla Günde biş kez nevbet-i hak urılır / Leşker-i dîn cümle anda dirilür
Biligidür mü'minüñ bu biş namâz / Kim gidermez kendüzinden kış u yaz *El-vuzû' silâhu'l-mü'min*

H arbgâhdur meşid ol şeytân-ıçun / Kim gelür ol kâsd-ıla îmân-ıçun 8360

Saf saf anda durışur şeytânı sır / Ol sıyımaz bunu bunlar anı sır Gâzılardur pes bu mü'minler
bilüñ / Gâzılıkdur bu namâz kılmak kılun Hem şehîddür bu iş içinde ölen / Belki bunlardur ebed
zinde kalan

'Âşıkıdur 'Âşık ol yol ehlinüñ / Kim bular kadrin bilürler bu dinüñ İşleri ihlâs-ıladur bî-riyâ /
Yönleri togru turupdur Tañrı'ya 8365

Bu 'ibâdetden bular ma'bûdına / Yol buluban irişür maksûdına Tañrı bunlardan bizi ayırmaz /
Dünya âhir togru yoldan ırmasun 423

SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂB-
DAN BEYÂN-I KAVL VE Fİ'L İDER BİL
KİM KAVL VE Fİ'L 'AKILDAN DOGARLAR
VE DOKUZ MENZİLDEN GEÇÜP 'ÂLEM-İ
CİSMÂNİDE ZÂHİR OLURLAR TÂ GÖZ
VE KULAK ANI GÖRELER VE İŞİDELER NİÇE Kİ KAZÂVE
KADER TAKDİR-İ RABBANİDEN GELÜR
VE DOKUZ FELEKDEN GEÇER VE 'Â-
LEM-İ ZUHÛRA İRİŞÜR

Kanı ol ilden ile söz söyleyen / Tañrı 'ilmin şerhu takrîr eyleyen Bu sözüñ aslı nedür bir
soylasun / Sözi bilsün ilkin andan söylesün Söz nedür kandan gelür kaçça gider / Her makâmda kim
irer n'eyler n'idir 8370

Nüh felekden niçe iner uşbu söz / Kim bakup hergiz göremez anı göz Tâ ininçe 'ulviden bu
süfliye / Yönini biñ kez dutar ol 'ulviye Ya'ni ma'nî sûret olmak dilemez / İnüp andan bu harâbı
iylemez İlla ol hükm-i İlâhî indürür / Sûret eylep kâğıt üzre kondurur Yazılır kâğıdlara olur nişân /
Sûret olur harf u savt u ma'ni cân 8375

Nâzil olur ma'ni çün gökden iner / Âdemînüñ 'aklı içinde konar Kimse bilmez ol dem ol
niçe'ydügin / Eyü yavuz hayr u şerri ne'ydügin Togmayınça tesbiholmaz dillere / Hem kalem yazmaz
u düşmez illere Söz gelinçe 'akl içinden bu dile / Ol gerek kim kona tokuz menzile Hem yazarsa bu
sözi uşbu kalem / Tokuz evden göçegelür anda hem 8380

Ol tokuz ev ne'ydügin eydem saña / Tut kulaguñ bir dem uht bendin yaña 424

Bir 'akıldur biri cândur biri dil / Dil didüğüm bu gönüldür bellü bil Biri nefsdür biri yagrın biri
kol / Geldi yagrından kola ogradı yol Biri eldür biri barmak biri hem / Bu kalemdür kim yazar her
dembedem Bu tokuz evden geçinçe her işi / Sûret olmaz göremez anı kişi 8385

Hem tokuz evden geçinçe sözleri / Göremez anı bu 'akluñ gözleri Diñle imdi bu tokuz evde

n'ider / Bu evi kop ol eve niçe gider Bir bir eydem her bir evde n'itdügin / Söz 'akıldan câna niçe
gıtdügin Ma'ni ilkin Tañrı'dan 'akla iner / 'Akl içinde gösterür dürlü hüner Rây u tedbîr 'ilm ü san'at
nakş olur / Bunlara bu ma'ni andan bahş olur 8390 Kankısın kim dilese 'akl işlemek / Rây u tedbîr
san'at u nakş eylemek Kendüzinden anı câna viribir / Tâ cihânda biline ol bir bir Pes 'akıldan câna
gelür ilkin ol / Kim duta küllî bu gevde mülkin ol Cân içinde eglenür ol bir zamân / Tâ bile n'itmek
gerekdür anı cân Rây u tedbîr san'at u her bir nese / Eyü yavuz dünyada niçe-y-ise 8395

Cân içinde ma'nisi ma'lûm olur / Fi'li ger zâlim ü ger mazlum olur Çünkü cân bildi anı bir gör
n'ider / Cân içinden bu kez ol kança gider Cân viribir göñüle ol ma'niyi / Zışt ü ra'nâ hayr u şer her
nesneyi Çünkü vardı göñüle bu endişe / Dilek oldur kim diler daşra düşe Eglenür ol bir zamân anda
durur / Göñül ol endîşeye kuvvet virür 8400

Hem bilür kim ol fikirden ne kopa / Halk içinde ne yıka vü ne yapa Çün takâzâ var süredür
n'eylesün / Göñül o hükmi niçe men' eylesün Pes viribir nefse ol endîşeyi / Eyü yavuz cümle dürlü
pîşeyi Nefse geldi togmag ister bu kez ol / Yâ elüdüdür yâ dilüdüdür aña yol 425

Yâ iş olur işlenür elden çıkar / Yâ söz olur söylenür dilden çıkar 8405

Zîra nefse muttasıl bunlar-durur / Kavli fi'li anın ol daşra urur Kavlı-ısa nefsdan dile gitmek
diler / Fi'l-ise hûd bu ele gitmek diler Çünkü nefsdan bu ele iş doğrına / Ol gerek kim çıka nefsdan
yagrına Yazılır ol yagrına kuvvet dutar / Tâ kim andan niçe dürlü iş biter Zîra kim yagrın-durur
kuvvet yiri / Yagrını muhkem olur kuvvet eri 8410

Hem bu yagrından gider uş kollara / Nitekim koldan gidedür ellere Her fi'il kim kişide gizlü-
durur / Nakşı anuñ yagrına yazlı-durur Bu kişi çün ol işe kâdir ola / Yagrınından varur ol bir bir kola
Çünkü şahsuñ kolına geldi ol iş / Aldı bu koldan dahı ol perveriş

Kolda kuvvet gizlüdür hem mu'teber / Eyü yavuz hûb u zışt ü hayr u şer 8415

Kolda kuvvet olıçak er çüst olur / Olmasa kendü işinde süst olur Kol dahı menzil-durur her bir
işe / Nîk ü bed her san'at u her cünbişe Her hüner kim eldedür koldan gider / İlla çün vardı ele bir
gör n'ider İşlenür ellerde ol iş ad-ıla / Öğrenür şâkird anı üstâd-ıla Zîra kim her bir işüñ üstâdı var /
Elde anuñ dadı var istâdı var 8420 Sızrulup ol 'akl u cândan çıkan iş / Elde işler andan alur perveriş

El-durur pes işleyen her bir işi / N'eyleye ne işleye elsüz kişi Geçdi elden vardı bu kez barmaga
/ Geldi barmak bu işi başarmaga Her bir işi tertibe barmak düzer / Şol divâruñ nakşını barmak yazar
Gelmeyinçe barmaga her bir nukûş / Ne şekildür ma'lum olmaz kurd u kuş

8425

Cümle sâzuñ perdesin barmak bilür / Hem hisâb u 'akd barmakda olur Cümle san'at gelmeyinçe
barmaga / Gelmedi zabt u usûl hem revnaka 426

Geçdi barmaktan bu kez geldi kalem / Vardı fikr anda dahı basdı kadem Yazdı ol fi'li kalem
resmi-y-ile / Meşhur oldı 'âleme ismi-y-ile Bildi anı yohsul u bay hâs u 'âm / Eyü yavuz hayr u şer
neyse tamâm 8430 harf-ile

nakşı kalemdür kim yazar / Bâki cümle san'atuñ engâzı var Elde elbette bir engâz olmasa / Zâhir
olup zabta gelmez her nese Ol fikir kim 'akl içinde var-ıdı / Bu tokuz menzilde ol seyyâr-ıdı Uşbu
tokuz evden ol geçdi tamâm / Ne'ydügin bildi bu cümle hâs u 'âm Âşikârâ oldı ol fi'l-i nihân / Sûret
oldı aña bu nâm u nişân 8435 Ma'lum

oldı bu fi'il anuñ-ıla / Fi'li gördüñ kavli gör kim bu dile Niçe geldi o dahı eydem saña / Diñle
imdi niçedür öñden soña Kavli sözdür fi'li işdür işlenür / Fi'li elde kavli dilde söylenür Kavlı-ıla fi'l
iksi yoldaşdur i yâr / Tâ 'akıldan nefse irinçe bular Nefs içinde birbirinden ayrılır / Fi'l ele gitdi
kavul dilden gelür 8440

Çün kim ayrıldı fi'il gitdi ele / Bu kezin bu kavlı yol ister dile Kavlı-ıçun çün çıkmaga bir yol
gerek / Geçdi nefsdan kavle yurd oldı yürek Çünkü kavlı indi yürekde dutdı yir / Bu yürekden kuvvet

aldı oldu sîr Yâ kavul aldı yürekden âh u derd / Yâ muvâfık gelmedi hâl oldu serd Söz yürekden alur
oldı perveriş / Gerçi tahsîn olsun ol ger serzeniş

8445

Çün yürekden kendü hazzın aldı söz / Geldi şahsuñ öykeninde kondı söz Çün girür söz öykene vü
bagıra / Kişi ol dem kasd ider kim çağıra Söz kabardur öykeni vü söyndürür / Sözi öyken kaldurur u
indürür Söz geliçek öykene çıkmak diler / Niçe işler yapmag u yıkmak diler Bu kezın pes binmek
ister yile ol / Açılıpdur zîre andan yile yol 427

8450

Bu nefes yili giriçek öykene / Söz diler kim anda yil üzre bine Bindi söz yile segirtdi añsuzın /
Geldi öykenden bogaza geñsüzün Ger bogaz bogmaz-ısa anda sözi / Söyler olur dil perâkende sözi
Sözi pes bogsa gerek anda bogaz / Ya'ni bogaz didüğü anda bog az Sözi bog az ya'ni az eyler çoğı /
Az içinde gizlenü söyler çoğı 8455 Çün

bogıldı söz bogazda az olur / Tertib ü zabta gelür ü öz olur Geçdi bogazdan yayıldı ağıza / Geldi
hil'at oldu âvâz ol söze Çün avâzdan söze hil'at virilür / Ol ağızda yayılan söz dirilir Görklü âvâz
oldı görklü ton aña / Cümle kulaklar yöni andın yaña Çün tonandı söz ol âvâz tonını / Çıkmaga pes
daşra dutdı yönini 8460 Ağız içinden bu kez geldi dile / İmdi gel sen sözi bu dilden dile Çünkü ma'nî
dile geldi oldu söz / Bildi halk anı cihâna toldı söz Gelmeyinçe ma'nî tâ işbu dile / Maksud andan
ne'ydüğün kim ne bile Ger hükümdür ger hitâb u ger 'itâb / Dilde ma'lûm oldu bu cümle hisâb Küfr
ile îmân bu dilde saçılır / Ma'ninüñ yüzi bu dilde açılır 8465

Bu söze tokzınçı menzil dil-durur / 'Âleme söz ne'ydüğün dil bildürür Uş tamâm oldu tokuz
menzilde söz / Anı işitdi kulak u gördi göz Nitekim geldi tokuzda iş dile / İşledi engâz anı düşdi ile
Ol tokuz u bu tokuz artuk degül / Uşbu tokuz menzili sen sende bul Her ki buldı kendüzinde bu işi /
Kavlı fi'li bildi ne'ymiş ol kişi 8470

Çün bu işi kendüzinde buldı ol / Nüh felek ne'ymiş hakîkat bildi ol Nüh felekden nitekim hükmi-
îlâh / İnedur bu 'âlem üzre gâh gâh Tâ ki zâhir olmayınça ne'ydüğün / Bilmedi kimse anı niçe'ydüğün
428

Kavl-ıla bu fi'l hem beñzer şuña / Kim Çalap'dan nâzil olur 'akluña Sâdır olmak elden ü dilden
bular / Nüh felekden zâhir olmakdur i yâr 8475

Pes cihânda ne ki varsa sende var / Kimisi cânda kimi bu tende var Pes saña gel kim bu 'ilmi
bilesin / Yiri gögi kendüzüñde bulasın *Senürîhim âyâtinâ fi'l-âfâki ve
fi-enfüsihim 41/53*

Añlayasın söz nedendür haddi ne / Söyleyiçek irgüresin haddine Hem bilesin bu işi niçe işlenür
/ İş ele vü söz dile kandan gelür Çün bilesin kavlı fi'li ne-y-imiş / Matla'ı vü makta'ı kanda imiş
8480

Andan ol vaktın halâl ola saña / Fikret ü zikr eylemek öñden soña Günde yüz biñ kez şükür ol
Hâlık'a / Kim bu 'ilmi rûzı kıldı 'Âşık'a Kavlı fi'li bildi kandan geldüğün / Bu cevâhir kankı kandan
geldüğün Kavlı hakk'ı birlemekdür iy safâ / Hem resûlıdur dimekdür Mustafâ Fi'l anuñ buyrugını
tutmak-durur / Mustafâ hoşnûdlığın ıtmak-durur 8485 Kavlı fi'li böyle bilmek oldu yol / Böyle kim
bildiyse vardı togru yol İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Rahmetüñden sen bizi ayırmagıl

DOKUZINÇI DÂSİTÂN DOKUZINÇI

BÂBDAN BEYÂN İDER PEHLEVÂNLAR
VE BAHÂDURLAR AhVÂLİNİ BİL KİM
BAHÂDURLAR DOKUZ NESNEY-İLE
MUhÂFAZAT-I MÜLK VE MÂL İDER-
LER VE EHL-İ HAK DAHI DOKUZ NES-

AhZÂB-I ŞEYÂTİN İLE İDERLER

Kanı ol kim ister alplık adını / Almag ister düşmanından dadını Düşmanın kahr eyleyüp basmak diler / Başını at yanına asmak diler Gelsün işitsün kim alplık ne-y-imiş / Alplaruñ sermâyesi niçe-y-imiş

8490

Eydeyüm bir bir saña ahvâlini / Kim bilesin alp erenler hâlini Alplık eylep degmeden ad almadı / Yağıdan korkan durup dad almadı Zîra kim alplık geñez nesne degül / Kim öñinde cümle düşmân ola kul Kişi alp olmağığa âlet aña / Ne gerekdür eydeyüm bir bir saña Aña elbette tokuz nesne gerek / Evveli şol kim ola muhkem yürek 8495

Ürkmeye hîç nesneden kaypınmaya / Muhkem ola yağı görüp sınımaya Alp eren oldur kim anuñ yüregi / Ola cümle leşkerüñ ol diregi Yüregi muhkem kişi oldı dilîr / Yağıya heybet bıragur hemçü şîr Pes yürekdür alplıguñ ilk âleti / Anuñ-ıla olur alplık hâleti Hak çü virdi ilk aña muhkem yürek / Pes ikinci, bâzuda kuvvet gerek 8500 Bâzusında kuvveti olmaz-ısa / Alp olımaz tende güçi az-ısa Alp erende kuvvet olmak yaraşur / Zîra çok kuvvetlülerle urışur Bâzuda kuvvet gerekdür elde güç / Yağrını muhkem ola vü bilde güç Alp eren güçlü gerek kim armaya / Gücsüz olsa alplığı başarmaya Çünkü kuvvet oldı cisminde tamâm / Bildi anuñ güçlülüğün hâs u ‘âm 8505

Pes bu kez gayret gerek ol kişiye / Kim anuñla kendü cânına kıya Alp ere gayret-durur üçinçi hâl / Gayreti olmaz-ısa alplık muhâl Hamyet olmaz gayreti yok kişide / Görnidur kim ol kişi ne iş ide Alplıguñ bir âleti hamyet-durur / hamyetüñ aslı nedür gayret-durur 430

Pes bilüñ gayret-durur yigrek hüner / Alplığı başarmaya gayretsüz er 8510 Kişinüñ çün yüregi vü güçi var / Hem var anda gayret ü nâmûs u ‘âr Aña lâyıık pes gerek bir at aña / Kim anuñla çapına ol dört yaña Alplara dördinçi âlet at-durur / Alplara bu at key âlet-durur Alplığı er ne’yle eyler at-ıla / Alp ere key at gerek kim atıla Nitekim hamza binerdi Aşkar’a / Hem binüt olmışdı Döldül haydar’a 8515 Rüstem’ün

Rahş adlu atı var-ıdı / Eyle bil kim kendüziyle yâr-ıdı Pes gerekdür alp ere bir lâyıık at / Alplaruñ adın çıkarın bayık at At dahı oldı bu kez bir ton gerek / Kim anuñla örtile karın yürek Ger ururlarsa kılıçla kesmeye / Katı yaydan ok dokınsa geçmeye Hem görenler heybet ala karşudan / Aña karşı durımayaya korkudan 8520

Alplaruñ çün berk yarağı olmaya / Yağı anuñ alpdüğünü bilmeye Añsuzın ura anı bir kem kişi / Kem kişiye basıla muhkem kişi Pes bişinçi âlet alpa ton-durur / Alpa alplık adını ton bildürür Tonı oldı biligin daksun bile / Okını vü yayını alsun ele Alp erenler eline çün yay ala / Alplığı anuñ cihânda yayıla 8525 Alplara

altınçı âlet yay olur / Anuñ-ıla çavı ile yayılır

Katı yay çekmek ü uzatmak ere / Key hünerdür kime kim Tañrı vire Alp kişi yaysuz yaraşmaz yağıda / Yay-ıla ol niçe dirnek tagıda Alplara pes yay key âlet-durur / Düşmana karşı okı ol atdurur Yayı oldı ger kılıç olmaz-ısa / Düşmana ol kılıcı salmaz-ısa 8530 Yalñuzın ok yay-ıla alp olımaz / Ok-ıla ol alplıg adın alımaz Alp elinde yaraşur eygü kılıç / Bige anuñçun degir uşbu kılıç 431

Pes kılıçdur âletüñ yidinçisi / Oldur alpuñ altını vü inçüsi Kılıç üzre and anuñçun içilür / Kim bu kâfir kanı andan saçılır Gâziler dîni kılıçla açdılar / Kâfir oldur kim kılıçdan kaçdılar 8535 Pes kılıçdur evvel âlet alplara / Kılıç için mâl virürler alplara Kılıç oldı, alp elinde süñü yok / Süñü işin işleyimez kılıç ok Kolda süñü oynadan şol alp eren / Ol-durur şol kalbi kalbe ahtaran Alp elinde süñü yavlak yaraşur / Erüñ alpi ilk süñüyle vuruşur Süñüyi er anuñ-ıçun oynadur / Adı bilnür süñi çün kim oynanur 8540 Düşman anı görür eydür alp-durur / İmdi aña karşı kankı kalb durur Süñü

sekzinçi âletidür alp erüñ / Pes sünüsü olsa gerek alplaruñ Cümle âlet oldı bu kez yârı yok / Bile ardınça yorır dildârı yok Çün kafâdâr olmaya pes n'eyleye / Dört yanını kendü niçe bekleye Bil ki alplık yalñuz olmaz iy safâ / Nitekim yalñuz degüldi Mustafâ 8545

hak aña virmiş-idi feth-i mübîn / Anuñ elinde açıldı uşbu dîn *Innâ fetahnâ leke fethan mübînen*
48 / 1

Şol yaranlar kim anuñla var-ıdı / hak yolında kamusı dildâr-ıdı Pes bu alplık yalñuz olmaz yâr gerek / Yâr-ıçun ol cân u baş oynar gerek Alplara tokzunçı âlet yâr-durur / Düşmanı yâr kuvvetiyle arıdur İşbu tokuz nesnedür alp âleti / Bu tokuzsuz olmaz alplık hâleti 8550

Kimde varsa bu tokuz nesne tamâm / Alp adıyla okır anı hâs u 'âm Adanur ol 'âlem içre alp adın / Ol bilür niçe'ydügin alplık dadın Uşbu zâhir alplığın eytdüm saña / Şerhü takrîr eyledüm öñden soña Bildüñ alplık dünyada niçe-y-imiş / Diñle imdi dîn içinde ne-y-imiş

432

Dîn içinde şoldur alplık kim kişi / Nefsini basmak ola her dem işi 8555

Dün ü gündüz çalışa nefsi-y-ile / Tâ ki nefsi düzige 'aklı bile Şöyle oldı bunlaruñ dirlikleri / Kim Çalap emri ola birlikleri Emr içinden taşra nesne sevmeye / Dünyayı sayd eyleyüben kovmaya Nefsüñ ulu leşkeri nedür hevâ / Bu hevâ şoldur kim ol dünyâ kova

'Ömrini harc eyleye ol sevgüye / Geçdi gün ayruk aña kanda küye 8560

Ol hevâdan toga hırs u kibr ü kîn / Anuñ elinde harâb ola bu dîn Hem hased hem buhl u hem fisk u fesâd / Niçe dîn ehlin bular kılur kesâd Nefsde bunlardan ulu yokdur çeri / Alp er oldur kim sıya ol leşkeri İmdi anı sımaga bir er gerek / Kim ola bu dîn içinde ol direk Dîn diregi diye cümle halk aña / Ol sıya bu leşkeri öñden soña 8565

İy din ehli kandasın diñle sözüm / Toprag olsun anuñ izinde yüzüm Hôd bu alplık kimde olsa şeksüzün / Ayagına süre cümle halk yüzün İmdi bir görlüm bu alp sermâyesin / Ne'ymiş anuñ nakd u genc ü mâyesin Alplığı ne'ymiş aña âlet nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür Aña elbette tokuz nesne gerek / Kim anuñla ol ola dîne direk 8570

Âlet ola ol tokuz nesne aña / Eydeyüm ol âleti bir bir saña İlk velî olmak gerekdür ol kişi / Kim anuñla başa ilte her işi Ol vilâyet tahtını kâyim duta / Lâcerem kim her ne oynarsa uta Ger vilâyet olmasa anda 'ayân / Dîn yolında alp degül bellü beyân Evliyâdur ol kim aña korku yok / Dünyada hem âhiretde kaygu yok *Elâ inne evliyâa'llâhi lâ-hayfun*

'aleyhim velâhum yahzenûne 10/62.

433

8575

Pes vilâyet ilk aña degmiş gerek / Kim ola ol yürek içinde yürek Bu vilâyet degdise kankı kula / Dîn içinde ol gerek kim alp ola Evvel âlet bu vilâyetdür ere / Dîn içinde kime kim Tañrı vire Bildüñ uş ilk âletin dîn alpınuñ / Anuñ-ıla añladuñ alpın dinüñ İmdi gör ne'ymiş ikinçi âletin / Şoldur ol kim üze nefsüñ tâkatın 8580

Ol riyâzetdür erenler dirliği / Dîn içinde ol belürtdi erliği Kimde kim yoksa riyâzet er degül / Anuñ-ıçun nefsinı yiñer degül Çünki kendü nefsinı ol yiñmeye / Dîn içinde niçe alplık eyleye Pes riyâzet birle alp oldı kişi / Anuñ-ıla başa iltıdi her işi Anuñ-ıla sındı bu dînde çeri / Anuñ-ıla oldı er dîn serveri 8585

Geldük imdi ol üçinçi âlete / Kim anuñla geldi her iş hâlete Ol kifâyetdür ki başlarda olur / Anuñ-ıla her bir iş zabta gelür Ger kifâyet olmayadı enbiyâ / Halkı niçe ündeyeydi Tañrı'ya Bu kifâyet birle yolu açdılar / Halk içinde hayr u şerri seçdiler Şol hevâyı bu kifâyet kesme / Kim yeñeydi nefsi ger ol basmasa 8590

Pes kifâyet mu'teber âlet-durur / Nefse hây öl dir ü boynın ol urur Bî-kifâyet kimsene yol

varmadı / Nefsine basıkdı iş başarmadı İmdi dördinç âlete geldük bu kez / Ol dahı ne'ydüğini bildük
bu kez Ol bu 'ışkdur kim canı götrür uçar / Yügrük atdan ol uçar kuşdan geçer Bindiler 'ışk atına dîn
alpleri / Karşularna durmadı hergiz çeri 8595 'ışk-ıla açıldı âhir uşbu dîn / 'ışk elinde fânî oldı kibr
ü kîn Yire göge irdi yitdi 'ışk eli / 'ışk ayagından yıkıldı nefsi ili

'ışk ulu âlet-durur dîn alpına / Bahtulu ol cân kim ol 'ışka bine 434

Pes bular kim 'ışka bindi inmedi / Sıdı nefsin kendü hergiz sınımadı Geldük ol bişinçi âlet
ne'ydüğün / Eydeyüm bir bir saña niçe'ydüğün 8600

Şol-durur ol kim tevekkül tonını / Tonana vü duta hakk'a yönini Ol tevekkül aña muhkem berk
ola / Kim anuñla cânı gönli berk ola Geçmeye hergiz aña düşmân ohı / Ya'ni dünyâ fikri vü şeytân
ohı Kimde kim yoksa tevekkül er degül / Kendü nefsi leşkerin yiñer degül Nitekim ol enbiyâ vü
evliyâ / Kıldılar düpdüz tevekkül Tañrı'ya *Fe izâ 'azemte fetevekke'l 'ala'llâhi 3/159*

8605

Bu tevekküldür tonı dîn ehlinüñ / Anuñ-ıla alpı oldı bu dinüñ Kime kim hak virdise ol hil'ati /
Süren oldur dîn içinde devleti Ol dahı bitdi yine bir gör bu kez / Ne'ymiş ol altınçı âlet sor bu kez Ol
şerî'at biligidür iy safâ / Kim kuşanmışdı anı ol Mustafâ Kangı şahsuñ kim bilinde ola ol / Cümle
halk içre açukdur aña yol 8610

Şeytan anuñ yolını bağlamadı / 'Âlemi dutdı anuñ görklü adı Bu şerî'at biliginsüz kimsene /
Bellü bil durmadı karşı düşmene Pes hakikat oldı kim dîn alpleri / Bu biligle sıdı cümle leşkeri Ulu
âletdür şerî'at iy dede / Düşmeni kahr itmege bu dünyede Çün şerî'at biligin takduñ bile / İmdi bu kez
al 'ilim kılıcın ele 8615

Bu 'ilimdür âletüñ yidinçisi / Anuñ-ıla basılır şeytân süsi Kimde kim 'ilm oldı nefsi basdı ol /
Kendü dîvin yiñdi başın kesdi ol

'İlm elinde cümle bu fisk u fesâd / Zerre kadri kalmadı oldı kesâd Enbiyâ vü evliyâ bu 'ilm-ile /
Açdılar dîn yolını kıldan kıla Pes bu 'âlimler-durur dîn alpleri / Kim bulardan sıdı şeytân leşkeri
435

8620

Her ki aldı bu 'ilim kılıcın ele / Sürdi kendü hükmini ilden ile Çün 'ilim kılıcın bular aldı ele /
İmdi himmet süñüsün dutsun bile Âletüñ sekzinçisi himmet-durur / Kim ırakdan düşmana irer zahm
urur Süñüsü himmet-durur dîn alpinüñ / Ol sıdı burnın bu şeytân kalbinüñ Himmeti yok kişi hakk'a
irmedi / Ol gelüp şeytân çerisin kırmadı 8625

Pes bu himmet er elinde süñüdür / Er iseñ dîn düşmanın anuñla ur Düşmanı urmaga key âletdür
ol / Anuñ-ıla açılır bu togru yol Cümle oldı kaldı bu kez togru yâr / Kim kıla ol yâr-ıçun cânın nisâr
Ulu âlet togru yârdur dünyede / Yâr-ıla açıldı bu dîn iy dede Yalñuzın hiç kimsene yol varmadı /
Olmayınça yâr, işin başarmadı 8630

Her nebî kim geldi mülke dutdı yâr / Her velî bir yârı kıldı ihtiyâr Yâr-ıladur yol erinüñ revnakı
/ Yâr-ıla buldı bulanlar ol hak'ı Yâr-ıla vardı yolu togru varan / Yârı elden komadı kirtü eren Pes
bilüñ tokzınçı âletdür bu yâr / Dünyada dîn yâr-ıla dutdı karâr Ol tokuz nesne ki vardı nâm-be-nâm /
Dîn içinde âlet-idi ol tamâm 8635 Yâr-ıla hatm oldı uş tokzınçısı / Kim anuñla sıdı ol düşmân süsi
Uş tamâm itdük bu alplık şerhini / Bir bir eytdük dünyayı vü hem dini Ol tokuz bu tokuza geldi tamâm
/ Şerhi birle cümle bildi hâs u 'âm İmdi gelsün her ki 'aklı var-ısa / Kendü 'aklı kendüziyle yâr-ısa
Añlasun kim bu hünerlerden biri / Kimde varsa dünyada oldur diri 8640 Yâ

kişi dünyâ içinde er gerek / Yâ din içre hâkim ü server gerek Yohsa bilsün gelmedükdür sağışa /
'Ömri geçdi irmedi bir sag işe Her kim ol işde degüldür er degül / Yoga saygıl sen anı kim var degül
436

Çün bakarsañ kamu nesne işdedür / İlla işi her birinüñ gör nedür Kamu işdedür velîkin farkı var

/ Kimisi sekbân u kimi şehriyâr 8645 Kimisi

dutmuş gider hak emrini / Kimi küllî yile virmiş ‘ömrini

‘Âşık işi ol ki ‘ışka yanadır / Anı sevmek iş degül mi yâ nedür Günde biñ kez şükr anuñ
ihşânına / Kim mahabbet yazdı ‘Âşık cânına Kendü ‘ışkı derdin uş virdi aña / Aña bu iş tap-durur
öñden soña

‘Işk içinde ‘ömrini sarf eylesün / Dilde dün gün ‘ışk vasfın söylesün 8650

İy Hudâyâ ‘ışkdan ayırma bizi / ‘Işk yolında togru dut ırma bizi ONINÇI DÂSİTÂN
DOKUZINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂ ÂDEM

OGLINI DOKUZ DÜRLÜ NÜFÛS-ILA

YARATMIŞ VE OL NÜFÛSA DOKUZ

DÜRLÜ LAKAB KERÂMET KILDI OL

SEBEBDEN BENİ ÂDEM DOKUZ GÜRÛH

OLDILAR ŞÖYLE KİM HER TÂYİFE EF‘ÂL

VE A‘MÂL-ILA BİRBİRİNDEN MÜMTÂZ VE

MÜSTESNÂOLUR VE ASLINA KAVUŞUR

Kanı ol kim hâl bilür ü hâl sorar / hâl erin hem işidür ü hem görer Hem bu hâle ogramışdur
işidür / Hem bu vasfı kanda bulsa işidür Hâldeşumdur eydüñ ol gelsün berü / hâl içinde derdüme
olsun darû Vasf-ı hâlüm eydeyüm bir bir aña / Ograyuban gördüğüm öñden soña 8655

Çünki hâlden vâkıf ola yoldaşum / Pes ola ol hâl içinde hâldeşum Vasf-ı hâlüm çün gele bir bir
dile / hâlümü kim ogradıysa ol bile 437

Her işi bir bilene virmek gerek / Her nihânı bilene sormak gerek Her ki vâkıfısa bu sözden
lâcerem / Ol bile ol añlaya kim ne direm Hele geldük bunda maksûd ne’ydüğün / Eydelüm öñden soña
niçe’ydüğün 8660

Ol zamân kim yog-ıdı vakt u zamân / Gelmedükdi sûrete heft âsumân Var-idük biz ol ezelde
şeksüzün / Gözedürdük dâyimâ ol döst yüzün Sır içinde sırr-ıdı ol cân-ı cân / Cân içinden söyleşürdük
bî-gümân Sözüümüz bî-harf u savt u râz-ıdı / Ol ışıkde dirilüğümüz nâz-ıdı Oldı takdîr ü irâdet bu işe /
Kim bu sırlar açıla daşra düşe 8665 Âşikârâ ola ol genc-i nihân / Bile anı añlaya cümle cihân Biline
ol gizlü genci açıla / Ol cevâhir cümle halka saçıla *Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtu*

en u ‘refe fe halaktü’l-halka

Diledi çün bu işi ol kârsâz / İmdi gör n’itdi bu kez ol bî-niyâz Kün didi kudret diliyle söyledi /
‘Arş u ferşi yog-iken var eyledi Zâhir oldı nüh felek cismi-y-ile / İşidildi ‘âleme ismi-y-ile 8670

Yir ü gök dutdı vücûd oldı tamâm / Ma‘lum oldı her mukîm ü her makâm Sürdi kudret halkı
yirlü yirine / İşid imdi halkı ne’ymiş yiri ne Geldi nefis ü ‘akl u cân u dil tene / Geldi bunlar her biri
bir meskene Buldı cinslü cinsini oldı gürûh / Toldı bunlardan bu cümle deşt ü kûh Yir ü gök ü ‘arş u
kürsi toldı nûr / Dürlü halk birle bezendi oldı hûr 8675

Cümle dürlü asl irişdi aslına / Hem küfür küfre karışdı dîn dine Cinslü cinsin buluban dutdı
karâr / Her biri cinsi bile oldı katâr Çünki nevbet degdi geldüm ben dahı / Kendü cinsüm niçe
buldum ben dahı 438

Cinsümi bildüm benî âdem-durur / Kamu cinsden devleti muhkem-durur İlla gördüm âdemî-zâdı
tamâm / Tokuz evde durmuş u dutmuş makâm 8680

Bu tokuz evden biri daşra degül / Hâs u ‘âm u bay u yohsul beg ü kul Ya‘ni kim tokuz gürûh
olmuş bular / İşlenüdur her birinde biñ hular Çünki düşdüm ol gürûhlar içine / Taşı nedür bilimedüm
içi ne Kankısın gördüm ise uydum aña / Gör ne vâki‘ oldı ol demde baña Yavu vardum kendü ehlüm
bulmadum / N’eylemek n’itmek gerekdür bilmedüm 8685

Pes yüzüm urdum yire kıldum niyâz / Eytdüm iy hak iy Kerîm-i bî-niyâz Uş göñülden yönümi dutdum saña / Sen kulavuzla beni sendin yaña Hîç baña benden meded yokdur n'idem / Bilmezem kaçça duram kanda gidem Bu gürûhlarda benüm ehlüm nedür / Bilemezem kankısıdur kandadur Yoldaşum kanı vü kanı hem-nişîn / Kankısın lâyıık görürsin kankısın 8690

Kendü fazluñla beyân itgil baña / Bileyim dirlik yigin öñden soña Yüzümi kaldurmadın yirden henûz / hâli geldi hõş işâret hõş rumûz Viribidi bir kulavuz ol Celîl / Kim baña bu yolda ol oldı delîl Geldi ol dem karşı bir nûrânî pîr / Göñlümi vü cânımı kıldı esîr Bakdum anuñ boyı boylardan ulu / Gördüm anuñ yüzi yüzlerden sulu 8695 Turmadın şol gökde togan gün aña / Ya'ni hıdmetçün gelür her gün aña Geldi kim baña kulavuz ola ol / Da'vet itdi bini togru yola ol Tonı yaşıl atı boz u kendü pîr / Pîrligidür 'âlem içre bî-nazîr Çünkü lutfından beni kıldı kabûl / Sevdüm anı 'âşık oldı cân u dil Etegin dutdum aña oldum mürîd / Dün ü gündüz oldı ol dem Kadr u 'iyd 8700 Cân-ıla çün kim mürîd oldum aña / Pes teveccüh eyledüm andın yaña 439

Başladı şeyhüm beni girdüm yola / Vardı yolum ogradı bir mahfile Gördüm ol mahfil yiri bir şehr ulu / Kavmı cümle fâsık u çirkîn hulu

'Ahdleri birbirine dogru degül / Bayları yohsulları cümle fozûl Kamusı hak emrinüñ 'aksin dutar / Adı mü'min lîkin ayruk dîn dutar 8705

Kavl içinde dôsta beñzer birliği / Fi'le baksañ işi düşmân dirliği Sûreti insân velî şeytân hulu / Kurda beñzer birbirinden korhulu Ol bunı vü bu anı yırtmak diler / Birbirine karşı dün gün diş biler Hırs u şehvet şöyle tolmış gözleri / Kim utanmaz kimseden hîç yüzleri Şöyle müstagrak bu dünyâ dadına / Kim yazılmış adı hayvân adına 8710

Cümle hayvândan surat dutmuş bular / Dirlik olmuş bunlara çirkin hular Fi'l ü fitne zerk u hîle işleri / Hîç ölümden yok-durur teşvîşleri Çün bularuñ böyle gördüm hâllerin / Şeyhüme sordum bu kez ahvâllerin Eytdüm iy şeyh-i mukaddes nûr-ı hak / Niçe halkdur eydivirgil işbu halk Eydi bunlar sâfi dünyâ ehlidür / Nefs-i emmâre bularuñ nefsidür *Ve mâ uberri'u nefsi inne'n-nefse*

le emmâretün bi's-sû'i 12/53

8715

Bu gürûhdur cümle halkuñ yavuzı / Bunlaruñ terki-durur dirlik özi Geç bulardan kim durası yir degül / Çün işitdüm bu sözi kıldum kabûl Geçdüm andan ilerü bir menzile / Anda hem irdüm yine bir mahfile Ol dahı bir şehr, gördüm mu'teber / Şehre girdüm kavmine kıldum nazar Şehr içi gördüm tolu fisk u fesâd / İşlenür fisk u velî kadri kesâd 8720

Her bir iş issi peşîman işine / İşleri fisk u velî ragbet dine Her birisi nefse virmiş özini / İlla kendüzi kınar kendüzini 440

Cümle fâsık kocası vü yigidi / İşler eydür işlemesem yig-idi Nefsini her dem fesâddan kandurur / İlla kendü kendüzin utandırur Tevbe eyler lîki dutmaz tevbesin / Böyle gördüm ol gürûhuñ obasın 8725 Çün

bu

şehrüñ böyle gördüm halkını / Pes bu kez sordum bularuñ hulkını Eytdüm iy şeyh-i cihân u ins ü cân / Uşbu niçe halk u hulkdur kıl 'ayân Eytdi bunlar âdemî-zâd aslıdur / Nefs-i levvâme bularuñ nefsidür *Velâ uksimu bi'n-nefsi 'l-levvâmeti*

75/2

Bu gürûhuñ hem fesâddur dirliği / İlla tâ'at ehl-ile var birliği Geç bu mahfilden dahı ehlüñ degül / Yine şeyhüm sözini kıldum kabûl 8730

Geçdüm andan ilerü bir menzile / Ogradum anda yine bir mahfile Gördüm ol mahfil dahı yavlak ulu / Yine bir dürlü gürûh anda tolu Ol gürûhlardan bular hâmûşırak / Anlara baksa bu birez hõşırak Hem dölenmişler bular hem emnemiş / Gerçi kim bunda dahı var her bir iş

Hakk'a münkâd u mutî' olmuş bular / İlla hem vardur dahı çirkin hular 8735

Her birisi râzı olmuş hûyına / Hîç uyuşmaz biribirnüñ suyına Ya'ni eydür kim benüm hulkum budur / Hîç dimez gökçek mi yâ çirkin hudur Kâni' olmuş cümle hâllü hâline / İrdemez hîç işi nedür hâli ne Yalıñ yalıñ tonanmak dilemez / Acı aç kimseye açvan diyemez Kendülerden uluya ragbetleri / Yok-durur hîç kimseye hıdmetleri 8740

Ya'ni muhtâc olmadukdur kimseye / Tapu kılmaz kul bege yohsul baya Çün bularuñ böyle gördüm hâllerin / Pes yine şeyhüme sordum işlerin Eytüm iy şeyh-i şüyûh-ı dîn-i hak / Eyt baña kim bu ne hulkdur bu ne halk 441

Eytdi bunlar şol gürûhdur kim bular / Mutma'inne nefsi-ile tutdı hular Ya'ni münkâd u mutî' dür her işe / Eyü yavuz kamu bir eytmez nişe 8745

Eyregi müdbirliğe kâni'-durur / Kendü kendü hayrına mâni'-durur Geç bulardan bu dahî ehlüñ degül / Şol varup vasl olası asluñ degül Yine geçdüm girdüm andan ilerü Ogradum bir şehre girdüm içerü Gördüm ol şehrüñ dahî halkı niçe / Añladum kim dirliği hulkı niçe Râzı olmuşlar bular her bir işe / Her ne gelse hak'dan eytmezler nişe 8750

Bay hîç yohsul olam dip gam yimez / Yohsulı yohsul u bay olsam dimez Hîç özenmez kimsesi uçmag-ıçun / Yâhud uçmakda huri kuçmag-ıçun Hem bulardan hîç añar yok tâmuyı Şöyle gördüm ol gürûhdan kamuyı Her ne gelse Tañrı'dan râzı bular / Böyle bitmiş gördüm ol halkda hular Ger Çalap'dan rahmet ola ger 'azâb / Râzı olmuş cümle kat' olmuş cevâb *İn tu'azzibhüm fe-innehüm 'ibâdüke*

ve in tagfirlehüm fe-inneke

ente'l'azîzü'l-hakîmü

5/118

8755 Çün

buları gördüm uşbu hâl-ıla / Bu hu bu dirlik ü bu ahvâl-ıla Yine sordum şeyhe k'iy şeyh-i güzîn / Eyt baña bu niçe mezheb niçe dîn Ben bularuñ hâline kaldum 'aceb / Kim bularda kalmaduk hergiz taleb Eytdi bunlar şol rızâ ehli-durur / Nefs-i râziyye anuñ nefsi-durur Râzı olmuşdur bular hak emrine / Ni nazar küfre kılurlar ni dine 8760

Bu gürûhdan geç saña menzil degül / Sen durup eglensesi mahfil degül İlerü vardur dahı yigrek makâm / Kim iremez uzanuban hâs u 'âm 442

Geçdüm andan ilerü vardum yine / Yolda hem bir hîş şehir gördüm yine Şehre çün girdüm ü gördüm halkını / Añladum dirliğini vü hulkını

'Âşık olmuş kamusı gördüm bular / Her biri bir nesne kılmış ihtiyâr 8765 Kimi

'âşık hûriye vü uçmaga / Ya'ni ol uçmakda hürî kuçmaga Kimi 'ilme 'âşık olmuş sadr için / Ya'ni bu halk ortasında kadr-içün Kimi 'âşık mülke mâla begliğe / Ya'ni bir kendü gibiden yigliğe Kimi 'âşık görklülerüñ yüzine / Ma'suk eydinmiş anı kendüzine Kimi eydür 'âşıkam ben Tañrı'ya / İlla göster kanı dirlik bî-riyâ 8770

Her biri bir nesneyi sevmiş bular / 'İşk içinde inleşürler zâr zâr Her ne görse anı sevmek hûları / Birbirine beñzemez ârzûları Çün bularda bu huyı gördüm yine / Şeyhe bunlar n'eydügin sordum yine Eytüm iy dîn serveri şeyh-i cihân / Saña ma'lûm âşikârâ vü nihân Bu cemâ'at niçe halkdur ne'ydügin / Ma'lum eyle hâlleri niçe'ydügin 8775 Eytdi

nefs-i

'âşka bunlar-durur / Bunlaruñ nefsinde bu 'ışk var-durur Bu gürûhda 'ışk-durur erkân-ı dîn / Anuñ-ıçun sevdi bunlar gördügin Gerçi 'ışkdur dünyada sayyâd-ı kâr / Saydı anuñ mehlikâ vü hûb nigâr Ol nigârung nûrı 'ışka sayd olur / İlla sûret nakşı nefse kayd olur Çün mukayyed oldı nefis ol nakş-ıla / Kaldı ırak kanda irer menzile 8780

Geç bulardan bu dahı menzil degül / Kalma bunda bu huyı kılma kabül Geçdüm andan ilerü vardum yine / Bir şehir ârâste hem gördüm yine Gördüm ol şehir ehlinüñ hôt sıdkı var / Cümle diller söze gelmiş nutkı var Söyleşüdur her biri bir yâr-ıla / Her birinüñ dili bir tekrâr-ıla Tesbîholmuş her birinüñ sevdügi / Külli bağlanmış aña ussı ögi 443

Men ahabbe şey'en eksere zikrahu

8785 Her

birinüñ

maksudı var gül gibi / İnleşür her biri bir bülbül gibi Her biri bir tesbîhokır zâr-ıla / Her birinüñ gönli bir gülzâr-ıla Eytdüm iy dânen-de-i râz-ı nihân / Ne gürûhdur böyle bu şîrîn-zebân Bunlaruñ hâlin baña eyt bileyüm / Aña lâyük rây ü tedbîr kılâyum Eytdi nefsi-i nâtıkadur bu kavum / Bu gürûhda ne salât var ne savum 8790

Dilleridür bunlaruñ sermâyesi / Dil içinde nakd u genc ü mâyesi Çünkü bunlar dil açup söyleyeler / Bülbüli tûfiyi mât eyleyeler Dil ulu sermâyedür bu mahfile / İlla iltmez kimseyi ol menzile *Yâ eyhe'llezîne âmenû lime tekûlûne*

mâlâ tef'alûne 61/2

Bu dahı menzil degüldür saña bil / Kimseyi irgürmedi anda bu dil Geç bulardan ilerü gitlüm bile / Bunda kalan irmedi ol menzile 8795

Geçdüm andan ilerü gitdüm yine / Bir işit kim varuban n'itdüm yine Gördüm anda bir şehir key mu'teber / İlla bakdum halkı yavlak muhtasar Şehir ulu yavlak velî halkı kiçi / İssi gitmiş eve beñzer şehir içi Şehir kavmi cümlesi yohsul gibi / Kulları beg begleri hem kul gibi Bay u yohsul kimsesi mefhûm degül / Kamu düpdüz kimsesi ma'lûm degül 8800

Kimsesinde hîç mâl u genc yok / Hem hased hem kibr ü kîne renc yok Dünya işinden çekilmiş elleri / Dünya sözinden kesilmiş dilleri Dünyelikden kimsede hîç nesne yok / Yog-iken şol varlulardan gönli tok Fârig olmuş işde yok hîç kimsene / Pes bu hâli şeyhüme sordum yine Eytdüm iy cân pîşrevi dîn serveri / İy ma'ânî genci iy kudret eri 444

8805

Niçe halkdur eyt bu şehrin halkını / Niçe hulkdur bileyim pes hulkını Eytdi şol nefsi-i fakîredür bular / Ol fakîrlık hûyudur uşbu hular Dünyadan bunlar elin çekmiş-durur / Âhiret rengin dahı dökmiş-durur Dünyadan bunlar gözin yumdı tamâm / Âhiretde dutmadı mülk ü makâm Kamusı yüz hazrete dutmuş-durur / Hayr u şerri cümle terk itmiş-durur 8810

Eyle fârig sanasın kim kul degül / Geç bulardan bu dahı makbûl degül Çün durası yir dilersin pîşrev / Andadur bu cümle câna pîşrev Çün bu hâli şeyh bildürdi baña / Geçdüm andan bakmadum ayruk yaña Yine geçdüm gitdüm andan bir zamân / Ogradum bir şehre kavmi bî-zebân Alımadum şehir kavmindan cevâb / Gördüm anda ne güneş var ne sevâb 8815

Ne ölü buldum bularda ne diri / Gelmedük kendüzine biñden biri *Lâ ilâ hâ'ülâ'i velâ ilâ hâ'ülâ'i 4/143*

Cümle mahv olmuş bularuñ varlığı / Hîç belürmez yârlığı agyârlığı Unıdılmış dîn ü dünyâ kamusı / Kalmaduk 'ârı vü gitmiş nâmusı Ne 'adem buldum bularda ne vücûd / Ne kıyâm u ne rükû' u ne sücûd Ne ulu buldum bularda ne kiçi / Ne ilidür ne isüz ol şehir içi 8820

Yoga beñzer var iken cünbişleri / Bilmedüm kim ne 'ameldür işleri Elde iş varken batâl kalmış bular / İş hak'a dönmiş batâl olmuş bular Çün bularuñ varlığın yog añladum / Zî 'aceb dirlik diyüben tañladum Ne firâk buldum bularda ne visâl / Pes bu kez kıldum yine şeyhe suvâl Eytdüm iy 'ilm-i ledün issi ulu / Bu gürûh uslu mıdur yohsa delü 8825

Bu niçe dirlik-durur eytgil baña / Ben bularuñ hâline kaldum taña Eytdi nefsi-i fâniye bunlar-durur / Bellü ne yokdur bular ne var-durur 445

Bellü bunlar ne vücûddur ne ‘adem / Ne bularda şâdılık vardır ne gam Kimseler kim kendüzinden mahv ola / Kendü ‘ilmi kendüzinden sehv ola Ayruga ne göstere ne bildüre / Bilmeyene hakk’ı niçe bildüre 8830 Bu

dahı menzil degül sen durası / Bunda şerbet yok seni kandurası Geç bulardan bu degüldür menzilüñ / İlerüdür mahmilüñ ü mahfilüñ Hâliyâ andan dahı geçdi yolum / Ol yire eyletdi bini ol ulum Gördüm anda bir şehir yavlak ulu / Tertibi ârâste vü kavmı tolu Şehr içinde bir bezenmiş taht var / Gördüm anda oturur bir bahtiyâr 8835

Enbiyâ vü evliyâ münkâd aña / Cümle mü’minler yöni andın yaña Kamu halkdan yigrek anuñ tertibi / Tañrı’dan eyle urılmış terkibi Hem ‘imâret dünya vü hem âhiret / Hatmı dîdâr olıyardur ‘âkıbet Ten dahı ârâste vü hem cân dahı / ‘Akl u devlet dîn ü hem îmân dahı Ol imâm uymış bu cümle cân aña / Rahmeti hakk’uñ müdâm ihsân aña 8840 Tañrı’nuñ ‘arşı aña olmuş turak / Degüşürilmiş vaslata cümle firak Nüh felekden yokarı dutmuş makâm / Cümle halkuñ nakdini utmuş tamâm Gizlü genci rûzı kılmış hak aña / Mahfî nesne kalmaduk öñden soña Çünkü gördüm bu işi yavlak kemâl / Bu kişi Allah ile dutmuş visâl Şeyhe sordum pes yine ben bu işi / Uşbu erkânı vü resm ü verzişi 8845

Eytdüm iy keşşâf-ı sırr-ı lâ-yezâl / Nâtıka vasfuñdan oldı güng ü lâl Bu ne menzildür baña bildür ‘ayân / Kim-durur bu gördüğüm sultân-nişân Eytdi nefsi-kâmiledür bu vücûd / Yir ü gök ehli aña kıldı sücûd Anı sevmekden yaratdı nüh felek / ‘Arş u ferş ü cism ü cân ins ü melek Hem habîbüm diyüp anı ohşadı / Ol geliçek cümle dînler kohşadı 446

8850 Kaldı anuñ dîni kâyim tâ ebed / Sevdi anı dîst idindi ol Ahad Berk dut anuñ etegin elden koma / Tesbîhidin adını dilden koma Kim seni ol iltesidür hakk’a ol / hak’dan açıldı aña bu togru yol Çün işitdüm şeyhüñ uşbu sözini / Pes yire urdum bu gönülüm yüzini Yine sordum ol gönül üstâdına / Kimdür eyt bu Tañrı dîsti adı ne 8855 Eytdi

adı ol elif hı mîm ü dâl / Berkidüpdür hakk-ıla kurb-ı visâl Mîm-ile Ahmed-durur bilgil ‘ayân / Mîmi gitse hîd Ahad’dur bî-gümân Çünkü bildüm bu işi böyle kemâl / Teslim oldum kalmadı ayruk mecâl Cân eliyle dutdum anuñ etegin / Tâ iletdi ol beni hakk’a degin Gördüm Ahmed ol Ahad’la birimiş / Kâf u nun’dan ilerü takdîr-imiş

8860 Cümle

iş anuñ-ıla olmuş tamâm / Nüh felekden yokarı dutmuş makâm Añladuñ mı kimdügin ol iy safâ / Mustafâ’dur Mustafâ’dur Mustafâ Ol tokuz dürlü gürûhuñ yigregi / Ma’lum oldı bunda kim kimdür yigi Uşbu ma’nî menzile irdi tamâm / Şerhü takrîr oldı cümle hâs u ‘âm Bahtulu ol cân bunı hoş añlaya / Uşbu sözi cân içinden diñleye 8865 Hıdan açıldı baña uşbu haber / ∞âd-ıla buldum zuhâyı mu’teber Rı revâ gördi vü gösterdi Resûl / Bu işâret oldı cânımda kabûl Hı vü zâd u rı birikdi oldı ad / Baña ol addan açıldı uşbu dad Gösteren oldur baña bu genci ol / Andan açıldı baña bu togru yol Gördüm ol gözgüden uşbu yüzi ben / Ol kitâbdan okıdum bu sözi ben 8870 Ol

kulavuz

oldı bu yolda baña / Eytdüm âhir hâlümi öñden soña

Ol irürdi bini uşbu menzile / Vâsf-ı hâlüm uş kamu geldi dile Her ki gördiyse bu hâli ol bilür / Yol varandur ol kişi kim yol bilür 447

Bilmeyen ne söyleye çün bilmedi / Bulmayan ne göstere çün bulmadı Çün bu ma’nî ‘Âşk’a oldı ‘ayân / Eyle bil kim buldı bir genc-i nihân 8875

Bilmedügin bildi vü buldı murâd / Cümle iş kaldı vü ol oldı murâd Anı bilmekle irişdüm hazrete / Anı bilmekle degindüm devlete İnşallah kim Çalap rûzı kıla / Kamular bu ma’niyi böyle bula EL-BÂBÜ’L-ÂŞİR Fİ’L-UŞÂRIYYİ

Bâb-ı onıncıda bu on dâsitân / Hîş dekâyık hîş hakâyık hîş beyân Ma’lum eyler onları kıldan kıla / Hemçünân ki tilke ‘aşre kâmile EVVELKİ DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I ‘AŞERE-İ MÜBEŞERE İDER BİL

KİM HÂK TA‘ÂLÂOLARUÑ HAKKINA

ÂYET-İ MAGFİRET NÜZÛL İTDİ VE

SEBEB-İ

NÜZÛL-I ÂYET OL-IDI KİM BULAR HAZRET-İ RİSÂLETLE ‘AHD VE MİSÂK

İTDİLER VE DÓSTLIK VE MÛTÂBA‘AT

YİRİNE GETÜRDİLER LÂCEREM SA‘Â-

DET-İ EBEDİ VE ‘İNÂYET-İ EZELİYE

KÂBİL OLDILAR

8880 Kanı ol ‘aklı bütün gönli safâ / Bir işitsün n’eyledi ol Mustafâ Uşbu sözi cân içinden

diñlesün / Söze maksûd ne’ydüğünü añlasun Görsün ol n’itdi anuñla n’itdiler / Yolda niçe yoldaş olup

gıtdiler N’itdiler kim hak begendi işlerin / Kıldı rahmet komadı teşvîşlerin N’eyleyüp hak’dan işâret

buldılar / Ol işâretten beşâret buldılar 448

8885

Gerçi rahmet halka hak’dandur i yâr / İlla anı bir sebeble buldılar Bir sebep var rahmete lâyıkdurur

/ Kılrsa rahmet gelmegi bayık-durur Bir sebep vardır ki haşma sâzikâr / Kamusını gösterüpdür

rûzigâr Şerhi birle eydeyüm her birini / Diñle imdi Tañrı’nuñ takdirini Ol zamân kim bu cihân yokdı

henûz / Hem zamân u hem mekân yokdı henûz 8890

Ne vücûd u ne ‘adem vardı ‘ayân / Var-ıdı ol Pâdişâh-ı bî-mekân Diledi kim ‘âlemi var eyleye /

Kudretin ‘âlemde izhâr eyleye İlk yaratdı Mustafâ’nuñ cânını / Kodı ol cânda mahabbet kânını *Evvelu*

mâ haleka’llâhu rûhî

Sevdi anı döst idindi ol Ahad / Kaldı ol döstlîğ içinde tâ-ebed Düzdü anuñ döstlîğyçün ‘âlemi /

Hem kopardı ‘âlem içre Âdem’i 8895

Yir ü göğ ü ‘arş u kürsi cism ü cân / Oldı anuñ döstlîğyçün bî-gümân Gögi sayvân dutdı anuñ

üstine / Yiri meydân kıldı hak ol döstına Çün getürdi dünyaya ol serveri / Bildi anuñ geldüğün ins ü

perî Her ki baş indürdi aña oldı şâd / Her kim ol serkeşlik itdi kaldı yâd Kim getürdiyse imân buldı

emân / İmin oldı tamudan ol bî-gümân 8900 Kâfir

oldı her ki inkâr eyledi / Tâ-ebed Allah anı hôr eyledi Uşbu sözden maksudum var iy safâ / Bu

söze sen cân-ıla kılğıl vefâ İşid anlar kim vefâ kıldı bular / Rahmetin hakk’uñ niçe buldı bular Geldük

imdi bu hikâyet ne’ydüğün / Şerhi birle eydeyüm niçe’ydüğün Ol zamân kim Mustafâ açdı dini / Dîne

da‘vet itdi ‘âlem halkını 8905

Her ki uydı dîne bunlar oldı şâd / Uymayanlar tâ-kıyâmet oldı yâd Kaldı şöyle küfr-ile şol

yâdları / Oldı mü’mîn şol bilişen adları 449

Kimi ümmet oldı mü’mîn kimi yâr / Kimisi oldı sahâbî merdikâr Kamusı İslâm evinde bir-durur

/ Lîkin onı ortada nâdir-durur Şoldur ol on kim bular cem’ oldılar / Cümle bir ağaç dibinde geldiler

8910 Duttılar kutlu elin peygâmerüñ / Sevdiler doğru yolın ol serverüñ Eytdiler kirtündük ol bir

Tañrı’ya / Hem saña imân getürdük bî-riyâ Duttug elüñ komayavuz tâ-ebed / Üstümüzde tanug olsun

ol Ahad Ev ü barh esbâb u mülk ü mâlumuz / Senden ayru olmaya her hâlümüz Dôstuña döstüz bizi

bilgil ‘ayân / Düşmenüñe düşmenüz bellü beyân 8915

İleyüñde cân u ten olsun fidî / Dükedinçe bu sözi geldi nidî Pâdişâhdan âyet indi bunlara /

Ahmed’e mahsûs hem ol on ere *İnne’llezîne yübâyi’üneke innemâ*

yübâyi’ûna’llâhe 48/10

Bir Ebûbekr ü ‘Ömer ‘Osmân ‘Alî / Biri ‘Abdurrahman-ı ‘Avf ol velî Biri Zübeyr binü’l-Avâm

idi adı / Biri Sa’dübnü ebi Vakkas idi Biri Talha birisi Sa’dübnü Zeyd / Birine Ebu ‘Ubeydübnü

Cerrâheyd 8920 Dördü dört yâr altısı ashâb-ıdı / hak yolında kamusı ahhâb-ıdı 8921 Hak didi kim yâ

Muhammed tanug ol / Şol onuñ ben ‘ahdini kıldum kabûl Bey‘i ger bunlar senüñle kıldılar / İlla rahmet kamusı benden diler Pes benümle oldu ol bey‘ tamâm / Tanug ol bilsün bu cümle hâs u ‘âm Yarlıgadum bunları bilsün bular / Hôş beşâret dâyimâ kılsun bular 8925 Dôstlaruña
oldı bu bey‘at tamâm / Tanug ol bilsün bu cümle hâs u ‘âm Kamu elden senüñ elün fark-ıdı / Kamusından binüm elüm fevk-ıdı *Yedu’llâhi fevka eydîhim femen nekese*

450

fe innemâ yenküsü ‘alâ nefsihî 48/10

Eñ yokaru el kimüñse ‘ahd aña / Baglanur u berkinür öñden soña İmdi ger bunlar bu ‘ahd üzre tura / hak bulara bî-hisâb nesne vire Âyetinden hûd bu söz ma‘lûm olur / Kim bilürse ma‘ninin mahkûm olur *Vemen evfâ bimâ-‘âhede ‘aleyhu’llâhe*

fe-seyü’tîhi ecran ‘azîmen 48/10

8930 Añladuñ

mı ne’ydügin ol iy safâ / Vâsıtaydı ortada ol Mustafâ

Vâsıta tâ olmayınça ol habîb / Degmedi hak’dan bulara bu nasîb Eyle san bir âyineydi ol Resûl / hakkı andan gördi bunlar şek degül Ya‘ni kim hak dôtına dôt oldılar / Lâcirem dôt dôtlığını buldılar Pes bilüñ kim dôt olan hak dôtına / Rahmet iner her dem anuñ üstine *Kul in küntüm tuhubbûna’llâhe fettebi ‘ûnî yuhbibkümü’llâhu ve yagfirleküm*

zünûbeküm vallâhu gafûrun rahîmün

3/31

Bu söze ol on kişi tanuk-durur / Kim bu işde hîç müşkil yok-durur Her ki sevdi Tangrınuñ dôtlerini / Bî-gümân ol göriser dîdârını Dôtlerin görmek anı görmek-durur / Dôtalara irmek aña irmek-durur Şuña beñzer kim bakarlar gözğüye / Kendüye bakmak olur ol kendüye Gerçi kim göz bakduğı ol gözgüdür / İlla anda gördüğü yüz kendüdür 8940

Gözgüsüz kendü yüzün görmez bu göz / Kendü yüzünden haber virmez bu göz Gözlere pes yüzi gözğü gösterür / Ol gümândan göñli gözğü kurtarur İmdi gel bir göz bırak bu ma‘niye / Gözğü kimdür evliyâ vü enbiyâ 451

Saykal urdı bunlaruñ göñline hak / hak yüzün görmek dilerseñ anda bak Her kim anda bakdı gördi dôt yüzün / Dôt yüzünden ırmadı ayruk gözin 8945

Gözgüsü hakk’uñ velî göñli-durur / Dôtalara dôt yüzini ol gösterür *Kulûbü’l-evliyâ’i mir’âtullâhi*

Sıdk-ıla bakgıl aña kim göresin / Uşbu sözüñ ma‘nisine iresin Nitekim Peygâmbere bakdı ‘Ömer / Gör ne ikrâr eyledi ol şîr-i ner Eytdi gördi Tañrı’mı göñlüm gözi / Mahkum oldu kalmadı ayruk sözi *Kâle ‘Ömer radiya’llâhu ‘anhu: Râ’î*

kalbî Rabbî

Hem işit bir ne didi ol Bâyezîd / Her zamân kim hak’dan olurdu mezîd 8950

Dir idi kim cübbem içre yok-durur / hak’dan ayruk nesne illâ hak-durur Kim hak’ı ister-ise gelsün baña / hak benümledür gelüñ hak’dın yaña Ya‘ni kim ben gözğüsiyem ol hak’uñ / Anı görmekçün baña her dem bakuñ Kim göresiz bunda ol dôt yüzini / Gözğüden gören gibi kendüzini *El-mü’minu mir’âtu’llâhi ta‘âlâ*

Hem Resûlden gelmiş, irdi bu hadîs/ Bilmeyen bu ma‘niyi kaldı habîs 8955

Eytdi her kim şeyhi yoksa dîni yok / Ya‘ni yönin hakk’a dutmaz dîni yok *Men lâ-şeyhe lehû lâ-dîne lehû*

Dîn bu şeyhdür kim anı bağlar hak’a / Baglanur berkir bulur ‘ömr-i bekâ Yohsa hûd şeyhi anuñ İblîs ola / ‘Âkıbet cümle işi telbîs ola Ya‘ni bu söz ma‘nisi mürşid-durur / Hâlık’a iltmege halkı cid-durur Mürşid olmazsa nedür ‘aybı i yâr / Şol-durur kim yolu kor nefse uyar 8960 Nefs aña şeytân

degül mi görseñe / Komaz anı varmaga hak'dın yaña 452

8961 Hazrete mürşid-durur ilten bizi / Kirtü sözdür kirtü bilgil bu sözi Yarın anda n'olısar bellü beyân / hak ta'âlâ kıldı Kur'ânda 'ayân Eytdi yarın cümle hâsı 'âm-ıla / Okıyavuz bir yire imâm-ıla Yevme ned' û külle ünâsin bi-imâmihim 17/71

Ya'ni her kim kime uydıysa tamâm / Anuñ-ıla kopısar ol ve's-selâm 8965

Bildüñüz mi imdi kim n'itmek gerek / Dünyada bir el anuñ dutmak gerek Siz cemâ'at ol size imâm ola / Sizi irşâd eyleye dogru yola Kimsenüñ kim san'atı irşâd ola / Aña uyan lâcerem kim şâd ola Vây aña kim uymadı bir uluya / Yoldaş oldu kendüzinden aluya Devlet issi kimsene şoldur kim ol / Bir ulunuñ hidmetine vardı yol 8970 Dogrulıkla dutdı anuñ hidmetin / Hiç gümânsuz buldı hakk'ıñ rahmetin Her ki bir yol ehline kıldı vefâ / Cümle yol ehlinden ol buldı vefâ Hôşnud andan Tañrı'nuñ peygâmbri / Tâ varınça anda cümle yol eri Yol içinde kamusı hôşnûd aña / Hiç ırılmaz ol vefâ öñden soña Hem dahı hak râzı ola şeksüzin / Lâyık ola görmege ol döst yüzün 8975 'Âşıkı çün hak vefâdâr eyledi / Cümle yol ehli bile yâr eyledi Câmı boynı ol vefâda bagludur / Yüregi ol 'ışk odından tagludur Çün uludan el etek dutmuş-durur / Göñli anda berkişip bitmiş-durur Dilemez hiç andan ayru olmagı / Ten diler mi cândan ayru olmagı İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Ol uludan sen bizi ayırmagıl İKİNCİ DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER ON NESNEYİ KİM ON

NESNE DAHI OL ONA MEDED VE MU-
453

'ÂVENET İDER VE OL ON NESNENÜÑ
BU ON SEBEB-İ HAYÂTIDUR Kİ EGER
ŞÖYLE KİM BU ON OLMASA KİMSE OL
ONA RAGBET İTMEYE GÖÑÜL 'İZZET
BULMAYA GÖZLERDE HÖR OLA

8980

Kanda ol kim uşbu 'âlem halkını / Kanda görse bilmek ister hulkını Şunu ister kim bile her bir kişi / Başa ne'yle eyledür her bir işi Her suratda hâsiyet ne var-durur / Hâsiyet birle ne işler yâr-durur Kimsene kim ol hasiyyetsüz ola / Sûrete beñzer kim ol cânsuz ola Uşbu 'ilmi isteyen gelsün baña / Şerhi birle eydeyüm bir bir aña 8985

Añlasun kim ne hasiyyet ne-y-ile / Revnakı var yaraşur olsa bile İşid imdi bu hikâyet ne'ydügin / Hâsiyetler her biri niçe'ydügin Nedür ol kim yaraşur anuñ-ıla / Zabtı yok olmazsa ol anda bile Halk içinde on hasiyyet var-durur / On dahı bellü ol ona yâr-durur Ol on olmazsa bu on bî-dâd olur / Dâdı yok dek halk içinde ad olur 8990

Diñle imdi her birinüñ adını / Kim bilesin ad içinde dadını Evveli şoldur ki başda 'akl ola / Başlaya ol başları togru yola Yol içinde küfri dînden ol seçe / İl içinde ol ne dirse ol geçe Âdemî bu halk içinde ol olur / Halkı mutlak âdemî ol oldurur Kimde ol yohsa olur hayvân hulu / Göñli tolu hırs u gözi uyhulu 8995

Âdemî bu 'akl-ıla bildi hak'ı / Âdemüñ bu 'akl-ıladur revnakı Pes gerek kim 'akl ola her kişide / Kim anuñla hem diye hem işide

'Aklı var illa degül perhîz-kâr / 'Aklı kâmiller anı hayvân sayar 454

Kankı 'âkil kim anuñ perhîzi yok / Az günâhı hak katında ola çok Key hasiyyetdür bize hak'dan 'akıl / 'Akl kıldı her nese hak'dan nakıl 9000

İlla perhîz olmasa bu 'akl-ıla / Âdemî hayvâna beñzer nakl-ıla Pes gerekdür 'akla perhîz eylemek / İşi bilmek sözi andan söylemek Perhiz olmazsa bu 'akl irmez hak'a / 'Aklı bu perhîz getürdi revnaka Çün 'akıl bî-perhiz ola tertibi / Âdemî bî-zabt ola hayvân gibi Halkda yine bir

hasiyyet var-durur / Yine bir nesne anuñla yâr-durur 9005 Anı lâyık yâr eyler yârına / Diñle imdi kendü nedür yârı ne Ol fazîletdür ki halka hak virür / Kamulardan halk anı artuk görür Hürmet eyler aña cümle hâs u ‘âm / Çavı yörür halk içinde nîg nâm Kanda varsa yokaru geçmek diler / Her işi düzmek kesüp biçmek diler Adanıpdu ulu adın dünyada / ‘İzzet eyler ulu kiçi ol ada 9010 Adı ulu halk içinde kadri var / Olmaduk illâ bu ‘ilm anuñla yâr Ol fazîlet bu ‘ilimsüz kadri yok / Cânı açdur ne var olsa cismi tok

‘İlm-ile geldi fazîlet revnaka / ‘İlmi olmazsa bilüñ dutmaz bekâ Bu fazîlet bî-‘ilim işde degül / Ulular görse anı kılmaz kabûl Pes fazîlet birle ‘ilm olsa gerek / Tañrı ‘ilmin ol kişi bilse gerek 9015

Bu ‘ilimsüz ol fazîlet aludur / Kendü kiçi gerçi adı uludur Her fazîlet kim aña ‘ilm iş ola / Ol kişi kadaysa hayr-endîş ola Ol fazîlet kim ‘ilimden yârı yok / Agaca beñzer kim anuñ bârı yok Ma‘lum oldu kim fazîlet ‘ilm-ile / Hôş yaraşur olıçak iksi bile Yine vardur bir hasiyet kişide / Şoldur ol kim ola kuvvet kişide 9020 Bâzusında kuvvet ola mu‘teber / Yiyni görne aña cümle huşk u ter 455

Her kimüñle uruşursa ahtara / Sıya kanda oğraşursa leşkere Kuvvet-ile başa ilte her işi / Hayr u şer her ne dutarsa ol kişi Âdemîde kuvvet olsa hôş olur / İlla şol vaktın ki korhu iş olur Kuvvet-i cismânisi muhkem ola / Ol zamân ol sanki bir Rüstem ola 9025 Tañrı’dan korkmak ola çün yâr aña / Lâcerem yol bulmaya agyâr aña Kuvvete ger yâr ola hak korkusu / Anuñ-ıla gide nefsüñ hôr husı Yohsa yâr olmazsa korku kuvvete / Tîz irer naks u hâlel bu devlete Pes gerek korku ola kuvvet ile / Her ne iş olsa ola anda bile Korkusuz dutmaya çün her bir işi / İmin ola her bir işde ol kişi 9030

Korkusuz kuvvet yaraşmaz mutlakâ / Muttakî korku-y-ıla irdi hak’a *İnne’l-muttakîne fî-cennâtin ve neherin 54/54*

Her ki bunda dirile korku-y-ıla / Yarın anda korkudan îmin ola *Ve lâ havfun ‘aleyhim velâhüm yahzenûne 2/62, 112, 262, ...*

Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / Hâsiyyet ne var-durur bir sor yine Şerhi birle eydeyüm sen anı gör / İl içinde şimdi gel sultânı gör Saltanat bir hôş hasiyyetdür i yâr / hükmine münkâd cümle il ü şar 9035

İrişür eli sunar her bir işe / Mâni‘ olup kimsene eytmez nişe İllere irür eli sunmaz-iken / Söylenüdur sözleri dinmez-iken Söylemezken söylenüdur sözleri / Bakmadın her dem göredur gözleri İşlemezken işlenüdur işleri / Bulnur ol kullıkda cümle iş eri Halka ne düşvâr-ısa âsân aña / Anın ad eydür bu halk sultân aña 9040 Hôş nasîbdür dünyada şol saltanat / Tañrı emri olur aña kol kanat 456

İlla rahmet yoldaş olmazsa bile / Hâs u ‘âm cümle kıla andan gile Saltanatda çünki rahmet iş ola / Bil kim ol sultânı hayr-endîş ola Saltanatla pes gerek rahmet bile / Hîç kimesne kılmaya andan gile Yohsa hâd zâlim olur adı anuñ / Agudan açı olur dadı anuñ 9045

Çünki sultân hôş rahîm-dil olmaya / Bu za‘îfler hâlini ol bilmeye *Fe bimâ rahmetin mina’llâhi linte*

lehüm 3/159

Saltanat bî-rahmet olsa iş degül / Allah anuñ işini kılmaz kabûl Şerhi birle ol dahı oldu tamâm / Saltanat ne’ymiş işitdi hâs u ‘âm İmdi gel hâsiyyeti gör bir yine / Ol dahı ne’ymiş baña bir sor yine Ol nesebdür kim bu halkda var-durur / Niçeler anuñ-ıla server-durur 9050 Atadan

kalmışdur ol hürmet aña / Kim anı görse kılar hürmet aña Kanda varsa halk aña ‘izzet kılar / Bay u yohsul kamusı adın bilür Ata adıdur anuñ sermâyesi / Dirliginde nakd u genc ü mâyesi Dünyada bu dirlige yigrek sebab / Kankıdur şol kim ola asl u neseb Atadan kalmış ola hurmet aña / Kanda varsa hân ola ni‘met aña 9055 Ata

dôstı ogula mîrasolur / Degşürilmez ayruğ ol şöyle kalur *El-hubbu yetevâresu ve’l-bugzu yetevâresu*

Kişiye devlet-durur asl u neseb / İlla şuña kim ola anda edeb Ol neseb kim bu edebden yârı yok

/ Bir marazdur kim anuñ tîmârı yok Çün neseble bu edeb yoldaş ola / Ol kişi lâ-büd ki halka baş ola
Şahsa, ol bir bî-edebse vâý aña / Gülişür yohsul u cümle bay aña 9060

Çün neseble bu edeb yoldaş degül / Ulular göñli anı kılmaz kabûl 457

Halk içinde adı var dek dadı yok / Sakfa beñzer kim anuñ bünyâdı yok Şerhi birle bu dahı oldu
tamâm / Hâsiyetde var yine bir hôt makâm Takrir olup ol dahı gelsün dile / Diñle imdi niçedür kıldan
kıla Şâdılıkdur ol ki göñli kaynadur / Güldürür nefsi vü cismi oynadur 9065 Bağını vü bendini cümle
şeşer / Hiç añılmaz anda düşmân hayr u şer Hâsıl olur göñüle zevk u ferah/ Eyle sankim içdi
rahmetden kadeh

‘Âlemüñ mâlı tamâm anuñ gibi / Baya beñzer cünbişi vü tertibi Hiç görünmez dünyada insân aña
/ Bir-durur sekbân-ıla sultân aña Cân göñül tolar neşât u şevk u zevk / Kopdı cândan geldi nefse zevk
u şevk 9070 Açı toydı yohsul-ısa oldu bay / Halk şunu ister durup yıl on iki ay Şâdi hôtudur ister anı
merd ü zen / Hôt olur bir dem anuñla cân u ten İlla şol vaktın ki ilde emn ola / Zevk u şâdi el vire
cümle kula İmin ola halk u ‘adl ü dâd ola / Bay u yohsul kaygudan âzâd ola Pes emîn şâdi-y-ile
yoldaş gerek / Bu emindür şâdi evinde direk 9075 Yoksa

şâdi bî-emîn dutmaz bekâ / Emn-ile geldi bu şâdi revnaka Çün emîn yoldaş degül şâdi-y-ile /
Korkudan kimse niçe şâdi kıla Emn-ile şâdi dahı niçe’ydügin / Şerhi birle ma‘lum oldu ne’ydügin Bir
hasiyyet var yine bu dünyede / Anı dahı bir işitgil iy dede Şoldur ol kim dünya mâlı çok ola / Bütün
ola egni karnı tok ola 9080 Ola anda nakd u cins ü mülk ü mâl / ‘İyd ola her rûz u hefte mâh u sâl
Halk içinde mün’im ola ol kişi / hakdan anuñ öñ gele her bir işi Adı bay u kendü bellü ola ol /
Kamulardan ola anuñ rûzı bol Kaңaru kim sunsa ni‘met el vire / Suna her bir nesneye eli ire 458

Halk içinde ol ola şol kirtü bay / Ni‘met aña el vire yıl on iki ay 9085

Dünyada bu mâl u ni‘met hôt olur / İlla şol vakt kim sehâvet iş olur Kankı bayda kim sehâvet
olmaya / Yarın anda hîç şefâ‘at bulmaya Yohsa her kimse kim adı bay olur / Bî-sehâvet bellü bilüñ
vâý olur Kankı bayda kim sehâvet olmadı / Şöyle bil kim ol cihâna gelmedi Çün sahîdür baylıg oldur
kirtü bay / Nitekim olmışdı ol hâtim-i Tâý 9090

Pes bilüñ cômardlıgı baylıg-ıla / Virmede ol pâdişâh degme kula Key hasiyyetdür tüvângerde
kerem / Ol kerem ehli bilür ben ne direm Ma‘lum oldu ol dahı niçe’ydügin / Bay kişilerde sehâvet
ne’ydügin İmdi gel dervîşligi gör niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Ya‘ni dervîşlik bu
yohsullık-durur / Baylıg u beglik degül kullık-durur 9095

Bir hasiyyetdür bakarsañ ol dahı / Kul ki yohsul olmaya añmaz hak’ı Çünki mâl u mülk ü esbâb
olmaya / Dünya hak’dın yaña mihrâb olmaya Kimde varsa bâg u çift ü sîm ü zer / Lâcerem her gün
göñül anı düzer Çünki dünyâ olmaya âzâd olur / Gerçi dünyâ lezetinden yâd olur Mustafâ el-fakru
fahri didi ol / Fakr içinde buldı hakk’a togru yol 9100 Eytdi

dervîşlik benüm fâhrum-durur / Kim murâdı pâdişâhdan umdurur Ulu hil‘atdur bu dervîşlik ere /
Kâni‘ olursa şuña kim hak vire Çün kanâ‘at dervişe hemrâh ola / Gözde dervîş ü göñülde şâh ola Pes
kanâ‘at dervişüñ key yâridur / Yüzin ol yur dervişüñ ol arıdur Çünki dervîşle kanâ‘at iş degül / Ol
kara yohsul-durur dervîş degül 9105 Bu kanâ‘at çün ola dervîş-ile / Dervîş oldur kim ola iksi bile
9106 Hak olur ol dervîşün sermâyesi / Cân içinde nakd u genc ü mâyesi 459

Çünki dervîşlik kanâ‘atla tamâm / Yoldaş olur olsa ol ‘âzli makâm İmdi gel bir gör ki bu beglik
dahı / Bî-tevâzu‘ niçedür ‘ilmin ohı Ulu bahşâyiş-durur beglik ere / Hâsa kim ol begligi Tañrı vire
9110

Devleti muhkem ola hükmi revân / Aña yüz dutmış ola devr ü zamân Güci yite her işi işlemege /
İşleye vü düşmeye hîç emege Diñleyeler sözini ne dir-ise / Katlanalar hükmüne ne dir ise Hâs u ‘âmla
bilişe ol yâd-iken / Kul ola halk kamusı âzâd-iken Dünya ehlinde bu beglik hôt olur / İlla şol vakt kim
tevâzu‘ iş olur 9115 Kankı begde kim tevâzu‘ olmaya / Ulular agzından alkış almaya Ululıgla çün

kibir yoldaş ola / Niçe miskîn bagrı anda baş ola Bu tevâzu‘ kanda kim olsa tamâm / Olur aña cümle
göñüller makâm Pes ululıgla tevâzu‘ yaraşur / Ulular göñli yüzün oldur ki yur Ulu şoldur kim ola
sahib-kabûl / Niçe mansıbdada olursa gam degül 9120 ‘Âlim

ola

şeyh ola ger beg ola / Ya‘ni şoldur kim bu halkdan yig ola Çün tevâzu‘ ola anuñla bile / Hîç
gümânsuz hak aña rahmet kıla Ululıgla bu tevâzu‘ ne‘ydügi / Ma‘lum oldı ol dahı niçe‘ydügi İmdi gel
bir cehdi gör tevfik-ile / Birikiçek ne olur iksi bile Cehd kılmak key hasiyyetdür ere / Cehd-ile er her
neye sunsa ire 9125

Cehd-ile irdi irenler maksuda / Cehd-ile yol buldı kuruda suda *Ve‘llezîne câhedû fînâ
lenehdiyen-nehüm sübülenâ 29/69*

Cehd-ile irdi erenler menzile / Cehd-ile girdi girenler mahfile Cehd key sermâyedür yol varana /
Baksaña şol yüz urup yalvarana İctihâd eyleñ didi Allah kula / Mâluñuzla nefsuñuz iksi bile 460

Ve câhedû bi-embâlihîm ve enfü-

sihim 8/72H ak yolında hîş-durur cehd eylemek / Dürişüñ kim hîç yavu varmaz emek 9130 Hîş-
durur cehd eylemek hak’dın yaña / İlla tevfik iriçek hak’dan aña Cehd içinde tevfik olsa yaraşur / Her
neye kim uzanursa irişür Kanda bî-tevfik olursa icthâd / İşleyende fâsid olur i‘tikâd Zîra dutduk işi
başta iltemez / Pes bu kez münkir olur ol hîç kes Tañrı sözüm dutmadı dip ilenür / Göñli inkâr
işiginde dolanur 9135

Pes gerek kim cehd ile tevfik ola / Kim gümâmı gide iş tahkik ola İctihâdı gün günün arta dakı /
Azmaya hîç isteye her dem hak’ı Kullara hak rûzı kılsun icthâd / İctihâd u tevfik u pâk i‘tikâd Uş
tamâm oldı ol on nesne tamâm / Şerhü takrîr oldı bildi hâs u ‘âm Bildiler kim ‘akl ulu sermâyedür /
İlla bî-perhîz kende mâyedür 9140

Hem fazîlet ulu hasletdür ere / İlla şol vakt kim aña ‘ilm el vire Hem dahı kuvvet ulu cevher-
durur / İlla bî-ters eyle bil kim har-durur Saltanatla bu cihân ârâstedür / Lîki bî-rahmet ra‘iyyet
yastadır Halk içinde hâsiyetdür key neseb / Yoldaş olursa aña gökçek edeb Şâdılık hem hîş yaraşur
emn-ile / Bî-emin kimse niçe şâdî kıla 9145 Kişi hîşdur bay ola vü mâlı çok / Bî-sehâvet bir
cehûdça kadri yok Dervîş oldur dünya aña iş degül / Bî-kanâ‘at ol dahı dervîş degül Halk içinde
ululuk hîş reng olur / Bî-tevâzu‘ bil ki yavlak neng olur Key ‘atâdur cehdlik hak’dan ol kula / İşe
gelmez çünkü bî-tevfik ola Uşbu onun revnakı şol on-ıla / Hîş yaraşur nitekim er ton-ıla 9150 Halk-
ıladur bu cihânıñ revnakı / Hulk-ıladur revnakı halkıñ dahı 461

Halk yavuz olsa cihân bî-zabt olur / Hulk yavuz olsa bu halk işden kalur *ente‘z-zamânu fe in
saluhte saluha‘z-zamânu ve in fesedte fesede*

Halkı hulkından bilürler ne‘ydügin / Hulkı eydür yavuzın u keydügin Hâsiyetler kim bu halkda
var ola / Bir hüner aña gerek kim yâr ola Hâsiyet hem bu hünerle yaraşa / Neyi dutsa ol kişi ilte başa
9155 Her

işe kim bu eyü hulk iş degül / İşlenür ol iş velîkin iş degül Bilene söz ma‘nisi degdi tamâm / On
hünerle zabta geldi her makâm Bu hünersüz ol makâmlar ölüdür / Halk içinde gerçi adı uludur

‘Âşık’uñ hak’dan temennâsı müdâm / Şol-durur kim nasb ola ol on makâm On hüner ol on-ıla
hem yâr ola / Hem dine hem dünyaya mi‘mâr ola 9160 Hîşnud ola ulular göñli meger / Ol sebebdan
irişe rahmet nazar Ulular mahfiline lâyıq ola / Câmı göñli birike togru yola İy Hudâyâ tevfiķuñ
ayırmağıl / Dünya âhir togru yoldan ırmagıl ÜÇÜNÇİ DÂSİTÂN ONINÇİ BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂON NES-
NEYİ ON NESNEYE REVNAK İDÜPDÜR
VE ON KİŞİYİ ON YAMAN HASLETDEN
ÖTÜRÜ MATRÛD VE MERDÛD KILMIŞ

OL CİHETDEN ÖTÜRÜ VE EHLU'L LAH
KATINDA OL TÂYİFENÜŃ KADR U
KIYMETİ YOKDUR VE GÖŃÜLLER IRAK
DÜŞMİŞLERDÜR

462

Yine buldum halk içinde on kişi / Kim bulardan Tañrı sevmez on işi Ol sebebden yâd olur
hak'dan bular / Ayırur hak'dan buları ol hular 9165 Bunları ol hû irürmez menzile / Hem komaz kim
gireler her mahfile Dünyada dirlikleri bî-dâd olur / Yarın ol hak rahmetinden yâd olur Şahsı kendü
hâlidür yâd eyleyen / Gerçi hak'dur kulu âzâd eyleyenHâliyâ dirlik sebebdür şek degül /

Dirliği sürdi bihiştten Âdem'i / Dirliğ-ile bulısar hem ol demi 9170 Dirliği

indürdi gökden iblisi / Kıldı la'net anı ol çirkîn husı Ne kim işlerseñ bulasın dip Celîl /

İndürüpdür bize âyât u delîl *Yevme tecidu külli nefsin mâ 'amilet*

min hayrin muhzaran 3/30.

Dirlik içre tertib olmışdur beşer / Dirliğinde vâki' olur hayr u şer Dünyada dirlik nedür eydem
saña / Dut kulaguñ bir dem uht bendin yaña Yir yüzinde dürlü dürlü halk üküş / Halk üküş hem halk
içinde hulk üküş

9175

İlla on dürlü halâyık hulkını / Eydiserven hulkı birle halkını Ger ol on halkda bu on hulk bulına /
Tañrı rahmet kılmaya ol kulına İşid imdi kim-durur ol on kişi / Kim bulardan Tañrı sevmez on işi Biri
şol baylar-durur kim mâlı çok / Mâlı çokdur lîkin anuñ hayrı yok Bay kişilerde buhul yavlak habîs/
Vardur âhir bu söze tanuk hadîs 9180

Eytdi Peygâmbere bahiller hâlini / Yarın anda n'olısar ahvâlini Kim bahîller uçmaga girmeyiser /
Zâhid olsa dahı hem görmeyiser *El-bahîlu lâ-yedhulü'l-cennete*

velev kâne zâhiden

Pes bilüñ kim bay kişi olsa bahîl / Sevmez anuñ dirliğini ol Celîl 463

Bay kişiler buhl-ıla oldı habîs/ Ger geyürse nefesine yüz biñ nefis Bay kişi cômardlığa lâyıkdurur /
Anı Allah sevdüğü bayık-durur 9185 Bay

kişi nefsinde buhlung rengi yok / Eyle san kim bir cehûddur mâlı çok Bayı bildüñ imdi gör
yohsul dahı / Niçedür hâlin işit 'ilm in ohı İşidiçek hâlini tañlayasın / Kimi sevmez ol Çalap añlayasın
Şoldur ol kim adı yohsul kendü kul / Kul-iken yohsul-iken şöyle fozûl Kullıga yohsullıga bakmaz gözi
/ Şol fodullık tahtına agmış özi 9190

Güci yitmez işleri dutmak diler / Kendüzinden uluyı utmak diler Tañrı sevmez bu kılınçlı kulları
/ İlla artuk şol fozûl yohsulları Pes bilüñ yohsul kişi olsa fozûl / Allah anuñ kullıgın kılmaz kabûl
Yohsuluñ göñli gerek mahkûm ola / Adı zâlim olmaya mazlûm ola Kim aña rahmet kıla ol pâdişâh /
'Afv ola kılur-ısa yüz biñ günâh 9195 Bir

dahı nedür ki hak sevmez anı / Kime gelse hôr olur cismi canı Ol tama'dur kim yaraşmaz kamuya
/ Kamuyı ol iltesidür tamuya Ol tama'la kamu kullar nahs olur / İlla 'ilm ehlinde artuk naks olur

'İzzetin 'âlimlerüñ oldur bozan / 'Âlim-iken adını eyler ozan Bu 'âlimlerde tama' bî-zabt olur /
Anuñ-ıla cümle işi habt olur 9200 Tañrı sevmez 'âlimi bu hulk-ıla / Çün münâsib oldı cümle halk-ıla

'İlm ehlinde gerekdür pes vera' / Kim olalar bî-tevakku' bî-tama'

Eyle olan 'âlim ehlu'llâh olur / Maksudı vü ma'bûdı Allâh olur

'Âlimüñ bildüñ nedeymiş revnakı / İşid imdi halk içinde bir dakı Nedür ol kim Tañrı sevmez ol
iş / Bulmaya rahmet ol iş issi kişi 9205

Şoldur ol kim 'avrat olsa bî-hayâ / Üni çıkısa her gün anuñ obaya 464

Bay u yohsul görüben utanmaya / Utanıp ol kendü adın sanmaya Tañrı sevmez bu hulu 'avratları

/ Oldur âhir Tañrı'nuñ âfetleri Ol kılınç hõd kamuya lâyıq degül / hak anı sevmeklige bayık degül İlla ol 'avrat kim anuñ udı yok / Eyle bil kim bir inekdür südi yok 9210 Pes

yaraşur yüz suyu 'avratlara / Uçmaga ol 'avrat erden ilk gire Kankı 'avrat kim ola yüzi sulu / Gökçek oldur çün ola gökçek hulu Râzî andan hak resûl hoşnûd ola / 'Âkıbet anuñ işi mahmûd ola Ol dahı bitdi bu kez bir gör yine / Kankı hûyı Tañrı sevmez sor yine Tañrı sevmez hû nedür bir anı gör / İmdi bir gel dünyada sultânı gör 9215 Kankı sultânda ki hiddet var ola / Hâs u 'âm andan kamu korkâr ola Olmaya hîç kimsene andan imin / hiddetinden kopa her dem kibr ü kîn Ya'ni hiddet tîz buşa tîz kakıya / Sormadın halkı kıra hem tokıya Bilgil anı Tañrı sevmez mutlaka / 'Ömri az u dutmaya hükmi bekâ Sultân oldur kim anuñ 'ilmi ola / 'Aklı sabrı şefkati hilmi ola 9220

Pes ire hak'dan aña her dem meded / Rahmete yoldaş ola ol tâ-ebed Ol dahı uş ma'lum oldı ne'ydügi / Eyü yavuz dirliği niçe'ydügi Tañrı sevmez bir dahı dirlik nedür / Diñle imdi ol dahı kim nitedür Şoldur ol kim bî-dil ola gâziler / Ala tonlık bine yigrek tâziler Ya'ni bî-dil yüregi korkak ola / Ol sebebden yalımı alçak ola 9225

Er güninde gönli yıla yağıdan / Uşana cândan u korka kaygudan Gâzinüñ nefsinde şoldur hõr husı / Kim ola dîn düşmanından korkusı Tañrı sevmez gâzilerde hõr huyı / Ya'ni kim yağı güninde korkuyı Gâzi oldur dîn-içün gussa çeker / Anuñ atı tozına hak and içer 465

Ve'l-âdiyâti zabhan fe'l-mûriyâti kadhan 100/1-2

Ayruğı donlıkıdır gâzî degül / hak katında olmaya nâzı kabûl 9230

Çünkü bildüñ gâziler ahvâlini / Gel bir işit imdi zâhid hâlini Dirliğin zâhidlerüñ gör niçedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Zühd ü tâ'at hõş yaraşukdur kula / Kim gerek kim turmadın kullık kıla Zâhid ü 'âbid şunuñla oldılar / Kim hak'a dün gün 'ibâdet kıldılar Hõşdur ol kul kim anuñ zühdi ola / İlla zâhid bilme çün 'ucbı ola 9235

Zâhide 'ucb eylemek lâyıq degül / 'Ucb-ıla zâhidliği bayık degül Kankı zâhid kim anuñ 'ucbı ola / Sanmasun kim Tañrı'dan rahmet bula Kibri olan kulları sevmez Çalab / İblise kibr eylemek oldı sebab Şöyle 'izzetde-y-iken oldı zelîl / Zühdi gitdi oldı ol hõr u hacîl Zâhide pes bu tevâzu' olsa hâl / Zühdi girçek yidügi etmek halâl 9240 Rahmetine

Tañrı'nuñ lâyıkdur ol / Uçmaga girmeklige bayıkdur ol

Uş bilindi ol zahidler dirliği / İmdi gel görlüm niçe'ymiş pîrliği Pîrlik uhtında neyi sevmez Celîl / Niçe dirlikle olur pîrlik zelîl Şoldur ol kim pîrlik uhtında kişi / Ola cümle dirliği fâsık işi Dün ü gün fâsıklara yoldaş ola / Aña şol fâsıklar işi eş ola 9245 Gönli

cânı bunlaruñ fâsık ola / Ma'ruf ola halk anı fâsık bile *İnna'llâhe lâ-yehdi'l-kavme'lfâsıkîne* 63/6

Tañrı sevmez kocalıkda ol işi / Rahmete lâyıq degüldür ol kişi Pîr-i fâsık rahmete lâyıq degül / Olmaya hak hazretinde ol kabûl Pes gerekdür pîrlere sıdk u safâ / Zühd ü tâ'at tevbe vü 'ahd ü vefâ Hõş yaraşur pîrlik uhtında ere / Kim cihândan gönlini küllî dire 466

9250 Lâyık ola hazrete togru baka / Lâcerem hak'dan bula 'ömr-i bekâ Kocalık vaktında dirlik ne'ydügin / Eyüsin ü yavuzın niçe'ydügin Hem kulaklar diñledi hem gördi göz / Ma'lum oldı añlayana degdi söz Tañrı sevmez bir dahı dirlik nedür / Eydeyüm bir anı dahı niçedür Şoldur ol kim ehl-i hayrât ola er / Hayra harc olsa elinde huşk u ter 9255 Hem

zekâtın vere ol hem 'öşrini / Ya'ni kim dutmag-ıçun hak emrini Vakf u idrâr eyler olsa nakd u cins / Şâkir olsa her dem andan cümle ins Uşbu işler kişide olsa riyâ / Ol riyâ iş lâyıq olmaz Tañrı'ya Tañrı-çun işde riyâ lâyıq degül / Ol riyâlu hayrı hak kılmaz kabûl Kankı işde kim riyâ var ol Celîl / Sevmez anda bu riyâ yavlak zelîl *Velâ yüşrik bi-'ibâdeti rabbihî*

ehaden 18 / 110

9260

Pes gerek hayrât-ıla ihlâs ola / Ol iş issi hak katında hâs ola Halk-ıçun yâ ad-ıçun işlemeye /
Da‘vi eylep işini söylemeye Her ki hayrât eyleye ihlâs-ıla / Hiç gümânsuz hak aña rahmet kıla
Ma‘lum oldu bu dahı gel bir yine / Tañrı sevmez iş nedür bir sor yine Kankı işdür kim Çalap sevmez
anı / Yarlıgamaz ol işi işleyeni 9265

Şoldur ol kim bir kişi sâlihola / Yayıla sâlihdiyü adı ile Kanda kim bir dil anuñ adın aña /
Merd-i sâlihdiye cümle halk aña Ma‘lum ola cümleye sâlihliği / Ma‘ruf ola zühd ü tâ‘at kılduğı Uşbu
iş issi yalan söz söylese / Girçegi kop ol yalan iş soylasa Tañrı sevmez bellü bilüñ ol işi / Tañrı‘ya
lâyık degüldür ol kişi 9270

Merd-i sâlihde yalan söz olmaya / Ger olursa hazrete hôt gelmeye 467

Pes gerek kim sözi girçek söz ola / Her bir a‘zası anuñ bir göz ola Sözi şöyle söyleye kim il ü
şar / İşidiçek kıla cümle i‘tibâr Pes anuñ sâlihliği bayık ola / Ol gümânsuz hazrete lâyük ola Uş tamâm
itdük ol on dürlü işi / Kim yaraşmaz işleyiçek on kişi 9275

Bilmedüñse yine eydem adını / Kim bilesin sen bu sözün dadını Biri baylarda bahıllıkdur ‘ayân
/ Görmeye uçmak yüzün bellü beyân Biri yohsulda fozûllıkdur bilüñ / Hiç gönüllerde yiri yokdur
bilüñ Biri ‘âlimde tama‘dur şeksüzün / Halka işitdürmeyen oldur sözün Biri şol ‘avratlaruñ udsuzluğu /
Andan olur cümle kıymatsuzluğu 9280 Biri

sultânlarda

şol tîz kakımak / Niçe tahtı ol sebebden yıkdı hak

Biri şol kim gâzinüñ korka içi / Ol sebebden olur ol erden kiçi Biri şol zâhidlerüñ ‘ucbı-durur /
Ol sebebden yolını şeytân urur Biri şol pîrlikdeki fisk u fücûr / Ol sebebden görmeye hûr u kusûr
Birisi şol hayrat ehlinde riyâ / Ol sebebden iremez ol Tañrı‘ya 9285

Biri sâlihler yalan söz söylemek / Oldur âhir kendüzin hôt eylemek Uşbulardur eytdüğüm ol on
kişi / Hôt olur işlerse bunlar on işi Onı ger ol on işüñ ‘aksin duta / Dünya içre lâyük ola rahmete
Şerhi birle uşbu söz oldu tamâm / Ma‘lum oldu ne‘yduğı ol on makâm İş bilindi er gerek kim işleye /
Uşbu sözi cân içinden diñleye 9290

Açug ola cân kulagı söz dapa / İşidiçek ma‘niyi karşı kapa Cân göziyle göre bu ma‘nî yüzün /
Kıymet eylep ol duta ma‘nî sözün Göz kulak işdür görür her nesneyi / Cân gönül añlar bilür her
ma‘niyi Göz içinde bir kulak var işidür / ‘İbret almak anın anuñ işidür 468

Ve in-yekâdu‘llezîne keferû le-yüzlikûneke bi-epsârihim 68/51

Hem kulakda gizlü bir göz var-durur / hikmetüñ ma‘nîsini ol göz görür 9295 Kankı gözde kim
kulak açılmadı / ‘İlm ü ‘ibretten aña saçılmadı Kankı kulak kim anuñ yokdur gözi / Olmadı ma‘lûm
aña ma‘ni yüzi Görinen iş kamusı ‘ibret-durur / Söylenen söz kamusı hikmet-durur Er gerek kim hem
göre hem işide / Gördüğü işitdüğüyle iş ide

‘Âşık‘a çün viridi bu ‘ilmi Celîl / Kanda varsa ‘ilm aña oldu delîl 9300

Pes aña farz oldu kim bu ‘ilmi ol / Dôstlara eyde ki budur dogru yol Da‘vet ide dôstları dogru
yola / Kime kısmet var-ısa yoldaş ola İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl / Hâslaruñdan sen bizi
ayırmağıl DÖRDİNÇİ DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I NEFS-İ İNSÂN İDER NEFS-İ İNSÂN

‘AKLUÑ PERDESİDÜR ‘AKL-I İNSÂN BE-

MESÂBET-İ TIFL-I MÜTE‘ALLİM VE DÜNYÂ

BE-MESÂBET-İ MEKTEB-HÂNE VE FEYZ-İ

İLÂHİ BE-MESÂBETİ MU‘ALLİMDÜR HER

KİŞİ Kİ ‘İLM-İ HAK ÖZ VÜCÛDİ KİTÂBIN-

DAN OKIDI HİÇ MÜŞKİLİ KALMADI

Yine buldum kendüzümde bir kitâb / Ol kitâbda yazludur on dürlü bâb Degme bir bâb üzre

kıldum cân fidî / Degmesinden aldı cânum biñ gıdî 9305

‘Âlem içre ne ki varsa söz ü iş / Okıram ol on makâmda yaz u kış

Her birinden biñ biñ lezzet baña / İrişür iltür beni hak’dın yaña Cânımı her dem konuklar ol
Kerîm / Uşbu on hân ni‘metiyle ol Rahîm 469

Cânım ol hândan hemîşe dad alır / Cânuma ol dad her dem zâd olur Şâkirem ben bu kitâbuñ
‘ilmine / Diñle imdi kendü ne’ymiş ‘ilmi ne 9310

Dünya mekteb-hânedür cümle kula / Kul gerek kim bunda hak ‘ilmin bile

‘İlm ü ‘ibret hikmet ü esrâr u râz / Mekr ü hîle zerk u inkâr u mecâz Her birinüñ harfî bunda
yazludur / Ma‘nisi ol harf içinde gizlüdür Her ki bunda geldi aña viridi hak / hâllü hâlinçe bu
mektebde sebak Gördiler ü bildiler öğrendiler / Yidiler ü içdiler ü kandılar 9315

Çünki nevbet degdi geldüm ben dakı / İstedüm üstâd u buldum ol hak’ı Gördüm oldur cümle
‘ilmi bildüren / ‘İlm içinde agladan u güldüren Ben dahı bu ‘ilmi bilmek diledüm / Ya‘ni bir nesne
dilerdüm biledüm Kim anı dil olmayaydı söylemiş / Halk içinde şerhü takrîr eylemiş

Ol ‘ilimden irişeydi cânâ dad / İmdi gör n’itdi baña ol ûsitâd 9320

Bir kitâb açdı bu kez bendin yaña / Eytdi ohı uşbunu õñden soña Öğrenürseñ saña tapdur bu
kitâb / Bu kitâbda yazludur on dürlü bâb Degme bir bâbında vardur biñ varak / Yazludur her bir
varakda biñ sebak Ger bu ‘ilmi okıyasın sen tamâm / Saña şâkird ola cümle hâs u ‘âm Hem bu ‘ilmüñ
ma‘nisinden yaz u kış / Cânuña ire gıdâ vü perveriş

9325 Bu

işâret irdi çün hak’dan baña / Yönümi dutdum bu kez hak’dın yaña Meşgul oldum ol kitâbuñ
‘ilmine / İşid imdi kendü nedür ‘ilmi ne Gördüm olmuş kendü nefsum bir kitâb / A‘zalar yazludur
anda bâb bâb Bâb-ı evvel uş kulak kim işidür / Bu işitmek cümle anuñ işidür Cânuma ol bâb içinden
dürlü ün / Ni‘met olup irişüdü dün ü gün 9330

Dürlü ‘ilm ü dürlü hikmet dürlü söz / Dürlü dürlü savt u nagme saz u söz 470

Dürlü dürlü dâsitân u dürlü ad / Her birinden cân alır bir dürlü dad Hem siyâset hem nüvâziş
hem nüvaht / Hem hitâb u hem ‘itâb hem nerm ü saht Bu kulak bâbında yazlu harf harf / harf içinde
ma‘ni olur cânâ sarf Cânım anuñla tena‘‘um sürerdur / Kâfir ü münkir anı kanda görür 9335

Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi Çün kulak bâbında iş oldu tamâm /
Cânuma bu kez bu göz oldu makâm Bu kitâbuñ göz ikinci bâbıdır / Gördüğü cümle anuñ esbâbıdır
Cânım ol esbâb-ıla bay oldu uş / Eyle sankim hâtim-i Tây oldu uş

Zî-tana‘‘um zî-teferrüc zî-‘atâ / Kim bu gözden ‘âlem içre cân baka 9340 Göre dürlü dürlü
‘âlem nakşımı / Götüre ol nakş içinden bahşını 9341 Hâli cânım geldi ol göz bâbına / Ogradum ol
ulular esbâbına Çarhı gördüm çarh içinde hî döner / Döndüginçe gösterür dürlü hüner Gögi gördüm
toptolu kudret-durur / Yiri gördüm düpdüzi ni‘met-durur Gördüm aydan günden arı görklüler /
Tañrı’dan hil‘at dutagelmiş bular 9345 Gördüm

açılmış çiçekler renk renk / Dürlü dürlü halk dürlü çüb u senk Her biri bir âyet-i rahmet-durur /
Hem gidîdür cânâ hem ni‘met-durur Her birinde bunça dürlü ma‘ni var / Gözden olur cânuma her
dem nisâr Cânım anuñla tena‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer Münkire hak anı rûzî
kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi 9350

Gözdeki ma‘nî tamâm okındı çün / Cânâ menzil oldu bu kez bu burun Bu burundur bunda ol
üçinçi bâb / Ma‘ni uş anda dahı açdı nikâb Dürlü dürlü hõş yiyiler geldi uş / Bu burundan cânuma uş
oldı nûş

Hõş yiyiler çokdur illâ eyüsi / Şoldur ol kim ola Allah iyisi 471

İnnî le-ecidu nefese’r-rahmâni

min-kıbeli’l-yemeni

Şol nefes kim ol velîlerden gelür / hak yiyisin bu burun andan alur 9355 Sen

dahı cân burnını dutgıl aña / Kim gele hem ol yiye hak'dan saña Bil ki cân bir kuş-durur ten bir kafes / Degme bir sâ'atda cânım biñ nefes Tañrı'dan alur virür hem Tañrı'ya / hak honıdur bî-dirîg u bî-riyâ Her nefes kim Tañrı'dan cânâ gelür / Bu tene dirlik ü cânâ cân olur Cânım anuñla tena''umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer 9360

Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi Çünkü bu ‘ilmi burun bâbında cân / Okıdı bildi ‘ayân-ender-‘ayân Bu kez ağız bâbına kıldı nazar / Kim bile anda dahı ne ma‘ni var Zîra kim dördinçi bâb ağız-durur / Ma‘ninin bilmek anuñ câyiz-durur Ya‘ni şoldur kim halâl u hem harâm / İrişüdur câna ağızdan müdâm 9365 Ya‘ni

ağızdan alur cümle gıdî / Her gıdîden ma‘lum olur bir nidî Bir nidîden biñ ma‘ânî cânuma / Ma‘lum oldı cân-fizâ vü reh-nümâ Dilüm anuñ ma‘lumâtından söze / Geldi hôş ma‘nî beyân kıldı bize ‘İlm içinde bülbül olup ötdüğü / Ol eserdendür hak’ı zikr itdüğü Bu zikirle ol ma‘ânî lezzeti / Her dem olur câna rahmet şerbeti 9370

Cânum anuñla tena‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi Hazzın aldı cân çü ağızdan dahı / İmdi gel bu kez bu el ‘ilmin ohı Bu kitâbuñ el beşinçi bâbıdur / Elde oynar her ki hâkî âbîdür Âlet eldür almaga vü virmege / Câna hem andan gerek ma‘nî dege 472

9375

Şoldur ol kim dâd u istâd andadur / İşi elde lîki dadı câdadur Cânum el bâbında okır ma‘niler / Añlayana elde ulu ma‘ni var Kankı el kim anda iş işlenmedi / Cânu ma‘nî şerbetinden kanmadı Şol zekât u sadkayı eldür viren / Düşmişî götürmege eldür iren Eldür âhir kim gelür andan ‘atâ / Zâhir olur hem sevâb u hem hatâ 9380 Halk

anı yâ buhl u yâ ihsân okır / Kamusunuñ ma‘nisini cân okır Her bir iş kim işlenür bir adı var / Ad içinde gizlü yüz biñ dadı var Cânum anuñla tena‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi Çünkü cânum okıdı el ma‘ninin / Geldi bu kez kim göre ayak husın 9385

Zîra kim altınçı bâb ayak-durur / Hem bu bâbda gizlü ma‘nî çok-durur Geldi cânum bu ayak ‘ilmin okır / Ma‘nisi biñ biñ ü harfi bir bir Gördi kim bu sûrete atdur ayak / İmdi gel sen bu ‘ilimden al sebak Gör bu ayakdan niçe işler kopar / Niçeler bu ayacı yatup öper Ayag iltür mescide mü’minleri / Kim anuñla kâyim olur dînleri 9390

Ayag üzre binüben bu hâs u ‘âm / hazrete karşı durup dutdı kıyâm Her bir iş kim bu ayakda işlenür / Ol işe elbette ma‘nî istenür Cânum anuñla tena‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi Okıdı çün a‘zalar bâbın bu cân / Her birinüñ ma‘ninin bildi ‘ayân 9395

Geldi bu kez kim nefis bâbın göre / Okıya ma‘nîsini bir bir dire Bu kitâbda nefis-durur yidinçi bâb / Yazludur anda sevâb u hem ‘ikâb Hem günâh hem tevbe anda yazludur / ‘İlmi zâhir lîki ma‘nî gizlüdür 473

Geldi cânum okıdı nefis bâbını / Bellü bildi ne’ydüğü küfri dini Gördüm anda küfr ü dîn yazludur / harf içinde ma‘nisi gizlü-durur 9400

İki harfdür nefis içinde küfr ü dîn / harfîni diñle vü añla ma‘ninin Bu iki harfden iki ma‘ni açılır / Fısk u tâ‘at halka andan saçılır Tâ‘atından Tañrı’yı sevmek togar / Götürür şahsı alur ‘arşa agar Şirk ü inkâr ol fesâdından biter / Mücrim eyler şahsı kâfirden biter Uşbu ‘ilmüñ kim bu dilde adı var / Cân içinde biri biñ biñ dadı var 9405

Cânum anuñla tena‘‘umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer Münkire hak anı rûzî kılmadı / Uşbu ‘ilmüñ dadını ol bilmedi Çünkü bildi cân bu nefis bâbın tamâm / ‘Akla geldi uşbu kez dutdı makâm Bunda uş sekzinçi bâb oldı ‘akıl / Eydeyüm andan dahı bir kaç nakıl Geldi cânum ogradı fikr evine / Girdi yolum fikrûñ ol bikr evine 9410

Fikr içinde gökleri gördüm tamâm / Ma‘lum oldı her mukîm ü her makâm Görnügeldi her makâmda her bir iş / Yirde gökde dün ü gündüz yaz u kış

Çünkü fikrüm irdi gökde yılduza / ‘Aklum eydür uşbu işi kim düze Kim ola kim gökde ay gün

yorıda / Kim ola kim yirde dün gün durıda Uşbu hikmet birle eyvân kim duta / Uşbu san'at birle sayvân kim duta 9415

Kim ola kim kar u yagmur yagdura / Kim ola kim indüre vü agdura Kim düze ırmakların böyle yolın / Tagların kim berkide böyle ulın Suları bir deñize kim dirşüre / Dirşürüben ne'yleye kaçça süre Bunça dürlü ni'meti kim bitüre / Bunça halka yidüre vü yitüre Bunça dürlü dilleri kindür bilen / Bunça hâcetler revâ kindür kılan 9420 Uşbu işler kendüzinden olmadı / Hem dahı bu halk elinden gelmedi 474

Pes bu sun'uñ sâni'i var hak'dur ol / Cümle işde hâkim-i mutlakdur ol Çün bu 'ilmi ol 'akıl bâbında cân / Okıdı bildi 'ayân-ender-'ayân Bildi Allah varlığın u oldı şâd / Bu bilüden aldı cân biñ dürlü dad Okıdum çün 'akl bâbında şunu / Bu bilü oldı baña rahmet hönı 9425

Cânum anuñla tena'umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer Münkire hak anı rûzî kılmağı / Uşbu 'ilmüñ dadını ol bilmedi Okıdum uş ol 'akıl bâbın dakı / Çünkim anı okıdum bildüm hak'ı Geldi cân bu kez bu gönül bâbına / Ya'ni kim irmek diler ashâbına Bunda ol tokzınçı bâb oldı gönül / İmdi gel bu kez bu bâbda ma'ni bul 9430

Bunça dürlü ârzu-y-ıla derd ü âh / Kim bu gönülde komış ol pâdişâh Niçe meyl ü niçe şefkat kim kılur / Bu gönüllerde ne vardur ol bilür Hâli geldüm gönüle girdüm bu kez / Ol gönül 'ilmin dahı bildüm bu kez Gördüm anda bir cihân kim ne cihân / Bî-nazîr ü bî-nihâyet bî-nişân Ne aşut var ol cihânda ne geçüt / Anda ne harkât u cünbiş ne sükût 9435

Hîç belürmez yir ü gök ü garb u şark / Cümle olmuş oldeñizde mâd u gark Uşbu varlık olmuş anda mahv u mâd / Kâyim ol hak zâtı dâyim ol sıfât Ad virenler çün aña gönül didi / Ya'ni kim tar olmagıl giñ ol didi Anda mülk ü pâdişâhlık bî-hisâb / Görnüdur ol döst didârı bî-hicâb Hâzır anda evliyâ vü enbiyâ / Kırışur her dem bize kim zûbiyâ 9440

Çünki cânum okıdı bu ma'niyi / Aldı ol ma'nî içinden hoş yiyi Duttı dad u dutdı devlet buldı hön / Yidi ol hõndan u hakk'a dutdı yön Cân durupdur hakk'a karşı bî-hicâb / Cân içinde ma'ni hönı bî-hisâb Cânum anuñla tena'umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer 475

Münkire hak anı rûzî kılmağı / İşbu 'ilmüñ dadını ol bilmedi 9445

Çün gönül mülki baña oldı makâm / Ma'lum oldı ol gönül 'ilmi tamâm Çün gönül bâbında ma'lum oldı söz / Bu kezin 'ışk bâbına bakdı bu göz Bu kitâbuñ 'ışk onınçı bâbıdur / Şol 'âşıklar cânınıñ mihrâbıdur Geldi ol mihrâba cân kıldı sücûd / Bî-kıyâm u bî-rükû' u bî-vücûd Gördi anda cümle 'âşık cân yüzün / Secdeye urmuş unıtmış kendüzün 9450 Kamu

varlık olmuş ol menzilde mâd / Yavu varmış cism ü cân u 'akl u zât Çünki irdüm ben dahı ol menzile

Anda niçe olduğum gelmez dile

Geldi baña ol 'âşıklar pîşesi / Gitdi benden küfr ü dîn endîşesi Gördüm ol ma'sûk-ı bî-hemtâ yüzün / Anı gören unıdurmış kendüzün Geldi ol lezzet beni mahv eyledi / Cümle dürlü 'ilmümi sehv eyledi 9455 Varlığum sarf oldı cümle ol hak'a / Gitdi benlik kaldı ol hayy u Bekâ Söyleyen ol oldı dilde söz anuñ / Görinen ol oldı gören göz anuñ İşleyen oldur bu cümle işleri / Anda işler işi cümle iş eri Çünki uşbu 'ilmi 'ışk bâbında cân / Okıdı bî-harf u savt u bî-zebân Añladı iş ne'ydüğün ü oldı şâd / Bu ganîmet lezzetinden aldı dad 9460

Cânum anuñla tena'umlar sürer / Kâfir ü münkir anı kanda görer Münkire hak anı rûzî kılmağı / Uşbu 'ilmüñ dadını ol bilmedi Uş tamâm oldı ol on bâbuñ sözi / Hâk ü bâd u âteş ü âbun sözi A'zalarda ne ki vâki' oldısa / 'Akl u gönül cân u ten ne kıldısa

'Arza kıldı her birisi bildüğün / Ma'lum oldı fisk u tâ'at küfr ü dîn 9465 Oldı ol on bâb u uş ol on makâm / Geldi 'ışk bâbında hatm oldı tamâm 476

Seyrüm irdi hazrete vü dutdı had / Gitdi varlık kamu kaldı ol Ahad Cân içinden 'ilm açılmak

böyledür / Uşbu sözi kendü hâlüm söyledür Kimseden öğrenmedüm ben bu sözi / Görür âhir kimüñ açuksa gözi Pes kitâbdur sûreti her kişinüñ / ‘İlmi anda yazludur her işinüñ 9470

Eyü yavuz harf u harf yazlu-durur / harf içinde ma‘nisi gizlü-durur Göz gerek kim göre gönül añlaya / Anda ayruk hîç nesne añmaya Kendüzinde bula ne ister-ise / Kendüden taşra degül ne var-ısa Çünkü kendü kendüzin bildi kişi / Kendüden bitdi anuñ cümle işi Her ki bildi kendüzin bildi hak’ı / N’itsün ol ne istesün ayruk dakı 9475

Bu kitâbuñ ‘ilmi tapdur ‘Âşık’a / Saçsun ol nakdı bu cümle ‘âşık Cümle ‘âşık bayısun bu nakd-ıla / Nakd işi bilgil ki bitmez ‘akd-ıla Nakd-ıdı bitdi biten iş dünyede / ‘Akd-ıla hîç nesne bitmez iy dede Bizden ol nakdı Çalap ayırmasun / Dünya âhir togru yoldan ırmasun BİŞİNÇİ DÂSİTÂN ONUNÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM ‘İLM MÂLDAN EF-
∞ALDÜR BİL KİM HAZRET-İ RİSÂLET
‘ALEYHİ’S SELÂM ‘ALİ’YE KERREMA’L-
LÂHU VECHEHU BUYURDI Kİ ENE
MEDİNETÜ’L-‘İLMİ VE ‘ALİYYÜN
BÂBUHÂÇÜN HAVÂRİC BU HADİSİ
İŞİTDİLER HASED İLTÜP ON KİŞİ
İTTİFÂK İTDİLER Kİ ‘ALİ’DEN SUVÂL
İDELER Kİ ‘İLM EF∞AL MIDUR YA MÂL
477

BİR BİR VARUP
‘ALİ’DEN SUÂL İTDÜKLERİ VE CEVÂBIN
BEYÂN İDER

Tañrı ‘ilmin hoş-durur öğrense çok / Anı kim çok bildise ol oldu tok 9480

Hem eyü dirler aña vü hem ganî / Cümle halk muhtâc olup ister anı Dünya mâlından ‘ilim yigdür bilüñ / İy yarânlar ‘ilme key ragbet kılıñ Gerçi mâldâr adı bay u beg-durur / İlla mâldan bu ‘ilim çok yig-durur

‘Âlimüñ çün halk katında sadrı var / Hem dahı hak hazretinde kadrı var *Ve’llezîne ûtu’l-‘ilme derecâtin*

58/11

9485 Mâlı çok darta bu dünyâ zahmetin / Hem gümândur kim bula hak rahmetin Dünyada ‘ilmüñ ve mâluñ dadı var / Bunları kim çok direrse adı var Birnüñ adı ‘âlim ü fâzıl-durur / Birnüñ adı nâkes ü müdhil-durur Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlaka / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a Uşbu sözüñ tanuğın eydem saña / Tut kulagun bir dem uht bendin yaña Ol zamân kim dünyaya geldi Resûl / Halk içinde yog-ıdı hergiz usûl 9490 Her

işi hak aña ma‘lûm eyledi / Bu ‘ilim ne’ydüğünü ol söyledi

‘İlmi ol bildi hakikat ne’ydüğün / Söyledi her bir işi niçe’ydüğün Eytdi ‘ilmüñ şehri benven kamusı / İlla bu şehrüñ ‘Alî’dür kapusı *Ene medînetü’l-‘ilmi ve ‘Aliyyün bâbuhâ*

Kim gelürse kapudan gelsün baña / Çün kapu oldur gelüñ ilkin aña

‘İlmi aña soruñ ol eyde ‘ayân / Bilesiz siz bu işi bellü beyân 478

9495

Çün Resûl’den uşbu söz geldi dile / Aldı halk iltidi anı ilden ile Çün bu sözi hâs u ‘âm işitdiler / İmdi bir işit ki ne iş itdiler Ol ki mü’mindi inandı şeksüzün / hak diyüp hak bildi peygâMBER SÖZİN Kâfir ü münkir münâfık almadı / hak diyüben bu sözi hak bilmedi Çün bularda var-ıdı küfr ü nifâk /

Pes bu kez on kişi kıldı ittifâk 9500

Eytdiler görlüm ‘Alî uşbu söze / Soralum bir ne cevâb eydür bize Onumuz bu sözi bir bir soralum / Mâl mı yigdür ‘ilm mi yigdür görelüm Biri geldi sordı eytdi yâ ‘Alî / Bu ‘ilim mi yig yahûd dünyâ malı Eyt baña kankısı yigdür bileyim / Ol ki yigdür aña ragbet kılayım Ol Emîrû’l-mü’minîn eytdi ‘ayân / Tañrı ‘ilmi yig-durur bellü beyân 9505

Niçe kim renc yir-iseñ ‘ilme yigil / Dünya mâlından ‘ilim yig bellü bil Ol kişi sordı ki ne ma‘nî-y-ile / Kişi ‘ilmüñ yigligin ne’yle bile Ol ‘Aliyyi Murtazâ eytdi cevâb / ‘İlmi öğrenmek kamu halka savâb

‘İlmi peygâberlere virdi Celîl / Anuñ-ıla oldılar halka delîl Mâlî Kârûn dirmiş-idi bî-hisâb / ‘Âkıbet anuñ-ıla oldı harâb 9510

Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlaka / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a Söz tamâm oldı vü gitdi ol kişi / Bu kezın geldi anuñ ol bir eşi Ol dahı hem bu sözi kıldı suvâl / Bu ‘ilim mi yigdür eytgil yohsa mâl Ol Emîrû’l-mü’minîn eytdi yine / Dünya mâlı dek degül hak ‘ilmine Bu ‘ilim yigrekdür ol mâldan bilüñ / ‘İlme key renc yiñ ü key ragbet kılun 9515 Ol

kişi sordı bu söze ne delîl / Nite ‘ilm oldı ‘azîz ü mâl zelîl Eyt bize bu işi bellü bilelüm / Mâlî döklüm ‘ilme ragbet kılalum Ol ‘Alî eytdi ki mâlı her zamân / İssi bekler issi olur pâsbân 479

Bu ‘ilim oldur ki saklar issini / Dirî dutar dîn ü hem dünyâsını Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a 9520

Sözi degdi gitdi ol er işine / Uşbu sözi ilti kalan işine Ol üçinçi kişi geldi bu kezın / Kim sora bu ‘ilm-ile ol mâl sözün Ol dahı geldi bu niyyet üstine / Uşbu hâli sordı ol hak döstına Eytdi eytgil yâ ‘Alî bu ‘ilm ü mâl / Kankısı yigdür diyüp kıldı suvâl Yigregi kankı-durur eyt bilelüm / Ol ki yigdür ragbet artug kılalum 9525

Eytdi ol mâldan ‘ilim yigdür ‘ilim / Nisbeti yokdur delim yigdür ‘ilim

‘İlme kim renc yir-ise magbûn degül / Şâd her dem bir dem ol mahzûn degül Ol kişi eytdi nedür ne’ymiş sebab / Bu ‘ilim mâldan niçin yigdür ‘aceb Eyt görelüm bu sözüñ ma‘nîsi ne / Yigligi ne’ymiş ‘aceb ma‘nîsi ne Yine eytdi ol Emîrû’l-mü’minîn / Kim yrag andan nifâk u kibr ü kîn 9530 Eytdi

mâlî harc idiçek eksilür / ‘İlmi harc itdükçe artar açılır Didi ‘ilmüñ yigligi şoldur i yâr / ‘İlmi olan Tañrı’nuñ emrin tuyar Mâlî olan ne bilür hak emrini / Ma‘siyetde geçürür ol ‘ömrini Çün işitdi ol kişi kim budur hâl / Gitdi ol dördinçisi kıldı su’âl Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a 9535 Ol

dahı oldı haber gitdi yine / Vardı anda bu sözi eytdi yine Geldi bu kez bunda dördinçi kişi / Ol dahı sormag-ıçun hem bu işi Sordı eytdi yâ ‘Alî bu dünyede / Mâl mı yigdür yâ ‘ilim mi iy dede Eytdi mâldan bu ‘ilim key yig-durur / Her kimüñ kim ‘aklı varsa höd görür Kendü eydür yigligi niçe’ydüğün / Fi‘line bak kim bilesin ne’ydüğün 9540 Ol

kişi eytdi yigligin eytgil beyân / Sâbit eyle yigligin göster nişân 480

Ne sebedendür bu ‘ilmüñ yigdügi / Mâl niçün hôr ol nedendür yigligi Yine ol mü’minlerüñ tâcı yine / Tanug eydür bu ‘ilim yigligine Eytdi mâlı ogrı alur añsuzın / Hem harâmî urur iltür geñsüzün Lîki bu ‘ilmi kimesne alımaz / hükm idüben kimse hâkim olımaz 9545

Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlaka / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a Ol dahı aldı sözün gitdi girü / Ol bişinçi nökeri geldi ilerü Ya‘ni bilmekçün bu işi ol dakı / Aludan yigi vü bâtıldan hakı Sordı eytdi mâl mı yigdür yâ ‘Alî / Yâ ‘ilim mi yigdür eytgil bu hali Kankısı yigdür aña renc yiyelüm / Yigini yig billüm ü yig diyelüm 9550

Eytdi çün sorduñ ‘ilim yigrek-durur / Her ki yigin bildi nite dek-durur Yig-durur mâldan ‘ilim nisbet degül / Bir ‘atâdur degmeye kısmet degül Ol kişi eytdi bize bellü beyân / Yigligi ‘ilmüñ nedür

eytgil nişân Ol Emîrû'l-mü'minîn eytdi yine / Tanug eydem bu 'ilim yigligine Yigligi şoldur kişi çün kim ölür / Mâlını vü mülkini ayruğ alur 9555 'İlmini alur gider anda bile / Nitekim bunda-y-ıdı anda bile Pes 'ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı 'ilm iltür hak'a Çün 'Alî'den ol cevâb aldı yine / Vardı gitdi ol biri geldi yine Geldi ol hem bu suvâli sormaga / Ya'ni kim bu 'ilm ü mâlı sormaga Çünkü geldi bu kez ol altıncı er / Ol dahı sordı yine ki ey Şîr-i ner 9560 Mâl

mı yigdür eyt bize yohsa 'ilim / Kankısını yig bilüben yig dilüm Ol 'Alî eytdi 'ilim yig nesnedür / 'İlme baksañ nişe gelür mâl nedür Kimse kim cehd itdi 'ilm öğrenmege / Hiç gümânsuz irdi ol mâldan yige Eytdi isbat eyle 'ilmüñ yigligin / Bilelüm 'ilmüñ nedendür yigligin 481

Yigligi 'ilmüñ bu mâldan ne-y-ile / Ma'lum eyle ma'nisin kıldan kıla 9565

Eytdi mâl birle bu dünyâ ni'meti / hâsıl olur şahsa dünyâ 'izzeti

'İlm-ile dünya vü 'ukbâ alınur / İkisinden 'izz ü devlet bulunur Pes 'ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı 'ilm iltür hak'a Ol dahı gitdi bu kez geldi biri / Bir-idi çün kamusınuñ tedbiri Geldi ol yidinçisi sormag-ıçun / Ya'ni haydar 'ilmini görmeg-ıçun 9570

Sordu eytdi yâ 'Alî eytgil bize / Mâl mı yigdür yâ 'ilim göster göze Aña göre yiyelüm teşvîşini / Yigi kankı sâbit eyle işini Bu kez eytdi ol ma'ânî ma'deni / 'İlme dek dutmañ bu dünyâ mâlını Dünya mâlından 'ilim yigdür bilüñ / Cân-ıla 'ilm issine hizmet kılun Ol kişi sordı yine kim ne-y-ile / Kişi 'ilmüñ yigligin ne'yle bile 9575

Eytdi mâl sevgüsü çün mâla konar / Endişeyle kişinüñ gönli tunar Cân gönül bu 'ilm-ile rüşen olur / Bakduğı yir gözine gülşen olur Pes 'ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı 'ilm iltür hak'a Çünkü degdi aña uşbu ma'niler / Gitdi ol bu kez biri gelmek diler Geldi ol sekzinçisi durdı bu kez / Mâlı 'ilmi ne'ydügin sordı bu kez 9580 Geldi

sordı eytdi digil yâ 'Alî / Bu 'ilim mi yig ü yâ dünyâ malı Kankısı kim yig-ise eytgil 'ayân / Yigini yig bilelüm bellü beyân Ol Emîrû'l-mü'minîn ol pür hüner / Bu 'ilim yigdür didi ol Şîr-i ner Eytdi mâldan bu 'ilim çok yig-durur / Şöyle bil bu yir gibi ol gök-durur Ol kişiye eyle virdi hem cevâb / Kim sözidür hem savâb u hem sevâb 9585 Ol

kişi sordı yine ma'nî nedür / Bu 'ilim mâldan yigi ya'nî nedür Eytdi mâl issi halâl-ıçun hisâb / Vire, göre hem harâm-ıçun 'azâb 482

H alâlühâ hisâbun ve harâmuhâ

'azâbun

İlla 'âlimler şefâ'atçı ola / Yarın anda suçluı elden ala Pes 'ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı 'ilm iltür hak'a Ol dahı degdi sözi bitdi işi / Gitdi bu kez geldi tokzunçı kişi 9590

Ya'ni kim sormag-ıçun hem bu sözi / Kim görene göstere ma'nî yüzi Geldi eytdi yâ 'Ali geldüm saña / Bir suvâlüm var cevâb eytgil baña Eyt baña bu mâl mı yigdür yâ 'ilim / Yiginüñ kaygusın artuk yiyeyüm Kankısı kim yig-ise dutlum anı / Ol birinden ihtiyâr itlüm anı Eytdi bu mâldan 'ilim yig şeksüzün / 'İlm-ile gördi gören ma'nî yüzün 9595

Her kimüñ kim 'ilmi çoksa baydur ol / Kamular yıldız gibidür aydur ol Ol kişi sordı bu kez kim yâ Fetâ / Bu 'ilim mâldan nite yigdür nite Ol fütüvvet ulusı eytdi yine / Tanug eydem bu 'ilim yigligine

'İlmi gökden viribidi ol Celîl / İssini ilti göge oldı delîl Mâlun aslı yir-durur yirden biter / Kim anı seydiyse bu yirde yiter 9600

Pes 'ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı 'ilm iltür hak'a Ol dahı degdi sözi gitdi bu kez / Bir gör ol onıncısın n'itdi bu kez Geldi sordı ol dahı bir reng-ile / Eytdi eytgil yâ 'Alî kim halk bile Mâl mı yigdür yâ 'ilim eytgil 'ayân / Cümle halk bilsün anı bellü beyân Gör ne didi ol 'Aliyy-i Murtazâ / Eytdi mâldan yig-durur 'ilm-i Hudâ 9605

Her ki 'ilme renc yidi magbûn degül / Mâlı redd eyleñ kılun 'ilmi kabûl Sordı ol er ya'ni ne

ma‘ni diyü / Mâl niçün oldı yavuz u ‘ilm eyü Ne sebebdendir bu ‘ilmüñ yigligi / Sâbit eyle kim bilinsün yigdügi 483

Eytdi şol ma‘ni-y-ile kim ‘ilmi çok / Tañrılık da‘visini itdügi yok Zikr ü tâ‘atdur hemîşe işleri / Andan artuk yok-durur teşvîşleri 9610

İlla her kim mâlı çok oldı bular / Tañrılık da‘vîsini kıldı bular Bunları başdan çıkardı mâlları / Ol sebebden azgun oldı hâlları Pes ‘ilim yigdür bu mâldan mutlakâ / Mâl girü kor şahsı ‘ilm iltür hak’a Çünkü degdi onına on dürlü söz / İtdi ol inkâr u ikrâr oldı göz Gördiler ma‘nî yüzini geldiler / Onı bir kezde müsülmân oldılar 9615 Uşbu söz dutdı gönüllerde makâm / Söylenüdur cümle dillerde müdâm Cümle ‘âlem bildi bu iş ne’ydügin / ‘İlm-ile mâl ahvali niçe’ydügin Bildiler mâldan ‘ilim artug-ı mış / Kıymeti mâluñ ‘ilimçe yog-ı mış

Anuñ-ıçun kıldılar mâlı sebîl / Duttılar ‘ilmi vü mâl oldı zelîl

‘İlm-ile bir gör ne devlet sürdiler / ‘İlm-ile bu yolu togru vardılar 9620

İy yarânlar ‘ilme key ragbet kılun / Câhil olmañ bu ‘âlimlerden olun Her kim ol öğrendise ‘ilmi tamâm / Cümle gönüller aña oldı makâm Hâli zâhir ‘ilmine kim el urur / İşidür uşbu kulag u göz görür Arkun arkun öğrenüdurmak gerek / Bilmedügin bilene sormak gerek Ol ki bâtın ‘ilmidür kendü gelür / Sini saña komaz ol kendü olur 9625 Öğrenimez

anı kimse kimseden / Kim bilür kim kendü ne aslı neden Cân içinde bir dahı cân ol-durur / Kim gönülde genc-i pinhân ol-durur Allah anı kime rûz eyler-ise / ‘İlm olur her ne kim ol söyler-ise Zâhirî vü bâtını ma‘mûr olur / Kanda dursa durduğı yir Tûr olur Bâtın içre ‘âşikuñ üstâdı var / ‘İlm-i zâhirden anın istâdı var 9630 Zâhiri

tâze

dutan

şoldur kim ol / Bâtın içre açılupdur aña yol

484

Her kimüñ kim bâtını rûşen ola / Lâcerem kim zâhiri gülşen ola İy Hudâyâ kamu eksüklüleri / Bu makâma sen yitürgil bunları ALTINÇI DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM MÜ’MİN DÓSTLA-

RUÑ DÜNYÂDA ON DÜRLÜ DÓST-

LARI VARDUR ŞÖYLE KİM OL ON

DÓST CİHETİNDEN OLAR RÂHAT VE

ÂSÂYİŞ-İ DÜNYÂBULUP RAHMET VE

MAGFİRET-İ ÂHİRET BULACAKLAR-

DUR DÜŞMANLAR MAKHÛR OLUR

Kimsenüñ kim dünyada on döstü var / Niçün ola ‘aklı meftûn gönli dar Ben garîbem diyü niçün yirine / Çün bula ol on yarı yâr yirine 9635

Kanda varsa dôstdan ayru olmaya / Yirde gökde aña düşmen kalmaya Çün kim ola döst-ıla döstlık tamâm / Döst ola aña bu cümle hâs u ‘âm Kim kılursa döstlık ol döstlar-ıla / Bakduğı yir gül ola gülzâr-ıla İşid imdi eydeyüm ol döstları / Kim senüñle dôstdur onu her biri Onu bir kezde senüñle iş-durur / Hayra ünder saña hayr-endîş-durur 9640 Her

birinüñ

adını eydem ‘ayân / Kim bilesin bu işi bellü beyân

Evveli ol döstlaruñ Allah-durur / Kim saña hî durmadın rahmet kılur Kanda olsañ hâlünü oldur gören / Kanda olsañ rızkuñı oldur viren Sayru olsañ andan istersin şifâ / Ol viribir sıhhat andandur safâ Gökden oldur indüren rahmetleri / Yirden oldur bitüren ni‘metleri 9645

‘Âleme ol viribir her gün günü / Gündüze ol degşürür her bir düni 485

Derdüñe andan-durur her dem devâ / hâcetüñ andan olur her dem revâ Sini oldur korkulardan
kurtaran / Az-iken her varlıguñı arturan Gözlerüñ bu 'âlemi andan görür / Dilüñe tekrârı her dem ol
virür Ellerüñ andan dutar her bir işi / Ayaguñ yöriden oldur iy kişi 9650

Dünyada dirlik içinde dôstuñ ol / Gidicek hem aña varur togru yol *Nahnu evliyâüküm fi'l-
hayâti 'd-dünyâ*

ve fi'l-âhireti 41/31

Çün varasın dünyadan ol menzile / Hem göresin anda ne dôstlık kıla Kanda olsañ irişe nûrı saña
/ Vire hem uçmag-ıla hûrı saña Yarlıgaya tagdan ağır yazuguñ / Rahmet ola kanda olsañ azuguñ Her
ne kim hâcet dilerseñ viriser / 'Âkıbet dîdârını gösteriser 9655 Uşbu dôstlık halk içinde kanda var /
Dôstuñ oldur kim bu dôstlık anda var Çün kim Allah dôstlığın bildüñ 'ayân / Dôstı hem dôstuñ-durur
bellü beyân Dôstı kimdür ol Çalab'ıñ iy safâ / Mustafâ'dur Mustafâ'dur Mustafâ Pes ikinci dôst
bilgil ol-durur / Yolu anuñ hakk'a dogru yol-durur Hak katında işi berkitdi tamâm / Ya'ni kim bizüm-
içün dutdı makâm 9660

Bize ol bildürdi Şer' ahkâmını / Seçdi halkuñ hâsını vü 'âmını Şol kara kâfirden ayırdı bizi /
Eyledi İslâm evin yurdumuzu Bizi ayırdı küfürden mutlakâ / Gösterüp îmânı irgürdi hak'a Hem ol
öğretti bize biş vakt namâz / Kim kıluruz her dem anuñla niyâz Ol getürdi hak'dan otuz gün oruç /
Kim anuñla geçdi cümle dürlü suç 9665

Ol getürdi tevbeyi kamu bilür / Kim günâhlar anuñ-ıla 'afv olur *Vemen tâbe ve 'amile sâlihan
fe-innehu yetûbu ila'llâhi metâben 25/71*

486

Ol şefâ'at kılısar yarın bize / Kim vire hak kendü dîdârın bize *Şefâ'atî li-ehli'l-kebâ'iri min-
ümmeî*

Añmadı ol atasın u anasın / Lîkin unıtmadı bir dem ümmetin Ümmetî dip ümmetî dip kıldı nâz /
hak katında oldu ol nâz u niyâz Geldi rahmet yarlıgadı ümmeti / Böyle olur dôsta dôstuñ himmeti 9670
Uşbu dôstlık halk içinde kanda var / Dôstuñ oldur kim bu dôstlık anda var Gel üçinçi dôstı kimdür
gör bu kez / Ger göremezseñ görene sor bu kez Anı dahı bir işit gel ne'ydügin / Kendü kimdür
dôstlığı niçe'ydügin Ol imâmlardur ki hak 'ilmin bile / Düzdiler dîn tertibin kıldan kıla Ellerinde
hâsıl oldu hall ü 'akd / Kim anuñla zabta geldi cins ü nakd 9675

Çünkü ma'nî gencini buldı bular / Cümle halkuñ rencini bildi bular Bildiler kim öleni n'itmek
gerek / Ne degir aña ne harc itmek gerek Ölgülü öldi bu kez kaldı diri / haklu hakkın bilmek ister her
biri Her birinüñ hakkını bildürdiler / Avıdup aglayanı güldürdiler Düzdiler dörd mezhebi tertîb-ile /
Tebîholdı her biri cümle dile 9680 Bildiler

anı bu cümle hâs u 'âm / Söyleşürler bu halâl u ol harâm *Kul era'eytüm mâ-enzela'llâhu leküm
min-rızkin fece'altüm minhu harâmen ve Halâlen 10/59*

Pâdişâh emri vü hem kavı-ı Resûl / Berkidi İslâm dini dutdı usûl Seçdiler küfri karılmaz bu dîne
/ Zehresi yokdur kimesne kim dine Âsan oldu dîn yolu düşvâr-iken / Yoga döndi küfr ü kâfir var-iken
Bu işi kimdür düzen ol Dörd İmâm / Kim uyadur bunlara bu hâs u 'âm 9685

Ol imâmlar düzdi bu erkânları / Dâyim olsun rahmet içre cânları 487

Ol 'azîzler bu işi çün düzdiler / Bellü bilgil kim bizümçün düzdiler Cümle mü'minler bu işden
oldı şâd / Tâ-kıyâmet cânda kaldı uşbu dad Halk içinde uşbu dôstlık kanda var / Dôstuñ oldur kim bu
dôstlık anda var Anı bildüñ gör bu kez dördinçisin / Añlagıl anuñ dahı hulkın husın 9690

Kim bilesin sen buları ne'ydügin / Kendüler kim, dôstlığı niçe'ydügin Evliyâdur bilgil anı
evliyâ / Bizi oldur başlap iltür Mevli'ya Her ki sini başlaya ilte hak'a / Bil ki dôstuñdur senüñ ol
mutlakâ Evliyâ ger olmasaydı dünyede / Yir ü gök her dem varaydı iy dede *Liküllî 'asrin şahsun
tecrî bi-enfâsi-Hi 'd-dühûru*

Evliyâdur kim bularuñ himmeti / Tâze dutar dünyada her ni‘meti 9695

Cümle halkuñ rızkı hak’dandur velî / Kankı ilde kim olursa bir velî Kamu ilden anda ni‘met çoğ olur / Lezzeti vü berketi artug olur Kankı mülkden kim velîler eksile / Berketi anuñ gerek kim götrile Pes velîdür dünyada berket bize / Ol virür hak’dın yaña harket bize Dünya oldukça bular olsa gerek / Bunlaruñ âhı-durur göge direk 9700 Evliyânuñ

‘ışkı beñzer güneşe / Her gün altun tâc urur her bir başa Bî-dirîg her baya vü her miskine / Mescide vü zâviye her meskene Evliyâdan şol nefesler kim gelür / Bay u yohsul cânı andan hazz alur Yile beñzer iltür elvân yiyiler / Yiyeyenler hakk’ı andan yiyiler Evliyânuñ ‘ilmi beñzer şol suya / Kim gerek bu halkı her dem ol yuya 9705

Suya beñzer ya‘ni bu ‘ilm arıdur / Kime gelse kandurur hem arıdur Evliyânuñ sabrı beñzer topraga / Kim gerek her dem aña rahmet yaga Cümle ‘âlem halkı andan dirilür / Cümle halkuñ rızkı andan virilür 488

Evliyâdan uşbu ni‘met her zamân / İrişüdür bize her dem bî-gümân Uşbu döstlük halk içinde kanda var / Döstuñ oldur kim bu döstlük anda var 9710

Ol tamâm oldı bu kez bir gör yine / Ol bişinçi döst kimdür sor yine Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla Ol bişinçi döstümüz ‘ulmâ-durur / Kim bu halka şer‘-ile yol gösterür Da‘vet eyler bizi her dem tâ‘ata / Günde biş kez okır iltür rahmete *Ud‘u ilâ sebîli rabbike bi‘l-hikmeti*

ve‘l-mev‘izati‘l-haseneti 16/125

Halkı hakk’a ündeyen bunlar-durur / Mustafâ’nuñ nevbetin bunlar urur 9715 Yılda otuz gün oruç ol gösterür / Halkı çok dürlü günâhdan kurtarur Hem zekâtı gösterür yıldan yıla / hakkı bâtıldan seçer kıldan kıla *Ve ekîmu‘s-salâte ve âtü‘z-zekâte*

2/43, 110

Bildürürler her işi n’itmek gerek / Güç yitiçek Ka‘be’ye gitmek gerek *Ve li‘llâhi ‘ale‘n-nâsi hiccü‘l beyti*

meni‘stetâ‘a 3/97

Bunlaruñ kavlıyla cümle encümen / Bir yire gelmek halâldur merd ü zen Dâyimâ bunlar-durur dîne direk / Niçe kim dünya dura bunlar gerek 9720 Kanda

müşkil olsa bunlardur açan / Müsmili murdarı bunlardur seçen Bu ‘âlimler bize her dem ‘ilm-ile / Gösterür dîn tertibin kıldan kıla Bildürür ol pâdişâh emrin bize / Kıldurur peygâmbereñ kavlin bize Ögredür âbdest niçe almak gerek / Gösterür tâ‘at niçe kılmak gerek Bildürürler bize dünyâ n’eydügin / Añladurlar âhoret niçe‘ydügin 489

9725

hükm iderler âhiredde n’olısar / Her ki ne işlerse anı bulısar *Lehâ mâ kesebet ve ‘aleyhâ me‘ktesebet 2/286*

Uçmağı vü tamuyı bir bir bize / Eyle eydürler kim ol görnür göze Uşbu hâsıl ol ‘âlimlerden biter / Bahtlu ol kim anuñ sözin dutar Kişi oldur kim dutarsa sözini / Müzd-durur görmek bularuñ yüzini Halk içinde uşbu döstlük kanda var / Döstuñ oldur kim bu döstlük anda var 9730

Ol tamâm oldı bu kez altınçısın / Görelüm anuñ dahı hulkın husın Kendü kimdür görelüm döstlüğü ne / Cân fidâ kıllum anuñ döstlüğüna Őeyhümüzdür ol bizi ünder hak’a / Gösterür anda bize ‘ömr-i bekâ Ol kulavuzlar bizi hak’dın yaña / Anuñ-ıçun cân gönül uyar aña Çünkü uydı cân gönül üstâdına / Râzı oldı dâdına istâdına 9735

Őeyhüñ irŝâdı bize oldı delîl / Her kimüñ kim şeyhi yok kaldı zelîl Üstümüzde sikke anuñ adıdur / Yüzümüz suyu anuñ irŝâdıdur Şeyh ulu ırmaga beñzer kim akar / Kim durarsa yolına karşu yıkar Biz azaçuk su gibi uyduk aña / Ol ulu iltür bizi hak’dın yaña Himmeti yoldaş-durur her dem bize / Kendü

görünmez görünürse göze 9740 Ol

kılavuz anın oldu bu yola / Dilemez kim kimsene yoldan kala Şeyhüñ oldur dilegi irte gice / Kim duta hak emrini yigit koca Eyle dirlik süreler dogru safâ / Kim bulardan hoşnud ola Mustafâ Himmeti üstümüze şoldur müdâm / hakk'a dönse kalmasa hîç kimse hâm Dilegi oldur ki hakk'a irevüz / Yarın anda hak didârın görevüz 9745

Olavuz uçmag içinde tâ ebed / Râzı vü hoşnûd ola bizden Ahad 490

Hâlidîne fihâ ebeden razıyallâhu

'anhüm ve razû 'anhu 98/8

Dün ü gündüz himmeti şoldur bize / Dilemez kim toz kona üstümüze Halk içinde uşbu döstlük kimde var / Dôstuñ oldur kim bu döstlük anda var Anı bildüñ gör yidinçi dôstuñı / Sen dahı aña döstlüğe dut kasduñı Kimdür ol döst dirliğinden bilesin / Sen dahı ol dôsta döstlük kılasın 9750

Şoldur ol kim şeyh elin aldı bular / hak yolında yoldaşuñ oldu bular Halk içinde işi dôstı yârısın / Saña eydür râzını dildârısın Nimetin saklar senüñle yimege / Râzını gizler senüñle dimege Dôstuña döst düşmenidür düşmenüñ / Her bir işde yigligüñ ister senüñ Nitekim şeyh adına sen dogrusın / Ol dahı hem eylenüpdür şeyh-i dîn 9755 Dіндеşüñdür dildeşüñdür ol kişi / Senden ayru yok-durur hergiz işi Hem senüñle bile kopa yarın ol / Unıdup terk itmeye anda yârın ol Ger olursa biz mürîde yüz suyu / Dileye hak'dan ala biz suçluyı Her ki bir şeyhe mürîddür şeksüzün / Göriser anda birbirnüñ yüzün Nitekim sohbetdedi bunda bular / Kıpıçak hem kıpısar anda bular 9760 Kılısar bunlar biribirne meded / Ne kibir ola bularda ne hased Her ki bir şeyhe mürîd olmuş-durur / Ger diri bunlar u ger ölmüş-durur Birbirine iresidür tâ'atı / Her birinüñ ne kadarsa tâkatı Halk içinde işbu döstlük kimde var / Dôstuñ oldur kim bu döstlük anda var Ma'lum oldu ol dahı bir gör yine / Kimdür ol sekzinçi dôstı sorsaña 9765

Çün bilesin kendü kimdür adı ne / Pes göresin sen bu sözün dadı ne Atañ anañdur senüñ ol iy safâ / Sen dahı ol döstlara kılğıl vefâ 491

Hîç gümânsuz döst-durur bunlar saña / Ne emek darta senüñçün görseñe Râhat olmaz senden ötrü gündüzün / Kul karavaş eylemişdür kendüzün Hem senüñçün terk ider uyhusını / Uyımaz dünle uyısun dip seni 9770 Senden

ötrü

ıssı sovak yir bular / Ya'ni sini hoş dirilsün dir bular Ger halâl u ger harâm kim cem' ider / Kamusını saña ısmarlar gider Dün ü gün şoldur saña himmetleri / Kim bilesin sen kamu ni'metleri Her neye kim sunsañ elüñ irişe / Mâla mülke ni'mete her bir işe İstemez bunlar ki sen aç ölesin / Yâhud uşbu halka muhtâc olasın 9775

İlla isterler senüñ begligüñi / Halk içinde kamudan yigligüñi Ata ana himmeti şoldur bize / Hîç yavuzluk istemez oğla kıza İlla ister kim oğul kız ulala / Gün göre vü mâl dire vü mülk ala Kimsene kim artduguñ ister senüñ / Anı döst bilgil degüldür düşmenüñ Kimsene kim himmeti şoldur saña / Sen dahı anı saña döst bilseñe 9780

Kendü her dem meşgul olur meksebe / Tâ ki sen her dem varasın mektebe Öğrenesin anda Tañrı 'ilmini / Hem dutasın dünyayı vü hem dini Halk içinde uşbu döstlük kimde var / Dôstuñ oldur kim bu döstlük anda var Gel bu kez tokzinçi dôstuñ şerhine / Añlagıl bir kendü kimdür şerhi ne Şerhi birle ol dahı gelsün dile / Kim bilesin bu işi kıldan kıla 9785 Ol

şol üstâduñ-durur kim pîşesin / Ögredüp gösterdi kesbüñ bîşesin Anuñ-ıçun bîşe dirler pîşeye / Kim bu pîşe beñzer olur bîşeye Ya'ni kim satup dükenmez bîşeler / Halk içinde şuña beñzer pîşeler Nitekim bîşe dükenmez satuban / Hem dükenmez pîşe kazanç katuban Çünkim ol üstâd anı virdi saña / Pes ki dôstuñdur senüñ öñden soña 492

9790

Ol sebebden bir kesek etmek halâl / Kazanursañ kim saña gelmez melâl Her ne san'at kim
cihânda işlenür / Anı halk üstâd elinden öğrenür San'at âletdür bu dünyâ halkına / İrgürür halkı bu
dünyâ kesbine Key sebebdür kesb ele getürmege / Halk içinde hoş tena“um sürmege Halk anuñla
dünya kesbi idinür / Ol ne eskir aşınuban ne sınır 9795 San'at

işlep ne sınır ne çöngelür / Niçe işlendükçe kesb artuk gelür Âdemî anuñ-ıla dirlik sürer / Yir
içer ü yir basar u gün görür Uşbu berket kamu üstâduñ-durur / Pes senüñ bir döstüñ üstâduñ-durur
Her ne san'atda ki varsañ ög anı / hak sever üstâdı her dem ögeni *Kâle 'aleyhisselâm: Ene 'abdu
men*

'allemenî harfen

Her kimüñ kim dünyada üstâdı yok / Halk içinde dâdı yok istâdı yok 9800

Himmeti üstâduñ ol şâkird ile / Şunu ister bir hüner issi ola Uşbu döstlük halk içinde kanda var /
Döstun oldur kim bu döstlük anda var Ol tokuz döstlük tamâm oldı bu kez / Söz onınçı döstüña geldi
bu kez Görelüm bir niçe döstdür ol dakı / Yirine gelmek gerek döstlük hakı Şoldur ol kim bir 'adil
sultân ola / Her dem anuñ yârdehi Sübhân ola 9805 Degmiş ola hak'dan aña 'adl ü dâd / İşiginde
bulına cümle murâd Kendü ola 'aklı kâmil gönli bay / Ni'metinden halk toya yıl on iki ay İli günü
saklaya ol yagıdan / Halkı dire olmaya ol tagıdan Zâlim elinden ala mazlûmları / İrgüre maksûdına
mahrûmları Göz kulak bu halk içinde dinc ola / Cümle yohsul bayıya il künc ola 9810

Ola ol sultân bu dünyâ diregi / Bağlana anuñla halkuñ yüregi 493

Hem ola ol pâsbân uşbu dine / Tâ ki nehy atlanmaya dîn esbine Ya'ni hakkı bâtıla basdurmaya /
Kendü dahı basмага kasd urmaya Bekleye dîn ehlini 'adli-y-ile / Besleye yohsulları bezli-y-ile İş
anuñ 'adl-ıla ihsân ola / Derdlüler derdine ol dermân ola *İnna'llâhe ye'muru bi'l- 'adli
ve'l-ihşâni 16/90*

9815

Çün ola sultânlaruñ 'adli tamâm / Baylara yohsullara bezli tamâm Döstüdur ol kamunuñ bes
mutlaka / Cümle halk üzre çü şefkatla baka Bay u yohsul maksudın andan bula / Rahmet ola hak'dan
ol cümle kula Anuñ-ıla cümle yohsul bayıya / Anuñ ucundan kamu ni'met yiye Halk içinde uşbu
döstlük kanda var / Döstüñ oldur kim bu döstlük anda var 9820 Uş tamâm oldı ol on döstlük sözi /
Ma'lum oldı döstlara döstlük yüzi Her birinüñ dirliğin eytdük 'ayân / Sâbit oldı döstlüğü bellü beyân
Hak buları çün bize döst eyledi / Bunlar ol dîn düşmanın nîst eyledi Anın olduk dîn içinde âsude /
Kalmaduk düşmân elinde aluda İmdi biz bu döstlüğü n'itmek gerek / Günde biñ kez hakk'a şükr itmek
gerek 9825

Kim bizi döstlüğü lâyıık eyledi / Sevdi sevdürdi vü 'aşık eyledi *Yuhibbuhüm ve yuhibbûnehû
5/54*

Çünkü döst oldı bize ol on ulu / Eyle sankim yir ü gök döstdür tolu Kanda olsa dosta karşı
yönümüz / Kâyim ol döst döstlüğüyla dînümüz Günde yüz biñ kez şükür ol Hâlık'a / Kim bu hâli rûzî
kıldı 'Aşık'a Bildi 'Aşık dünyada döst ne'ydüğün / Dosta döstüñ döstlüğü niçe'ydüğün 494

9830 Gönli

cânı berkidi ol döstlara / Diler ol döstlar-ıla dosta vara Dünyada döstlar-ıla geçdi günü /
Âhiretde döstlara karşı yöni Kankı cânda kim ol on döst dadı var / Lâcerem dün gün dilinde adı var
Dek durursa döstlar anuñ fikridür / Söyler-ise döstlar adı zikridür *Men ahabbe şey'en eksere
zikrahu*

İçi taşı toptoludur döst anuñ / Pes bilüñ ol döstüñ oldı döst anuñ 9835

İy Hudâyâ anı döstdan ırmagıl / Dünya âhir döstlüğüñ ayırmagıl YİDİNÇİ DÂSİTÂN ONINÇI
BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM HAK TA'ÂLÂ ON

DÜRLÜ HASLET ÂDEMÜN VÜCÜDINDA
KOMIŞDUR VE ÂDEM OL ON
NESNEYE MAHSÛSDUR VE HER
VÜCÛDDA KİM BU HİSÂL-İ ‘AŞERE
OLMAYA OL ZÛMRE-İ ULÂ’İKE KE’L-
ENÂM DAN OLA 7/179

Kanı ol kimse kim anuñ ‘aklı var / Her bir işde ‘akl-ıla oldı süvâr

‘Akl-ıla hem işidür ü hem görür / Her işi bu ‘akl-ıla alur virür Da‘visi oldur ki eydür ‘âkilam /
‘Akl-ıla her nesnenün aslın bilem Gelsün işitsün işün aslı nedür / İş içinde hâl u dirlik niçedür 9840

Dünyada ‘âkil kişi n’itmek gerek / Ne işi koyup neyi dutmak gerek Âdemî oldur ki bildi bu işi /
Yohsa hayvândur hakikat ol kişi Kimsenün kim ‘aklı yok âdem degül / Ger aña hayvân dir-iseñ gam
degül Âdemîde vardur on dürlü nişân / İşlenüdur âşikârâ vü nihân 495

Anuñ-ıla ma‘lum oldı âdemî / Lâyık oldı tutmaga bu ‘âlemi 9845

Diñle imdi nedür ol on dürlü iş / Kim velîler işler anı yaz u kış

Biri şoldur kim tefekkür kılasın / Yir ü gök ehlin tamâmet bilesin Bilesin göklerdeki halk
niçedür / Dirligi ne’ymiş ü niçün yücedür *Ve yetefekkerûne fî-halkı’s-semâvâti ve’l-arzı 3 / 191*

Hem bakasın yirdeki halk hâline / Añlayasın kendü ne’ymiş hâli ne Göresin kim her biri bir
işdedür / Anuñ-ıçun durmadın cünbişdedür 9850

Cümlesi kuldur tapar ma‘bûdına / Ne var âhir gelmediyse bu dine Her birinün hak yolında fikri
var / hâllü hâlinçe dilinde zikri var Bilesin kim kimse bâtıl kalmadı / Hîç gerekmez nesne mülke
gelmedi *Rabbenâ mâ halakte hâzâ bâtılan*

3/191

Her birisi hazrete dutmuş yüzün / Kul bilür ol pâdişâha kendüzin Çünkim evvel sen tefekkür
kılasın / Yir ü gök ehlin tamâmet bilesin 9855

Pes ikinci lâzım oldı bu kezün / İmdi gel sen aç bu kez gönül gözin Hôş teferrüc kıl bu ‘âlem
halkını / Halkını bilseñ bilesin hulkını Halkı hulk-ıçun teferrüc kılasın / Dünyaya halk niçe geldi
bilesin Çün bakasın sen bu halkuñ işine / Bilesin kim kendü ne’ymiş işi ne Çünki bu ma‘ni saña
ma‘lûm ola / Ma‘ni ehli kamusı mahkûm ola 9860

Her birisi yirlü yirinde saña / Hıdmet eylep mahkûm ola hükmüne İşid imdi sen bu halk
cünbişini / Kim bilesin her birinün işini Ba‘zı halkuñ işi oldur kim uçar / Ol melekdür kim yidi
gökden geçer 496

Ba‘zı insândur saña demsâz olur / Yol içinde hem-dem ü hem-râz olur Ba‘zı hayvân gibidür
dartar yüküñ / Götürür ol niçe kim artar yüküñ 9865 Ba‘zısı ola öñüñde çün nebât / Vire hâsıl çün
bula sendin hayât Çün bilesin sen bu ‘âlem halkını / Añlayasın her birinün hulkını Pes ire hükmün
tasarruf kılmaga / Çün melekke bu gönül göge aga Ol kulavuz ola sini iltmege / İrişesin her nefes
yigden yige Pes tasarrufdur üçinçi iş saña / Sen bu mülki hôş tasarruf kılsaña 9870

Ol melek mülki saña seyrân ola / Yir yüzi başdan başa meydân ola Hem ola insân saña yoldaş u
yâr / hükmüne münkâd ola cümle diyâr Hem yüküñ dartar senün hayvân dakı / Mahkum ola çün bula
sende hak’ı Hem önüñde hön ola cümle nebât / Vire hâsıl çün ala senden hayât Her birisi yirlü
yirinde tamâm / Mahkûm ola hükmüne cümle makâm 9875

Pes bulara hâkim-i vakt olasın / Her bir işi viresin hem alasın Cümle halkuñ ölüsü vü dirisi /
hükmüne muhtâc ola her birisi Bu tasarruf çün dege hak’dan saña / Cümle gönüller döne senden yaña
Sen seni bir nesne oldum sanmagıl / ‘İzzete hem hürmete aldanmagıl Pes gerek kim sen tevâzu’ kılasın
/ Kendüzün miskîn ü ‘âciz bilesin 9880

Pes tevâzu’dur senün dördünç işün / Ola miskinlig-ile her cünbişün Olmaya kim kibr-ile yârlık

saña / Yol bula yoldaş ola göñlüñ aña Hak yolında key tevâzu' eylegil / Her sözi ol hakk'ı añup söylegil Sen bu hükmi kendüzüñden sanmagıl / hâkim oldum sanuban aldanmagıl Mâlik oldur mülk anuñdur hükm anuñ / Anlagıl bu ortada neñ var senüñ 9885

Çünki sen yoksın senüñ neñ olısar / Ne ola hükmi anuñ kim ölişer 497

Yırde gökde hâkim oldur mutlakâ / Kendüzüñ añlap boyun vir ol hak'a Çünki sen kendüzüñi kul bilesin / Her iş içinde tevâzu' kılasın Pes halâl ola saña her dürlü iş / Ala senden kamu 'âlem perveriş

Ol dahı oldı bu kez n'itmek gerek / Bu işi takrîr ü şerhitmek gerek 9890

Çünki degdi bu bilü hak'dan saña / Bilmeyene bildürüp anlatsaña Ol bişinçi nesne bu takrîr-durur / Zîra ma'nî sırr içinde sır-durur Tâ ki takrîr olmaya açılmaz ol / Ma'lum olmaz kimseye bu dogru yol Çünki takrîr eylesen sen anı / Añlaya bu 'akl u bile cân anı Ma'lum ola cümle iş kıldan kıla / Açıla ma'nî düşe dilden dile 9895

Çünki halka ma'lum ola bu bilü / Delüler uslu ola uslu delü Esriye bu 'akl u cân işden çıka / Bilmeye n'itmek gerek başdan çıka Pes yıka erkân u sınır bulmaya / Terk ide şartı vü kullık kalmaya Eyle olsa dirligüñ dadı gider / Yıkılır yol ehlinüñ adı gider Ola fâsıklarla zâhid hem-nişin / Birbirine karışa bu küfr ü dîn 9900

Yol erinüñ olmaya hiç hürmeti / Kalmaya fâsıkça kadr ü kıymeti Bu kezin n'itek gerek bu halk-ıla / Kim bu halkı eyledesin menzile Pes gerek kim bunda bir tedbîr ola / Kim bu halk göñli senüñle bir ola Ya'ni halka ola ol tedbîr kimi / Kim fesâda varmaya bu âdemî Bil ki ol altınçı iş tedbîr-durur / Ol sebebden halk senüñle bir-durur 9905

Tedbir ol tedbîrdür âhir iy safâ / Kim anı kılmuş-ıdı ol Mustafâ Cümle peygâamberler anı işledi / Anuñ-ıla halkı yola başladı Halk birikmez ger ögüd almaz-ısa / Hayra irmez endişe kılmaz-ısa Kişi oldur hayrın u şerrin bile / Şerden ayrılmag-ıçun tedbîr kıla 498

Tedbîri ol ola kim şerri basa / Şol yaramaz işi mahfilden kese 9910 Kişinüñ çün tedbiri arı ola / Andan ol takdîr aña yârı ola 9911 Hak rızâsın bulmag ola maksudı / Şol ola kim râzı ola ma'budi İmdi ne kılsun nedür tedbîr aña / Kim muvâfik ola ol takdîr aña Tevbe eylep hakk'ıla olmañ gerek / Arı dirlık key 'amel kılmañ gerek Çün olasın cümle işlerden arı / İrişe hak'dan saña her dem yarı 9915

Tevbedür pes ol yidinçi iş saña / Añlayuban işi tevbe kılsaña Ol ta'at tevbe-durur yol ehline / İşid imdi tevbe ne'ymiş ehli ne Tevbe şoldur kim kılanlar şâd olur / Tamu odından teni âzâd olur Ehli oldur kim aña rahmet gelür / Rahmetinden Tañrı'nuñ hil'at gelür Bellü bildüñ tevbesüz kul kul degül / Zîra kim kullıkları makbûl degül 9920 Fâsıkuñ kullığına ne i'tibâr / Çün kim ol kıldı fesâdı ihtiyâr Tevbelü kullardur ol kim hak sever / Tañrı Kur'ân'da virür bize haber *Ve tûbû ila'llâhi cemî'an*

eyyuhe'l-mü'minûn 24/31

Tevbesüzler hiç râhat bulmaya / Fâsıka hak'dan hidâyet gelmeye Kim kılursa tevbeyi ihlâs-ıla / Hiç gümânsuz hak aña rahmet kıla Tevbe kılmak kullara ya'nî nedür / Tevbe kılmaktan kula ma'nî nedür 9925 Ma'ni

şoldur kim kılan oldı temiz / Halk içinde her işi kıldı temîz Bu temîzdür pes saña sekzinçi iş / Zîhar anı koma elden yaz u kış

Bâtil işden şol temîz seçdi hakı / Anuñ-ıla geldi yoluñ revnakı Halk içinde hâsı 'âmdan ol seçer / Bu halâl şol harâmdan ol seçer *Mâ kâna'llâhü liyezera'l-mü'minîne*

499

'alâ mâ entüm

'aleyhi hattâ yemîze'l-habîse

mine't-tayyibi 3/179

Ol temîzdür küfri İslâm'dan bilen / Yavuz işi terk idüp perhîz kılan 9930 Yarın ol hazretde bu ehl-i temîz / Olısarlar kamu kullardan 'azîz Bu temîz ehli gerek bir dîn duta / Kamu işi koya hak emrin duta Ya'ni kim dîni ola İslâm dini / İhtiyâr itmiş ola hak emrini Andan artuk nesneye aldanmaya / Lâcerem kim yarın oda yanmaya Çün temîz ehl-ile yoldaş olasın / Arı dirlik viresin hem alasın 9935 Lâcerem

arı gidesin dünyeden / Tâze-rû olup varasın anda sen

Bu temîzden gör saña hâsıl nedür / Ya'ni bilgil hak nedür bâtil nedür Çün bilesin bâtili terk idesin / Cân gönül ol hakk-ıla berkidesin Pes takarrüb bulasın ol hazrete / Cân u gönül lâyük ola rahmete Bu takarrübdür saña tokzıncı hâl / Hem bulasın sen takarrübden visâl 9940

Çün takarrüb bulasın sen ol hak'a / İrişe hak'dan saña 'ömr-i bekâ Ol takarrüble iresin şeksüzün / Kaçarı baksañ göresin döst yüzün Karışasan cümle peygâmlere / hak yolında ol ulu serverlere Gözlerüñden götrile cümle hicâb / Bir nefesde işidesin biñ hitâb Hâcetüñ andan ola cümle revâ / Derdüñe hak'dan gele her dem devâ 9945

Ol takarrübden bulasın mertebe / Cümle dilden işidesin merhabâ Yir ü gök ehli seve cümle seni / hak saña kul eyleye cümlesini Gündüzüñ bayram dünüñ mi'râc ola / İşigüñde kamular muhtâc ola Berkidesin döst-ıla döstlik tamâm / Ola ol hazret saña mülk ü makâm 500

Çün bu kapu açıla hak'dan saña / Cümle işüñ sag ola öñden soña 9950

Pes takarrübden bu vaslat irişe / İrişe hükmüñ eli her bir işe Kim bu vaslatdur onuncı menzilüñ / Vardı vahdet mülki oldı mahfilüñ Biriküben bir olup ol Bir-ile / İşleyesin her işi takdîr-ile Kanda dursañ durduğıñ yir Tûr ola / 'Âlem içre devletüñ mansûr ola Ellerüñde işleye kudret eli / Her nefes senden kopa rahmet yili 9955

Gözlerüñden kime irse bir nazar / Mahtasarken ola ol bir mu'teber Her bir a'zañ hakk'ı izhâr eyleye / Varı yog eylep yogı var eyleye Hâkim-i mutlak olasın iy kişi / İşleyesin hakk'ıla her bir işi Çün bu vaslat seni şuna irgüre / Cümle ölmüş dirliğüñi dirgüre Gele ol varlık seni senden ala / Gide senden senlik ol varlık kala 9960 Kurtulasın gide senden senligüñ / Gide küllî mahv ola ol benligüñ Ol deñizde garka vara 'akl u cân / Ölmesüz dirlik bulasın câvüdân Uş tamâm eydildi ol on dürlü iş / Kim velîler işler anı yaz u kış

Hem anuñla irişürler Tañrı'ya / Hem okırlar halkı hakk'a bî-riyâ Her kim işlerse bu on dürlü işi / Pâdişâha lâyük oldı ol kişi 9965

Hem cihânda zabta geldi dirliği / Hem hak'a bitdi birikdi birliği Tañrı'nuñ hâs kulları bunlar-durur / Bellü bil bu dirlik issi var-durur İmdi gel sen kendü hâlüñ irdegil / Uşbu hâli kendüzüñde istegil Gör tefekkür var mıdur sende müdâm / Fikrüñe menzil olur mı her makâm Yâ teferrüc var mı sende göz-ile / Gördüğüñ añlar mısın kıldan kıla 9970

Ellerüñde gör tasarruf var mıdur / Yâ musahhar mı saña bu halkı gör Yâ tevâzu' var mı nefsuñde senüñ / Emre münkâd u mutî' midür tenüñ 501

Yâ dilüñde var mı takrîr ü beyân / Kim kılasın ma'niyi halka 'ayân Var mı yâ tedbîr dogru gitmege / Uşbu halkı hakk'a da'vet itmege Yohsa tevbeñ var mı ger ihlâs-ıla / 'Âm-ıla mı sohbetüñ yâ hâs-ıla 9975

Yâhu bir gör var mıdur sende temîz / Şerri hôr u hayrı dutduñ mı 'azîz Uşbu işlerden takarrübdür murâd / Sende bunlar var mıdur iy nâ-murâd Kamu işden yig bu vaslatdur saña / Sen seni añla ulaşduñ mı aña Var-ısa sende bu on nesne tamâm / hazreti hakk'üñ saña oldı makâm Dünyada hem âhiretde hak seni / Döstlik evinde duta mutlak seni 9980

Yohsa kimde kim bu on iş olmaya / Uşbu dirlik ne'ydüğün ol bilmeye Sen anı hayvâna saygıl şeksüzün / Ya'ni issüz komadı hak yiryüzün

'Âşık imdi sen saña gel sen saña / Niçe niçe ögüd eydem ben saña Bu işi sen işleyüğör halkdan

öñ / Halk anı ilk işleyüp sen kalma soñ Her kim ol ilk didügin kendü duta / Lâcerem kim kamunuñ
göñlin uta 9985

Cümle göñüller aña teslîm ola / Başlaya halkı gide dogru yola İy Hudâyâ dogru yoldan ırmagıl /
Dünya âhir tevfiküñ ayırmagıl SEKİZİNÇİ DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN
BEYÂN İDER KİM hAK TA‘ÂLÂ‘ÂLEM-İ
RÛhÂNİDEN ON MU‘TEBER NESNE BU
CİHÂN-I CİSMÂNİYE GÖNDERÛPDÜR
VE HER ŞAHS KİM BU ON NESNEYE
MUVÂFIK VE MUTÂBIK OLA İKİ Cİ-
HÂNDÂ ‘AZİZ VE MUhTEREM VE
MÜKERREM VE MAhBÛB OLUR

502

Yine göñlüm ‘ışk odından kaynakdı / Geldi dilden taşra düşdi oynadı Yine geldi göñlüme bir
vasf-ı hâl / Hem ma‘ânî hem hikâyet hem misâl Hem hak’uñ kudretlerin eydür ‘ayân / Bildürür bir bir
bize bellü beyân 9990

Hem bizüm ahvâlümüz niçe’ydügin / Ma‘lum eyler şerhi birle ne’ydügin Hem misâldür hem
ma‘ânî hem rumûz / Bildürür kim niçe geçer ‘ömrümüz Yine hikmet bitdi dutdı göñlümi / Yine ‘ibret
geldi aldı ‘aklumu Yine tañsuk nesne gördi gözlerüm / Yine tanuk geldi aña sözlerüm Yine gördüm
ulu işler dünyede / Her biri bin ma‘ni eydür iy dede 9995

Her birinüñ ma‘ninin eydem saña / Tut kulaguñ bir dem uht bendin yaña Dünyada on nesne
gördüm mu‘teber / Cümle dilde söylenen oldur haber Yir ü gök uçmak tamu her dü cihân / Ne ki
varsa âşikârâ vü nihân Cümle uşbu on içinde gizlüdür / Kamusunuñ nakşu bunda yazludur İşid imdi
her birinüñ adını / Kim bilesin sen bu sözün dadını 10000 Birisi Kur‘ân ’dur ol on nesnenüñ / Pîş-
revüñ hem reh-berüñ oldur senüñ Kur‘ân ol rahmet-durur mü’minlere / Kim anı virmedi ayruk dînlere
Mü’mine Kur‘ân ulu devlet-durur / Hem şifâ vü hem dahı rahmet-durur *Ve nünezzilu mine’l-Kur‘âni
mâ huve*

şifâ’ün ve rahmetün li’l-mü’minîne

17/82

Yidi kat hõndur bu Kur‘ân iy safâ / Kanı hõn-sâlârı kimdür Mustafâ Yidi mushaf ya‘ni yidi hõn
gibi / Yidi katdur hõna beñzer tertibi 10005 Bir tabakdur görseñe her bir varak / Bir tabakda
düzilüpdür biñ çanak Degme harfi bir çanakdur ya‘ni gör / Ni‘meti ol harf içinde ma‘ni gör 503

Tañrı’nuñ rahmet hõnı Kur‘ân-durur / Anı yiyen ten degüldür cân-durur Yirde gökde hîç nesne
kalmadı / Kim anuñ misli bu hõnda gelmedi *Velâ ratbin velâ yâbisin illâ fî kitâbin
mübînin 6/59*

Daşradan bilmeg-ile hõn adını / Almayasın sen bu ni‘met dadını 10010 Bilüben hükmin dutanlar
aldı dad / Bilmeyenler kılmayanlar kaldı yâd Her ki bildiyse bu Kur‘ân sırrını / Eyle bilsün gördi
Allah nûrını Ol nurı Kur‘ân içinde gizledi / Geldi mü’min cânı anı izledi Sahrular gördi düşüpdür
kâfurı / Geldi kondı sahrada ol hak nurı Gördi sahrâ tolu müşkdür haymeler / Hayme içinde neler
vardur neler 10015 Hüb-rûlar oturur anda bî-şümâr / Degme birne biñ kişinüñ göñli zâr Her birinüñ
boyı bu gökden yüce / Nûrı tutmuş ‘âlemi uçdan uca Bunlara nisbet degül bu ins ü cân / Birine kıymet
degül her dü cihân Gerçi halka beñzemez hâlık degül / İlla hem bellü bilüñ mahlûk degül *El-Kur‘ânu
kelâmu’llâhi gayru*

mahlûkin

Gayr-i mahluk aña anın didiler / Kanı ol kim bu işi bilmek diler 10020 Añlasun sahrâ vü hayme
ne’ydügin / Hüb-rûlar haymede niçe’ydügin Sahra kâgıd ya‘ni ag ag yazılar / Hayme ol kâgıd yüzinde

yazular Hüb-rûlar haymede bu ma'nidür / Bunları sen cân göziyle gözle gör Daşradan bakmag-ıla görmeyesin / Sen bu ma'nî sırrına irmeyesin Yırde gökde kimsene Kur'ân gibi / Düzmedi vü düzmeye ol tertibi *Kul le'ini'cteme'ati'l-insü ve'l-cinnü*

504

'alâ en-ye'tû bi-misli Hâza'l-Kur'âni lâ-ye'tûne bi-mislihî 17/88

10025 Uşbu Kur'ân takriridür iy safâ / Ne'ydügin kim bildi anı Mustafâ Mustafâdur ol ikinçi mu'teber / Kim bu âdem sûretinde muhtasar

'Âlemi anuñ nurından eyledi / Gizlü râzın Allah aña söyledi Evvelu mâ halaka'llâhu nûrî

Sevdi anı döst idindi Pâdişâh / Kabe-kavseyn oldı aña tahtgâh *Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ*

53/10

Ma'lum oldı evvel ü âhir aña / N'oldı veya n'olısar öñden soña 10030 Ol zamân kim çıkdı ol 'arş üstine / Gitdi perde döst irişdi döstına Cümle gök ehli beşâret urdılar / Tapuda el karşıruban durdılar Kamulardan içerü girdi Resûl / Kimsene görmedügin gördi Resûl Ortada söylendi bunça gizlü râz / Bir nefesde makbul oldı biñ niyâz Çün habîb indi girü bu menzile / 'Arş ayagında bile geldi bile 10035 'Ayn u rı vü şîn-iken ol 'arş-ıdı / Şîn u rî 'ayn oldı şer' ol 'arş adı Çünki mablûb oldı ol 'arş oldı / Fer' asl oldı vü oldı asl fer'

Pes bu şer' ol 'arş-durur yâ kölgesi / Anı şöyle bildi halkuñ bilgesi Gerçi şer'üñ tertibi bu ferşdedür / İlla kim dutdıysa anı 'arşdadur Sanki 'arşdan inmedi pes ol habîb / Çünki şer' oldı aña hak'dan nasîb 10040

Ol habîb'i hak niçün ağırladı / Anuñ-ıçun kim hak'ı ol birledi Hak'dan ayruk nesneye ol tapmadı / Büt içün kadasa da ev yapmadı Ol toğçak bütler oldı ser-nigûn / Büt-perestler kamusı kaldı zebûn Dutdı anuñ hümi cümle 'âlemi / Aña münkâd oldı cümle âdemî 505

Tâ-kıyâmet ol gerek şöyle kala / Hem şefâ'at yarın anda ol kıla 10045 Çün aña mülk oldı ol her dü cihân / Ma'lum oldı aşıkârâ vü nihan Pes cihanda mu'teberdür ol kişi / Kim mu'attal kalmadı hergiz işi Mu'teber kimdür cihânda bir dahı / Ben diyem adımı sen 'ilmin ohı Saltanatdur ol üçinçi mu'teber / Tañrı Kur'ân'da bize virdi haber *Etî'u'llâhe ve etî'u'r-resûle ve*

uli'l-emri min-küm 4/59

Kim muti'se Tañrı'ya Peygâmbere / Ol ulü'l-emre gerek boyun vire 10050 Âsi olur ger muti' olmaz-ısa / Kâfir olur hakkı hak bilmez-ise Kölgesidür Tañrı'nuñ bu saltanat / Tañrı emri olur aña kol kanat Çünkim Allah'dan aña açıldı baht / Geldi devlet ol suratda urdı taht Sunup el irmez yire hükmi irer / Göz bakup görmez yire gözi görer Ger dilerse 'adl-ıla evler yapar / Halk içinde bunça hayr işler kopar 10055 Ger dilerse zulm-ıla iller yıkar / Halk kimi başdan kimi mâldan çıkar Halk sanur kim zulm anuñdur dâd anuñ / Takdir işler işi lîkin ad anuñ Gerçi hak'dandur bu cümle hayr u şer / İlla bir sûretten işler her hüner Pes bilüñ ol sûret oldı kârgâh / Anuñ-ıçun adı oldı pâdişâh Pes bu hükmi sûret işler sanmagıl / Bakuban ol sûrete aldanmagıl 10060 Saltanat

şoldur kim ol devlet-durur / Devlet oldur kim adı kudret-durur İşi kudret işler adı bir kişi / Ol kişi ölür gider ölmez işi Yine bir sûretten işler yiñi iş / Yine virür kudret aña perveriş

Tâ-kıyâmet ol hüküm kâyim-durur / Sûret ölür saltanat dâyim durur Pes bilüñ kim mu'teberdür saltanat / Aña Allah kudretidür kol kanat 506

10065 Anı bildüñ işid imdi bir dakı / Mu'teber kim ilkin ol bildi hak'ı Kamulardan ilkin ol dutdı vücûd / Kamu halkdan öñdin ol kıldı sücûd

'Akl-ı kül dir aña cümle ulular / Allah anı kamudan yig ulular Anı halkdan ilk yaratdı ol Celîl / Kamuya hak'dan yaña oldı delîl *Evvelu mâ halaka'llâhu'l-'akle*

'Âlemi ol 'akl-ı külden eyledi / Sanmagıl kim âb u gilden eyledi 10070 Mâsivallâh bir vücûddur gözi ol / Kaңaru baksa açıkdur aña yol Bu 'akıldur kim cihân halkın aña / hak musahhar

eyledi önden soña *Ve sahhara leküm mâ fi 's-semâvâti ve mâ*

fi 'l-arzı 45/13

Görseñe toprag u su yil od-ıla / 'Akla dün gündüz gerek hidmet kıla Topragı gör kim virür dün gün harâç / Toyınudur her gün anda yüz biñ aç Kıymetü taşlar kamu toprak-durur / Hem dahı altun gümüñ toprak-durur 10075 Su

dahı her kanda kim iltseñ gider / Bir işit kim vardugı yirde n'ider Ögidür bugdayı bâglar suvarur / Çeşmeler olur u halka su virür Yili gör kim niçe tolar yilkene / Eyledür her miskini bir meskene Kürelerde odı niçe oynadur / Kim ol od taşları şöyle kaynadur Odı gör kim niçe girmiş kobaya / Bişürür aşlar diler açlar toya 10080 Mûm gibi gör niçe eyler demüri / Kim olur biñ dürlü nesne her biri Kamusı şâkirdidür 'akluñ bular / 'Akl elinde işlenür uşbu hular Bundan artuk gör niçe yohsul u bay / Kim kılurlar 'akl-ıla tedbîr ü rây Yâhu bunça evliyâ vü enbiyâ / 'Akl-ıla yol vardı irdi Mevliya Mu'teberdür pes bilüñ bu 'akl-ı kül / Anuñ-ıla dirlik eyler cümle kul 507

10085 Bir

dahı nedür cihânda mu'teber / Ol 'ilimdür kim virür hak'dan HaberHak anı viribidi gökden yire / Geldi kim halka haber hak'dan vire Revnaka bu 'ilm-ile geldi cihân / Ma'lum oldı âşikârâ vü nihân Aslı gökdendür bizi darta göge / Kim uyarsa irişür yigden yige Bu 'ilim bir nerdübândur uçmaga / Hem kanatdur câna göge uçmaga *Fe-ini 'steta 'te en-tebtegiye nefekan*

fi 'l-arzı ev süllemen fi 's-semâ 'i 6/35

10090 Evliyâ vü enbiyâ bu 'ilm-ile / Başlayup bu halkı ilti menzile Dünya bir evdür karañu tünd ü teng / İçi tolu mekr ü hîle harb u ceng Ol karañu 'ilm-ile aydıñ olur / Sulha döner ceng ü tarı giñ olur Bu 'ilim zîra çerâgdur iy safâ / Anuñ-ıla dutdı mülki Mustafâ İlk gerek kim Tañrı 'ilmin bileler / Andan anuñla 'ibâdet kılalar 10095 Ne bile câhil kişi n'itmek gerek / Tañrı yolında niçe gitmek gerek Gerçi kim 'ilmüñ 'ameldür mîvesi / İlla şahs ilkin bu 'ilme ivesi Ya'ni mîve bitmedi hîç bî-şecer / Pes 'ilimsüz ma'lum olmaz hayr u şer Her işi bilmek gerek ilkin kişi / Bilmeyinçe işleyemez her işi *El- 'ilmü bi-gayri 'amelin vebâlün*

ve 'l- 'amelü bilâ- 'ilmin zalâlün

'İlm-ile İslâm dini dutdı kıyâm / Âdemî bu 'ilm-ile buldı nizâm 10100 Her kimüñ kim 'ilmi var oldı delîl / Anlaruñ kim 'ilmi yok kaldı zelîl *Hayrû 'l-mevâhib el- 'ilmü ve şerrü 'lmesâ 'ib el-cehdü*

Kime kim 'ilm ü 'amel yoldaş ola / Ol gerek kim cümle halka baş ola 508

'İlm ile bildük bu iş niçe'ydügin / Evvel âhir n'olısar u ne'ydügin Pes 'ilimdür ol bişinçi mu'teber / Kim virür her dem bize hak'dan haber Gerçi 'ilmüñ adı taşra yazludur / İlle dadı cân içinde gizlüdür 10105 Cânda

kodı dadın anuñ ol Celîl / Anuñ-ıçun cânlara oldı delîl Cân dahı bir mu'teber kimsenedür / Anuñ-ıçun bilmedi kimse nedür Cân-ıladur cümle cismüñ cünbişi / Cân gidiçek bâtul olur cism işi Cân-ıladur dirliği cümle tenüñ / Hîç gümânsuz ger benümdür ger senüñ İmdi sen bilseñ gerek kim cân nedür / Tende bu cânuñ duragı kandadır 10110 Tende mi ya taşra mı tenden bu cân / Neye beñzer yâ nedür eytgil nişân Su mıdur toprak mı yil mi od mıdur / Yâ bulardan taşra cân bir ad mıdur Uşbularuñla diri olur bu ten / Kankısı olmaz-ısa ölür beden Geldük imdi cân nedür bir bilelüm / Uşbulardan kankısıdur bulalum Diñle imdi niçedür cân vafını / Kim bilesin kendüyi hem aslını 10115 Ba'zı nesne su-y-ıla buldı hayât / Ya'ni sudan dirilür cümle nebât *Vece 'alnâ mine 'l-mâ 'i külle*

şey 'in hayyin 21/30

Hem emirdür ba'zı halkuñ cânları / Ya'ni diri ol tutar hayvânları *Ve yes 'elûneke 'ani 'r-rûhi kuli 'r-rûhu*

Hem bu nefha ba'zı halka cân-durur / Ya'ni nefhayla diri insân-durur *Fe-nefahnâ fîhi min-rûhinâ* 21/91

Ba'zı halkuñ rûh-ı kudsî cânıdır / Kimdür onlar şol kim ol rûhanîdür *Ve eyyednâhu bi-rûhi'l-kudüsi* 2/253

509

Su-y-ıla cismüñ diri nefis emr-ile / Dünyada yoldaş olup gitdi bile 10120 Ya'ni nefis hayvân-durur cism ol nebât / Emr-ile sudan dutar bunlar hayât Hem bu cân nefhayla dutdı dirliği / Rûh-ı kudsî 'akl-ıladur birliği Ya'ni cân insân gibi 'akl ol melek / Şol ikiledür bular tende dölek Cañ bularda kankısıdır eyt baña / Bilmedük cân ne'ydügin öñden soña Hiç kimesne bilmedi cân ne'ydügin / Gelmeği vü gitmeği niçe'ydügin 10125 İlle bildük kim bu halk cânıdır degül / Deprenen ten dünyada ansuz degül Pes bilüñ kim mu'teberdür uşbu cân / Çün anuñla diridür uşbu cihân Cân tamâm oldı bu kez geldi göñül / Kim aña kudret dili eytdi giñ ol Şöyle giñdür kim sıgar yir gök tamâm / Yirde gökde ne ki varsa hâs u 'âm *Vesi 'a kürsiyyü hü's-semâvâti ve'l-arza* 2/255

Yavu varmış kimse bilmez n'olduğın / Görmedi kimse bu göñül tolduğın 10130 Anuñ-ıçun mu'teberdür didiler / Tolmadı yir göñüle issin diler Niçe dürlü nakş u san'at reng ü ad / Buhl u ihsân haşm u rahmet zulm u dâd Cümle göñül defterinde yazludur / Bakuban gözler göremez gizlüdür

'İlm-i zâhir yazlu bir bir harf-ile / Nuht kim isterseñ gelür bir bir dile Gerçi 'ibret nakş-ı 'âlemdür i yâr / Bu göñülde birine biñ ma'ni var 10135 hikmeti hak göñüle nakş eyledi / Anı sâhib-dillere bahş eyledi Gerçi kim sır 'ilmi bu cânıda biter / İlle göñülde gelür menzil dutar

'İlm-i kudret kim hak'ıñ pertâvıdır / Bu göñül hâd mutlak anuñ evidür Her ne kim varsa yaradılmış kamu / Dünya ahret yir ü gök uçmag tamu Bu göñülde cümle bir dürlü degül / Bunlaruñla kâni' olmaz bu göñül 10140 İssini görmek diler n'ider evi / Göñülüñ hâd dâyimâ oldur avı 510

Hem nazargehdür bu göñül hem sarây / İredür hak'dan nazar yıl on iki ay Hem hak'ıñ genc-hânesidür bu göñül / İste ol genc-hâneyi sen sende bul Çün Çalap gencin göñüllerde kodı / Hem göñüllerde beni isteñ didi Pes bilüñ kim mu'teberdür bu göñül / hak anuñçun kendüye kıldı kabûl 10145 Çün göñül sözün göñülde diñledüñ / Şerhi birle ben didüm sen añladuñ Diñle imdi 'ışk-ıla 'ışk ne'ydügin / Bilmedi kimse bu 'ışk niçe'ydügin

'İşk-durur ol mu'teberden mu'teber / 'İşka sorgıl 'ışkdan isterseñ haber Ne 'akıl bildi bu 'ışkı ne'ydügin / Ne göñüller añladı niçe'ydügin

'Akl u göñül cân u nefis ü ten dahı / Cümlesi bu 'ışk-ıla buldı hak'ı 10150 'İşk irâdetdür kadîmden ol Kadîm / Ne didi işit anuñla iy hakîm Eytdi ben bir genc-idüm gizlü nihân / Diledüm kim bileler bini 'ayân *Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtu en u'refe*

Pes bu halkı yog-iken var eyledüm / Kendüzüm bu halka izhâr eyledüm Kim benüm birliğümi bir bileler / Hem benümçün hâş 'ibâdet kılalar Ol irâdet çün kadîmden var-ıdı / Eyle bil cümle işe mi'mâr-ıdı 10155 Ol irâdetden işâret eyledi / Gör ki ne yir gök 'imâret eyledi Yir ü göği dürlü dürlü halk-ıla / Hâş müzeyyen eyledi kıldan kıla Ol irâdetden bu cümle 'akl u zât / Zerre zerre oldı cümle mahlukât Ol irâdet zerresin çün gördiler / İhtiyâr anuñ eline virdiler Adımı 'ışk urdılar ol zerrenüñ / Şol içüñden uzanan oldur senüñ 10160 Cümle

işe halkı oldur ivdüren / Birbirine halkı oldur sevdüren

'İşkdür âhir cümle halkı yilteyen / Uşbu işi dut bunda ol diyen Çünki 'ışkdür cümle fi'li işleden / 'İşka kuldür 'akl u nefis ü cân u ten 511

Pes bilüñ 'ışk mu'teberdür mu'teber / 'İşka sor kim alasın 'ışkdan haber Şol irâdetdür bu 'ışk kim hak diler / Bu harâbî ya'ni anuñla iler 10165 Ol irâdet geldi bunda oldı 'ışk / Cân göñül oldı 'imâret toldı 'ışk

‘Işk dahı añlandı ‘âşık cânlara / Gerçi sıgmaz şerhi bu destânlara İmdi gel sen bir bu nefsi gör
bu kez / Ol dahı ne’ymiş cihânda sor bu kez Nefsdür ol on mu‘teberden birisi / Kim bu halkuñ ansuz
olmaz dirisi Nefsüñ aslı nefs-i küldür anlagıl / Cümle nefs ol nefs-i külden dogdı bil 10170 Nefs-i
küldür cümle nefsüñ mâyesi / Anın oldur cismüñ ol sermâyesi Kankı cismüñ kim içinde nefsi yog /
Hiç cihâtda harketi vü hevsi yog Her birisi nefs-içün dartar emek / Maksud ol nefs anda bir lokma
yimek Cism içinde nefs ulu cevher-durur / Oynadur ger mâde vü ger ner-durur Yırde gökde ne ki var
nakş u nişân / Nefs içinde kamusı vardur nihân 10175 Her bir âyet kim cihânda yazludur / Cümlesi bu
nefs içinde gizlüdür *Senürîhim âyâtinâ fi ’l-âfâki ve*

fî-enfüsihim 41/53

Pes niçün görmez gözüñ ol âyeti / Var-iken Kur’ân içinde âyeti Halk içinde ne ki var irkek dişi /
Her birinde işlenür bu nefsi işi Cümle nefste var bu içmek ü yimek / Dem-be-dem hôş râhat olup
üyimek *Vemâ ce ‘alnâhüm ceseden lâ*

ye ’kulûne ’t-ta ‘âme 21/8

Nefse münkâd eyledi bu kamuyı / Nefs gizler uçmagı vü tamuyı 10180 Kankı nefsi kim ol mutî‘
oldı hak’a / Bulısar uçmagda ol ‘ömr-i bekâ *Ulâ’ike ashâbü’l-cenneti hüm fihâ*

512

hâlidûne 7/42

Kankı nefsi kim ‘âsi oldı oldı red / Kalısardur tamuda ol tâ-ebed *Ulâ’ike ashâbü’n-nâri hüm*
fihâ

hâlidûne 7/36

Nefs-içün geldi hayât u hem memât / Nefse dirlik virdi ol âb-ı hayât Çünkü nefse muttasıldur
cümle iş / Hayr u şer alur bu nefsdan perveriş

Pes bu nefsi siz bilüñ key mu‘teber / Ne var âhir görünürse muhtasar 10185 Her ki nefsi mahkum
oldı kendüye / Ol kişi cem’ oldı geldi kendüye Kendüzinden hazrete açıldı yol / hakk’a ograr kançaru
varursa ol Çünkü ma’lûm oldı nefsüñ sözleri / İmdi gel bir gör bu kez yılduzları Bir dahı key mu‘teber
bunlar-durur / Cümle sûret üzre hükmi var-durur Çün yaratdı ‘âlemi ol bî-niyâz / Yidi kat gök eyledi
ol kârsâz 10190 Yidi gökde yidi yılduz kodı ol / Kendü emrinden bulara açdı yol Ol emirden her
birine degdi iş / Cümle cism alur bulardan perveriş

Her birinüñ ne’ydügin eydem saña / Dinle imdi niçedür öñden soña Ayı gör kim cümle tıfl
oglanları / Perveriş virür ü bisler anları Dâyesi oldur bu cismüñ tıfl-iken / Pes ‘Utârid geldi çün
ulaldı ten 10195 Ol ‘Utârid ‘ilm ü san‘at öğredür / Pîşeler ol gösterür ol işledür Çün resîde oldı nefsi
‘işret diler / Zühre saz eyler anı her dem biler Zühredür bu cümle nefsi oynadan / Nefs içinde ‘ayş u
‘işret kaynadan Çün yigit oldı bu kez geldi Güneş / Eyle sankim bu kişi oldı güneş

Kanda olsa gönli aydın gün gibi / Günden alur tenler uşbu tertibi 10200 ‘Ömr
irişdi otuza oldı fuzûl / Öğredür Mirrîhana resm ü usûl 513

Baş kesüp kan dökmege yilter anı / Ya‘ni kendü işine ilter anı Geldi bu kez Müşterî hükmi aña /
Re’y ü tedbîr öğredür görseñe Çün vezîrdür ol vizâret öğredür / Dillere lafz u ‘ibâret öğredür
Altmışa vardı ‘ömür geldi Zuhâl / Eyle san kim bu kişi oldı zuhâl 10205 Tünd ü tîz ü nahs u tîre
dirliği / Çün Zuhâl kıldı anuñla birliği Yidi kat gökde bular işler işi / Cümle halk ol işden alur
cünbişi Yidi gökden yokaru ol sabitât / Kim anuñla sâbit oldı ‘akl u zât Tende oldur cevheri kâyim
dutan / Mevzi’inde her işi dâyim dutan Ol ki tokzunçı felekdür ‘Arşdur ol / Sanki bu cümle cihâna
başdur ol 10210 Düşdi pertâvı anuñ cümle başa / Baş anuñla her işi iltı başa Uşbu eflâk u
kevâkıbdan eser / İrişüdür cümle cisme hayr u şer Mu‘teberdür pes bilüñ bunlar dahı / Bunlaruñ adın
Müdebbirler ohı *Fe’l-müdebbirâti emren 79/5*

Dünyada bunlar hak’uñ emrin sürer / Anuñ-içün her işe hükmi irer Uş tamâm oldı ol on nesne

tamâm / Kim anuñla cünbiş eyler hâs u ‘âm 10215 Şerhi birle takrir itdüm ben saña / Yine eydem adların öñden soña Biri Kur’ândur birisi Mustafâ / Kim bulardan buldı bu ‘âlem safâ Saltanatdur biri, biri ‘akl-ı kül / Birisi hem ‘ilm-i hak kim hakdur ol Biri cân kim diri dutar tenleri / Biri gönül kim bilür miskînleri Biri ‘ışkdur kim yürekler kaynadur / Biri nefsdür kim bu halkı oynadur 10220 Birisi

şol nüh felek kim adı var / Cümle halka dadı var istâdı var Uşbu ondandur bilüñ zabt-ı cihân / Ne ki varsa âşikârâ vü nihân Bunlaruñla zabta geldi her vücûd / Bildi hak varlığını kıldı sücûd 514

Yirde gökde mu‘teber bunlar-durur / Ellerinde Allah emri var-durur Hayr u şerri işledi bunlar tamâm / Kim anuñla ma‘lum oldı hâs u ‘âm 10225 İmdi gel bir ögüñi dirşür saña / Aç gözüñ tut ögüñi hak’dın yaña Yirde gökde gör bu ‘âlem halkını / Halkını bilseñ bilesin hulkını Halkı hulkı çün bilesin sen tamâm / Ma‘lum ola her mukîm ü her makâm Bellü bil kim işdedür her bir nese / Yok-durur işsiz cihânda bir nese Lîki her işde tefâvüt var-durur / Bil ki anı bilmeyenler hôr-durur 10230 Âdemî oldur ki bildi bu işi / Dünyadayken bildi yâdı bilişi Yâdı kodı bilişe oldı biliş / Âdem-iseñ sen dahı imdi bil iş

Yâd biliş imdi nedür agyâr u yâr / Agyarı ko dün gün eytgil yâr yâr İş ola yoldaş ola ol yâr saña / Varasan anuñ-ıla hak’dın yaña

‘Âşık elden koma ol yâr etegin / Tâ kim ilte ol seni hakk’a degin 10235 Cümle sözden maksud ol yâr belgülü / Her kim anı bilmedi kaldı delü Yârüñ oldur kim seni ünder hak’a / Vir aña kendüzüñi gönder hak’a Külli terk it sen seni ol yâra vir / Varlıguñ şol bir nefes ikrâra vir Ger giderseñ dünyadan ikrâr-ıla / Var olasın tâ-ebed ol yâr-ıla İy Hudâyâ togru yoldan ırmagıl / Kirtü yârdan sen bizi ayırmagıl 10240 Dôstlaruñ yüzi suyıçun iy Celîl / Diñleyene sen safâlık rûzı kıl DOKUZINÇI DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN İDER KİM ON NESNE DÜNYADA
‘AKLA VE NEFSE PEND VİRÜR VE ‘AKLI
MAKSAD-I UHREVIYE İRİŞDÜRÜR VE
NEFS İLE TENİ MEN‘ İDER KİM KADEM
515

CÂDDE-İ SIRAT-I MÜSTAKİMDEN
DIŞRA KOYALAR HER KİM BU ON
DÜRLÜ PEND İLE İŞ İDE DÜNYÂDA VE
ÂHİRETDE ‘AZİZ VE MUHTEREM OLA.

Yine geldi gönlüme birkaç ögüt / Kim bu cisme yüz suydur cânâ kût Cism anı tutsa olur yüzi sulu / Cân anı kılrsa olur gökçek hulu Cism ü cân çün kim bu pendı dutdılar / Cümle halkuñ gizlü gencin utdılar Hem Çalap’dan bunlara rahmet gele / Hem bu halkdan ‘izzet ü ragbet gele 10245 Uşbu sözden maksudum on pend-durur / Ol bu şahsa hem kanat hem bend-durur Cânlara ol pend olur hōş perr ü bâl / Tenlere ol pend olur kurb u visâl Her kim ol pendı dutarsa şâd ola / Gide andan cümle bend âzâd ola İşid ol on dürlü pendı gör nedür / Kim bilesin bu hikâyet nitedür Evvel oldur kim hak’a sıdkuñ ola / hak söze saddak diyü nutkuñ ola 10250 Kanda kim sen işidürseñ hak sözin / Yire urgıl sıdk-ıla gönlüñ yüzün Hak yolında hîç inkâr eyleme / Gönlüñe inkârı sen yâr eyleme *Ve’llezîne lâ-yü’minûne bi’l-âhireti*

kulûbühüm münkiretün 16/22

Sıdkı tut kim ola saña pîş-rev / Sıdk-ıla gel kamulardan pîş rev Ger gelürseñ bu yola sen sıdk-ıla / Bil kim aduñ ‘akibet sıddîk ola Kul ‘ibâdet kılrsa hōşdur Hâlîk’a / İlle sıdk assı idiser sâdîka *Yevme yenfe ‘u’s-sâdikîne sıdkuhüm 5/119*

10255 Yarın anda cümle halkı direler / Hayr u şer ne işlediyse soralar Allah’uñ çün gizlü genci

açıla / Rahmeti bu kullar üzre saçıla 516

‘Âleme düpdüz ola rahmet nazar / Lîkin ire her kula sıdkı kadar Nitekim güneş nurıyla hâs u ‘âm / Düpdüzidür toptoludur her makam Lîkin alur bacasıncâ her bir ev / Ol evi hahî kühün dut hâh nev 10260 Bu gönüller eve beñzer her biri / Baca sıdkuñ düşer andan hak nurı Bacasuz ev nitekim aydın degül / Aydını kendüzine kılmaz kabûl Her gönül kim sıdkı yok beñzer şuña / Rahmet inmez tîredür öñden soña Çünkü sıdkuñ togru ola hakk-ıla / İmdi ne kılmak gerek bu halk-ıla Diñle imdi halk-ıla n’itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek 10265 hakk’a

sıdk u halka insâf eylegil / Her sözi endâzesinçe söylegil Ger satu bâzâr ola ger yol yumış / Hôş-durur insâf-ıla her dürlü iş

Şöyle insâf eylegil bu halk-ıla / Bak bu halkuñ hâline kıldan kıla Gör saña her ne yararsa san aña / Kıludurgıl dem-be-dem ihsân aña Dîni nâkıs her ki nâ-insâf-ısa / Dîne kuvvettür ne kim insâf-ısa 10270 Ba‘zı bu insâfa dir dîn bârusı / Ne dimekdür ya‘ni kim dîn yarısı Yarısın bilseñ bu insâfi dinüñ / İnsafuñ varsa dürüst oldı dinüñ Her kimüñ kim insâfi var dîni var / Olma nâ-insâf-ıla yoldaş u yâr Her ki nâ-insâf-ısa insâf ire / Ola kim Tañrı aña insâf vire Her ki gönlinde bütün insâf ola / Niçe nâ-insâfdan ol insâf ala 10275 Pes

bize

insâf-ıla dirlik gerek / Kamu dirliklerden ola yigirek Halka bildük ne gerek insâf-ımış / Kavl ü fil‘ ü satu bâzâr her bir iş

İmdi bu kez nefis-ile n’itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek Çünkim ayrılmaz bile yoldaş-durur / Yoldaşuñ ol yine yoluñ ol urur Kahr-ıla zinhâr anı sen basagör / Kahr eliyle dut başını kesegör 517

10280 Bu riyâzet yol erinde yaz u kış / Nefsine kahr eylemek çün oldı iş

Kılmayınça yol eri nefse cefâ / Kılmadı nefsi aña hergiz vefâ Ol eren kim nefsi kesdi uyhudan / Eyledi perhîz etmekden sudan Ya‘ni kim kahr itmek ister nefesine / Maksudı şoldur ki bu nefsi sına Tañrı emrin dutanuñ nefsi sınır / Bu emir nefse kahırdur incinür 10285 İlla nefse ulu kahr açlık-durur / Eyle san açlık anuñ boynın urur Her ne kim Allah aña viridi vücûd / Bildi hak varlığını kıldı sücûd Her birisne kıldı anda bir hitâb / Ya‘ni götürmek-içün yüzden nikâb Ben kimem sen kim diyü sordı aña / Eytdiler sen pâdişâh biz kul saña Nefse sordı, nefis aña sensin didi / Ya‘ni sen sensin ü ben benven didi 10290 Dürlü

dürlü

kahr-ıla zecr itdiler / Komadı ol sen beni gör n’itdiler Hak buyurdı zecr aña açlık-ıla / Maksud ol kim kendüzin kimdür bile Çün açıkdı nefis eyitdi yâ İlâh / Cümlemüz biz kul sensin pâdişâh Açmayınça kullıga boy virmedi / Allah’a kulvan diyü oy virmedi Pes bilüñ kim nefse kahr açlık-ımış / Anın oldı yol erine açlık iş

10295 Nefse kim kahr ider ise ulala / Cümle halkuñ gönli genci ol ola Bu kezin ol uluya n’itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek Çün uludur uluya hizmet gerek / Cân-ıla girçekleyin ‘izzet gerek Uluya hizmet gerekdür kiçiden / Ulular hizmetde kopdı kiçiden Her kiçi kim hizmet itdi uluya / Olmadı kul kendüzinden aluya 10300 Ululuk ister-iseñ dur tapuda / Kendüzüñi bilme dipde kapuda Yol içinde kapu dipdür dip kapu / Kapu dip gözlemedin kılğıl tapu Kapuda hizmet kılan geçdi dibe / Adı vardı maşrıka vü magribe 518

Niçeler dipde-y-iken hidmetsüzün / Kapularda taşra gördi kendüzin Nitekim İblîs çıkmışdı göge / İrişürdi her nefes yigden yige 10305 Bir sücûd itmedügiyçün sürdiler / Adını şeytân-ı la‘net urdılar Ya‘ni hizmet kılmadı bir servere / Anuñ-ıçun sürülüp indi yire Her ki hizmet kılmadı bir uluya / Lâcerem kim la‘net olup uluya Uluya hizmet kılanlar irdiler / Niçe hâdim mahdum oldı gördiler Pes bilüñ kim uluya hizmet kılan / Halk içinde ol-durur rahmet bulan 10310 Uluya hizmet gerekmiş

bildük uş / Hidmete bil baglayuban geldük uş

İmdi görlüm kiçiye n'itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek Çün ulular kiçilersüz olımas / Olımaz bu kiçilersüz 'âm u hâs İy ulu pes şefkat eyle kiçiye / Şefkat-ıla geldi kiçiler eye Nitekim oglanuñ ulu ni'meti / Bu cihânda nedür ana şefkati 10315 Kiçiler

şefkatla şöyle ulalur / Kim ulu adlu ata mülkin alur

Ger sadefde mihr ü şefkat olmaya / Katreyi ol şefkat-ıla almaya Olmayaydı katreler dürr-i yetîm / Olmasaydı şefkat ol cânda mukîm Sen sadefde görseñe ol şefkati / Niçe olur katre dürrî kıymeti Katre katre yagmur ol şefkat ile / Dâne dâne dürr olup geldi ele 10320 Çün

tohum

düşdi yire şefkat bulur / 'Âkibet andan yine ni'met gelür Her ulu kim kiçiye şefkat kıla / Hîç gümânsuz hak aña rahmet kıla Pes uludan kiçiye şefkat gerek / Nitekim ol uluya hizmet gerek Çünki bildüñ ulu kiçi ne'ydügin / Kiçi hizmet ulu şefkat itdügin İmdi gör döstlar-ıla n'itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek 10325 Çün kimesne döstsuz olmaz dünyede / Döst-ıla döstlık gerekse iy dede 519

Dôsta her dem hôt nasîhat viredur / Dile hayrın dut u şerden girü dur Her kimüñ kim döstlığı dogru ola / Ol gerek döstın çeke dogru yola Ulu döstuñ dünyada şol kişidür / Kim nasîhat virmek anuñ işidür Ol nasîhatla seni hakk'a okır / Dilemez hergiz olasın sen hakîr 10330 Her ki halkı hakk'a okır döstdur ol / Anuñ-ıçun gösterüdur dogru yol Nişe döstdur evliyâ vü enbiyâ / Halkı da'vet kıldugıyçun Tañrı'ya Döstlaruñ yigregi ol Sübhân-durur / Gerçi kim sen kul u ol sultân-durur Döstlara viribidi Kur'an'ı ol / Ya'ni kim gösterdi bize dogru yol Anuñ-ıçun geldi ol Kur'an saña / Kim ala ilte seni hak'dın yaña 10335 Bu nasîhatdur dutarsañ iresin / Hîç gümânsuz hak didârın göresin Pes nasîhatdur nişân bu döstlığa / Ol nasîhatdan dahı döstlık dogra Dôsta her dem hôt nasîhatlar digil / Anuñ-ıla anı hakk'a ündegil Döstı bildüñ gel bu kez düşmânı gör / Ol dahı senden ne ister anı gör Bil kim ol düşmân-ıla n'itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek 10340 Çünki

düşmânsuz olımaz kimsene / İmdi ne kılmak gerek ol düşmene Düşmana key hilm-ile dirlik gerek / Ne ola serkeş ne hôt birlik gerek Düşmana hilm eyle olma saht-dil / Çün gücüñ yitmez koparma kâl u kıl Düşmanı yinmek dilerseñ hilm-ile / Fîli ne'yle yiñdiler gör hilm-ile Düşmanuñ 'ilmi hilimdür iy safâ / Düşmanı hilmiyle yiñdi Mustafâ 10345 Şem'i gör kim cem' içinde ne kılar / Gavgasuz gör niçe köyner yakılır İçi köyner beñzi saru bagrı baş / Görgil âhir gözi niçe tolu yaş

Görür anuñ köyndügin bu hâs u 'âm / Köyndüginçe aydıñı artar müdâm İlla bilmez kimse hâli ne'ydügin / Od elinde dirliği niçe'ydügin 520

Kendü hilmi kendü hâlin örtedur / Gerçi kim yaşı yañağın yırtadur 10350 Her

ki

şöyle dirilürse cem'-ile / 'Âkibet uçmag içinde şem' ola Pes hilimdür düşmana karşı duran / Söyledükçe agzıra karşı uran Ol bilindi gel bu kez dervîşlere / Yol içinde suhte vü dil-rîşlere Görelüm dervîşlere n'itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek Çünki dervîşsüz degüldür her makâm / Dervişe ihsân gerekdür pes müdâm 10355 Niçe güç yitdükçe sen dervîşlere / Kıludur ihsân u bahşış bunlara Mâl u mülk ü ni'met elüñde-y-iken / Yi yidür bahşâyış eyle anı sen Yohsa bir gün alalar senden anı / Yiyeler añmayalar hergiz seni Çün ölesin mâluñı ayrug ala / Yidür ü ayrug-ıçun dartma belâ Kişi oldur kim anuñ ihsânı var / Ol kıla ihsân kim anuñ cânı var 10360 Âdemî

ihsân-ıla sayd eyledi / Dâma darddı vahşiyi kayd eyledi Biribirne halkı ihsân kıldı kul / Biribirne halk anuñla oldı kul *El-insânu 'abdü'l-ihsâni*

Kimse kim yoldaş-durur ihsân aña / Kul ola başdan başa insân aña Her kime kim pîşe oldı bezl ü cûd / 'Âlemüñ halkı aña kıldı sücûd *Kâle İskenderu melektü'l-bilâde bi'l-fürsâni ve emlikü'l-kulûbe bi'l-ihsâni*

Her kim ihsân ehli'dür Allah aña / Cenneti yurd eyleye vallâh aña *Es-sahiyyu lâ-yedhuli'n-nâra velev kâne fâsıkan*

10365 Pes bilüñ ihsân kılandur âdemî / hak aña münkâd kıldı 'âlemi Çünkü bu ihsân işi oldu tamâm / İşidenler añladı bildi tamâm 521

İmdi bu kez câhile n'itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek Çün câhilsüz dünyada yir yok-durur / Bil ki 'âlimden bu câhil çok-durur Câhile hâmûş u üskütdür cevâb / Halka ol hem yüz suyudur hem savâb 10370 Dilüñi dut girme degme sözlere / Yarın olmaya 'itâb dilsüzlere *Men samete necâ*

Söz ile oldu mükerrem âdemî / Söz-ile tutdı bu cümle 'âlemi *Halaka'l-insâne 'allemehü'l-beyâni*

55/3-4

İlla câhilden sakıngıl sözüñi / Söyleyüp hôr eyleme kendüzüñi *Cevâbü'l-ahmakı sükûtun*

Söz gönülde gevhere benzer i yâr / Câhile söylep anı eyleme hôr Cevheri virme dükândâr eline / Altını degşürme dumru pulına 10375 İssine söyle sözi söyler-iseñ / Üsküt eyle câhili ger er-iseñ Câhile dek durmañ olur söylemek / Yohsa söylendükçe söz artar emek Bir cevâbı câhilüñ üsküt imiş / Karşu söyleşmek anuñla od-ı mış

Câhili üsküt-ıla basdı basan / Dek durana ürdügin kesdi basan Ma'lum oldu câhilüñ dirliği ne / Ne gerekdür işine dirliğine 10380 Câhile

üsküt-ıla virgil cevâb / Üsküt u hâmûş aña 'ayn-ı savâb Bu kezin 'âlimlere n'itmek gerek / Bu uzak yolda niçe gitmek gerek Çünkü 'âlimsüz bize yokdur usûl / Pes aña karşu niçe ollum fozûl

'Âlim öñinde tevâzu' eylegil / Her ne kim söylerseñ alçak söylegil Çünkü toprakdan yaratdı hak seni / Yine toprak kılısar mutlak seni *Minhâ halaknâküm ve fihâ nu'idüküm ve minhâ*

522

nuhricuküm târeten uhrâ 20/55

10385 Şimdiden toprak gibi pes alçak ol / Ol ulular ayagında toprak ol Od gibi serkeş olan âdem degül / Aña ger iblîs dirseñ gam degül Kanda bir 'âlim görürseñ iy safâ / Bağlagıl anuñ-ıla 'ahd ü vefâ Bunlara her dem tevâzu' eylegil / Her nefes himmet tevakku' eylegil *Men tevâza'a li'llâhi refe'ahu'llâhu*

'azzimü'l-'ulemâ'e fe inneküm

muhtâcûne ileyhim fi'd-dünyâ

ve'l-âhireti

10390 Her gönül kim ine her dem topraga / Ol gönül üzre gerek rahmet yaga Allah ol toprakdan anı götüre / Her ne kim eksügi varsa bitüre Her gönül kim yüce dutdı özini / 'Âkibet hôr eyledi kendüzini Yücelikten düşdi ol oldu zelîl / Tâ ebed ol hâl-ıla kaldı zelîl Çünkü dâne düşdi toprak altına / Aña elbette gerek rahmet ine Çün ulaldı özini gördi yüce / Doğradı orag anı uçdan uca *Lâ-sa'adete ma'a't-tekebbüri*

10395 Pes tevâzu' ulu devletdür ere / Hâsa eyleserñ anı 'âlimlere Uş tamâm oldu ol on pendüñ sözi / Añladı kim var-ısa gönli gözi Añladı dirlik nedür öñden soña / Añlamaduñsa yine eydem saña Kim ol on pendüñ bilesin adını / Adını bilseñ alasın dadını Biri sıdkuñ dogru ola hakk-ıla / Biri insâf eylesesin halk-ıla 10400 Biri

kılgıl nefsuñe kahr u cefâ / Biri hizmet kıl uluya iy safâ Biri senden kiçiye şefkat-durur / Birisi döst döstına nasîhat-durur 523

Birisi düşmanlara hilm eylemeñ / Birsî dervîşlere ihsan eylemeñ Birisi câhillere hâmûş ola / Birisi 'âlimlere alçak gele Uşbu on pendi dutan irdi hak'a / hak yolında buldı ol 'ömr-i bekâ 10405 Hôş geçürdi 'ömrini bu pend-ile / Nefsi dîvin bağladı bu bend-ile Devlet anuñ kim duta işitdügin /

Döndere hak'dın yaña ussın ögin Dut bu pendî işlegil bu işleri / Bu işi kim kıldı oldu yol eri Kim ögüt aldı-y-ısa hôr olmadı / Kaldı magbûn her kim ögüt almadı Ulular pendin dutarsañ iy safâ / Görmeyesin dünyada kahr u cefâ 10410 Uşbu dünya kimseye döst olmadı / Bî-vefâdur kimse döstlük bulmadı Hükmüñ altındagınuñ yi gussasın / Dünyada hükm altına sen düşmedin Yıl Süleymân tahtını götrür-idi / Her ne kim aña aña yitrür-idi

‘Âkibet Allah anı virdi yile / Tâc u tahtı kamusı vardı yile Devlet anuñ kim yidürdi yimedın / Dünyayı terk itdi terk it dimedin 10415 Ölümünden ilerü öldi tamâm / Göresin gördi işi oldu tamâm / *Mûtû kable en-temûtû*

‘Aşık’uñ dün gün temennâ kılduğı / Dünya halkından bu genci bulduğı Bir eyü dirlik-durur halkdan bula / Halk anuñla hazret’e lâyıq ola Ola ol dirlik bu halka yüz suyu / Rahmete müstagrak ide kamuyı İy Çalap sen rûzı kıl kullaruña / Ol dükenmez hönı yohsullaruña 10420 ‘İşkın artur ‘ışk-ıla diñleyenüñ / Diñleyüp söz ma‘nısın añlayanuñ ONINÇI DÂSİTÂN ONINÇI BÂBDAN

BEYÂN-I HÂTİME-İ KİTÂB İDER BİL KİM

‘ULEMÂ’-İ MATAKADDEM BÜNYÂD-I

‘İLM-İ HİSÂB ON NESNE ÜZERİNE

524

KOYUPDURLAR VE HAK TA‘ÂLÂ

KELÂM-I MECİD’DE BUNÇA NESNELERİ HİSÂBDA ON ZIKR İTDİ *VE TİLKE*

‘AŞERETÜN KÂMİLETÜN İŞÂRET BU

MA‘NİYEDÜR

OL SEBEBDEN ÖTÜRÜ BU KİTÂBI ON

BÂB ÜZRE KİSMET İTDİ VE HER BÂBDA

ON DÂSİTÂN-I ‘ACİB VE GARİB VE

BEDÂYİ‘-İ SANÂYİ‘ SÖYLEDİ KİM Kİ

TÂLİB OLSA ANDAN FEVÂYİD-İ

MEVÂYİD İKTİBÂS İDE VE SIRAT-I

MÜSTAKİM-İ ‘AKL-I SELİMDE SÂBİT-

KADEM VE RÂSİH-DEM OLA VE BU

KİTÂBUÑ ADINI GARİB-NÂME KILDI

ZİRÂ Kİ BU MA‘ÂNİ-İ MEZKÛRE TÜRK

DİLİNDE GARİB DÜŞDİ

Kanı ol girçek gönül issi eren / Kançaru bakdı-y-ısa ‘ibret gören Kanı ol ma‘nî bilen gelsün berü / Gözi gönli bir dem uht olsun berü Kanı ol kim bu yola sâdıkdur ol / Kanı ol kim bu söze ‘âşıkdur ol Cân kulagıyla bu sözi diñlesün / Söz içinde gizlü ma‘nî añlasun 10425 Ya‘ni bilsün bu hikâyet ne’ydügin / Bu hikâyetden irâdet ne’ydügin Geldük imdi bu sözüñ takrîrine / Bir nazar kıl pâdişâh takdîrine Gör ki ne kıldı vü n’itdi n’eyledi / Dünyada bu halkı niçün eyledi Niçün oldu yir ü gök ü cism ü cân / Nişe geldi dünyaya bu ins ü cân 525

Gökde niçün yorıdı bu ay u gün / Niçün oldu ay u yıl u dün ü gün 10430 Nişe bağlandı zamâna ay u yıl / Nişe berkindi mekâna âb u gil Nişe bitdi yir yüzinde huşk u ter / Nişe dutdı dünyayı dürlü hüner Niçün oldu dünyada bu yaz u kış / Niçün işlendi cihânda her bir iş

Tâ ki hakk’uñ gizlü genci açıla / Rahmeti bu cümle halka saçıla Bileler her bir işi adı-y-ıla / Bileler her bir aşı dadı-y-ıla 10435 Yiyüp ol ni‘metleri şükr ideler / Bileler hak varlığın zikr ideler Biline bu dünyada her bir hüner / Küfr ü dîn ü fisk u tâ‘at hayr u şer Diledi çün bu işi ol Kârsâz / Eyledi yir gök ü virdi kış u yaz Yir ü gögi toptolu halk eyledi / Degme bir halkında bir hulk eyledi Degme birne virdi bir dürlü hüner / Ol hünerle kim agar u kim iner 10440 Kimisi

kıldı 'ibâdet hakk-ıçun / Kimisi yaptı 'imâret halk-ıçun Kimi da'vet kıldı halkı Tañrı'ya /
'Ömrini harc itdi anda bî-riyâ Kimi alplıgla çıkardı adını / Aldı kendü düşmanından dâdını Kimi
dutdı mülki sürdi saltanat / Oldı 'âlem halkı aña kol kanat Kimi san'atlar dörirdi dünyada / San'at-ıla
ol kişi geldi ada 10445 Kimi tasnîf eyleyüp düzdi kitâb / Okır anı 'âm u hâs u şeyh ü şâb Gitdi bunlar
işî kaldı yâdigâr / Böyle düzdi 'âlemi ol Kirdigâr Çünkü nevbet degdi geldüm ben dakı / Birleyüben
ol biri bildüm hak'ı Gördüm ol hak yolda dirlik süreni / Niçe getmiş añladum ol ereni Ben dahı
düşdüm bularuñ suyına / Cân göñül tâ kim bulardan toyına 10450 Çün meded irdi Çalap'dan yilteydi /
Cân içinden hâl diliyle gel didi Ol erenler soyını soyla didi / İşin işle sözünü söyle didi 526

Soyladum gördüm bular n'itdügünü / Añladum bildüm niçe gıtdüğünü Dünya mülkin terk idüp
gitmiş bular / İlla komış her biri bir yâdigâr Kim anuñla añılupdur her biri / Sûreti öldi velî adı diri
10455 Çünkü gördüm gidiserven ben dahı / Aç gözünü kalmayısarsın sen dahı Diledüm benden dahı
bir yâdigâr / Kala göre anı cümle ihtiyâr Añalar ben miskini anuñ-ıla / Añılasın sen dahı aduñ-ıla
Devlet anuñ kim eyü ad kazana / Rahmet ol eylük pınarın kazana Çün bu fikri hak bıraktı gönlüme /
Yir ü gök 'ibret görindi gözüme 10460 Gördüm

uşbu 'âlemi 'ibret tolu / 'Âlem içre âdemî hikmet tolu

'Âlem içre gördüğüm 'ibretleri / Âdemîde bulduğum hikmetleri Bir yire dirşürdüm oldı bir
kitâb / Oldı bünyâdı anuñ on dürlü bâb Degme bâbda geldi on destân dile / Şerhü takrîr ü beyân
kıldan kıla Bu kitâbuñ bâbı niçün oldı on / Degme bâbuñ dâsitânı geldi on 10465 Niçün ondur bu
kitâbuñ tertibi / Niçün on üzre urıldı terkihi Niçün oldı uşbu iş eydem saña / Dut kulaguñ bir dem uht
bendin yaña Gördüm ol Kur'an'da Allah söylemiş / On kez aılmış döstların medheylemiş

Yine on kez döstların öğmiş-durur / On dahı düşmanları söğmiş-durur İşid ol döst medhini
niçe'ydüğün / Kim bilesin bu hikâyet ne'ydüğün 10470 Birisi

et-tâ'ibüne't-tâ'ibât

/ Birisi el-'âbidüne'l-'âbidât

Birisi er-râki'üne'r-râki'ün / Birisi es-sâcidüne's-sâcidün Birisi el-hâmidüne'l-hâmidün /
Birisi es-sâyhüne's-sâyhün Birisi şol emr-i ma'rûf söyleyen / Birisi şol münkeri nehy eyleyen Biri
şol kim bekledi hak haddini / Ya'ni tagyîr olmadı İslâm dini 527

10475 Biri ol döstdan ne geldi döstına / Hôş beşâret geldi mü'min üstüne *El-âmirüne*

bi'l-ma'rûfi ve'n-nâhüne

'ani'l-münkeri

ve'l-hâfizüne li-hudûdi'llâhi 9/112

Uşbu on medhi Çalap döstlarına / Eytdi vü kıldı nisâr üstlerine Yine aındı öğdi on dürlü kulı /
Seçmedi bunlarda bay u yohsulı Bir işid bunlar dahı kimdür 'ayân / Kim bilesin bu işî bellü beyân
Biri şol girçek müsülmânlar ki var / Er ü 'avret birbirine oldı yâr *İnne'l-müslimîne ve'l-müslimâti*
33/35

10480 Biri mü'min kim inandı Tañrı'ya / Er ü 'avret hakk'a döndi bî-riyâ *Ve'l-mü'minîne ve'l-*
mü'minâti

33/35

Birisi dün gün ayag üzre durur / Er u 'avret tâ'at üzre cân virür *Ve'l-kânitîne ve'l-kânitâti*
33/35

Birisi şoldur ki sâdık oldılar / Er ü 'avret sıdk-ıçun cân virdiler *Ve's-sâdikîne ve's-sâdikâti*
33/35

Birisi şol sabr iden kirtü eren / Er ü 'avret sabr içinde cân viren *Ve's-sâbirîne ve's-sâbirâti*
33/35

Birisi şoldur ki korka Tañrı'dan / Er ü 'avret yolda korkuyla giden *Ve'l-hâşi'îne ve'l-hâşi'âti*

10485 Biri

şol kim gitdiler sadka-y-ıla / Er ü ‘avret dünyadan nafka-y-ıla *Ve’l-mutesaddikîne ve’l-mutesaddikâti* 33/35

528

Birisi şoldur ki oruç dutdılar / Er ü ‘avret yolda şöyle gitdiler *Ve’s-sâ’imîne ve’s-sâ’imâti* 33/35

Birisi şoldur ki yıgıdı özini / Er ü ‘avret bekledi kendüzini *Ve’l-hâfizîne fûrûcehüm ve’l-hâfizâti* 33/35

Birisi şol kim hak’ı zıkr itdiler / Er ü ‘avret zıkr içinde gitdiler *Ve’z-zâkirîna’llâhe kesîren ve’z-zâkirâti* 33/35

Uşbuları on kez öğdi ol Celîl / Hiç gümânsuz geldi âyât u delîl 10490 On kez on kez döstların öğdi Çalap / On dahı düşmanlara söğdi Çalap Eydeyüm ol söğdüğü niçe’ydüğün / Kim bilesin bu hikâyet ne’ydüğün Biri şol kim külle hallâfın didi / Ya’ni yañlış and içen oldı adı Bir mehîn didi anı hor eyledi / Ya’ni oldur cümle halkuñ hõryadı Biri hemmâzin didi Kur’ân aña / Ya’ni artuk sözlüdür dir görseñe 10495 Biri

meşşâ’in didi ma’nîsi ne / Ya’ni dün dõlpi yorır şer üstine Bir nemîmin diyüben kıldı lakab / Ya’ni aña bir sehün-çîn dir Çalab Biri mennâ’in didi ma’nî ne var / Ya’ni halkı men’ ider hayrın yıgar Biri eytdi mu’tedin ma’nî nedür / Ya’ni kim bî-zabt u bî-endâzedür Bir dahı aña esîmin dir Celîl / Ya’ni yazuklu günehkâr u zelîl 10500 Bir ‘ütillin didi Allah ol kula / Ya’ni ma’lûm kıldı çirkîn hûy-ıla Bir dahı bellü zenîm oldı adı / Ya’ni hak aña harâm-zâde didi Uşbu on harf kim didi hak anlara / Ya’ni sögmekdür bilüñ düşmanlara Kimdür ol hak söğdüğü gör iy safâ / Şol ki düşmân dutdı anı Mustafâ Anı bildüñ bir dahı işid bu kezin / Âyet-ile eydeyüm Allah sözün 529

10505 Bunda hikmet ne’ydüğünüñ gâyetin / Ma’lum olur okıyınçak âyetin Mûsa birle va’de kıldı ol hakîm / Kim otuz gün oruç ola ol Kelîm *Ve vâ’adnâ Mûsâ selâsîne leyleten*

7/142

Dutdı otuz gün velîkin olmadı / Anuñ-ıla va’de yirne gelmedi Hak buyurdı on dahı dut kim ola / Cümle eksük bitile yirne gele *Ve etmemnâhâ bi-‘aşrin fetemme mîkâtü rabbihi erba’îne leyleten* 7/142

On dahı dutdı ol iş oldı tamâm / ‘Ahd ü va’de yirine geldi tamâm 10510 On-ıla yitildi ol ‘ahd eksüğü / Mûsa birle söyleşüp hak eytdüğü Hak yine eytdi bu cümle kullara / Hâsa ‘âma baylara yohsullara Kim gelürse hayr-ıla bendin yaña / Döndürem ben birine on hayr aña *Men câ’e bi’l-haseneri felehu ‘aşru*

emsâlihâ 6/160

Birine on, ona yüz, yüze biñin / Biñinüñ Allah bilür mislindekin Âyet-ile añladuk biz bu işi / On dahı bir gör ne vardur iy kişi 10515 Yine eytdi her ne kim yirden biter / Ya’ni ne gelse nebâtdan huşk u ter Onda birsin sayuban virgil baña / Tokuzın algıl halâl olsun saña Degdüğü gün ya’ni kim ‘õşrini vir / Ol halâl lokma yiyenler böyle yir /

Ve âtû hakkahu yevme hasâdihi 6/141

Añla imdi sen bu sözüñ hikmetin / Gör hak’uñ cõmardlığın u rahmetin Virdüğünden onda bir kendü diler / Ya’ni kim ol tokuzuñ çirkin siler 10520 Aldugından birine on döndürür / Ya’ni sini togru yola göndürür Hõş satu bâzâr kanı müşterî / Müşterîsi kimdür anuñ yol eri 530

Ma’lum oldı ol dahı bir gör yine / Kur’an içre on ne vardur sor yine Âyetüñ onında bir had kodılar / Bir ‘aşir dip onına ad kodılar Ma’nide bir âyetüñ biñ dadı var / Sûretâ on âyetüñ bir adı var 10525

Kanda kim on nesne ya'nî cem' ola / Rahmeti ol cem' içinde şem' ola Hak ona gör ne didi
Kur'ân-ıla / On-ıçun gelmiş-idi ol kâmile *Tilke 'aşeretün kâmiletün 2/196*

Kanda kim on var-ısa oldu kemâl / Nitekim ol on kişi buldı kemâl Yarlıgandı onu bir kezde
tamâm / Bilür âhir anı cümle hâs u 'âm Hôş beşâret geldi hak'dan bunlara / Rûzı kılsun anı cümle
kullara 10530 Çün bular yüz urdı bu girçek dine / Onı dirneşdi bir ağaç dibine *Lekad razıyallâhu
'ani'l-mü'minîne iz*

yübâyi 'ûneke tahte'ş-şecereti 48/18

Tutdılar kutlu elin Peygâmbere / 'Ahdine bil bağlayup ol serverüñ Tañrı'nuñ birliğine
inandılar / hak diyüp Peygâmbere yönendiler Eytdiler girçekleyin geldük yola / Mâl u baş u cân u
ogul kız bile Biz bu yoldan dönmeyevüz tâ ebed / Üstümüzde tanug olsun ol Ahad 10535 Ev ü barh
esbâb u mülk ü mâlumuz / Senden ayru olmaya her hâlümüz Çün bu 'ahdi eyledi ol on kişi / Ne'yledi
hak bunlara gör iy kişi Bunlara indürdi rahmet âyetin / Âyetinden bilesin söz gâyetin *İnne'llezîne
yübâyi 'ûneke innemâ*

yubâyi 'ûna'llâhe 48/10

On ne vardur yine bir gör dünyede / Kim bilesin sen bu 'ilmi iy dede Hak ta'âla çün yaratdı
dünyeyi / Dünyada virdi bize her nesneyi 531

Hüve'llezî halaka leküm mâ fi'l-arzı

cemî' an 2/29

10540 Her ne kim varsa cihânda adı var / Ad içinde gizlenü bir dadı var Her birinüñ dadı birle
adını / Ma'lum itdi adı birle dadını Virdi kıymet üstine urdı hisâb / Dirlik eyler anuñ-ıla şeyh u şâb
Cümle kıymet ol hisâbla bilinür / Anuñ-ıla satılır u alınur Ol hisâbuñ aslın on üzre kodı / Aslı ondur
yüz biñ olursa adı 10545 Diñle imdi niçedür sen ol onu / Kim saña yüz göstere ma'nî yönü Biri bir bir
saysañ on kez on olur / Yüz olur ol on kim on kez on olur Yüzi yüz kez saysañ on kez oldu biñ / Çünki
bir yüz on yüz oldu toldı biñ On biñ olur saysañ on kez ol biñi / Yüz biñ olur saysañ on kez on biñi
Yüz biñi on kez sayamaz kimsene / Ko anı sayma girü gel ol ona 10550 Bu hisâbuñ aslı birdür haddi
on / Ger göge çıkdıysa boyı kaddi on Yirde gökde sayılan şol on-ıla / Ma'lum oldu kamu iş kıldan
kıla Anuñ-ıçun bu kitâbuñ aslın on / Eyledük bâbın u urduk faslın on Degme bir bâbında on destân
tamâm / Geldi anda her mukîm ü her makâm On kez on destân gelüpdür nazm-ıla / Şerhü takrîr ü
beyân kıldan kıla 10555 Bu kitâbuñ kim okırsa kamusun / Sımaya hîç kimse anuñ nâmusın Kim 'amel
eylerse ol rahmet bula / Dünyada 'ukbîde ol ragbet bula Kim alursa bu kitâbı yâdına / İre cümle
ma'ninüñ bünyâdına Gerçi kim söylendi bunda Türk dili / İlla ma'lum oldu ma'nî menzili Çün bilesin
cümle yol menzillerin / Yirmegil sen Türk ü Tâcık dillerin 10560 Kamu dilde var-ıdı zabt u usûl /
Bunlara düşmiş-idi cümle 'ukûl 532

Türk diline kimsene bakmaz-ıdı / Türklere hergiz gönül akmaz-ıdı Türk dahı bilmez-idi ol
dilleri / İnce yolu ol ulu menzilleri Bu Garîb-nâme anın geldi dile / Kim bu dil ehli dahı ma'nî bile
Türk dilinde ya'ni ma'nî bulalar / Türk ü Tâcık cümle yoldaş olalar *Vemâ erselnâ min-resûlin illâ*

bi-lisâni kavmihi 14/4

10565 Yol içinde birbirini yirmeye / Dile bakup ma'niyi hor görmeye Tâ ki mahrûm kalmaya
Türkler dakı / Türk dilinde añlayalar ol hak'ı Gerçi gönüldür iren ol menzile / Ol gönüldü eglenen
gelmez dile Kamusıyla dil dahı hem işdedür / İremese eydür işdür işde dür Hâliyâ dogru haber
eydür bu dil / Gerçi kim irmez aña bu kâl-u-kîl 10570 Kamu dilde ma'ni vardur bilene / Cümle yolda
hak bulındı bulana Her nefesden yol açıkdur Tañrı'ya / Kim añabildiye anı bî-riyâ Kamu dilde var-
durur ma'nî sözi / Görene gizlü degül ma'nî yüzi Ma'ni ehli ma'ninüñ kadrin bilür / Kanda kim bulsa
aña ragbet kılar Çok 'acâyib çok garâyib nesnelere / Söylenür dilde neler vardur neler *Kavluhû
ta'âlâ; Zâlîke fazlu'llâhi*

yü'tîhi men yeşâ'e

va'llâhu zü'l-fazli'l-'azîmi 62/4

10575 Ma'niyi bir dilde sanmañ siz hemân / Cümle diller anı söyler bî-gümân Cümle dilde söylenen ol söz-durur / Cümle gözlerden gören ol göz-durur Cümle cânlar sevdiği bir nesnedür / İlla bilmez kimsene kim ol nedür Bağlanupdur her biri bir sûrete / Lîki maksûd oldu geldi sûrete 533

Ol suratda nesne vardur cân görür / Anuñ-ıçun anuñ üzre cân virür 10580 Bu

kitâbuñ

hatmı uş oldu tamâm / Toptolu yüz dâsitân geldi tamâm

Yıdiyüz otuz yılında hicretüñ / Sözi irdi hatmine bu fikretüñ Ma'niyi hîd kimsene hatm itmedi / Bu sözi kat' eyleyüben gitmedi Bildüginçe söyledi her bir kişi / İltmedi kimse kemâle bu işi Söz içinde artug eksük var-ısa / Bitürivirsün anı kim yâr-ısa 10585 hak

katında 'Âşık'ın eksüğü çok / Allah'ın eksüklüye eylügen çok Kamu halkuñ eksüğü bundan biter / Rahmetiyle ol kamuyu hîş dutar Fazl u rahmet ol ışıkde çok-durur / Ol-durur ümmîdi ayruk yok-durur İy Hudâvendâ senüñ fazluñ delim / Sensin âhir hem hakîm ü hem 'alîm Rahmetüñle yarlığa kullaruñı / Sen esirge kendü yohsullaruñı 10590 Her ki diñlerse bu sözi iy Celîl / Rahmetüñ olsun aña her dem delîl Eydene diñleyene vü yazana / Rahmet eyle yâ ilâhe rabbenâ 10592 Her nefes biñ rahmeti hakk'ın aña / Kim yazanı fâtiha birle aña TEMME KİTÂBU DİVÂN-İ

'ÂŞIK PAŞA Bİ hAMDİ'LLÂHİ

VE 'AVNİHİ VE hÜSNİ TEVFİKİHİ

Fİ-SENETİ İSNEYNİ VE SEMÂNİNE

VE SEMÂNİ Mİ'E

/

534

SONUÇ

Özet olarak söylemek gerekirse, Türk edebiyatının İslâm medeniyeti içindeki ilk büyük eserleri telif olarak karşımıza çıkar. Bu durum XI. yüzyılda *Kutadgu Bilig* ile kendini gösterir. *Garib-nâme* de tertip bakımından *Kutadgu Bilig*' e benzer. O devir Türk hayatına yer veren Âşık Paşa, görüp geçirdiklerini, tecrübelerini, hayalini, yaşayışını ve ilmini *Garib-nâme* ile gösterir. Eserin içine girilince şairimizin Türk milletinin hayatına geçmişi ve geleceği ile ne derece nüfuz ettiği hemen anlaşılır. O *Orhun Âbideleri*'nden başlayarak, *Kutadgu Bilig*'e ve *Dede Korkut*'a kadar gelen başka bir dilde bile yazılsa, *Mesnevî*'deki duruma kadar bütün Türk hayatını bilen ve yaşayan bir âlimdir. Bunun yanında babası ve dedesi gibi sünnî olup İslâmî ilimleri hakkıyla bilen biridir. Çok dil öğrenmesi ve öğrendiği dillerin edebiyat ve kültürlerini hakkıyla bilmesi onu ortak kaynaklara götürür. Böylece Mevlâna Celâleddin-i Rumî gibi âlimlerle aynı safta yer alır. *Garib-nâme*' de Mevlâna tesirinden bahsedilmesi de bu yüzdendir. Hâlbuki *Mesnevî*'nin tertip ve hikâye tarzı *Garib-nâme*'ye hiç benzemez. *Mesnevî* hikâyeleri anlatımda ne kadar dağınık ise, *Garib-nâme* onun zıddına, o kadar nizam ve intizam içindedir. Her iki eserde de o devir Türklüğünün hayatına, âdetlerine yer verilirse de [35](#) *Garib-nâme*'deki derli toplu durum *Mesnevî*'de görülmez. Ayrıca ele alınan konular; benzerlik de gösterebilir, farklı farklı anlatılır. Ancak Âşık Paşa *Mesnevî*'den beyit seviyesinde kalan bazı ifade şekillerine eserinde yer vermiştir.

Bundan başka *Garib-nâme*'deki nefis ve akıl konusu aşağı yukarı bazı farklarla *Risâletü'n-Nushiyye* ile benzerlik gösterir. Yalnız Âşık Paşa konuyu Yunus'a göre daha da genişletir. Ayrıca *Garib-nâme*'de *Yunus Divanı*'nın bazı beyitleri de açıklanır. Benzerlik bakımından Hacı Bektaş-ı Veli hazretlerinin *Makâlât*'ını da zikretmek gerekir. Tabî ki bütün bunlarda, aynı inanca ve ortak bir kültüre bağlılığın, aynı çevrede hayatı yaşamamanın ve dile getirmenin de rol oynadığını belirtmeliyiz.

Garib-nâme' nin Türk edebiyatında önemli bir yeri olan *Mevlid* üzerinde büyük tesiri vardır. Gerçekte bazı söyleyişler, ya kısmen değiştirilerek veya aynı şekilde Süleyman Çelebi tarafından *Mevlid*' e alınmıştır. Bunu:

Allah adın eytlüm evvel ibtidâ

Andan oldu ibtidâ vü intihâ

şeklinde, daha *Garib-nâme*' nin ilk beytinden itibaren görmeye başlarız.

Garib-nâme' de, hacimli bir eser olması bakımından bazı beyitlerin, aynen veya az çok değiştirilerek tekrar edildiği de görülür. Ayrıca her kıssanın başında ve sonunda benzer ifadelere yer verildiği de bir gerçektir. Eserin açık ve çekici bir anlatımı, anlaşılabilir bir dili vardır. Dikkat çeken bir başka özellik Arapça ve Farsça tamlamalara sadece gerek duyulunca, çok az yer verilmesidir. Bunun yanında bazı beyitlerde Arapça ve Farsça kelimelere hiç yer verilmediği gibi alınanlar da ölçülü olarak alınmıştır.

Ayrıca eserin 1920 yılına kadar, 600 sene gibi bir zamanda nüshalarının çoğalarak gelmesi, *Garib-nâme*' nin değerini göstermektedir.

35 Kemal Yavuz; *Muîni'nin Mesnevî-i Murâdiyesi*, Basılmamış doktora tezi, İ.Ü.Edebiyat Fak., İstanbul 1977.

535

BİBLİYOGRAFYA

Akar, Metin; *Şeyyad Hamza Hakkında Yeni Bilgiler*, Türklük Araştırmaları Dergisi, sayı 2, İstanbul 1987.

Aksoy, Hasan; *Dursun Fakih*, Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 10. cilt, İstanbul 1994.

Akün, Ömer Faruk; *Divan Edebiyatı*, Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 9. cilt, İstanbul 1994.

Arat, Reşit Rahmeti; *Kutadgu Bilig I, Metin*, Türk Dil Kurumu Yayınları 458, 2. Baskı, Ankara 1979.

Âşık Paşa; *Garibnâme*, Süleymaniye Lâleli 1752, Almanya Tubinger 1684, Koyunoğlu 13634, Kayseri Raşid Efendi 9344.

Atsız; *Âşıkpaşaoğlu Tarihi*, Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser, İstanbul 1970.

Banarlı, Nihad Sami; *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, 1. cilt, İstanbul 1972.

Coşan, Esad; *Hacı Bektaş-ı Veli Makâlât*, Seha Neşriyat, İstanbul tarihsiz.

Çantay, Hasan Basri; *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm* (Haz. Doç. Dr. M. A. Yekta Saraç), Risale yayınları, İstanbul 1993.

Çelebioğlu, Amil; *Sultan II.Murad Devri Mesnevileri*, Basılmamış doçentlik tezi, Erzurum 1976.

Çelebioğlu, Amil; *Muhammediye*, I-II; Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3028, İstanbul 1996.

Dilçin, Cem; *Mes'ud bin Ahmed, Süheyl ü Nevbahar, İnceleme-Metin-Sözlük*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını-Sayı: 51, Ankara 1991.

Dilçin, Dehri; *Yûsuf ve Zeliha*, Türk Dil Kurumu Yayını, İstanbul 1946.

Elvan Çelebi; *Menâkıbu'l-Kudsiyye Fî Menâsıbi'l-Ünsiyye Baba İlyas-ı Horasânî ve Sülâlesi-nin Menkabevî Tarihi*, (Haz. İsmail E. Erünsal-Ahmet Yaşar Ocak), Türk Tarih Kurumu Yayınları Sa: 12, Ankara 1995.

Ergin, Muharrem; *Orhun Âbideleri*, Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser: 32, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.

Ergin, Muharrem; *Dede Korkut Kitabı I*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 169, Ankara 1989.

Ergun, Sadettin Nüzhet; *Türk Şairleri*, 1 cilt, No. 9, İstanbul, 1 Haziran 1936.

Gökbilgin, Tayyib; *Osman I*, İslâm Ansiklopedisi, 95. cüz, M.E.B. Basımevi, İstanbul 1971.

Gölpınarlı, Abdülbâki; *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İstanbul 1961.

Gölpınarlı, Abdülbâki; *Âşık Paşa'nın Şiirleri*, Türkiyat Mecmuası, c.V, İstanbul 1936.

Gözütok, Avni; *Âşık Paşa'nın Garib-nâmesi, İlk dört bâbının transkripsiyonlu metni, gramer, kelime teşkili, çekimler ve seçme lugat*, Yüksek Lisans tezi, Erzurum 1986.

Gürol, Ayşe; *Âşık Paşa ve Garib-nâmesi*, Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet tezi, İstanbul 1991.

Güzel, Abdurrahman; *Kaygusuz Abdal*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1981.

Hoca Sadeddin; *Tâcü't-Tevârih*, I. cilt (Haz. İsmet Parmaksızoğlu) Kültür Bakanlığı Yayınları: 301, Eskişehir 1992.

Hüseyin Hüsameddin; *Amasya Tarihi*, 2. Cilt, İstanbul 1329-1332.

İnalcık, Halil; *Adaletnâme*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 1. cilt, İstanbul 1988.

İslâm Tarihi Ansiklopedisi, 10. cilt, İstanbul tarihsiz.

Kafesoğlu, İbrahim; *Selçuklular*, İslâm Ansiklopedisi, 105. cüz, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1972.

Kaplan, Mehmet; *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1976.

Kaplan, Mehmet; *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3, Tıp Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1985.

536

Karahan, Abdülkadir; *XIV. Yüzyıl Sonlarına Kadar Türk Kültürü ve Edebiyatı*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 2659, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1985.

Kaymaz, Zeki; *Âşık Paşa Garib-nâme, Dil özellikleri, kısmî transkripsiyon, söz dizini*, basılmamış Doktora tezi, Malatya 1989.

Koca, Salim; *I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1997.

Korkmaz, Zeynep; *Sadrüddin Şeyhoğlu Marzubân-nâme Tercümesi*, Ankara 1973.

Köprülü, Mehmet Fuad; *Âşık Paşa*, İslâm Ansiklopedisi 9. cüz, İstanbul 1970.

Köprülü, Mehmet Fuad; *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 3. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1976.

Köprülü, Mehmet Fuad; *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*, İstanbul 1972.

Köprülü, Fuad; *Edebiyat Araştırmaları, Makaleler Külliyyatı 1*, 2. baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1985.

Köprülü, M. Fuad; *Edebiyat Araştırmaları 2*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1989.

Köymen, Mehmet Altay; *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, III.cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.

Kur'an-ı Kerim Lugatı; (Mütercim, Mahmut Çanga), Timaş Yayınları, İstanbul 1994.

Kut, Günay; *Âşık Paşa*; Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 4. cilt, İstanbul 1991.

Küçük, Sabahattin; *Bâkî Dîvânı*, Tenkitli basım, Türk Dil Kurumu Yayınları: 601, Ankara 1994.

Latîfi; *Tezkere-i Latîfi*, Dersaadet İkdâm matbaası, İstanbul 1314.

Levend, Agâh Sırrı; *Âşık Paşa'nın Bilinmeyen İki Mesnevisi*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, Ankara 1953.

Levend, Agâh Sırrı; *Âşık Paşa'nın Bilinmeyen İki Mesnevisi Daha: Hikâye ve Kimya Risalesi*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1954.

Mazıoğlu, Hasibe; *Kitâbu Evsâfi Mesâcidi 'ş-Şerîfe*, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1974.

- Mehmet Neşrî; *Kitâbu Cihan-nümâ, Neşrî Tarihi, 1.cilt* (Haz. Faik Reşat Unat-Mehmet Altay Köymen), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1949.
- Mehmet Tahir (Bursalı); *Âşık Paşa, Türk Derneği, 1. sayı, İstanbul 1327.*
- Mehmet Tahir (Bursalı); *Osmanlı Müellifleri, 1.cilt, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1333.*
- Mengi, Mine; *Garîb-nâme'de Alplık Geleneğiyle İlgili Bilgiler, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara 1985.*
- Muallim Nâci; *Lugat-ı Nâci, Çağrı Yayınları, İstanbul 1978.*
- Okuyucu, Cihân; *Âşık Paşa'nın Tasavvuf Risâlesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2. sayı, Kayseri 1988.*
- Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi, 5 ve 6. cilt, İstanbul tarihsiz.*
- Sertkaya, Osman Fikri; *Ahmed Fakih, İlmî Araştırmalar, 2. cilt, İstanbul 1996.*
- Sivri, İsmail; *Nasrettin Hoca Fıkralarıyla Yaşam Öyküsü, İstanbul 1998.*
- Süleyman Çelebi; *Mevlid* (Haz. Faruk K. Timurtaş), Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser Dizisi: 27, İstanbul 1970.
- Şapolyo, Enver Behnan; *Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Güven matbaası, Ankara 1972.*
- Şapolyo, Enver Behnan; *Kırşehir Büyükleri, San matbaası, Ankara 1967.*
- Şehabeddin Süleyman; *Târih-i Edebiyât-ı Osmâniye, İstanbul 1328.*
- Şemseddin Sami; *Kamusu'l-A'lâm, 2.cilt, İstanbul 1306.*
- Şemseddin Sami; *Kamusu'l-A'lâm, 4. cilt, İstanbul 1311.*
- Tarım, Cevat Hakkı; *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I, Kırşehir Vilâyet Matbaası, Kırşehir 1938.*
- Tatçı, Mustafa; *Yunus Emre Divanı II, Tenkitli Metin, Kültür Bakanlığı Yayınları 1280, Ankara 1990.*
- Timurtaş, Faruk K.; *Yunus Emre Divanı, Kültür Bakanlığı Yayınları 1000 Temel Eser Dizisi: 537*
72, İstanbul 1989.
- Timurtaş, Faruk K.; *Tarih İçinde Türk Edebiyatı, 2. baskı, İstanbul 1990.*
- Tulum, Mertol; *Elvan Çelebi'nin Menâkıbü'l-Kudsiyye Adlı Eserinin İkinci Baskısı Münâsebetiyle III, Türk Dünyası Araştırmaları, sayı 106, İstanbul 1997.*
- Tulum, Mertol; *Hikmetlere Göre Yesevîlik ve Orta Asya Kültür tarihi Bakımından Önemi, İlmî Araştırmalar 7, İstanbul 1999.*
- Turan, Osman; *Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul 1971.*
- Tüzüner, Abdullah Âtîf; *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli, Mustafa Barçın neşri, İstanbul 1970.*
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Tarihi, I. cild, Türk Tarih Kurumu Yayınlarından, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1972.*
- Varlık, M. Çetin; *Germiyan-oğulları Tarihi (1300-1429), Sevinç matbaası, Ankara 1974.*
- Yavuz, Kemal; *Muînî'nin Mesnevî-i Murâdiyyesi, (Türkçede Bilinen İlk Mesnevî Tercüme ve Şerhi), cilt I-II, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul 1977.*
- Yavuz, Kemal; *XIII-XVI. Asır Dil Yadigarlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri, Türk Dünyası Araştırmaları, 27. sayı, Faruk Timurtaş'a Armağan, İstanbul 1983.*
- Yavuz, Kemal; *Şeyhoğlu Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları: 39, Ankara 1991.*
- Yavuz, Kemal; *Germiyanogullarının Türk Kültür Hayatındaki Yeri, İlmî Araştırmalar 1, İstanbul 1995.*

Yavuz, Kemal; *Edebiyatımızda Gezen Nefesler*, Tarih ve Medeniyet, 61. sayı, Nisan 1999, İstanbul 1999.

538

Document Outline

- **??**
- **??**
  - **??**
    - **???**0
    - **??**
      - **??**
      - **??**

- **??**
- **??**
  - **??**
  - **???**0
- **??**

Table of Contents

[1](#)
[23](#)
[31](#)
[35](#)
[36](#)